

Τελική Έκθεση Αξιολόγησης Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας 2014-2020

Τελική Έκθεση

Φεβρουάριος 2026

Πρόγραμμα
Κεντρική Μακεδονία
2021-2027

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

Τίτλος σύμβασης	Σύμβουλος τελικής έκθεσης αξιολόγησης ΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας 2014-2020
ΑΔΑΜ σύμβασης	25SYMV017353647 2025-08-05
Αναθέτουσα Αρχή	Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος Κεντρικής Μακεδονίας
Ανάδοχος	riapO ₂ Ανάπτυξης Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία
Παραδοτέο	Τελικό Παραδοτέο
Συγγραφείς	Αβραάμ Πηλείδης Βασίλειος Τσεκερίδης Ιωάννα Παπαιωάννου Χριστίνα Παρασκευοπούλου Αθανάσιος Πουλάκης Κωνσταντίνος Μιχαηλίδης

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ

Παραδοτέο	
Έκδοση	v.0.2 – Τελικό Παραδοτέο
Περιγραφή	Το παρόν παραδοτέο είναι το Τελικό Παραδοτέο της Τελικής Έκθεσης Αξιολόγησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κεντρικής Μακεδονίας 2014-2020, περιλαμβάνει τις Ενότητες Α-Β, Δ και ΣΤ των αξιολογικών ερωτημάτων αυτής και συγκεκριμένα: Ενότητα Α - Αποτελεσματικότητα του Ε.Π. Ενότητα Β - Πλαίσιο Επιδόσεων του Ε.Π. Ενότητα Γ - Αποδοτικότητα του Ε.Π Ενότητα Δ - Επικαιρότητα της λογικής της παρέμβασης στο πλαίσιο της Στρατηγικής του Ε.Π. Ενότητα Ε – Εκτίμηση επιπτώσεων του Ε.Π. Ενότητα ΣΤ - Λοιπά Ζητήματα της Αξιολόγησης Επίσης περιλαμβάνει την επιτελική σύνοψη στα ελληνικά και αγγλικά καθώς και το πλάνο διάδοσης συμπερασμάτων και συστάσεων

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΩΝ

Έκδοση	Ημερομηνία	Αναθεωρήθηκε από	Αιτιολόγηση

Περιεχόμενα

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΥΜΒΑΣΗΣ	2
ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ	2
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΩΝ	3
Λίστα Πινάκων	7
Λίστα Γραφημάτων	9
Επιτελική Σύνοψη	11
Executive Summary	18
Πλάνο διάδοσης συμπερασμάτων και συστάσεων της Αξιολόγησης	25
Στόχοι του Πλάνου Διάδοσης	25
Ομάδες-Στόχοι και στρατηγική διάχυσης	26
Φάση διάχυσης και δείκτες παρακολούθησης	31
Οριζόντιες Αρχές	33
1 Εισαγωγή	34
1.1 Γενικό Πλαίσιο	34
1.2 Αντικείμενο Έργου	35
1.3 Αξιολογικά ερωτήματα	36
1.4 Μέθοδοι και τεχνικές - Συνοπτικό σημείωμα μεθοδολογίας	37
2 Ενότητα Α - Αποτελεσματικότητα του Ε.Π.	39
2.1 Αξιολόγηση της Οικονομικής Αποτελεσματικότητας	39
2.1.1 Ανάλυση κατά Θεματικό Στόχο	44
2.2 Αξιολόγηση της Φυσικής Αποτελεσματικότητας	58
2.2.1 Αξιολόγηση της Φυσικής Αποτελεσματικότητας: Ανάλυση των Δεικτών Εκροής	58
2.2.2 Επίτευξη στόχων βάσει επιχειρησιακών και πρόσθετων δεικτών εκροής ΕΤΠΑ ανά ΑΠ και ΕΠ Προτ	58
2.3 Επίτευξη στόχων βάσει επιχειρησιακών και πρόσθετων δεικτών εκροής ΕΚΤ ανά ΑΠ και ΕΠ.	68
2.4 Αξιολόγηση της Φυσικής Αποτελεσματικότητας: Ανάλυση των Δεικτών Αποτελέσματος .	76
2.4.1 Επίτευξη στόχων δεικτών Αποτελέσματος ΕΤΠΑ ανά ΑΠ	76
2.5 Επίτευξη στόχων δεικτών Αποτελέσματος ΕΚΤ ανά ΑΠ	83
2.5.1 Προφίλ επωφελομένων	89
2.6 Αξιολόγηση των Στρατηγικών Χωρικής Ανάπτυξης	92
2.6.1 Αξιολόγηση των Στρατηγικών Χωρικής Ανάπτυξης: Οικονομική Αποτελεσματικότητα .	93
2.6.2 Αξιολόγηση των Στρατηγικών Χωρικής Ανάπτυξης: Φυσική Αποτελεσματικότητα	96
2.7 Συμπεράσματα	100
2.7.1 Σύνοψη για τους Δείκτες Εκροών του ΕΤΠΑ και του ΕΚΤ	101
2.7.2 Σύνοψη για τους Δείκτες Αποτελέσματος του ΕΤΠΑ και του ΕΚΤ	104
3 Ενότητα Β - Πλαίσιο Επιδόσεων του Ε.Π.	108
3.1 Ανάλυση Επιδόσεων ανά ΑΠ	108

3.2	Σύνοψη Συμπεράσματα.....	113
4	Ενότητα Γ - Αποδοτικότητα του Ε.Π.....	117
4.1	Αξιολόγηση της Αποδοτικότητας.....	117
4.2	Αξιολόγηση της Αποδοτικότητας – ΕΤΠΑ	117
4.3	Αξιολόγηση της Αποδοτικότητας – ΕΚΤ.....	121
4.4	Συμπεράσματα	122
5	Ενότητα Δ Επικαιρότητα της λογικής της παρέμβασης στο πλαίσιο της Στρατηγικής του Ε.Π. 124	
5.1	Γενικό πλαίσιο	124
5.2	Συνάφεια με τις περιφερειακές ανάγκες και προτεραιότητες	126
5.2.1	Ανταγωνιστικότητα & Παραγωγικότητα	126
5.2.2	Έρευνα & Ανάπτυξη	129
5.2.3	Αγορά εργασίας και ανθρώπινο δυναμικό.....	132
5.2.4	Κοινωνική συνοχή / Φτώχεια	134
5.2.5	Ενεργειακή Αποδοτικότητα, Κλιματική Προσαρμογή και Προστασία του Περιβάλλοντος 136	
5.2.6	Εκπαίδευση / Ανθρώπινο κεφάλαιο	142
5.3	Σύνοψη.....	168
6	Ενότητα Ε – Εκτίμηση επιπτώσεων του Ε.Π.....	170
6.1	Θεωρητική αξιολόγηση επιπτώσεων (Theory based impact Evaluation).....	170
6.2	Θεωρία Αλλαγής του Επιχειρησιακού Προγράμματος (2014–2020).....	171
6.3	Αποτίμηση επιπτώσεων	174
6.3.1	Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα στην ΠΚΜ με έμφαση στην αξιοποίηση και την παραγωγή γνώσης και καινοτομίας	174
6.3.2	Δυναμικό καινοτομίας της ΠΚΜ, ψηφιακός μετασχηματισμός και αλληλεπιδράσεις με την επιχειρηματικότητα και τη δημόσια διοίκηση	178
6.3.3	Επιπτώσεις του ΑΠ3 στην ανταγωνιστικότητα και εξωστρέφεια των ΜΜΕ της ΠΚΜ..	182
6.3.4	Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς	186
6.3.5	Πρώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης και της διαχείρισης κινδύνων	189
6.3.6	Πρώθηση βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων.....	191
6.3.7	Πρώθηση επενδύσεων σε υποδομές υγείας και κοινωνικές υποδομές	198
6.3.8	Πρώθηση της βιώσιμης απασχόλησης υψηλής ποιότητας και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων	200
6.3.9	Πρώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας.....	203
6.3.10	Επένδυση στην εκπαίδευση, την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση	214
6.4	Συνοπτική παρουσίαση των βασικών συμπερασμάτων των αξιολογήσεων που εκπονήθηκαν.....	218
6.5	Συνοπτική παρουσίαση συμπερασμάτων	225
6.6	Διδάγματα και προεκτάσεις σχεδιασμού	226
7	Ενότητα ΣΤ – Λοιπά Ζητήματα της Αξιολόγησης.....	227
7.1	Πρώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών και η αρχή της μη διάκρισης.....	228
7.2	Αειφόρος Ανάπτυξη.....	229

7.3	Ο ρόλος των εταίρων που αναφέρονται στο άρθρο 5 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 232	
7.4	Πρόοδος της εφαρμογής της ολοκληρωμένης προσέγγισης της εδαφικής ανάπτυξης ...	233
7.5	Πρόοδος υλοποίησης των δράσεων για την ενίσχυση της ικανότητας των αρχών του κράτους μέλους και των δικαιούχων να διαχειρίζονται και να χρησιμοποιούν τα Ταμεία.	234
7.6	Πρόοδος της εφαρμογής των δράσεων στον τομέα της κοινωνικής καινοτομίας, κατά περίπτωση.	234
7.7	Πρόοδος της εφαρμογής μέτρων για την αντιμετώπιση ειδικών αναγκών γεωγραφικών περιοχών και στοχευμένων ομάδων με υψηλό κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού ...	235
	Αναφορές.....	236
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: Πηγές και μεθοδολογία εκτίμησης δεικτών αποτελέσματος - ΕΤΠΑ	238
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: Πηγές και μεθοδολογία εκτίμησης δεικτών αποτελέσματος - ΕΚΤ	241
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ- ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	243
	Ρεαλιστική Αξιολόγηση	243
	Θεωρία της Αλλαγής (Theory of Change)	245
	Συνολική αρχιτεκτονική μεθοδολογίας	246
	Επιχειρησιακοποίηση της Θεωρίας της Αλλαγής	246
	Συμπληρωματική χρήση ρεαλιστικής αξιολόγησης (CMO)	247
	Ρόλος δεικτών και αξιολογήσεων στην τεκμηρίωση	247
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ- ΛΟΓΙΚΗ ΤΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	248

Λίστα Πινάκων

Πίνακας 1 Χρηματοδοτικό σχέδιο κατά ΑΠ, ποσά σε όρους Δημόσιας Δαπάνης (ΔΔ).....	40
Πίνακας 2 Εξειδίκευση, προσκλήσεις, εντάξεις, συμβάσεις και πληρωμές ανά ΑΠ, ποσά σε όρους Δημόσιας Δαπάνης (ΔΔ).....	43
Πίνακας 3 ΑΠ1 - Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ.....	58
Πίνακας 4 ΑΠ2 - Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ.....	60
Πίνακας 5 ΑΠ 3 - Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ.....	62
Πίνακας 6 ΑΠ4 - Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ.....	63
Πίνακας 7 ΑΠ5 - Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ.....	64
Πίνακας 8 ΑΠ 6 - Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ.....	65
Πίνακας 9 ΑΠ7 - Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ.....	66
Πίνακας 10 ΑΠ9Α- Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ.....	67
Πίνακας 11 ΑΠ 10- Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ.....	67
Πίνακας 12 ΑΠ 11 Τεχνική Βοήθεια – ΕΤΠΑ.....	67
Πίνακας 13 ΑΠ 8- Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ.....	69
Πίνακας 14 ΑΠ9Β - Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ.....	71
Πίνακας 15 ΑΠ 12 - Δείκτες Εκροής.....	75
Πίνακας 16 Δείκτες Αποτελέσματος ΕΤΠΑ.....	76
Πίνακας 17 Δείκτες Αποτελέσματος ΕΚΤ.....	84
Πίνακας 18 Κοινοί δείκτες εκροών και κατανομή με βάση το φύλο.....	90
Πίνακας 19 Χρηματοοικονομική Εικόνα των Στρατηγικών Χωρικής Ανάπτυξης, ποσά σε όρους Δημόσιας Δαπάνης (ΔΔ).....	93
Πίνακας 20 Χρηματοοικονομική Εικόνα των ΣΒΑΑ.....	93
Πίνακας 21 Χρηματοοικονομική Εικόνα των ΣΒΑΑ κατά Περιοχή.....	94
Πίνακας 22 Χρηματοοικονομικά Στοιχεία για τις ΤΑΠΤΟΚ.....	95
Πίνακας 23 ΣΒΑΑ Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης – Δείκτες Εκροών.....	96
Πίνακας 24 ΣΒΑΑ Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης – Δείκτες Αποτελέσματος.....	97
Πίνακας 25: ΣΒΑΑ πλην της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης – Δείκτες Εκροών.....	99
Πίνακας 26: Δείκτες Εκροής ΕΤΠΑ κατά ποσοστό κάλυψης.....	101
Πίνακας 27 Πρόοδος στην επίτευξη των στόχων και δεικτών του ΕΠ.....	107
Πίνακας 28 ΑΠ 1: Πλαίσιο Επιδόσεων.....	108
Πίνακας 29 ΑΠ 2: Πλαίσιο Επιδόσεων.....	109
Πίνακας 30 ΑΠ 3: Πλαίσιο Επιδόσεων.....	109
Πίνακας 31 ΑΠ 4: Πλαίσιο Επιδόσεων.....	110
Πίνακας 32 ΑΠ 5: Πλαίσιο Επιδόσεων.....	110
Πίνακας 33 ΑΠ 6: Πλαίσιο Επιδόσεων.....	110
Πίνακας 34 ΑΠ 7: Πλαίσιο Επιδόσεων.....	111

Πίνακας 35 ΑΠ 8: Πλαίσιο Επιδόσεων	111
Πίνακας 36 ΑΠ9Α: Πλαίσιο Επιδόσεων	112
Πίνακας 37 ΑΠ 9Β: Πλαίσιο Επιδόσεων	112
Πίνακας 38 ΑΠ 10: Πλαίσιο Επιδόσεων	113
Πίνακας 39 – Δείκτης Αποδοτικότητας (ΕΤΠΑ)	118
Πίνακας 40 – Ποσοστά Απορρόφησης και Ποσοστά Επίτευξης – Δείκτες Εκροών ΕΤΠΑ	119
Πίνακας 41 – Δείκτης Αποδοτικότητας (ΕΚΤ)	121
Πίνακας 42 – Ποσοστά Απορρόφησης και Ποσοστά Επίτευξης κατά Δείκτη Εκροών (ΕΤΠΑ)	122
Πίνακας 43 Συνάφεια με Στρατηγική «Ευρώπη 2020»	125
Πίνακας 44 Εξαγωγές της ΠΚΜ	127
Πίνακας 45 Ισοδύναμο αγοραστικής δύναμης (ΜΑΔ, 2005=100) ΣΥΝΟΛΟ	129
Πίνακας 46 ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε ΜΑΔ ως ποσοστό του μέσου όρου της ΕΕ27 (2019=100)	129
Πίνακας 47 Δείκτες Περιφερειακών Προκλήσεων (Eurostat)	144
Πίνακας 48 ΘΣ01-Αξιολόγηση συνάφειας	145
Πίνακας 49 ΘΣ1 Επικαιρότητα	146
Πίνακας 50 ΘΣ-02-Συνάφεια	147
Πίνακας 51 ΘΣ2 Επικαιρότητα	148
Πίνακας 52 ΘΣ03- Συνάφεια	149
Πίνακας 53 ΘΣ3 Επικαιρότητα	150
Πίνακας 54 ΘΣ04-Συνάφεια	151
Πίνακας 55 ΘΣ4 Επικαιρότητα	152
Πίνακας 56 ΘΣ05-Συνάφεια	153
Πίνακας 57 ΘΣ5 Επικαιρότητα	153
Πίνακας 58 ΘΣ06-Συνάφεια	154
Πίνακας 59 ΘΣ6 Επικαιρότητα	156
Πίνακας 60 ΘΣ07-Συνάφεια	156
Πίνακας 61 ΘΣ7 Επικαιρότητα	157
Πίνακας 62 ΘΣ-08 Συνάφεια	158
Πίνακας 63 ΘΣ8 Επικαιρότητα	160
Πίνακας 64 ΘΣ09-Συνάφεια	160
Πίνακας 65 ΘΣ9 Επικαιρότητα	164
Πίνακας 66 ΘΣ10-Συνάφεια	165
Πίνακας 67 ΘΣ10 Επικαιρότητα	166
Πίνακας 68 Συνολική Εκτίμηση Συνάφειας ανά Θεματικό Τομέα	168
Πίνακας 69 Αποτελέσματα Ρεαλιστικής Αξιολόγησης	176
Πίνακας 70 Πίνακας αποδελτίωσης επιπτώσεων για ΑΠ1 (ΕΣ 1α1, 1β1, 1β2)	177
Πίνακας 71 Μηχανισμός ρεαλιστικής αξιολόγησης ΑΠ02	180

Πίνακας 72 Πίνακας αποδελτίωσης επιπτώσεων για ΑΠ2 (ΕΣ 2β1, ΕΣ 2γ1).....	181
Πίνακας 73 Μηχανισμός ρεαλιστικής αξιολόγησης ΑΠ3	184
Πίνακας 74 Πίνακας αποδελτίωσης επιπτώσεων για ΑΠ3.....	185
Πίνακας 75 Μηχανισμός ρεαλιστικής αξιολόγησης ΑΠ4	187
Πίνακας 76 Πίνακας αποδελτίωσης επιπτώσεων για ΑΠ4.....	188
Πίνακας 77 Μηχανισμός ρεαλιστικής αξιολόγησης ΑΠ5	190
Πίνακας 78 Πίνακας αποδελτίωσης επιπτώσεων για ΑΠ5.....	191
Πίνακας 79 Λογική παρέμβασης ΑΠ6	193
Πίνακας 80 Πίνακας αποδελτίωσης επιπτώσεων για ΑΠ6.....	197
Πίνακας 81 Λογική παρέμβασης ΑΠ7	198
Πίνακας 82 Πίνακας αποδελτίωσης επιπτώσεων για ΑΠ7	199
Πίνακας 83 Μηχανισμός ρεαλιστικής αξιολόγησης ΑΠ08	201
Πίνακας 84 Πίνακας αποδελτίωσης επιπτώσεων για ΑΠ8.....	202
Πίνακας 85 Μηχανισμός ρεαλιστικής αξιολόγησης- ΑΠ09Α.....	204
Πίνακας 86 Πίνακας αποδελτίωσης τεκμηριωμένων επιπτώσεων ΑΠ 9Α.....	205
Πίνακας 87 Μηχανισμός ρεαλιστικής αξιολόγησης ΑΠ9β	208
Πίνακας 88 Πίνακας αποδελτίωσης τεκμηριωμένων επιπτώσεων ΑΠ9Β (ΕΚΤ).....	212
Πίνακας 89 Μηχανισμός ρεαλιστικής αξιολόγησης ΑΠ10	215
Πίνακας 90 Πίνακας αποδελτίωσης τεκμηριωμένων επιπτώσεων ΑΠ10	217
Πίνακας 91 Βασικά συμπεράσματα αξιολογήσεων που εκπονήθηκαν, ΕΚΤ.....	219
Πίνακας 92 Βασικά συμπεράσματα οριζοντίων αξιολογήσεων	223
Πίνακας 93 Συνοπτική αποτίμηση επιπτώσεων ανά Άξονα Προτεραιότητας του Ε.Π. ΠΚΜ	226
Πίνακας 94 Δείκτες Εκροής Συνολική κατανομή φύλου	229

Λίστα Γραφημάτων

Γράφημα 1 Συνολική Χρηματοδότηση κατά ΑΠ, ποσά σε όρους Δημόσιας Δαπάνης (ΔΔ).....	41
Γράφημα 2 Ποσοστό επί της Συνολικής Χρηματοδότησης ανά ΑΠ.....	42
Γράφημα 3 Αριθμός έργων ανά άξονα	42
Γράφημα 4 Πληρωμές προς Προγραμματική Δέσμευση κατά ΑΠ	44
Γράφημα 5 Κατανομή Προγραμματικής Δέσμευσης και Πληρωμών στον ΑΠ1 κατά ΕΠ.....	46
Γράφημα 6 Κατανομή Προγραμματικής Δέσμευσης και Πληρωμών στον ΑΠ2 κατά ΕΠ Πρωτ.....	47

Γράφημα 7 Κατανομή Προγραμματικής Δέσμευσης και Πληρωμών στον ΑΠ4 κατά Επ Προτ.....	50
Γράφημα 8 Κατανομή Προγραμματικής Δέσμευσης και Πληρωμών στον ΑΠ8 κατά Επ Προτ.....	54
Γράφημα 9 Κατανομή Προγραμματικής Δέσμευσης και Πληρωμών στον ΑΠ8 κατά ΕΠ.....	57
Γράφημα 10 Κατάσταση επίτευξης των δεικτών εκροής του ΕΚΤ.....	68
Γράφημα 11 Ποσοστό των ατόμων που χρησιμοποίησαν το διαδίκτυο για αλληλεπίδραση με τις δημόσιες αρχές, 2012-2023	78
Γράφημα 12 ΑΠΑ ανά Κλάδο που παρεμβαίνει το ΠΕΠ, 2022	79
Γράφημα 13 Τελική Κατανάλωση Ενέργειας - Ελλάδα, 2012-2023	80
Γράφημα 14 Αριθμός ημερών με μέση ημερήσια τιμή ΑΣ10 μεγαλύτερη από 50 µg/m ³	82
Γράφημα 15 Κατάσταση επίτευξης των δεικτών αποτελέσματος του ΕΚΤ.....	83
Γράφημα 16 Αναλογία Έργων και Πληρωμών των Στρατηγικών Χωρικής Ανάπτυξης	93
Γράφημα 17 Αναλογία Προγραμματικής Δέσμευσης, Έργων και Πληρωμών των ΣΒΑΑ κατά Ταμείο	94
Γράφημα 18 Κατάσταση επίτευξης των δεικτών εκροής του ΕΤΠΑ.	102
Γράφημα 19: Ποσοστά κάλυψης των στόχων των Δεικτών Αποτελεσμάτων ΕΤΠΑ.....	105
Γράφημα 20 Ποσοστά κάλυψης των στόχων των Δεικτών Αποτελεσμάτων ΕΚΤ	106
Γράφημα 23 Ποσοστά Απορρόφησης και Ποσοστά Επίτευξης κατά Δείκτη Εκροών (ΕΤΠΑ)	119
Γράφημα 22 Ποσοστά Απορρόφησης και Ποσοστά Επίτευξης κατά Δείκτη Εκροών (ΕΤΠΑ)	122
Γράφημα 23 κατά κεφαλήν ΑΕΠ, 2000 -2022.....	126
Γράφημα 24 Αξία Εξαγωγών (εκατ. ευρώ) της ΠΚΜ.	128
Γράφημα 25 ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε ΜΑΔ ως ποσοστό του μέσου όρου της ΕΕ27 για τα έτη 2019-2023	130
Γράφημα 26 ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε ΜΑΔ ως ποσοστό του μέσου όρου της ΕΕ27 για τα έτη 2019-2023 της ΕΕ27.....	130
Γράφημα 27 Εξέλιξη του δείκτη Summary Innovation Index για την ΕΕ27, την Ελλάδα και την ΠΚΜ.	131
Γράφημα 28 Ποσοστό ανεργίας, 2011-2024	132
Γράφημα 29 Αριθμός ανέργων, ΠΚΜ, 2011-2024	133
Γράφημα 30 Ποσοστό ανεργίας ΠΚΜ ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας, 2011-2024.....	133
Γράφημα 31 Αριθμός ανέργων ανά ηλικιακή ομάδα, Ελλάδα 2024	134
Γράφημα 32 Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας, 2020-2024	135
Γράφημα 33 Σοβαρή υλική και κοινωνική στέρση (Ελλάδα και ΠΚΜ), 2018-2024.	136
Γράφημα 34 Ποσοστό Πράσινων Αστικών Περιοχών στις ελληνικές λειτουργικές αστικές περιοχές (% της συνολικής έκτασης).....	138
Γράφημα 35 Ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (30–34 ετών).....	143
Γράφημα 38 Πρόωρη εγκατάλειψη της εκπαίδευσης και κατάρτισης (18–24 ετών)	143

Επιτελική Σύνοψη

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κεντρικής Μακεδονίας 2014–2020 υλοποιήθηκε σε ένα ιδιαίτερα ασταθές περιβάλλον, με διαδοχικές και αλληλοσυνδεόμενες οικονομικές, κοινωνικές και υγειονομικές κρίσεις, ωστόσο η συνολική αποτίμησή του κρίνεται θετική. Το Πρόγραμμα πέτυχε υψηλό βαθμό απορρόφησης και ενεργοποίησε σημαντικούς πόρους, επιδεικνύοντας ικανότητα προσαρμογής, ιδίως κατά την περίοδο της πανδημίας COVID-19. Η πλειονότητα των δεικτών εκροών και αποτελέσματος υπερέβη τους στόχους, με τις αποκλίσεις να εξηγούνται κυρίως από μεταφορές έργων, τμηματοποιήσεις και θεσμικές ή τεχνικές δυσκολίες. Η αποδοτικότητα των παρεμβάσεων ήταν συνολικά ικανοποιητική, με πολλές δράσεις να επιτυγχάνουν καλύτερη απόδοση ανά ευρώ σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό. Οι ισχυρότερες επιδόσεις καταγράφονται σε ψηφιακές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές και παρεμβάσεις αντιμετώπισης κρίσεων. Οι επιπτώσεις του Προγράμματος είναι κυρίως δομικές με σωρευτικό χαρακτήρα και αναμένεται να εκδηλωθούν μεσο-μακροπρόθεσμα, με εντονότερη και πιο άμεση συμβολή στους τομείς της κοινωνικής συνοχής, της υγείας και της απασχόλησης. Συνολικά, το ΠΕΠ λειτούργησε ως καταλύτης προσαρμογής και στήριξης της Περιφέρειας, παράγοντας μετρήσιμα αποτελέσματα και θεμέλια για τη συνέχιση των παρεμβάσεων στη νέα προγραμματική περίοδο.

Αναλυτικότερα, το Πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από πόρους του ΕΤΠΑ και του ΕΚΤ, κινητοποιώντας σημαντικά κεφάλαια, ενώ αναπροσαρμόστηκε όπου κρίθηκε αναγκαίο, ιδίως κατά την περίοδο της πανδημίας. Η Προγραμματική Δέσμευση, σε όρους Δημόσιας Δαπάνης, ανήλθε σε 894.840.260 ευρώ με τα 692.846.941 ευρώ να προέρχονται από το ΕΤΠΑ και τα υπόλοιπα 201.993.319 ευρώ από το ΕΚΤ. Οι Προσκλήσεις ανήλθαν σε 1.525.047.574 ευρώ, ήτοι στο 170,40% της Προγραμματικής Δέσμευσης, ενώ οι Εντάξεις και οι Πληρωμές διαμορφώθηκαν σε 989.338.296 ευρώ και 964.706.478 ευρώ αντίστοιχα, με το ποσοστό υπερδέσμευσης να προσεγγίζει το 110%.

Σε επίπεδο δεικτών εκροών, η πλειονότητα των επενδυτικών προτεραιοτήτων υπερακάλυψε τους στόχους που είχαν τεθεί, ακόμη και μετά τις σημαντικές ανακατανομές πόρων και τις μειώσεις της κοινοτικής συμμετοχής όπως προέκυψαν με την Προγραμματική Αναθεώρηση του 2021. Η αναθεώρηση αυτή, μάλιστα, με βάση τα ευρήματα, αποδείχθηκε εύστοχη εφόσον δεν αποδυνάμωσε ουσιαστικά τους άξονες από τους οποίους μετακινήθηκαν πόροι, ενώ επέτρεψε να κατευθυνθεί χρηματοδότηση εκεί όπου υπήρχε άμεση ανάγκη, κυρίως για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας η οποία αναδύθηκε λόγω του COVID-19. Σε αυτήν την ειδική περίπτωση, η συμβολή του Προγράμματος ήταν ιδιαίτερα σημαντική.

Η συνολική εικόνα των δεικτών εκροών του ΕΤΠΑ (σύνολο 31 δείκτες) είναι μοιρασμένη ανάμεσα σε λίγες περιπτώσεις υστέρησης και σε πολλές περιπτώσεις υψηλής υπερεπίτευξης. Εννέα δείκτες κινούνται σε χαμηλά επίπεδα (0%–70%), έξι δείκτες βρίσκονται πολύ κοντά στον στόχο (99%–115%), πέντε δείκτες υπερβαίνουν σημαντικά τον στόχο (140%–180%) και έντεκα δείκτες παρουσιάζουν υπέρβαση πάνω από 300% (σε ορισμένες περιπτώσεις πολλαπλάσια του στόχου). Πίσω από αυτούς τους αριθμούς, η αξιολόγηση αναδεικνύει μια βασική πραγματικότητα με το Πρόγραμμα να ενεργοποιεί δράσεις με μεγάλη ζήτηση ή δράσεις «μαζικής» εφαρμογής. Αντίθετα, για πολλούς δείκτες που δεν κατάφεραν να πιάσουν τον στόχο τους ευθύνονται διάφορες μεταφορές έργων στη νέα προγραμματική περίοδο, ακυρώσεις προσκλήσεων, τμηματοποιήσεις έργων (phasing) ή σύνθετες τεχνικές / θεσμικές δυσκολίες, ορισμένοι δείκτες έμειναν πίσω εντός της περιόδου αναφοράς. Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί πως η μεταφορά έργων στην επόμενη προγραμματική περίοδο ή η τμηματοποίηση τους, αποτελούν τρόπο διαχείρισης της υπερδέσμευσης του

προγράμματος και ως εκ τούτου δεν μπορούν να αποτελέσουν αιτιολογίες για την αδυναμία επίτευξης του στόχου.

Στον Άξονα Προτεραιότητας 1, που στόχευε στην ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας, η εικόνα είναι διαφοροποιημένη. Ο δείκτης που αφορά ερευνητές σε βελτιωμένες υποδομές παρουσιάζει ικανοποιητική επίδοση, γεγονός που υποδηλώνει ότι ο μηχανισμός ενίσχυσης του ερευνητικού δυναμικού και των υποδομών ενεργοποιήθηκε αποτελεσματικά. Αντιθέτως, οι δείκτες που σχετίζονται με την άμεση συμμετοχή επιχειρήσεων (στήριξη ΜΜΕ, ανάπτυξη νέων προϊόντων κ.λπ.) υπολείπονται των αρχικών στόχων. Η απόκλιση αυτή συνδέεται με τον επαναπρογραμματισμό βασικών εργαλείων ενίσχυσης της επιχειρηματικής καινοτομίας, ιδίως της πράξης «Επενδυτικά Σχέδια Καινοτομίας», η οποία μεταφέρθηκε στην περίοδο 2021–2027. Η αναθεώρηση αυτή δεν προέκυψε τυχαία, αλλά αντανάκλα την ανάγκη προσαρμογής του σχεδιασμού σε συνθήκες περιορισμένης επενδυτικής διάθεσης των επιχειρήσεων, καθυστερήσεων ωρίμανσης του χρηματοδοτικού εργαλείου και, στη συνέχεια, των επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19, που επηρέασε την ικανότητα και προθυμία συμμετοχής ΜΜΕ σε δράσεις καινοτομίας. Επιπλέον, μέρος του αρχικού προϋπολογισμού μεταφέρθηκε για να στηρίξει τα εκτατά μετρά για τον COVID-19. Συνεπώς, η υστέρηση των σχετικών δεικτών δεν συνιστά απλή αστοχία υλοποίησης, αλλά ένδειξη ότι ο μηχανισμός μετάβασης από την ενίσχυση ερευνητικών υποδομών στη μαζική επιχειρηματική αξιοποίηση καινοτομίας δεν ενεργοποιήθηκε στον βαθμό και στον χρόνο που είχε αρχικά προβλεφθεί.

Στον Άξονα Προτεραιότητας 2 ο οποίος αφορά την βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών, καταγράφεται εντυπωσιακή υπερεπίτευξη, που εξηγείται κυρίως από τον σχεδιασμό ο οποίος ανταποκρίθηκε στις πραγματικές ανάγκες της αγοράς. Η δράση «Κουπόνια Τεχνολογίας», που υποστήριξε μαζικά τον ψηφιακό μετασχηματισμό των ΜΜΕ, συγκέντρωσε πολύ υψηλή ζήτηση και αυτό αποτυπώθηκε σε υπερβάσεις που ξεπερνούν το 500%, ενώ σε έναν δείκτη η επίτευξη προσεγγίζει το 1.550%. Παράλληλα, η χρηματοδότηση πολλών μικρής κλίμακας πιλοτικών ψηφιακών εφαρμογών σε δημόσιους φορείς συνέβαλε σε υπερεπίτευξη περίπου 770% σε σχετικό δείκτη (T1201). Το Πρόγραμμα εντόπισε μια ώριμη, άμεση ανάγκη, επέλεξε εργαλείο με καθαρούς κανόνες και απλή πρόσβαση, και η ανταπόκριση των δικαιούχων ήταν πολύ μεγάλη.

Αναφορικά με τον Άξονα Προτεραιότητας 3, που αποσκοπούσε στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, σε επενδυτικές προτεραιότητες όπου οι πόροι ανακατευθύνθηκαν σε μη επιστρεπτές ενισχύσεις κεφαλαίου κίνησης για επιχειρήσεις που επλήγησαν από την πανδημία, οι δείκτες εμφάνισαν πολύ υψηλές επιδόσεις. Αντίθετα, σε επενδυτικές προτεραιότητες που προέβλεπαν προσκλήσεις γενικής και νεοφυούς επιχειρηματικότητας, η μη έκδοση των σχεδιαζόμενων προσκλήσεων (λόγω μετακίνησης πόρων για έκτακτες ανάγκες COVID-19) οδήγησε σε σημαντική υστέρηση των αντίστοιχων δεικτών. Το Πρόγραμμα επέλεξε να στηρίξει λόγω της επείγουσας κατάστασης την ρευστότητα των επιχειρήσεων που επλήγησαν άμεσα από την πανδημία, αλλά αυτή η επιλογή είχε ως συνέπεια να μην υλοποιηθούν σε ίδια ένταση άλλες αναπτυξιακές δράσεις που είχαν αρχικά σχεδιαστεί.

Στον Άξονα Προτεραιότητας 4 που υποστήριζε τη μετάβαση προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς, η εικόνα είναι μικτή αλλά συνολικά θετική. Ο δείκτης που αφορά νοικοκυριά με βελτιωμένη ενεργειακή κατηγορία υπολείπεται, κυρίως επειδή μέρος του έργου μεταφέρθηκε στην περίοδο 2021–2027 και, μέσω τμηματοποίησης, δεν ολοκληρώθηκε εντός 2014–2020 στον βαθμό που είχε αρχικά υπολογιστεί. Αντίθετα, δείκτες που αφορούν εξοικονόμηση ενέργειας σε δημόσια κτίρια παρουσίασαν πολύ υψηλή υπερεπίτευξη, πάνω από 570%, κυρίως λόγω

ενός μεγάλου έργου ενεργειακής αναβάθμισης του 424 Στρατιωτικού Νοσοκομείου το οποίο δεν υπήρχε στον αρχικό σχεδιασμό προσθέτοντας έτσι πολύ μεγαλύτερη εξοικονόμηση από την αναμενόμενη. Παράλληλα, δείκτες για μείωση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου υπερέβησαν τον στόχο (περίπου 154% και 159%), κυρίως λόγω υψηλών εκπτώσεων στις δημοπρατήσεις που επέτρεψαν να καλυφθούν περισσότερα έργα με τον ίδιο προϋπολογισμό.

Στους Άξονες Προτεραιότητας 5 (Πρώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης κινδύνων) και 6 (Προστασία του περιβάλλοντος και πρώθηση της αποδοτικότητας των πόρων), οι επιδόσεις είναι εξαιρετικά υψηλές. Ο πληθυσμός που ωφελήθηκε από αντιπλημμυρικά έργα υπερέβη τον στόχο, ενώ στην ύδρευση καταγράφεται υπερεπίτευξη σχεδόν 600%, κυρίως λόγω ενός μεγάλου έργου της ΕΥΑΘ, που αύξησε σημαντικά τον ωφελούμενο πληθυσμό. Επιπλέον, σε δείκτες που αφορούν επισκέψεις σε πολιτιστικές/φυσικές τοποθεσίες, εμφανίζονται πολύ μεγάλες υπερβάσεις, οι οποίες σχετίζονται και με μεθοδολογικές διαφορές στον αρχικό υπολογισμό. Υπάρχουν επίσης υψηλές υπερεπίτευξεις σε δείκτες για προστασία οικοτόπων και για πληθυσμό που ζει σε περιοχές ολοκληρωμένων στρατηγικών αστικής ανάπτυξης οι οποίες προκύπτουν λόγω υποεκτίμησης στόχων ή/και επέκταση των παρεμβάσεων σε ευρύτερες περιοχές που δεν είχαν προβλεφθεί κατά τον σχεδιασμό.

Στον Άξονα Προτεραιότητας 7 που αφορά την πρώθηση των βιώσιμων μεταφορών και την άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων, καταγράφεται θετική εικόνα σε δείκτες οδικών έργων. Παράλληλα, όμως, υπάρχει υστέρηση σε δείκτη που αφορά επέκταση δικτύου φυσικού αερίου (περίπου 25% του στόχου), κάτι που συνδέεται με την πολυπλοκότητα των παρεμβάσεων, τις τεχνικές δυσκολίες και το θεσμικό πλαίσιο υλοποίησης. Επίσης, σημαντικό είναι να σημειωθεί ότι η παρέμβαση για το φυσικό αέριο μεταφέρθηκε στην ΠΠ 2021-2027. Για αυτόν τον λόγο και εντοπίζεται η συγκεκριμένη υστέρηση.

Σχετικά με τον Άξονα Προτεραιότητας 9Α που σχετίζεται με την πρώθηση της κοινωνικής ένταξης και την καταπολέμηση της φτώχειας, ο πληθυσμός που καλύπτεται από βελτιωμένες υπηρεσίες υγείας υπερέβη τον στόχο, περίπου κατά 57%, σε μεγάλο βαθμό λόγω νέας μεθοδολογίας προσδιορισμού πληθυσμού αναφοράς. Στον Άξονα Προτεραιότητας 10 που σχετίζεται με την επένδυση στην εκπαίδευση, την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση, η δυναμικότητα ενισχυόμενων υποδομών κατέγραψε εξαιρετικά υψηλή επίδοση (άνω του 9.200%), κυρίως λόγω μεγάλης κλίμακας προμήθειας εξοπλισμού σε σχολικές μονάδες, που αποτυπώθηκε ως πολύ μεγάλη «δυναμικότητα» χρήσης.

Αντίστοιχα, η συνολική εικόνα των δεικτών εκρών του ΕΚΤ είναι ιδιαίτερα θετική. Η αξιολόγηση καταγράφει συστηματική υπεραπόδοση στους περισσότερους δείκτες, κάτι που δείχνει και υψηλή απορροφητικότητα και ισχυρή ζήτηση για παρεμβάσεις στους τομείς της απασχόλησης, της κοινωνικής ένταξης και της εκπαίδευσης. Από το σύνολο των σχετικών δεικτών στους Άξονες Προτεραιότητας 8 (Πρώθηση της απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού) και 9Β (Πρώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας), οι περισσότεροι δείκτες εμφανίζουν υπερεπίτευξη, σε αρκετές περιπτώσεις πολλαπλάσια του στόχου, λίγοι βρίσκονται πολύ κοντά στον στόχο, και λιγότεροι από πέντε δείκτες παρουσιάζουν ουσιαστική υστέρηση με τους λόγους να συνδέονται με τη φύση των έργων, τη μεθοδολογία μέτρησης ή ειδικούς περιορισμούς δεδομένων. Οι υψηλές επιδόσεις εντοπίζονται κυρίως:

- α) στις δράσεις κοινωνικής ένταξης και στις δομές φροντίδας/υποστήριξης (ΚΗΦΗ, ΚΔΗΦ, ξενώνες, δομές στήριξης κακοποιημένων γυναικών παρεμβάσεις για Ρομά κ.ά.)

(β) στην εναρμόνιση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής

(γ) στις δράσεις κατάρτισης ανέργων και εργαζομένων

(δ) σε παρεμβάσεις COVID-19 που απορρόφησαν άμεσα πρόσθετους πόρους

Συνολικά, η πολύ μεγάλη συμμετοχή ωφελούμενων, σε ορισμένες περιπτώσεις δεκάδων χιλιάδων, αποτυπώνει όχι μόνο επιτυχία υλοποίησης, αλλά και το μέγεθος των κοινωνικών αναγκών κατά την περίοδο 2014–2020, σε συνθήκες οικονομικής πίεσης και υγειονομικής κρίσης. Πέρα από τις εκροές, η αξιολόγηση εξετάζει και τους δείκτες αποτελέσματος, δηλαδή μεταβολές που καταγράφονται σε επίπεδο Περιφέρειας και αποτυπώνουν ευρύτερες εξελίξεις. Η συνολική εικόνα είναι θετική, με την πλειονότητα των δεικτών αποτελέσματος να υπερβαίνει το 100% του αρχικού στόχου.

Για το ΕΤΠΑ, οι υψηλότερες επιδόσεις εμφανίζονται σε πεδία που συνδέονται με έρευνα και καινοτομία, εξοικονόμηση ενέργειας, τουριστική δραστηριότητα, ποιότητα υδάτων, περιβαλλοντικές υποδομές και ηλεκτρονική διακυβέρνηση. Ωστόσο, οι συγκεκριμένοι δείκτες δεν αποτυπώνουν άμεση και αποκλειστική επίδραση του Προγράμματος, αλλά τη συνολική μεταβολή σε περιφερειακό επίπεδο, η οποία διαμορφώνεται από το άθροισμα δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων, καθώς και από παρεμβάσεις άλλων χρηματοδοτικών εργαλείων και εθνικών πολιτικών. Η υπέρβαση των στόχων στους δείκτες αυτούς είναι συνεπής με τη θεματική κατεύθυνση και το εύρος των παρεμβάσεων του Προγράμματος, χωρίς ωστόσο να τεκμηριώνει γραμμική αιτιώδη σχέση μεταξύ υλοποίησης και μεταβολής των περιφερειακών μεγεθών.

Εντοπίζονται και λίγοι δείκτες με χαμηλή επίτευξη, όπως δείκτες που σχετίζονται με αντιπλημμυρική προστασία, με την προστιθέμενη αξία των επιχειρήσεων ΤΠΕ ή με τις ημέρες υπερβάσεων αιωρούμενων σωματιδίων (PM10). Σε αυτές τις περιπτώσεις, η χαμηλή επίδοση συνδέεται είτε με μεταφορά έργων στη νέα προγραμματική περίοδο, είτε με το ότι οι ανάγκες/το πλαίσιο αποδείχθηκαν διαφορετικά από ό,τι είχε αρχικά εκτιμηθεί.

Ως προς το ΕΚΤ, η εικόνα των δεικτών αποτελέσματος είναι επίσης σχετικά θετική, με 7 από τους 13 δείκτες να εμφανίζουν ποσοστό κάλυψης από 120% και πάνω. Οι καλύτερες επιδόσεις αφορούν την απόκτηση δεξιοτήτων, την ενεργοποίηση συμμετεχόντων στην αγορά εργασίας και την πρόοδο μειονεκτουσών ομάδων, όπου σε ορισμένες περιπτώσεις η επίτευξη φτάνει ή υπερβαίνει το 300%–400%. Αυτό ενισχύει το συμπέρασμα ότι οι παρεμβάσεις κατάρτισης, ενδυνάμωσης δεξιοτήτων και στήριξης της απασχολησιμότητας είχαν ισχυρή ζήτηση και αποτελεσματική εφαρμογή. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο του ανασχεδιασμού του ΕΠ, αξιοποιήθηκαν περισσότεροι πόροι από τον αρχικό σχεδιασμό και αυτή η συνθήκη αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την υπερεπίτευξη.

Την ίδια στιγμή, χαμηλότερες επιδόσεις παρατηρούνται σε δείκτες που σχετίζονται με την εξυπηρέτηση ατόμων με αναπηρία, την κάλυψη συγκεκριμένων αναγκών μέσω των ΤΟΜΥ και την εκπαιδευτική στήριξη μαθητών ΑμεΑ. Η αξιολόγηση διευκρινίζει ότι αυτές οι χαμηλές τιμές δεν πρέπει να ερμηνεύονται αυτόματα ως χαμηλή αποτελεσματικότητα. Σε αρκετές περιπτώσεις πρόκειται για δείκτες που αφορούν «υπο-ομάδες» ωφελούμενων ή δράσεις που είναι πιο σύνθετες, απαιτούν χρόνο ωρίμανσης και επηρεάζονται από τον τύπο των πράξεων που τελικά ενεργοποιήθηκαν. Την ίδια στιγμή, χαμηλότερες επιδόσεις παρατηρούνται σε δείκτες που σχετίζονται με την εξυπηρέτηση ατόμων με αναπηρία, την κάλυψη ειδικών υπο-ομάδων μέσω των ΤΟΜΥ και την εκπαιδευτική στήριξη μαθητών ΑμεΑ. Η σωρευτική τιμή επίτευξης του δείκτη αποτελέσματος 11206, μετά την αναθεώρηση του τρόπου μέτρησής του, διαμορφώνεται σε 20,6% έναντι στόχου 35,7%. Η μεταβολή στη μεθοδολογία επηρεάζει τη συγκρισιμότητα με προηγούμενες αποτιμήσεις, χωρίς ωστόσο να μεταβάλλει ουσιαστικά την ερμηνεία της επίδοσης.

Οι χαμηλότερες τιμές δεν πρέπει να ερμηνεύονται αυτόματα ως χαμηλή αποτελεσματικότητα. Σε αρκετές περιπτώσεις πρόκειται για δείκτες που αφορούν ειδικές υπο-ομάδες ωφελούμενων ή πιο σύνθετες παρεμβάσεις, των οποίων η επίδοση εξαρτάται από τη σύνθεση του πληθυσμού-στόχου και τον τύπο των πράξεων που ενεργοποιήθηκαν. Για παράδειγμα, στην περίπτωση των ΤΟΜΥ, όταν ο δείκτης αφορά αποκλειστικά άτομα που πλήττονται από τη φτώχεια εντός του συνολικού αριθμού ωφελουμένων, το ποσοστό είναι εύλογα χαμηλότερο, δεδομένου ότι οι ΤΟΜΥ λειτουργούν ως δομές πρωτοβάθμιας φροντίδας για τον γενικό πληθυσμό και όχι ως εξειδικευμένες δομές αποκλειστικής κοινωνικής στόχευσης.

Ιδιαίτερη αξία έχει και η εξέταση της αποδοτικότητας, δηλαδή κατά πόσο οι πόροι που χρησιμοποιήθηκαν, δαπανήθηκαν αποδοτικά. Η συνολική αξιολόγηση δείχνει ότι, ως επί το πλείστον, οι διαθέσιμοι πόροι αξιοποιήθηκαν κατάλληλα, οδηγώντας σε ικανοποιητική έως πολύ υψηλή αποδοτικότητα σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό. Σε πολλές περιπτώσεις, το πραγματικό μοναδιαίο κόστος υλοποίησης ήταν χαμηλότερο από αυτό που είχε υπολογιστεί στη φάση σχεδιασμού, κάτι που οδήγησε σε δείκτες αποδοτικότητας πάνω από 100% (άρα «καλύτερη απόδοση ανά ευρώ» από την αναμενόμενη).

Όσον αφορά το ΕΤΠΑ, οι περισσότερες παρεμβάσεις κινήθηκαν σε πολύ υψηλά επίπεδα αποδοτικότητας, ιδίως στους τομείς της αστικής ανάπτυξης, της ύδρευσης, της ενεργειακής αναβάθμισης, της επιχειρηματικότητας και της παιδικής μέριμνας. Η εικόνα αυτή συνδέεται με την υλοποίηση σημαντικών έργων πέραν του αρχικού σχεδιασμού, τις εκπτώσεις στις δημόσιες συμβάσεις, τις αναθεωρήσεις προϋπολογισμών και την αρχική υποεκτίμηση ορισμένων τιμών στόχου. Σε περιορισμένες περιπτώσεις, όπως σε δείκτες έρευνας και επιχειρηματικότητας του Άξονα 03, η αποδοτικότητα διαμορφώθηκε κάτω του 100%, λόγω υψηλότερου κόστους υλοποίησης σε σχέση με τον αρχικό προγραμματισμό, παρότι οι φυσικοί στόχοι επιτεύχθηκαν ή υπερκαλύφθηκαν.

Η γενικευμένη υπερεπίτευξη στόχων ενίσχυσε συνολικά την αποδοτικότητα, καθώς σε αρκετές περιπτώσεις η αυξημένη φυσική πρόοδος δεν συνοδεύτηκε από αντίστοιχη αύξηση δαπανών, οδηγώντας σε μείωση του μοναδιαίου κόστους. Παράλληλα, οι ειδικές συνθήκες της πανδημίας COVID-19 επηρέασαν συγκεκριμένους τομείς, όπως η υγεία, η κοινωνική φροντίδα και η επιχειρηματικότητα, δημιουργώντας αυξημένες ανάγκες και στοχευμένες παρεμβάσεις με υψηλή επίδοση.

Αντίστοιχα, στο ΕΚΤ καταγράφεται συνολικά θετική εικόνα αποδοτικότητας, με υπερεπίτευξη στόχων σε δράσεις απασχόλησης και κοινωνικών δομών και, σε αρκετές περιπτώσεις, περιορισμένη απορρόφηση, στοιχείο που ενίσχυσε τους σχετικούς δείκτες. Ιδιαίτερα οι παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση της ανεργίας εμφανίζουν υψηλή αποτελεσματικότητα, αντανακλώντας τόσο τις αυξημένες κοινωνικές ανάγκες όσο και τη στοχευμένη αξιοποίηση των πόρων.

Σημαντικό συμπέρασμα της αποδοτικότητας είναι ότι ο διαθέσιμος προϋπολογισμός του Προγράμματος κρίνεται συνολικά επαρκής: στην πλειονότητα των αξόνων οι στόχοι επιτεύχθηκαν χωρίς γενικευμένες υπερβάσεις κόστους. Όπου υπήρξαν αποκλίσεις, αυτές συνδέονται είτε με ειδικές τεχνικές δυσκολίες (όπως σε ορισμένα δίκτυα/υποδομές), είτε με τη φύση των τμηματοποιημένων έργων, είτε με την ανάγκη άμεσης προσαρμογής στις συνθήκες της πανδημίας.

Τέλος, η αξιολόγηση εξετάζει τις επιπτώσεις, δηλαδή το ευρύτερο «αποτύπωμα» του Προγράμματος στην περιφερειακή οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον. Το Πρόγραμμα παράγαγε ένα πλέγμα επιδράσεων κυρίως δομικού, θεσμικού και λειτουργικού χαρακτήρα, οι οποίες δεν εκδηλώνονται όλες άμεσα ούτε με τον ίδιο τρόπο σε κάθε τομέα. Σε πεδία όπως η καινοτομία, η επιχειρηματικότητα και

ο ψηφιακός μετασχηματισμός, όπου οι αλλαγές έχουν συνήθως μεσο-μακροπρόθεσμο ορίζοντα, βελτιώθηκαν οι δυνατότητες έρευνας και οι υποδομές σε επιχειρήσεις και δημόσιους φορείς, χωρίς όμως αυτές να οδηγούν αυτόματα σε άμεση και πλήρη αναδιάρθρωση του παραγωγικού προτύπου μέσα σε λίγα χρόνια.

Στους άξονες που αφορούν το περιβάλλον, την ενεργειακή μετάβαση, την κλιματική προσαρμογή και τις μεταφορές, οι επιπτώσεις είναι πιο μακροπρόθεσμες και σωρευτικές. Δηλαδή, τα οφέλη εξαρτώνται από τη διαρκή λειτουργία των υποδομών, τη συντήρηση, τη συμπληρωματικότητα με εθνικές πολιτικές και, σε αρκετές περιπτώσεις, από τη συνέχιση των επενδύσεων και μετά το 2020. Εδώ, το Πρόγραμμα λειτούργησε ως σταθερός μηχανισμός χωρικής και περιβαλλοντικής αναβάθμισης, αλλά δεν μπορεί να απομονωθεί ως ο μόνος παράγοντας που επηρεάζει τις εξελίξεις διότι στο ίδιο πεδίο δρουν παράλληλα πολλές πολιτικές και εξωτερικοί παράγοντες.

Στις κοινωνικές παρεμβάσεις, οι επιπτώσεις εμφανίζονται πιο άμεσα και συχνά με υψηλότερη ένταση. Ιδιαίτερα ο Άξονας που αφορά την κοινωνική ένταξη και την υγεία, με δράσεις υποστήριξης ευάλωτων ομάδων, δομές φροντίδας, υπηρεσίες συμβουλευτικής και κοινωνικής προστασίας, αποτυπώνει ισχυρότερη συμβολή, καθώς λειτούργησε ως «δίχτυ ασφαλείας» σε συνθήκες παρατεταμένης κρίσης. Οι αλλαγές εδώ αποτυπώνονται πέρα από τον αριθμό των άμεσα ωφελούμενων, και ως ενίσχυση της λειτουργικότητας τοπικών συστημάτων κοινωνικής φροντίδας, καλύτερη πρόσβαση σε υπηρεσίες και βελτίωση της κοινωνικής συνοχής.

Ο Άξονας Προτεραιότητας 8 που αφορά την προώθηση της βιώσιμης απασχόλησης υψηλής ποιότητας και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων συμπεριέλαβε παρεμβάσεις αυτοαπασχόλησης και επιχειρηματικότητας που συνέβαλαν στην ενεργοποίηση ανέργων, συμπεριλαμβανομένων νέων και μακροχρόνια ανέργων καθώς και δράσεις κατάρτισης και πιστοποίησης δεξιοτήτων που ενίσχυσαν το ανθρώπινο κεφάλαιο εργαζομένων και αυτοαπασχολούμενων, ιδίως σε δυναμικούς ή υπό αναδιάρθρωση κλάδους. Όμως, όπως είναι αναμενόμενο, τέτοιες αλλαγές δεν μεταφράζονται πάντα άμεσα σε δείκτες απασχόλησης ή δεξιοτήτων μέσα στο ίδιο χρονικό πλαίσιο, γιατί χρειάζονται χρόνο για να ωριμάσουν σε κοινωνικοοικονομικά αποτελέσματα.

Περαιτέρω, η υλοποίηση του Προγράμματος συνέβαλε με έναν τρόπο και στην επίτευξη σειράς Στόχων Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης. Ειδικότερα, το Πρόγραμμα συνέβαλε στον:

- Στόχο 3 που αφορά την Καλή Υγεία και την Ευημερία, μέσω επενδύσεων σε υποδομές και υπηρεσίες υγείας
- Στόχο 4 που σχετίζεται με την Ποιοτική Εκπαίδευση, μέσω της ενίσχυσης εκπαιδευτικών υποδομών και ψηφιακών δυνατοτήτων
- Στόχο 8 που προωθεί την Αξιοπρεπή Εργασία και την Οικονομική Ανάπτυξη μέσω παρεμβάσεων απασχόλησης, ανάπτυξης δεξιοτήτων και στήριξης της επιχειρηματικότητας
- Στόχο 9 που σχετίζεται με τη Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές) μέσω δράσεων έρευνας, καινοτομίας και ψηφιακού μετασχηματισμού
- Στόχο 10 που σχετίζεται με τη Μείωση των Ανισοτήτων μέσω δράσεων κοινωνικής ένταξης, καταπολέμησης της φτώχειας και στήριξης ευάλωτων ομάδων.
- Στόχο 11 που προωθεί τις Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες μέσω ολοκληρωμένων παρεμβάσεων αστικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής αναβάθμισης

- Στόχο 13 που αφορά τη Δράση για το Κλίμα μέσω δράσεων ενεργειακής απόδοσης, προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και πρόληψης κινδύνων

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει και στις επτά εγκεκριμένες Στρατηγικές Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων (ΟΧΕ) – Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΒΑΑ) που συνέβαλαν κομβικά στην βιωσιμότητα της Περιφέρειας. Αναλυτικά, οι ΟΧΕ–ΒΑΑ συνέβαλαν στους στόχους της Βιώσιμης Ανάπτυξης μέσω ενός ολοκληρωμένου πλέγματος παρεμβάσεων που συνδύασαν περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές δράσεις σε αστικό επίπεδο. Μέσα από έργα αστικής ανάπλασης, δημιουργία και αναβάθμιση χώρων πρασίνου, παρεμβάσεις βιώσιμης κινητικότητας και δράσεις πρόληψης φυσικών κινδύνων βελτιώθηκε η ποιότητα ζωής και ενισχύθηκε η περιβαλλοντική ανθεκτικότητα των πόλεων. Παράλληλα, με τη χρηματοδότηση κοινωνικών δράσεων ενισχύθηκε η πρόσβαση ευάλωτων ομάδων σε υπηρεσίες υγείας, πρόνοιας και κοινωνικής φροντίδας, προωθώντας την κοινωνική ένταξη και τη μείωση των ανισοτήτων. Ταυτόχρονα, οι παρεμβάσεις χωρικής αναζωογόνησης και αξιοποίησης δημόσιων χώρων ενίσχυσαν τη λειτουργικότητα και την ελκυστικότητα των αστικών κέντρων, στηρίζοντας την τοπική οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα. Μέσω του εργαλείου της ΟΧΕ, που επέτρεψε τον συνδυασμό πόρων ΕΤΠΑ και ΕΚΤ, εφαρμόστηκαν ολοκληρωμένες στρατηγικές προσαρμοσμένες στις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε περιοχής, διαμορφώνοντας ένα συνεκτικό πλαίσιο βιώσιμης αστικής ανάπτυξης στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας.

Μέσα από την ενίσχυση υποδομών, θεσμικών δυνατοτήτων και της συνοχής των παρεμβάσεων στους παραπάνω τομείς, το Πρόγραμμα διαμόρφωσε τις αναγκαίες προϋποθέσεις για έναν πιο στοχευμένο, ανθεκτικό και προσανατολισμένο στη βιωσιμότητα σχεδιασμό παρεμβάσεων κατά την περίοδο 2021–2027, διασφαλίζοντας τη συνέχεια και τη συνέπεια με τους ευρωπαϊκούς στόχους πολιτικής και την Ατζέντα 2030, ενώ η εμπειρία της περιόδου 2014–2020 αξιοποιήθηκε ήδη στον σχεδιασμό του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας 2021–2027.

Συνολικά, η αξιολόγηση καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το Πρόγραμμα λειτούργησε κυρίως ως καταλύτης και υποστηρικτικός μηχανισμός αλλαγής: ενίσχυσε υφιστάμενες πολιτικές, ενεργοποίησε κρίσιμους μηχανισμούς σε συγκεκριμένες συνθήκες και παρήγαγε αποτελέσματα που, στις περισσότερες περιπτώσεις, είναι συνεπή με τη λογική παρέμβασης. Το συνολικό αποτύπωμα είναι άμεσο ως προς τις υποδομές και την άμεση ενίσχυση των επωφελουμένων, αλλά έχει και δευτερογενείς έμμεσες επιδράσεις, οι οποίες συνεισφέρουν στη συνολική επίτευξη της στρατηγικής της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας. Η ένταση των επιδράσεων / επιπτώσεων διαφοροποιείται ανά άξονα, όπως άλλωστε συμβαίνει σε όλα τα σύνθετα περιφερειακά προγράμματα που εφαρμόζονται σε δυναμικά περιβάλλοντα.

Συμπερασματικά, το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας 2014–2020 ήταν επιτυχημένο και αποτελεσματικό, κατάφερε να προσαρμοστεί σε έκτακτες συνθήκες, ιδίως στην ιδιαίτερα δύσκολη συνθήκη της πανδημίας που προέκυψε από τον Covid-19, να στηρίξει κρίσιμες κοινωνικές ανάγκες, να δώσει ώθηση σε ψηφιακές και περιβαλλοντικές παρεμβάσεις, και να παραγάγει σημαντικό και σε μεγάλο βαθμό μετρήσιμο αποτέλεσμα, με λίγες και αιτιολογημένες υστερήσεις σε πιο σύνθετους ή μεταφερόμενους τομείς.

Η αποτίμηση της περιόδου 2014–2020 αναδεικνύει ορισμένα κρίσιμα διδάγματα:

Η χρονική υστέρηση των επιπτώσεων είναι δομικό χαρακτηριστικό. Στους Άξονες που αφορούν υποδομές, περιβάλλον, ενέργεια, μεταφορές, ανθρώπινο κεφάλαιο και καινοτομία, σημαντικό μέρος του αποτυπώματος εκδηλώνεται με καθυστέρηση (μεσο-μακροπρόθεσμα) και δεν είναι πλήρως

ανιχνεύσιμο εντός της περιόδου υλοποίησης. Η αξιολόγηση οφείλει να αποτυπώνει αυτή τη χρονικότητα χωρίς να υποκαθιστά με «αιτιότητα» τις ενδείξεις επίδοσης.

Οι δείκτες αποτελέσματος αποτυπώνουν μεταβολές σε επίπεδο Περιφέρειας που επηρεάζονται από πολλαπλές πολιτικές και επενδύσεις, ενώ οι επιπτώσεις απαιτούν ερμηνευτικό πλαίσιο (theory-based). Συνεπώς, τα συμπεράσματα πρέπει να διατυπώνονται ως τεκμηριωμένη συμβολή/συνάφεια και όχι ως γραμμική αιτιώδης σχέση. Η υπερεπίτευξη συχνά αντανακλά σχεδιαστικές επιλογές και μεθοδολογίες μέτρησης. Σε αρκετές περιπτώσεις η υψηλή επίδοση συνδέεται με υποεκτίμηση αρχικών στόχων, με επιλογές εφαρμογής ή με την επίδραση μεγάλων πράξεων/προμηθειών. Η αξιολόγηση πρέπει να διακρίνει τη βέλτιστη υλοποίηση από τις περιπτώσεις όπου η επίδοση επηρεάζεται κυρίως από τον τρόπο στοχοθέτησης/μέτρησης.

Η μεταφορά/τμηματοποίηση πράξεων και η ανακατεύθυνση πόρων (ιδίως στην πανδημία) αποτελούν επιλογές διαχείρισης υπερδέσμευσης και προτεραιοτήτων. Η επίπτωση αυτών των επιλογών πρέπει να παρουσιάζεται με όρους trade-offs: τι υποστηρίχθηκε περισσότερο (π.χ. άμεση σταθεροποίηση) και τι μετατέθηκε χρονικά (π.χ. ορισμένες αναπτυξιακές/δομικές παρεμβάσεις).

Οι παρεμβάσεις ΕΚΤ/κοινωνικής φροντίδας και απασχόλησης έχουν υψηλή ορατότητα και ένταση στο πεδίο (ωφελοούμενοι, δομές, υπηρεσίες), όμως η μετάβαση σε μακροπρόθεσμες διαρθρωτικές αλλαγές (π.χ. σταθερή ένταση στην απασχόληση, θεσμική ενοποίηση υπηρεσιών) απαιτεί χρόνο, συνέργειες και θεσμική συνέχεια.

Με βάση τα παραπάνω, η συνολική ανάγνωση της περιόδου 2014–2020 δεν περιορίζεται στο “τι υλοποιήθηκε”, αλλά στο ότι το Πρόγραμμα λειτούργησε ως μηχανισμός ενίσχυσης ικανοτήτων (capacity building) και σταθεροποίησης σε συνθήκες κρίσης, δημιουργώντας σωρευτικά προαπαιτούμενα για την περίοδο 2021–2027.

Συνοψίζοντας, η αξιολόγηση καταδεικνύει ότι το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας 2014–2020 πέτυχε υψηλή ενεργοποίηση πόρων και υλοποίησε παρεμβάσεις με ισχυρή λειτουργική και κοινωνική αξία, ιδίως σε περιόδους αυξημένων αναγκών. Το αποτύπωμά του είναι εντονότερο εκεί όπου οι παρεμβάσεις είχαν σαφή μηχανισμό αλλαγής και άμεση δυνατότητα εφαρμογής, ενώ οι πιο σύνθετες και διαρθρωτικές μεταβολές εμφανίζουν χρονική υστέρηση ή/και μετατέθηκαν μέσω επιλογών αναπρογραμματισμού. Με αυτή την έννοια, το Πρόγραμμα λειτούργησε ως συνεκτικός πυλώνας προσαρμογής και ανθεκτικότητας της Περιφέρειας και ως βάση συνέχειας για στοχευμένες πολιτικές στην περίοδο 2021–2027.

Executive Summary

The Operational Programme of Central Macedonia 2014–2020 was implemented in a particularly unstable environment, marked by successive and interlinked economic, social and public health crises; nevertheless, its overall assessment is considered positive. The Programme achieved a high absorption rate and mobilised significant resources, demonstrating an ability to adapt, especially during the COVID-19 pandemic. The majority of output and result indicators exceeded their targets, with deviations explained mainly by project transfers, phasing arrangements, and institutional or technical difficulties. The efficiency of the interventions was overall satisfactory, with many actions achieving better performance per euro compared to the original planning. The strongest performances are recorded in digital, social, environmental and crisis-response interventions. The Programme’s impacts are primarily structural with a cumulative character and are expected to materialise in the medium to long term, with a stronger and more immediate contribution in the areas of social cohesion, health and employment. Overall, the OP acted as a catalyst for adaptation and support of the Region,

producing measurable results and laying the foundations for the continuation of interventions in the new programming period.

More specifically, the Programme was financed by resources from the ERDF and the ESF, mobilising significant capital, while it was adjusted where deemed necessary, particularly during the period of the pandemic. The Programming Commitment, in terms of Public Expenditure, amounted to €894,840,260, with €692,846,941 coming from the ERDF and the remaining €201,993,319 from the ESF. Calls totalled €1,525,047,574, i.e. 170.40% of the Programming Commitment, while Approvals and Payments amounted to €989,338,296 and €964,706,478 respectively, with the overcommitment rate approaching 110%.

At the level of output indicators, the majority of investment priorities overachieved the targets that had been set, even after significant reallocations of resources and reductions in EU co-financing as emerged through the 2021 Programme Revision. This revision, moreover, based on the findings, proved to be well-targeted insofar as it did not substantially weaken the axes from which resources were moved, while it allowed funding to be directed to where there was an immediate need, mainly to address the consequences of the pandemic that emerged due to COVID-19. Under this special circumstance, the Programme's contribution was particularly significant.

The overall picture of ERDF output indicators (a total of 31 indicators) is split between a few cases of lagging performance and many cases of very high overachievement. Nine indicators are at low levels (0%–70%), six indicators are very close to the target (99%–115%), five indicators significantly exceed the target (140%–180%) and eleven indicators show achievement above 300% (in some cases multiple times the target). Behind these numbers, the evaluation highlights a basic reality, with the Programme activating actions with high demand or actions of “mass” implementation. Conversely, for many indicators that did not manage to reach their target, various transfers of projects to the new programming period, cancellation of calls, phasing of projects, or complex technical/institutional difficulties meant that some indicators lagged within the reference period. However, it should be stressed that the transfer of projects to the next programming period or their phasing are ways of managing the Programme's overcommitment and, as such, cannot be used as justifications for the inability to achieve the target.

Under Priority Axis 1, which aimed to strengthen research, technological development and innovation, the picture is differentiated. The indicator concerning researchers in improved infrastructures shows satisfactory performance, suggesting that the mechanism to strengthen research capacity and infrastructures was effectively activated. By contrast, indicators related to direct participation of enterprises (SME support, development of new products, etc.) fall short of the initial targets. This deviation is linked to the reprogramming of key instruments supporting business innovation, in particular the operation “Innovation Investment Plans”, which was transferred to the 2021–2027 period. This revision did not occur by chance, but reflects the need to adapt the design to conditions of limited investment appetite among enterprises, delays in the maturation of the financial instrument and, subsequently, the effects of the COVID-19 pandemic, which affected the ability and willingness of SMEs to participate in innovation actions. In addition, part of the initial budget was transferred to support the emergency COVID-19 measures. Consequently, the lagging performance of the relevant indicators does not constitute a simple implementation failure, but an indication that the transition mechanism from strengthening research infrastructures to the mass business exploitation of innovation was not activated to the degree and within the timeframe originally foreseen.

Under Priority Axis 2, which concerns improving access to, use and quality of information and communication technologies, impressive overachievement is recorded, explained mainly by the design which responded to the real needs of the market. The action “Technology Vouchers”, which massively supported the digital transformation of SMEs, attracted very high demand and this was reflected in overachievements exceeding 500%, while for one indicator achievement approaches 1,550%. At the same time, the funding of many small-scale pilot digital applications in public bodies contributed to an overachievement of around 770% in a related indicator (T1201). The Programme

identified a mature, immediate need, chose a tool with clear rules and simple access, and the response of beneficiaries was very strong.

With regard to Priority Axis 3, which aimed to improve the competitiveness of SMEs, in investment priorities where resources were redirected to non-repayable working capital support for enterprises affected by the pandemic, indicators showed very high performance. Conversely, in investment priorities that provided for calls of general and start-up entrepreneurship, the non-issuance of planned calls (due to the transfer of resources to COVID-19 emergency needs) led to significant lagging performance of the corresponding indicators. The Programme chose, due to the urgent situation, to support the liquidity of enterprises directly affected by the pandemic, but this choice resulted in other development actions that had initially been planned not being implemented with the same intensity.

Under Priority Axis 4, which supported the transition towards a low-carbon economy in all sectors, the picture is mixed but overall positive. The indicator concerning households with an improved energy category falls short, mainly because part of the project was transferred to the 2021–2027 period and, through phasing, it was not completed within 2014–2020 to the extent originally calculated. Conversely, indicators concerning energy savings in public buildings showed very high overachievement, above 570%, mainly due to a major project for the energy upgrade of the 424 Military Hospital which was not included in the initial planning, thus adding much greater savings than expected. At the same time, indicators for the reduction of greenhouse gas emissions exceeded the target (approximately 154% and 159%), mainly due to high discounts in tendering which allowed more projects to be covered with the same budget.

Under Priority Axes 5 (Promoting climate change adaptation, prevention and risk management) and 6 (Protecting the environment and promoting resource efficiency), performance is exceptionally high. The population benefiting from flood protection projects exceeded the target, while in water supply almost 600% overachievement is recorded, mainly due to a major EYATH project that significantly increased the beneficiary population. In addition, indicators related to visits to cultural/natural sites show very large overachievements, which are also linked to methodological differences in the initial calculation. There are also high overachievements in indicators for habitat protection and for population living in areas covered by integrated urban development strategies, which arise due to underestimation of targets and/or expansion of interventions to wider areas that were not foreseen at the design stage.

Under Priority Axis 7, which concerns promoting sustainable transport and removing bottlenecks in key network infrastructures, a positive picture is recorded for road works indicators. At the same time, however, there is lagging performance in an indicator concerning the extension of the natural gas network (about 25% of the target), which is linked to the complexity of interventions, technical difficulties and the institutional implementation framework. It is also important to note that the natural gas intervention was transferred to the 2021–2027 programming period. For this reason, the specific lagging performance is observed.

With regard to Priority Axis 9A, related to promoting social inclusion and combating poverty, the population covered by improved health services exceeded the target by approximately 57%, largely due to a new methodology for determining the reference population. Under Priority Axis 10, related to investment in education, skills acquisition and lifelong learning, the capacity of supported infrastructures recorded exceptionally high performance (above 9,200%), mainly due to large-scale procurement of equipment in school units, which was reflected as a very large “capacity” of use.

Correspondingly, the overall picture of ESF output indicators is particularly positive. The evaluation records systematic overperformance in most indicators, which also shows high absorptive capacity and strong demand for interventions in the fields of employment, social inclusion and education. Out of the total relevant indicators under Priority Axes 8 (Promoting employment and supporting labour mobility) and 9B (Promoting social inclusion and combating poverty), most indicators show overachievement, in several cases multiple times the target; a few are very close to the target; and

fewer than five indicators show substantial lagging performance, with reasons linked to the nature of projects, measurement methodology or specific data constraints. High performance is mainly identified in:

- social inclusion actions and care/support structures (KIFI, KDIF, shelters, structures supporting abused women, interventions for Roma, etc.)
- work–life balance actions
- training actions for unemployed and employed persons
- COVID-19 interventions that immediately absorbed additional resources

Overall, the very high participation of beneficiaries, in some cases tens of thousands, reflects not only implementation success, but also the scale of social needs during the 2014–2020 period, under conditions of economic pressure and a public health crisis. Beyond outputs, the evaluation also examines result indicators, i.e. changes recorded at regional level and reflecting broader developments. The overall picture is positive, with the majority of result indicators exceeding 100% of the initial target.

For the ERDF, the highest performances appear in fields linked to research and innovation, energy saving, tourism activity, water quality, environmental infrastructures and e-governance. However, these indicators do not reflect a direct and exclusive effect of the Programme, but rather the overall change at regional level, shaped by the sum of public and private investments, as well as interventions of other funding instruments and national policies. The overachievement of targets in these indicators is consistent with the thematic direction and scope of Programme interventions, without, however, substantiating a linear causal relationship between implementation and changes in regional magnitudes.

A few indicators with low achievement are also identified, such as indicators related to flood protection, the value added of ICT enterprises, or the days of exceedances of particulate matter (PM10). In these cases, the low performance is linked either to project transfers to the new programming period, or to the fact that needs/context proved different from what had initially been assessed.

As regards the ESF, the picture of result indicators is also relatively positive, with 7 out of 13 indicators showing a coverage rate of 120% and above. The best performances concern skills acquisition, activation of participants in the labour market and progress of disadvantaged groups, where in some cases achievement reaches or exceeds 300%–400%. This strengthens the conclusion that training, skills empowerment and employability support interventions had strong demand and effective implementation. It should be noted that within the context of the Programme redesign, more resources were utilised than in the initial planning and this condition constitutes an important factor for overachievement.

At the same time, lower performances are observed in indicators related to serving persons with disabilities, coverage of specific needs through TOMYs and educational support for students with disabilities. The evaluation clarifies that these low values should not be automatically interpreted as low effectiveness. In several cases, these are indicators concerning “sub-groups” of beneficiaries or more complex actions, requiring time to mature and influenced by the type of operations ultimately activated. At the same time, lower performances are observed in indicators related to serving persons with disabilities, coverage of specific sub-groups through TOMYs and educational support for students with disabilities. The cumulative achievement value of result indicator 11206, after the revision of its measurement method, stands at 20.6% against a target of 35.7%. The change in methodology affects comparability with previous assessments, without, however, substantially changing the interpretation of performance.

Lower values should not be automatically interpreted as low effectiveness. In several cases, these are indicators concerning specific sub-groups of beneficiaries or more complex interventions, whose performance depends on the composition of the target population and the type of operations that were activated. For example, in the case of TOMYs, when the indicator concerns exclusively persons affected by poverty within the total number of beneficiaries, the percentage is reasonably lower, given that TOMYs function as primary health care structures for the general population and not as specialised structures of exclusively social targeting.

Particular value is also attached to the examination of efficiency, i.e. whether the resources used were spent efficiently. The overall assessment shows that, for the most part, the available resources were appropriately utilised, leading to satisfactory to very high efficiency compared to the original planning. In many cases, the actual unit cost of implementation was lower than that calculated at the design stage, resulting in efficiency indicators above 100% (thus “better performance per euro” than expected).

With regard to the ERDF, most interventions moved at very high levels of efficiency, especially in the areas of urban development, water supply, energy upgrading, entrepreneurship and childcare. This picture is linked to the implementation of significant projects beyond the initial planning, discounts in public contracts, budget revisions and initial underestimation of certain target values. In limited cases, such as research and entrepreneurship indicators under Axis 03, efficiency fell below 100%, due to higher implementation costs compared to the initial programming, even though physical targets were achieved or exceeded.

The generalised overachievement of targets enhanced overall efficiency, as in several cases increased physical progress was not accompanied by a corresponding increase in expenditure, leading to a reduction in unit cost. At the same time, the special conditions of the COVID-19 pandemic affected specific areas, such as health, social care and entrepreneurship, creating increased needs and targeted interventions with high performance.

Correspondingly, in the ESF an overall positive efficiency picture is recorded, with overachievement of targets in employment actions and social structures and, in several cases, limited absorption, which strengthened the relevant indicators. In particular, interventions addressing unemployment show high effectiveness, reflecting both increased social needs and targeted use of resources.

An important conclusion regarding efficiency is that the available Programme budget is overall considered adequate: in the majority of axes, targets were achieved without widespread cost overruns. Where there were deviations, these are linked either to specific technical difficulties (such as in certain networks/infrastructures), or to the nature of phased projects, or to the need for immediate adaptation to pandemic conditions.

Finally, the evaluation examines impacts, i.e. the broader “footprint” of the Programme on the regional economy, society and environment. The Programme produced a web of effects mainly structural, institutional and functional in nature, which do not all manifest immediately nor in the same way in each field. In areas such as innovation, entrepreneurship and digital transformation, where changes typically have a medium-to-long-term horizon, research capacities and infrastructures in enterprises and public bodies were improved, without, however, these automatically leading to an immediate and full restructuring of the production model within a few years.

In the axes concerning the environment, energy transition, climate adaptation and transport, impacts are more long-term and cumulative. That is, the benefits depend on the ongoing operation of infrastructures, maintenance, complementarity with national policies and, in several cases, the continuation of investments after 2020. Here, the Programme operated as a stable mechanism of spatial and environmental upgrading, but it cannot be isolated as the only factor affecting developments, because in the same field many policies and external factors act in parallel.

In social interventions, impacts appear more immediately and often with higher intensity. In particular, the Axis concerning social inclusion and health, with actions supporting vulnerable groups, care structures, counselling services and social protection, shows a stronger contribution, as it functioned as a “safety net” under prolonged crisis conditions. Changes here are reflected beyond the number of direct beneficiaries, also as strengthening the functionality of local social care systems, better access to services and improved social cohesion.

Priority Axis 8, concerning the promotion of sustainable high-quality employment and support for labour mobility, included self-employment and entrepreneurship interventions that contributed to the activation of unemployed persons, including young people and long-term unemployed, as well as training and skills certification actions that strengthened the human capital of employees and self-employed persons, particularly in dynamic or restructuring sectors. However, as expected, such changes do not always translate immediately into employment or skills indicators within the same timeframe, because they need time to mature into socio-economic outcomes.

Furthermore, Programme implementation also contributed, in a way, to the achievement of a range of Sustainable Development Goals. In particular, the Programme contributed to:

- Goal 3, which concerns Good Health and Well-being, through investments in health infrastructure and services.
- Goal 4, which concerns Quality Education, through the strengthening of educational infrastructure and digital capacities.
- Goal 8, which concerns Decent Work and Economic Growth, through employment interventions, skills development and support for entrepreneurship.
- Goal 9, which concerns Industry, Innovation and Infrastructure, through actions in research, innovation and digital transformation.
- Goal 10, which concerns Reduced Inequalities, through social inclusion actions, poverty reduction and support for vulnerable groups.
- Goal 11, which concerns Sustainable Cities and Communities, through integrated urban development interventions and environmental upgrading.
- Goal 13, which concerns Climate Action, through energy efficiency actions, climate adaptation and risk prevention.

Special mention should also be made of the seven approved Integrated Territorial Investment (ITI)–Sustainable Urban Development (SUD) strategies under the Programme, which contributed decisively to the Region’s sustainability. Specifically, the ITI–SUD strategies supported the Sustainable Development Goals through an integrated set of interventions combining environmental, social and economic actions at the urban level. Through urban regeneration projects, creation and upgrading of green spaces, sustainable mobility interventions and natural risk prevention actions, quality of life improved and the environmental resilience of cities was strengthened. At the same time, the funding of social actions improved access for vulnerable groups to health, welfare and social care services, promoting social inclusion and reducing inequalities. In parallel, spatial revitalisation interventions and the use of public spaces enhanced the functionality and attractiveness of urban centres, supporting local economic and social activity. Through the ITI tool, which enabled the combination of ERDF and ESF resources, integrated strategies tailored to the specific needs of each area were implemented, shaping a coherent framework for sustainable urban development in the Region of Central Macedonia.

Special reference should also be made to the seven approved Integrated Territorial Investment (ITI) – Sustainable Urban Development (SUD) strategies that contributed decisively to the sustainability of the Region. Specifically, the ITI–SUD strategies contributed to the goals of Sustainable Development through an integrated web of interventions combining environmental, social and economic actions at urban level. Through urban regeneration projects, creation and upgrading of green spaces, sustainable mobility interventions and natural risk prevention actions, quality of life improved and the environmental resilience of cities was strengthened. At the same time, funding of social actions strengthened access for vulnerable groups to health, welfare and social care services, promoting social inclusion and reducing inequalities. Simultaneously, territorial revitalisation interventions and the utilisation of public spaces strengthened the functionality and attractiveness of urban centres, supporting local economic and social activity. Through the ITI tool, which enabled the combination of ERDF and ESF resources, integrated strategies tailored to the specific needs of each area were implemented, shaping a coherent framework for sustainable urban development in the Region of Central Macedonia.

Through strengthening infrastructures, institutional capacities and the coherence of interventions in the above areas, the Programme established the necessary conditions for a more targeted, resilient and sustainability-oriented design of interventions in the 2021–2027 period, ensuring continuity and consistency with European policy objectives and the 2030 Agenda, while experience from the 2014–2020 period was already utilised in the design of the Central Macedonia OP 2021–2027.

Overall, the evaluation concludes that the Programme operated mainly as a catalyst and supportive mechanism of change: it strengthened existing policies, activated critical mechanisms under specific conditions and produced results which, in most cases, are consistent with the intervention logic. The overall footprint is direct in terms of infrastructures and the immediate support of beneficiaries, but it also includes secondary indirect effects, which contribute to the overall achievement of the Region of Central Macedonia’s strategy. The intensity of effects/impacts differs by axis, as is the case in all complex regional programmes implemented in dynamic environments.

In conclusion, the Central Macedonia OP 2014–2020 was successful and effective; it managed to adapt to extraordinary conditions, particularly the very difficult condition of the pandemic caused by COVID-19; it supported critical social needs; it boosted digital and environmental interventions; and it produced significant and largely measurable results, with few and justified lags in more complex or transferable areas.

The assessment of the 2014–2020 period highlights some critical lessons:

The time lag of impacts is a structural characteristic. In the axes concerning infrastructures, environment, energy, transport, human capital and innovation, a significant part of the footprint materialises with delay (medium-to-long term) and is not fully traceable within the implementation period. The evaluation must capture this temporality without substituting “causality” for performance indications.

Result indicators reflect changes at regional level influenced by multiple policies and investments, while impacts require an interpretative (theory-based) framework. Therefore, conclusions should be formulated as documented contribution/relevance and not as a linear causal relationship. Overachievement often reflects design choices and measurement methodologies. In several cases, high performance is linked to underestimation of initial targets, implementation choices or the effect of large operations/procurements. The evaluation must distinguish optimal implementation from cases where performance is mainly influenced by target-setting/measurement.

The transfer/phasing of operations and resource redirection (especially during the pandemic) are choices for managing overcommitment and priorities. The impact of these choices should be

presented in terms of trade-offs: what was supported more (e.g. immediate stabilisation) and what was postponed in time (e.g. certain developmental/structural interventions).

ESF/social care and employment interventions have high field visibility and intensity (beneficiaries, structures, services), yet the transition to long-term structural changes (e.g. stable labour market integration, institutional integration of services) requires time, synergies and institutional continuity. Based on the above, the overall reading of the 2014–2020 period is not limited to “what was implemented”, but to the fact that the Programme functioned as a capacity-building and stabilisation mechanism under crisis conditions, cumulatively creating prerequisites for the 2021–2027 period.

Summarising, the evaluation shows that the Central Macedonia OP 2014–2020 achieved high resource mobilisation and implemented interventions of strong functional and social value, especially in periods of increased needs. Its footprint is more intense where interventions had a clear change mechanism and immediate applicability, while more complex and structural changes show a time lag and/or were postponed through reprogramming choices. In this sense, the Programme operated as a cohesive pillar of adaptation and resilience for the Region and as a basis of continuity for targeted policies in the 2021–2027 period.

Πλάνο διάδοσης συμπερασμάτων και συστάσεων της Αξιολόγησης

Τα ευρήματα που προκύπτουν από την Αξιολόγηση πρέπει να διαχέονται και να κοινοποιούνται προς όλους τους εμπλεκόμενους και ενδιαφερόμενους που συμμετέχουν στην εφαρμογή του Προγράμματος αλλά και πέραν αυτού. Η διάδοση των αποτελεσμάτων και των πορισμάτων της αξιολόγησης αποκτά ιδιαίτερη σημασία, καθώς συμβάλλει στην ανάδειξη της προστιθέμενης αξίας των έργων που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του Προγράμματος, αλλά προωθεί και τη διαύγεια, τη λογοδοσία, ενώ ταυτόχρονα ανοίγει έναν διάλογο για καλύτερο σχεδιασμό και συντονισμό. Σε αυτό το πλαίσιο, το πλάνο που περιγράφεται πιο κάτω απεικονίζει μια σειρά μεθόδων διάδοσης που μπορούν να υιοθετηθούν ώστε να παρουσιαστούν τα αποτελέσματα σε όλες τις ομάδες στόχους.

Στόχοι του Πλάνου Διάδοσης

Ο **γενικός στόχος** του Πλάνου Διάδοσης των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κεντρικής Μακεδονίας 2014–2020 είναι η συστηματική και αποτελεσματική επικοινωνία των συμπερασμάτων, των ευρημάτων και των συστάσεων της αξιολόγησης προς τις αρμόδιες αρχές, τους εμπλεκόμενους φορείς και το ευρύτερο κοινό, με σκοπό τη διασφάλιση της κατανόησης και της αξιοποίησής τους, την ενίσχυση της τεκμηριωμένης λήψης αποφάσεων, και τη συμβολή στη συλλογική μάθηση και τη βελτίωση του σχεδιασμού και της εφαρμογής δημόσιων πολιτικών. Ο γενικός αυτός στόχος υπηρετείται μέσω της στοχευμένης διάδοσης, της ενίσχυσης της αξιοπιστίας των αποτελεσμάτων και της ανάδειξης γνώσης και καλών πρακτικών που προκύπτουν από την αξιολογική διαδικασία.

Οι **ειδικοί στόχοι** του Πλάνου Διάδοσης οργανώνονται σε τρεις συμπληρωματικές κατηγορίες, οι οποίες αντιστοιχούν στα βασικά στάδια αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης: κατανόηση, αποδοχή και εφαρμογή.

ΕΣ01. Διασφάλιση ότι τα αποτελέσματα της αξιολόγησης είναι προσβάσιμα, σαφή και κατανοητά από όλες τις ομάδες-στόχους, καθώς και από το ευρύτερο κοινό. Με άλλα λόγια, θα επιτευχθεί η κάλυψη όλων των σχετικών ομάδων-στόχων, η αύξηση της διάχυσης των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης, η σαφής παρουσίαση και κατανόηση των βασικών ευρημάτων, και η διευκόλυνση της ερμηνείας των αποτελεσμάτων σε σχέση με το θεσμικό, κοινωνικοοικονομικό και προγραμματικό πλαίσιο εφαρμογής.

ΕΣ02 Μετάβαση από την απλή γνώση των αποτελεσμάτων στην αποδοχή και την πρόθεση αξιοποίησής τους από τους βασικούς αποδέκτες. Στο πλαίσιο αυτό επιδιώκεται η ενίσχυση της αξιοπιστίας και της αποδοχής των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης, η ενίσχυση της πρόθεσης ενσωμάτωσης των αποτελεσμάτων σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων και σχεδιασμού πολιτικών και η υποστήριξη της μετατροπής της παραγόμενης γνώσης σε λειτουργική και εφαρμόσιμη πληροφορία.

ΕΣ03 συστηματική μεταφορά γνώσης και εμπειρίας που προκύπτει από την αξιολόγηση, πέραν του άμεσου πλαισίου εφαρμογής του Προγράμματος. Αυτός ο στόχος καλύπτει την ανάδειξη και κοινοποίηση επιτυχημένων προσεγγίσεων και καλών πρακτικών που εντοπίζονται μέσω της αξιολόγησης, την ενίσχυση της ανταλλαγής γνώσης και εμπειρίας μεταξύ φορέων και ενδιαφερόμενων μερών, την υποστήριξη της μεταφερισιμότητας των συμπερασμάτων σε άλλα προγράμματα ή πολιτικά και γεωγραφικά πλαίσια, και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης του κοινού στις δημόσιες πολιτικές και στα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα.

Ομάδες-Στόχοι και στρατηγική διάχυσης

Η στρατηγική διάδοσης των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κεντρικής Μακεδονίας 2014–2020 βασίζεται στην αναγνώριση ότι τα ευρήματα και τα συμπεράσματα της αξιολόγησης απευθύνονται σε ένα **ετερογενές σύνολο αποδεκτών**, με διαφορετικούς ρόλους, ανάγκες πληροφόρησης και δυνατότητες αξιοποίησης της παραγόμενης γνώσης. Για τον λόγο αυτό, η χαρτογράφηση των ομάδων-στόχων δεν αντιμετωπίζεται ως απλή καταγραφή εμπλεκόμενων φορέων, αλλά ως **δομημένη διαδικασία κατανόησης του τρόπου με τον οποίο κάθε ομάδα μπορεί να χρησιμοποιήσει τα αποτελέσματα της αξιολόγησης**: είτε για τη λήψη στρατηγικών αποφάσεων, είτε για τη βελτίωση διοικητικών και επιχειρησιακών πρακτικών, είτε για λόγους διαφάνειας, λογοδοσίας και δημόσιας πληροφόρησης.

Οι ομάδες-στόχοι καλύπτουν όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης (εθνικό, περιφερειακό, τοπικό), καθώς και το επίπεδο υλοποίησης και ωφέλειας των παρεμβάσεων, ενώ περιλαμβάνουν τόσο θεσμικούς φορείς όσο και το ευρύτερο κοινό. Παράλληλα, λαμβάνονται υπόψη δίκτυα γνώσης, φορείς τεχνικής υποστήριξης και ευρωπαϊκοί θεσμοί, στους οποίους η διάδοση των αποτελεσμάτων συμβάλλει στη συγκριτική μάθηση, στη μεταφερισιμότητα των συμπερασμάτων και στη διαμόρφωση πολιτικών σε ευρύτερο επίπεδο.

Οι ομάδες-στόχοι της διάδοσης προσδιορίζονται με βάση (α) τον θεσμικό ρόλο τους στο σύστημα διακυβέρνησης και υλοποίησης και (β) τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να αξιοποιήσουν τα αποτελέσματα της αξιολόγησης (στρατηγική λήψη αποφάσεων, βελτίωση διαδικασιών, εφαρμογή συστάσεων, δημόσια λογοδοσία, μεταφορά γνώσης). Η χαρτογράφηση που ακολουθεί αποτυπώνει συνοπτικά τον ρόλο κάθε ομάδας και την αναμενόμενη χρήση των ευρημάτων, ώστε να τεκμηριώνεται η επιλογή των μέσων και της μορφής διάδοσης στον Πίνακα παρακάτω.

Χαρτογράφηση ομάδων-στόχων και χρήσης αποτελεσμάτων αξιολόγησης

Ομάδα-στόχος	Ρόλος / Θέση στο σύστημα	Κύρια χρήση των αποτελεσμάτων αξιολόγησης
Φορείς Στρατηγικού Συντονισμού & Πολιτικής (εθνικό επίπεδο)	Καθορίζουν πλαίσιο πολιτικής, συντονισμό και εποπτεία εφαρμογής ΕΣΠΑ	Χρήση για οριζόντια συμπεράσματα, βελτίωση συστήματος διαχείρισης, ανατροφοδότηση πολιτικών και κατευθύνσεων
Περιφερειακά Όργανα & Φορείς Περιφερειακής Διακυβέρνησης	Στρατηγική καθοδήγηση και λήψη αποφάσεων σε επίπεδο Περιφέρειας	Ενσωμάτωση συμπερασμάτων σε αναπτυξιακό σχεδιασμό, προτεραιοποίηση παρεμβάσεων, ενίσχυση αποτελεσματικότητας
Φορείς Υλοποίησης	Σχεδιασμός–εφαρμογή– παρακολούθηση και έλεγχος πράξεων	Άμεση αξιοποίηση για βελτίωση διαδικασιών, σχεδιασμό/αναθεώρηση προσκλήσεων, στοχευμένες διορθωτικές ενέργειες
Δήμοι Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας	Δικαιούχοι/φορείς τοπικής ανάπτυξης και υλοποίησης έργων	Βελτίωση σχεδιασμού έργων, ενίσχυση διοικητικής ικανότητας, καλύτερη αξιοποίηση χρηματοδοτικών ευκαιριών
Δικαιούχοι Πράξεων ΠΕΠ	Φορείς που υλοποιούν συγχρηματοδοτούμενες πράξεις (δημόσιοι/ιδιωτικοί)	Κατανόηση παραγόντων επιτυχίας, βελτίωση υλοποίησης, ενσωμάτωση καλών πρακτικών σε νέες πράξεις
Ωφελούμενοι Πράξεων ΠΕΠ	Τελικοί αποδέκτες (επιχειρήσεις, πολίτες, κοινωνικές ομάδες)	Κατανόηση προστιθέμενης αξίας, ενίσχυση διαφάνειας/λογοδοσίας, ενεργοποίηση ενδιαφέροντος και συμμετοχής
Κοινό & Πολίτες	Ευρύ κοινό της ΠΚΜ (δημόσια σφαίρα)	Δημόσια λογοδοσία, διαφάνεια στη χρήση πόρων, ενίσχυση εμπιστοσύνης στις πολιτικές συνοχής
Ευρωπαϊκοί Θεσμοί & Υπηρεσίες	Παρακολούθηση αποτελεσματικότητας/συμμόρφωσης και συγκριτική μάθηση	Συγκριτική ανάλυση, τεκμηρίωση αποτελεσμάτων, συμβολή στη διαμόρφωση πολιτικών ΕΕ
Δίκτυα Αξιολόγησης & Μηχανισμοί Μάθησης	Ανταλλαγή γνώσης/μεθοδολογιών σε εθνικό–ευρωπαϊκό επίπεδο	Διάχυση/μεταφερισιμότητα, συλλογική μάθηση, βελτίωση αξιολογικών προσεγγίσεων
Φορείς Υποστήριξης & Τεχνικής Επάρκειας	Παρέχουν τεχνική βοήθεια και εργαλεία υποστήριξης	Αναβάθμιση εργαλείων/οδηγιών, ενίσχυση ικανοτήτων ΔΑ/δικαιούχων, στοχευμένη τεχνική υποστήριξη
Κοινωνικοοικονομικοί & Επιστημονικοί Φορείς	Διαβούλευση, τεκμηρίωση, δημόσιος διάλογος	Ενίσχυση συμμετοχικότητας, διάχυση γνώσης, κριτική τεκμηρίωση και κοινωνική νομιμοποίηση
Χρηματοδοτικά & Συμπληρωματικά Πλαίσια (π.χ. ΤΑΑ)	Συνέργειες/συμπληρωματικότητα με άλλα εργαλεία	Χρήση ευρημάτων για συνέργειες, αποφυγή επικαλύψεων, καλύτερη στόχευση και συνοχή παρεμβάσεων

Η στρατηγική διάδοσης βασίζεται σε συνδυασμό εργαλείων και μέσων επικοινωνίας, τα οποία διαφοροποιούνται ως προς τη μορφή, το επίπεδο ανάλυσης και τον βαθμό αλληλεπίδρασης, προκειμένου να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των διαφορετικών ομάδων-στόχων και στους επιδιωκόμενους στόχους διάδοσης. Τα εργαλεία επιλέγονται ώστε να καλύπτουν τόσο την ανάγκη ενημέρωσης και κατανόησης, όσο και την ενίσχυση της αποδοχής, της αξιοποίησης και της διάχυσης καλών πρακτικών. Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζεται η τυπολογία των βασικών εργαλείων διάδοσης που αξιοποιούνται στο πλαίσιο του Πλάνου.

Τυπολογία εργαλείων και μέσων διάδοσης

Κατηγορία εργαλείου	Εργαλείο / Μέσο	Σκοπός χρήσης	Επίπεδο διάδοσης
Στρατηγικά & πολιτικής	Policy brief / note	Υποστήριξη τεκμηριωμένης λήψης αποφάσεων, συνοπτική παρουσίαση συστάσεων	Υιοθέτησης
	Συνοπτικές αναφορές πολιτικής	Εστίαση σε ειδικά ζητήματα πολιτικής	Υιοθέτησης
Τεχνικά & αναλυτικά	Πλήρης τεχνική έκθεση	Τεκμηρίωση μεθοδολογίας και ευρημάτων	Κατανόησης
	Εκτελεστική σύνοψη	Γρήγορη κατανόηση βασικών συμπερασμάτων	Κατανόησης
	Οδηγός εφαρμογής συστάσεων	Μετατροπή συστάσεων σε λειτουργική καθοδήγηση	Υιοθέτησης
Διαδραστικά & συμμετοχικά	Focus groups	Συλλογή ανατροφοδότησης και ερμηνειών	Μάθησης

Κατηγορία εργαλείου	Εργαλείο / Μέσο	Σκοπός χρήσης	Επίπεδο διάδοσης
	Στρογγυλή τράπεζα / διάλογος	Εμβάθυνση και ανταλλαγή απόψεων	Μάθησης
	Τεχνικές συναντήσεις	Ανάλυση τεχνικών ζητημάτων εφαρμογής	Υιοθέτησης
Επικοινωνιακά & δημόσιας διάχυσης	Infographic	Απλή και κατανοητή οπτικοποίηση	Προσέγγισης
	Βίντεο σύνοψης	Συνοπτική παρουσίαση ευρημάτων	Προσέγγισης
	Ενημερωτικά φυλλάδια	Άμεση πληροφόρηση μη εξειδικευμένων ομάδων	Προσέγγισης
	Social media / posts	Ευρεία και άμεση διάχυση	Προσέγγισης
	Δελτίο Τύπου	Ελεγχόμενη ενημέρωση MME	Προσέγγισης
Εκδηλώσεις & δημόσιος διάλογος	Δημόσιες εκδηλώσεις / info-days	Δημόσια παρουσίαση και διαφάνεια	Προσέγγισης
	Άρθρα σε εφημερίδες	Ενίσχυση δημόσιας συζήτησης	Προσέγγισης
	Podcasts / interviews	Αφήγηση και εμβάθυνση	Διάχυσης καλών πρακτικών
Μάθηση & μεταφορά γνώσης	Εγχειρίδιο καλών πρακτικών	Συστηματική μεταφορά εμπειρίας	Διάχυσης καλών πρακτικών
	Newsletter	Τακτική ενημέρωση	Προσέγγισης
	Webinars / online briefings	Ευρεία διάδοση με αλληλεπίδραση	Κατανόησης

Η διαφοροποίηση των ομάδων-στόχων συνεπάγεται και **διαφοροποίηση των μέσων, της μορφής και του βάθους της πληροφόρησης**, ώστε:

- να διασφαλίζεται η κατανόηση των βασικών ευρημάτων,
- να ενισχύεται η αποδοχή και η αξιοπιστία των αποτελεσμάτων,
- και να υποστηρίζεται η ουσιαστική αξιοποίησή τους.

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η αντιστοίχιση των βασικών ομάδων-στόχων με τα κατάλληλα μέσα διάδοσης, τη μορφή του μηνύματος και τον επιδιωκόμενο στόχο επικοινωνίας, αποτυπώνοντας με συστηματικό τρόπο τη λογική της στρατηγικής διάδοσης.

Στρατηγική ανά ομάδα και μέσο διάδοσης

Ομάδες	Υπο-Κατηγορία	Μέσο διάδοσης	Μορφή Μηνύματος	Στόχος
Φορείς Στρατηγικού Συντονισμού & Πολιτικής (εθνικό επίπεδο)	Εθνική Αρχή Συντονισμού ΕΥΣΣΑΕ ΕΥΣΕΚΤ ΕΥΣΠΕΠ, ΕΥΘΥΠΣ, ΕΥΚΕ-ΧΜ ΕΑΣ (Επιτροπή Αξιολόγησης Στρατηγικής)	Πλήρης τεχνική έκθεση Επιτελική σύνοψη Παρουσίαση αποτελεσμάτων	Συνοπτική παρουσίαση, μεθοδολογιών και εργαλείων	Ενημέρωση, αξιοποίηση & μεταφορά εμπειριών Να διασφαλιστεί η σαφής κατανόηση των βασικών ευρημάτων
Περιφερειακά Όργανα & Φορείς Περιφερειακής Διακυβέρνησης	Περιφερειακό Συμβούλιο Κεντρικής Μακεδονίας Περιφερειακή Επιτροπή Αναπτυξιακού Σχεδιασμού ΕΣΠΑ Μονάδες της ΕΥΔ Άλλων Περιφερειών Περιφερειακοί Δικαιούχοι πράξεων ΠΕΠ Περιφερειακοί Αναπτυξιακοί Οργανισμοί Περιφερειακές δομές που συμμετέχουν σε Επιτροπές Παρακολούθησης	Πλήρης τεχνική έκθεση Επιτελική σύνοψη Roundtables / policy dialogues Οδηγός εφαρμογής συστάσεων	Παραδείγματα αποτελεσμάτων και επιπτώσεων	Να διαμορφωθεί θετική στάση απέναντι στις προτεινόμενες συστάσεις
Διαχειριστικές Αρχές & Φορείς Υλοποίησης	Διαχειριστικές Αρχές (ΠΕΠ, ΤΕΠ, ΕΕΣ, Αλιείας κ.λπ.) Επιτελικές Δομές ΕΣΠΑ Υπουργείων Περιφερειακές Επιτροπές Αναπτυξιακού Σχεδιασμού ΕΣΠΑ ΕΦΕΠΑΕ (ως ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης)	Επιτελική σύνοψη Ενημέρωση Διαχειριστικής Αρχής μέσω κλειστής συνάντησης	Αναλυτική Παρουσίαση Αποτελεσμάτων και παραδειγμάτων επιτυχίας	Να ενισχυθεί η πρόθεση αξιοποίησης των αποτελεσμάτων
Δήμοι της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας	Όλοι οι Δήμοι της ΠΚΜ Δημοτικές Αρχές Δημοτικές Υπηρεσίες (Τεχνικές, Κοινωνικές, Προγραμματισμού) Δημοτικές Επιχειρήσεις	Επιτελική σύνοψη Παροχή Coaching / τεχνικής υποστήριξης σε φορείς	Παρουσίαση θετικού αντίκτυπου από την υιοθέτηση των καλών πρακτικών	Να ενισχυθεί η αξιοπιστία και η αποδοχή των αποτελεσμάτων
Δικαιούχοι Πράξεων ΠΕΠ	Δημόσιοι φορείς ΝΠΔΔ / ΝΠΙΔ Επιχειρήσεις Εκπαιδευτικά & ερευνητικά ιδρύματα Κοινωνικοί φορείς	Ενημερωτικά φυλλάδια, Τοπικά ΜΜΕ, Social Media	Έμφαση στη προστιθέμενη αξία	Ενίσχυση αναγνωρισιμότητας και εμπιστοσύνης Να ενισχυθεί η ανταλλαγή γνώσης και εμπειρίας μεταξύ φορέων
Ωφελούμενοι Πράξεων ΠΕΠ	Επιχειρήσεις Άνεργοι Νέοι Ευάλωτες κοινωνικές ομάδες Πολίτες που λαμβάνουν υπηρεσίες/υποδομές	Στοχευμένες παρουσιάσεις Τεχνικές Συναντήσεις Δημοσίευση σε ένα περιοδικό "ιστορίες επιτυχίας"	Παρουσίαση θετικού αντικτύπου, ιστορίες επιτυχίας	Ορατότητα, προσβασιμότητα, ενίσχυση συμμετοχής Να διαμορφωθεί θετική στάση απέναντι στις προτεινόμενες συστάσεις
Κοινό & Πολίτες	Κάτοικοι Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας Τοπικές κοινότητες Ευρύ κοινό	Δημόσιες εκδηλώσεις (Ημερίδες, Info-days) Άρθρα σε εφημερίδες Social Media	Έμφαση στη προστιθέμενη αξία	Να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη του κοινού στις πολιτικές και τα προγράμματα
Ευρωπαϊκοί Θεσμοί & Υπηρεσίες	Ευρωπαϊκή Επιτροπή DG REGIO (Περιφερειακή & Αστική Πολιτική) DG EMPL (Απασχόληση, Κοινωνικές Υποθέσεις &	Επιτελική σύνοψη Συνοπτικές αναφορές πολιτικής	Αναλυτική παρουσίαση ευρημάτων &	Στρατηγική αξιοποίηση, υποστήριξη λήψης αποφάσεων

Ομάδες	Υπο-Κατηγορία	Μέσο διάδοσης	Μορφή Μηνύματος	Στόχος
	Κοινωνική Ένταξη)		συστάσεων	
Δίκτυα Αξιολόγησης & Μηχανισμοί Μάθησης	Δίκτυο Αξιολόγησης Προγραμμάτων ΕΣΠΑ 2021–2027 Ευρωπαϊκό Δίκτυο Αξιολόγησης της DG REGIO ESF Evaluation Partnership (DG EMPL) Εθνικά & ευρωπαϊκά δίκτυα αξιολόγησης	Webinars / online briefings Συνοπτικές αναφορές πολιτικής,	Τεκμηριωμένα πορίσματα με έμφαση στη προστιθέμενη αξία	Να υποστηριχθεί η μεταφεριμότητα των συμπερασμάτων σε άλλα πλαίσια
Φορείς Υποστήριξης & Τεχνικής Επάρκειας	ΜΟΔ Α.Ε. Μονάδες της ΕΥΣΕΚΤ	Τεχνικές συναντήσεις Συνοπτικές αναφορές πολιτικής	Τεκμηριωμένα πορίσματα με έμφαση στη προστιθέμενη αξία	Υποστήριξη χάραξης πολιτικής & ανατροφοδότηση νέων προγραμμάτων
Χρηματοδοτικά & Συμπληρωματικά Πλαίσια (π.χ. ΤΑΑ)	Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ)	Συνοπτικές αναφορές πολιτικής,	Αναλυτική παρουσίαση του θετικού αντίκτυπου	Να διασφαλιστεί η σαφής κατανόηση των βασικών ευρημάτων
Κοινωνικοοικονομικοί & Επιστημονικοί Φορείς	Κοινωνικοοικονομικοί εταίροι Επιμελητήρια ΜΚΟ Ερευνητικά κέντρα Παρατηρητήρια Ειδικοί εμπειρογνώμονες	Podcasts / interviews Social posts Δελτίο τύπου	Έμφαση στη προστιθέμενη αξία	Να διευκολυνθεί η ερμηνεία των αποτελεσμάτων σε σχέση με το πλαίσιο εφαρμογής

Φάση διάχυσης και δείκτες παρακολούθησης

Η διάχυση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης, η οποία πραγματοποιείται εκ των υστέρων (ex-post), δεν ακολουθεί ένα γραμμικό χρονοδιάγραμμα που συνδέεται με στάδια υλοποίησης του Προγράμματος, αλλά οργανώνεται σε λειτουργικές φάσεις διάδοσης. Οι φάσεις αυτές αποτυπώνουν τη σταδιακή ενεργοποίηση διαφορετικών ομάδων-στόχων, ανάλογα με τον ρόλο τους και τον τρόπο αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης, και μπορούν να εξελίσσονται παράλληλα ή επικαλυπτόμενα. Δηλαδή, δεν συνιστούν αυστηρό χρονοδιάγραμμα υλοποίησης, αλλά αποτυπώνουν μια λογική ακολουθία ενεργοποίησης των αποδεκτών, ανάλογα με τον θεσμικό τους ρόλο και τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να αξιοποιήσουν τα συμπεράσματα της αξιολόγησης.

Φάση 1: Εσωτερική θεσμική αξιοποίηση. Η πρώτη φάση αφορά την εσωτερική θεσμική αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης από τους βασικούς φορείς στρατηγικού συντονισμού, διαχείρισης και εποπτείας. Στο πλαίσιο της φάσης αυτής, τα αποτελέσματα της αξιολόγησης παρουσιάζονται με αναλυτικό και τεκμηριωμένο τρόπο, με έμφαση στη μεθοδολογία, στα βασικά ευρήματα και στις συστάσεις πολιτικής. Στόχος της φάσης είναι η διασφάλιση κοινής κατανόησης των συμπερασμάτων, η ενίσχυση της αξιοπιστίας της αξιολόγησης και η υποστήριξη της θεσμικής μάθησης. Η φάση αυτή λειτουργεί ως βάση για τις επόμενες, καθώς εξασφαλίζει ότι τα αποτελέσματα έχουν ερμηνευθεί ορθά και έχουν ενσωματωθεί στο πλαίσιο στρατηγικού προβληματισμού των αρμόδιων φορέων.

Φάση 2: Στρατηγική εμφάθυνση και υιοθέτηση. Η δεύτερη φάση επικεντρώνεται στη στρατηγική εμφάθυνση των αποτελεσμάτων και στη μετάβαση από την κατανόηση στην αποδοχή και την πρόθεση αξιοποίησής τους. Κατά τη φάση αυτή, τα ευρήματα και οι συστάσεις της αξιολόγησης παρουσιάζονται με τρόπο προσαρμοσμένο στις ανάγκες των περιφερειακών και τοπικών φορέων λήψης αποφάσεων, καθώς και των φορέων τεχνικής υποστήριξης. Η έμφαση δίνεται στη συζήτηση των επιπτώσεων των συμπερασμάτων στον αναπτυξιακό σχεδιασμό, στη βελτίωση διοικητικών και επιχειρησιακών πρακτικών και στην ενσωμάτωση των συστάσεων σε μελλοντικές πολιτικές ή προγραμματικές παρεμβάσεις. Η φάση αυτή υποστηρίζει τη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων και ενισχύει τη δυνατότητα ουσιαστικής αξιοποίησης της αξιολόγησης.

Φάση 3: Μεταφορά γνώσης και διάχυση καλών πρακτικών. Η τρίτη φάση αφορά τη συστηματική μεταφορά γνώσης και τη διάχυση των καλών πρακτικών και των θετικών αποτελεσμάτων που αναδεικνύονται από την αξιολόγηση. Στο πλαίσιο της φάσης αυτής, τα συμπεράσματα της αξιολόγησης μεταφράζονται σε εφαρμόσιμα διδάγματα και παραδείγματα, τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν από δικαιούχους, ωφελομένους και ευρύτερα δίκτυα γνώσης. Στόχος είναι η ενίσχυση της συλλογικής μάθησης, η υποστήριξη της μεταφερισιμότητας των συμπερασμάτων σε άλλα πλαίσια πολιτικής ή γεωγραφικά επίπεδα και η αξιοποίηση της εμπειρίας του Προγράμματος πέραν του άμεσου κύκλου υλοποίησής του.

Φάση 4: Δημόσια διάχυση και λογοδοσία. Η τέταρτη φάση εστιάζει στη δημόσια διάχυση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης προς τις τοπικές κοινωνίες και το ευρύ κοινό. Στόχος της φάσης αυτής είναι η ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας, καθώς και η ανάδειξη της προστιθέμενης αξίας των παρεμβάσεων που υλοποιήθηκαν μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Η διάχυση προς το ευρύ κοινό συμβάλλει στην κατανόηση των επιπτώσεων των πολιτικών συνοχής, στην ενίσχυση της κοινωνικής αποδοχής και στην καλλιέργεια εμπιστοσύνης στη χρήση των δημόσιων πόρων.

Φάση 1: Εσωτερική θεσμική αξιοποίηση	Φάση 2: Στρατηγική εμφάνιση & υιοθέτηση	Φάση 3: Μεταφορά γνώσης & καλών πρακτικών	Φάση 4: Δημόσια διάχυση & λογοδοσία
<ul style="list-style-type: none"> • Φορείς Στρατηγικού Συντονισμού & Πολιτικής • Διαχειριστικές Αρχές & Φορείς Υλοποίησης • Ευρωπαϊκοί Θεσμοί (σε προκαταρκτικό επίπεδο) • Φορείς Υποστήριξης & Τεχνικής Επάρκειας 	<ul style="list-style-type: none"> • Περιφερειακά Όργανα & Φορείς Περιφερειακής Διακυβέρνησης • Δήμοι ΠΚΜ • Δίκτυα Αξιολόγησης (επαγγελματικό επίπεδο) 	<ul style="list-style-type: none"> • Δικαιούχοι Πράξεων ΠΕΠ • Ωφελούμενοι Πράξεων ΠΕΠ • Δίκτυα Αξιολόγησης • Κοινωνικοοικονομικοί & Επιστημονικοί Φορείς 	<ul style="list-style-type: none"> • Τοπικές κοινότητες • Ευρύ κοινό

Η αποτίμηση της αποτελεσματικότητας του πλάνου δεν βασίζεται στη συστηματική μέτρηση ποσοτικών δεικτών, καθώς ο ex-post χαρακτήρας της αξιολόγησης και η φύση των δράσεων διάχυσης δεν επιτρέπουν την εφαρμογή μηχανισμών πρωτογενούς έρευνας ή συνεχούς παρακολούθησης. Αντ' αυτού, η αποτελεσματικότητα της διάδοσης αποτιμάται με βάση κριτήρια τεκμηρίωσης της διάχυσης και της αξιοποίησης των αποτελεσμάτων. Η προσέγγιση αυτή εστιάζει στη διαπίστωση της ύπαρξης και της ποιότητας «ιχνών χρήσης» (use traces), δηλαδή ενδείξεων ότι τα αποτελέσματα της αξιολόγησης έχουν κοινοποιηθεί, ληφθεί υπόψη και αξιοποιηθεί σε θεσμικά, διοικητικά ή δημόσια συμφραζόμενα.

Η αποτίμηση βασίζεται ενδεικτικά στα ακόλουθα κριτήρια:

- **Τεκμηρίωση διάχυσης:** ύπαρξη και διαθεσιμότητα παραδοτέων διάδοσης (εκτελεστική σύνοψη, παρουσιάσεις, ενημερωτικό υλικό, δημοσιεύσεις), καθώς και καταγραφή δράσεων παρουσίασης και κοινοποίησης.
- **Ενσωμάτωση σε θεσμικές διαδικασίες:** αναφορές ή χρήση συμπερασμάτων της αξιολόγησης σε έγγραφα, συζητήσεις, αποφάσεις ή στρατηγικούς προβληματισμούς αρμόδιων φορέων.
- **Αξιοποίηση σε επόμενες παρεμβάσεις ή σχεδιασμό:** ενδείξεις ότι τα συμπεράσματα και οι συστάσεις λαμβάνονται υπόψη σε επόμενες προγραμματικές διαδικασίες, εργαλεία ή κατευθύνσεις.
- **Μεταφορά γνώσης και καλών πρακτικών:** χρήση ή αναφορά των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης σε δίκτυα, επαγγελματικά fora, δράσεις μάθησης ή δημόσιο διάλογο.
- **Δημόσια ορατότητα και λογοδοσία:** δημοσιότητα, αναφορές στα μέσα ενημέρωσης ή ψηφιακά κανάλια και προσβασιμότητα των αποτελεσμάτων στο ευρύ κοινό.

Τα ανωτέρω κριτήρια συνδέονται άμεσα με τις φάσεις διάχυσης που περιγράφονται στην ενότητα 4.3, επιτρέποντας μια συνολική και ρεαλιστική αποτίμηση της λειτουργικότητας του πλάνου χωρίς τη δημιουργία πρόσθετων υποχρεώσεων παρακολούθησης.

Οριζόντιες Αρχές

Το Πλάνο Διάδοσης των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης εφαρμόζεται σύμφωνα με οριζόντιες αρχές που διασφαλίζουν την ποιότητα, τη διαφάνεια, τη συμπεριληπτικότητα και τη θεσμική συνέπεια της επικοινωνίας. Οι αρχές αυτές διέπουν το σύνολο των δράσεων διάδοσης, ανεξαρτήτως φάσης ή ομάδας-στόχου, και συμβάλλουν στην αποτελεσματική και υπεύθυνη αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης.

Η υλοποίηση του Πλάνου Διάδοσης αξιοποιεί υφιστάμενα εθνικά και ευρωπαϊκά δίκτυα, θεσμικές συνεργασίες και μηχανισμούς ανταλλαγής γνώσης. Μέσω των συνεργειών αυτών, τα αποτελέσματα της αξιολόγησης διαχέονται πέραν του άμεσου πλαισίου του Επιχειρησιακού Προγράμματος, ενισχύοντας τη συλλογική μάθηση, τη συγκριτική προσέγγιση και τη μεταφερσιμότητα καλών πρακτικών.

Η προσβασιμότητα της πληροφορίας διασφαλίζεται μέσω της χρήσης σαφούς και κατανοητής γλώσσας, καθώς και μέσω της αξιοποίησης διαφορετικών μορφών και μέσων παρουσίασης των αποτελεσμάτων. Με τον τρόπο αυτό, τα ευρήματα της αξιολόγησης καθίστανται διαθέσιμα και κατανοητά σε όλες τις ομάδες-στόχους, ανεξαρτήτως επιπέδου τεχνικής γνώσης ή βαθμού εμπλοκής.

Το Πλάνο Διάδοσης ενσωματώνει τις αρχές της ισότητας και της μη διάκρισης, συμπεριλαμβανομένης της ισότητας των φύλων. Η διάδοση των αποτελεσμάτων πραγματοποιείται με συμπεριληπτική και ουδέτερη γλώσσα και με ισότιμη προσέγγιση όλων των ομάδων-στόχων, αποφεύγοντας αποκλεισμούς ή διαφοροποιήσεις που δεν σχετίζονται με τον σκοπό της διάχυσης.

Η εφαρμογή του Πλάνου Διάδοσης συμμορφώνεται πλήρως με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο προστασίας προσωπικών δεδομένων. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης διαχέονται σε συγκεντρωτική και ανωνυμοποιημένη μορφή, χωρίς επεξεργασία ή δημοσιοποίηση προσωπικών δεδομένων, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων (GDPR).

1 Εισαγωγή

1.1 Γενικό Πλαίσιο

Η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (ΠΚΜ), ως μία από τις «λιγότερο αναπτυγμένες» περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την προγραμματική περίοδο 2014–2020, διαμόρφωσε τον αναπτυξιακό της σχεδιασμό λαμβάνοντας υπόψη τις ευρωπαϊκές και εθνικές προτεραιότητες, αλλά και τις πραγματικές ανάγκες της περιφερειακής οικονομίας και κοινωνίας. Η στρατηγική της εστιάζει στην αντιμετώπιση των συνεπειών της μακροχρόνιας οικονομικής κρίσης και της ύφεσης, που οδήγησαν σε αποβιομηχάνιση, απώλεια θέσεων εργασίας, αύξηση της ανεργίας και ενίσχυση φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού και φτώχειας. Παράλληλα, η Περιφέρεια αξιοποιεί τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα - το μητροπολιτικό κέντρο της Θεσσαλονίκης, τα ερευνητικά και εκπαιδευτικά ιδρύματα, τις ανεπτυγμένες υποδομές μεταφορών και το πλούσιο φυσικό και πολιτιστικό απόθεμα - προκειμένου να στηρίξει μια βιώσιμη και ισόρροπη αναπτυξιακή πορεία.

Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΕΠ) 2014–2020, η ΠΚΜ επεδίωξε την επανεκκίνηση της περιφερειακής οικονομίας και τη μετάβαση σε ένα ανθεκτικότερο παραγωγικό πρότυπο, σύμφωνα με τους στόχους της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Το Πρόγραμμα οργανώθηκε γύρω από τους δέκα Θεματικούς Στόχους των ΕΔΕΤ, καλύπτοντας δράσεις που εκτείνονται από την έρευνα, την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα έως την προστασία του περιβάλλοντος, την κοινωνική συνοχή και την εκπαίδευση. Με συνολική Προγραμματική Δέσμευση 895 εκατ. ευρώ (693 εκατ. από το ΕΤΠΑ και 202 εκατ. από το ΕΚΤ), το ΕΠ προσαρμόστηκε δυναμικά στις μεταβαλλόμενες συνθήκες, ιδίως μετά την πανδημία COVID-19, ανακατανέμοντας πόρους για τη στήριξη των μικρών επιχειρήσεων και την ενίσχυση των δημόσιων δομών υγείας και κοινωνικής προστασίας.

Η παρούσα έκθεση αποτελεί το πρώτο παραδοτέο της Τελικής Έκθεσης Αξιολόγησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Κεντρική Μακεδονία 2014–2020» και εντάσσεται στο πλαίσιο της συμβατικής υποχρέωσης για τη διενέργεια αξιολογήσεων αποτελεσματικότητας, αποδοτικότητας, συνάφειας και επιπτώσεων των παρεμβάσεων που συγχρηματοδοτήθηκαν από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΤΠΑ και ΕΚΤ). Η αξιολόγηση αυτή διενεργείται σύμφωνα με τις προβλέψεις του άρθρου 56, παρ. 3 του Κανονισμού (ΕΕ) 1303/2013 και του εγκεκριμένου Σχεδίου Αξιολόγησης του Προγράμματος, με στόχο την αποτίμηση της συνολικής πορείας υλοποίησης και των αποτελεσμάτων του ΕΠ στο τέλος της προγραμματικής περιόδου.

Η αξιολόγηση εστιάζει στη μέτρηση του βαθμού επίτευξης των στόχων και δεικτών του Προγράμματος, την ανάλυση της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας των παρεμβάσεων, καθώς και στην επικαιρότητα της λογικής της παρέμβασης σε σχέση με τις σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές προκλήσεις της Περιφέρειας. Παράλληλα, εξετάζεται η συμβολή του Προγράμματος στην αντιμετώπιση κρίσιμων ζητημάτων, όπως η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, η προώθηση της καινοτομίας και της έρευνας, η αύξηση της απασχόλησης και η καταπολέμηση της φτώχειας και των ανισοτήτων.

Το παρόν 1ο Παραδοτέο εστιάζει στις Ενότητες Α, Β, Δ και ΣΤ της τελικής αξιολόγησης. Πιο αναλυτικά περιλαμβάνει την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του ΕΠ μέσα από την ανάλυση δεικτών εκρών αλλά και της αποτύπωσης των χρηματοοικονομικών στοιχείων του Προγράμματος. Επιπλέον, γίνεται συζήτηση για το πλαίσιο επιδόσεων της διαχείρισης και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων με βάση συγκεκριμένους δείκτες εκρών, οικονομικούς δείκτες και στάδια υλοποίησης, οι οποίοι εξασφαλίζουν την αποτελεσματική αποτύπωση της λογικής των παρεμβάσεων,

καθώς και την υπερκάλυψη του 50% του προϋπολογισμού κάθε ΑΠ. Ακολουθεί η εκτίμηση της επικαιρότητας και συνάφειας της λογικής παρέμβασης με τη στρατηγική του Προγράμματος καθώς και τα λοιπά ζητήματα αξιολόγησης, που αφορούν την ισότητα, τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη συμμετοχή των εταίρων.

Η ανάλυση βασίζεται σε ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα που αντλήθηκαν από το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα (ΟΠΣ), τις Ετήσιες Εκθέσεις Υλοποίησης (AIRs), τις προηγούμενες θεματικές αξιολογήσεις, καθώς και σε δευτερογενείς πηγές (Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ, Υπουργεία, ερευνητικοί φορείς). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην αποτύπωση των μακροοικονομικών και κοινωνικών εξελίξεων της τελευταίας δεκαετίας (2014–2024), που επηρέασαν τη φυσική και οικονομική αποτελεσματικότητα του Προγράμματος, συμπεριλαμβανομένων των επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19 και των συνακόλουθων ανακατανομών πόρων.

Η αξιολόγηση επιδιώκει, τέλος, να παράσχει τεκμηριωμένες απαντήσεις στα αξιολογικά ερωτήματα που έχουν τεθεί από τη Διαχειριστική Αρχή, να εντοπίσει τους παράγοντες επιτυχίας ή υστέρησης, και να αναδείξει συμπεράσματα και προτάσεις βελτίωσης για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή της νέας προγραμματικής περιόδου 2021–2027. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, επιδιώκεται η ενίσχυση της λογοδοσίας, της διαφάνειας και της αξιοπιστίας της πολιτικής συνοχής στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας.

1.2 Αντικείμενο Έργου

Το αντικείμενο αφορά στη διενέργεια τελικής αξιολόγησης συνάφειας, αποτελεσματικότητας, αποδοτικότητας και επιπτώσεων του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Κεντρική Μακεδονία 2014–2020» (ΕΠ ΠΚΜ), για το σύνολο των επενδυτικών προτεραιοτήτων και ειδικών στόχων ανά ΑΠ. Η αξιολόγηση διενεργείται στο πλαίσιο των κανονιστικών υποχρεώσεων του άρθρου 56, παρ. 3 του Κανονισμού (ΕΕ) 1303/2013, και εναρμονίζεται με το αναθεωρημένο Σχέδιο Αξιολόγησης του Προγράμματος, όπως εγκρίθηκε από τη Διαχειριστική Αρχή της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας. Σκοπός είναι η αποτίμηση του κατά πόσο το Πρόγραμμα, κατά τη λήξη της προγραμματικής περιόδου, πέτυχε τους επιδιωκόμενους στόχους του και συνέβαλε ουσιαστικά στην οικονομική, κοινωνική και χωρική συνοχή της Περιφέρειας.

Η αξιολόγηση εξετάζει τη λογική της παρέμβασης του Προγράμματος στο τέλος της περιόδου, καθώς και τις κοινωνικοοικονομικές μεταβολές που επηρέασαν την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα των παρεμβάσεων. Παράλληλα, αναλύεται η επίτευξη των στόχων του Πλαισίου Επίδοσης, μέσω της συστηματικής αποτίμησης των δεικτών εκροών και αποτελέσματος σε όλους τους ΑΠ, με έμφαση στην αναγνώριση των παραγόντων επιτυχίας ή υστέρησης στην επίτευξη των προγραμματικών στόχων. Η ανάλυση βασίζεται σε στοιχεία από το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα (ΟΠΣ), τις Ετήσιες Εκθέσεις Υλοποίησης (AIRs), καθώς και στα ευρήματα των θεματικών αξιολογήσεων που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του Σχεδίου Αξιολόγησης, προκειμένου να διασφαλιστεί η συνοχή και η πληρότητα της αποτίμησης. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται στις παρεμβάσεις του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ), και ειδικότερα στις κοινωνικές δομές και υπηρεσίες που χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΠ, όπως τα Κέντρα Κοινότητας, οι Δομές Παροχής Βασικών Αγαθών, οι Δομές Αστέγων, τα Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων (ΚΗΦΗ), τα Κέντρα Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΔΗΦ) και οι Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης (ΣΥΔ). Στο πλαίσιο αυτό, επανεκτιμάται ο δείκτης αποτελέσματος 05504 («Άτομα που ωφελούνται από υπηρεσίες κοινωνικής

φροντίδας»), σύμφωνα με τη μεθοδολογία και τα ερωτήματα που αναπτύχθηκαν στη μελέτη «Αξιολόγηση των κοινωνικών δομών που χρηματοδοτήθηκαν από το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας 2014–2020». Η αξιολόγηση, τέλος, συνθέτει τα αποτελέσματα όλων των επιμέρους μελετών σε ένα ενιαίο, συνεκτικό πλαίσιο τεκμηρίωσης, προκειμένου να καταδειχθεί η προσθετικότητα, η συμβολή και οι επιπτώσεις του ΕΠ ΠΚΜ στην αναπτυξιακή πορεία της Περιφέρειας και να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα και προτάσεις για τον σχεδιασμό της επόμενης προγραμματικής περιόδου 2021–2027.

1.3 Αξιολογικά ερωτήματα

Η παρούσα αξιολόγηση εστιάζει στην αποτίμηση της αποτελεσματικότητας, αποδοτικότητας, συνάφειας και επιπτώσεων του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Κεντρική Μακεδονία 2014–2020», στο τέλος της προγραμματικής περιόδου. Τα αξιολογικά ερωτήματα έχουν διαμορφωθεί σύμφωνα με τις απαιτήσεις του αναθεωρημένου Σχεδίου Αξιολόγησης του Προγράμματος και καλύπτουν το σύνολο των ΑΠ και των ΕΠ του ΠΕΠ.

Η μεθοδολογική προσέγγιση συνδυάζει ποσοτικές και ποιοτικές τεχνικές, με αξιοποίηση δεδομένων από το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα (ΟΠΣ), τις Ετήσιες Εκθέσεις Υλοποίησης (AIRs), τις εκθέσεις θεματικών αξιολογήσεων, καθώς και πρωτογενές υλικό. Η ανάλυση εστιάζει τόσο στα δεδομένα επίτευξης δεικτών εκροών και αποτελέσματος, όσο και στην εκτίμηση παραγόντων επιτυχίας ή καθυστέρησης, εξετάζοντας ταυτόχρονα την επικαιρότητα της λογικής της παρέμβασης και τη συνάφειά της με τις περιφερειακές ανάγκες.

Η ανάλυση της αποτελεσματικότητας αποσκοπεί στην αποτίμηση της πορείας υλοποίησης του ΕΠ σε όρους επίτευξης των επιχειρησιακών και ειδικών στόχων, ανά Άξονα Προτεραιότητας (ΑΠ) και Επενδυτική Προτεραιότητα (ΕΠ), με σημείο αναφοράς την 31/03/2025. Κύρια ερωτήματα είναι:

- Ποιο είναι το επίπεδο επίτευξης των στόχων εκροών και άμεσων αποτελεσμάτων του ΕΤΠΑ και του ΕΚΤ;
- Ποιες καθυστερήσεις εντοπίζονται και σε ποιους παράγοντες οφείλονται;
- Πώς διαμορφώνεται το προφίλ των ωφελουμένων (φύλο, ηλικία, εργασιακή κατάσταση, εκπαίδευση, μειονεκτούσες ομάδες) και ποια είναι τα άμεσα αποτελέσματα μετά τη συμμετοχή τους;
- Πώς κρίνεται συνολικά η πρόοδος και ποια είναι τα βασικά συμπεράσματα και προτάσεις πολιτικής;

Για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του ΠΕΠ, θα αξιοποιηθούν τα στοιχεία από το ΟΠΣ αλλά και θα επισκοπηθούν έγγραφα όπως είναι τα Δελτία Ταυτότητας Δεικτών, οι ετήσιες εκθέσεις κα. Επιπλέον, τα μικροδεδομένα από το ΟΠΣ θα αναλυθούν και θα συστηματοποιηθούν με συγκεντρωτικούς πίνακες και θα αξιοποιηθούν στατιστικά μέτρα όπου αυτό είναι εφικτό για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων.

Για την αξιολόγηση του Πλαισίου Επιδόσεων ανά ΑΠ, την εγκυρότητα των υποθέσεων εργασίας που χρησιμοποιήθηκαν κατά το σχεδιασμό και τις τυχόν αποκλίσεις. Τα κύρια ερωτήματα είναι:

- Είναι ικανοποιητική η επίτευξη των δεικτών του Πλαισίου Επιδόσεων;

- Παραμένουν επίκαιρες οι αρχικές υποθέσεις εργασίας;
- Ποιες αποκλίσεις εντοπίζονται και σε ποιους παράγοντες αποδίδονται (διοικητικούς, οικονομικούς, θεσμικούς, εξωγενείς);
- Ποια είναι τα συμπεράσματα και οι προτάσεις για τη βελτίωση της παρακολούθησης και επίδοσης του ΕΠ;

Στην αξιολόγηση του Πλαισίου Επιδόσεων, θα γίνει συγκριτική ανάλυση στόχων και τιμών επίτευξης ανά δείκτη (100%, >85%, >75%, <75%). Θα συστηματοποιηθούν και θα διερευνηθούν οι συνθήκες του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος και θα γίνουν και επιμέρους επισκόπησης των θεματικών αξιολογήσεων. Τέλος για κάποιους από τους δείκτες αποτελέσματος, οι οποίοι πρέπει να εκτιμηθούν, η μέθοδος εκτίμησης τους θα περιγραφεί στα επιμέρους σχετικά σημεία του παρόντος.

Συνολικά, τα ανωτέρω ερωτήματα και η πολυεπίπεδη μεθοδολογική προσέγγιση αποσκοπούν στην τεκμηριωμένη αποτίμηση της συμβολής του ΕΠ ΠΚΜ στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» και στην εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων για τον σχεδιασμό της περιφερειακής πολιτικής της επόμενης προγραμματικής περιόδου 2021–2027.

1.4 Μέθοδοι και τεχνικές - Συνοπτικό σημείωμα μεθοδολογίας

Η αξιολόγηση βασίζεται σε ένα συνδυασμό ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων, οι οποίες επιλέχθηκαν ώστε να διασφαλιστεί η αξιοπιστία, η εγκυρότητα και η συγκρισιμότητα των αποτελεσμάτων. Η μεθοδολογική προσέγγιση στηρίζεται στις αρχές της ανάλυσης τεκμηρίων (desk research), της ανάλυσης δευτερογενών δεδομένων, της ανάλυσης δεικτών επίδοσης, καθώς και στη σύνθεση συμπερασμάτων. Στη βάση των αξιολογικών ερωτημάτων, η πλειονότητα των απαντήσεων αντλείται μέσω έρευνας γραφείου (desk review) και επισκόπησης εγγράφων που σχετίζονται με τον προγραμματισμό και την υλοποίηση του Προγράμματος. Ειδικότερα, εξετάζονται:

- Το αναθεωρημένο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ΠΚΜ (όλες οι εγκεκριμένες εκδόσεις).
- Το Σχέδιο Αξιολόγησης του ΕΠ, σε όλες τις επικαιροποιημένες εκδοχές του.
- Οι Ετήσιες Εκθέσεις Υλοποίησης 2015–2022.
- Οι προηγούμενες θεματικές και ειδικές αξιολογήσεις, όπως μεταξύ άλλων:
  - Ex-Ante Αξιολόγηση και Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας 2014–2020,
  - Αξιολόγηση κοινωνικών δομών ΠΚΜ,
  - Αξιολόγηση δομών κακοποιημένων γυναικών,
  - Αξιολόγηση δράσεων ειδικής αγωγής,
  - Αξιολόγηση δράσεων εναρμόνισης οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής,
  - Αξιολόγηση Κοινωνικής Οικονομίας,
  - Αξιολόγηση Στεγών Υποστηριζόμενης Διαβίωσης (ΣΥΔ),
  - Αξιολόγηση Τοπικών Ομάδων Υγείας (ΤΟΜΥ).

Παράλληλα, πραγματοποιήθηκε ανάλυση δευτερογενών δεδομένων, προκειμένου να εντοπιστούν οι διαχρονικές τάσεις και οι εξελίξεις στα βασικά κοινωνικοοικονομικά μεγέθη της Περιφέρειας Κεντρικής

Μακεδονίας (ΑΕΠ, απασχόληση, ανεργία, εκπαίδευση, καινοτομία, κοινωνική ένταξη), αξιοποιώντας πηγές όπως Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ. Η ανάλυση περιλαμβάνει επίσης επεξεργασία δεικτών εκρών και αποτελέσματος από το ΟΠΣ, καθώς και έλεγχο εγκυρότητας μέσω διασταύρωσης με διοικητικά δεδομένα των δικαιούχων. Η προσέγγιση αυτή επιτρέπει τη σύνθεση και ερμηνεία των ευρημάτων από διαφορετικές πηγές, ενισχύοντας την εγκυρότητα των συμπερασμάτων και διασφαλίζοντας ότι η αξιολόγηση θα παράσχει πλήρη, τεκμηριωμένη και χρήσιμη εικόνα για την αποτελεσματικότητα του Προγράμματος, καθώς και για την επικαιρότητα της λογικής της παρέμβασης.

Για τους σκοπούς της παρούσας αξιολόγησης, η αποτελεσματικότητα ορίζεται ως ο βαθμός επίτευξης των προγραμματικών στόχων, όπως αυτοί αποτυπώνονται στους δείκτες εκρών και αποτελεσμάτων του εγκεκριμένου Προγράμματος, λαμβάνοντας υπόψη τις μεταγενέστερες εγκεκριμένες (την τελευταία) αναθεωρήσεις (η). Στο πλαίσιο της παρούσας αξιολόγησης, υιοθετείται ζώνη αποδεκτού εύρους επίτευξης 80%–120% για την ερμηνεία της επίτευξης των στόχων, η οποία ευθυγραμμίζεται με την ανάγκη αναλογικής κρίσης, την προτροπή μετά από συζήτηση με την Αναθέτουσα Αρχή καθώς και με την ευελιξία που προβλέπεται από τις Κατευθύνσεις της Επιτροπής σχετικά με την παρακολούθηση και αξιολόγηση. Τιμές εκτός του εύρους αυτού (υπο-επίτευξη ή υπερ-επίτευξη άνω του 20%) δεν θεωρούνται α ρισοί αποτυχία ή επιτυχία, αλλά υπόκεινται σε ποιοτική ερμηνεία, λαμβάνοντας υπόψη κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις, διαχειριστικές προσαρμογές και την εγκυρότητα των αρχικών στόχων.

Ζώνη ανοχής	Περιγραφή	Ερμηνεία
>120% της τιμής-στόχου	Υπερ-επίτευξη.	Η υπερ-επίτευξη απαιτεί ερμηνευτική τεκμηρίωση.
80% – 120%	Εντός αποδεκτού εύρους επίτευξης	Η απόκλιση θεωρείται εύλογη λόγω αβεβαιότητας, διοικητικών προσαρμογών και εξελίξεων στην υλοποίηση
<80%	Υπο-επίτευξη	Απαιτείται τεκμηρίωση σχετικά με τις αιτίες (π.χ. εξωγενείς κοινωνικοοικονομικές αλλαγές, καθυστερήσεις, αλλαγές ζήτησης, διοικητικοί περιορισμοί κ.λπ.).

Τέλος, η αξιολόγηση των αποκλίσεων είναι εξαιρετικά σημαντική, καθώς οι υπερεπιτεύξεις μπορούν να συνδέονται με εξωτερικούς παράγοντες όπως για παράδειγμα η πανδημική κρίση, διαχειριστικές πρακτικές όπως είναι η ανακατανομή των πόρων, αναπροσαρμογές κόστους ή οικονομίες κλίμακας, αλλά και πιθανά ζητήματα αρχικού σχεδιασμού.

2 Ενότητα Α - Αποτελεσματικότητα του Ε.Π.

2.1 Αξιολόγηση της Οικονομικής Αποτελεσματικότητας

Η αξιολόγηση της οικονομικής αποτελεσματικότητας του Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας 2014–2020 επικεντρώνεται στην ανάλυση της χρηματοδοτικής του διάρθρωσης, της κατανομής των πόρων και της απορρόφησης των διατεθειμένων κονδυλίων. Η ενότητα εξετάζει τη συμβολή της Ένωσης και της εθνικής συμμετοχής ανά ΑΠ. Στη χρηματοδότηση του Προγράμματος συμμετέχουν δύο ταμεία, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Ταμείο (ΕΚΤ).

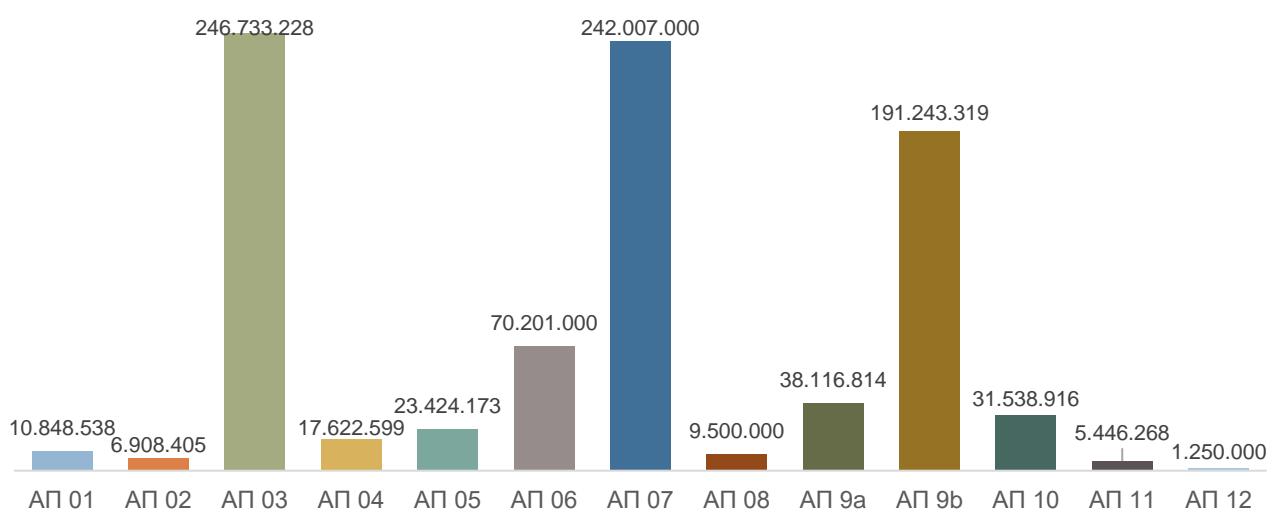
Η αποτύπωση των χρηματοοικονομικών δεδομένων επιτρέπει την αποτίμηση του βαθμού αποτελεσματικής αξιοποίησης των πόρων και συμβάλλει στην κατανόηση της ικανότητας υλοποίησης του Προγράμματος, σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό του. Παράλληλα, αναδεικνύονται οι τομείς στους οποίους κατευθύνθηκε η κύρια χρηματοδοτική προσπάθεια, προσφέροντας ενδείξεις για τις στρατηγικές προτεραιότητες που τέθηκαν κατά την Προγραμματική Περίοδο.

Πίνακας 1 Χρηματοδοτικό σχέδιο κατά ΑΠ, ποσά σε όρους Δημόσιας Δαπάνης (ΔΔ)

ΑΠ	Ταμείο	Κατηγορία περιφέρειας	Βάση για τον υπολογισμό της στήριξης της Ένωσης (Συνολικό επιλέξιμο κόστος ή δημόσιο επιλέξιμο	Στήριξη της Ένωσης (a)	Εθνική Συμμετοχή (b) = (c)+ (d)	Ενδεικτική ανάλυση του ποσοστού συμμετοχής του εθνικής		Συνολική χρηματοδότηση (e) = (a) + (b)	Χρηματοδοτική Βαρύτητα Άξονα Προτεραιότητας ως προς την Συνολική Χρηματοδότηση
						Εθνική Δημόσια χρηματοδότηση (c)	Εθνική Ιδιωτική χρηματοδότηση (d) (1)		
ΑΠ01	ΕΤΠΑ	Λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες-ΛΑΠ	Δημόσιο	8.678.830	2.169.708	2.169.708	0,00	10.848.538	1%
ΑΠ02	ΕΤΠΑ	ΛΑΠ	Δημόσιο	5.526.724	1.381.681	1.381.681	0,00	6.908.405	1%
ΑΠ03	ΕΤΠΑ	ΛΑΠ	Δημόσιο	197.386.582	49.346.646	49.346.646		246.733.228	28%
ΑΠ04	ΕΤΠΑ	ΛΑΠ	Δημόσιο	14.098.078	3.524.521	3.524.521		17.622.599	2%
ΑΠ05	ΕΤΠΑ	ΛΑΠ	Δημόσιο	18.739.338	4.684.835	4.684.835		23.424.173	3%
ΑΠ06	ΕΤΠΑ	ΛΑΠ	Δημόσιο	56.160.800	14.040.200	14.040.200		70.201.000	8%
ΑΠ07	ΕΤΠΑ	ΛΑΠ	Δημόσιο	193.605.600	48.401.400	48.401.400	0,00	242.007.000	27%
ΑΠ08	ΕΚΤ	ΛΑΠ	Δημόσιο	7.600.000	1.900.000	1.900.000	0,00	9.500.000	1%
ΑΠ09 Α	ΕΤΠΑ	ΛΑΠ	Δημόσιο	30.493.450	7.623.364	7.623.364		38.116.814	4%
ΑΠ09 Β	ΕΚΤ	ΛΑΠ	Δημόσιο	152.994.654	38.248.665	38.248.665		191.243.319	21%
ΑΠ10	ΕΤΠΑ	ΛΑΠ	Δημόσιο	25.231.132	6.307.784	6.307.784		31.538.916	4%
ΑΠ11	ΕΤΠΑ	ΛΑΠ	Δημόσιο	4.357.014	1.089.254	1.089.254		5.446.268	1%
ΑΠ12	ΕΚΤ	ΛΑΠ	Δημόσιο	1.000.000	250.000	250.000	0,00	1.250.000	0%
Σύνολο ΕΤΠΑ				554.277.548	138.569.393	138.569.393	0,00	692.846.941	77%
Σύνολο ΕΚΤ				161.594.654	40.398.665	40.398.665	0,00	201.993.319	23%
Γενικό Σύνολο				<u>715.872.202</u>	<u>178.968.058</u>	<u>178.968.058</u>	<u>0,00</u>	<u>894.840.260</u>	100%

Στον παραπάνω Πίνακα παρουσιάζεται το χρηματοδοτικό σχέδιο του Προγράμματος, όπως προέκυψε από την τελευταία αναθεώρηση το 2021. Η χρηματοδότηση που προήλθε από το ΕΤΠΑ αποτελεί περίπου το 77,43% της συνολικής χρηματοδότησης ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για το ΕΚΤ ανήλθε στο, εναπομείναν, 22,57%. Παράλληλα, πέραν της ενωσιακής στήριξης, υπήρξε και εθνική δημόσια χρηματοδότηση. Συνολικά, η χρηματοδότηση του Προγράμματος έφτασε τα 894.840.260 €, με ευρωπαϊκή συμμετοχή 715.872.202 € και εθνική συμμετοχή 178.968.058 €, εφαρμόζοντας μέγιστο ποσοστό χρηματοδότησης ίσο με 80%.

Γράφημα 1 Συνολική Χρηματοδότηση κατά ΑΠ, ποσά σε όρους Δημόσιας Δαπάνης (ΔΔ)

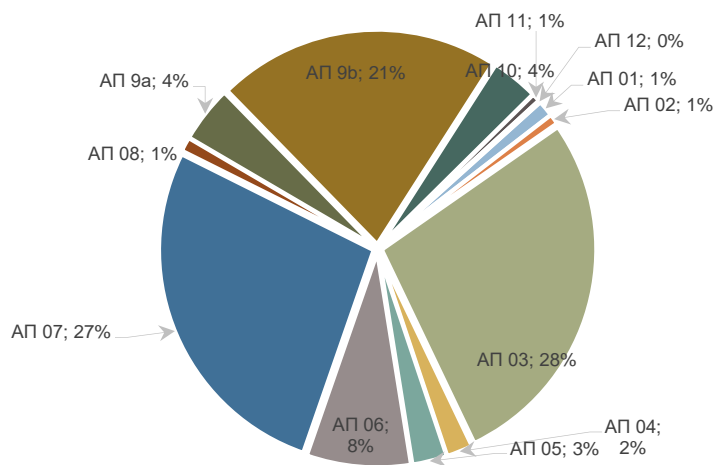
Στο πλαίσιο της τελευταίας, αναθεώρησης του Προγράμματος που έλαβε χώρα το 2021, πραγματοποιήθηκαν σημαντικές μεταβολές στα ποσά της Κοινοτικής Συμμετοχής ανά ΑΠ. Συγκεκριμένα, επήλθε μείωση της Κοινοτικής Συμμετοχής στους περισσότερους Άξονες, και πιο αναλυτικά: κατά 49,7% στον ΑΠ1, 34,7% στον ΑΠ2, 42,8% στον ΑΠ4, 65% στον ΑΠ5, 34,6% στον ΑΠ6, 0,7% στον ΑΠ7, 38,4% στον ΑΠ9Α και 16% στον ΑΠ10. Ο ΑΠ3 παρουσίασε σημαντική αύξηση της Κοινοτικής Συμμετοχής κατά 152,7% για να στηρίξει τις ΜΜΕ κατά την πανδημία COVID-19. Αντίστοιχα, ο ΑΠ9Β ενισχύθηκε με 2.997.244 €, ήτοι 1,96% αύξηση, για τη χρηματοδότηση δύο κρίσιμων δράσεων που αφορούσαν την αντιμετώπιση της πανδημίας. Η αύξηση της Κοινοτικής Συνδρομής του ΑΠ9Β προήλθε από τη μείωση της Κοινοτικής Συνδρομής του Άξονα 8 κατά 1.581.710€ (-17,2%) και του Άξονα 12 κατά 1.415.534 € (-58,6%), προκειμένου να ενισχυθεί περαιτέρω ο ΑΠ9Β. Οι δράσεις που εντάχθηκαν στον ΑΠ 9Β, επικεντρώθηκαν στη «Θωράκιση της Δημόσιας Υγείας στην Περιφέρεια μέσω πρόληψης, έγκαιρης ανίχνευσης και αντιμετώπισης επιδημιών σε χώρους μεταναστών/προσφύγων». Οι παρεμβάσεις αυτές αποσκοπούσαν στη διασφάλιση ομοιογενούς και συνεχούς απόκρισης των Δημόσιων Δομών Υγείας, τόσο σε πρωτοβάθμιο όσο και σε δευτεροβάθμιο επίπεδο.

Ο ΑΠ3, λοιπόν, ο οποίος χρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ, συγκεντρώνει τη μεγαλύτερη συνολική χρηματοδότηση, με ποσό που ανέρχεται στα 246.733.228 €, απορροφώντας το 28% της συνολικής δημόσιας δαπάνης. Ακολουθεί σε δεύτερη θέση ο ΑΠ7, επίσης χρηματοδοτούμενος από το ΕΤΠΑ, με συνολική χρηματοδότηση 242.007.000 €, ο οποίος απορροφά το 27% της συνολικής δημόσιας δαπάνης.

Αντίστοιχα, ο άξονας με τη μεγαλύτερη χρηματοδότηση από το ΕΚΤ είναι ο ΑΠ 9Β, με συνολική χρηματοδότηση 191.243.319 €. καταλαμβάνοντας το 23% της συνολικής δημόσιας δαπάνης. Αντίθετα, οι άξονες με τη μικρότερη χρηματοδότηση είναι οι δυο άξονες της Τεχνικής Βοήθειας (ΤΒ),

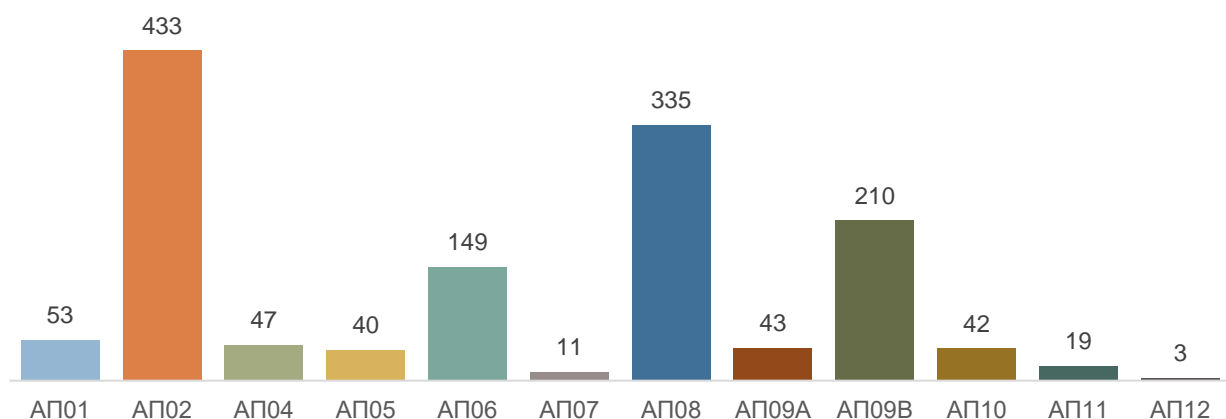
ο ΑΠ12 (Τεχνική Βοήθεια - ΕΚΤ), με μόλις 1.250.000 €, ο ΑΠ11 (Τεχνική Βοήθεια – ΕΤΠΑ), με 5.446.268 € (ΕΤΠΑ), και ο ΑΠ08 (ΕΚΤ), με 9.500.000 €.

Γράφημα 2 Ποσοστό επί της Συνολικής Χρηματοδότησης ανά ΑΠ.

Στο Γράφημα 3 παρουσιάζεται ο αριθμός των έργων ανά ΑΠ. Πρέπει να επισημανθεί ότι ο ΑΠ3 δεν απεικονίζεται, δεδομένου ότι συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό έργων της προγραμματικής περιόδου, ο οποίος ανέρχεται σε 7.151 έργα, και συνεπώς δεν αποτελεί συγκρίσιμο μέγεθος με τους υπόλοιπους άξονες. Η συγκέντρωση αυτή καταδεικνύει τη βαρύτητα του ΑΠ3, ως προς το εύρος των παρεμβάσεων, οι οποίες εστίαζαν στον εκσυγχρονισμό και την ενίσχυση των ΜμΕ, καθώς και στην προώθηση της καινοτομίας στην τοπική επιχειρηματικότητα. Παράλληλα, όπως αναφέρθηκε η διόγκωση του συγκεκριμένου άξονα οφείλεται στη συμπερίληψη εκτεταμένων δράσεων στήριξης μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων που επλήγησαν από την πανδημία COVID-19. Συνολικά, το Πρόγραμμα αριθμεί 8.538 έργα, τα οποία εντάχθηκαν ή/και ολοκληρώθηκαν κατά την προγραμματική περίοδο 2014–2020.

Γράφημα 3 Αριθμός έργων ανά άξονα

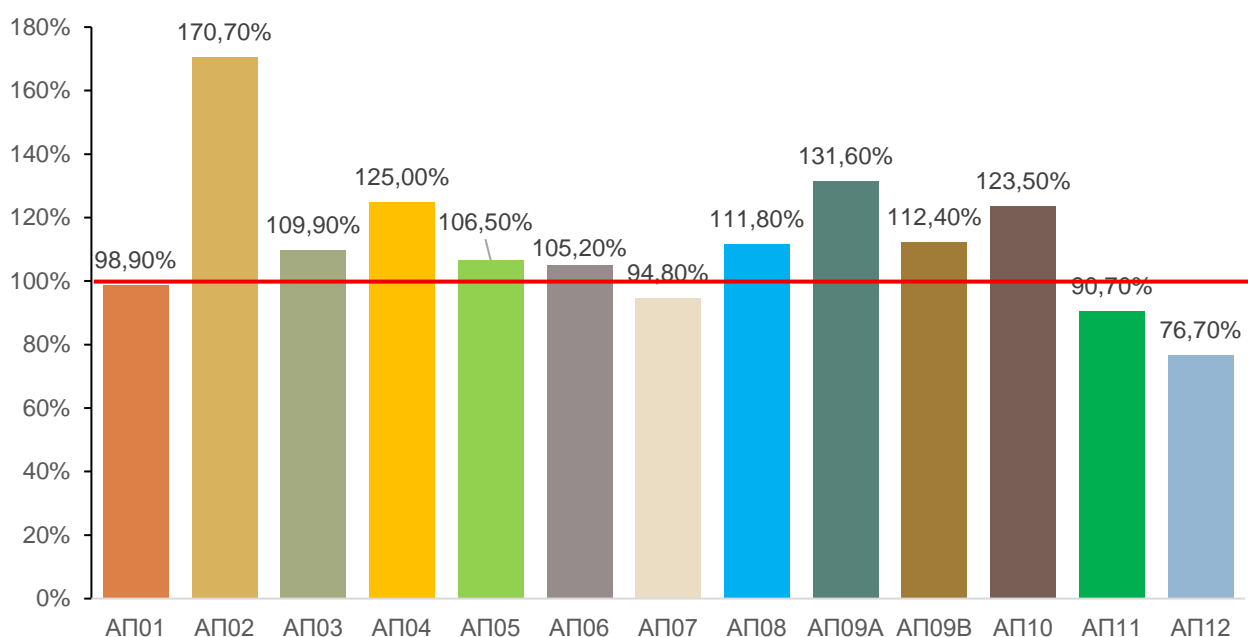
Πίνακας 2 Εξειδίκευση, προσκλήσεις, εντάξεις, συμβάσεις και πληρωμές ανά ΑΠ, ποσά σε όρους Δημόσιας Δαπάνης (ΔΔ)

ΑΠ	Προγραμματική Δέσμευση	Εξειδίκευση	%	Προσκλήσεις	%	Αριθμός Έργων	Εντάξεις	%	Συμβάσεις	%	Πληρωμές	%
ΑΠ01	10.848.538	21.923.000	202,10%	23.357.000	215,30%	53	10.734.221	98,9%	10.734.221	98,9%	10.733.796	98,9%
ΑΠ02	6.908.405	12.844.688	185,90%	14.923.418	216,00%	433	11.793.514	170,7%	11.793.514	170,7%	11.790.286	170,7%
ΑΠ03	246.733.228	248.275.500	100,60%	298.640.937	121,00%	7151	274.127.509	111,1%	274.127.509	111,1%	271.269.493	109,9%
ΑΠ04	17.622.599	60.061.754	340,80%	122.713.573	696,30%	47	22.086.357	125,3%	22.036.357	125,0%	22.024.753	125,0%
ΑΠ05	23.424.173	93.450.000	398,90%	63.325.000	270,30%	40	24.955.886	106,5%	24.955.886	106,5%	24.955.886	106,5%
ΑΠ06	70.201.000	163.851.000	233,40%	197.763.764	281,70%	149	74.242.291	105,8%	74.242.291	105,8%	73.874.430	105,2%
ΑΠ07	242.007.000	382.050.000	157,90%	383.441.280	158,40%	11	243.492.373	100,6%	242.610.230	100,2%	229.535.296	94,8%
ΑΠ08	9.500.000	11.482.351	120,90%	15.563.000	163,80%	335	10.628.876	111,9%	10.628.876	111,9%	10.623.865	111,8%
ΑΠ09Α	38.116.814	32.430.000	85,10%	78.930.000	207,10%	43	51.671.646	135,6%	51.378.907	134,8%	50.152.730	131,6%
ΑΠ09Β	191.243.319	241.443.951	126,20%	226.956.510	118,70%	210	220.733.815	115,4%	220.733.815	115,4%	214.887.859	112,4%
ΑΠ10	31.538.916	55.170.000	174,90%	87.659.367	277,90%	42	38.975.086	123,6%	38.975.086	123,6%	38.961.623	123,5%
ΑΠ11	5.446.268	14.738.818	270,60%	10.773.725	197,80%	19	4.938.086	90,7%	4.938.086	90,7%	4.937.826	90,7%
ΑΠ12	1.250.000	2.000.000	160,00%	1.000.000	80,00%	3	958.636	76,7%	958.636	76,7%	958.636	76,7%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΤΠΑ	692.846.941	1.084.794.760	156,60%	1.281.528.064	185,00%	7990	757.016.968	109,3%	755.792.086	109,1%	738.236.119	106,6%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΤ	201.993.319	254.926.302	126,20%	243.519.510	120,60%	548	232.321.327	115,0%	232.321.327	115,0%	226.470.360	112,1%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	894.840.260	1.339.721.062	149,70%	1.525.047.574	170,40%	8538	989.338.296	110,6%	988.113.414	110,4%	964.706.478	107,8%

Σημείωση . Ημερομηνία αναφοράς 10/12/2025

Η πορεία υλοποίησης του Προγράμματος παρουσιάζει ιδιαίτερα θετικά στοιχεία, με σημαντική υπερδέσμευση πόρων σε διάφορους τομείς. Ειδικότερα, οι προσκλήσεις ανέρχονται στο 170,4% της Προγραμματικής Δέσμευσης, ενώ οι εντάξεις έφτασαν το 110,6%, υποδεικνύοντας ότι το Πρόγραμμα προχώρησε πέρα από τις αρχικές εκτιμήσεις. Οι συμβάσεις αγγίζουν το 110,4%, ενώ οι πληρωμές φτάνουν στο 107,8%. Σε αυτό το σημείο πρέπει να υπογραμμιστεί πως η υπερδέσμευση σε επίπεδο Άξονα Προτεραιότητας και Προγράμματος, καθώς και η διαχείριση της υπερδέσμευσης, αποτελούν εργαλεία χρηστής διαχείρισης προκειμένου να διασφαλιστεί η συνολική απορρόφηση των πόρων του Προγράμματος και να αποφευχθεί η απώλεια πόρων, εξαιτίας αστοχιών στην υλοποίηση των έργων του Προγράμματος. Ως εκ τούτου, η υπερδέσμευση είναι αποτέλεσμα σχεδιασμού και ως τέτοια θα πρέπει να αντιμετωπίζεται.

Γράφημα 4 Πληρωμές προς Προγραμματική Δέσμευση κατά ΑΠ

Όπως φαίνεται από τα δεδομένα του Γραφήματος 4, η πληθώρα των ΑΠ παρουσιάζει Πληρωμές μεγαλύτερες από την Προγραμματική Δέσμευση. Αναλυτικότερα, μόνο οι ΑΠ 1, 7, 11 και 12 παρουσιάζουν πληρωμές μικρότερες από την Προγραμματική Δέσμευση.

2.1.1 Ανάλυση κατά Θεματικό Στόχο

Στην παρούσα υποενότητα, η ανάλυση που ακολουθεί πραγματοποιείται κατά Θεματικό Στόχο (ΘΣ) και Επενδυτική Προτεραιότητα (Επ Προτ.). Σε αυτό το σημείο, πρέπει να υπογραμμιστεί πως για τους ΑΠ 1 έως 10 και τους ΘΣ 1 έως 10 αντίστοιχα

Θ.Σ 1 Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας

Ο ΘΣ 1 / ΑΠ01 επικεντρώνεται στην ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας, μέσα από στοχευμένες δράσεις.

Θεματικός Στόχος	Περιγραφή	Στήριξη της Ένωσης	Εθνική συμμετοχή	Συνολική χρηματοδότηση	Ποσοστό Επί της συνολικής Χρηματοδότησης
------------------	-----------	--------------------	------------------	------------------------	--

					του Προγράμματος
ΘΣ 1	Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας	8.678.830	2.169.708	10.848.538	1,21%

Για την ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας, υπήρξε χρηματοδότηση 10.848.538€, εκ των οποίων 8.678.830€ από το ΕΤΠΑ και 2.169.708€ από εθνικούς πόρους. Ο ΑΠ1 περιλαμβάνει δύο Επ Πρωτ και εξυπηρετεί τρεις ειδικούς στόχους. Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζονται αναλυτικά τα στοιχεία που αφορούν τη Δημόσια Δαπάνη της Προγραμματικής Δέσμευσης, τις Εντάξεις και τις Πληρωμές για τις Επ Πρωτ του ΘΣ1.

ΕΠ	Περιγραφή ΕΠ	Προγραμματική Δέσμευση (1)	Εντάξεις [Ποσοστό επί του (1)]	Πληρωμές [Ποσοστό επί του (1)]
1α	Ενίσχυση των υποδομών έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ) και των ικανοτήτων ανάπτυξης αριστείας στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας και της προαγωγής των κέντρων ικανότητας, ιδίως των κέντρων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος	9.000.000	9.454.446 (105%)	9.454.020,93 (105%)
1β	Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ, ανάπτυξης δεσμών και συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων έρευνας και ανάπτυξης και του τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης, ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, στη μεταφορά τεχνολογίας, στην κοινωνική καινοτομία, στην οικολογική καινοτομία, στις εφαρμογές παροχής δημόσιων υπηρεσιών, στην ενθάρρυνση της ζήτησης, στη δικτύωση, στα συμπλέγματα φορέων και στην ανοιχτή καινοτομία μέσω ευφυούς εξειδίκευσης, καθώς και στήριξης της τεχνολογικής και εφαρμοσμένης έρευνας, πιλοτικών γραμμών, ενεργειών έγκαιρης επικύρωσης προϊόντων, προηγμένων ικανοτήτων παραγωγής και πρώτης παραγωγής ειδικά σε βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής και διάδοση των τεχνολογιών γενικής εφαρμογής	1.848.538	1.279.775 (69%)	1.279.775 (69%)

Αναλυτικότερα, η διάρθρωση ανά Επ Πρωτ είναι η εξής: Στην Επ Πρωτ 1α, που αφορά την ενίσχυση των υποδομών έρευνας και καινοτομίας, Δημόσιων Φορέων, οι Εντάξεις και οι Πληρωμές υπερβαίνουν την Προγραμματική Δέσμευση με αναλογία ίση με 105% με την υπερδέσμευση να επέρχεται για την αποφυγή αστοχιών. Αντίθετα, η Επ Πρωτ 1β, η οποία εστιάζει στην προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην έρευνα και την καινοτομία, παρουσιάζει μεγάλη απόκλιση: οι Εντάξεις και οι Πληρωμές ανέρχονται σε 1.279.775 € ήτοι ποσοστό ίσο με 69% επί της Προγραμματικής Δέσμευσης.

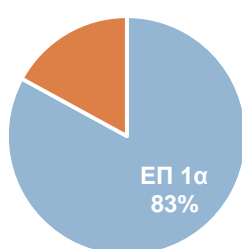
Η σχετικά χαμηλή απορρόφηση που παρουσιάζεται στην Επ Πρωτ. 1β δεν οφείλεται σε κάποια συστημική αδυναμία του οικοσυστήματος καινοτομίας της Περιφέρειας αλλά περισσότερο σε υποεκτίμηση των προθέσεων και δυνατοτήτων των δικαιούχων φορέων να συμμετάσχουν σε έργα καινοτομίας.

Ο αρχικός σχεδιασμός προέβλεπε την υλοποίηση Δράσεων υποστήριξης έργων ΕΤΑΚ μέσω παροχής Κουπονιών Καινοτομίας και μέσω χρηματοδότησης επενδυτικών σχεδίων καινοτομίας. Η πρώτη αφορούσε παρεμβάσεις χαμηλού προϋπολογισμού για την επίλυση στοιχειωδών ζητημάτων παραγωγής ενώ η δεύτερη αφορούσε την υλοποίηση σύνθετων και πολύ απαιτητικότερων έργων, τόσο ως προς την απαιτούμενη τεχνογνωσία όσο και σε ό,τι αφορά των προϋπολογισμό.

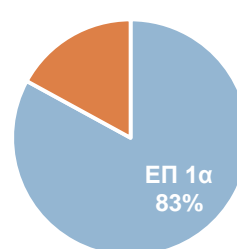
Οι δικαιούχοι (ΜμΕ και συμπράξεις αυτών με Ερευνητικούς Φορείς) των δύο αυτών Δράσεων ανταποκρίθηκαν με ιδιαίτερο ενθουσιασμό στην Πρόσκληση των Επενδυτικών Σχεδίων Καινοτομίας, προκρίνοντας την υλοποίηση επενδυτικών έργων ευρύτερης κλίμακας, έναντι της υλοποίησης παρεμβάσεων περιορισμένης κλίμακας μέσω των κουπονιών καινοτομίας. Αυτό οδήγησε σε υπερκάλυψη (του αρχικού προϋπολογισμού της πρόσκλησης, που έφθασε το 650% - 45 εκ. € ΔΔ προτάσεων, έναντι 6εκ. € ΔΔ της. Πρόσκλησης. Αυτό με τη σειρά του οδήγησε στην απόφαση για μεταφορά όλων των επιλεγμένων σχεδίων και των δαπανών τους στη νέα Προγραμματική Περίοδο 2021-2027. Το γεγονός αυτή είχε ως αποτέλεσμα την περιορισμένη απορρόφηση κονδυλίων αλλά και την σχετική υποεπίτευξη ορισμένων εκ των δεικτών του ΑΠ, όπως θα δούμε παρακάτω

Γράφημα 5 Κατανομή Προγραμματικής Δέσμευσης και Πληρωμών στον ΑΠ1 κατά ΕΠ

Προγραμματική Δέσμευση

Πληρωμές

Θ.Σ 2: Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών

Ο ΘΣ / ΑΠ 2 στο πλαίσιο του ΠΕΠ-Κεντρική Μακεδονία επικεντρώθηκε στην ενίσχυση της ανάπτυξης και χρήσης ψηφιακών εφαρμογών, προς όφελος των πολιτών και των επιχειρήσεων. Περιελάμβανε την ενίσχυση τόσο Δημόσιων Φορέων όσο και Επιχειρήσεων για τον εκσυγχρονισμό συστημάτων ΤΠΕ και την υιοθέτηση καινοτόμων λύσεων που προσφέρει η Ψηφιακή Εποχή.

Ο στόχος αυτός είναι ιδιαίτερα κρίσιμος για την Κεντρική Μακεδονία, δεδομένου ότι η περιοχή αποτελεί έναν από τους κύριους οικονομικούς και παραγωγικούς πόλους της Ελλάδας, με σημαντική βιομηχανική, εμπορική και τουριστική δραστηριότητα.

Θεματικός Στόχος	Περιγραφή	Στήριξη της Ένωσης	Εθνική συμμετοχή	Συνολική χρηματοδότηση	Ποσοστό Επί της συνολικής Χρηματοδότησης του Προγράμματος
ΘΣ 2	Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών	5.526.724	1.381.681	6.908.405	0,8%

Η συνολική χρηματοδότηση για τον ΘΣ2 ανήλθε σε 6.908.405€, εκ των οποίων το μεγαλύτερο ποσοστό (5.526.724 €) προήλθε από το ΕΤΠΑ, ενώ το υπόλοιπο ποσό (1.381.681€) καλύφθηκε από εθνική συμμετοχή. Ο ΆΠ2 περιελάμβανε δύο επενδυτικές προτεραιότητες και εξυπηρετούσε τρεις ειδικούς στόχους.

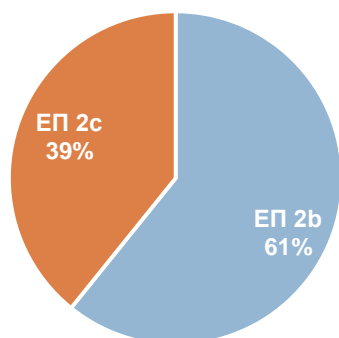
ΕΠ	Περιγραφή ΕΠ	Προγραμματική Δέσμευση (1)	Εντάξεις [Ποσοστό επί του (1)]	Πληρωμές [Ποσοστό επί του (1)]
2b	Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, ηλεκτρονικό εμπόριο και αύξηση της ζήτησης για ΤΠΕ	4.200.000	4.127.198 98,26%	4.123.970 98,18%
2c	Ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ στον τομέα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, της ηλεκτρονικής μάθησης, της ηλεκτρονικής ένταξης, του ηλεκτρονικού πολιτισμού και της ηλεκτρονικής υγείας	2.708.405	7.666.316 283,05%	7.666.316 283,05%

Η Επ Πρωτ 2b αποσκοπούσε στην ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, του ηλεκτρονικού εμπόριο και στην αύξηση της ζήτησης για ΤΠΕ στην Κεντρική Μακεδονία, ενθαρρύνοντας τις επιχειρήσεις να υιοθετήσουν σύγχρονες ΤΠΕ και να επενδύσουν στο ηλεκτρονικό εμπόριο. Η Προγραμματική Δέσμευση για την Επ Πρωτ αυτή ανήλθε σε 4.200.000 €, ενώ οι Εντάξεις των έργων έφτασαν τα 4.127.198 €, άρα ποσοστό 98,26% επί της πρώτης. Οι πληρωμές ανήλθαν σε 4.123.970,43 €, δηλαδή στο 98,18% της Προγραμματικής Δέσμευσης, στοιχείο που αποδεικνύει την υψηλή απορρόφηση των διαθέσιμων πόρων.

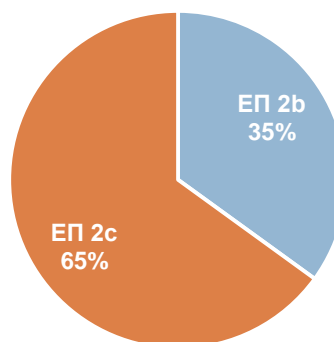
Παράλληλα, ο Άξονας μέσω της Επ Πρωτ2b στόχευε στην ενίσχυση τόσο της ζήτησης όσο και της παροχής προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ από ΜΜΕ της ΠΚΜ. Σε ό,τι αφορά το σκέλος της παροχής δεν δημοσιεύθηκε σχετική πρόσκληση δεδομένου πως ήταν δυνατή η συμμετοχή των δικαιούχων σε αντίστοιχες δράσεις του ΑΠ 03. Σε ό,τι αφορά τη ζήτηση, προκρίθηκε η ενίσχυση της ζήτησης μέσω του σχήματος των κουπονιών τεχνολογίας, το οποίο αποδείχθηκε ιδιαίτερα ευέλικτο και δημοφιλές, συμβάλλοντας στην υπερ-επίτευξη του δείκτη ενισχυόμενων επιχειρήσεων.

Γράφημα 6 Κατανομή Προγραμματικής Δέσμευσης και Πληρωμών στον ΑΠ2 κατά Επ Πρωτ

Προγραμματική Δέσμευση

Πληρωμές

Η σχετικά υψηλή απορρόφηση των κονδυλίων σε αυτή την κατηγορία δείχνει ότι πληθώρα επιχειρήσεων στην Κεντρική Μακεδονία έχουν ανταποκριθεί θετικά στις νέες ψηφιακές προκλήσεις και ότι η ζήτηση για ψηφιακές υπηρεσίες και προϊόντα έχει αυξηθεί σημαντικά. Αυτό ενδεχομένως να έχει ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα της περιοχής, καθώς οι τοπικές επιχειρήσεις εξοπλίζονται με σύγχρονα εργαλεία και υποδομές, ενώ παράλληλα συμβάλλει στην ενίσχυση του ηλεκτρονικού εμπόρου και της επιχειρηματικότητας.

Η Επ Πρωτ 2c στόχευε στην ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ στον τομέα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, της ηλεκτρονικής μάθησης, της ηλεκτρονικής ένταξης, του ηλεκτρονικού πολιτισμού και της ηλεκτρονικής υγείας. Η Προγραμματική Δέσμευση για αυτή την Επ Πρωτ ήταν 2.708.405€, και

οι Εντάξεις και οι Πληρωμές των έργων ήταν σημαντικά υψηλότερες, φτάνοντας τα 7.666.316 €, που αντιστοιχεί σε 283,05% της δέσμευσης. Τα αποτελέσματα πιθανώς υποδεικνύουν ότι στην περιοχή της Κεντρικής Μακεδονίας υπάρχει κρίσιμη μάζα και δυναμική για την περαιτέρω ενίσχυση των ψηφιακών υπηρεσιών σε τομείς όπως η ηλεκτρονική διακυβέρνηση, η εκπαίδευση και η υγεία, το οποίο έχει σημαντικό αντίκτυπο στους πολίτες και την καθημερινότητά τους. Οι ψηφιακές υπηρεσίες διευκολύνουν την πρόσβαση του κοινού στις δημόσιες υπηρεσίες, ενώ η ψηφιακή υγεία και η ηλεκτρονική μάθηση ενισχύουν τη δυνατότητα παροχής ποιοτικών και ευέλικτων υπηρεσιών.

Θ.Σ 3: Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και του γεωργικού τομέα (για το ΕΓΤΑΑ) και του τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας (για το ΕΤΘΑ)

Η υλοποίηση του ΘΣ3 / ΠΑ3 στην ΠΚΜ είχε ως στόχο τη Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων . Ως προς την Προγραμματική Δέσμευση, η συνολική χρηματοδότηση για τον ΘΣ3 ανήλθε σε 246.733.228€, εκ των οποίων 197.386.582 € προήλθαν από το ΕΤΠΑ και 49.346.646€ από εθνικούς πόρους. Όπως αναφέρθηκε, στην τελευταία Προγραμματική Αναθεώρηση που έλαβε χώρα το 2021 υπήρξε αύξηση της Κοινοτικής Συμμετοχής κατά 119.286.843 €, ήτοι κατά 152,7%, προκειμένου να αμβλυνθούν οι επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19 στις ΜΜΕ, μέσω της δράσης Ενίσχυση μικρών και πολύ μικρών Επιχειρήσεων που επλήγησαν από τον Covid-19 στην Κεντρική Μακεδονία (συνολικού π/υ 200 εκ. € (ΔΔ)).

Η στρατηγική του ΘΣ3 υπήρξε καθοριστική για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στην περιοχή, επιτρέποντας την ανάπτυξη των τοπικών επιχειρήσεων και την προσαρμογή τους σε ένα σύγχρονο και ανταγωνιστικό επιχειρηματικό περιβάλλον.

Θεματικός Στόχος	Περιγραφή	Στήριξη της Ένωσης	Εθνική συμμετοχή	Συνολική χρηματοδότηση	Ποσοστό Επί της συνολικής Χρηματοδότησης του Προγράμματος
ΘΣ 3	Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και του γεωργικού τομέα (για το ΕΓΤΑΑ) και του τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας (για το ΕΤΘΑ)	197.386.582	49.346.646	246.733.228	27,57%

Ο ΑΠ3 όπου εντάσσεται ο ΘΣ3 περιλαμβάνει τρεις επενδυτικές προτεραιότητες.

ΕΠ	Περιγραφή Επ Πρωτ	Προγραμματική Δέσμευση (1)	Εντάξεις [Ποσοστό επί του (1)]	Πληρωμές [Ποσοστό επί του (1)]
3a	Πρώθηση της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής εκμετάλλευσης νέων ιδεών και τη στήριξη της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων μέσω φυτωρίων επιχειρήσεων	6.733.228	-	-
3c	Στήριξη της δημιουργίας και της επέκτασης προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών	220.000.000	233.289.002 106,04%	232.977.345 106,35%
3d	Στήριξη της ικανότητας των ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές, και να συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας	20.000.000	40.838.507 204,19%	38.292.148 191,46%

Η ΕΠ 3c αφορούσε την στήριξη της δημιουργίας και της επέκτασης προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών. Η Προγραμματική Δέσμευση ανήλθε σε 220.000.000€, με τις Εντάξεις και τις Πληρωμές των έργων να την ξεπερνούν και να φτάνουν τα 233.289.002 € και 232.977.345 € αντίστοιχα. Η ΕΠ 3d επικεντρώθηκε στην στήριξη της ικανότητας των ΜμΕ να

αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές και να συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας. Η Προγραμματική Δέσμευση για αυτή την ΕΠ ήταν 20.000.000 €, με τις Εντάξεις των έργων να φτάνουν τα 40.838.507 €, ήτοι 204,19% της Προγραμματικής Δέσμευσης. Οι πληρωμές έφτασαν τα 38.292.147,85€, δηλαδή το 191,46% της Προγραμματικής Δέσμευσης της ΕΠ, παρουσιάζοντας έτσι υπέρ-απορρόφηση. Τέλος, λόγω της πανδημίας και της αναγκαστικής ανακατανομής πόρων υπέρ της Επ Prot 3c ματαιώθηκαν οι σχεδιαζόμενες παρεμβάσεις για την υποστήριξη νεοφυούς επιχειρηματικότητας στην Επ Prot 3a.

Θ.Σ 4: Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς.

Ο ΘΣ 4 αποσκοπούσε στην υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, με έμφαση στη μείωση των εκπομπών CO₂ και την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Η συνολική χρηματοδότηση για την επίτευξη αυτού του στόχου ανήλθε σε 17.622.599€, εκ των οποίων 14.098.078€ προήλθαν από το ΕΤΠΑ και 3.524.521€ από εθνικούς πόρους. Η χρηματοδότηση αυτή διατέθηκε για την υλοποίηση δράσεων που ενίσχυσαν την ενεργειακή αποδοτικότητα, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και τη χαμηλών εκπομπών CO₂ τεχνολογία στην περιοχή. Η πράσινη μετάβαση που υποστηρίχθηκε από τον ΘΣ4, με την ενίσχυση της ενεργειακής απόδοσης και την υιοθέτηση χαμηλών εκπομπών τεχνολογιών, βοήθησε στην καλύτερη προσαρμογή στις σύγχρονες περιβαλλοντικές προκλήσεις, μειώνοντας τις εκπομπές ρύπων και ενισχύοντας την ανταγωνιστικότητα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας σε ένα πράσινο οικονομικό περιβάλλον.

Θεματικός Στόχος	Περιγραφή	Στήριξη της Ένωσης	Εθνική συμμετοχή	Συνολική χρηματοδότηση	Ποσοστό επί της Συνολικής Χρηματοδότησης του Προγράμματος
ΘΣ 4	Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς	14.098.078	3.524.521	17.622.599	1,97%

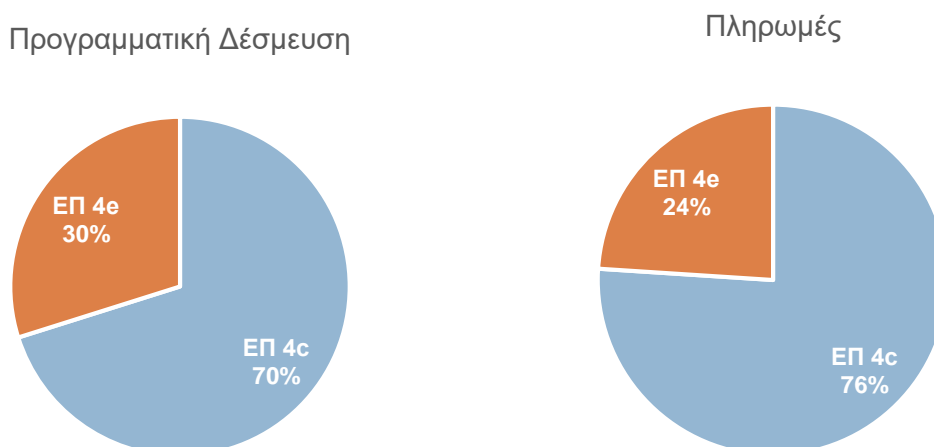
Στον ΑΠ4 περιλαμβάνονται 2 επενδυτικές προτεραιότητες.

Επ Prot	Περιγραφή Επ Prot	Προγραμματική Δέσμευση (1)	Εντάξεις [Ποσοστό επί του (1)]	Πληρωμές [Ποσοστό επί του (1)]
4c	Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτηρίων, και στον τομέα της στέγασης	12.360.000	16.434.351 132,92%	16.372.747 132,46%
4e	Προώθηση στρατηγικών χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα για όλα τα είδη περιοχών, ιδιαίτερα για τις αστικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της αειφόρου πολυτροπικής αστικής κινητικότητας και των μέτρων προσαρμογής σχετικά με τον περιορισμό των επιπτώσεων	5.262.599	5.652.007 107,39%	5.161.543 98,07%

Η ΕΠ 4e είχε ως στόχο την προώθηση στρατηγικών χαμηλών εκπομπών CO₂ στις περιοχές που υπήρχαν έργα σχετικά με ΣΒΑΑ ,. Στο πλαίσιο αυτής, ενσωματώθηκαν στρατηγικές για την αειφόρο πολυτροπική αστική κινητικότητα και μέτρα προσαρμογής για τον περιορισμό των επιπτώσεων από την κλιματική αλλαγή. Η Προγραμματική Δέσμευση ανήλθε σε 5.262.599€, με τις Εντάξεις των έργων να φτάνουν τα 5.652.007€, και τις πληρωμές να ανέρχονται σε 5.161.543€. Το ποσοστό εντάξεων φτάνει το 107,39% και οι πληρωμές το 98,07% της Προγραμματικής Δέσμευσης.

Η δράση 4c, που αφορά τη στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης ενέργειας και της αξιοποίησης ανανεώσιμων πηγών στις δημόσιες υποδομές και στα δημόσια κτήρια, καθώς και στον τομέα της στέγασης, παρουσιάζει ιδιαίτερα υψηλές επιδόσεις υλοποίησης. Με Προγραμματική Δέσμευση ύψους 12.360.000 €, οι Εντάξεις ανήλθαν σε 16.372.747€, υπερβαίνοντας τις πρώτες κατά 132,46%. Αντίστοιχα, οι Πληρωμές έφτασαν τα 16,74 εκατ.€, ποσοστό 135,41% επί της δημόσιας δαπάνης, στοιχείο που πιθανώς υποδηλώνει αποτελεσματική υλοποίηση και σημαντική πρόοδο στην απορρόφηση των πόρων του συγκεκριμένου ΑΠ.

Γράφημα 7 Κατανομή Προγραμματικής Δέσμευσης και Πληρωμών στον ΑΠ4 κατά Επ Προτ

Θ.Σ 5: Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης κινδύνων

Ο ΘΣ 5 επικεντρώθηκε στην προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, καθώς και στην πρόληψη και διαχείριση κινδύνων. Η συνολική χρηματοδότηση για την επίτευξη αυτού του στόχου ανήλθε σε 23.424.173€, εκ των οποίων 18.739.338€ προήλθαν από το ΕΤΠΑ και 4.684.835€ από εθνικούς πόρους. Οι πόροι αυτοί κατευθύνθηκαν σε δράσεις που είχαν στόχο την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των περιοχών απέναντι στην κλιματική αλλαγή και τη βελτίωση της ικανότητας διαχείρισης κινδύνων σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Θεματικός Στόχος	Περιγραφή	Στήριξη της Ένωσης	Εθνική συμμετοχή	Συνολική χρηματοδότηση	Ποσοστό Επί της Συνολικής Χρηματοδότησης του Προγράμματος
ΘΣ 5	Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, πρόληψη και διαχείριση κινδύνων	18.739.338,00	4.684.835,00	23.424.173,00	2,62%

Επ Πρωτ	Περιγραφή Επ Πρωτ	Προγραμματική Δέσμευση (1)	Εντάξεις [Ποσοστό επί του (1)]	Πληρωμές [Ποσοστό επί του (1)]
5a	Στήριξη των επενδύσεων για προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή καθώς και των τεχνικών που βασίζονται στο οικοσύστημα	23.424.173	24.955.886 106,54%	24.955.886 106,54%

Η Επ Πρωτ 5a είχε ως κύριο στόχο τη στήριξη των επενδύσεων για προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή καθώς και των τεχνικών που βασίζονται στο οικοσύστημα. Η Προγραμματική Δέσμευση της Επ Πρωτ 5a ανήλθε σε 23.424.173€, με τις Εντάξεις των έργων να φτάνουν τα 24.955.886 €, δηλαδή το 106,54% της χρηματοδοτικής δέσμευσης του Προγράμματος. Οι Πληρωμές ανήλθαν σε 24.955.886€, το οποίο αντιστοιχεί στο 106,54% της Προγραμματικής Δέσμευσης. Συνεπώς, στον ΑΠ5/ΘΣ5 παρουσιάζεται συνολικά θετική εικόνα απορρόφησης των διαθέσιμων πόρων.

Θ.Σ 6: Προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικής χρήσης των πόρων

Ο ΘΣ 6 επικεντρώθηκε στη διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος, καθώς και στην προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων. Η συνολική χρηματοδότηση που διατέθηκε για την υλοποίηση αυτού του στόχου ανήλθε σε 70.201.000€, εκ των οποίων 56.160.800 € προήλθαν από το ΕΤΠΑ και 14.040.200€ από εθνικούς πόρους. Οι πόροι αυτοί κατευθύνθηκαν σε δράσεις που στόχευαν στην προστασία του περιβάλλοντος και στην ανάπτυξη βιώσιμων υποδομών, με τη συμμετοχή των τοπικών και περιφερειακών αρχών στην ενίσχυση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας.

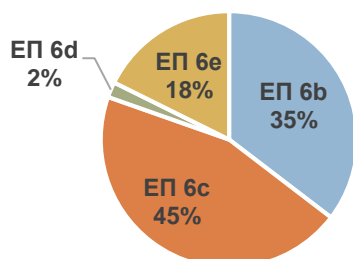
Θεματικός Στόχος	Περιγραφή	Στήριξη της Ένωσης	Εθνική συμμετοχή	Συνολική χρηματοδότηση	Ποσοστό Επί της Συνολικής Χρηματοδότησης του Προγράμματος
ΘΣ 6	Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων	56.160.800	14.040.200	70.201.000	7,85%

Η υλοποίηση του ΘΣ6 που εντάσσεται στον ΑΠ6, περιλάμβανε τέσσερις Επ Πρωτ, που κάλυπταν μια ποικιλία θεμάτων, από τη διαχείριση των υδάτων και την προστασία της φυσικής κληρονομιάς, μέχρι την ανάπτυξη αστικών περιοχών και την προστασία της βιοποικιλότητας.

Επ Πρωτ	Περιγραφή Επ Πρωτ	Προγραμματική Δέσμευση (1)	Εντάξεις [Ποσοστό επί του (1)]	Πληρωμές [Ποσοστό επί του (1)]
6b	Επενδύσεις στον τομέα των υδάτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις	24.841.400	25.346.685 102,03%	25.049.822 100,84%
6c	Διατήρηση, προστασία, προαγωγή και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς	31.588.700	33.292.219 105,39%	33.228.970 105,19%
6d	Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και του εδάφους και προαγωγή των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων μέσω και του δικτύου NATURA 2000 και των «πράσινων» υποδομών	1.367.450	1.495.115 109,33%	1.495.115 109,33%
6e	Ανάληψη δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, για την ανάπτυξη των πόλεων, αναζωογόνηση και απολύμανση των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων (συμπεριλαμβανομένων των προς ανασυγκρότηση περιοχών), τη μείωση της	12.403.450	14.108.272 113,75%	14.100.523 113,68%

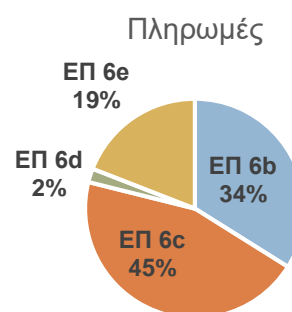
Η Επ Πρωτ 6b επικεντρώθηκε σε επενδύσεις στον τομέα των υδάτων, με στόχο την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της ΕΕ στον τομέα του περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση αναγκών που υπερβαίνουν αυτές τις απαιτήσεις. Η Προγραμματική Δέσμευση ανήλθε σε 24.841.400€, με τις εντάξεις των έργων να φτάνουν τα 25.346.685€, που αντιστοιχεί στο 102,03% της Προγραμματικής Δέσμευσης. Οι Πληρωμές ανήλθαν σε 25.049.822 €, το οποίο αντιστοιχεί σε 100,84% επί της Προγραμματικής Δέσμευσης, υποδεικνύοντας την πλήρη απορρόφηση των πόρων και πιθανώς σημαντική πρόοδο στην υλοποίηση των έργων στον τομέα αυτό.

Προγραμματική Δέσμευση

Η Επ Πρωτ 6c εστιάστηκε στη διατήρηση, προστασία και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής. Η Προγραμματική Δέσμευση ανήλθε σε

31.588.700€, με τις Εντάξεις των έργων να φτάνουν τα 33.292.219 € και τις Πληρωμές να ανέρχονται σε 33.228.970 €. Οι εντάξεις υπερκάλυψαν τη Προγραμματική Δέσμευση, φτάνοντας το 105,39% και οι Πληρωμές ανήλθαν σε 105,19% επί της τελευταίας. Η Επ Πρωτ 6d αφορούσε την προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και του εδάφους μέσω του δικτύου NATURA 2000 και των πράσινων υποδομών. Η Προγραμματική Δέσμευση ανήλθε σε 1.367.450€, με τις Εντάξεις και τις Πληρωμές των έργων να φτάνουν τα 1.495.115 €. Συνεπώς οι Εντάξεις και οι Πληρωμές υπερκάλυψαν την Προγραμματική Δέσμευση με ποσοστό ίσο με 109,33%. Τέλος, η Επ Πρωτ 6ε εστιάστηκε στην ανάπτυξη και αναζωογόνηση των αστικών περιοχών, καθώς και στη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και των θορύβων. Η Δέσμευση του Προγράμματος ανήλθε σε 12.403.450 €, με τις εντάξεις να φτάνουν τα 14.108.272 € και τις Πληρωμές να ανέρχονται σε 14.100.523 €.

Θ.Σ 7: Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και της άρσης των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων.

Ο ΘΣ 7 επικεντρώθηκε στην προώθηση βιώσιμων μεταφορών και της άρσης των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, η δέσμευση του Προγράμματος ανερχόταν σε 242.007.000€, εκ των οποίων 193.605.600€ προερχόταν από το ΕΤΠΑ και 48.401.400€ από εθνικούς πόρους. Οι επενδύσεις επικεντρώθηκαν στην αναβάθμιση βασικών μεταφορικών υποδομών και στην ενίσχυση της συνδεσιμότητας μέσω ευρωπαϊκών και περιφερειακών δικτύων μεταφορών.

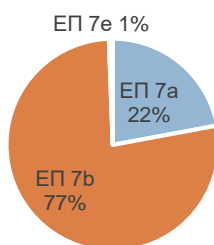
Θεματικός Στόχος	Περιγραφή	Στήριξη της Ένωσης	Εθνική συμμετοχή	Συνολική χρηματοδότηση	Ποσοστό Επί της Συνολικής Χρηματοδότησης του Προγράμματος
ΘΣ 7	Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και της άρσης των προβλημάτων σε	193.605.600	48.401.400	242.007.000	27,04%

	βασικές υποδομές δικτύων				
--	--------------------------	--	--	--	--

Επ Προτ	Περιγραφή Επ Προτ	Προγραμματική Δέσμευση (1)	Εντάξεις [Ποσοστό επί του (1)]	Πληρωμές [Ποσοστό επί του (1)]
7a	Στήριξη ενός πολυτροπικού ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου μεταφορών μέσω επενδύσεων στο δίκτυο ΔΕΔ-Μ	52.199.100	53.449.136 102,39%	52.076.858 99,76%
7b	Ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας μέσω της σύνδεσης δευτερευόντων και τριτευόντων κόμβων με τις υποδομές ΔΕΔ-Μ, περιλαμβανομένων των πολυτροπικών κόμβων	182.807.900	186.416.105 101,97%	173.831.305 95,08%
7e	Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και της ασφάλειας του εφοδιασμού μέσω της ανάπτυξης έξυπνων συστημάτων διανομής, αποθήκευσης και μεταφοράς ενέργειας και μέσω της ενσωμάτωσης σε αυτά της διανεμόμενης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές	1.367.450	3.627.132 265,25%	3.627.132 265,25%

Η Επ Προτ 7a επικεντρώθηκε στην ολοκλήρωση Διευρωπαϊκών Δικτύων Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ) στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας και στην ολοκλήρωση του ενδοπεριφερειακού οδικού δικτύου. Η Προγραμματική Δέσμευση ανήλθε σε 52.199.100€, με τις Εντάξεις να φτάνουν τα 53.449.136 € και Πληρωμές συνολικού ύψους 52.076.858€, ήτοι ποσοστά 102,39% και 99,76% επί της Προγραμματικής Δέσμευσης αντίστοιχα.

Προγραμματική Δέσμευση

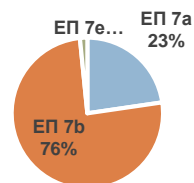

Η Επ Προτ 7b επικεντρώθηκε στην ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας, μέσω της σύνδεσης δευτερευόντων και τριτευόντων κόμβων με τις υποδομές του ΔΕΔ-Μ, περιλαμβανομένων των πολυτροπικών κόμβων. Η Προγραμματική Δέσμευση ήταν 182.807.900€, με Εντάξεις ύψους 186.416.105 € και Πληρωμές ύψους 173.831.305€. Αυτά τα ποσοστά πιθανώς υποδεικνύουν μια σημαντική πρόοδο στην υλοποίηση έργων, με πληρωμές που φτάνουν σχεδόν το 100% της Προγραμματικής Δέσμευσης. Η Επ Προτ7e εστίασε στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και της ασφάλειας του εφοδιασμού μέσω της ανάπτυξης έξυπνων συστημάτων διανομής και μεταφοράς ενέργειας. Οι Εντάξεις και οι Πληρωμές ανήλθαν σε 3.627.132 €, με ποσοστά επί της Προγραμματικής Δέσμευσης 101,97% και 95,08% αντίστοιχα.

Η Επ Προτ 7b επικεντρώθηκε στην ενίσχυση της περιφερειακής

κινητικότητας, μέσω της

Πληρωμές

Θ.Σ 8: Προώθηση της διατηρήσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και στήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού

Ο Θ.Σ. 8 αφορά την προώθηση της διατηρήσιμης και ποιοτικής απασχόλησης, καθώς και τη στήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού. Στο πλαίσιο του Θ.Σ. 8, η συνολική χρηματοδότηση ανέρχεται σε 9.500.000€, εκ των οποίων 7.600.000€ προέρχονται από την Ένωση και 1.900.000€ από την εθνική συμμετοχή.

Θεματικός Στόχος	Περιγραφή	Στήριξη της Ένωσης	Εθνική συμμετοχή	Συνολική χρηματοδότηση	Ποσοστό Επί της Συνολικής Χρηματοδότησης του Προγράμματος
ΘΣ 8	Προώθηση της διατηρήσιμης και	7.600.000,00	1.900.000,00	9.500.000,00	1,06%

	ποιοτικής απασχόλησης και στήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού			
--	---	--	--	--

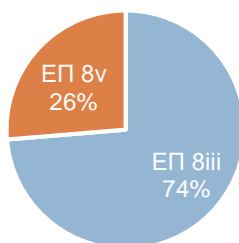
Η χρηματοδότηση κατανέμεται σε δύο Επ Προτ την 8iii και την 8v με την κύρια έμφαση να δίνεται σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού της ΠΚΜ.

Επ Προτ	Περιγραφή Επ Προτ	Προγραμματική Δέσμευση (1)	Εντάξεις [Ποσοστό επί του (1)]	Πληρωμές [Ποσοστό επί του (1)]
8iii	Αυτοαπασχόληση, επιχειρηματικότητα και δημιουργία νέων επιχειρήσεων, και ειδικά καινοτόμων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων	7.000.000	8.709.560 124,42%	8.704.549 124,35%
8v	Προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις αλλαγές	2.500.000	1.919.317 76,77%	1.919.316 76,77%

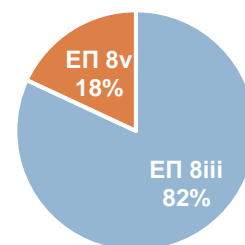
Η Επ Προτ 8iii αφορά την ενίσχυση της αυτοαπασχόλησης, την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας και τη δημιουργία νέων, καινοτόμων επιχειρήσεων, με ιδιαίτερη έμφαση στις πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Για αυτή την παρέμβαση, η Προγραμματική Δέσμευση ανέρχεται σε 7.000.000€, ενώ οι Εντάξεις φτάνουν τα 8.709.560 €. Το ποσοστό των Πληρωμών επί της Προγραμματικής Δέσμευσης, που ανέρχεται σε 124,35% (8.704.548,73€), αντανακλά την πρόοδο στην εκταμίευση των κονδυλίων. Η Επ Προτ 8v εστιάζει στην προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις συνεχείς αλλαγές του επιχειρηματικού και τεχνολογικού περιβάλλοντος. Οι Εντάξεις ανέρχονται σε 1.919.317 €, ενώ οι Πληρωμές φτάνουν τα 1.919.316€, με ποσοστό 76,77% επί της Προγραμματικής Δέσμευσης της Επ Προτ η οποία ανέρχεται σε 2.500.000.

Γράφημα 8 Κατανομή Προγραμματικής Δέσμευσης και Πληρωμών στον ΑΠ8 κατά Επ Προτ

Προγραμματική Δέσμευση

Πωλήσεις

Θ.Σ 9Α: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης (ΕΤΠΑ)

Ο Θ.Σ. 9Α επικεντρώνεται στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης και την καταπολέμηση της φτώχειας, καθώς και στην εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης. Πρόκειται για κεντρικό στόχο του προγράμματος, με σκοπό τη βελτίωση της κοινωνικής συνοχής και την ενίσχυση των ευάλωτων ομάδων της κοινωνίας.

Η συνολική χρηματοδότηση για τον Θ.Σ. 9Α ανέρχεται σε 38.116.814€, εκ των οποίων 30.493.450€ προέρχονται από το ΕΤΠΑ και 7.623.364€ από εθνική συμμετοχή. Η χρηματοδότηση αυτή ενσωματώνει σημαντικές δράσεις που στοχεύουν στην κοινωνική και οικονομική ενσωμάτωση ευπαθών ομάδων, τη στήριξη της επιχειρηματικότητας σε κοινωνικό πλαίσιο, αλλά και την καταπολέμηση των κοινωνικών ανισοτήτων.

Θεματικός Στόχος	Περιγραφή	Στήριξη της Ένωσης	Εθνική συμμετοχή	Συνολική χρηματοδότηση	Ποσοστό Επί της Συνολικής Χρηματοδότησης του Προγράμματος
ΘΣ 9Α	Πρωώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης	30.493.450	7.623.364	38.116.814	4,26%

Ο Θεματικός Στόχος 9Α περιλαμβάνει μια Επ Πρωτ της οποίας η χρηματοδοτική ενίσχυση, οι Εντάξεις και οι Πληρωμές αναφέρονται στον παρακάτω πίνακα. ¹

ΕΠ	Περιγραφή Επ Πρωτ	Προγραμματική Δέσμευση (1)	Εντάξεις [Ποσοστό επί του (1)]	Πληρωμές [Ποσοστό επί του (1)]
9α	Επενδύσεις στις υποδομές υγείας και τις κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, μειώνοντας τις ανισότητες όσον αφορά την κατάσταση στον τομέα τη υγείας, προωθώντας τη κοινωνική ένταξη μέσω βελτίωσης της πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού χαρακτήρα και υπηρεσίες αναψυχής και τη μετάβαση από την ιδρυματική φροντίδα στη φροντίδα της κοινότητας	38.116.814	51.671.646 135,56%	50.152.730 131,57%

Η Επ Πρωτ 9α επικεντρώνεται στις επενδύσεις στις υποδομές υγείας και τις κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, μειώνοντας τις ανισότητες όσον αφορά την κατάσταση στον τομέα τη υγείας,. Η Προγραμματική Δέσμευση για αυτή την παρέμβαση ανέρχεται σε 38.116.814€. Οι Εντάξεις φτάνουν τα 51.671.646 €, που αντιπροσωπεύει ένα το 135,56% της Προγραμματικής Δέσμευσης, υποδεικνύοντας την ισχυρή ζήτηση και συμμετοχή των δικαιούχων στις δράσεις επιχειρηματικής στήριξης. Οι πληρωμές που έχουν πραγματοποιηθεί έως τώρα φτάνουν τα 50.152.730€, 131,57% επί της Προγραμματικής Δέσμευσης, αποδεικνύοντας τη συνεχιζόμενη εκταμίευση πόρων και την εφαρμογή των δράσεων στην πραγματική οικονομία.

Θ.Σ 9B: Πρωώθηση της διατηρήσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και στήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού (ΕΚΤ)

Στον ΘΣ9B, η στήριξη από την Ευρωπαϊκή Ένωση ανέρχεται σε 152,99 εκατ.€, ενώ η εθνική συμμετοχή φτάνει τα 38,25 εκατ.€, διαμορφώνοντας συνολικό προϋπολογισμό 191,24 εκατ.€.

Θεματικός Στόχος	Περιγραφή	Στήριξη της Ένωσης	Εθνική συμμετοχή	Συνολική χρηματοδότηση	Ποσοστό Επί της Συνολικής Χρηματοδότησης του Προγράμματος
ΘΣ 9b	Πρωώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης	152.994.654,00	38.248.665,00	191.243.319,00	21,37%

¹ Στον ΑΠ9Α συμπεριλαμβανόταν και η Επ Πρωτ 9c, η οποία αναφερόταν στην παροχή στήριξης στις κοινοτικές επιχειρήσεις. Η εν λόγω Επ Πρωτ παρέμεινε ανενεργή και δεν υλοποιήθηκε κάποια δράση στο πλαίσιο της. Συγκεκριμένα, κρίθηκε ότι η διακριτή ΕΠ 9ν (ΕΚΤ), η οποία αφορούσε την πρωώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στο πλαίσιο της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, ήταν επαρκής για να υποστηρίξει τέτοιου είδους παρεμβάσεις, καθιστώντας περιττό τον περαιτέρω κατακερματισμό της δράσης.

ΕΠ	Περιγραφή Επ Πρωτ	Προγραμματική Δέσμευση (1)	Εντάξεις [Ποσοστό επί του (1)]	Πληρωμές [Ποσοστό επί του (1)]
9i	Ενεργητική ένταξη, μεταξύ άλλων και με σκοπό την προώθηση των ίσων ευκαιριών και της δραστήριας συμμετοχής και τη βελτίωση των δυνατοτήτων απασχόλησης	70.000.000	77.545.061 110,77%	71.874.863 102,67%
9ii	Κοινωνικοοικονομική ένταξη περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά	3.000.000	3.867.537 128,92%	3.867.537 128,92%
9iii	Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και προώθηση των ίσων ευκαιριών	35.000.000	48.323.151 138,06%	48.239.768 137,83%
9iv	Βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών κοινής ωφέλειας	80.914.979	88.530.701 109,41%	88.438.327 109,30%
9vi	Στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία των τοπικών κοινοτήτων	2.328.340	2.476.365 106,36%	2.476.365 106,36%

Η Επ Πρωτ 9i, που αφορά την ενεργητική ένταξη, μεταξύ άλλων και με σκοπό την προώθηση των ίσων ευκαιριών και της δραστήριας συμμετοχής και τη βελτίωση των δυνατοτήτων απασχόλησης παρουσιάζει ιδιαίτερα ικανοποιητική πορεία υλοποίησης. Με συνολική Προγραμματική Δέσμευση 70.000.000 €, οι Εντάξεις έφτασαν τα 77.545.061 €, υπερβαίνοντας τον αρχικό προϋπολογισμό κατά 10,77%. Οι Πληρωμές ανήλθαν σε 71,87 εκατ. €, ποσοστό 102,68% επί της Προγραμματικής Δέσμευσης, στοιχείο που αποδεικνύει την αποτελεσματική υλοποίηση των παρεμβάσεων και τη σημαντική πρόοδο στην εφαρμογή πολιτικών κοινωνικής ένταξης και ενίσχυσης της απασχολησιμότητας.

Επιπλέον, η Επ Πρωτ 9ii επικεντρώνεται στην κοινωνικοοικονομική ένταξη περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά. Αναλυτικότερα, οι δράσεις της Επ Πρωτ 9ii έδιναν κύρια έμφαση σε φτωχές οικογένειες, μετανάστες και ρομά. Η ΔΔ της Προγραμματικής Δέσμευσης για αυτή την παρέμβαση ήταν 3.000.000€, με τις Εντάξεις και τις Πληρωμές να εξισώνονται και να φτάνουν τα 3.867.537, Η υψηλή απορρόφηση των πόρων οφείλεται κυρίως στη δράση «Δομές για αστέγους». Συνολικά για την ΕΠ 9ii κρίνεται, πως η απορρόφηση των πόρων είναι ικανοποιητική.

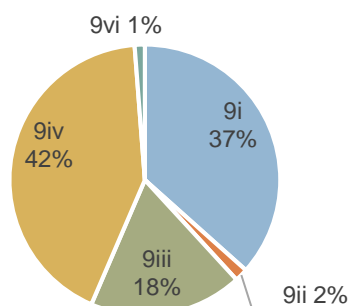
Η Επ Πρωτ 9iii έχει ως στόχο την καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και την προώθηση των ίσων ευκαιριών, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση σε άτομα με Αναπηρία και ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού. Με Προγραμματική Δέσμευση 35.000.000€, οι Εντάξεις ανέρχονται σε 48.323.151 € και οι Πληρωμές σε 48.239.768 €, υποδεικνύοντας την πρόοδο των δράσεων κατά των διακρίσεων.

Η Επ Πρωτ 9iv είχε ως στόχο τη βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, όπως η υγειονομική περίθαλψη και οι κοινωνικές υπηρεσίες. Κύρια έμφαση της ΕΠ 9iv δώθηκε σε (α) μετανάστες - αιτούντες άσυλο/αιτούντες διεθνούς προστασίας (β) άτομα ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, που βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας. Οι Εντάξεις για αυτήν την παρέμβαση ανέρχονται σε 88.530.701 €, οι Πληρωμές σε 88.438.327 €, ενώ η προγραμματική δέσμευση ήταν 80.914.979. Υπενθυμίζεται, ότι με την τελευταία αναθεώρηση του Προγράμματος το 2021, στο πλαίσιο της στόχευσης να μετριαστούν οι συνέπειες της πανδημίας του COVID-19, η κοινοτική συνδρομή στον ΑΠ 9B αυξήθηκε κατά περίπου 3 εκατ. €. Ωστόσο, πρέπει να υπογραμμιστεί, ότι ο προϋπολογισμός της ΕΠ 9iv ήταν ήδη ιδιαίτερα υψηλός, ακόμη και πριν από την ανάγκη χρηματοδότησης δράσεων για την αντιμετώπιση της πανδημίας, καθώς η συγκεκριμένη Επ Πρωτ κάλυπτε ένα εκτεταμένο φάσμα δράσεων που απευθύνονται σε πολλές και διαφορετικές κατηγορίες ευπαθών ομάδων του πληθυσμού.

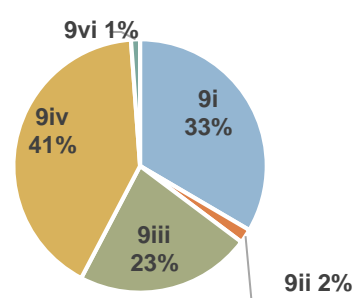
Τέλος, η Επ Πρωτ 9νι αφορούσε τις στρατηγικές Τοπικής Ανάπτυξης με Πρωτοβουλία των Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ). Με Προγραμματική Δέσμευση 2.328.340€, οι Εντάξεις και οι Πληρωμές έφτασαν τα 2.476.365 €. Αυτή η δράση ενίσχυσε σημαντικά τη συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων στην ανάπτυξη και την υλοποίηση στρατηγικών που ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους.

Γράφημα 9 Κατανομή Προγραμματικής Δέσμευσης και Πληρωμών στον ΑΠ8 κατά ΕΠ

Προγραμματική Δέσμευση

Πληρωμές

Θ.Σ 10: Επένδυση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση.

Ο Θ.Σ. 10 επικεντρωνόταν στην επένδυση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επαγγελματική κατάρτιση, με σκοπό την απόκτηση δεξιοτήτων και την προώθηση της διά βίου μάθησης. Η συνολική χρηματοδότηση για αυτόν τον στόχο ανέρχεται σε 31.538.916€, εκ των οποίων 25.231.132€ προερχόταν από το ΕΤΠΑ και 6.307.784€ από εθνική συμμετοχή.

Η χρηματοδότηση αυτή κατευθύνεται κυρίως στην ανάπτυξη υποδομών κατάρτισης και εκπαίδευσης, για να ενισχυθεί η απόκτηση δεξιοτήτων και να υποστηριχθεί η διά βίου μάθηση, που είναι κρίσιμη για την ανταγωνιστικότητα και την ευελίξια των εργαζομένων στην αγορά εργασίας. Στο πλαίσιο αυτό, εντάσσεται η Επ Πρωτ 10α.

Θεματικός Στόχος	Περιγραφή	Στήριξη της Ένωσης	Εθνική συμμετοχή	Συνολική χρηματοδότηση	Ποσοστό Επί της Συνολικής Χρηματοδότησης του Προγράμματος
ΘΣ 10	Επένδυση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση	25.231.132	6.307.784	31.538.916	3,5%

ΕΠ	Περιγραφή Επ Πρωτ	Προγραμματική Δέσμευση (1)	Εντάξεις [Ποσοστό επί του (1)]	Πληρωμές [Ποσοστό επί του (1)]
10a	Επενδύσεις στην εκπαίδευση την κατάρτιση, και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση με την ανάπτυξη υποδομών κατάρτισης και εκπαίδευσης	31.538.916	38.975.086 123,57%	38.961.623 123,53%

2.2 Αξιολόγηση της Φυσικής Αποτελεσματικότητας

2.2.1 Αξιολόγηση της Φυσικής Αποτελεσματικότητας: Ανάλυση των Δεικτών Εκροής

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζεται η ανάλυση των Δεικτών Εκροής του Προγράμματος. Η ανάλυση αποσκοπεί στην ποσοτική και ποιοτική αποτύπωση της προόδου υλοποίησης των επιλεγμένων δράσεων, όπως αυτή αντικατοπτρίζεται μέσω των σχετικών δεικτών. Οι δείκτες εκροής αποτελούν βασικό εργαλείο παρακολούθησης και αξιολόγησης, καθώς αποτυπώνουν με σαφή και μετρήσιμο τρόπο τις άμεσες επιδόσεις των παρεμβάσεων και την αποτελεσματικότητα της υλοποίησης.

Στις παραγράφους που ακολουθούν παρουσιάζονται αναλυτικά οι επιμέρους Δείκτες Εκροής, ΑΠ, ΕΠ και Ταμείο, παραθέτοντας για καθέναν την ποσοτική επίδοση σε σχέση με τους προκαθορισμένους στόχους. Μέσω της ερμηνείας της προόδου, επιχειρείται μια συστηματική αποτίμηση της φυσικής αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων, με στόχο την ανάδειξη του βαθμού προόδου και των επιπτώσεων της εφαρμογής του Προγράμματος στο σύνολό του.

2.2.2 Επίτευξη στόχων βάσει επιχειρησιακών και πρόσθετων δεικτών εκροής ΕΤΠΑ ανά ΑΠ και Επ Προτ

Στην παρούσα παράγραφο αναλύονται οι δείκτες εκροής που χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΤΠΑ. Η ανάλυση γίνεται κατά ΑΠ και Επ Προτ αντίστοιχα, με στόχο να αποτυπωθεί ο βαθμός προόδου των παρεμβάσεων που χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΤΠΑ και να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητά τους ως προς την επίτευξη των καθορισμένων στόχων.

Πίνακας 3 ΑΠ1 - Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ

Επ Προτ	Κωδικός	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος	Ποσοστό Επίτευξης	Αιτιολόγηση / Παρατήρηση
1a	CO25	Έρευνα καινοτομία Αριθμός ερευνητών που εργάζονται σε βελτιωμένες εγκαταστάσεις ερευνητικών κέντρων	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	187,23	175	107,00%	Ο δείκτης CO25 παρουσιάζει λογική απόκλιση μεταξύ πραγματικού και προϋπολογισμένου μοναδιαίου κόστους ίση με 12%
1b	CO01	Παραγωγικές επενδύσεις Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη	Επιχειρήσεις	174	280	62,14%	Η υπο-επίτευξη του δείκτη οφείλεται σε μεταφορά του συνόλου των πράξεων της Δράσης «Επενδυτικά Σχέδια Καινοτομίας» στην ΠΠ 2021-2027.
1b	CO02	Παραγωγικές επενδύσεις Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη	Επιχειρήσεις	36	80	45%	Η υπο-επίτευξη του δείκτη οφείλεται σε μεταφορά του συνόλου των πράξεων της Δράσης «Επενδυτικά Σχέδια Καινοτομίας» στην ΠΠ 2021-2027.
1b	CO04	Παραγωγικές επενδύσεις Αριθμός	Επιχειρήσεις	138	200	69%	Η υποεπίτευξη του δείκτη CO04 οφείλεται κατά κύριο στη χαμηλή

		επιχειρήσεων που λαμβάνουν μη οικονομική στήριξη					συμμετοχή των επιχειρήσεων της ΠΚΜ στις σχετικές υποστηρικτικές δράσεις που υλοποίησε ο Μηχανισμός υποστήριξης Οικοσυστήματος Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας (OSLO), λόγω της πανδημίας.
1b	CO26	Έρευνα καινοτομία Αριθμός επιχειρήσεων που συνεργάζονται με ερευνητικά ιδρύματα	Επιχειρήσεις	36	400	9%	Η υπο-επίτευξη του δείκτη οφείλεται σε μεταφορά του συνόλου των πράξεων της Δράσης «Επενδυτικά Σχέδια Καινοτομίας» στην ΠΠ 2021-2027.

Η υποεπίτευξη των δεικτών που αφορούν τις επιχειρήσεις οφείλεται κυρίως σε δύο παράγοντες, όπως εξηγήθηκε στην προηγούμενη ενότητα:

A) στη χαμηλή ζήτηση του σχήματος των Κουπονιών Καινοτομίας

B) στην απρόσμενα θετική ανταπόκριση του οικοσυστήματος στην πρόσκληση για υλοποίησης επενδυτικών σχεδίων Καινοτομίας. Λόγω περιορισμών στον διατιθέμενο προϋπολογισμό, ελήφθη η στρατηγική απόφαση για μεταφορά στη νέα Προγραμματική Περίοδο μεγάλου αριθμού ενταγμένων έργων επενδυτικών σχεδίων καινοτομίας. Η επιλογή αυτή είχε ως αποτέλεσμα την «μεταφορά πράξεων που υλοποιούνται από 160 επιχειρήσεις και οδήγησε σε μερική αστοχία όλων των σχετικών με την επιχειρηματικότητα δεικτών (CO01, CO02, CO26).

Σχετικά με τον δείκτη CO04, ο οποίος αφορά επιχειρήσεις που υποστηρίζονται μέσω του μηχανισμού OSLO, η υλοποίηση επηρεάστηκε σημαντικά από τη μείωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και την αλλαγή προτεραιοτήτων των ΜΜΕ κατά την υγειονομική κρίση, καθώς η ενίσχυση βασίζεται σε συχνή και δια ζώσης παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών. Παράλληλα, η επιλογή παροχής κουπονιών τεχνολογίας αντί άλλων εργαλείων υποστήριξης, όπως και η μη έκδοση πρόσκλησης για επιχειρήσεις που παρέχουν λύσεις ΤΠΕ, συνέβαλαν καθοριστικά στη χαμηλή επίδοση των σχετικών δεικτών. Αντίθετα, στην Επ Προτ1γ οι σχετικοί δείκτες υπερεπιτεύχθηκαν, γεγονός που εξηγείται από την επιλογή ενίσχυσης πολλών μικρών πιλοτικών εφαρμογών αντί μεγάλων δημόσιων έργων ΤΠΕ. Βέβαια, για την εξέλιξη των δεικτών εκροής πρέπει να συνυπολογιστεί και η μείωση της κοινοτικής συμμετοχής κατά 49,7%, που έλαβε χώρα στην τελευταία αναθεώρηση το 2021.

Πίνακας 4 ΑΠ2 - Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ

ΕΠ	Κωδικός	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος	Ποσοστό Επίτευξης	Αιτιολόγηση / Παρατήρηση
2b	CO01	Παραγωγικές επενδύσεις Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη	Επιχειρήσεις	401	78	515,40%	Το πρόγραμμα εστίασε σημαντικά στο στόχο του ψηφιακού μετασχηματισμού μέσω διείσδυσης των τεχνολογιών ΤΠΕ στις ΜΜΕ της Περιφέρειας. Έτσι, προκρίθηκε η μεγιστοποίηση του αριθμού ενισχυόμενων επιχειρήσεων για την υιοθέτηση ψηφιακών τεχνολογιών, μέσω της παροχής κουπονιών τεχνολογίας. Έτσι ενισχύθηκαν 401 επιχειρήσεις της Περιφέρειας, γεγονός που οδήγησε σε σημαντική υπερεπίτευξη του δείκτη (401 έναντι 78 ήτοι 514%)
2b	CO02	Παραγωγικές επενδύσεις Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	Επιχειρήσεις	402	78	514,40%	Η Πρόσκληση «Κουπόνια Τεχνολογίας για τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας» αποτέλεσε ένα ευέλικτο σχήμα με μεγάλη ελκυστικότητα για τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, με αποτέλεσμα να υπάρξει τεράστια ανταπόκριση από τις τελευταίες.
2b	T1203	Επιχειρήσεις που ενισχύθηκαν για να υιοθετήσουν καινοτομίες υποστηριζόμενες από ΤΠΕ	Αριθμός	402	26	1546,20%	Έχουν ολοκληρωθεί 401 πράξεις ενίσχυσης ΜΜΕ για εισαγωγή Προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ. Κατά τη ημερομηνία σύνταξης της παρούσας έκδοσης της Έκθεσης (Νοέμβριος 2025) εκκρεμεί η οριστική υποβολή των τελικών Τεχνικών Δελτίων Πράξης (ΤΔΠ) από τον ΕΦΕΠΑΕ στο ΟΠΣ
2c	T1201	Αριθμός δημόσιων ψηφιακών υπηρεσιών που αναβαθμίστηκαν	Αριθμός	54	7	771,40%	Προκρίθηκε η ενίσχυση περισσότερων εφαρμογών μικρής κλίμακας (πιλοτικές) από Δημόσιους Φορείς, έναντι της ανάπτυξης ολοκληρωμένων, οριζόντιων συστημάτων ΤΠΕ, δράση την οποία ανέλαβε το Τομεακό Πρόγραμμα. Έτσι ο αριθμός των δικαιούχων Δημόσιων φορέων ξεπέρασε κατά πολύ τον αρχικό σχεδιασμό του Προγράμματος

Στην ΕΠ 2b καταγράφεται υπερεπίτευξη των δεικτών CO01, CO02 και T1203, αποτέλεσμα της εξαιρετικά υψηλής ζήτησης για τα κουπόνια τεχνολογίας και της επιλογής του Προγράμματος να ενισχύσει τον ψηφιακό μετασχηματισμό των ΜΜΕ σε μεγάλη κλίμακα. Το ευέλικτο και ελκυστικό αυτό εργαλείο οδήγησε στην ενίσχυση 401–402 επιχειρήσεων, υπερκαλύπτοντας τους αρχικούς στόχους κατά πάνω από 500% και αποδεικνύοντας ότι η μείωση της κοινοτικής συμμετοχής κατά 34,7% το 2021 δεν επηρέασε ουσιαστικά την επίτευξη των δεικτών αυτής της επενδυτικής προτεραιότητας.

Παράλληλα, ο δείκτης T1201 της ΕΠ 2c παρουσίασε πολύ υψηλή τιμή επίτευξης, καθώς το Πρόγραμμα επέλεξε να χρηματοδοτήσει μεγάλο αριθμό μικρών, πιλοτικών ψηφιακών εφαρμογών δημόσιων φορέων, αντί μεγάλων οριζόντιων έργων ΤΠΕ. Η προσέγγιση αυτή οδήγησε σε πολλαπλασιασμό των ωφελούμενων φορέων και, τελικά, σε επίδοση άνω του 770% έναντι του αρχικού στόχου.

Ως εκ τούτου, με ασφάλεια μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η μείωση της κοινοτικής συμμετοχής κατά 34,7% που πραγματοποιήθηκε στην τελευταία αναθεώρηση του προγράμματος το 2021, δεν επηρέασε ουσιαστικά την επίτευξη των δεικτών.

Οι δείκτες της ΕΠ 3c (Πίνακας 5) παρουσιάζουν πολύ υψηλή επίδοση, καθώς το Πρόγραμμα ανακατατέμνε σημαντικούς πόρους για την ενίσχυση των επιχειρήσεων που επλήγησαν από την πανδημία. Η απόφαση αυτή οδήγησε σε υπερεπίτευξη της τιμής των δεικτών CO01, CO02 και των ειδικών COVID-δεικτών (CV20, CV22), καθώς και σε ενίσχυση πάνω από 6.600 επιχειρήσεων, αξιοποιώντας ευέλικτα εργαλεία όπως οι μη επιστρεπτές ενισχύσεις κεφαλαίου κίνησης.

Αντίθετα, η ΕΠ 3d καταγράφει χαμηλότερες επιδόσεις, καθώς δεν εκδόθηκαν όλες οι προβλεπόμενες προσκλήσεις. Λόγω της ανακατανομής ποσών προς την ΕΠ 3γ για την αντιμετώπιση των συνεπειών της κρίσης, ματαιώθηκαν δράσεις ενίσχυσης γενικής επιχειρηματικότητας και να υπο-επιτευχθούν οι δείκτες CO01, CO02 και CO08. Η ίδια μετατόπιση πόρων επηρέασε και την ΕΠ 3α, η οποία δεν υλοποίησε τις σχεδιαζόμενες παρεμβάσεις νεοφυούς επιχειρηματικότητας, οδηγώντας σε μηδενική τροφοδότηση του δείκτη CO05.

Σε ό,τι αφορά ειδικά τη νεοφυή επιχειρηματικότητα, οι υλοποίηση σχετικών δράσεων ματαιώθηκε λόγω της αιφνίδιας εμφάνισης της πανδημίας και των άμεσων χρηματοδοτικών αναγκών που αυτή δημιούργησε. Οι σχετικοί δείκτες αντιστοιχούσαν σε παρεμβάσεις ύψους περίπου 24 εκατ. € (10% του ΑΠ 3), οι οποίες δεν υλοποιήθηκαν. Παρά ταύτα, 261 νεοφυείς επιχειρήσεις της ΠΚΜ ενισχύθηκαν τελικά μέσω πρόσκλησης που δημοσιεύθηκε από εκχωρημένους πόρους στο ΕΠΑΝΕΚ, με συνολικό ποσό 15 εκατ. €, καλύπτοντας εν μέρει το κενό που δημιουργήθηκε στο ΠΕΠ

Πίνακας 5 ΑΠ 3 - Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ

ΕΠ	Κωδικός	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος	Ποσοστό Επίτευξης	Αιτιολόγηση / Παρατήρηση
3c	CO01	Παραγωγικές επενδύσεις Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη	Επιχειρήσεις	6.928	6.040	114,70%	υπερέκλυση εξαιτίας της ενίσχυσης των επιχειρήσεων που επλήγησαν από την πανδημία και των αντίστοιχων επιχορηγήσεων που δόθηκαν στις τελευταίες.
3c	CO02	Παραγωγικές επενδύσεις Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	Επιχειρήσεις	6.928	6.040	114,70%	Υπερέκλυση εξαιτίας της ενίσχυσης των επιχειρήσεων που επλήγησαν από την πανδημία και των αντίστοιχων επιχορηγήσεων που δόθηκαν στις τελευταίες.
3c	CO06	Παραγωγική επένδυση Ιδιωτικές επενδύσεις που αντιστοιχούν σε δημόσια στήριξη επιχειρήσεων επιχορηγήσεις	Ευρώ	29.798.886,16		-	
3c	CV20	Κόστος μη επιστρεπτέας οικονομικής ενίσχυσης στις ΜΜΕ για κεφάλαιο κίνησης για την αντιμετώπιση του COVID19	Ευρώ	199.429.522	200.000.000	99,71%	Ο Δείκτης προστέθηκε στην τελευταία αναθεώρηση του Προγράμματος το 2021 με στόχο την αντιμετώπιση των επιδράσεων της πανδημίας.
3c	CV22	Αριθμός ΜΜΕ που λαμβάνουν μη επιστρεπτέα οικονομική ενίσχυση για κεφάλαιο κίνησης για την αντιμετώπιση του COVID19	Επιχειρήσεις	6.635	5.800	114,40%	Ο Δείκτης προστέθηκε στην τελευταία αναθεώρηση του Προγράμματος το 2021 με στόχο την αντιμετώπιση των επιδράσεων της πανδημίας.
3d	CO01	Παραγωγικές επενδύσεις Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη	Επιχειρήσεις	160	635	25,20%	Το πρόγραμμα δεν προέβη στην έκδοση του συνόλου των σχεδιαζόμενων προσκλήσεων στην Επενδυτική Προτεραιότητα 3d, λόγω διάθεσης σημαντικού τμήματος των πόρων (ύψους περίπου 200 εκ. €), προς ενίσχυση των επιχειρήσεων που επλήγησαν από τον COVID-17
3d	CO02	Παραγωγικές επενδύσεις Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	Επιχειρήσεις	160	635	25,20%	Το πρόγραμμα δεν προέβη στην έκδοση του συνόλου των σχεδιαζόμενων προσκλήσεων στην Επενδυτική Προτεραιότητα 3d, λόγω διάθεσης σημαντικού τμήματος των πόρων (ύψους περίπου 200 εκ. €), προς ενίσχυση των επιχειρήσεων που επλήγησαν από τον COVID-18
3d	CO08	Παραγωγικές επενδύσεις Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	58,48	620	9,40%	Το πρόγραμμα δεν προέβη στην έκδοση του συνόλου των σχεδιαζόμενων προσκλήσεων στην ΕΠ3d, λόγω διάθεσης σημαντικού τμήματος των πόρων (ύψους περίπου 200 εκ. €), προς ενίσχυση των επιχειρήσεων που επλήγησαν από τον COVID-19

.Πίνακας 6 ΑΠ4 - Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ

ΕΠ	Κωδικός	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος	Ποσοστό Επίτευξης	Αιτιολόγηση / Παρατήρηση
4c	CO31	Ενεργειακή απόδοση Αριθμός νοικοκυριών που κατατάσσονται σε καλύτερη κατηγορία ενεργειακής κατανάλωσης	Νοικοκυριά	308	678	45%	Η υποεπίτευξη οφείλεται στο ότι τμήμα του έργου μεταφέρθηκε στην ΠΠ 2021-2027, μειώνοντας έτσι τον αριθμό των κατοικιών που ολοκληρώθηκε η ενεργειακή τους αναβάθμιση εντός της ΠΠ 2014-2020. Η τιμή προκύπτει από την ενταγμένη πράξη "Ενεργειακή αναβάθμιση κατοικιών στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, Τμήμα Α' " όπως διαμορφώθηκε μετά την τμηματοποίηση του έργου.
4c	CO32	Ενεργειακή απόδοση Μείωση της ετήσιας κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας των δημόσιων κτιρίων	KW κατ' έτος	33.290.073,21	5.800.000	572%	Η υπερεπίτευξη οφείλεται στην υλοποίηση ενός σημαντικού έργου της ενεργειακής αναβάθμισης του Στρατιωτική Νοσοκομείου 424 στη Θεσσαλονίκη, το οποίο συνεισέφερε στο στόχο του δείκτη πάνω από 20.000.000 KWH/έτος, το οποίο δεν είχε προβλεφθεί στον αρχικό σχεδιασμό. Επιπλέον, οι δημοπρατήσεις των έργων ενεργειακής αναβάθμισης δημοσίων κτιρίων οδήγησαν σε μεγάλες εκπτώσεις, οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα μεγαλύτερο δημοσιονομικό περιθώριο για την υλοποίηση περισσότερων έργων για τον διαθέσιμο προϋπολογισμό.
4c	CO34	Μείωση εκπομπών αερίων θερμοκηπίου Εκτιμώμενη ετήσια μείωση των εκπομπών των αερίων θερμοκηπίου	Τόνοι Ισοδύναμου CO1	1.664,11	1.084	154%	Η τιμή και η αντίστοιχη υπερέκλυση προκύπτουν από το έργο "Ενεργειακή αναβάθμιση κατοικιών στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας ΤΜΗΜΑ Α"
4e	CO34	Μείωση εκπομπών αερίων θερμοκηπίου Εκτιμώμενη ετήσια μείωση των εκπομπών των αερίων θερμοκηπίου	Τόνοι Ισοδύναμου CO2	38.089,35	24.000	159%	Η υπερεπίτευξη οφείλεται σε ένα σημαντικό έργο της ΠΚΜ που αφορά στην εγκατάσταση και λειτουργία ευφυούς συστήματος ολοκληρωμένης διαχείρισης κυκλοφορίας και την ενοποίηση κέντρων ελέγχου κυκλοφορίας, το οποίο λόγω της φύσης του συνεισφέρει κατά 24.419,15 τόνους ισοδύναμου CO2, και το οποίο δεν είχε περιληφθεί στον αρχικό σχεδιασμό.

Στην ΕΠ 4c, ο δείκτης CO31 εμφανίζει υποεπίτευξη (45%), καθώς μέρος της πράξης «Ενεργειακή αναβάθμιση κατοικιών» μεταφέρθηκε στη νέα Προγραμματική Περίοδο 2021–2027, με αποτέλεσμα λιγότερα νοικοκυριά να ολοκληρώσουν την ενεργειακή τους αναβάθμιση εντός της περιόδου 2014–2020. Αντίθετα, ο δείκτης CO32 υπερεπιτεύχθηκε (572%), κυρίως λόγω της υλοποίησης του μεγάλου έργου ενεργειακής αναβάθμισης του 424 Στρατιωτικού Νοσοκομείου, το οποίο από μόνο του συνεισέφερε πάνω από 20 εκατ. KWh/έτος, αλλά και εξαιτίας των υψηλών εκπτώσεων στις δημοπρατήσεις, που επέτρεψαν την υλοποίηση περισσότερων έργων με τον ίδιο προϋπολογισμό.

Στην ΕΠ 4e, ο δείκτης CO34 παρουσιάζει επίσης σημαντική υπερεπίτευξη (159%), λόγω της υλοποίησης ενός μεγάλου έργου εγκατάστασης ευφούς συστήματος ολοκληρωμένης διαχείρισης κυκλοφορίας και ενοποίησης κέντρων ελέγχου. Το έργο αυτό, το οποίο δεν είχε προβλεφθεί στον αρχικό σχεδιασμό, συνεισέφερε μόνο του πάνω από 24.000 τόνους ισοδύναμου CO₂ ετησίως, καθιστώντας τον στόχο ιδιαίτερα υπερκαλυμμένο. Πρέπει, μάλιστα, να επισημανθεί πως η επίτευξη των στόχων του ΑΠ 4, πραγματοποιήθηκε παρά τη μείωση της συνολικής χρηματοδότησης κατά 42,8% που πραγματοποιήθηκε στην τελευταία αναθεώρηση του Προγράμματος το 2021.

Πίνακας 7 ΑΠ5 - Δείκτες Εκροής κατά Επ Πρωτ

ΕΠ	5a
Κωδικός	CO20
Περιγραφή	Πρόληψη και διαχείριση κινδύνων Πληθυσμός που ωφελείται από αντιπλημμυρικά μέτρα
Μονάδα μέτρησης	Άτομα
Συνολική τιμή	141.009
Τιμή-στόχος	80.000,00
Ποσοστό Επίτευξης	176.26%
Αιτιολόγηση / Παρατήρηση	Η υπερεπίτευξη οφείλεται στην προσφορά μεγάλων εκπτώσεων κατά τη δημοπράτηση των έργων, που είχε ως αποτέλεσμα τη διαθεσιμότητα πόρων για την ένταξη και την ολοκλήρωση περισσότερων έργων.

Στην ΕΠ 5a παρουσιάζεται σημαντική υπερεπίτευξη του δείκτη CO20 (176%), καθώς οι πολύ υψηλές εκπτώσεις που προσφέρθηκαν κατά τις δημοπρατήσεις των αντιπλημμυρικών έργων απελευθέρωσαν πρόσθετους πόρους, επιτρέποντας την ένταξη και ολοκλήρωση περισσότερων παρεμβάσεων από τον αρχικά προβλεπόμενο σχεδιασμό. Ως αποτέλεσμα, ο ωφελούμενος πληθυσμός από τα αντιπλημμυρικά μέτρα υπερδιπλασιάστηκε σε σχέση με τον στόχο, αντανακλώντας την αυξημένη αποτελεσματικότητα και τον πολλαπλασιαστικό χαρακτήρα των έργων του άξονα.

Όσον αφορά τον ΑΠ6, σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσιάζονται στον παραπάνω πίνακα, όλοι καταφέρνουν να πιάσουν τους στόχους τους παρουσιάζοντας παράλληλα ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά επίτευξης. Μάλιστα, όλοι οι δείκτες επιτυγχάνουν τους στόχους τους, ενώ αποδεδειγμένα παράλληλα πόροι για τη χρηματοδότηση δράσεων για την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19 σαν αποτέλεσμα των μεγάλων εκπτώσεων από τους αναδόχους για την εκτέλεση των έργων, καταδεικνύοντας τον άρτιο σχεδιασμό της τελευταίας αναθεώρησης του Προγράμματος σε αυτό το τομέα

Πίνακας 8 ΑΠ 6 - Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ

ΕΠ	Κωδικός	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος	Ποσοστό Επίτευξης	Ατιολόγηση / Παρατήρηση
6b	CO18	Ύδρευση Πρόσθετος πληθυσμός που εξυπηρετείται από βελτιωμένες υπηρεσίες ύδρευσης	Άτομα	1.190.636	200.000	595,32%	Η υπερεπίτευξη οφείλεται στην υλοποίηση ενός σημαντικού έργου της ΕΥΑΘ, το οποίο απευθύνονταν σε 983.243 άτομα, το οποίο δεν είχε προβλεφθεί στον αρχικό σχεδιασμό.
6c	CO09	Αειφόρος Τουρισμός Αύξηση του αναμενόμενου αριθμού επισκέψεων σε ενισχυόμενες τοποθεσίες πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και πόλους έλξης επισκεπτών	Αριθμός επισκέψεων κατ' έτος	341.620	5.000	6832,40%	Η υπερεπίτευξη οφείλεται στην εννοιολογικά διαφορετική προσέγγιση στον τρόπο υπολογισμού της τιμής στόχου του δείκτη, μεταξύ μεθοδολογίας του δείκτη κατά το σχεδιασμό και Ενιαίου Συστήματος Δεικτών.
6d	CO23	Φύση και βιοποικιλότητα Επιφάνεια οικοτόπων που λαμβάνουν ενίσχυση για να αποκτήσουν καλύτερο καθεστώς διατήρησης	Εκτάρια	445.826,88	60.000	743%	Η τιμή-στόχος του δείκτη είχε υποεκτιμηθεί κατά τη φάση του σχεδιασμού. Οι δράσεις προστασίας της φύσης και της βιοποικιλότητας στις περιοχές Natura των περιοχών Κορώνειας - Βόλβης και Κερκίνης κάλυψαν εκτάσεις που ξεπέρασαν κατά πολύ τον αρχικό σχεδιασμό.
6e	CO37	Αστική ανάπτυξη Πληθυσμός που ζει σε περιοχές με ολοκληρωμένες στρατηγικές αστικής ανάπτυξης	T1324	795.413	200.000	397,77%	Η υπερεπίτευξη οφείλεται στο ότι κατά το σχεδιασμό, δεν είχε οριστεί το πλαίσιο εκπόνησης και υλοποίησης των Στρατηγικών ΒΑΑ, με αποτέλεσμα την υποεκτίμηση της τιμής στόχου του δείκτη. Ο ορισμός των Ενδιάμεσων Φορέων Διαχείρισης ολοκληρώθηκε το 2017.

Πίνακας 9 ΑΠ7 - Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ

ΕΠ	Κωδικός	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος	Ποσοστό Επίτευξης	Αιτιολόγηση / Παρατήρηση
7a	CO13	Οδικό δίκτυο Συνολικό μήκος νέων οδών	Χιλιόμετρα	0	1,4	0,00%	Ο δείκτης σχετίζεται με το έργο «Κατασκευή ανισόπεδου κόμβου Κ16 στη συμβολή ΠΑΘΕ και εσωτερικής περιφερειακής οδού Θεσσαλονίκης Β' Φάση» το οποίο ολοκληρώθηκε το 2025. Επομένως η τιμή επίτευξης του δείκτη μέχρι το 2023 ήταν 0. Ωστόσο το έργο ολοκληρώθηκε το 2025 και έπιασε τον στόχο του.
7a	CO13a	Οδικό δίκτυο Συνολικό μήκος νέων οδών εκ των οποίων ΔΕΔΜ	Χιλιόμετρα	0	1,4	0,00%	Ο δείκτης σχετίζεται με το έργο «Κατασκευή ανισόπεδου κόμβου Κ16 στη συμβολή ΠΑΘΕ και εσωτερικής περιφερειακής οδού Θεσσαλονίκης Β' Φάση» το οποίο ολοκληρώθηκε το 2025. Επομένως η τιμή επίτευξης του δείκτη μέχρι το 2023 ήταν 0. Ωστόσο το έργο ολοκληρώθηκε το 2025 και έπιασε τον στόχο του.
7b	CO13	Οδικό δίκτυο Συνολικό μήκος νέων οδών	Χιλιόμετρα	35,95	35	102,70%	Η διαφορά ανάμεσα στην τιμή-στόχο και την τιμή από επιλεγμένες πράξεις οφείλεται στο ότι προστέθηκε το έργο «Παράκαμψη Αρναίας Β' φάση» στον πίνακα των τμηματοποιημένων (phasing) έργων, ο οποίος οριστικοποιήθηκε μετά την έγκριση του Επιχειρησιακού Προγράμματος.
7b	CO14	Οδικό δίκτυο Συνολικό μήκος ανακατασκευασμένων ή αναβαθμισμένων οδών	Χιλιόμετρα	34,66	11	315,10%	Η υπερεπίτευξη οφείλεται στο ότι προστέθηκε το έργο «Βελτίωση του επιπέδου οδικής ασφάλειας στον οδικό άξονα Θεσσαλονίκη-Πολύγυρος ΕΟ 16 Τμήμα Θέρμη Γαλάτιστα Φάση Β» στον πίνακα των τμηματοποιημένων (phasing) έργων, ο οποίος οριστικοποιήθηκε μετά την έγκριση του Επιχειρησιακού Προγράμματος.
7e	T1250	Νέο δίκτυο παροχής φυσικού αερίου	Χιλιόμετρα	74	300	24.66%	Το έργο είναι phasing και εξ αυτού ο χαμηλός δείκτης επίτευξης.

Στην ΕΠ 7α, οι δείκτες CO13 και CO13a παρουσιάζουν μηδενική επίδοση έως το 2023, καθώς αφορούν αποκλειστικά το έργο του ανισόπεδου κόμβου Κ16, το οποίο ολοκληρώθηκε το 2025 και επομένως δεν συνέβαλε στη διαμόρφωση τιμών κατά την περίοδο αναφοράς. Ωστόσο το έργο ολοκληρώθηκε το 2025 με αποτέλεσμα και οι δύο δείκτες CO13 και CO13a να πιάσουν τον στόχο τους.

Πίνακας 10 ΑΠ9Α- Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ

ΕΠ	9α
Κωδικός	CO36
Περιγραφή	Υγεία Πληθυσμός που καλύπτεται από βελτιωμένες υπηρεσίες υγείας
Μονάδα μέτρησης	Άτομα
Συνολική τιμή	1.882.108
Τιμή-στόχος	1.200.000
Ποσοστό Επίτευξης	156,84%
Αιτιολόγηση / Παρατήρηση	Η υπερκάλυψη της τιμής-στόχους του δείκτη προκύπτει λόγω νέας μεθοδολογίας υπολογισμού των πληθυσμών αναφοράς των νοσοκομείων από τις οικείες ΥΠΕ στην ΠΚΜ.

Αναφορικά με τον ΑΠ 9Α και την αντίστοιχη ΕΠ, ο δείκτης CO36 (Υγεία - Πληθυσμός που καλύπτεται από βελτιωμένες υπηρεσίες υγείας) σημειώνει εντυπωσιακή υπερκάλυψη του στόχου, με 1.882.108 άτομα που καλύπτονται από βελτιωμένες υπηρεσίες υγείας, ξεπερνώντας τον στόχο του 1.200.000 ατόμων. Συνεπώς, ο ΑΠ9Α και η ΕΠ 9α δεν επηρεάστηκε αρνητικά από την ανακατανομή των πόρων, που έλαβε χώρα στην τελευταία αναθεώρηση του Προγράμματος το 2021, όπου μειώθηκε η συνολική χρηματοδότηση κατά 38,4 %.

Πίνακας 11 ΑΠ 10- Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ

ΕΠ	10α
Κωδικός	CO35
Περιγραφή	Παιδική μέριμνα και εκπαίδευση Δυναμικότητα ενισχυόμενων υποδομών παιδικής μέριμνας ή εκπαίδευσης
Μονάδα μέτρησης	Άτομα
Συνολική τιμή	199.299
Τιμή-στόχος	2.150
Ποσοστό Επίτευξης	9.269%
Αιτιολόγηση / Παρατήρηση	Η υπερεπίτευξη οφείλεται στην ολοκλήρωση έργου προμήθειας εξοπλισμών και αφορά την ονομαστική δυναμικότητα (εν δυνάμει χρήστες) των 905 σχολικών μονάδων στις οποίες απευθύνονταν ο εξοπλισμός, σύμφωνα με το Δελτίο Ταυτότητας του Δείκτη CO35, όπως αυτή αποτυπώθηκε το 2020. Στην τιμή αυτή προστέθηκε και η δυναμικότητα ενός ολοκληρωμένου έργου επαγγελματικής εκπαίδευσης και εκπαίδευσης ενηλίκων.

Ο δείκτης CO35 της ΕΠ 10α παρουσιάζει εξαιρετικά υψηλή υπερεπίτευξη, καθώς η ολοκλήρωση του έργου προμήθειας εξοπλισμού για 905 σχολικές μονάδες οδήγησε στην καταγραφή της συνολικής ονομαστικής δυναμικότητάς τους ως δυνητικών χρηστών, σύμφωνα με το Δελτίο Ταυτότητας του δείκτη. Στην τιμή αυτή προστέθηκε και η δυναμικότητα ενός ακόμη ολοκληρωμένου έργου επαγγελματικής εκπαίδευσης και εκπαίδευσης ενηλίκων, με αποτέλεσμα ο συνολικός αριθμός ωφελούμενων να ξεπεράσει κατά πολύ τον αρχικό στόχο. Συνεπώς, η μικρή μείωση των πόρων του άξονα που πραγματοποιήθηκε κατά την τελευταία αναθεώρηση δεν επηρεάζει την επίτευξη του στόχου του δείκτη CO35, όπως προβλέφθηκε και κατά τον σχεδιασμό της.

Πίνακας 12 ΑΠ 11 Τεχνική Βοήθεια – ΕΤΠΑ

ΕΠ	11
----	----

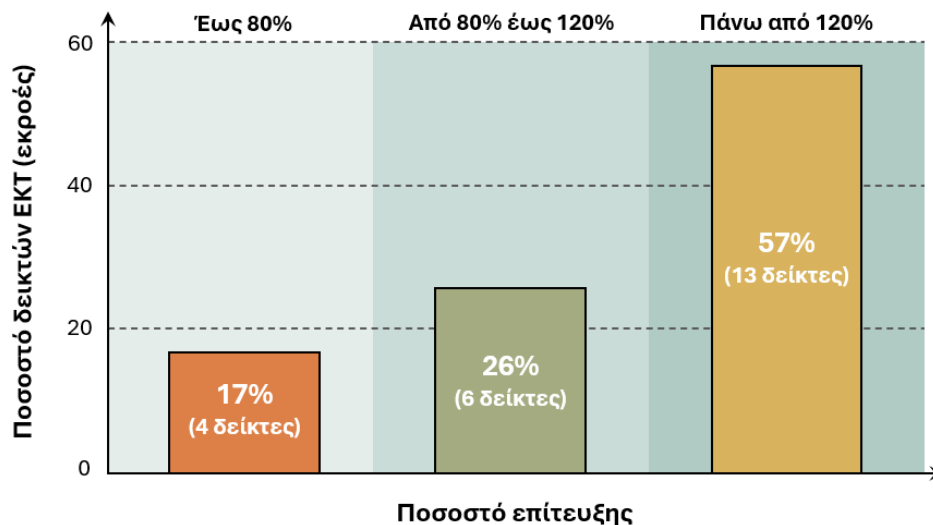
Κωδικός	T1395
Περιγραφή	Δικαιούχοι πράξεων ΕΤΠΑ που υποστηρίζονται
Μονάδα μέτρησης	Αριθμός
Συνολική τιμή	144
Τιμή-στόχος	100
Ποσοστό Επίτευξης	144%
Αιτιολόγηση / Παρατήρηση	Η τιμή του δείκτη αφορά στο σύνολο των δικαιούχων πράξεων ΕΤΠΑ που εντάχθηκαν (και ολοκληρώθηκαν) έως το τέλος 2023, οι οποίοι υποστηρίζονται από την Τεχνική Βοήθεια, μέσω της ενημέρωσης & πληροφόρησης & της πρόσβασης στις ευκαιρίες χρηματοδότησης που παρέχεται από τις σχετικές πράξεις, στη βάση της εγκεκριμένης Στρατηγικής Επικοινωνίας του ΕΠ. Δεν περιλαμβάνονται οι μεμονωμένες επιχειρήσεις ή συμπράξεις αυτών ως δικαιούχοι κρατικών ενισχύσεων.

Καταλήγοντας, ο δείκτης T1395 της ΕΠ 11 παρουσιάζει σημαντική υπερεπίτευξη (144%), καθώς αποτυπώνει το σύνολο των δικαιούχων πράξεων ΕΤΠΑ που εντάχθηκαν και ολοκληρώθηκαν έως το τέλος του 2023 και οι οποίοι υποστηρίχθηκαν από τις δράσεις Τεχνικής Βοήθειας. Η επίδοση αυτή αντανακλά την αποτελεσματική υλοποίηση της Στρατηγικής Επικοινωνίας του Προγράμματος, η οποία εξασφάλισε ενημέρωση, πληροφόρηση και πρόσβαση σε ευκαιρίες χρηματοδότησης για όλους τους θεσμικούς δικαιούχους. Σημειώνεται ότι δεν συμπεριλαμβάνονται επιχειρήσεις ή συμπράξεις επιχειρήσεων που λαμβάνουν κρατικές ενισχύσεις, γεγονός που καθιστά την επίδοση ακόμη πιο χαρακτηριστική της ευρείας υποστήριξης των δημόσιων και λοιπών φορέων υλοποίησης.

2.3 Επίτευξη στόχων βάσει επιχειρησιακών και πρόσθετων δεικτών εκροής ΕΚΤ ανά ΑΠ και ΕΠ.

Στην παρούσα παράγραφο παρουσιάζονται οι δείκτες εκροής που εντάσσονται σε ΑΠ που χρηματοδοτήθηκαν από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ). Η ανάλυση που ακολουθεί, συμβαδίζει με την ανάλυση που προηγήθηκε για τους δείκτες που αφορούν στο ΕΤΠΑ.

Γράφημα 10 Κατάσταση επίτευξης των δεικτών εκροής του ΕΚΤ.

Σημείωση: Το ποσοστό δεικτών αναφέρεται στο σύνολο των δεικτών εκροής του ΕΚΤ (N=23).

Πίνακας 13 ΑΠ 8- Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ

ΕΠ	Κωδικός αναγνώρισης	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος	Ποσοστό Επίτευξης	
8iii	CO01	Άνεργοι συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων	Αριθμός	1.230	850	144,7%	Ο εν λόγω δείκτης αντικατέστησε τον δείκτη CO23 – Αριθμός υποστηριζόμενων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (συμπεριλαμβανομένων συνεταιριστικών επιχειρήσεων και επιχειρήσεων την κοινωνικής οικονομίας) του οποίου η επίτευξη επηρεαζόταν λόγω της μείωσης πόρων του ΑΠ8 στην τελευταία αναθεώρηση και την ανακατανομή των πόρων στον ΑΠ9B για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας του COVID-19. Η τιμή του οφείλεται στην ολοκλήρωση όλων των έργων που συμμετείχαν στον δείκτη που στόχευαν 1) στην ανάπτυξη δεξιοτήτων επιχειρηματικότητας σε ανέργους νέους (α) για τη δημιουργία μικρών επιχειρήσεων τουριστικών υπηρεσιών (β) επιστήμονες πολυτεχνικών και τεχνολογικών ειδικοτήτων για την αντιμετώπιση του brain gain, 2) στην ανάπτυξη δεξιοτήτων ανέργων εργαζομένων και ευπαθών ομάδων του πληθυσμού.
8iii	11304	Υποστηριζόμενα σχέδια για δημιουργία νέων επιχειρήσεων	Αριθμός	321	70	458,57%	Ο δείκτης επιτεύχθηκε, καθώς έγιναν παραπάνω έργα από τα αρχικά προδιαγεγραμμένα. Η ζήτηση της συγκεκριμένης πρόσκλησης ήταν αρκετά μεγάλη και αφορούσε την Ενίσχυση ανέργων για αυτοαπασχόληση και ίδρυση νέων επιχειρήσεων που θα δραστηριοποιηθούν στους τομείς προτεραιότητας της RIS3 στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας
8v	CO05	Απασχολούμενοι συμπεριλαμβανομένων των αυτοαπασχολούμενων	Αριθμός	1105	750	147,33%	Η τιμή οφείλεται στην ολοκλήρωση όλων των έργων που συμμετείχαν στον δείκτη, τα οποία στόχευαν: 1) Ανάπτυξη δεξιοτήτων καινοτομίας εργαζομένων σε επιχειρήσεις 2) Ενίσχυση και πιστοποίηση επαγγελματικών γνώσεων δεξιοτήτων εργαζομένων σε πολύ μικρές επιχειρήσεις σε δυναμικούς ή υπό αναδιάρθρωση κλάδους της περιφερειακής οικονομίας 3)Αναβάθμιση των δεξιοτήτων των εργαζομένων υφιστάμενων επιχειρήσεων σε θέματα υπηρεσιών τουρισμού περιβαλλοντικής διαχείρισης βιώσιμης ενέργειας πράσινων και κοινωνικών 4)Ανάπτυξη δεξιοτήτων ανέργων εργαζομένων και Ατόμων με Αναπηρία

Οι Δείκτες Εκροής του ΑΠ8 αποτυπώνουν θετικά αποτελέσματα ως προς την υποστήριξη των ανέργων και των απασχολούμενων. Συγκεκριμένα, ο δείκτης CO01 (άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων) παρουσίασε συνολική τιμή 857 άτομα, υπερβαίνοντας τον στόχο των 850, ενώ ο δείκτης CO05 (απασχολούμενοι, συμπεριλαμβανομένων των αυτοαπασχολούμενων) κατέγραψε 926 άτομα έναντι στόχου 750, επιβεβαιώνοντας την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων για τη βελτίωση της απασχολησιμότητας και τη διατήρηση θέσεων εργασίας. Τα αντίστοιχα ποσοστά κάλυψης των επιμέρους στόχων ανέρχονται σε 100,8% και 123,46%

Τέλος, ο δείκτης 11304, υποστηριζόμενα σχέδια για δημιουργία νέων επιχειρήσεων, παρουσίασε τιμή εκτέλεσης 321 έναντι στόχου 70, παρουσιάζοντας υπερεπίτευξη του στόχου. Συνολικά, η επίδοση του ΑΠ8 χαρακτηρίζεται ικανοποιητική όσον αφορά την απασχόληση, ωστόσο απαιτείται ενίσχυση των μηχανισμών προώθησης της επιχειρηματικότητας για τη βελτίωση της συνολικής αποτελεσματικότητας.

Πίνακας 14 ΑΠ9Β - Δείκτες Εκροής κατά Επ Προτ

ΕΠ	Δείκτης	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος (2023) σύνολο	Ποσοστό Επίτευξης	Σχολιασμός
9i	10501	Άτομα που αποδεσμεύονται από τη φροντίδα εξαρτώμενων ατόμων	Άτομα	63.486	40.000	158,70%	Ο δείκτης εμφανίζει υπερεπίτευξη. Η μεγάλη συμμετοχή προέρχεται από τη δράση εναρμόνισης οικογενειακής επαγγελματικής ζωής.
9i	10902	Άνεργοι ωφελούμενοι από ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης	Αριθμός	2.040	750	272%	10 έργα συνεισέφεραν σε αυτόν τον δείκτη. Τα έργα αφορούσαν την αύξηση των δεξιοτήτων ανέργων, την αναβάθμιση επαγγελματικών προσόντων για μακροχρόνια ανέργους επιστήμονες για την ενίσχυση της καινοτομίας και της εξωστρέφειας των ΜΜΕ, και άλλες εκπαιδευτικές δράσεις. Οι δράσεις ήταν επιτυχείς με περισσότερους συμμετέχοντες από το αναμενόμενο, αναδεικνύοντας τις ανάγκες των ατόμων που αναζητούν εργασία.
9ii	CO15	Μετανάστες συμμετέχοντες αλλοδαπής προέλευσης μειονότητες συμπεριλαμβανομένων περιθωριοποιημένων κοινοτήτων όπως οι Ρομά	Αριθμός	167	200	83,50%	
9ii	05503	Αριθμός επωφελουμένων των υποστηριζόμενων δομών	Αριθμός	3.293	2.000	164,70%	Ο δείκτης υπερεπιτεύχθηκε και αφορά τους αστέγους που έκαναν χρήση των δυο δομών που υποστήριζαν τη συγκεκριμένη ευάλωτη ομάδα, το Κέντρο Διημέρευσης και το Υπνωτήριο. Προκύπτει, ότι η αυξημένη χρήση των δυο δομών, φανερώνει την επιτυχία της δράσης και την αναγκαιότητα της σε κοινωνικό επίπεδο.
9ii	05502	Αριθμός υποστηριζόμενων δομών	Αριθμός	2	2	100%	
9iii	05502	Αριθμός υποστηριζόμενων δομών	Αριθμός	31	19	163,16%	Ο δείκτης περιλαμβάνει 16 ΚΔΗΦ, 10 ΣΥΔ, 7 ξενώνες. Η υπερεπίτευξη του δείκτη, οφείλετε στο γεγονός ότι ένα έργο ΚΔΗΦ υποστήριξε δυο Κέντρα και 5 έργα ΣΥΔ υποστήριζαν συνολικά 10 δομές.
9iv	05502	Αριθμός υποστηριζόμενων δομών	Αριθμός	68	66	103,03%	

ΕΠ	Δείκτης	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος (2023) σύνολο	Ποσοστό Επίτευξης	Σχολιασμός
9iii	05503	Αριθμός επωφελομένων των υποστηριζόμενων δομών	Αριθμός	6.065	2.200	275.68%	Ο δείκτης μετρά τα άτομα που λαμβάνουν/επωφελοούνται από μία τουλάχιστον υπηρεσία από τις υποστηριζόμενες δομές, όπως είναι, οι ΣΥΔ, ΚΔΗΦ, Δομές κακοποιημένων γυναικών Ξενώνες Φιλοξενίας των Δήμων, . Απο την καταγραφή των επωφελομένων προκύπτει, ότι η συμμετέχον και η χρήση των εν λόγω υπηρεσιών ξεπέρασε κάθε προσδοκία. Η επιτυχία του δείκτη αποκαλύπτει ότι οι ανάγκες για υποστήριξη συγκεκριμένων ευάλωτων ομάδων ήταν αναγκαία και απαραίτητη, συνεισφέροντας στην κοινωνική συνοχή.
9iii	10501	Άτομα που αποδεσμεύονται από τη φροντίδα εξαρτώμενων ατόμων	Αριθμός	2.248	850	264,50%	Η χρηματοδοτική ενίσχυση της 9iii υποστήριξε δράσεις που οδήγησαν στην υπεραπόδοση του δείκτη αποτελέσματος 10502, ο οποίος, λόγω δομής του Προγράμματος, μετράται για περισσότερες από μία επενδυτικές προτεραιότητες (9i και 9iii). Η ενίσχυση της ΕΠ 9iii έγινε το 2017 με 5.665.219 €, όπου οι πρόσθετοι πόροι κατανεμήθηκαν στην ΕΠ 9iii. Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής ΑΜΕΑ. Αυτή η ενίσχυση επέτρεπε τη διερεύνηση των κύκλων της δράσης, τεκμηριώνοντας ότι οι δράσεις αυτές έχουν πολύ υψηλή απορρόφηση και αποτελεσματικότητα, αυξάνοντας τους ωφελούμενους που μετρά ο δείκτης 10501. Επιπλέον, ο δείκτης μετρά και τις γυναίκες που έκαναν χρήση των ξενώνων φιλοξενίας
9iii	CO16	Συμμετέχοντες με αναπηρία	Άτομα	170	170	100%	
9iii	11501	Αριθμός Σχολικών μονάδων που επωφελοούνται από εκπαιδευτικές παρεμβάσεις	Αριθμός	1.112	339	328%	Η χρηματοδοτική ενίσχυση της 9iii υποστήριξε δράσεις που οδήγησαν στην υπεραπόδοση του δείκτη αποτελέσματος 11501. Η ενίσχυση της ΕΠ 9iii έγινε το 2017 με 5.665.219 €, όπου οι πρόσθετοι πόροι κατανεμήθηκαν στην ΕΠ 9iii Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής ΑΜΕΑ. Αυτή η ενίσχυση επέτρεψε τη διερεύνηση των κύκλων της δράσης, τεκμηριώνοντας ότι οι δράσεις

ΕΠ	Δείκτης	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος (2023) σύνολο	Ποσοστό Επίτευξης	Σχολιασμός
							αυτές έχουν πολύ υψηλή απορρόφηση και αποτελεσματικότητα, αυξάνοντας τους ωφελούμενους που μετρά ο δείκτης. Επι συγκεκριμένου, ο δείκτης καταμετρά το σύνολο των σχολείων (στο σύνολο της ΠΠ), τα οποία παρείχαν εξειδικευμένη εκπαιδευτική υποστήριξη για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες
9iv	05503	Αριθμός επωφελουμένων των υποστηριζόμενων δομών	Αριθμός	147.925	20.000	739,60%	Ο δείκτης μετρά τα άτομα που λαμβάνουν/επωφελούνται από μία τουλάχιστον υπηρεσία από τις υποστηριζόμενες δομές, όπως είναι τα ΚΚ, Δομές παροχής βασικών αγαθών, ΚΗΦΗ. Απο την καταγραφή των επωφελουμένων προκύπτει, ότι η συμμετέχον και η χρήση των εν λόγω υπηρεσιών ξεπέρασε κάθε προσδοκία. Σημαντικό ρολό στην ευρεία αποδοχή των συγκεκριμένων υπηρεσιών ήταν η ανθρωπιστική κρίση σε ολή τη χώρα κατά την περίοδο 2010-2018. Η επιτυχία του δείκτη αποκαλύπτει ότι οι ανάγκες για υποστήριξη συγκεκριμένων ευάλωτων ομάδων ήταν αναγκαία και απαραίτητη, συνεισφέροντας στην κοινωνική συνοχή.
9iv	11202	Αριθμός ατόμων που πλήττονται από τη φτώχεια και ωφελούνται από τις υπηρεσίες των Τοπικών Ομάδων Υγείας ΤΟΜΥ	Αριθμός	31.968	62.832	50,87%	Ο δείκτης παρουσιάζει χαμηλότερη επίτευξη από την αναμενόμενη. Ο δείκτης 11202 συνδέεται άμεσα με τον δείκτη αποτελέσματος 11206. Η συλλογή των απαραίτητων δεδομένων πραγματοποιήθηκε από τον φορέα υλοποίησης, τον ΗΔΙΚΑ, την ΑΑΔΕ και την ΕΥΣΕΚΤ. Δεδομένου ότι οι ΤΟΜΥ παρέχουν υπηρεσίες οριζόντια στον γενικό πληθυσμό, ο αριθμός των ωφελουμένων που βρίσκονται κάτω από το εισοδηματικό όριο της φτώχειας στην ΠΚΜ αποδείχθηκε μικρότερος από την αρχικά προβλεπόμενη, γεγονός που εξηγεί την απόκλιση από τον στόχο. Αυτό ωστόσο, δεν αντανakλά απαραίτητα υποχρησιμοποίηση των υπηρεσιών από άτομα που πλήττονται από φτώχεια, αλλά περιορισμούς στη διαθεσιμότητα και ποιότητα των δεδομένων, καθώς και στη φύση των ΤΟΜΥ ως

ΕΠ	Δείκτης	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος (2023) σύνολο	Ποσοστό Επίτευξης	Σχολιασμός
							υπηρεσίας πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας με οριζόντια προσέλευση πληθυσμού.
9iv	CV30	Κόστος των δράσεων ΕΚΤ για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας COVID19	Ευρώ	37.100.674	39.500.000	93,90%	Ο δείκτης CV30 προστέθηκε στην τελευταία αναθεώρηση του Προγράμματος για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας COVID-19, έπειτα από ανακατανομή πόρων από τον ΑΠ8.
9iv	CV33	Αριθμός δομών φορέων που υποστηρίζονται για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας COVID19	Αριθμός	48	40	120%	Ο δείκτης CV33 προστέθηκε στην τελευταία αναθεώρηση του Προγράμματος για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας COVID-19, έπειτα από ανακατανομή πόρων από τον ΑΠ8.
9vi	T1263	Αριθμός εγκεκριμένων έργων που αφορούν σε ολοκληρωμένες παρεμβάσεις τοπικού ή περιφερειακού χαρακτήρα	Αριθμός	12	7	171,42%	

Ξεκινώντας από την ΕΠ 9i, η οποία περιλαμβάνει δράσεις υποστήριξης της απασχόλησης και διευκόλυνσης της συμμετοχής στην αγορά εργασίας, καταγράφονται εξαιρετικά θετικά αποτελέσματα. Ο δείκτης 10501, που αφορά άτομα τα οποία αποδεσμεύονται από τη φροντίδα εξαρτώμενων μελών, σημείωσε επίδοση 158,7%, με 63.486 ωφελούμενους έναντι στόχου 40.000. Η επίδοση αυτή καταδεικνύει ότι οι δράσεις κοινωνικής φροντίδας λειτούργησαν αποτελεσματικά, συμβάλλοντας στην ανακούφιση των οικογενειών και στην ενίσχυση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας. Αντίστοιχα, ο δείκτης 10902, που αποτυπώνει τους ανέργους ωφελούμενους από ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης, πέτυχε ποσοστό 272%, ξεπερνώντας κατά πολύ τον στόχο. Η υπέρβαση αυτή υποδηλώνει ότι τα προγράμματα απασχόλησης και επανένταξης στην αγορά εργασίας ήταν ιδιαίτερα αποδοτικά και ανταποκρίθηκαν στις ανάγκες των πολιτών.

Στην ΕΠ 9ii, η οποία αφορά δράσεις κοινωνικής ένταξης μεταναστών, μειονοτήτων και άλλων ευάλωτων ομάδων, τα αποτελέσματα είναι μικτά. Ο δείκτης CO15, που αφορά τη συμμετοχή μεταναστών και περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, καταγράφει επίδοση ίση με 167 άτομα, γεγονός που αποκαλύπτει ενδεχόμενα προβλήματα πρόσβασης των ομάδων αυτών στα προγράμματα ή μη θέληση συμμετοχής. Αντίθετα, ο δείκτης 05503, που μετρά τον αριθμό επωφελουμένων από τις υποστηριζόμενες δομές, παρουσιάζει πολύ θετικό αποτέλεσμα με ποσοστό επίτευξης 164,7%, γεγονός που αποδεικνύει την αποτελεσματική λειτουργία των κοινωνικών δομών και τη σημαντική συμβολή τους στην παροχή υπηρεσιών σε ευάλωτους πληθυσμούς.

Η ΕΠ 9iii εμφανίζει πολύ υψηλή αποτελεσματικότητα. Ο δείκτης 05502, που αφορά τον αριθμό των υποστηριζόμενων κοινωνικών δομών, σημείωσε ποσοστό επίτευξης 163,16%, ενώ ο δείκτης 05503, που μετρά τον αριθμό των επωφελουμένων αυτών των δομών, έφτασε το 275,68%. Παράλληλα, ο δείκτης 10501, που αφορά την αποδέσμευση ατόμων από τη φροντίδα εξαρτώμενων μελών, πέτυχε 264,5%, ενώ ο δείκτης 11501, που αποτυπώνει τον αριθμό σχολικών μονάδων που επωφελήθηκαν από εκπαιδευτικές παρεμβάσεις, σημείωσε εντυπωσιακή επίδοση 328%. Οι τιμές αυτές καταδεικνύουν την ιδιαίτερα επιτυχημένη εφαρμογή δράσεων στους τομείς της κοινωνικής φροντίδας, της εκπαίδευσης και της τοπικής κοινωνικής υποστήριξης. Συνολικά, η 9iii αποτελεί μία από τις πιο επιτυχημένες επενδυτικές προτεραιότητες του ΑΠ9B, με ισχυρή κοινωνική επίδραση.

Η ΕΠ 9iv, που επικεντρώνεται στη βελτίωση της πρόσβασης σε κοινωνικές και υγειονομικές υπηρεσίες και στην αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας COVID-19, καταγράφει εξαιρετικά αποτελέσματα. Ο δείκτης 05503, που αφορά τον αριθμό επωφελουμένων των υποστηριζόμενων δομών, σημειώνει ποσοστό επίτευξης 739,6%, επιβεβαιώνοντας τη μεγάλη απήχηση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Αντίστοιχα, οι δείκτες CV30 και CV33, που αφορούν δράσεις για την αντιμετώπιση της πανδημίας, σημειώνουν 93,9% και 120% αντίστοιχα, γεγονός που δείχνει ότι οι σχετικοί πόροι αξιοποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό και παρήγαγαν άμεσα αποτελέσματα.

Πίνακας 15 ΑΠ 12 - Δείκτες Εκροής

ΑΠ	Κωδικός Δείκτη	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος (2023)	Ποσοστό Επίτευξης
ΑΠ 12	T1396	Δικαιούχοι πράξεων ΕΚΤ που υποστηρίζονται	Αριθμός δικαιούχων	3	104	3%

Στον ΑΠ12 δεν υπάρχουν ΕΠ όπως έχει αναφερθεί ήδη. Ωστόσο, στον ΑΠ περιλαμβάνεται ένας δείκτης εκροής ο T1396 ο οποίος μετρά τους δικαιούχους των πράξεων που χρηματοδοτούνται από

το ΕΚΤ και υποστηρίζονται. Σύμφωνα, με τα στοιχεία ο εν λόγω δείκτης δεν κατάφερε επιτύχει τον στόχο του.

2.4 Αξιολόγηση της Φυσικής Αποτελεσματικότητας: Ανάλυση των Δεικτών Αποτελέσματος

Το παρόν Κεφάλαιο εστιάζει στην εκτίμηση της πορείας επίτευξης των δεικτών αποτελέσματος του Προγράμματος. Μέσω της ανάλυσης των βασικών δεικτών αποτελέσματος, που καλύπτουν σημαντικούς τομείς όπως η κατανάλωση ενέργειας και η απασχόληση, αποτυπώνεται η συνολική αποτελεσματικότητα και η πρόοδος του Προγράμματος ως προς τους ΑΠ και τους αντίστοιχους ΘΑ που έχουν τεθεί.

Η αξιολόγηση στηρίζεται στην επίτευξη των προκαθορισμένων στόχων, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τις μακροοικονομικές συνθήκες που επηρεάζουν την πορεία κάθε δείκτη. Η ανάλυση αυτή επιτρέπει την ανάδειξη τόσο των επιτυχιών όσο και των προκλήσεων που αντιμετωπίζονται, προσφέροντας μια ολοκληρωμένη εικόνα της συνεισφοράς του Προγράμματος στην περιφερειακή ανάπτυξη και τη βιωσιμότητα σε επίπεδο Περιφέρειας. Υπό αυτό το πρίσμα, στη συνέχεια, παρουσιάζεται η λεπτομερής εξέταση κάθε δείκτη, συνοδευόμενη από την ερμηνεία των επιδόσεων σε σχέση με τους περιβαλλοντικούς και οικονομικούς παράγοντες που σχετίζονται. Τέλος, το Κεφάλαιο διαχωρίζεται σε 2 τμήματα ανάλογα με την πηγή χρηματοδότησης του ΑΠΘ. Στην πρώτη παράγραφο παρουσιάζονται οι δείκτες αποτελέσματος τους ΕΤΠΑ και στη δεύτερη παράγραφο παρουσιάζονται οι δείκτες αποτελέσματος του ΕΚΤ.

2.4.1 Επίτευξη στόχων δεικτών Αποτελέσματος ΕΤΠΑ ανά ΑΠ

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι δείκτες αποτελέσματος που εντάσσονται στους ΑΠ που χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΤΠΑ.²

Πίνακας 16 Δείκτες Αποτελέσματος ΕΤΠΑ

ΕΠ	Κωδικός	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος (2023) σύνολο	Ποσοστό Κάλυψης
1a	T1309	Επιστημονικές Δημοσιεύσεις ανά Έτος	Αριθμός	4.698	3.800	124%
1b	T1302	Δαπάνη Ε&Α του τομέα επιχειρήσεων (σε σχέση με το περιφερειακό ΑΕΠ)	%	0,46	0,3	153%
2b	T1303	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία των επιχειρήσεων ΤΠΕ	€	468	960	49%
2b	T1304	Επιχειρήσεις που μοιράζονται ηλεκτρονικά πληροφορίες κατά μήκος της αλυσίδας αξίας (ποσοστό επί των επιχειρήσεων με 10+ εργαζόμενους σε όλους τους κλάδους πλην χρηματοπιστωτικού)	%	42,2	40	106%

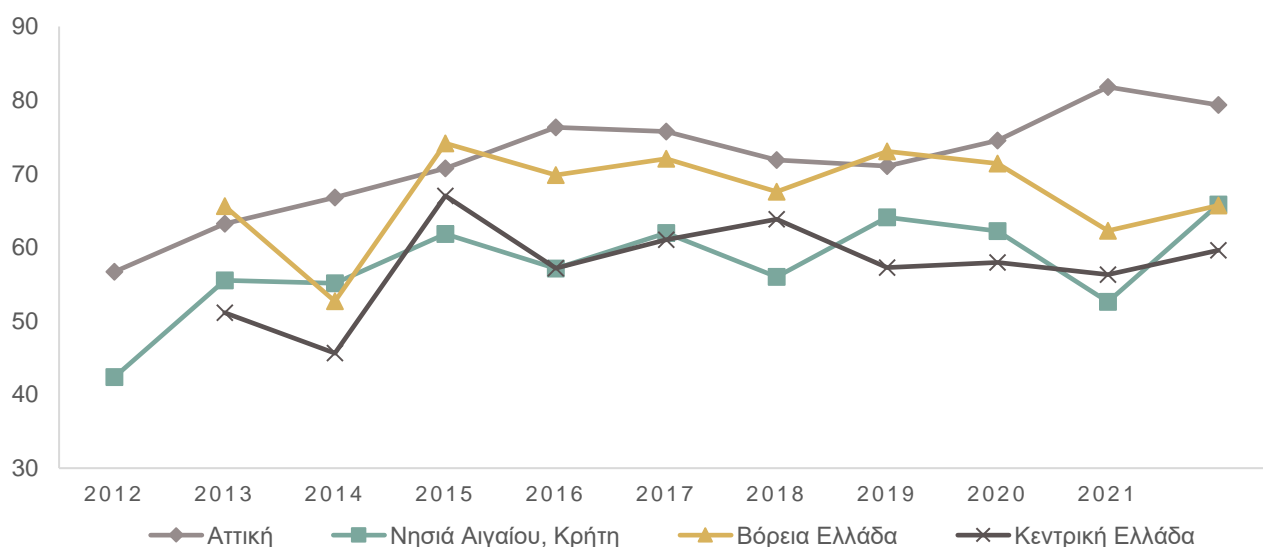
² Στο Παράρτημα Α παρουσιάζονται οι μεθοδολογίες υπολογισμού των δεικτών αποτελέσματος που χρειάστηκαν εκτίμηση.

ΕΠ	Κωδικός	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος (2023) σύνολο	Ποσοστό Κάλυψης
2c	T1305	Αριθμός ιδιωτών που αλληλεπιδρούν επιγραμμικά (online) με δημόσιες αρχές	Αριθμός	55% του	55% του πληθυσμού	100%
3a	T1311	Αναλογία start-ups / νέων εταιρειών εντάσεως έρευνας και τεχνολογίας στους ενισχυόμενους κλάδους προς σύνολο νέων επιχειρήσεων	%	4,75	5,5	86%
3c	T1306	Περιφερειακή Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ)	ΜΕ	12.451	15.433	192,8%.
3d	T1308	Εξαγωγές (εκτός πετρελαιοειδών)	ΜΕ	5.330	5.340	100%
4c	T1321	Κατανάλωση τελικής ενέργειας σε όλους τους τομείς, πλην του τομέα των μεταφορών	ΚΤΙΠ	2152,52	1.618	133%
4e	T1322	Κατανάλωση πρωτογενούς ενέργειας στις μεταφορές	ΚΤΙΠ	1033	1.177,30	88%
5a	T1323	Σύνολο πληθυσμού οικισμών που καλύπτονται από σύγχρονα συστήματα αντιπλημμυρικής προστασίας	Φυσικά πρόσωπα	140.009	356.000	39%
6b	T1392	Ποσοστό συνδεδεμένου με δίκτυα ύδρευσης πληθυσμού που απολαμβάνει άριστη ποιότητα πόσιμου ύδατος	Ποσοστό (%)	98,43	98	100%
6c	T1325	Αριθμός διανυκτερεύσεων σε καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου και κάμπινγκ στην ΠΚΜ	Αριθμός διανυκτερεύσεων	11.921.845,00	7.850.000	152%
6d	T1393	Ο δείκτης ορίζεται ως το ποσοστό των προστατευόμενων περιοχών του δικτύου NATURA 2000 στην γεωγραφική ενότητα της Περιφέρειας που έχουν θεσμοθετημένα εργαλεία διαχείρισης και διοικητικά υπάγονται εντός των ορίων της ΠΚΜ κατά το έτος αναφοράς.0	Ποσοστό (%)	98,08	100	98,08%
6e	T1327	Μέγιστος αριθμός ημερών με μέση ημερήσια τιμή ΑΣ10 μεγαλύτερη από 50 µg/m3 που καταγράφεται στο σταθμό με τη δυσμενέστερη επίδοση κατ' έτος	Αριθμός ημερών	46	35	131%
7a	T1393	Ολοκλήρωση οδικών Διευρωπαϊκών Δικτύων Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ)	ΝΑΙ/ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	100%
7b	T1242	Πληθυσμός της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας που εξυπηρετείται από τα αναβαθμισμένα δίκτυα	Φυσικά Πρόσωπα	1.299.93	1.220.000	107%
7e	T1314	Ποσοστό του πληθυσμού που καλύπτεται από το δίκτυο του φυσικού αερίου	%	61	65	94%
9a	T1350	Δυναμικότητα που προκύπτει από βελτιωμένες υποδομές υγείας	Κλίνες	6.142	6.901	89%
10a	T1380	Ποσοστό κάλυψης του πληθυσμού από υποδομές εκπαίδευσης	%	97,37	100	97%
ΑΠ 11	T1312	Ποσοστό πληροφόρησης (ανακοινώσεων, προσκλήσεων, προκηρύξεων) σχετικά με τις ευκαιρίες χρηματοδότησης από τα ΕΠ που παρέχεται ηλεκτρονικά %	%	100	100	100%
ΑΠ 11	T1390	Ποσοστό δημοσιονομικών διορθώσεων ΕΤΠΑ επί πληρωμών	% συγχρηματοδοτούμενης	0	1	0%

ΕΠ	Κωδικός	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος (2023) σύνολο	Ποσοστό Κάλυψης
		ΕΤΠΑ που προκύπτουν από μη επάρκεια δικαιούχου	δημόσιας δαπάνης			

Οι δείκτες αποτελέσματος του Προγράμματος παρουσιάζουν συνολικά πολύ θετική εικόνα, με την πλειονότητα να υπερκαλύπτει τους στόχους του 2023. Στις ΕΠ 1a και 1b, οι υψηλές επιδόσεις των δεικτών T1309 και T1302 καταδεικνύουν την ενίσχυση της ερευνητικής δραστηριότητας και τη σταδιακή αύξηση της εταιρικής δαπάνης E&A. Στην ΕΠ 2b ο δείκτης T1303 – «Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία των επιχειρήσεων ΤΠΕ» εμφανίζει υπο-επίτευξη (49%), γεγονός που μπορεί να αποδοθεί τόσο σε λανθασμένη αρχική εκτίμηση της δυναμικής του κλάδου όσο και στη γενικότερη υποχώρηση των οικονομικών μεγεθών κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Ο δείκτης T1304 καταγράφει οριακή υπέρβαση του στόχου, δείχνοντας πρόοδο στον ψηφιακό μετασχηματισμό. Για τον δείκτη T1305, που μετρά τον αριθμό των ιδιωτών που αλληλοεπιδρούν επιγραμματικά online με δημόσιες αρχές, του ΑΠ2, παρουσιάζονται αρχικά οι τάσεις σε περιφερειακό επίπεδο για τα έτη 2012-2023 προκειμένου να εξεταστεί ο εν λόγω δείκτης σε μακρο-κλίμακα, ώστε να γίνει αντιληπτή η τάση σε εθνικό επίπεδο. Σημειώνεται πως δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σε επίπεδο Περιφέρειας.

Γράφημα 11 Ποσοστό των ατόμων που χρησιμοποίησαν το διαδίκτυο για αλληλεπίδραση με τις δημόσιες αρχές, 2012-2023

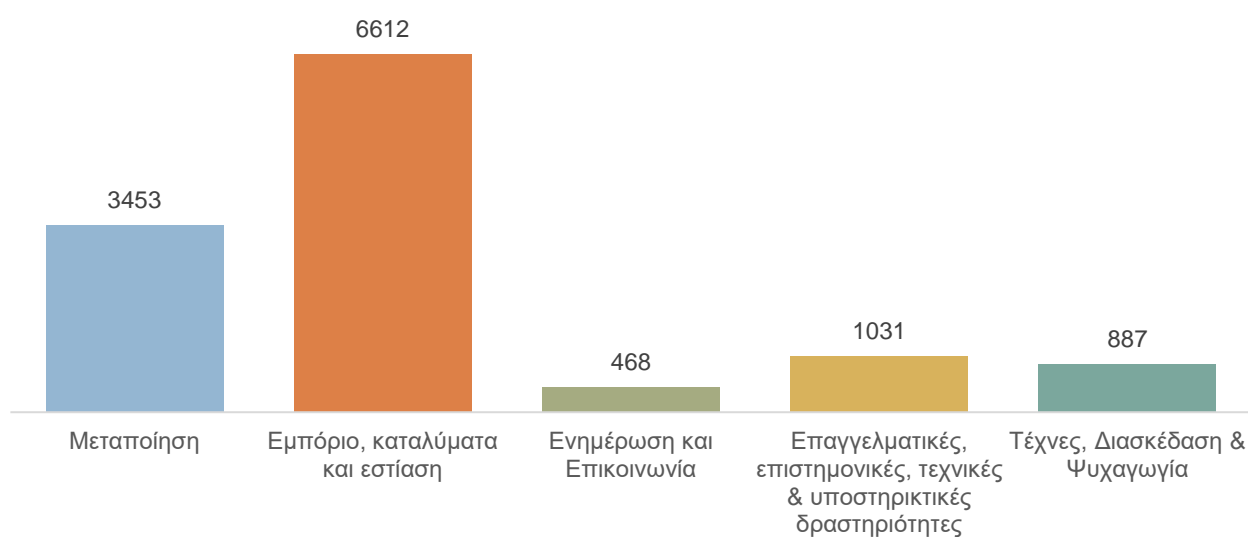

Πηγή: Eurostat, 2025, [isoc_r_gov_i__custom_16804758], επεξεργασία, planO2

Όπως φαίνεται στο Γράφημα 12, παρατηρείται σαφής ανοδική πορεία του δείκτη σε όλες τις περιοχές. Ωστόσο, καταγράφονται διαφοροποιήσεις μεταξύ των επιμέρους περιοχών. Τα υψηλότερα ποσοστά εμφανίζονται σταθερά στην Αττική, με μέσο όρο 71,63%, ενώ ακολουθεί η Βόρεια Ελλάδα με 65,49%. Τα Νησιά του Αιγαίου και η Κρήτη εμφανίζουν συγκριτικά χαμηλότερο μέσο όρο, στο 57,69%, ενώ η Κεντρική Ελλάδα καταγράφει 55,98%. Συνεπώς, επιπρόσθετα με τα μέτρα του Προγράμματος, για την επίτευξη του στόχου πρέπει να ληφθεί υπόψιν η γενικότερη θετική τάση που παρουσιάζει ο εν λόγω δείκτης τα τελευταία έτη τόσο στη Βόρεια Ελλάδα, όσο και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας ευρύτερα. Όσον αφορά τώρα συγκεκριμένα την ΠΚΜ, το 2023 ο δείκτης T1305 πιάνει ακριβώς τον στόχο του με το 55% του πληθυσμού να αλληλοεπιδρά επιγραμματικά με τις δημόσιες αρχές.

Περνώντας στον ΑΠ 3, ο δείκτης T1311 – «Αναλογία start-ups / νέων εταιρειών εντάσεως έρευνας και τεχνολογίας στους ενισχυόμενους κλάδους προς σύνολο νέων επιχειρήσεων», παρουσιάζει μικρή απόκλιση από τον στόχο, που αποδίδεται σε υπερεκτίμηση των δυνατοτήτων της περιφερειακής οικονομίας κατά την περίοδο του σχεδιασμού. Αντίθετα, ο δείκτης T1308 ο οποίος μετρά τις εξαγωγές πλην των πετρελαιοειδών πέτυχε υψηλή επίδοση πιάνοντας τον στόχο του ακριβώς. Αναφορικά με τον δείκτη T1306, που αφορά την Περιφερειακή ΑΠΑ, η συνολική τιμή του δείκτη T1306 ανέρχεται σε 12.451 εκ. €, τιμή μικρότερη της τιμής-στόχου των 15.433 εκ.€ για το 2023 και ποσοστό κάλυψης 80,68%. Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι η εκτίμηση του δείκτη αφορά μόνο τους κλάδους που επηρεάζουν το ΠΕΠ και συγκεκριμένα (1) τη Μεταποίηση, (2) το Εμπόριο, (3) τα Καταλύματα και την Εστίαση, (4) την Ενημέρωση και την Επικοινωνία, (5) τις Επαγγελματικές, επιστημονικές, τεχνικές & υποστηρικτικές δραστηριότητες και (6) τις Τέχνες, την Διασκέδαση & την Ψυχαγωγία.

Γράφημα 12 ΑΠΑ ανά Κλάδο που παρεμβαίνει το ΠΕΠ, 2022

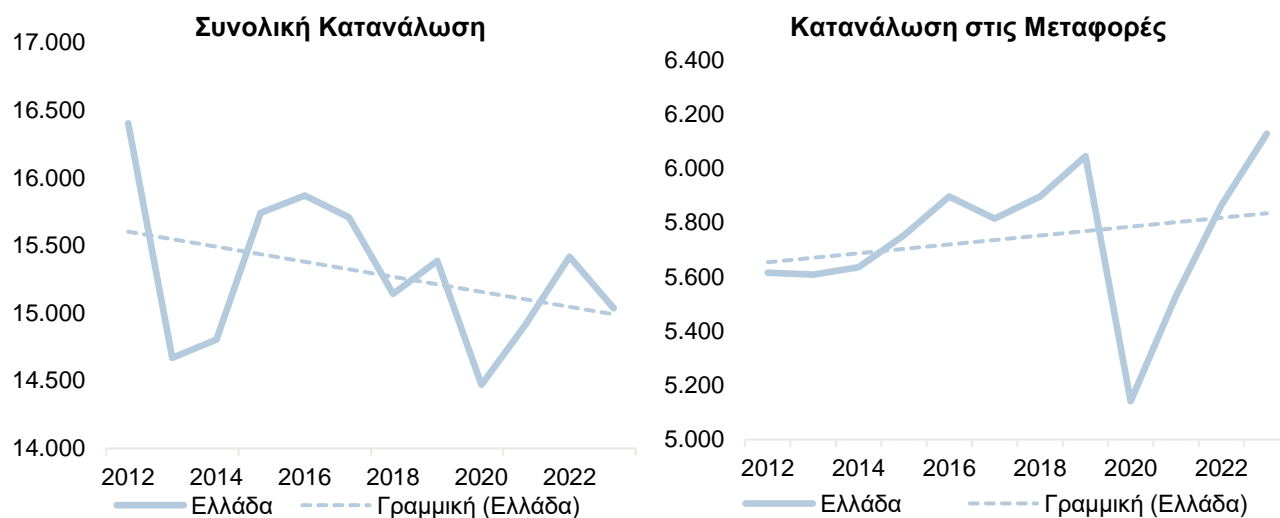

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία, planO2³

Στον ΑΠ4 περιλαμβάνονται δύο Δείκτες Αποτελέσματος, ο T1321 και ο T1322. Ο δείκτης T1322, που αφορά την κατανάλωση πρωτογενούς ενέργειας στις μεταφορές, αποτυπώνει την πρόοδο της ΠΚΜ στη μείωση της ενεργειακής έντασης του τομέα των μεταφορών. Αντίστοιχα, ο δείκτης T1321 αναφέρεται στη συνολική τελική κατανάλωση ενέργειας, πλην του τομέα των μεταφορών. Προκειμένου να έχουμε μια πιο καθαρή εικόνα της συνεισφοράς του Προγράμματος στη μείωση της τελικής κατανάλωσης ενέργειας συνολικά, αλλά και στον τομέα των μεταφορών στην ΠΚΜ, κρίνεται σκόπιμο να αναλυθούν σύντομα οι τάσεις αυτών των μεγεθών σε εθνικό επίπεδο.

³ [https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL12/-](https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL12/)

Γράφημα 13 Τελική Κατανάλωση Ενέργειας - Ελλάδα, 2012-2023

Πηγή Eurostat, 2025, [ten00124__custom_16818603], επεξεργασία, plan02

Εκκινώντας από τη συνολική κατανάλωση ενέργειας, παρατηρείται ότι, παρά τις μεγάλες διακυμάνσεις, υπάρχει μια γενική πτωτική τάση σε εθνικό επίπεδο. Στο Γράφημα 15 (δεξιά) αποτυπώνεται η διαχρονική εξέλιξη της κατανάλωσης ενέργειας στον τομέα των μεταφορών για τα έτη 2012-2023. Ο τομέας των μεταφορών καταλαμβάνει το μεγαλύτερο ποσοστό επί της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας στην Ελλάδα, καθώς, κατά μέσο όρο για το διάστημα 2012-2023, αντιπροσωπεύει το 37,55% της συνολικής κατανάλωσης σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Eurostat.

Όσον αφορά την επίδοση της ΠΚΜ, η συνολική τιμή του δείκτη T1321 διαμορφώνεται σε 2152,02 ΚΤΟΕ, υψηλότερα από την τιμή-στόχο των 1.177,30 ΚΤΟΕ, πιάνοντας το 75% του στόχου. Παράλληλα, πρέπει να ληφθεί υπόψη η γενικότερη πτωτική τάση που παρατηρείται σε εθνικό επίπεδο για τον εν λόγω δείκτη. Ο δείκτης T1322, που αφορά την κατανάλωση πρωτογενούς ενέργειας στις μεταφορές, αποτυπώνει αντίστοιχα την πρόοδο της ΠΚΜ στη μείωση της ενεργειακής έντασης του τομέα. Η συνολική του τιμή διαμορφώνεται επίσης σε 1.033 ΚΤΟΕ, χαμηλότερα από την τιμή-στόχο των 1.177,30 ΚΤΟΕ, γεγονός που υποδηλώνει βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας και μείωση της κατανάλωσης καυσίμων. Το αποτέλεσμα θεωρείται ιδιαίτερα θετικό, καθώς αντικατοπτρίζει τόσο τις πολιτικές προώθησης καθαρότερων μορφών μετακίνησης όσο και τη σταδιακή ανανέωση του στόλου οχημάτων των ΜΜΜ στην ΠΚΜ. Συνολικά, ο δείκτης δείχνει ότι η Περιφέρεια προχωρά με ικανοποιητικούς ρυθμούς προς την ενεργειακή εξοικονόμηση και τη μείωση των εκπομπών στον τομέα των μεταφορών, παρά την αντίθετη εθνική τάση. Παρόλα αυτά, για την ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης απαιτείται συνεχής επαγρύπνηση για τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας.

Αναφορικά με τον ΑΠ 5, η χαμηλή επίδοση του δείκτη T1323 (39%) στην ΕΠ 5a εξηγείται σε μεγάλο βαθμό από το γεγονός ότι δύο σημαντικά αντιπλημμυρικά έργα της ΠΚΜ –η «Αποχέτευση ομβρίων υδάτων νοτίου τμήματος δήμου Καλαμαριάς (Β' φάση)» και τα «Αντιπλημμυρικά έργα στην ευρύτερη περιοχή Λαχαναγοράς Θεσσαλονίκης» δεν ολοκληρώθηκαν στο πλαίσιο του ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ, καθώς μεταφέρθηκαν στην Προγραμματική Περίοδο 2021–2027 (Πρόγραμμα «Περιβάλλον και Ενέργεια»). Ως αποτέλεσμα, ο δείκτης αποτυπώνει μόνο τον πληθυσμό που ωφελήθηκε από τα αντιπλημμυρικά έργα του ΕΠ ΠΚΜ έως το τέλος του 2023, ο οποίος είναι σημαντικά μικρότερος από τον αρχικά αναμενόμενο.

Ο δείκτης T1393 αποτυπώνει το ποσοστό των προστατευόμενων περιοχών του δικτύου NATURA 2000 στη γεωγραφική ενότητα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας που έχουν θεσμοθετημένα εργαλεία διαχείρισης και διοικητικά υπάγονται εντός των ορίων της κατά το έτος αναφοράς. Ως τέτοιο εργαλείο διαχείρισης ορίζεται η υπαγωγή της κάθε περιοχής σε μία από τις Μονάδες Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (ΜΔΠΠ), οι οποίες συστάθηκαν με τον Ν. 4685/2020 (ΦΕΚ 92/Α/7-5-2020)⁴ και συνιστούν την επίσημη διοικητική δομή εφαρμογής της περιβαλλοντικής πολιτικής σε περιφερειακό επίπεδο. Ο δείκτης επομένως αξιολογεί τον βαθμό με τον οποίο οι περιοχές NATURA 2000 έχουν ενταχθεί στο νέο σύστημα διακυβέρνησης του ΟΦΥΠΕΚΑ⁵. Το ποσοστό επίτευξης του δείκτη T1393, το οποίο διαμορφώθηκε στο 98,08%, προέκυψε από τη συστηματική αντιστοίχιση των περιοχών του δικτύου NATURA 2000 της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, όπως αυτές ορίζονται στο Παράρτημα Ι της ΚΥΑ 50743/2017 (ΦΕΚ 4432/Β/15-12-2017)⁶, με τις Μονάδες Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (ΜΔΠΠ) που θεσμοθετήθηκαν με τον Ν. 4685/2020 και τη χαρτογραφημένη χωρική τους αρμοδιότητα (Παράρτημα ΙΙ). Η υπαγωγή μιας προστατευόμενης περιοχής σε ΜΔΠΠ αποτελεί θεσμικά κατοχυρωμένο εργαλείο διαχείρισης σύμφωνα με το νέο σύστημα διακυβέρνησης του ΟΦΥΠΕΚΑ. Από τις 52 συνολικά περιοχές NATURA 2000 της ΠΚΜ, 51 υπάγονται σε μία από τις αντίστοιχες ΜΔΠΠ: 36 περιοχές στη ΜΔΠΠ Κεντρικής Μακεδονίας, 3 περιοχές στη ΜΔΠΠ Εθνικού Πάρκου Ολύμπου, 11 περιοχές στη ΜΔΠΠ Εθνικού Πάρκου Πρεσπών & ΠΠ Δυτικής Μακεδονίας και 1 περιοχή στη ΜΔΠΠ Εθνικών Πάρκων Νέστου–Βιστωνίδας–Ροδόπης. Η μοναδική εξαίρεση αποτέλεσε την προστατευόμενη περιοχή Χερσόνησο Άθω (GR1270003), η οποία εξαιρείται από το εθνικό σύστημα διοίκησης λόγω του ειδικού συνταγματικού καθεστώτος της. Η εξαίρεση αυτή δικαιολογεί το περιορισμένο ποσοστό μη κάλυψης (1,92%), ενώ το συνολικό αποτέλεσμα 98,08% αναδεικνύει την ουσιαστική και σχεδόν πλήρη διαχειριστική ενσωμάτωση των προστατευόμενων περιοχών της ΠΚΜ στο θεσμικό πλαίσιο του Ν. 4685/2020.

Όσον αφορά τον δείκτη T1327 που εκτιμά το μέγιστο αριθμό ημερών με μέση ημερήσια τιμή ΑΣ10 μεγαλύτερη από 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ που καταγράφεται στο σταθμό με τη δυσμενέστερη επίδοση κατ' έτος, δεν καταφέρνει να πιάσει τον στόχο του. Αναλυτικότερα, ο σταθμός με τη δυσμενέστερη επίδοση εντοπίζεται στο Κορδελιό της Θεσσαλονίκης, παρουσιάζοντας το 2023 μέση τιμή μεγαλύτερη των 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ για 46 μέρες αν και ο στόχος ήταν να μην ξεπερνιούνται οι 35. Ωστόσο όπως προκύπτει από το διάγραμμα που παρατίθεται στη συνέχεια, η τιμή για το 2023 είναι η χαμηλότερη των τελευταίων τεσσάρων ετών. Συγκεκριμένα, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, παρατηρείται βελτίωση σε σχέση με τα έτη 2021 και 2022. Ωστόσο, η τιμή βάσης για το 2014 ήταν 43 μονάδες, γεγονός που υποδηλώνει ότι η επίδοση του 2023 εξακολουθεί να είναι χειρότερη από εκείνη του 2014. Συνεπώς, απαιτούνται άμεσα μέτρα για την ανακοπή αυτής της δυσμενούς κατάστασης.

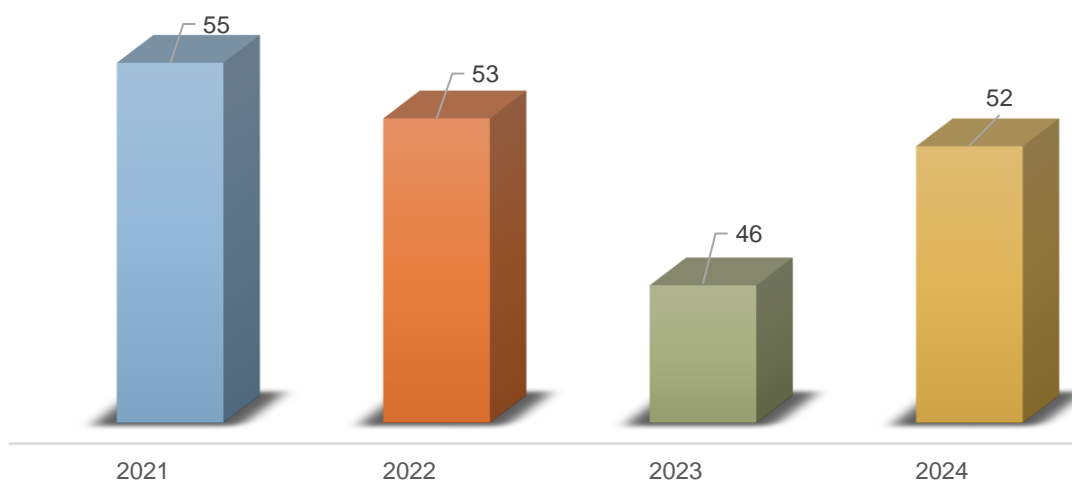
---

⁴ Ελληνική Δημοκρατία. (2020). *Νόμος 4685/2020 – Εκσυγχρονισμός περιβαλλοντικής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις* (ΦΕΚ 92/Α/7-5-2020). Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.

⁵ ΟΦΥΠΕΚΑ. (χ.χ.). Μονάδες Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών. Ανακτήθηκε από <https://necca.gov.gr/monades-diacheirisis-prostatevomenon-periochon>

⁶ Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας & Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων. (2017). *ΚΥΑ 50743/2017 – Αναθεώρηση εθνικού καταλόγου περιοχών του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου Natura 2000* (ΦΕΚ 4432/Β/15-12-2017). Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.

Γράφημα 14 Αριθμός ημερών με μέση ημερήσια τιμή ΑΣ10 μεγαλύτερη από 50 µg/m³

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, επεξεργασία, planO2⁷

Στον ΑΠ7, στον τομέα των μεταφορών, ο δείκτης ολοκλήρωσης των ΔΕΔ-Μ (Τ1393/7α) επιτυγχάνεται πλήρως, καθώς η «Κατασκευή του ανισόπεδου κόμβου Κ16» ολοκλήρωσε ουσιαστικά τη σύνδεση της Περιφέρειας με τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών, πιάνοντας την ποιοτική τιμή-στόχο του δείκτη. Παράλληλα, ο δείκτης Τ1242 της ΕΠ 7b υπερβαίνει τον στόχο του, αντανakλώντας τη διεύρυνση του πληθυσμού που εξυπηρετείται από αναβαθμισμένα οδικά δίκτυα, ενώ ο Τ1314 της ΕΠ 7ε διαμορφώνεται πολύ κοντά στο στόχο (94%), δείχνοντας σταθερή πρόοδο στην κάλυψη του πληθυσμού από το δίκτυο φυσικού αερίου. Αξίζει να σημειωθεί ότι στον ΑΠ07 δύο έργα παραμένουν «μη λειτουργικά», ο οδικός άξονας Θεσσαλονίκη–Κιλκίς–Δοϊράνη (Β' φάση) και η Περιφερειακή οδός Κατερίνης (Β' φάση).

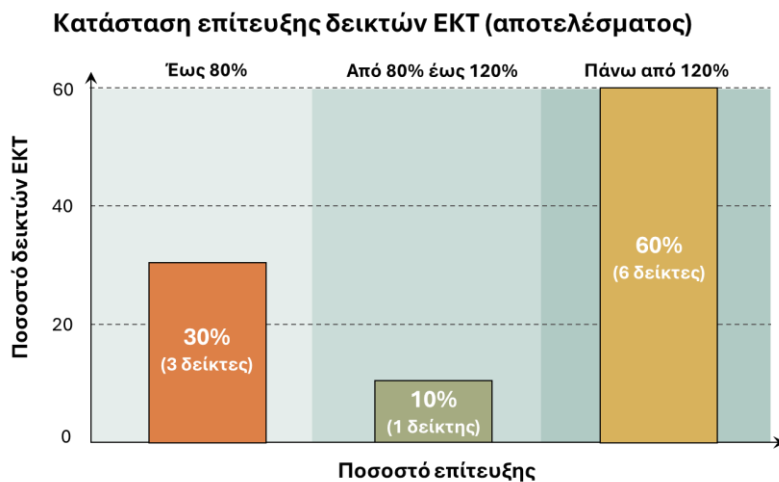
Στον ΑΠ9Α και στον ΑΠ10, οι δείκτες Τ1350 (ΕΠ 9α) και Τ1380(ΕΠ 10α) αντίστοιχα κινούνται σε υψηλά επίπεδα επίτευξης με ποσοστά ίσα με 89% και 97%. Τέλος, ο δείκτης Τ1390, που μετρά το ποσοστό δημοσιονομικών διορθώσεων ΕΤΠΑ επί των πληρωμών λόγω μη επάρκειας των δικαιούχων, λαμβάνει την τιμή 0, καθώς οι διορθώσεις που έχουν εφαρμοστεί μέχρι το έτος αναφοράς δεν σχετίζονται με ανεπάρκειες των δικαιούχων των έργων ΕΤΠΑ. Παράλληλα, ο δείκτης Τ1312, ο οποίος αποτυπώνει το ποσοστό ηλεκτρονικής παροχής πληροφόρησης σχετικά με τις ευκαιρίες χρηματοδότησης (ανακοινώσεις, προσκλήσεις, προκηρύξεις), επιτυγχάνει πλήρως τον στόχο του, καταγράφοντας τιμή 100%, γεγονός που επιβεβαιώνει την αποτελεσματική υλοποίηση της στρατηγικής επικοινωνίας του Προγράμματος.

⁷ <https://ypen.gov.gr/perivallon/poiotita-tis-atmosfairas/dedomena-metriseon-atmosfairikis-rypanis/>

2.5 Επίτευξη στόχων δεικτών Αποτελέσματος ΕΚΤ ανά ΑΠ

Στην παρούσα ενότητα αναλύονται οι Δείκτες Αποτελέσματος που εντάσσονται σε ΑΠ που χρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ. Στο σύνολο εξετάζονται δέκα δείκτες αποτελέσματος, οι οποίοι

Γράφημα 15 Κατάσταση επίτευξης των δεικτών αποτελέσματος του ΕΚΤ.

Σημείωση: Το ποσοστό δεικτών αναφέρεται στο σύνολο των δεικτών αποτελέσματος του ΕΚΤ (N=10).

επιτυχημένοι σε σχέση με τη στοχοθεσία. Η πλειονότητα των δεικτών αποτελέσματος του ΕΚΤ, ποσοστό 60%, παρουσιάζει υπερεπίτευξη με τιμές άνω του 120%, γεγονός που αντανακλά την υψηλή ζήτηση και αποτελεσματικότητα συγκεκριμένων παρεμβάσεων (π.χ. δράσεις κατάρτισης, ενίσχυση δεξιοτήτων, υπηρεσίες φροντίδας και κοινωνικής ένταξης). Στις επόμενες ενότητες παρουσιάζεται αναλυτικά η επίδοση κάθε δείκτη, καθώς και η τεκμηρίωση των αποκλίσεων από τις τιμές-στόχους, με βάση:

- το περιεχόμενο και τη στόχευση των παρεμβάσεων,
- τα διαθέσιμα στοιχεία υλοποίησης,
- τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες των περιοχών παρέμβασης,
- και τις μεθοδολογικές παραμέτρους που επηρεάζουν τον τρόπο μέτρησης του κάθε δείκτη.

αποτυπώνουν την επίδραση των παρεμβάσεων του Προγράμματος σε επίπεδο ωφελουμένων, δομών και υπηρεσιών. Η συνολική εικόνα επίτευξης παρουσιάζει σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δεικτών. Πιο συγκεκριμένα το 30% των δεικτών παρουσιάζουν υποεπίτευξη, στοιχείο που συνδέεται είτε με περιορισμένη ενεργοποίηση των σχετικών παρεμβάσεων είτε με μεθοδολογικούς και λειτουργικούς περιορισμούς στη συλλογή δεδομένων. Το 10% των δεικτών (δύο δείκτες) κινούνται εντός του εύρους 80%–120%, και μπορούν να χαρακτηριστούν επαρκώς

Πίνακας 17 Δείκτες Αποτελέσματος ΕΚΤ

ΑΠ	Κωδικός	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος (2023) σύνολο	Ποσοστό Κάλυψης	
8iii	CR03	Συμμετέχοντες που αποκτούν εξειδίκευση αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους	Αριθμός	531	200	265,5%	<p>Η υψηλή επίτευξη του δείκτη CR03 (265,5%) συνδέεται άμεσα με το περιεχόμενο και τον προσανατολισμό των έργων που υλοποιήθηκαν. Οι παρεμβάσεις στόχευαν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων επιχειρηματικότητας και επαγγελματικής εξειδίκευσης ανέργων νέων, επιστημόνων τεχνολογικών και πολυτεχνικών ειδικοτήτων, καθώς και ανέργων που επιθυμούσαν να δραστηριοποιηθούν σε μικρές επιχειρήσεις τουριστικών υπηρεσιών. Παράλληλα, υλοποιήθηκαν εξειδικευμένες δράσεις κατάρτισης, πιστοποίησης και συμβουλευτικής για ανέργους επιστήμονες στην περιοχή παρέμβασης. Οι ευρύτερες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες στις περιοχές παρέμβασης ενίσχυσαν τη ζήτηση για τις συγκεκριμένες υπηρεσίες, γεγονός που οδήγησε σε υψηλό αριθμό συμμετεχόντων (1.230 άμεσα ωφελούμενοι – CO01). Από αυτούς, οι 531 δήλωσαν ότι απέκτησαν εξειδίκευση αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους, όπου το διάστημα αυτό ορίζεται ως οι τέσσερις (4) εβδομάδες μετά την ημερομηνία εξόδου από την πράξη. Ο δείκτης καταγράφει αποκλειστικά τους συμμετέχοντες των οποίων η διαδικασία πιστοποίησης πραγματοποιήθηκε εντός αυτού του χρονικού ορίου, γεγονός που εξηγεί την υψηλή τιμή του.</p>
8v	CR03	Συμμετέχοντες που αποκτούν εξειδίκευση αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους	Αριθμός	707	225	314,2%	<p>Αντιστοίχως με τον CRO3-8iii. Επιπλέον, τα 5 έργα που συνέβαλαν σε αυτόν τον δείκτη υλοποιήθηκαν από τον Σύνδεσμο Βιομηχανιών Ελλάδος, τον Δήμο Έδεσσας και Κατερίνης και τα εμπορικά και βιομηχανικά επιμελητήρια Σερρών και Ημαθίας. Φαίνεται, ότι η ζήτηση υψηλή για αυτά τα προγράμματα, επιτυγχάνοντας 314,2% κάλυψη του δείκτη με 707 συμμετέχοντες να αποκτούν εξειδίκευση.</p>
9β – 9ii	05504	Αριθμός δομών που προσφέρουν βελτιωμένες διευρυμένες υπηρεσίες	Αριθμός	0	2,00	0,0%	<p>Ο δείκτης αν και δεν εμφανίζει επίτευξη στην πραγματικότητα υποστηρίχθηκαν δυο δομές αστέγων σε ένα έργο. Ειδικότερα, υποστηρίχθηκε το Υπνωτήριο Αστέγων και το</p>

ΑΠ	Κωδικός	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος (2023) σύνολο	Ποσοστό Κάλυψης	
							Ανοικτό Κέντρο Ημέρας Αστέγων Δήμου Θεσσαλονίκης. Ο δείκτης 05504 δεν αποτελούσε μέτρο για τη συγκεκριμένη δράση. Ο Δείκτης δεν εμφανίζει επίτευξη καθώς βάσει οδηγιών της ΕΥΣΕΚΤ (22.12.2025) ο δείκτης 05504 θα λάβει μηδενική τιμή για τις δομές παροχής βασικών αγαθών, ΚΗΦΗ, ΚΔΗΦ, Δομές αστέγων και ΣΥΔ, διότι δεν εκπληρώνεται το κριτήριο που αφορά στο Γεωπληροφοριακό Σύστημα.
9β – 9iii	05504	Αριθμός δομών που προσφέρουν βελτιωμένες διευρυμένες υπηρεσίες	Αριθμός	7	19	36,8%	Ο δείκτης λαμβάνει τιμή μόνο για τους 7 ξενώνες φιλοξενίας κακοποιημένων γυναικών. Ο δείκτης λαμβάνει μηδενική τιμή για ΚΔΗΦ και ΣΥΔ, γιατί δεν εκπληρώνεται ένα από τα κριτήρια με τα οποία συνδέεται , σύμφωνα με τον ορισμό του, δηλ. η λειτουργία του Ενιαίου Γεωπληροφοριακού Συστήματος εντός της ΠΠ. 2014-2020.
9β – 9iv	05504	Αριθμός δομών που προσφέρουν βελτιωμένες διευρυμένες υπηρεσίες	Αριθμός	38	66	57,6%	Ο δείκτης λαμβάνει τιμή μόνο για τα 38 Κέντρα Κοινότητας. Ο δείκτης λαμβάνει μηδενική τιμή για Δομές Παροχής Βασικών Αγαθών και ΚΗΦΗ, γιατί δεν εκπληρώνεται ένα από τα κριτήρια με τα οποία συνδέεται , σύμφωνα με τον ορισμό του, δηλ. η λειτουργία του Ενιαίου Γεωπληροφοριακού Συστήματος εντός της ΠΠ 2014-2020.
9β – 9i	10502	Συμμετέχοντες που αποδεσμεύονται από τη φροντίδα εξαρτημένων ατόμων και που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας που συμμετέχουν σε εκπαίδευση/ κατάρτιση που κατέχουν θέση απασχόλησης συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης ή που διατηρούν τη θέση εργασίας τους αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους	Αριθμός	27.983,00	10.000	279,8%	ο δείκτης έχει υπερερευχθεί σε 279,8%, μέσα από τις πράξεις που υλοποιήθηκαν για την εναρμόνιση οικογενειακής επαγγελματικής ζωής. Η βασική δράση αφορούσε την ενίσχυση της απασχολησιμότητας των γονέων μέσω της παροχής υπηρεσιών φροντίδας και φύλαξης βρεφών, νηπίων, παιδιών και ατόμων ΜΕΑ από δομές που συμμετέχουν στο πρόγραμμα και αφετέρου στην ισότιμη πρόσβαση των ευπαθών ομάδων (παιδιά και άτομα ΜΕΑ) σε ποιοτικές κοινωνικές υπηρεσίες. Οι κύκλοι του προγράμματος ήταν ιδιαίτερα επιτυχημένοι, υπογραμμίζοντας τη σημαντικότητα της παρέμβασης. Επιπλέον, δεσμεύθηκαν επιπλέον ποσά, τα οποία συνέβαλλαν στην επιτυχή υλοποίηση του δείκτη. Το 2017,

ΑΠ	Κωδικός	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος (2023) σύνολο	Ποσοστό Κάλυψης	
							αποδεδειχθήκαν 30.350.600 € (Κοινοτική Συνδρομή) προς τον Άξονα 9B, εκ των οποίων: 16.603.941 € κατευθύνθηκαν ειδικά στην Επενδυτική Προτεραιότητα 9i και συγκεκριμένα στη δράση “Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής. Το 2019, έγινε νέα μεταφορά πόρων προς 9i (612.830 € (Κοινοτική Συμμετοχή))
9β – 9iii	10502	Συμμετέχοντες που αποδεδειχθήκαν από τη φροντίδα εξαρτημένων ατόμων και που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας που συμμετέχουν σε εκπαίδευση/ κατάρτιση που κατέχουν θέση απασχόλησης συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης ή που διατηρούν τη θέση εργασίας τους αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους	Αριθμός	761	255	298,4%	Η χρηματοδοτική ενίσχυση της 9iii υποστήριξε δράσεις που οδήγησαν στην υπεραπόδοση του δείκτη αποτελέσματος 10502, ο οποίος, λόγω δομής του Προγράμματος, μετράται για περισσότερες από μία επενδυτικές προτεραιότητες (9i και 9iii). Η ενίσχυση της ΕΠ 9iii έγινε το 2017 με 5.665.219 €, όπου οι πρόσθετοι πόροι καταναμήθηκαν στην ΕΠ 9iii.- Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής ΑΜΕΑ. Αυτή η ενίσχυση επέτρεψε τη διερεύνηση των κύκλων της δράσης, τεκμηριώνοντας ότι οι δράσεις αυτές έχουν πολύ υψηλή απορρόφηση και αποτελεσματικότητα, αυξάνοντας τους ωφελούμενους που μετρά ο δείκτης 10502.
9β-9i	10904	Άνεργοι ωφελούμενοι από ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης που αποκτούν εξειδίκευση μετά τη λήξη της συμμετοχής τους	Αριθμός	1.375,00	337	408,0%	Ο δείκτης αποτελέσματος 10904 παρουσιάζει υπεραπόδοση (408%) ως αποτέλεσμα της υλοποίησης σειράς δράσεων κατάρτισης και αναβάθμισης δεξιοτήτων στο πλαίσιο της Επενδυτικής Προτεραιότητας 9i και 9iii, των έργων στοχευμένων δράσεων επαγγελματικής ένταξης μακροχρόνια ανέργων και ευπαθών ομάδων. Τα έργα αυτά αποτελούν τυπικές ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης και παράγουν άμεσα τον δείκτη 10904. Η επίδοση ενισχύθηκε περαιτέρω από τις αναθεωρήσεις του Προγράμματος (2017 και 2019), οι οποίες αύξησαν σημαντικά τους πόρους της ΕΠ 9i.
9β-9iii	11102	Συμμετέχοντες με αναπηρία που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας που συμμετέχουν σε εκπαίδευση κατάρτιση που αποκτούν εξειδίκευση που κατέχουν θέση απασχόλησης συμπεριλαμβανομένης	Αριθμός	3	30	10,0%	Στον δείκτη συνεισέφερε μόνο ένα έργο. Από αυτούς που συμμετείχαν στη δράση 170 άτομα (Δείκτης Εκροών 11109) δήλωσαν σε αναζήτηση εργασίας 3 άτομα κατά τα οριζόμενα του δείκτη (αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους» θεωρείται το διάστημα

ΑΠ	Κωδικός	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος (2023) σύνολο	Ποσοστό Κάλυψης	
		της αυτοαπασχόλησης αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους					αμέσως μετά την ημερομηνία εξόδου του συμμετέχοντα από την πράξη έως max. 4 εβδομάδες μετά).
9β	11104	Μετανάστες συμμετέχοντες αλλοδαπής προέλευσης μειονότητες συμπεριλαμβανομένων περιθωριοποιημένων κοινοτήτων όπως οι Ρομ που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας που συμμετέχουν σε εκπαίδευση/κατάρτιση που αποκτούν εξειδίκευση που κατέχουν θέση απασχόλησης συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους	Αριθμός	105	30	350,0%	Στον δείκτη συνεισέφεραν 4 έργα που αφορούν την εκμάθηση ελληνικής γλώσσας και την ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων για ΡΟΜΑ σε 4 περιοχές της ΠΚΜ. Ο δείκτης επιτεύχθηκε μέσα από την υψηλή συμμετοχή των άμεσα ωφελούμενων στις δράσεις.
9β-9iv	11206	Ποσοστό ατόμων που πλήττονται από τη φτώχεια και ωφελούνται από τις υπηρεσίες των Τοπικών Ομάδων Υγείας TOMY στο σύνολο των ατόμων που ωφελούνται από τις υπηρεσίες των Τοπικών Ομάδων Υγείας TOMY	Ποσοστό	21,52%	35,70%	60,3%	Ο δείκτης παρουσιάζει χαμηλότερη επίτευξη από την αναμενόμενη. Ο δείκτης 11206 συνδέεται άμεσα με τον δείκτη 11202, ο οποίος κατέγραψε επίδοση 31.968 ατόμων (κάλυψη 50%). Η τιμή του 11206 προκύπτει ως το ποσοστό των ωφελούμενων του δείκτη 11202 επί του συνόλου των ατόμων που επισκέφθηκαν τις TOMY. Η συλλογή των απαραίτητων δεδομένων πραγματοποιήθηκε από τον φορέα υλοποίησης, τον ΗΔΙΚΑ, την ΑΑΔΕ και την ΕΥΣΕΚΤ. Δεδομένου ότι οι TOMY παρέχουν υπηρεσίες οριζόντια στον γενικό πληθυσμό, η αναλογία των ωφελούμενων που βρίσκονται κάτω από το εισοδηματικό όριο της φτώχειας στην ΠΚΜ αποδείχθηκε μικρότερη από την αρχικά προβλεπόμενη, γεγονός που εξηγεί την απόκλιση από τον στόχο. Αυτό ωστόσο, δεν αντανακλά απαραίτητα υποχρησιμοποίηση των υπηρεσιών από άτομα που πλήττονται από φτώχεια, αλλά περιορισμούς στη διαθεσιμότητα και ποιότητα των δεδομένων, καθώς και στη φύση των TOMY ως υπηρεσίας πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας με οριζόντια προσέλευση πληθυσμού.

ΑΠ	Κωδικός	Περιγραφή	Μονάδα μέτρησης	Συνολική τιμή	Τιμή-στόχος (2023) σύνολο	Ποσοστό Κάλυψης	
9β-9iii	11509	Ποσοστό σχολείων που παρέχουν υπηρεσίες εκπαιδευτικής στήριξης σε μαθητές ΑΜΕΑ	Ποσοστό	1.64%	5,50%	29,8%	ο δείκτης καταμετράει τα μοναδικά σχολεία που παρείχαν υπηρεσίες εκπαιδευτικής στήριξης σε μαθητές ΑΜΕΑ προς το σύνολο των σχολικών μονάδων στην Περιφέρεια. Η πραγματική επίτευξη του δείκτη είναι $575/2.333=24,6\%$. Η επίτευξη του δείκτη εμφανίζεται χαμηλή λόγω τεχνικού θέματος στην SFC το οποίο θα εξεταστεί για να διορθωθεί.
12	T1313	Ποσοστό πληροφόρησης ανακοινώσεων προσκλήσεων προκηρύξεων σχετικά με τις ευκαιρίες χρηματοδότησης από τα ΕΠ που παρέχεται ηλεκτρονικά	Ποσοστό	100	100	100,0%	

Ο δείκτης 10502, που ανήκει ΑΠ 9B (9i) και αφορά τους συμμετέχοντες που αποδεσμεύονται από τη φροντίδα εξαρτημένων ατόμων και που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας, καταγράφει όσους συμμετείχαν σε εκπαίδευση ή κατάρτιση και κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, ή διατήρησαν τη θέση εργασίας τους αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους. Η συνολική τιμή ανέρχεται σε 27.983 άτομα, υπερβαίνοντας σημαντικά τον στόχο των 10.000 ατόμων για το 2023. Η υπέρβαση του στόχου κατά τέτοιο εύρος καταδεικνύει ότι οι δράσεις εκπαίδευσης και κατάρτισης έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην απασχολησιμότητα των συμμετεχόντων και ενισχύουν την αυτονομία και επαγγελματική δραστηριότητα αυτής της ευάλωτης ομάδας.

Ο δείκτης 10904, καταγράφει όσους συμμετείχαν σε δράσεις κατάρτισης ή εκπαίδευσης και απέκτησαν επαγγελματικές δεξιότητες που ενισχύουν την απασχολησιμότητά τους. Η συνολική τιμή ανέρχεται σε 1.375 άτομα, έναντι στόχου 337 ατόμων. Το αποτέλεσμα υποδεικνύει ότι οι παρεμβάσεις εκπαίδευσης και κατάρτισης έχουν υψηλή αποτελεσματικότητα και προσφέρουν ουσιαστική προστιθέμενη αξία στους συμμετέχοντες, ενισχύοντας τις δεξιότητες και την επαγγελματική τους ένταξη στην αγορά εργασίας. Η επίδοση αυτή δείχνει ότι οι δράσεις του Προγράμματος συμβάλλουν σημαντικά στη βελτίωση της απασχολησιμότητας και της ανταγωνιστικότητας των ωφελούμενων. Ο δείκτης 11104 (9ii), αφορά τους μετανάστες και συμμετέχοντες από μειονότητες, συμπεριλαμβανομένων περιθωριοποιημένων κοινοτήτων όπως οι Ρομά, οι οποίοι δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας και συμμετέχουν σε εκπαίδευση ή κατάρτιση, αποκτώντας εξειδίκευση και κατέχοντας θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους. Η συνολική τιμή ανέρχεται σε 105 άτομα, έναντι στόχου 30 ατόμων, υποδηλώνοντας υστέρηση στην επίτευξη του στόχου.

2.5.1 Προφίλ επωφελούμενων

Για τους ΑΠ και τις ΕΠ που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ, θα πρέπει να αναλυθούν τα δεδομένα τιμών επίτευξης όλων των κοινών δεικτών εκροών και αποτελεσμάτων συμμετεχόντων με χρονικό προφίλ 31/03/2025. Η ανάλυση των τιμών επίτευξης ανά κοινό δείκτη εκροής και της κατανομής των συμμετεχόντων καταδεικνύει ένα σαφές και συνεκτικό προφίλ των ωφελούμενων του προγράμματος, καθώς και σημαντικά άμεσα αποτελέσματα ως προς την πρόσβαση, ενεργοποίηση και στήριξη κοινωνικών ομάδων που αντιμετωπίζουν εμπόδια ένταξης στην αγορά εργασίας, την απόκτηση δεξιοτήτων και την ισορροπία επαγγελματικής οικογενειακής ζωής.

Το Πρόγραμμα παρουσιάζει καθαρή στόχευση, με το μεγαλύτερο μέρος των άμεσα ωφελούμενων να εντάσσεται στις ΕΠ 9i και 9iii. Αυτό υποδηλώνει στρατηγική συνοχή ως προς την αντιμετώπιση της ανεργίας, και του κοινωνικού αποκλεισμού. Η ΕΠ 9i καλύπτει την πλειονότητα των ομάδων πληθυσμού, ιδιαίτερα: ανέργους, γυναίκες, χαμηλής εκπαίδευσης άτομα, εργαζόμενους που χρειάζονται αναβάθμιση δεξιοτήτων, μετανάστες και μειονότητες. Η ΕΠ 9iii συμπληρώνει στοχευμένα την 9i και καλύπτει τους πιο ευάλωτους: άτομα άνω των 54, άτομα με αναπηρία, άστεγους, κοινωνικά αποκλεισμένους. Οι ΕΠ 8iii και 8v δεν συνδέονται σημαντικά με ατομικά ωφελούμενους, κάτι που είναι αναμενόμενο λόγω της φύσης των παρεμβάσεών τους.

Συνολικά, τα στοιχεία δείχνουν ότι η πλειονότητα των συμμετεχόντων είναι γυναίκες, με ποσοστά που στις περισσότερες κατηγορίες κυμαίνονται από 77% έως 99%, γεγονός που αναδεικνύει τη σημαντική ελκυστικότητα και προσβασιμότητα του προγράμματος προς τις γυναίκες, ιδιαίτερα εκείνες που βρίσκονται σε ευάλωτη εργασιακή θέση ή εκτός αγοράς εργασίας. Τα στοιχεία των δεικτών δείχνουν

ότι το Πρόγραμμα απευθύνθηκε κυρίως σε άνεργους, μακροχρόνια άνεργους, οικονομικά μη ενεργά άτομα και άτομα χαμηλών εκπαιδευτικών προσόντων. Οι μεγαλύτερες ομάδες ωφελουμένων ήταν οι CO01 (άνεργοι, 42.964 άτομα), CO02 (μακροχρόνια άνεργοι, 20.758 άτομα) και CO10 (απόφοιτοι ανώτερης δευτεροβάθμιας / ISCED 3–4, 40.896 άτομα). Σημαντική είναι επίσης η συμμετοχή μεταναστών και μειονοτήτων (CO15μ 14.110 άτομα), καθώς και γυναικών που αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό ωφελουμένων σε όλους σχεδόν τους δείκτες. Οι νεότεροι (CO06: κάτω των 25) και οι μεγαλύτεροι ηλικιακά (CO07, CO08, άνω των 54) εμφανίζονται επίσης σε σημαντικό βαθμό, γεγονός που υποδηλώνει ότι το Πρόγραμμα υποστήριξε διαφορετικές πληθυσμιακές μονάδες με ιδιαίτερη έμφαση σε ευάλωτες κοινωνικές μονάδες, συμβάλλοντας στους στόχους της κοινωνικής συνοχής.

Πίνακας 18 Κοινοί δείκτες εκροών και κατανομή με βάση το φύλο

	Δείκτης	Τιμή Επίτευξης			Αναλογία υλοποίησης	
		Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες
CO01	άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων	42.964	1.940	41.024	5%	95%
CO02	μακροχρόνια άνεργοι	20.758	832	19.926	4%	96%
CO03	οικονομικά μη ενεργά άτομα	2.689	515	2.174	19%	81%
CO04	οικονομικά μη ενεργά άτομα που δεν παρακολουθούν εκπαίδευση ή κατάρτιση	2.186	494	1.692	23%	77%
CO05	απασχολούμενοι, συμπεριλαμβανομένων των αυτοαπασχολούμενων	27.415	741	26.674	3%	97%
CO06	κάτω των 25 ετών	2.180	370	1.810	17%	83%
CO07	άνω των 54 ετών	1.597	544	1.053	34%	66%
CO08	άνω των 54 ετών που είναι άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων, ή οικονομικά μη ενεργά άτομα που δεν παρακολουθούν εκπαίδευση ή κατάρτιση	1.429	484	945	34%	66%
CO09	απόφοιτοι πρωτοβάθμιας (ISCED 1) ή κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ISCED 2)	10.198	1.061	9.137	10%	90%
CO10	απόφοιτοι ανώτερης δευτεροβάθμιας (ISCED 3) ή μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ISCED 4)	40.896	1.199	39.697	3%	97%
CO11	απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ISCED 5 έως 8)	19.855	663	19.192	3%	97%
CO15	μετανάστες, συμμετέχοντες αλλοδαπής προέλευσης, μειονότητες (συμπεριλαμβανομένων περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομ)	14.110	911	13.199	6%	94%
CO16	συμμετέχοντες με αναπηρία	760	167	593	22%	78%
CO17	άλλα μειονεκτούντα άτομα	6.562	1.339	5.223	20%	80%
CO18	άστεγοι ή άτομα που έχουν αποκλειστεί από τη στέγαση	466	328	138	70%	30%
CO19	άτομα από αγροτικές περιοχές	7.819	41	7.778	1%	99%

Σημείωση. Τα νούμερα είναι συναθροιστικά και αφορούν το σύνολο των άμεσα ωφελούμενων για όλες τις ΕΠ που οι κοινοί δείκτες απαντούν (8iii,8v, 9i,9ii,9iii,9iv,9vi)

Εξετάζοντας το αναλυτικό προφίλ των συμμετεχόντων. Για τους άνεργους στην κατηγορία CO01 – Άνεργοι, συμμετείχαν 42.964 άτομα, εκ των οποίων 41.024 γυναίκες (95%) και 1.940 άνδρες (5%). Στους μακροχρόνια άνεργους (CO02) καταγράφηκαν 20.758 ωφελούμενοι με 96% γυναίκες (19.926) και 4% άνδρες (832). Για τα οικονομικά μη ενεργά άτομα (CO03) οι ωφελούμενοι ήταν 2.689 άτομα, εκ των οποίων 81% γυναίκες (2.174) και 19% άνδρες (515). Αντίστοιχα, στα οικονομικά μη ενεργά

άτομα εκτός εκπαίδευσης/κατάρτισης (CO04) καταγράφηκαν 2.186 ωφελούμενοι, με 77% γυναίκες (1.692) και 23% άνδρες (494). Τα παραπάνω επιβεβαιώνουν ότι το πρόγραμμα λειτουργεί ως βασικός μηχανισμός ενεργοποίησης γυναικών που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας. Στην κατηγορία CO05 – Απασχολούμενοι συμπεριλαμβανομένων των αυτοαπασχολουμένων, συμμετείχαν 27.415 άτομα, εκ των οποίων 97% γυναίκες (26.674).

Εξετάζοντας τις ηλικιακές ομάδες, νέοι κάτω των 25 ετών (CO06) ανήλθαν σε 2.180 συμμετέχοντες, με 83% γυναίκες και 17% άνδρες, ενώ στην ομάδα άνω των 54 ετών (CO07) καταγράφηκαν 1.597 άτομα, με 66% γυναίκες (1.053) και 34% άνδρες (544). Επίσης, οι ωφελούμενοι άνω των 54 ετών που είναι άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων, ή οικονομικά μη ενεργά άτομα που δεν παρακολουθούν εκπαίδευση ή κατάρτιση (CO08) ήταν σχετικά αρκετοί με 1429 άτομα να γίνονται χρήστες αποτελεσμάτων της ΕΠ9, αναδεικνύοντας τις ιδιαίτερες ανάγκες που κάλυψε η συγκεκριμένη ΕΠ. Οι απόφοιτοι χαμηλής εκπαίδευσης ISCED 1–2 (CO09) ανήλθαν σε 10.198, με 90% γυναίκες (9.137), ενώ οι απόφοιτοι ανώτερης δευτεροβάθμιας (CO10) ανήλθαν σε 40.896, με 97% γυναίκες (39.697). Οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας (CO11) ήταν 19.855, με 97% γυναίκες (19.192). Η συμμετοχή γυναικών είναι κυρίαρχη σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, αποδεικνύοντας ότι το πρόγραμμα προσελκύει γυναίκες ανεξαρτήτως μορφωτικού επιπέδου.

Σε σχέση με τις ευάλωτες και ειδικές ομάδες, οι μετανάστες, συμμετέχοντες αλλοδαπής προέλευσης, μειονότητες (συμπεριλαμβανομένων περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομ) (CO15) συμμετείχαν 14.110 άτομα, εκ των οποίων 94% γυναίκες (13.199), ενώ στα άτομα με αναπηρίες (CO16) οι συμμετέχοντες ήταν 760, με 78% γυναίκες και 22% άνδρες. Τέλος, τα άλλα μειονεκτούντα άτομα (CO17) καταγράφηκαν 6.562, με 80% γυναίκες. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο δείκτης CO18, ο οποίος καταμετρούσε Άστεγους ή αποκλεισμένους από στέγαση, όπου ο αριθμός συμμετεχόντων ήταν 466, εκ των οποίων 70% άνδρες (328) και 30% γυναίκες (138). Πρόκειται για τη μοναδική κατηγορία όπου οι άνδρες υπερτερούν αριθμητικά, γεγονός που αντανακλά τη διαφορετική κοινωνική πραγματικότητα αυτής της πληθυσμιακής ομάδας, άλλα επιβεβαιώνει και όλες τις μελέτες που καταδεικνύουν την ίδια αναλογία ως προς την αστεγία. Τέλος, στον CO19 – Άτομα από αγροτικές περιοχές συμμετείχαν 7.819 άτομα, με 99% γυναίκες (7.778), στοιχείο που υποδεικνύει ισχυρή ενασχόληση των γυναικών σε αγροτικές τοπικές κοινωνίες με δράσεις κατάρτισης και ενδυνάμωσης.

Συνολικά, φαίνεται ότι οι γυναίκες έχουν υψηλή συμμετοχή σχεδόν σε όλους τους δείκτες, αποδεικνύοντας ότι το Πρόγραμμα ανταποκρίθηκε σε πραγματικές ανάγκες ενώ ταυτόχρονα υποδηλώνει και την επιτυχία του Προγράμματος αναφορικά με την οριζόντια στόχευση για την ισότητα των φύλων. Με 41.024 άνεργες ή μακροχρόνια άνεργες γυναίκες και 2.174 οικονομικά μη ενεργές γυναίκες το πρόγραμμα επιτυγχάνει υψηλές τιμές προσέγγισης πληθυσμών με αυξημένα εμπόδια απασχόλησης. Αντιστοίχως, πάνω από 10.000 μετανάστες συμμετέχοντες αλλοδαπής προέλευσης, μειονότητες (συμπεριλαμβανομένων περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομ) ωφελήθηκαν από τις δράσεις του Προγράμματος καθώς και πάνω από 7.000 άτομα με αναπηρία ή άλλα μειονεκτούντα άτομα, αποκαλύπτει, ότι το πρόγραμμα είχε ένα ευρύτερο κοινωνικό αποτύπωμα.

Οι τιμές επίτευξης καταδεικνύουν ότι το πρόγραμμα έχει επιτύχει σημαντική προσέγγιση και στήριξη ομάδων με υψηλό κοινωνικό και εργασιακό κίνδυνο, με ιδιαίτερη έμφαση στις γυναίκες, στους άνεργους, στα οικονομικά μη ενεργά άτομα και σε πληθυσμούς με πολλαπλά εμπόδια ένταξης. Παράλληλα, η διαφοροποιημένη συμμετοχή ανδρών σε συγκεκριμένες κατηγορίες (όπως η αστεγία και η αναπηρία) παρέχει κρίσιμες ενδείξεις για την κατεύθυνση περαιτέρω στοχευμένων πολιτικών. Συνολικά, το Πρόγραμμα ανταποκρίθηκε στις ανάγκες του πληθυσμού που αντιμετωπίζουν μεγάλα εμπόδια ένταξης στην αγορά εργασίας, ενισχύοντας την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη. Επίσης,

ανταποκρίθηκε σε άμεσες ανάγκες που εντοπίστηκαν σε σχέση με το μεταναστευτικό, την αστεγία και συνολικά τη στήριξη περισσότερο ευάλωτων ομάδων.

2.6 Αξιολόγηση των Στρατηγικών Χωρικής Ανάπτυξης

Η Κεντρική Μακεδονία αποτελεί μία Περιφέρεια με έντονη αστική διάσταση, καθώς το 26,57% της έκτασής της χαρακτηρίζεται ως αστική περιοχή και συγκεντρώνει το 76,9% του συνολικού πληθυσμού της. Πέραν του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Θεσσαλονίκης, στην Περιφέρεια καταγράφονται έντεκα ακόμη αστικά κέντρα με πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων, τα οποία παρουσιάζουν διαφορετικές ανάγκες αλλά και κοινές προκλήσεις που σχετίζονται με την πίεση στους φυσικούς πόρους, τη συνεχή επέκταση των αστικών λειτουργιών και τις κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες.

Οι αυξανόμενες πυκνότητες κατοίκησης δημιουργούν πολλαπλές πιέσεις στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, καθιστώντας αναγκαίο έναν ολοκληρωμένο σχεδιασμό που θα υποστηρίξει τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη τόσο σε επίπεδο υποδομών όσο και κοινωνικής συνοχής. Παράλληλα, η προστασία του περιαστικού χώρου, η αντιμετώπιση των συγκρούσεων χρήσεων γης και η στήριξη της απασχόλησης και της κοινωνικής ενσωμάτωσης ευάλωτων ομάδων αποτελούν κρίσιμες παραμέτρους ενός αποτελεσματικού μοντέλου αστικής ανασυγκρότησης.

Το αστικό περιβάλλον της Θεσσαλονίκης κατά τον σχεδιασμό του Προγράμματος εμφάνιζε, και συνεχίζει να εμφανίζει, ιδιαίτερες σύνθετες προκλήσεις, όπως κυκλοφοριακή συμφόρηση, έντονες συγκρούσεις χρήσεων γης, προβλήματα στις πύλες εισόδου της πόλης, ανάγκη αναβάθμισης των βιομηχανικών συγκεντρώσεων, όπως στην περιοχή της Ευκαρπίας, και ελλείψεις σε αναπλάσεις, αξιοποίηση μνημείων, πολιτιστικούς χώρους και σύγχρονες πολιτιστικές υποδομές. Έτσι, κατά τον σχεδιασμό του Προγράμματος ορθώς είχε κριθεί ότι ήταν αναγκαία μια διακριτή στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (BAA), η οποία να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της μητροπολιτικής λειτουργίας του αστικού περιβάλλοντος της μητροπολιτικής ενότητας της Θεσσαλονίκης.

Για τα υπόλοιπα αστικά κέντρα, η στρατηγική BAA επικεντρώθηκε κυρίως στην αντιμετώπιση ζητημάτων που σχετίζονται με τις σχέσεις αστικού και περιαστικού χώρου, τη διαχείριση των συγκρούσεων χρήσεων γης και την ενίσχυση της τοπικής κοινωνικής και οικονομικής ζωής. Η εφαρμογή της Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης υλοποιήθηκε μέσω του εργαλείου της Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης (ΟΧΕ), με χρηματοδότηση που συνδύαζε πόρους του ΕΤΠΑ και του ΕΚΤ. Συνολικά, το 10% των πόρων των δύο Ταμείων είχε δεσμευθεί για την υποστήριξη των Στρατηγικών BAA, όπως προβλέπεται από το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας.

Η επιλογή και η έγκριση των Στρατηγικών BAA βασίστηκε σε ένα σύνολο αντικειμενικών κριτηρίων που σχετίζονται με την καταλληλότητα της στρατηγικής, τη συμβολή της στα αναμενόμενα αποτελέσματα του Προγράμματος, τη διαχειριστική και τεχνική ικανότητα των φορέων και τη δυνατότητα μόχλευσης πρόσθετων πόρων. Οι αστικές αρχές είχαν την ευθύνη υποβολής των στρατηγικών και επιλογής των επιμέρους δράσεων, ενώ η Διαχειριστική Αρχή είχε τον κεντρικό ρόλο στον συντονισμό και την παρακολούθηση της υλοποίησης, σε συνεργασία με τα Τομεακά Προγράμματα όπου απαιτούνταν.

2.6.1 Αξιολόγηση των Στρατηγικών Χωρικής Ανάπτυξης: Οικονομική Αποτελεσματικότητα

Ο Πίνακας 19 παρουσιάζει τα βασικά οικονομικά στοιχεία υλοποίησης των Στρατηγικών Χωρικής Ανάπτυξης, οι οποίες περιλαμβάνουν τις Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) και τις παρεμβάσεις ΤΑΠΤΟΚ, σε σύγκριση με το σύνολο του Προγράμματος. Η αποτύπωση πραγματοποιείται σε τέσσερα διαδοχικά στάδια: προσκλήσεις, εντάξεις, συμβάσεις και πληρωμές, επιτρέποντας την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων για την πρόοδο της απορρόφησης και ενδείξεις για την υλοποίηση.

Πίνακας 19 Χρηματοοικονομική Εικόνα των Στρατηγικών Χωρικής Ανάπτυξης, ποσά σε όρους Δημόσιας Δαπάνης (ΔΔ)

	Προγραμματική Δέσμευση (1)	Προσκλήσεις (2)	ΕΝΤΑΞΕΙΣ (3)		ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ (4)	ΠΛΗΡΩΜΕΣ (5)
			Πλήθος	ΔΔ		
ΣΒΑΑ (1)	106.360.940	105.805.940	157	37.296.474	37.296.474	37.283.089
ΤΑΠΤΟΚ (2)	2.328.340	3.316.118	26	2.467.365	2.467.365	2.467.365
(3)= (1) + (2)	108.689.280	109.122.058	183	39.763.839	39.763.839	39.750.454
(4) ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟ Σ	894.840.260	1.525.047.574	8538	989.338.296	988.113.414	964.706.478
(5)=(3)/(4)	12,15%	7,16%	2,14%	4,02%	4,02%	4,12%

Συνολικά, οι Στρατηγικές Χωρικής Ανάπτυξης αντιστοιχούν στο 12,15% της Προγραμματικής Δέσμευσης, στο 7,16% των Προσκλήσεων, στο 4,02% των Εντάξεων και των Συμβάσεων και στο 4,12% των Πληρωμών. Επίσης, όπως γίνεται εμφανές, οι ΣΒΑΑ απορρόφησαν μεγαλύτερο μέρος των Πληρωμών ενώ είχαν και μεγαλύτερο πλήθος εντάξεων, όπως προβλεπόταν.

Γράφημα 16 Αναλογία Έργων και Πληρωμών των Στρατηγικών Χωρικής Ανάπτυξης

Ο πίνακας που ακολουθεί αποτυπώνει τη χρηματοδοτική πορεία των ΣΒΑΑ σε σύγκριση με το σύνολο του Προγράμματος, για τα δύο Ταμεία (ΕΤΠΑ και ΕΚΤ). Σε επίπεδο ΕΤΠΑ, οι ΣΒΑΑ αντιστοιχούν σε προγραμματική δέσμευση 85,7 εκατ. €, ποσό που καλύφθηκε σχεδόν πλήρως από τις εκδοθείσες προσκλήσεις (99,4%). Οι εντάξεις, οι συμβάσεις και οι πληρωμές διαμορφώνονται στο ίδιο περίπου επίπεδο (28,3% της προγραμματικής δέσμευσης), γεγονός που υποδηλώνει μια συνεκτική εξέλιξη των έργων χωρίς σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των σταδίων υλοποίησης.

Πίνακας 20 Χρηματοοικονομική Εικόνα των ΣΒΑΑ

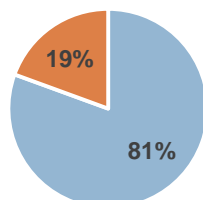
	Προγραμματική Δέσμευση (1)	Προσκλήσεις (2)	(2)/(1)	ΕΝΤΑΞΕΙΣ (3)		(3)/(1)	ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ (4)	(4)/(1)	ΠΛΗΡΩΜΕΣ (5)	(5)/(1)
				Πλήθος	ΔΔ					
(Α) ΕΤΠΑ - ΣΒΑΑ	85.695.500	85.140.500	99,4%	108	24.239.781	28,3%	24.239.781	28,3%	24.232.032	28,3%

(B) ΕΤΠΑ – Σύνολο	692.846.941	1.281.528.064	185%	7990	757.016.968	109,3%	755.792.086	109,1%	738.236.119	106,6%
Αναλογία (Α)/(B)	12,37%	6,64%	53,73%	1,35%	3,20%	25,89%	3,21%	25,94%	3,28%	26,55%
(Γ) ΕΚΤ-ΣΒΑΑ	20.665.440	20.800.598	100,7%	49	13.056.693	63,2%	13.056.693	63,2%	13.051.058	63,2%
(Δ) ΕΚΤ – Πρόγραμμα (Ε)	201.993.319	243.519.510	120,60%	548	232.321.327	115,0%	232.321.327	115,0%	226.470.360	112,1%
Αναλογία (3)/(4)	10%	9%	83%	9%	6%	55%	6%	55%	6%	56%
(ΣΤ) ΣΒΑΑ (Α) + (Γ)	106.360.940	179.684.208	168,9%	157	37.296.474	35,1%	37.296.474	35,1%	37.283.090	35,1%

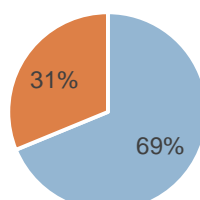
Σημείωση. ποσά σε όρους Δημόσιας Δαπάνης (ΔΔ)

Γράφημα 17 Αναλογία Προγραμματικής Δέσμευσης, Έργων και Πληρωμών των ΣΒΑΑ κατά

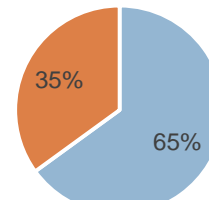
Προγραμματική Δέσμευση

Έργα

Πληρωμές

■ (Α) ΕΤΠΑ - ΣΒΑΑ ■ (Γ) ΕΚΤ - ΣΒΑΑ

Ταμείο

Σε σύγκριση με το σύνολο του ΕΤΠΑ, οι ΣΒΑΑ αντιπροσωπεύουν το 12,4% της προγραμματικής δέσμευσης, αλλά μικρότερα ποσοστά ως προς τις προσκλήσεις και το πλήθος των έργων, περίπου 1,35%, αντανakλώντας τον περισσότερο συγκεντρωμένο και ολοκληρωμένο χαρακτήρα των παρεμβάσεων. Ωστόσο, το μερίδιό τους στις πληρωμές του ΕΤΠΑ ανέρχεται σε περίπου 26,5%, στοιχείο που δείχνει ουσιαστική χρηματοδοτική βαρύτητα σε σχέση με τον συνολικό όγκο του Προγράμματος.

Αντίστοιχα, στο ΕΚΤ οι ΣΒΑΑ εμφανίζουν εντάξεις, συμβάσεις και πληρωμές που φθάνουν στο 63,2% της Προγραμματικής Δέσμευσης. Σε σύγκριση με το σύνολο του ΕΚΤ, οι ΣΒΑΑ αντιστοιχούν περίπου στο 10% της προγραμματικής δέσμευσης και στο 6% των πληρωμών, με σημαντικά υψηλότερο όμως ποσοστό ωρίμανσης έργων σε σχέση με τον μέσο όρο του Προγράμματος.

Συνολικά, λαμβάνοντας υπόψη και τα δύο Ταμεία, οι ΣΒΑΑ συγκεντρώνουν προγραμματική δέσμευση ύψους 106,4 εκατ. €, με τις προσκλήσεις να υπερβαίνουν τη δέσμευση (168,9%) και τις πληρωμές να ανέρχονται στο 35,1%. Η εικόνα αυτή υποδηλώνει ότι οι Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης αποτέλεσαν διακριτό αλλά ουσιαστικό τμήμα του Προγράμματος, με περιορισμένο αριθμό έργων, αλλά με σχετικά υψηλή χρηματοδοτική ένταση και συνεκτική πρόοδο υλοποίησης.

Πίνακας 21 Χρηματοοικονομική Εικόνα των ΣΒΑΑ κατά Περιοχή

ΣΒΑΑ	Προγραμματική Δέσμευση (1)	Προσκλήσεις (2)	(2)/(1)	ΕΝΤΑΞΕΙΣ (3)		(3)/(1)	ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ (4)	(4)/(1)	ΠΛΗΡΩΜΕΣ (5)	(5)/(1)
				Πλήθος	ΔΔ					

Έδεσσα, Αστική αναζωογόνηση	2.601.000	2.601.000	100%	7	606.323	23,3%	606.323	23,3%	606.323	23,3%
ΣΒΑΑ Βέροιας	4.204.000	4.204.000	100%	12	2.430.997	57,8%	2.430.997	57,8%	2.430.997	57,8%
ΣΒΑΑ Γιαννιτσών	3.806.000	3.806.000	100%	11	598.329	15,7%	598.329	15,7%	598.329	15,7%
ΣΒΑΑ Κατερίνης	3.200.000	3.200.000	100%	6	476.254	14,9%	476.254	14,9%	476.254	14,9%
ΣΒΑΑ Μητρ. Εν. Θεσσαλονίκης	84.326.940	83.771.940	99,3%	98	30.762.735	36,5%	30.762.735	36,5%	30.754.362	36,5%
ΣΒΑΑ Νάουσας	3.504.000	3.504.000	100%	6	841.178	24,0%	841.178	24,0%	836.166	23,9%
ΣΒΑΑ Σερρών	4.719.000	4.719.000	100%	17	1.580.658	33,5%	1.580.658	33,5%	1.580.658	33,5%
Σύνολο	106.360.940	105.805.940	99,48%	157	37.296.474	35,06%	37.296.474	35,06%	37.283.089	35,05%

Σημείωση. ποσά σε όρους Δημόσιας Δαπάνης (ΔΔ)

Η ΣΒΑΑ της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος των πόρων, 84.326.940 €, καθώς και τον υψηλότερο αριθμό έργων, 98, γεγονός που αντανακλά τον μητροπολιτικό χαρακτήρα της περιοχής και το εύρος των παρεμβάσεων που υλοποιήθηκαν. Το ποσοστό πληρωμών ανέρχεται σε 36,5% της προγραμματικής δέσμευσης, επίπεδο συγκρίσιμο με τον συνολικό μέσο όρο των ΣΒΑΑ.

Στα λοιπά αστικά κέντρα, οι ΣΒΑΑ εμφανίζουν διαφοροποιήσεις ως προς το ποσοστό υλοποίησης. Η Βέροια παρουσιάζει σχετικά υψηλότερο ποσοστό πληρωμών ίσο με 57,8%, ενώ οι ΣΒΑΑ Γιαννιτσών και Κατερίνης καταγράφουν χαμηλότερα επίπεδα απορρόφησης, περίπου 15–16%, γεγονός που συνδέεται κυρίως με τη φύση, το χρονοδιάγραμμα και την ωρίμανση των επιμέρους έργων. Οι ΣΒΑΑ Έδεσσας, Νάουσας και Σερρών κινούνται σε ενδιάμεσα επίπεδα, με ποσοστά πληρωμών μεταξύ 23% και 33%. Καταλήγοντας παρουσιάζονται συνοπτικά χρηματοοικονομικά στοιχεία για τις δράσεις Τοπικής Ανάπτυξης με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ).

Πίνακας 22 Χρηματοοικονομικά Στοιχεία για τις ΤΑΠΤΟΚ

ΤΑΠΤΟΚ	Εντάξεις		ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ	ΠΛΗΡΩΜΕΣ
	Πλήθος	ΔΔ		
Κάλυψη λειτουργικών εξόδων ΕΦ - ΟΤΔ στις εγκεκριμένες περιοχές εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ/ΠΑΑ/ΕΠΑΛΘ	8	426.815	426.815	426.815
Δράσεις ΕΚΤ για την εγκεκριμένη περιοχή εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ/ΠΑΑ/ΕΠΑΛΘ που περιλαμβάνει τους Δήμους Λαγκαδά, Βόλβης και τμήματα των Δήμων Ωραιοκάστρου, Θέρμης, Θερμαϊκού, Πυλαίας-Χορτιάτη και Δέλτα του Νομού Θεσσαλονίκης	3	543.620	543.620	543.620
Δράσεις ΕΚΤ για την εγκεκριμένη περιοχή εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ/ΠΑΑ/ΕΠΑΛΘ που περιλαμβάνει τον Δήμο Χαλκηδόνας και τμήμα του δήμου Δέλτα στον Νομό Θεσσαλονίκης	2	180.018	180.018	180.018
Δράσεις ΕΚΤ για την εγκεκριμένη περιοχή εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ/ΠΑΑ/ΕΠΑΛΘ στη Χαλκιδική	2	447.485	447.485	447.485
Δράσεις ΕΚΤ για την εγκεκριμένη περιοχή εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ/ΠΑΑ/ΕΠΑΛΘ στην Πέλλα	3	177.327	177.327	177.327
Δράσεις ΕΚΤ για την εγκεκριμένη περιοχή εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ/ΠΑΑ/ΕΠΑΛΘ στην Ημαθία	4	252.188	252.188	252.188

ΤΑΠΤΟΚ	Εντάξεις		ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ	ΠΛΗΡΩΜΕΣ
	Πλήθος	ΔΔ		
Δράσεις ΕΚΤ για την εγκεκριμένη περιοχή εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ/ΠΑΑ/ΕΠΑΛΘ στην Πιερία	1	40.942	40.942	40.942
Δράσεις ΕΚΤ για την εγκεκριμένη περιοχή εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ/ΠΑΑ/ΕΠΑΛΘ στο Κιλκίς	1	190.103	190.103	190.103
Δράσεις ΕΚΤ για την εγκεκριμένη περιοχή εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ/ΠΑΑ/ΕΠΑΛΘ στις Σέρρες	2	208.867	208.867	208.867
Άθροισμα	26	2.467.365	2.467.365	2.467.365

Σημείωση. ποσά σε όρους Δημόσιας Δαπάνης (ΔΔ)

Ο παραπάνω πίνακας παρουσιάζει τα χρηματοοικονομικά στοιχεία των ΤΑΠΤΟΚ που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του ΕΚΤ, αποτυπώνοντας μια ιδιαίτερα συνεκτική εικόνα ως προς την οικονομική τους υλοποίηση. Συνολικά, εντάχθηκαν 26 πράξεις με συνολική δημόσια δαπάνη ύψους 2.467.365 €, ποσό το οποίο έχει πλήρως συμβασιοποιηθεί και πληρωθεί.

Η πλήρης ταύτιση εντάξεων, συμβάσεων και πληρωμών σε όλες τις κατηγορίες δράσεων υποδηλώνει ότι οι παρεμβάσεις ΤΑΠΤΟΚ χαρακτηρίστηκαν από σαφώς οριοθετημένο αντικείμενο και σχετικά περιορισμένο οικονομικό εύρος, στοιχεία που διευκόλυναν την ομαλή και έγκαιρη υλοποίησή τους. Ιδιαίτερη βαρύτητα καταλαμβάνουν οι δράσεις ΕΚΤ στις περιοχές της Θεσσαλονίκης (Λαγκαδάς, Βόλβη, Χαλκηδόνα και τμήματα όμορων δήμων), καθώς και στη Χαλκιδική, οι οποίες συγκεντρώνουν σημαντικό μέρος της συνολικής δαπάνης. Παράλληλα, η κάλυψη των λειτουργικών εξόδων των Ενδιάμεσων Φορέων/Ομάδων Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ) αποτελεί διακριτή κατηγορία παρεμβάσεων, με 8 πράξεις και δημόσια δαπάνη 426.815 €, συμβάλλοντας στη διοικητική και οργανωτική υποστήριξη της εφαρμογής των στρατηγικών ΤΑΠΤΟΚ.

2.6.2 Αξιολόγηση των Στρατηγικών Χωρικής Ανάπτυξης: Φυσική Αποτελεσματικότητα

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζεται συνοπτικά η φυσική αποτελεσματικότητα των Στρατηγικών Χωρικής Ανάπτυξης ανά περιοχή. Έτσι, αποτυπώνεται ανά περιοχή η συνεισφορά των χωρικών στρατηγικών στους δείκτες εκρών και αποτελέσματος. Αρχικά παρουσιάζονται τα στοιχεία για την Μητροπολιτική Ενότητα Θεσσαλονίκης, δεδομένου του ειδικού της βάρους στο ΠΕΠ, ενώ στην συνέχεια παρουσιάζονται τα στοιχεία για τις υπόλοιπες περιοχές από κοινού οι οποίες συμμετέχουν μόνο σε δείκτες εκρός σε αντίθεση με την Μητροπολιτική Ενότητα Θεσσαλονίκης.

Πίνακας 23 ΣΒΑΑ Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης – Δείκτες Εκρών

Ταμείο	ΕΠ	Ειδικός Στόχος	Περιγραφή ειδικού στόχου	Κωδικός Δείκτη	Περιγραφή δείκτη	Τιμή 2023
ΕΤΠΑ	4e	6-ΑΞ04-4e-4e1	Προώθηση της Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας	3405	Πλήθος παρεμβάσεων	1
ΕΤΠΑ	4e	6-ΑΞ04-4e-4e1	Προώθηση της Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας	9002	Μήκος ποδηλατοδρόμων μονοπατιών που κατασκευάζονται	1,65

ΕΤΠΑ	5a	6-AΞ05-5a-5a1	Ενίσχυση της πρόληψης και των δυνατοτήτων αντιμετώπισης φυσικών καταστροφών σε ζώνες υψηλού κινδύνου	3405	Πλήθος παρεμβάσεων	8
ΕΤΠΑ	6e	6-AΞ06-6e-6e1	Ανάπλαση και αναζωογόνηση υποβαθμισμένων αστικών περιοχών και βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος	8302	Έργα πυρήνων αστικού πρασίνου	14
ΕΤΠΑ	6e	6-AΞ06-6e-6e1	Ανάπλαση και αναζωογόνηση υποβαθμισμένων αστικών περιοχών και βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος	8303	Έκταση φυτεμένου πράσινου	12235,39
ΕΤΠΑ	6e	6-AΞ06-6e-6e1	Ανάπλαση και αναζωογόνηση υποβαθμισμένων αστικών περιοχών και βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος	12305	Αριθμός εκδηλώσεων ενεργειών ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης	87
ΕΚΤ	9iv	6-AΞ09B-9iv-9iv1	Προαγωγή της πρόσβασης κοινωνικά ευπαθών ομάδων σε υπηρεσίες υγείας πρόνοιας κοινωνικής φροντίδας	11211	Αριθμός ωφελουμένων από κοινωνικές δράσεις ΟΧΕ	10261
ΕΚΤ	9iv	6-AΞ09B-9iv-9iv1	Προαγωγή της πρόσβασης κοινωνικά ευπαθών ομάδων σε υπηρεσίες υγείας πρόνοιας κοινωνικής φροντίδας	11211	Αριθμός ωφελουμένων από κοινωνικές δράσεις ΟΧΕ	670

Οι παρεμβάσεις παρουσιάζουν πολυτομεακό χαρακτήρα, συνδυάζοντας δράσεις αστικής κινητικότητας, περιβαλλοντικής αναβάθμισης, πρόληψης κινδύνων και κοινωνικής ένταξης. Στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ, οι παρεμβάσεις βιώσιμης αστικής κινητικότητας (ΕΠ 4e) περιλαμβάνουν την υλοποίηση μίας ολοκληρωμένης παρέμβασης και την κατασκευή ποδηλατικών υποδομών συνολικού μήκους 1,65 χλμ., συμβάλλοντας στη βελτίωση των ήπιων μορφών μετακίνησης στο μητροπολιτικό περιβάλλον. Παράλληλα, στον άξονα πρόληψης και διαχείρισης κινδύνων (ΕΠ 5a), υλοποιήθηκαν οκτώ παρεμβάσεις που ενισχύουν την ανθεκτικότητα περιοχών υψηλού κινδύνου σε φυσικές καταστροφές.

Ιδιαίτερη βαρύτητα καταγράφεται στις παρεμβάσεις αστικής ανάπλασης και αναζωογόνησης (ΕΠ 6e), όπου υλοποιήθηκαν 14 έργα πυρήνων αστικού πρασίνου και δημιουργήθηκαν ή αναβαθμίστηκαν φυτεμένες επιφάνειες συνολικής έκτασης 12.235,39 τ.μ. Οι παρεμβάσεις αυτές συνοδεύτηκαν από δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, με 87 σχετικές εκδηλώσεις, ενισχύοντας τη συμμετοχή και την περιβαλλοντική συνείδηση των κατοίκων.

Σε επίπεδο ΕΚΤ, η ΣΒΑΑ της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης περιλαμβάνει δράσεις κοινωνικής ένταξης στο πλαίσιο της ΕΠ 9iv, με στόχο τη βελτίωση της πρόσβασης κοινωνικά ευπαθών ομάδων σε υπηρεσίες υγείας, πρόνοιας και κοινωνικής φροντίδας. Οι δράσεις αυτές ωφέλησαν συνολικά σημαντικό αριθμό πολιτών, γεγονός που αναδεικνύει τη συμπληρωματικότητα των κοινωνικών παρεμβάσεων σε σχέση με τις υποδομές και τις χωρικές παρεμβάσεις της Στρατηγικής.

Πίνακας 24 ΣΒΑΑ Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης – Δείκτες Αποτελέσματος

Ταμείο	ΕΠ	Κωδικός ειδικού στόχου	Περιγραφή ειδικού στόχου	Κωδικός Δείκτη	Περιγραφή δείκτη	Τιμή 2023
ΕΤΠΑ	4e	6-AΞ04-4e-4e1	Προώθηση της Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας	T1322	Κατανάλωση πρωτογενούς ενέργειας στις μεταφορές	1033

			στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας			
ΕΤΠΑ	6e	6-AΞ06-6e-6e1	Ανάπλαση και αναζωογόνηση υποβαθμισμένων αστικών περιοχών και βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος	T1327	Μέγιστος αριθμός ημερών με μέση ημερήσια τιμή ΑΣ10 μεγαλύτερη από 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ που καταγράφεται στο σταθμό με τη δυσμενέστερη επίδοση κατ'έτος	46

Στο πλαίσιο της ΕΠ 4e, ο δείκτης T1322 που αφορά την κατανάλωση πρωτογενούς ενέργειας στις μεταφορές καταγράφει τιμή 1.033, αποτυπώνοντας τη συνολική εικόνα της ενεργειακής χρήσης στον τομέα των αστικών μετακινήσεων. Η τιμή αυτή λειτουργεί ως δείκτης αναφοράς για την αξιολόγηση της συμβολής των παρεμβάσεων βιώσιμης κινητικότητας, σε συνδυασμό με τις υποδομές ήπιων μετακινήσεων που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο της Στρατηγικής.

Παράλληλα, στον άξονα αστικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής αναβάθμισης (ΕΠ 6e), ο δείκτης T1327 καταγράφει μέγιστο αριθμό 46 ημερών κατ'έτος με υπέρβαση της μέσης ημερήσιας τιμής αιωρούμενων σωματιδίων ΑΣ10 άνω των 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ στον σταθμό με τη δυσμενέστερη επίδοση. Ο δείκτης αυτός αποτυπώνει την κατάσταση της ατμοσφαιρικής ποιότητας στο μητροπολιτικό περιβάλλον και αποτελεί κρίσιμο μέγεθος για την αποτίμηση των περιβαλλοντικών επιδράσεων των παρεμβάσεων αστικής αναζωογόνησης και πρασίνου.

Συνολικά, οι δείκτες αποτελέσματος συμπληρώνουν την εικόνα των δεικτών εκρών, παρέχοντας ποσοτικά στοιχεία για τις ευρύτερες επιπτώσεις των παρεμβάσεων της ΣΒΑΑ σε επίπεδο ενέργειας και περιβάλλοντος, ενώ ταυτόχρονα λειτουργούν ως βάση παρακολούθησης της μακροπρόθεσμης επίδρασης των ολοκληρωμένων χωρικών παρεμβάσεων στη Μητροπολιτική Ενότητα Θεσσαλονίκης.

Πίνακας 25: ΣΒΑΑ πλην της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης – Δείκτες Εκροών

ΣΒΑΑ	Ταμείο	ΕΠ	Ειδικός Στόχος	Περιγραφή ειδικού στόχου	Κωδικός Δείκτη	Περιγραφή δείκτη	Τιμή 2023
ΣΒΑΑ Δήμου Βέροιας	EKT	9iv	6- AΞ09B- 9iv-9iv1	Προαγωγή της πρόσβασης κοινωνικά ευπαθών ομάδων σε υπηρεσίες υγείας πρόνοιας κοινωνικής φροντίδας	11211	Αριθμός ωφελουμένων από κοινωνικές δράσεις ΟΧΕ	670
ΣΒΑΑ για την πόλη των Γιαννιτσών του Δήμου Πέλλας	EKT	9iv	6- AΞ09B- 9iv-9iv1	Προαγωγή της πρόσβασης κοινωνικά ευπαθών ομάδων σε υπηρεσίες υγείας πρόνοιας κοινωνικής φροντίδας	11211	Αριθμός ωφελουμένων από κοινωνικές δράσεις ΟΧΕ	243
«Έδεσσα-Αστική αναζωογόνηση»	EKT	9iii	6- AΞ09B- 9iii-9iii1	Περιορισμός των διακρίσεων που υφίστανται οι ευπαθείς ομάδες πληθυσμού στην εκπαιδευτική διαδικασία και στην καθημερινή τους διαβίωση	11101	Αριθμός συμμετεχόντων που πλήττονται από τη φτώχεια και λοιπών μειονεκτούντων άτομα με εισόδημα κάτω από το όριο της φτώχειας φυλακισμένοι αποφυλακισμένοι ανήλικοι παραβάτες άστεγοι μετανάστες απεξαρτημένα άτομα, άτομα υπό απεξάρτηση	0
«Έδεσσα-Αστική αναζωογόνηση»	EKT	9iv	6- AΞ09B- 9iv-9iv1	Προαγωγή της πρόσβασης κοινωνικά ευπαθών ομάδων σε υπηρεσίες υγείας πρόνοιας κοινωνικής φροντίδας	11211	Αριθμός ωφελουμένων από κοινωνικές δράσεις ΟΧΕ	138
ΣΒΑΑ Δήμου Κατερίνης	EKT	9iii	6- AΞ09B- 9iii-9iii1	Περιορισμός των διακρίσεων που υφίστανται οι ευπαθείς ομάδες πληθυσμού στην εκπαιδευτική διαδικασία και στην καθημερινή τους διαβίωση	11211	Αριθμός ωφελουμένων από κοινωνικές δράσεις ΟΧΕ	40
ΣΒΑΑ Δήμου Κατερίνης	EKT	9iv	6- AΞ09B- 9iv-9iv1	Προαγωγή της πρόσβασης κοινωνικά ευπαθών ομάδων σε υπηρεσίες υγείας πρόνοιας κοινωνικής φροντίδας	11211	Αριθμός ωφελουμένων από κοινωνικές δράσεις ΟΧΕ	1495

Τα στοιχεία του πίνακα αποτυπώνουν τη συμβολή των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης επιλεγμένων αστικών κέντρων της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας στους δείκτες εκρών που συνδέονται με δράσεις κοινωνικής ένταξης και στήριξης ευάλωτων ομάδων, στο πλαίσιο του ΕΚΤ και κυρίως της ΕΠ 9iv.

Στη ΣΒΑΑ του Δήμου Βέροιας, καταγράφονται 670 ωφελούμενοι από κοινωνικές δράσεις ΟΧΕ, γεγονός που υποδηλώνει ενεργή υλοποίηση παρεμβάσεων προαγωγής της πρόσβασης ευπαθών ομάδων σε υπηρεσίες υγείας, πρόνοιας και κοινωνικής φροντίδας. Αντίστοιχα, στη ΣΒΑΑ για την πόλη των Γιαννιτσών του Δήμου Πέλλας, ο αριθμός των ωφελουμένων ανέρχεται σε 243 άτομα, αποτυπώνοντας την εφαρμογή στοχευμένων κοινωνικών δράσεων μικρότερης, αλλά σαφώς προσδιορισμένης, κλίμακας.

Για τη δράση «Έδεσσα – Αστική αναζωογόνηση», παρατηρείται διαφοροποίηση μεταξύ των ειδικών στόχων. Στο πλαίσιο της ΕΠ 9iii, ο δείκτης που αφορά τη συμμετοχή ατόμων που πλήττονται από τη φτώχεια και λοιπών μειονεκτούντων ομάδων καταγράφει μηδενική τιμή το 2023, στοιχείο που υποδηλώνει είτε μη ενεργοποίηση της συγκεκριμένης δράσης εντός της περιόδου αναφοράς είτε χρονική υστέρηση στην υλοποίησή της. Αντίθετα, στον ειδικό στόχο της ΕΠ 9iv, καταγράφονται 138 ωφελούμενοι από κοινωνικές δράσεις ΟΧΕ, γεγονός που δείχνει ότι μέρος των κοινωνικών παρεμβάσεων υλοποιήθηκε κανονικά.

Στη ΣΒΑΑ του Δήμου Κατερίνης, οι κοινωνικές δράσεις εμφανίζουν μεγαλύτερη ένταση στην ΕΠ 9iv, με 1.495 ωφελούμενους, αριθμός που υποδηλώνει ευρεία κάλυψη πληθυσμού μέσω υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας. Παράλληλα, στην ΕΠ 9iii καταγράφονται 40 ωφελούμενοι, γεγονός που αντανακλά πιο περιορισμένη αλλά στοχευμένη εφαρμογή παρεμβάσεων που αφορούν τον περιορισμό των διακρίσεων.

Συνολικά, οι δείκτες εκρών αναδεικνύουν ότι οι ΣΒΑΑ των επιμέρους αστικών κέντρων συνέβαλαν, με διαφορετική ένταση και κλίμακα, στην υλοποίηση κοινωνικών παρεμβάσεων υπέρ ευάλωτων ομάδων. Οι διαφοροποιήσεις που καταγράφονται μεταξύ περιοχών και ειδικών στόχων αντανακλούν τόσο τις τοπικές ανάγκες όσο και το διαφορετικό στάδιο ωρίμανσης και υλοποίησης των αντίστοιχων δράσεων στο πλαίσιο των ολοκληρωμένων χωρικών στρατηγικών.

2.7 Συμπεράσματα

Η ανάλυση της οικονομικής αποτελεσματικότητας του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας 2014–2020 δείχνει ένα Πρόγραμμα με σαφή προσανατολισμό, με κυρίαρχη συμβολή του ΕΤΠΑ και συμπληρωματικό ρόλο του ΕΚΤ. Η αναθεώρηση του 2021 αναδιαμόρφωσε ουσιαστικά τη χρηματοδοτική διάρθρωση ανά ΑΠ, με σημαντικές μειώσεις της συνολικής χρηματοδότησης σε άξονες όπως οι ΑΠ1, 2, 4, 5, 6, 9Α και 10 και αντίστοιχη ενίσχυση κυρίως του ΑΠ3 και του ΑΠ9Β, προκειμένου να δοθεί έμφαση στη στήριξη των ΜΜΕ και στη θωράκιση του συστήματος υγείας έναντι της πανδημίας COVID-19.

Σε επίπεδο υλοποίησης, τα συνολικά μεγέθη υποδηλώνουν υψηλή διαχειριστική ικανότητα και αποτελεσματικό προγραμματισμό, με επίπεδα κινητοποίησης που υπερβαίνουν τον αρχικό σχεδιασμό, και τάση υπερδέσμευσης: οι προσκλήσεις φθάνουν περίπου στο 170% της Προγραμματικής Δέσμευσης, οι εντάξεις στο 169%, οι συμβάσεις στο 110,6% και οι πληρωμές στο 107,8%. Αντίστοιχα, στους περισσότερους ΑΠ οι πληρωμές υπερβαίνουν την Προγραμματική Δέσμευση, με ορισμένους ΑΠ (7, 11, 12), να βρίσκονται σε φάση τελικής σύγκλισης, στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης του Προγράμματος. Ιδιαίτερα ο ΑΠ3, με τη μεγαλύτερη συνολική χρηματοδότηση και

πολύ μεγάλο αριθμό έργων (κυρίως πράξεις στήριξης επιχειρήσεων και μέτρα COVID-19), απορρόφησε σημαντικό μέρος των πρόσθετων πόρων της αναθεώρησης, ενώ οι ΑΠ7 και 9B συγκεντρώνουν επίσης υψηλές χρηματοδοτήσεις σε μεταφορές και κοινωνική ένταξη/υγεία.

2.7.1 Σύνοψη για τους Δείκτες Εκροών του ΕΤΠΑ και του ΕΚΤ

Συνολικά, οι δείκτες εκροών που χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΤΠΑ αποτυπώνουν μια ισχυρά θετική εικόνα υλοποίησης. Η πλειονότητα των ΕΠ υπερέβη τις αρχικά τεθείσες τιμές-στόχους, γεγονός που συνιστά σαφή ένδειξη υπερεπίτευξης των παρεμβάσεων, παρά τις σημαντικές ανακατανομές πόρων και τις μειώσεις της Κοινοτικής Συμμετοχής στο πλαίσιο της Προγραμματικής Αναθεώρησης του 2021. Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι η αναθεώρηση αυτή αποδείχθηκε εύστοχη, καθώς διασφάλισε τη διατήρηση της επίτευξης των στόχων στους άξονες από τους οποίους αντλήθηκαν πόροι, ενώ παράλληλα ενίσχυσε την αποτελεσματικότητα του Προγράμματος μέσω της έγκαιρης ανακατεύθυνσης πόρων. Παράλληλα, επέτρεψε την αποτελεσματική κατεύθυνση χρηματοδότησης προς την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας COVID-19, τομέας στον οποίο το Πρόγραμμα διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο, επιτυγχάνοντας υψηλά επίπεδα εκροών σε συνθήκες αυξημένων εξωγενών πιέσεων.

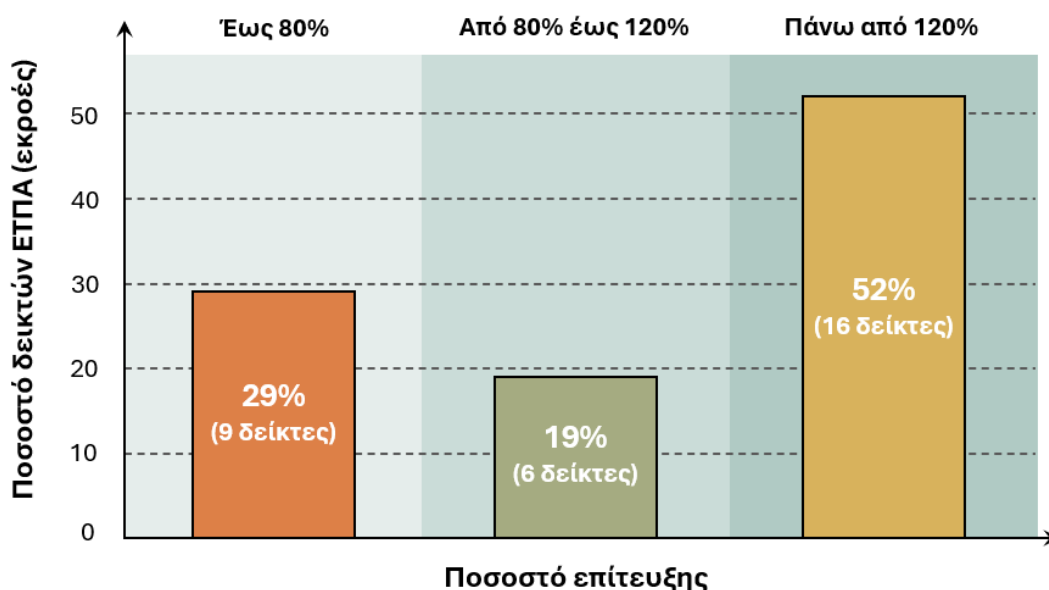
Πίνακας 26: Δείκτες Εκροής ΕΤΠΑ κατά ποσοστό κάλυψης

Ποσοστό Κάλυψης του στόχου μεταξύ 0% και 70% [9 Δείκτες]											
Δείκτης (ΕΠ)	CO01 (1b)	CO02 (1b)	CO04 (1b)	CO26 (1b)	CO01 (3d)	CO02 (3d)	CO08 (3d)	CO31 (4c)	T1250 (7e)		
Ποσοστό Κάλυψης	62,14%	45%	69%	9%	25,20%	25,20%	9,40%	45%	24,66%		
Ποσοστό Κάλυψης του στόχου μεταξύ 99% και 115% [6 Δείκτες]											
Δείκτης (ΕΠ)	CO25 (1a)	CO01 (3c)	CO02 (3c)	CV22 (3c)	CO13 (7b)	CV20 (3c)					
Ποσοστό Κάλυψης	107,00%	114,70%	114,70%	114,40%	102,70%	99,71%					
Ποσοστό Κάλυψης του στόχου μεταξύ 140% και 180% [5 Δείκτες]											
Δείκτης (ΕΠ)	CO34 (4c)	CO34 (4e)	CO20 (5a)	CO36 (9a)	T1395 (11)						
Ποσοστό Κάλυψης	154%	159%	176,26%	156,84%	144%						
Ποσοστό Κάλυψης του στόχου μεταξύ μεγαλύτερο 300% [11 Δείκτες]											
Δείκτης (ΕΠ)	CO01 (2b)	CO02 (2b)	T1203 (2b)	T1201 (2c)	CO32 (4c)	CO18 (6b)	CO09 (6c)	CO23 (6d)	CO37 (6e)	CO35 (10a)	CO14 (7b)
Ποσοστό Κάλυψης	515,40%	514,40%	1546,20%	771,40%	572%	595,32%	6.832,40%	743%	397,77%	9.269%	315,10%

Σημείωση: Τα έργα των δεικτών CO13 (7a), CO13a (7a) αν και παρουσιάζουν μηδενική επίτευξη το έτος αναφοράς, δηλαδή το 2023, ολοκληρώνονται το 2025 με αποτέλεσμα οι αντίστοιχοι δείκτες να πιάνουν τον στόχο τους.

Οι δείκτες με χαμηλότερα ποσοστά κάλυψης συνδέονται κυρίως με παρεμβάσεις μακράς ωρίμανσης ή έργα που μεταφέρθηκαν στην επόμενη ΠΠ, χωρίς αυτό να αναιρεί τη συνολική θετική εικόνα επίτευξης των στόχων.

Γράφημα 18 Κατάσταση επίτευξης των δεικτών εκροής του ΕΤΠΑ.

Σημείωση: Το ποσοστό δεικτών αναφέρεται στο σύνολο των δεικτών εκροής του ΕΤΠΑ (N=31).

Στον ΑΠ1, ο δείκτης CO25 (Επ Πρωτ 1a), που αφορά τον αριθμό ερευνητών σε βελτιωμένες υποδομές, παρουσιάζει ιδιαίτερα θετική εικόνα έχοντας πετύχει σημαντική υπερεπίτευξη του στόχου. Οι δείκτες CO01, CO02, CO04 και CO26 της Επ. Πρωτ 1b δεν κατέστη δυνατό να επιτύχουν τις αρχικές τιμές-στόχους, γεγονός που οφείλεται αποκλειστικά στη μεταφορά των “Επενδυτικών Σχεδίων Καινοτομίας” στην ΠΠ 2021–2027 αφαίρεσε από το Πρόγραμμα περίπου 160 επιχειρήσεις που θα τροφοδοτούσαν τους δείκτες. Η πανδημία λειτούργησε ως ισχυρός εξωγενής περιοριστικός παράγοντας, επηρεάζοντας ιδίως τις δράσεις μη οικονομικής ενίσχυσης (OSLO), περιορίζοντας τη συμμετοχή των επιχειρήσεων.

Θετική εικόνα παρουσιάζει ο ΑΠ2, όπου καταγράφεται εντυπωσιακή υπερεπίτευξη. Στην Επ Πρωτ 2b, οι δείκτες CO01 και CO02 ξεπερνούν το 500% και ο T1203 προσεγγίζει το 1.550%, αποτέλεσμα της πολύ υψηλής ζήτησης για την πρόσκληση «Κουπόνια Τεχνολογίας» και της επιλογής του Προγράμματος να ενισχύσει τον ψηφιακό μετασχηματισμό των ΜΜΕ σε μεγάλη κλίμακα. Στην Επ 2c, ο δείκτης T1201 υπεραποδίδει κατά 771%, λόγω της χρηματοδότησης πολλών μικρής κλίμακας πιλοτικών ψηφιακών εφαρμογών δημοσίων φορέων. Υπό αυτό το πρίσμα, η πρόσκληση «Κουπόνια Τεχνολογίας» αποδεικνύεται ιδιαίτερα επιτυχής, καθώς ανταποκρίθηκε με ακρίβεια στις ανάγκες των επιχειρήσεων, οδηγώντας σε εξαιρετικά υψηλό επίπεδο συμμετοχής και της στρατηγικής επιλογής του Προγράμματος να στηρίξει τον ψηφιακό μετασχηματισμό των ΜΜΕ σε μεγαλύτερη κλίμακα..

Στον ΑΠ3, η Επ Πρωτ 3c σημειώνει υψηλές επιδόσεις στους δείκτες CO01, CO02, CV20 και CV22, καθώς το Πρόγραμμα καθώς το Πρόγραμμα προσαρμόστηκε άμεσα και αποτελεσματικά, ανακατευθύνοντας σημαντικούς πόρους σε μη επιστρεπτές ενισχύσεις κεφαλαίου κίνησης για επιχειρήσεις που επλήγησαν από την πανδημία του Covid-19. Αντίθετα, στην Επ Πρωτ 3d οι δείκτες CO01, CO02 και CO08 υπολείπονται των στόχων, λόγω μη έκδοσης των σχεδιαζόμενων προσκλήσεων γενικής και νεοφυούς επιχειρηματικότητας, καθώς οι εν λόγω πόροι μετακινήθηκαν για την κάλυψη επείγουσών αναγκών που προέκυψαν από την πανδημία. Αντίστοιχη επίπτωση είχε και η ματαίωση των παρεμβάσεων νεοφυούς επιχειρηματικότητας της Επ Πρωτ 3α.

Στον ΑΠ4, καταγράφεται μικτή εικόνα. Ο δείκτης CO31 (Επ Πρωτ 4c), που αφορά νοικοκυριά με βελτιωμένη ενεργειακή κατηγορία, εν επιτυγχάνει την αρχική τιμή-στόχο για καθαρά τεχνικούς λόγους τμηματοποίησης έργου, και όχι λόγω υστέρησης υλοποίησης στην ΠΠ 2021-2027, μειώνοντας έτσι

τον αριθμό των κατοικιών που ολοκληρώθηκε η ενεργειακή τους αναβάθμιση εντός της ΠΠ 2014-2020. Η τιμή του δείκτη μάλιστα, προκύπτει από την ενταγμένη πράξη "Ενεργειακή αναβάθμιση κατοικιών στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, Τμήμα Α" όπως διαμορφώθηκε μετά την τμηματοποίηση του έργου. Αντίθετα, ο δείκτης CO32 (ΕΠ 4c) που μετρά τη μείωση της ετήσιας κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας των δημόσιων κτιρίων παρουσιάζει υπερεπίτευξη ίση με 572%. Αυτή η υπερεπίτευξη προέρχεται από την υλοποίηση ενός σημαντικού έργου ενεργειακής αναβάθμισης του Στρατιωτικού Νοσοκομείου 424 στη Θεσσαλονίκη, το οποίο συνεισέφερε στο στόχο του δείκτη πάνω από 20.000.000 KWH/έτος, το οποίο δεν είχε προβλεφθεί στον αρχικό σχεδιασμό. Αντίστοιχα υπερεπίτευξη παρουσιάζουν οι CO34 (ΕΠ 4c) και CO34 (ΕΠ 4e), που μετρούν την ετήσια εκτιμώμενη μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου, με ποσοστά ίσα με 154% και 159% αντίστοιχα χάρη στις υψηλές εκπτώσεις, που επέτρεψαν την κάλυψη περισσότερων έργων με τον διαθέσιμο προϋπολογισμό.

Στους ΑΠ5 και ΑΠ6, οι επιδόσεις των δεικτών είναι εξαιρετικά υψηλές. Στον ΑΠ5, ο δείκτης CO20 για τον πληθυσμό που ωφελείται από αντιπλημμυρικά έργα φτάνει το 176%, καθώς οι σημαντικές εκπτώσεις των αναδόχων απελευθέρωσαν πόρους για περισσότερα έργα από τον αρχικό σχεδιασμό. Στον ΑΠ6, ο CO18, που μετρά τον πρόσθετο πληθυσμό που εξυπηρετείται από βελτιωμένες υπηρεσίες ύδρευσης, αγγίζει το 595% λόγω ενός μεγάλου έργου της ΕΥΑΘ. Επίσης, ο CO09, που μετρά την αύξηση του αναμενόμενου αριθμού επισκέψεων σε ενισχυόμενες τοποθεσίες πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και πόλους έλξης επισκεπτών, ξεπερνά το 6.800% λόγω μεθοδολογικών διαφορών στον αρχικό υπολογισμό. Στον ίδιο ΑΠ, ο CO23, που αφορά τους οικοτόπους που λαμβάνουν ενίσχυση για να αποκτήσουν καλύτερο καθεστώς διατήρησης, και ο CO37, που μετρά τον πληθυσμό που ζει σε περιοχές με ολοκληρωμένες στρατηγικές αστικής ανάπτυξης, παρουσιάζουν υπεραπόδοση με 743% και 398% αντίστοιχα. Ωστόσο, η εν λόγω εικόνα παρουσιάζεται λόγω υποεκτίμησης των αρχικών στόχων και επέκτασης των παρεμβάσεων σε ευρύτερες περιοχές αντίστοιχα.

Στον ΑΠ7, οι δείκτες της Επ Πρωτ 7b καταγράφουν θετικές επιδόσεις. Στην Επ Πρωτ 7b, δείκτης CO13 που μετρά το συνολικό μήκος των νέων οδών, παρουσιάζει υπερκάληψη του αρχικού στόχου ίση με 103% η οποία οφείλεται στο ότι προστέθηκε το έργο «Παράκαμψη Αρναίας Β' φάση» στον πίνακα των τμηματοποιημένων (phasing) έργων, ο οποίος οριστικοποιήθηκε μετά την έγκριση του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Αντίστοιχα, ο CO14 που μετρά το συνολικό μήκος ανακατασκευασμένων ή αναβαθμισμένων οδών παρουσίασε υπερεπίτευξη του στόχου της τάξης του 315,10% διότι προστέθηκε το έργο «Βελτίωση του επιπέδου οδικής ασφάλειας στον οδικό άξονα Θεσσαλονίκη-Πολύγυρος ΕΟ 16 Τμήμα Θέρμη Γαλάτιστα Φάση Β» στον πίνακα των τμηματοποιημένων έργων, ο οποίος οριστικοποιήθηκε μετά την έγκριση του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Αντιθέτως, στην Επ Πρωτ 7α οι δείκτες CO13 (Συνολικό μήκος νέων οδών) και CO13a (Συνολικό μήκος νέων οδών εκ των οποίων ΔΕΔΜ) παραμένουν στο 0% μέχρι το 2023, καθώς το έργο του ανισόπεδου κόμβου Κ16 ολοκληρώθηκε το 2025 όποτε και καλύφθηκε ο στόχος. Ο δείκτης T1250 (ΕΠ 7e) υπολείπεται του στόχου (24,7%), λόγω της πολυπλοκότητας στην επέκταση του δικτύου φυσικού αερίου.

Στον ΑΠ9Α, ο δείκτης CO36 (Πληθυσμός που καλύπτεται από βελτιωμένες υπηρεσίες υγείας) παρουσιάζει υπερεπίτευξη (157%), λόγω της νέας μεθοδολογίας προσδιορισμού πληθυσμού αναφοράς από τις ΥΠΕ, η οποία ανέδειξε μεγαλύτερο ωφελούμενο πληθυσμό από τον αρχικά εκτιμηθέντα. Στον ΑΠ10, ο δείκτης CO35 (Δυναμικότητα ενισχυόμενων υποδομών παιδικής μέριμνας ή εκπαίδευσης) καταγράφει εξαιρετικά υψηλή επίδοση (άνω του 9.200%), καθώς η προμήθεια

εξοπλισμού σε 905 σχολικές μονάδες κατέγραψε τη μέγιστη ονομαστική δυναμικότητα χρήσης των υποδομών αυτών. Η τιμή ενισχύθηκε ακόμη περισσότερο από την ολοκλήρωση ενός έργου επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης ενηλίκων.

Τέλος, στον ΑΠ11, ο δείκτης T1395 (δικαιούχοι πράξεων ΕΤΠΑ που υποστηρίζονται) υπερβαίνει κατά 144% τον στόχο, αποτυπώνοντας την αποτελεσματική λειτουργία των δράσεων Τεχνικής Βοήθειας στη διάχυση πληροφόρησης, την ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας και την υποστήριξη των φορέων υλοποίησης.

Η συνολική εικόνα υλοποίησης των δεικτών εκροών του ΕΚΤ είναι ιδιαίτερα θετική, καθώς καταγράφεται συστηματική υπεραπόδοση στους περισσότερους δείκτες, γεγονός που αναδεικνύει την υψηλή απορροφητικότητα και την ισχυρή ζήτηση για τις παρεμβάσεις του Προγράμματος στους τομείς απασχόλησης, κοινωνικής ένταξης και εκπαίδευσης. Από το σύνολο των δεικτών που αναφέρονται στους ΑΠ 8, 9 και 12, οι 13 παρουσιάζουν υπερεπίτευξη, συχνά μάλιστα σε ποσοστά πολλαπλάσια του στόχου (ενδεικτικά: 458%, 275%, 739%). 4 δείκτες πέτυχαν ακριβώς ή σχεδόν ακριβώς τον στόχο. Λιγότεροι από 5 δείκτες εμφανίζουν σημαντική υστέρηση, και σε όλους η αιτία σχετίζεται με τη φύση των έργων, τη μεθοδολογία μέτρησης ή ειδικούς περιορισμούς δεδομένων. Η υπεραπόδοση εντοπίζεται κυρίως:

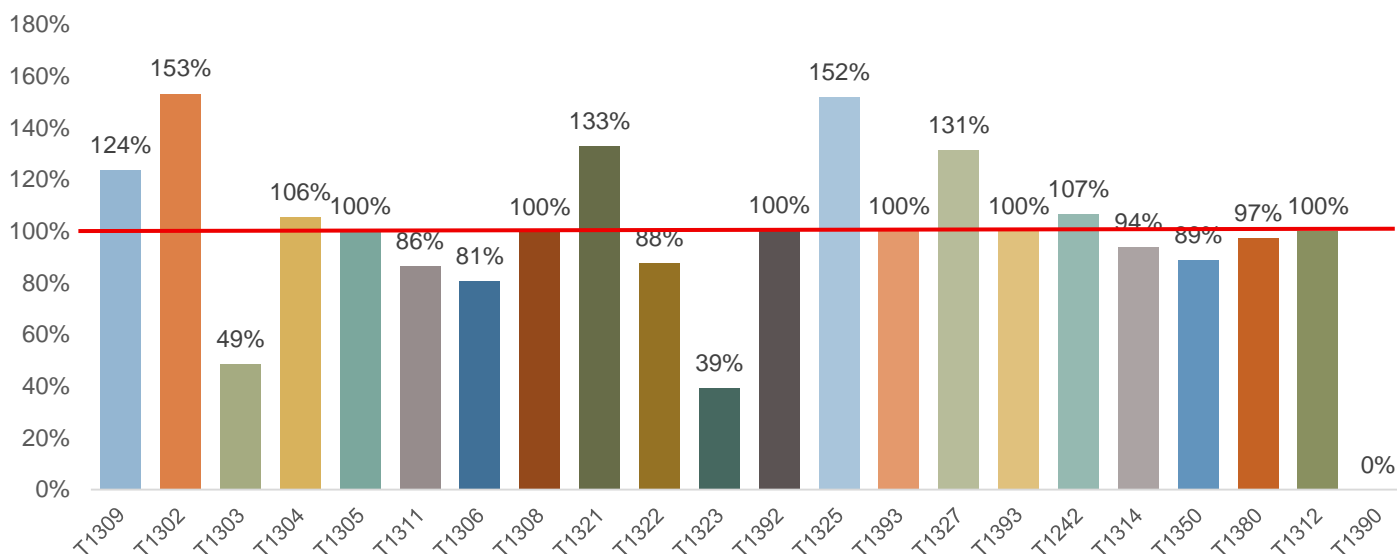
- Στις δράσεις κοινωνικής ένταξης (Άξονας 9), με εξαιρετικά υψηλούς αριθμούς επωφελουμένων σε δομές ΚΗΦΗ, ΚΔΗΦ, ΚΚ ξενώνες, δομές κακοποιημένων γυναικών, Ρομά κ.λπ.
- Στην Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής, η οποία οδηγεί σε πολύ υψηλή επίδοση στους δείκτες 10501 και 5503.
- Στις δράσεις κατάρτισης ανέργων και εργαζομένων, όπου ο αριθμός συμμετεχόντων ξεπέρασε κατά πολύ τις προσδοκίες (CO01, CO05, 10902).
- Στις παρεμβάσεις COVID-19 (CV30, CV33), οι οποίες απορρόφησαν άμεσα τους πρόσθετους πόρους.

Η συντριπτική υπερεπίτευξη σε δείκτες όπως 147.925 ωφελούμενοι σε βασικές κοινωνικές δομές (739%) αναδεικνύει την έκταση των κοινωνικών αναγκών την περίοδο 2014–2020, ιδιαίτερα λόγω της οικονομικής και υγειονομικής κρίσης. Το πρόγραμμα ανταποκρίθηκε πλήρως σε κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες, επιτυγχάνοντας σημαντικά μεγαλύτερη συμμετοχή από την προβλεπόμενη σε κρίσιμους τομείς όπως η κοινωνική φροντίδα, η καταπολέμηση της φτώχειας και η αναβάθμιση δεξιοτήτων. Η υπεραπόδοση συνδέεται άμεσα με την υψηλή ζήτηση υπηρεσιών, τις αυξημένες κοινωνικές ανάγκες (ανθρωπιστική κρίση, ανεργία, COVID-19), και συνολικά σε επίπεδο σχεδιασμού σε ώριμες και αποτελεσματικές δράσεις. Οι λίγοι δείκτες που υστερούν εξηγούνται πλήρως από εξωγενείς παράγοντες ή περιορισμούς μέτρησης.

2.7.2 Σύνοψη για τους Δείκτες Αποτελέσματος του ΕΤΠΑ και του ΕΚΤ

Η συνολική εικόνα των δεικτών αποτελέσματος του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας είναι ιδιαίτερα θετική, καθώς η πλειονότητα των δεικτών πέτυχε ή υπερέβη τις τιμές-στόχους του 2023, γεγονός που καταδεικνύει την υψηλή αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων του Προγράμματος. Το παρακάτω διάγραμμα καταδεικνύει ότι περισσότεροι από τους μισούς δείκτες παρουσιάζουν ποσοστά κάλυψης που κινούνται πάνω από το 100%, γεγονός που υποδηλώνει ισχυρή επίδοση σε κρίσιμους τομείς της ανάπτυξης της περιφέρειας.

Γράφημα 19: Ποσοστά κάλυψης των στόχων των Δεικτών Αποτελεσμάτων ΕΤΠΑ

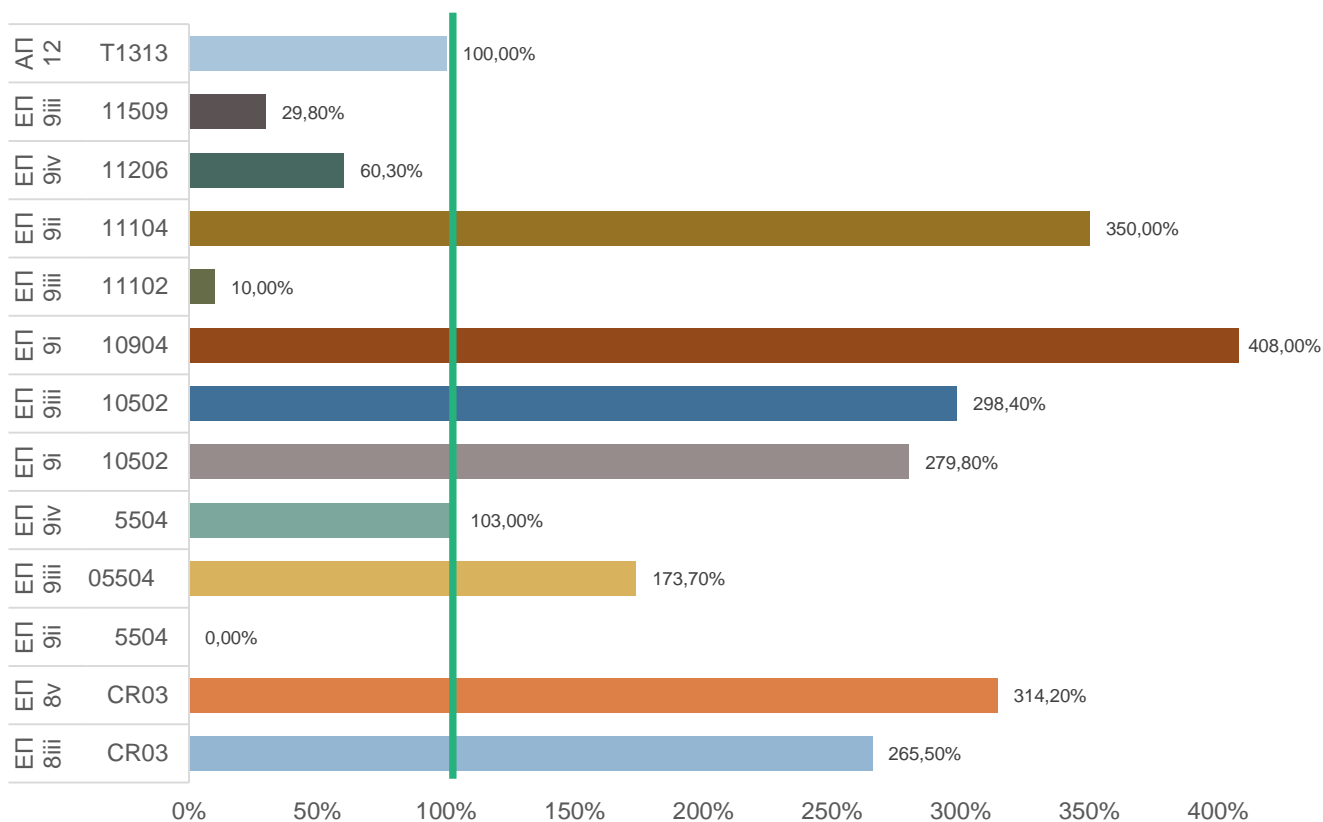
Σημειώνεται πως η επίτευξη των στόχων δεικτών αποτελέσματος δεν συναρτάται άμεσα με μεμονωμένες δράσεις του Προγράμματος, παρότι επηρεάζεται ουσιαστικά από το σύνολο των παρεμβάσεων και τη στρατηγική κατεύθυνσή τους. Οι δείκτες αποτελέσματος αναφέρονται σε μεγέθη που επηρεάζονται από ευρύτερες και –συνήα– μακροπρόθεσμες αλλαγές στο περιφερειακό, εθνικό οικονομικό, κοινωνικό ή / και φυσικό περιβάλλον.

Οι υψηλότερες αποδόσεις εμφανίζονται σε δείκτες που συνδέονται με την έρευνα και καινοτομία (T1309 και T1302), τη μείωση στην κατανάλωση ενέργειας (T321) την τουριστική δραστηριότητα (T1325), την ποιότητα νερού (T1392), τις περιβαλλοντικές υποδομές (T1393), καθώς και την ηλεκτρονική διακυβέρνηση (T1304 και T1312). Οι επιδόσεις αυτές αντανακλούν διαρθρωτικές βελτιώσεις, στις οποίες το Πρόγραμμα συνέβαλε ουσιαστικά μέσω στοχευμένων επενδύσεων και παρεμβάσεων πολιτικής. Από την άλλη πλευρά, λίγοι δείκτες εμφανίζουν χαμηλή επίτευξη, όπως ο T1323 (αντιπλημμυρική προστασία), ο T1303 (ΑΠΑ ΤΠΕ), και ο T1327 (ημέρες υπερβάσεων αιωρούμενων σωματιδίων PM10), αναδεικνύοντας τομείς στους οποίους η επίτευξη των αποτελεσμάτων εκτείνεται πέραν της τυπικής διάρκειας της ΠΠ 2014–2020 όπου είτε μεταφέρθηκαν έργα στη νέα προγραμματική περίοδο είτε οι ανάγκες αποδείχθηκαν μεγαλύτερες του αρχικού σχεδιασμού. Τέλος, οι δείκτες T1305, T1325, T1392 και T1393, που αφορούν αντίστοιχα την ψηφιακή αλληλεπίδραση των πολιτών με το Δημόσιο, την τουριστική δραστηριότητα, την ποιότητα του πόσιμου νερού και τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών καλύπτονται πλήρως, επιτυγχάνοντας στο σύνολό τους την τιμή-στόχο του Προγράμματος.

Ως προς το ΕΚΤ, η συνολική επίδοση των δεικτών αποτελέσματος κρίνεται σχετικά θετική, με 7 δείκτες από τους 13 να παρουσιάζουν ποσοστό κάλυψης του στόχου από 120% και πάνω. Οι υψηλότερες επιδόσεις εμφανίζονται στους δείκτες που αφορούν την απόκτηση εξειδίκευσης και την ενεργοποίηση συμμετεχόντων στην αγορά εργασίας, όπου η επίτευξη φτάνει ή και ξεπερνά το 300–400%. Αυτό υποδηλώνει ότι οι δράσεις κατάρτισης, ενδυνάμωσης δεξιοτήτων και στήριξης της απασχολησιμότητας είχαν ισχυρή ζήτηση και ιδιαίτερα αποτελεσματική εφαρμογή. Αντίστοιχα υψηλή είναι και η επίδοση για τους συμμετέχοντες που ανήκουν σε μειονεκτούσες ομάδες (όπως μετανάστες

και μειονοτικές κοινότητες), οι οποίοι πέτυχαν σημαντική επαγγελματική ένταξη μέσα από τις παρεμβάσεις του Προγράμματος.

Γράφημα 20 Ποσοστά κάλυψης των στόχων των Δεικτών Αποτελεσμάτων ΕΚΤ

Μικρότερη επίδοση παρουσιάζουν οι δείκτες που αφορούν την εξυπηρέτηση ατόμων με αναπηρία (11102), την κάλυψη αναγκών μέσω των ΤΟΜΥ (11206) και την εκπαιδευτική στήριξη μαθητών ΑμεΑ (11509). Οι χαμηλότερες αυτές τιμές αντανακλούν ότι οι τομείς αυτοί εμφανίζουν μεγαλύτερες δομικές δυσκολίες, ενώ παράλληλα οι αντίστοιχες παρεμβάσεις απαιτούν περισσότερο χρόνο, ωρίμανση και πόρους για να αποδώσουν. Επιπλέον, όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενο σημείο, οι τρεις αυτοί δείκτες δεν εκφράζουν απαραίτητα χαμηλή αποτελεσματικότητα επηρεάζονται σε σημαντικό βαθμό από τη φύση των παρεμβάσεων και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ωφελουμένων. Ενδεικτικά, η χαμηλότερη επίδοση του δείκτη 11206 σχετίζεται με το γεγονός ότι αφορά μια συγκεκριμένη υποομάδα του πληθυσμού, τα άτομα που πλήττονται από τη φτώχεια και ωφελούνται από τις υπηρεσίες των ΤΟΜΥ, σε σχέση με το σύνολο των ωφελουμένων των δομών. Δεδομένου ότι οι ΤΟΜΥ λειτουργούν ως οριζόντιες δομές πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας για τον γενικό πληθυσμό, η αναλογία των ωφελουμένων που πλήττονται από τη φτώχεια είναι αναμενόμενο να είναι χαμηλότερη, χωρίς αυτό να υποδηλώνει μειωμένη αποτελεσματικότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Αντίστοιχες ιδιαιτερότητες εξετάζονται και στους δείκτες 11102 και 11509, όπου η επίδοση αντανακλά το εύρος και τον τύπο των πράξεων που ενεργοποιήθηκαν καθώς και το ειδικό προφίλ των ωφελουμένων.

Το ΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας 2014–2020 παρουσιάζει υψηλή συνολική επίδοση, τόσο σε οικονομική όσο και σε φυσική αποτελεσματικότητα, με ευρεία κάλυψη δεικτών ΕΤΠΑ και ΕΚΤ, στοχευμένη εξυπηρέτηση ευάλωτων ομάδων, και με τις τυχόν καθυστερήσεις να είναι περιορισμένες, αιτιολογημένες και χωρίς να επηρεάζουν την επίτευξη των συνολικών στόχων του Προγράμματος.

Συνολικά, το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας 2014–2020 κρίνεται επιτυχημένο από όλες τις βασικές διαστάσεις αξιολόγησης, καθώς πέτυχε τους στόχους του, επέδειξε υψηλή προσαρμοστικότητα σε εξωγενείς κρίσεις (ιδίως την πανδημία COVID-19) και ανταποκρίθηκε αποτελεσματικά στις αναπτυξιακές και κοινωνικές ανάγκες της Περιφέρειας..

Πίνακας 27 Πρόοδος στην επίτευξη των στόχων και δεικτών του ΕΠ

Αξιολογικό Ερώτημα	Βασικά Ευρήματα	Συμπέρασμα ως προς την επίτευξη
Αποτελεσματικότητα ανά ΑΠ & ΕΠ	Υπερδέσμευση στις προσκλήσεις (170,4%), υψηλές εντάξεις (131,1%) και πληρωμές (104,7%). Οι περισσότεροι ΑΠ κινούνται εντός ή άνω της ζώνης επίτευξης.	Υψηλή οικονομική αποτελεσματικότητα και ικανοποιητική έως πολύ καλή πορεία υλοποίησης.
Επίτευξη δεικτών εκροής ΕΤΠΑ	Οι περισσότεροι δείκτες εκροής του ΕΤΠΑ βρίσκονται εντός της ζώνης 80–120%. Ορισμένες υπερεπιτεύξεις (>120%). Καθυστερήσεις σε σύνθετα τεχνικά έργα λόγω αδειοδοτήσεων, δημοπρασιών, κόστους υλικών.	Συνολικά ικανοποιητική επίτευξη. Οι καθυστερήσεις είναι στοχευμένες και πλήρως αιτιολογημένες.
Επίτευξη δεικτών εκροής & άμεσων αποτελεσμάτων ΕΚΤ	Η συνολική επίδοση των δεικτών παρουσιάζει σημαντική διαφοροποίηση. Το 31% των δεικτών εμφανίζει υποεπίτευξη. Ένα ποσοστό 15% κινείται εντός του εύρους 80%–120% και θεωρείται επιτυχημένο σε σχέση με τη στοχοθεσία. Τέλος, η πλειονότητα των δεικτών αποτελέσματος του ΕΚΤ, ποσοστό 54%, παρουσιάζει υπερεπίτευξη με τιμές άνω του 120%, γεγονός που υποδηλώνει υψηλή ζήτηση και ιδιαίτερη αποτελεσματικότητα συγκεκριμένων παρεμβάσεων, όπως είναι οι δράσεις κατάρτισης, η ενίσχυση δεξιοτήτων και οι υπηρεσίες φροντίδας και κοινωνικής ένταξης.	Συνολικά, η επίτευξη κρίνεται ικανοποιητική, με την πλειονότητα των δεικτών να παρουσιάζει υπερεπίτευξη
Προφίλ ωφελουμένων & άμεσα αποτελέσματα	Το προφίλ δείχνει ότι το ΕΠ πέτυχε σε βάθος την προσέγγιση των ομάδων-στόχων: γυναίκες, άνεργοι, οικονομικά μη ενεργές και μειονεκτούσες ομάδες. Άμεσα αποτελέσματα: βελτίωση πρόσβασης σε υπηρεσίες, ενίσχυση δεξιοτήτων, ενεργοποίηση ανέργων.	Το ΕΠ είναι στοχευμένο και αποτελεσματικό ως προς κοινωνική ένταξη και συμμετοχή.
Συνολική αξιολόγηση προόδου	Με βάση τα παραπάνω: υψηλή οικονομική απορροφητικότητα, ικανοποιητική επίτευξη δεικτών ΕΤΠΑ και ΕΚΤ, ισχυρό κοινωνικό αποτύπωμα.	Η συνολική πρόοδος του ΕΠ κρίνεται υψηλή και πλήρως ικανοποιητική.

3 Ενότητα Β - Πλαίσιο Επιδόσεων του Ε.Π.

Βάσει των οδηγιών και κατευθύνσεων των εθνικών αρχών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το Πλαίσιο Επιδόσεων του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κεντρικής Μακεδονίας 2014-2020 έχει διαμορφωθεί με στόχο την παρακολούθηση και Αξιολόγηση της προόδου και των επιδόσεων του Προγράμματος. Η διαχείριση και η Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων βασίζεται σε συγκεκριμένους δείκτες εκροών, οικονομικούς δείκτες και στάδια υλοποίησης, οι οποίοι εξασφαλίζουν την αποτελεσματική αποτύπωση της λογικής των παρεμβάσεων, καθώς και την υπερκάλυψη του 50% του προϋπολογισμού κάθε ΑΠ.

Συνολικά, το Πλαίσιο Επιδόσεων του Προγράμματος περιλαμβάνει: 14 δείκτες εκροής, 4 Βασικά Στάδια Υλοποίησης (ΒΣΥ), 11 οικονομικούς δείκτες. Ανά Άξονα Προτεραιότητας, η κατανομή των δεικτών είναι η εξής:

- Οι ΑΠ 1, 2, 3, 4, 7, 9Α και 10 περιλαμβάνουν από 2 δείκτες: έναν εκροών και έναν οικονομικό.
- Ο ΑΠ 5 περιλαμβάνει 1 δείκτη εκροών, 1 ΒΣΥ και 1 οικονομικό δείκτη.
- Ο ΑΠ 6 περιλαμβάνει 2 δείκτες εκροών, 2 ΒΣΥ και τον οικονομικό του δείκτη.
- Ο ΑΠ 8 του ΕΚΤ περιλαμβάνει 2 δείκτες εκροών και τον οικονομικό δείκτη, ενώ ο ΑΠ 9Β του ΕΚΤ περιλαμβάνει 4 δείκτες εκροών πέραν του οικονομικού.

Η ανάλυση των επιδόσεων του Προγράμματος πραγματοποιείται ανά δείκτη και περιλαμβάνει εκτίμηση της επίτευξης των στόχων σύμφωνα με τα εξής ποσοστά:

Ποσοστό Επίτευξης	Χαρακτηρισμός
100%	πλήρης επίτευξη
85%	υψηλή επίτευξη
75%	μέτρια επίτευξη
<75%	χαμηλή επίτευξη

3.1 Ανάλυση Επιδόσεων ανά ΑΠ

Η ανάλυση για το πλαίσιο επιδόσεων που ακολουθεί, γίνεται σε επίπεδο ΑΠ, επισημαίνοντας τις διακυμάνσεις στις επιδόσεις και παρέχοντας μια ολοκληρωμένη εικόνα της υλοποίησης του Προγράμματος.

Πίνακας 28 ΑΠ 1: Πλαίσιο Επιδόσεων

Κωδικός Δείκτη	Περιγραφή	Μονάδα Μέτρησης	Επίτευξη	Στόχος 2023	Ποσοστό Επίτευξης
CO25	Έρευνα, καινοτομία: Αριθμός ερευνητών που εργάζονται σε βελτιωμένες εγκαταστάσεις ερευνητικών κέντρων	Full time equivalents	187,23	175	107%
F100	Ποσό Πιστοποιημένων Δαπανών	€ (Euro)	10.737.795,53	10.848.538	98,98%
K224	Ύψος υπογεγραμμένων συμβάσεων που οδηγούν στην επίτευξη των στόχων 2023	€ (Euro)	17.856.848,35		

Ο δείκτης CO25 αφορά τον αριθμό των ερευνητών που εργάζονται σε βελτιωμένες εγκαταστάσεις ερευνητικών κέντρων. Η επίτευξη του στόχου για το 2023 είναι 187,23 ισοδύναμων μονάδων πλήρους εργασίας, ξεπερνώντας τον στόχο των 175. Αναλυτικότερα το ποσοστό επίτευξης ανέρχεται σε 107%.

Η δράση αποδεικνύεται επιτυχής, γεγονός που δείχνει σημαντική πρόοδο στην ενίσχυση της έρευνας και καινοτομίας. Βέβαια πρέπει να υπογραμμιστεί ότι ο δείκτης CO25 παρουσιάζει λογική απόκλιση μεταξύ πραγματικού και προϋπολογισμένου μοναδιαίου κόστους ίση με 12% γεγονός ευνοϊκό για την επίδοσή του. Ο δείκτης F100, που αναφέρεται στο ποσό των πιστοποιημένων δαπανών, έχει ως στόχο 10.848.538 €. Η επίτευξη είναι 10.737.795,53 €, δηλαδή 98,98% του στόχου.

Πίνακας 29 ΑΠ 2: Πλαίσιο Επιδόσεων

Κωδικός Δείκτη	Περιγραφή	Μονάδα Μέτρησης	Επίτευξη	Στόχος 2023	Ποσοστό Επίτευξης
CO02	Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	Επιχειρήσεις	402	78	515,38%
F100	Ποσό Πιστοποιημένων Δαπανών	€ (Euro)	11.790.286,30	6.908.405,00	170,67%

Ο δείκτης CO02, που αφορά τις παραγωγικές επενδύσεις και συγκεκριμένα τον αριθμό των επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις, καταγράφει εξαιρετική επίδοση. Η επίτευξη του στόχου για το 2023 ήταν 402 επιχειρήσεις, ενώ ο αρχικός στόχος ήταν μόλις 78 επιχειρήσεις, κάτι που αντιστοιχεί σε 515,38% επίτευξη του στόχου. Η εν λόγω υπέρβαση προέκυψε λόγω της υλοποίηση πολλών έργων στο πλαίσιο της Πρόσκλησης «Κουπόνια Τεχνολογίας για τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας», η οποία αποτέλεσε ένα ευέλικτο σχήμα με μεγάλη ελκυστικότητα για τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, με αποτέλεσμα να υπάρξει τεράστια ανταπόκριση από τις τελευταίες.

Αντίστοιχα, ο δείκτης F100, που αφορά το ποσό των πιστοποιημένων δαπανών, παρουσιάζει επίσης εξαιρετική απόδοση. Το ποσό των πιστοποιημένων δαπανών για το 2023 ανέρχεται σε 11.790.286,30 €, ενώ ο στόχος ήταν 6.908.405,00 €, με την επίτευξη να φτάνει το 170,67%. Συνολικά, και οι δύο δείκτες καταγράφουν εξαιρετικά αποτελέσματα, με την απόδοση να υπερβαίνει κατά πολύ τους αρχικούς στόχους, επιβεβαιώνοντας τη θετική πρόοδο και την αποτελεσματικότητα των δράσεων του προγράμματος. Μάλιστα, η θετική εικόνα του δείκτη F100, προκύπτει παρά τη μείωση της Κοινωνικής Συμμετοχής στον ΑΠ2 κατά 34,7% που έλαβε χώρα στην τελευταία αναθεώρηση του Προγράμματος το 2021.

Πίνακας 30 ΑΠ 3: Πλαίσιο Επιδόσεων

Κωδικός Δείκτη	Περιγραφή	Μονάδα Μέτρησης	Επίτευξη	Στόχος 2023	Ποσοστό Επίτευξης
CO02	Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	Επιχειρήσεις	6.928	6.200	111,74%
F100	Ποσό Πιστοποιημένων Δαπανών	€ (Euro)	271.284.493,10	246.733.228,00	109,95%

Ο δείκτης CO02 αναφέρεται στον αριθμό των επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις στο πλαίσιο των παραγωγικών επενδύσεων. Η επίτευξη του στόχου για το 2023 είναι 6.928 επιχειρήσεις, ενώ ο στόχος ήταν 6.200 επιχειρήσεις. Η απόδοση είναι 107,79%, που σημαίνει ότι ο στόχος υπερκαλύπτεται. Ο δείκτης, εμφανίζει υπερκάλυψη εξαιτίας της ενίσχυσης των επιχειρήσεων που επλήγησαν από την πανδημία και των αντίστοιχων επιχορηγήσεων που δόθηκαν στις τελευταίες. Υπό αυτό το πρίσμα, ο δείκτης F100, που αφορά το ποσό των πιστοποιημένων δαπανών, καταγράφει 271.284.493,10 € σε αντίθεση με το στόχο των 246.733.228,00 €. Αυτό αντιστοιχεί σε επίδοση 109,95%, δείχνοντας ότι το ποσό των δαπανών υπερβαίνει τον στόχο κατά 27,05%.

Πίνακας 31 ΑΠ 4: Πλαίσιο Επιδόσεων

Κωδικός Δείκτη	Περιγραφή	Μονάδα Μέτρησης	Επίτευξη	Στόχος 2023	Ποσοστό Επίτευξης
CO32	Ενεργειακή απόδοση: Μείωση της ετήσιας κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας των δημόσιων κτιρίων	kWh/year	33.165.258,03	5.800.000	571,81%
F100	Ποσό Πιστοποιημένων Δαπανών	€ (Euro)	22.024.753	17.622.599	124,98%

Όπως γίνεται εμφανές, από τον παραπάνω πίνακα, όλοι οι δείκτες του ΑΠ4 που συμμετέχουν στο πλαίσιο επιδόσεων παρουσιάζουν υπερκάλυψη. Το τελευταίο συμβαίνει μάλιστα παρά τη μεγάλη μείωση της κοινοτικής συμμετοχής στον ΑΠ5, ύψους 42,8% που πραγματοποιήθηκε στην τελευταία αναθεώρηση του Προγράμματος το 2021. Αναλυτικότερα, η υπερκάλυψη του στόχου οφείλεται στην υλοποίηση ενός σημαντικού έργου ενεργειακής αναβάθμισης του Στρατιωτικού Νοσοκομείου 424 στη Θεσσαλονίκη που συνεισέφερε στο στόχο του δείκτη πάνω από 20.000.000 KWH/έτος, το οποίο δεν είχε προβλεφθεί στον αρχικό σχεδιασμό. Επιπρόσθετα, πρέπει να τονιστεί ότι η επίτευξη των στόχων, παρά τους μειωμένους πόρους, οφείλεται και στο ύψος των εκπτώσεων που δόθηκαν από τους υποψήφιους αναδόχους για την εκτέλεση των έργων.

Πίνακας 32 ΑΠ 5: Πλαίσιο Επιδόσεων

Κωδικός Δείκτη	Περιγραφή	Μονάδα Μέτρησης	Επίτευξη	Στόχος 2023	Ποσοστό Επίτευξης
CO20	Πρόληψη και διαχείριση κινδύνων: Πληθυσμός που ωφελείται από αντιπλημμυρικά μέτρα	Άτομα	141.009,00	80.000,00	176,26%
F100	Ποσό Πιστοποιημένων Δαπανών	€ (Euro)	24.955.886	23.424.173	106,53%
K221	Συμβάσεις που έχουν υπογραφεί για την υλοποίηση των έργων	Αριθμός	24		100,00%

Ο δείκτης CO20, που αποτυπώνει τον πληθυσμό που ωφελείται από αντιπλημμυρικά μέτρα, παρουσιάζει επίτευξη 141.009 ατόμων έναντι στόχου 80.000 ατόμων με ποσοστό κάλυψης ίσο με 176,26%. Το αποτέλεσμα αυτό δείχνει ότι τα έργα αντιπλημμυρικής προστασίας έχουν υλοποιηθεί με επιτυχία και έχουν ωφελήσει πολύ περισσότερους πολίτες από τους αρχικά προβλεπόμενους.

Ο Δείκτης F100, που αφορά το ποσό των πιστοποιημένων δαπανών, καταγράφει 24.955.886€ έναντι στόχου 23.424.173,00 €, με ποσοστό επίτευξης 106,53%. Ωστόσο πρέπει να τονιστεί ότι τα έργα αυτής της κατηγορίας έλαβαν πολύ μεγάλες εκπτώσεις, από αναδόχους, της τάξης του 50%. Αυτή είναι η εξήγηση για την ταυτόχρονη επίτευξη των στόχων με την αποδέσμευση πόρων ύψους 65% για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας στις ΜΜΕ της Περιφέρειας.

Πίνακας 33 ΑΠ 6: Πλαίσιο Επιδόσεων

Κωδικός Δείκτη	Περιγραφή	Μονάδα Μέτρησης	Επίτευξη	Στόχος 2023	Ποσοστό Επίτευξης
CO18	Ύδρευση: Πρόσθετος πληθυσμός που εξυπηρετείται από βελτιωμένες υπηρεσίες ύδρευσης	Άτομα	1.190.636	200.000	595,32%
CO37	Αστική ανάπτυξη: Πληθυσμός που ζει σε περιοχές με ολοκληρωμένες στρατηγικές αστικής ανάπτυξης	Άτομα	795.413,00	200.000	397,70%
F100	Ποσό Πιστοποιημένων Δαπανών	€ (Euro)	73.874.430	70.201.000	105,23%
K222	Ενταγμένα έργα	Αριθμός	29,00		

K223	Στρατηγικές για την αστική ανάπτυξη για τις οποίες έχει ενταχθεί τουλάχιστον ένα έργο	Αριθμός	7,00		
-------------	---	---------	------	--	--

Ο Δείκτης CO18, που αφορά τον πρόσθετο πληθυσμό που εξυπηρετείται από βελτιωμένες υπηρεσίες ύδρευσης, παρουσιάζει 1.190.636 ωφελούμενους έναντι στόχου 200.000 ατόμων. Ωστόσο, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η υπερεπίτευξη που παρουσιάζεται, οφείλεται κατά κύριο λόγο στην υλοποίηση ενός σημαντικού έργου της ΕΥΑΘ, το οποίο απευθύνονταν σε 983.243 άτομα και δεν είχε προβλεφθεί στον αρχικό σχεδιασμό. Αναφορικά με την επίδοση του Δείκτη CO37, που αφορά τον πληθυσμό που ζει σε περιοχές με ολοκληρωμένες στρατηγικές αστικής ανάπτυξης, η επίτευξη του ανέρχεται σε 1.190.636 άτομα έναντι στόχου 200.000, δηλαδή 595,32%. Η σημαντική αυτή υπέρβαση προκύπτει διότι κατά το σχεδιασμό, δεν είχε οριστεί το πλαίσιο εκπόνησης και υλοποίησης των Στρατηγικών ΒΑΑ, με αποτέλεσμα την υποεκτίμηση της τιμής στόχου του δείκτη. Εν τέλει, ο ορισμός των Ενδιάμεσων Φορέων Διαχείρισης ολοκληρώθηκε το 2017. Τέλος, ο δείκτης F100, που αφορά το ποσό των πιστοποιημένων δαπανών, φτάνει τα 73.874.430 € έναντι στόχου 70.201.000,00 €, παρουσιάζοντας 105,23% επίτευξη. Συνεπώς, όλοι οι δείκτες επιτυγχάνουν τους στόχους τους, ενώ αποδεδειγμένα παράλληλα πόροι για τη χρηματοδότηση δράσεων COVID σαν αποτέλεσμα των μεγάλων εκπτώσεων από τους αναδόχους για την εκτέλεση των έργων.

Πίνακας 34 ΑΠ 7: Πλαίσιο Επιδόσεων

Κωδικός Δείκτη	Περιγραφή	Μονάδα Μέτρησης	Επίτευξη	Στόχος 2023	Ποσοστό Επίτευξης
CO13	Οδικό δίκτυο: Συνολικό μήκος νέων οδών	Χλμ.	35,95	35	102,74%
F100	Ποσό Πιστοποιημένων Δαπανών	€ (Euro)	229.535.296	242.007.000	94,84%

Η συνολική εικόνα του ΑΠ7 δείχνει σχεδόν πλήρη υλοποίηση τόσο του φυσικού όσο και του οικονομικού αντικειμένου, γεγονός που αποτυπώνει αποτελεσματική διαχείριση, καλή πρόοδο των έργων υποδομής και υψηλό βαθμό ωριμότητας των παρεμβάσεων στον τομέα του οδικού δικτύου.

Ο δείκτης CO13, που αποτυπώνει το συνολικό μήκος νέων οδών που έχουν κατασκευαστεί, παρουσιάζει επίτευξη 35,95 χιλιομέτρων έναντι στόχου 35 χιλιομέτρων, δηλαδή 102,74% και συνεπώς πολύ υψηλή επίτευξη. Ωστόσο η υπερεπίτευξη προκύπτει διότι προστέθηκε το έργο «Παράκαμψη Αρναίας Β' φάση» στον πίνακα των τμηματοποιημένων (phasing) έργων, ο οποίος οριστικοποιήθηκε μετά την έγκριση του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Αντίστοιχα, πολύ υψηλή επίτευξη παρουσιάζει ο δείκτης F100, που αφορά το ποσό των πιστοποιημένων δαπανών και ανέρχεται σε 229.602.805,09 €, έναντι στόχου 242.007.000,00 €, δηλαδή 94,87% επίτευξη.

Πίνακας 35 ΑΠ 8: Πλαίσιο Επιδόσεων

Κωδικός Δείκτη	Περιγραφή	Μονάδα Μέτρησης	Επίτευξη	Στόχος 2023	Ποσοστό Επίτευξης
CO01	άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων	Αριθμός	1.230,00	850,00	144,70%
F100	Ποσό Πιστοποιημένων Δαπανών	€ (Euro)	10.623.865	9.500.000	111,83%
11304	Υποστηριζόμενα σχέδια για δημιουργία νέων επιχειρήσεων	Αριθμός	0	70,00	0%

Αναφορικά με τον CO01 που μετρά τους άνεργους, συμπεριλαμβανομένων και των μακροχρόνια ανέργων, ο δείκτης πιάνει τον στόχο του και μάλιστα με υπερκάλυψη με ποσοστό ίσο με 144,70%. Η

υπερεπίτευξη του στόχου πιθανώς οφείλεται στην υψηλή ανεργία της περιφέρειας και τις επιδράσεις της οικονομικής κρίσης στην τελευταία. Ακόμα, όσον αφορά τον οικονομικό δείκτη F100 που μετρά το ποσό των πιστοποιημένων δαπανών του ΑΠ8, είναι έκδηλο ότι παρουσιάζει πολύ υψηλή επίτευξη της τάξης του 111,83%

Πίνακας 36 ΑΠ9Α: Πλαίσιο Επιδόσεων

Κωδικός Δείκτη	Περιγραφή	Μονάδα Μέτρησης	Επίτευξη	Στόχος 2023	Ποσοστό Επίτευξης
CO36	Υγεία: Πληθυσμός που καλύπτεται από βελτιωμένες υπηρεσίες υγείας	Αριθμός	1.882.108	1.200.000	156,84%
F100	Ποσό Πιστοποιημένων Δαπανών	€ (Euro)	50.152.730	9.500.000	527,92%

Η συνολική εικόνα του ΑΠ9Α είναι εξαιρετικά θετική, με υπέρβαση των στόχων σε εντυπωσιακό βαθμό. Οι δείκτες αποτυπώνουν πολύ μεγάλη πρόοδο στην αναβάθμιση των δομών και υπηρεσιών υγείας, επιβεβαιώνοντας ότι οι παρεμβάσεις συνέβαλαν ουσιαστικά στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και της πρόσβασης των πολιτών σε σύγχρονες υγειονομικές υποδομές.

Αναλυτικότερα, ο Δείκτης CO36, που αφορά τον πληθυσμό που καλύπτεται από βελτιωμένες υπηρεσίες υγείας, παρουσιάζει 1.882.108 ωφελούμενους έναντι στόχου 1.200.000, δηλαδή 156,84% επίτευξη. Αντίστοιχα, ο Δείκτης F100, που αποτυπώνει το ποσό των πιστοποιημένων δαπανών, ανέρχεται σε 50.152.729,63 € έναντι στόχου 9.500.000,00 €, δηλαδή 527,92% επίτευξη. Η παραπάνω εικόνα προέκυψε εν μέρει και από τις αυξημένες ανάγκες που σχετίζονται με την υγειονομική κρίση για την αντιμετώπιση της πανδημίας του Covid-19. Πάρα ταύτα, πρέπει να υπογραμμιστεί πως η υπερεπίτευξη του στόχου του δείκτη CO36 προκύπτει λόγω νέας μεθοδολογίας υπολογισμού των πληθυσμών αναφοράς των νοσοκομείων από τις οικείες ΥΠΕ στην ΠΚΜ.

Πίνακας 37 ΑΠ 9B: Πλαίσιο Επιδόσεων

Κωδικός Δείκτη	Περιγραφή	Μονάδα Μέτρησης	Επίτευξη	Στόχος 2023	Ποσοστό Επίτευξης
05502	Αριθμός υποστηριζόμενων δομών	Αριθμός	101	87,00	116,09%
10501	Άτομα που αποδεσμεύονται από τη φροντίδα εξαρτώμενων ατόμων	Αριθμός	65.734,00	40.850,00	160,9%
F100	Ποσό Πιστοποιημένων Δαπανών	€ (Euro)	214.887.859	191.243.319,00	126,5%

Η επίδοση των δεικτών του ΑΠ 9B που αφορά την προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας, συνδέεται άμεσα με την πρόσθετη χρηματοδότηση που δόθηκε για δράσεις αντιμετώπισης της πανδημίας COVID-19. Η Κοινοτική Συνδρομή του ΑΠ9B ενισχύθηκε κατά 2.997.244€, με σκοπό τη στήριξη δύο σημαντικών δράσεων: πρώτον, της «Θωράκισης της Δημόσιας Υγείας στην Περιφέρεια μέσω πρόληψης, έγκαιρης ανίχνευσης και αντιμετώπισης επιδημιών (COVID-19) σε χώρους μεταναστών και προσφύγων» και δεύτερον, της «Διασφάλισης ομοιογενούς και συνεχούς απόκρισης των Δημόσιων Δομών Υγείας σε Πρωτοβάθμιο και Δευτεροβάθμιο επίπεδο, ιδιαίτερα κατά την υγειονομική κρίση του COVID-19», με συνολικό προϋπολογισμό 39,5 εκ. €.

Ο δείκτης 05502, που καταγράφει τον αριθμό των υποστηριζόμενων δομών, υπερέβη τον στόχο με 101 δομές έναντι 87, φτάνοντας σε επίτευξη 116,09%, ενώ ο δείκτης 10501, που αποτυπώνει τα άτομα που αποδεσμεύονται από τη φροντίδα εξαρτώμενων ατόμων, σημείωσε 65.734 ωφελούμενους έναντι στόχου 40.850, φτάνοντας σε 160,9% επίτευξη. Αντίστοιχα, ο δείκτης F100, που αφορά το ποσό των πιστοποιημένων δαπανών, έφτασε τα 214.887.858,89€ έναντι στόχου 191.243.319€,

δηλαδή 126,5% επίτευξη. Η πρόσθετη χρηματοδότηση για τις δράσεις COVID-19 συνέβαλε ουσιαστικά στην υπέρβαση των στόχων αυτών, καθώς ενίσχυσε την υποδομή των δομών, αύξησε την απήχηση του φυσικού αντικειμένου και διευκόλυνε την απορρόφηση των διαθέσιμων πόρων.

Πίνακας 38 ΑΠ 10: Πλαίσιο Επιδόσεων

Κωδικός Δείκτη	Περιγραφή	Μονάδα Μέτρησης	Επίτευξη	Στόχος 2023	Ποσοστό Επίτευξης
CO35	Παιδική μέριμνα και εκπαίδευση: Δυναμικότητα ενισχυόμενων υποδομών παιδικής μέριμνας ή εκπαίδευσης	Άτομα	199.299	2.150	9.269%
F100	Ποσό Πιστοποιημένων Δαπανών	€ (Euro)	38.961.623	31.538.916,00	123,53%

Συνολικά, ο ΑΠ 10 παρουσιάζει θεαματική υπέρβαση των στόχων, με σημαντικό αντίκτυπο στην ενίσχυση των υποδομών παιδικής μέριμνας και εκπαίδευσης, ενώ η οικονομική διαχείριση των πόρων έχει αποδειχθεί αποτελεσματική και αποδοτική, ενισχύοντας τον κοινωνικό αντίκτυπο των παρεμβάσεων. Ο δείκτης CO35, που μετρά τη δυναμικότητα των ενισχυόμενων υποδομών παιδικής μέριμνας ή εκπαίδευσης, καταγράφει 199.299,00 άτομα έναντι στόχου 2.150 ατόμων, φτάνοντας σε 9269% επίτευξη. Η εν λόγω εξαιρετικά υψηλή επίδοση του δείκτη CO35, οφείλεται κατά κύριο λόγο στην ολοκλήρωση έργου προμήθειας εξοπλισμών και αφορά την ονομαστική δυναμικότητα (εν δυνάμει χρήστες) των 905 σχολικών μονάδων στις οποίες απευθύνονταν ο εξοπλισμός, σύμφωνα με το Δελτίο Ταυτότητας του Δείκτη CO35, όπως αυτή αποτυπώθηκε το 2020. Στην τιμή αυτή προστέθηκε και η δυναμικότητα ενός ολοκληρωμένου έργου επαγγελματικής εκπαίδευσης και εκπαίδευσης ενηλίκων.

3.2 Σύνοψη | Συμπεράσματα

Η συνολική αξιολόγηση του Πλαισίου Επιδόσεων του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κεντρικής Μακεδονίας 2014–2020 αναδεικνύει την επιτυχημένη πορεία υλοποίησης των παρεμβάσεων σε όλους σχεδόν τους ΑΠ. Η πλειονότητα των δεικτών εκροών και των οικονομικών δεικτών που συμμετέχουν στον Πλαίσιο Επιδόσεων, παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά επίτευξης, αποδεικνύοντας την αποτελεσματικότητα του σχεδιασμού, την ωριμότητα των έργων και την προσαρμοστικότητα του προγράμματος στις συνθήκες που διαμορφώθηκαν την τελευταία προγραμματική περίοδο. Αναλυτικότερα 21 δείκτες παρουσιάζουν ποσοστά επίτευξης από 100% και άνω, ενώ 3 δείκτες παρουσιάζουν ποσοστά από 85% έως και 100%, αγγίζοντας μάλιστα το 100%.

Ο σημαντικότερος παράγοντας που επηρέασε την πορεία του Προγράμματος ήταν η πανδημία COVID-19. Η πανδημία, καθώς και το επερχόμενο lockdown της οικονομικής και κοινωνικής ζωής, επέφερε σημαντικές καθυστερήσεις και προκάλεσε σοβαρές αναταράξεις σε διάφορους τομείς, οι οποίες αφορούσαν κυρίως την υλοποίηση έργων και τη ροή χρηματοδότησης. Η αναγκαιότητα να προσαρμοστούν οι προτεραιότητες και οι στόχοι του Προγράμματος οδήγησε στην αναθεώρηση του Προγράμματος, η οποία περιλάμβανε την ανακατανομή των πόρων σε κρίσιμους τομείς, όπως η στήριξη των επιχειρήσεων που επλήγησαν από την κρίση, η ενίσχυση των κοινωνικών δομών, και η αναβάθμιση των υποδομών υγείας. Παρά τις προκλήσεις, αυτή η αναθεώρηση του Προγράμματος το 2021 λειτούργησε καταλυτικά για να εξασφαλιστεί η συνέχεια των δράσεων και η επίτευξη των στόχων, χωρίς να επηρεαστούν αρνητικά οι δείκτες του Πλαισίου Επιδόσεων.

Αξιοσημείωτο είναι ότι, παρά τις σημαντικές ανακατανομές πόρων, το Πρόγραμμα κατάφερε να διατηρήσει την υψηλή του αποτελεσματικότητα, με τους δείκτες εκροής καθώς και τους οικονομικούς δείκτες, να παραμένουν σε υψηλά επίπεδα, κάτι που υποδηλώνει την ευελιξία και τη στοχευμένη διαχείριση πόρων. Η δυνατότητα να προσαρμοστεί το Πρόγραμμα στην εξελισσόμενη κατάσταση, ενώ διατηρήθηκαν οι βασικοί στόχοι και οι προτεραιότητες, αποτελεί ένδειξη του καλά οργανωμένου ανασχεδιασμού και της διοικητικής επάρκειας της ΕΥΔ και των δικαιούχων φορέων.

Επιπλέον, αρκετοί άλλοι παράγοντες συνέβαλαν καθοριστικά στην επιτυχημένη πορεία του Προγράμματος:

1. Η υψηλή ζήτηση για επενδυτικά προγράμματα από τις επιχειρήσεις, η οποία όχι μόνο βοήθησε στην ενίσχυση των τοπικών οικονομιών, αλλά και κινητοποίησε σημαντικούς πόρους για την αναπτυξιακή πορεία της Περιφέρειας. Οι επιχειρήσεις ανταποκρίθηκαν με μεγάλο ενδιαφέρον, και μάλιστα, πολλές από αυτές συμμετείχαν σε επιδοτούμενα προγράμματα με στόχο την ενίσχυση της παραγωγικότητας και της εξωστρέφειας.
2. Οι μεγάλες εκπώσεις που προσέφεραν οι ανάδοχοι των έργων, οι οποίες συνέβαλαν στην απελευθέρωση πόρων για τη χρηματοδότηση επιπλέον δράσεων.
3. Η στοχευμένη διαχείριση των πόρων και ο συνεχής προσανατολισμός στην επίτευξη των στόχων αποτέλεσαν τον πυλώνα της επιτυχίας του προγράμματος. Παρά τις αναγκαστικές αλλαγές στην κατεύθυνση του Προγράμματος, η συνολική στρατηγική παρέμεινε ευέλικτη και ανταγωνιστική, επιτρέποντας τη συνεχιζόμενη χρηματοδότηση έργων και την ολοκλήρωσή τους, χωρίς να διακυβεύονται οι μακροπρόθεσμοι στόχοι του Προγράμματος.

Η συνδυασμένη δράση αυτών των παραμέτρων αναδεικνύει τη στρατηγική προσαρμοστικότητα του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας, η οποία, παρά τις μεγάλες προκλήσεις, κατάφερε να διατηρήσει την αποτελεσματικότητά του και να συνεχίσει να επιτυγχάνει τους βασικούς στόχους του. Παρά τη μείωση της Κοινοτικής Συνδρομής σε ορισμένους Άξονες, το πρόγραμμα κατάφερε να διατηρήσει υψηλή απορρόφηση πόρων και να επιτύχει σημαντική πρόοδο σε βασικούς τομείς.

Υπό αυτό το πρίσμα το Πρόγραμμα έπαιξε καταλυτικό ρόλο σε πολλές πτυχές της αναπτυξιακής πορείας της Περιφέρειας. Συνολικά, το Πρόγραμμα είχε σημαντική συνεισφορά σε βασικούς τομείς, ενισχύοντας την έρευνα, την καινοτομία, την επιχειρηματικότητα, καθώς και τις υποδομές και τις κοινωνικές υπηρεσίες, ενώ παράλληλα συνέβαλε στη βιώσιμη ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή. Ωστόσο, ορισμένα πεδία εξακολουθούν να απαιτούν περαιτέρω δουλειά για να διασφαλιστεί η διαρκής και ισχυρή ανάπτυξη της Περιφέρειας.

Αναλυτικότερα, η ενίσχυση της έρευνας και της καινοτομίας αποτέλεσε έναν από τους πιο κρίσιμους πυλώνες του Προγράμματος. Τα αποτελέσματα στην ενίσχυση των ερευνητικών υποδομών και στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στον τομέα της έρευνας είναι ιδιαίτερα θετικά. Το Πρόγραμμα βοήθησε στη βελτίωση της ερευνητικής δυναμικής της Περιφέρειας, αποτελώντας καταλύτη για τη μεταφορά γνώσης και την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και διαδικασιών, σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα. Ωστόσο, παραμένει απαραίτητο να ενισχυθεί περαιτέρω η σύνδεση των ερευνητικών φορέων με τις επιχειρηματικές ανάγκες και να ενθαρρυνθεί η ενσωμάτωση της καινοτομίας στην παραγωγή για να αναπτυχθεί μια βιώσιμη και εξωστρεφής παραγωγική βάση.

Επιπλέον, το Πρόγραμμα είχε σημαντική συνεισφορά στην ενίσχυση της εξωστρέφειας και της επιχειρηματικότητας, ενδυναμώνοντας τις παραγωγικές διαδικασίες και την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Η αύξηση των εξαγωγών και η στήριξη επιχειρηματικών δράσεων, παρά τις δυσκολίες

που επέφερε η πανδημία, υπήρξαν θετικά αποτελέσματα. Ωστόσο, η περιορισμένη διαφοροποίηση του παραγωγικού προτύπου και η χαμηλή απορρόφηση καινοτομίας από τις επιχειρήσεις δείχνουν ότι παραμένει σημαντική η ανάγκη για περαιτέρω στήριξη της εξωστρέφειας και της ενσωμάτωσης τεχνολογικών καινοτομιών.

Η προώθηση δράσεων ενεργειακής εξοικονόμησης αποδείχθηκε εξαιρετικά αποτελεσματική στη βιώσιμη ανάπτυξη της Περιφέρειας, με ιδιαίτερη έμφαση στη μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης σε δημόσια κτίρια και την υποστήριξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Αυτή η στρατηγική συνέβαλε σε μια σημαντική εξοικονόμηση πόρων, προάγοντας την πράσινη ανάπτυξη και τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Παρόλα αυτά, η μετάβαση σε μια πλήρως απανθρακοποιημένη οικονομία απαιτεί ενίσχυση των επενδύσεων σε πράσινες υποδομές και την ανάπτυξη της βιώσιμης κινητικότητας στην αστική περιοχή της Θεσσαλονίκης, ώστε να μειωθεί η εξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα.

Ο τομέας της αστικής ανάπτυξης, της αστικής αναζωογόνησης και της ανθεκτικότητας αποτέλεσε μία από τις σαφείς επιτυχίες του Προγράμματος, καθώς ενεργοποιήθηκε ένα ευρύ πλέγμα παρεμβάσεων με άμεσο αποτύπωμα στην ποιότητα ζωής. Ειδικότερα, μέσω των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης υλοποιήθηκαν αναπλάσεις πάρκων γειτονιάς, αναβαθμίσεις πλατειών και κοινόχρηστων χώρων, ενίσχυση πυρήνων αστικού πρασίνου και πράσινων διαδρομών, καθώς και βιοκλιματικές παρεμβάσεις (όπως αναβαθμίσεις σχολικών αυλών, πράσινα δώματα και κάθετοι κήποι), που συμβάλλουν στη μείωση της θερμικής επιβάρυνσης, στη βελτίωση του μικροκλίματος και στην ενίσχυση της ελκυστικότητας των αστικών περιοχών. Παράλληλα, οι παρεμβάσεις σε υποδομές περιβαλλοντικής παρακολούθησης και αστικής ανθεκτικότητας (ενδεικτικά σταθμοί μέτρησης, αστικά παρατηρητήρια) ενισχύουν την τεκμηριωμένη λήψη αποφάσεων σε επίπεδο πόλης. Στο ίδιο πλαίσιο, οι δράσεις αντιπλημμυρικής προστασίας και πρόληψης κινδύνων συνέβαλαν ουσιαστικά στην προστασία πολιτών και περιβάλλοντος, ενισχύοντας την προσαρμογή σε κινδύνους που σχετίζονται με την κλιματική μεταβλητότητα. Συνολικά, το Πρόγραμμα ανέδειξε ότι η αστική πολιτική μπορεί να συνδυάζει πράσινες υποδομές, αναπλάσεις και στοχευμένα έργα ανθεκτικότητας, με απτά και μετρήσιμα οφέλη για τους κατοίκους.

Αξιζει να σημειωθεί, ότι οι παρεμβάσεις αυτές αναβάθμισαν καθημερινές λειτουργίες της πόλης (ασφάλεια, άνεση, πρόσβαση σε δημόσιους χώρους) και ενίσχυσαν τη συνοχή των γειτονιών, ιδιαίτερα σε περιοχές με μεγαλύτερες ανάγκες. Παράλληλα, η ενίσχυση του αστικού πρασίνου και οι βιοκλιματικές αναβαθμίσεις λειτουργούν ως «πράσινες λύσεις» χαμηλού κόστους συντήρησης, με σωρευτικό αποτέλεσμα στη μείωση θερμικής νησίδας και στη βελτίωση περιβαλλοντικών δεικτών. Συμπληρωματικά, εφαρμόστηκαν δράσεις «έξυπνης πόλης» (π.χ. συστήματα ενημέρωσης στάθμευσης, ψηφιακές εφαρμογές/σήμανση), που ενισχύουν την αποτελεσματική διαχείριση του αστικού χώρου και την εμπειρία κατοίκων/επισκεπτών.

Το Πρόγραμμα είχε επίσης καθοριστική συνεισφορά στην αναβάθμιση των υποδομών ύδρευσης και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής μέσω της ενίσχυσης των υποδομών σε απομακρυσμένες και ημιαστικές περιοχές. Τα έργα υδραυλικής υποδομής προσέφεραν σημαντικά οφέλη για την καθημερινότητα των πολιτών, ενώ συνέβαλαν στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης. Παρ' όλα αυτά, η υποστήριξη των απομακρυσμένων περιοχών συνεχίζει να είναι μία κρίσιμη πρόκληση, καθώς εξακολουθούν να υπάρχουν χωροκοινωνικές ανισότητες στην πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες και υποδομές.

Η ενίσχυση της περιφερειακής συνδεσιμότητας μέσω των οδικών έργων και των έργων υποδομής μεταφορών, παρά την αναμονή για την ολοκλήρωση κάποιων μικρότερων έργων, υπήρξε μία από τις

μεγαλύτερες επιτυχίες του Προγράμματος, αφού η βελτίωση της υποδομής μεταφορών συνέβαλε στην ενίσχυση της οικονομικής δυναμικής της περιοχής. Ωστόσο, είναι απαραίτητο να συνεχιστεί η αναβάθμιση δευτερευόντων και τριτευόντων οδικών αξόνων που θα ενισχύσουν περαιτέρω την προσβασιμότητα σε απομακρυσμένες περιοχές και θα υποστηρίξουν τον τοπικό και περιφερειακό ανταγωνισμό.

Η αναβάθμιση των υγειονομικών υποδομών υπήρξε επίσης κεντρικό πεδίο του Προγράμματος, με στόχο τη βελτίωση της πρόσβασης του πληθυσμού στις υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης. Η υγειονομική κρίση του COVID-19 επηρέασε τη δυναμική του προγράμματος, αλλά ταυτόχρονα ανέδειξε την ανάγκη για στρατηγικές υποστήριξης του δημόσιου τομέα υγείας. Ωστόσο, η συνεχιζόμενη ανεπάρκεια υποδομών σε μικρότερες περιοχές απαιτεί ενίσχυση των δημόσιων δομών υγείας και την αναβάθμιση των υπηρεσιών για τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

Το Πρόγραμμα επίσης συνέβαλε στην καταπολέμηση της φτώχειας και στην ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης, μέσω της στήριξης κοινωνικών δομών και υποδομών. Η πρόσθετη χρηματοδότηση για τις δράσεις του COVID-19 ενίσχυσε την κοινωνική προστασία και υποστήριξε ευάλωτες ομάδες. Μολαταύτα, η ανισότητα στις ευκαιρίες παραμένει μία κρίσιμη πρόκληση, και απαιτούνται περαιτέρω προσπάθειες για την εξάλειψη των κοινωνικών ανισοτήτων, ιδίως στους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.

Τέλος, η ενίσχυση των υποδομών παιδικής μέριμνας και εκπαίδευσης ήταν μια από τις πιο σημαντικές συνεισφορές του Προγράμματος, προσφέροντας ευημερία και κοινωνική συνοχή στα παιδιά και τους νέους, ενδυναμώνοντας τη κοινωνική δομή της Περιφέρειας. Παρ' όλα αυτά, η συνεχιζόμενη αναγκαιότητα για ισχυρότερη σύνδεση εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας απαιτεί μια στρατηγική που να αναπτύσσει τις δεξιότητες των νέων και να ενισχύει τις ευκαιρίες απασχόλησης, κρίσιμα ιδιαίτερα σημαντικό για την Ελληνική οικονομία και την κοινωνική συνοχή.

4 Ενότητα Γ - Αποδοτικότητα του Ε.Π.

4.1 Αξιολόγηση της Αποδοτικότητας

Η αξιολόγηση της αποδοτικότητας αποτελεί βασικό εργαλείο για την εκτίμηση της επίδρασης των παρεμβάσεων στη Περιφέρεια. Η αποδοτικότητα εξετάζεται μέσω της συνεκτίμησης τόσο των στοιχείων της φυσικής υλοποίησης, μέσω των δεικτών εκροής, όσο και της οικονομικής απορρόφησης μέσω των δαπανών.⁸ Προκειμένου να εκτιμηθούν οι βασικές παρεμβάσεις του προγράμματος, επιλέγονται οι δείκτες εκροής που συμμετέχουν στο πλαίσιο επίδοσης. Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημανθεί ότι οι δείκτες εκροών που συμμετέχουν στο πλαίσιο επιδόσεων, προγραμματικά προβλεπόταν να απορροφήσουν τουλάχιστον το 50% της προγραμματικής δέσμευσης του Άξονα Προτεραιότητας που συμμετέχουν. Ουσιαστικά, λοιπόν, η εν λόγω προσέγγιση βασίζεται στο μοναδιαίο κόστος σχεδιασμού και στο μοναδιαίο κόστος που προέκυψε κατά την υλοποίηση. Ο Δείκτης Αποδοτικότητας (ΔΑ) εκτιμάται ως εξής:

$$\text{Δείκτης Αποδοτικότητας (ΔΑ)} = \frac{\text{Μοναδιαίο Κόστος Σχεδιασμού}}{\text{Μοναδιαίο Κόστος Υλοποίησης}}$$

όπου:

$$\text{Μοναδιαίο Κόστος Σχεδιασμού (ΜΚΣ)} = \frac{\text{Προγραμματική Δέσμευση σε όρους ΔΔ για τον Δείκτη}}{\text{Τιμή Στόχος του Δείκτη}}$$

και

$$\text{Μοναδιαίο Κόστος Υλοποίησης (ΜΚΥ)} = \frac{\text{Πληρωμές των Έργων που Συμμετέχουν στον Δείκτη}}{\text{Συνολική Επίτευξη Δείκτη}}$$

- Αν ο **ΔΑ < 100%**, η υλοποίηση είναι λιγότερο αποδοτική από τον στόχο (υψηλότερο κόστος ανά μονάδα φυσικής υλοποίησης).
- Αν ο **ΔΑ = 100%**, η αποδοτικότητα είναι σύμφωνα με τον αρχικό προγραμματισμό.
- Αν ο **ΔΑ > 100%**, η αποδοτικότητα είναι υψηλότερη από τον στόχο (υψηλότερο κόστος ανά μονάδα φυσικής υλοποίησης).

Στη συνέχεια, χρησιμοποιώντας την παραπάνω μέθοδο αποτίμησης πραγματοποιείται αξιολόγηση της αποδοτικότητας κατά ταμείο, Άξονα Προτεραιότητας (ΑΠ) και Επενδυτική Προτεραιότητα (ΕΠ).

4.2 Αξιολόγηση της Αποδοτικότητας – ΕΤΠΑ

Στην παρούσα ενότητα πραγματοποιείται αποτίμηση και ανάλυση της αποδοτικότητας κατά ΑΠ, ΕΠ και δείκτη εκροής για όσες δράσεις χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΤΠΑ. Η ανάλυση βασίζεται στη σύγκριση του μοναδιαίου κόστους που διαμορφώθηκε κατά τον σχεδιασμό του ΠΕΠ, του μοναδιαίου κόστους που προέκυψε στην υλοποίηση και στον αντίστοιχο δείκτη αποδοτικότητας.

---

⁸ Το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας υπέστη 6 αναθεωρήσεις στις οποίες αναπροσαρμόστηκε και το χρηματοδοτικό σχέδιο. Για την εκτίμηση της αποδοτικότητας χρησιμοποιείτε το χρηματοδοτικό σχέδιο από την τελευταία αναθεώρηση.

Πίνακας 39 – Δείκτης Αποδοτικότητας (ΕΤΠΑ)

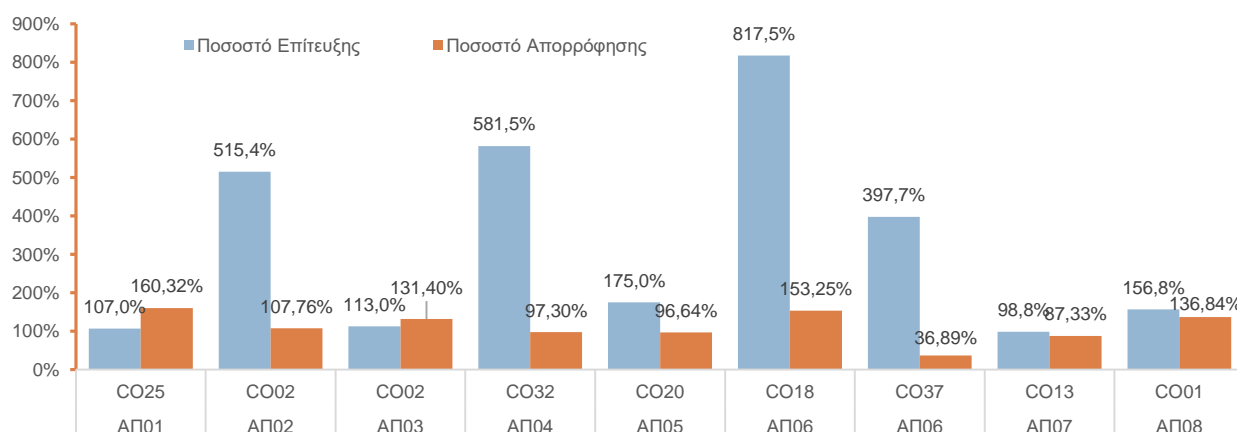
ΑΠ	Κωδικός Δείκτη	Δείκτης	Πληρωμές	Προϋπολογισμός	Τιμή Στόχος	Τιμή Επίτευξης	ΜΚΣ	ΜΚΥ	ΔΑ
ΑΠ01	CO25	Έρευνα, καινοτομία: Αριθμός ερευνητών που εργάζονται σε βελτιωμένες εγκαταστάσεις ερευνητικών κέντρων	9.454.020,93	5.897.000	175	187,23	33.697,14	50.494,16	67%
ΑΠ02	CO02	Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	4.123.970,43	3.827.000	78	402,00	49.064,10	10.258,63	478%
ΑΠ03	CO02	Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	271.242.372,06	206.420.728	6.130	6.928,00	33.673,85	39.151,61	86%
ΑΠ04	CO32	Ενεργειακή απόδοση: Μείωση της ετήσιας κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας των δημόσιων κτιρίων	11.670.980,85	11.994.625	5.800.000	33.729.076,30	2,07	0,35	598%
ΑΠ05	CO20	Πρόληψη και διαχείριση κινδύνων: Πληθυσμός που ωφελείται από αντιπλημμυρικά μέτρα	12.625.348,50	13.063.661	80.000	140.009,00	163,30	90,18	181%
ΑΠ06	CO18	Ύδρευση: Πρόσθετος πληθυσμός που εξυπηρετείται από βελτιωμένες υπηρεσίες ύδρευσης	24.536.114,13	16.010.875	200.000	1.634.917,0	80,05	15,01	533%
ΑΠ06	CO37	Αστική ανάπτυξη: Πληθυσμός που ζει σε περιοχές με ολοκληρωμένες στρατηγικές αστικής ανάπτυξης	12.924.071,57	35.030.625	200.000	795.413	175,15	16,25	1077,98%
ΑΠ07	CO13	Οδικό δίκτυο: Συνολικό μήκος νέων οδών	132.836.823,19	152.117.304	36,40	35,95	4.179.046,81	3.695.043,76	113%
ΑΠ09Α	CO36	Υγεία: Πληθυσμός που καλύπτεται από βελτιωμένες υπηρεσίες υγείας	46.625.085,25	34.071.500	1.200.000	1.882.108	28,39	24,77	115%
ΑΠ10	CO35	Παιδική μέριμνα και εκπαίδευση: Δυναμικότητα ενισχυόμενων υποδομών παιδικής μέριμνας ή εκπαίδευσης	29.397.236,64	23.088.790	2.150	213.275	10.738,97	137,84	7791%

Πίνακας 40 – Ποσοστά Απορρόφησης και Ποσοστά Επίτευξης – Δείκτες Εκρών ΕΤΠΑ

Κωδικός Άξονα	Κωδικός Δείκτη	Δείκτης	Ποσοστό Επίτευξης	Ποσοστό Απορρόφησης	ΔΑ
ΑΠ01	CO25	Έρευνα, καινοτομία: Αριθμός ερευνητών που εργάζονται σε βελτιωμένες εγκαταστάσεις ερευνητικών κέντρων	107,0%	160,32%	66,73%
ΑΠ02	CO02	Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	515,4%	107,76%	478,27%
ΑΠ03	CO02	Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις	113,0%	131,40%	86,01%
ΑΠ04	CO32	Ενεργειακή απόδοση: Μείωση της ετήσιας κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας των δημόσιων κτιρίων	581,5%	97,30%	597,66%
ΑΠ05	CO20	Πρόληψη και διαχείριση κινδύνων: Πληθυσμός που ωφελείται από αντιπλημμυρικά μέτρα	175,0%	96,64%	181,09%
ΑΠ06	CO18	Υδρευση: Πρόσθετος πληθυσμός που εξυπηρετείται από βελτιωμένες υπηρεσίες ύδρευσης	817,5%	153,25%	533,43%
ΑΠ06	CO37	Αστική ανάπτυξη: Πληθυσμός που ζει σε περιοχές με ολοκληρωμένες στρατηγικές αστικής ανάπτυξης	397,7%	36,89%	1077,98%
ΑΠ07	CO13	Οδικό δίκτυο: Συνολικό μήκος νέων οδών	98,8%	87,33%	113,10%
ΑΠ09Α	CO36	Υγεία: Πληθυσμός που καλύπτεται από βελτιωμένες υπηρεσίες υγείας	156,8%	136,84%	114,61%
ΑΠ10	CO35	Παιδική μέριμνα και εκπαίδευση: Δυναμικότητα ενισχυόμενων υποδομών παιδικής μέριμνας ή εκπαίδευσης	9.919,8%	127,32%	7791,05%

Συνολικά, η αποδοτικότητα των παρεμβάσεων που χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΤΠΑ είναι ιδιαίτερα ικανοποιητική με τους αντίστοιχους δείκτες αποδοτικότητας να ξεπερνούν στις 11 από τις 13 περιπτώσεις το 100%, και αρκετούς εξ αυτών να παρουσιάζουν ιδιαίτερα υψηλές τιμές.

Γράφημα 21 Ποσοστά Απορρόφησης και Ποσοστά Επίτευξης κατά Δείκτη Εκρών (ΕΤΠΑ)

Όπως φαίνεται από το παραπάνω διάγραμμα οι δείκτες αποδοτικότητας που παρουσιάζουν τιμές πολύ μεγαλύτερες του 100%, προκύπτουν λόγω μεγαλύτερου ποσοστού επίτευξης και μικρότερου ποσοστού απορρόφησης.

Αναλυτικότερα, ο πρώτος δείκτης που δεν έπιασε τον στόχο της αποδοτικότητας είναι ο CO₂₅, που αφορά τον αριθμό ερευνητών που εργάζονται σε βελτιωμένες εγκαταστάσεις ερευνητικών κέντρων. Στον εν λόγω δείκτη αν και καταγράφηκε υπερεπίτευξη του φυσικού στόχου, το μοναδιαίο κόστος υλοποίησης διαμορφώθηκε υψηλότερα από το μοναδιαίο κόστος σχεδιασμού, λόγω υψηλότερων πιστοποιημένων πληρωμών σε σχέση με την προγραμματική δέσμευση, με αποτέλεσμα ο δείκτης αποδοτικότητας να διαμορφωθεί αρκετά κάτω του 100%.

Ο δεύτερος δείκτης αποδοτικότητας που δεν καταφέρνει να πιάσει τον στόχο του 100%, είναι ο δείκτης CO₀₂, που αφορά τον αριθμό επιχειρήσεων που έλαβαν επιχορηγήσεις, του Άξονα 03. Αν και καταγράφηκε υπερεπίτευξη του στόχου φυσικής υλοποίησης, η οποία συνδέεται με τις ενισχύσεις προς επιχειρήσεις που επλήγησαν από την πανδημία COVID-19, το μοναδιαίο κόστος υλοποίησης διαμορφώθηκε υψηλότερα από το αντίστοιχο του σχεδιασμού. Έτσι, παρά τη θετική επίδοση ως προς την επίτευξη του στόχου, διαμορφώθηκε δείκτης αποδοτικότητας χαμηλότερος του 100%.

Στον αντίστοιχο δείκτη CO₀₂ του Άξονα 02, καταγράφηκε πολύ υψηλή τιμή του δείκτη αποδοτικότητας. Η εικόνα αυτή προκύπτει λόγω της υλοποίησης της πρόσκλησης «Κουπόνια Τεχνολογίας» για μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, η οποία, όπως έχει αναφερθεί, ήταν ένα πολύ ευέλικτο σχήμα με μεγάλη ελκυστικότητα για τους δικαιούχους, συμβάλλοντας καθοριστικά στην αύξηση του αριθμού των ωφελούμενων. Ως εκ τούτου, δεδομένου ότι οι πληρωμές δεν αυξήθηκαν αναλογικά με τον αριθμό των επιχειρήσεων, το μοναδιαίο κόστος υλοποίησης διαμορφώθηκε σημαντικά χαμηλότερα από το προβλεπόμενο κατά τον σχεδιασμό, γεγονός που αποτυπώνεται σε ιδιαίτερα υψηλό δείκτη αποδοτικότητας.

Στον δείκτη CO₃₂, που αφορά τη μείωση της ετήσιας κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας, παρατηρείται πολύ υψηλός δείκτης αποδοτικότητας. Η σημαντική υπερεπίτευξη του στόχου συνδέεται με την υλοποίηση ενός σημαντικού έργου ενεργειακής αναβάθμισης του Στρατιωτικού Νοσοκομείου 424 στη Θεσσαλονίκη που συνεισέφερε στο στόχο του δείκτη πάνω από 20.000.000 KWH/έτος, το οποίο δεν είχε προβλεφθεί στον αρχικό σχεδιασμό. Παράλληλα, οι εκπτώσεις που καταγράφηκαν στις δημόσιες συμβάσεις επηρέασαν το ύψος των πληρωμών. Ο συνδυασμός αυτών των παραγόντων οδήγησε σε μοναδιαίο κόστος υλοποίησης πολύ χαμηλότερο από το μοναδιαίο κόστος σχεδιασμού, και ως εκ τούτου ο δείκτης αποδοτικότητας άγγιξε το 597,66%.

Ο δείκτης CO₂₀, που αποτυπώνει τον πληθυσμό που ωφελείται από αντιπλημμυρικά μέτρα, παρουσιάζει επίτευξη 141.009 ατόμων έναντι στόχου 80.000 ατόμων με ποσοστό κάλυψης ίσο με 176,26%. Επιπλέον, οι σημαντικές εκπτώσεις στις συμβάσεις επηρέασαν το επίπεδο των πληρωμών, με αποτέλεσμα το ποσοστό απορρόφησης να διαμορφωθεί στο 96,64%. Η αύξηση της τιμής επίτευξης σε συνδυασμό με τις εκπτώσεις οδήγησε σε υψηλό ποσοστό του δείκτη συγκεκριμένα ίσο με 181,09%.

Στον δείκτη CO₁₈, που αφορά τον πρόσθετο πληθυσμό που εξυπηρετείται από βελτιωμένες υπηρεσίες ύδρευσης, η πολύ υψηλή υπερεπίτευξη του στόχου συνδέεται κυρίως με την υλοποίηση μεγάλου έργου της ΕΥΑΘ το οποίο δεν είχε προβλεφθεί στον αρχικό σχεδιασμό. Αναλυτικότερα, το εν λόγω έργο απευθύνονταν σε 983.243 άτομα. Δεδομένου ότι δεν υπήρχε αντίστοιχη αύξηση στις πληρωμές, η αύξηση της τιμής επίτευξης επηρέασε το μοναδιαίο κόστος υλοποίησης, το οποίο διαμορφώθηκε χαμηλότερα από το αντίστοιχο του σχεδιασμού.

Στον δείκτη CO₃₇, που αφορά τον πληθυσμό που ζει σε περιοχές με ολοκληρωμένες στρατηγικές αστικής ανάπτυξης, η επίτευξη του ανέρχεται σε 1.190.636 άτομα έναντι στόχου 200.000, δηλαδή 595,32%. Η υπερεπίτευξη συνδέεται με το γεγονός ότι κατά τον σχεδιασμό δεν είχε οριστεί το πλαίσιο υλοποίησης των Στρατηγικών ΒΑΑ, με αποτέλεσμα την αρχική υποεκτίμηση της τιμής στόχου. Με την

πλήρη ενεργοποίηση των στρατηγικών και τον ορισμό των Ενδιάμεσων Φορέων Διαχείρισης, η τιμή επίτευξης αυξήθηκε σημαντικά, επηρεάζοντας αντίστοιχα το μοναδιαίο κόστος υλοποίησης. Ως εκ τούτου ο δείκτης αποδοτικότητας αυτών των παρεμβάσεων άγγιξε το εξαιρετικά εντυπωσιακό ποσοστό 1077,98%.

Στον δείκτη CO13, που αφορά το συνολικό μήκος νέων οδών, η τιμή επίτευξης διαμορφώθηκε οριακά υψηλότερα από τον στόχο. Ωστόσο η υπερεπίτευξη προκύπτει διότι προστέθηκε στον πίνακα των τμηματοποιημένων έργων, ο οποίος οριστικοποιήθηκε μετά την έγκριση του Επιχειρησιακού Προγράμματος, το έργο «Παράκαμψη Αρναίας Β' φάση». Ταυτόχρονα, το μοναδιαίο κόστος υλοποίησης διαμορφώθηκε σε επίπεδο αντίστοιχο ή ελαφρώς χαμηλότερο από το αρχικά σχεδιασμένο. Ως εκ τούτου η τιμή του δείκτη αποδοτικότητας διαμορφώθηκε στο 113,10%.

Στον δείκτη CO36, που αφορά τον πληθυσμό που καλύπτεται από βελτιωμένες υπηρεσίες υγείας, υπήρξε υπερεπίτευξη του στόχου με ποσοστό ίσο με 156,84%. Το εν λόγω ποσοστό, αν και επηρεάστηκε εν μέρει από τις αυξημένες ανάγκες που σχετίζονται με την υγειονομική κρίση για την αντιμετώπιση της πανδημίας του Covid-19, προέκυψε κυρίως λόγω νέας μεθοδολογίας υπολογισμού των πληθυσμών αναφοράς των νοσοκομείων από τις οικείες ΥΠΕ στην ΠΚΜ. Παρόλα αυτά, παρουσιάστηκε αντίστοιχα υψηλό ποσοστό απορρόφησης των πόρων με αποτέλεσμα ο δείκτης αποδοτικότητας να διαμορφώνεται κοντά στο 110%.

Τέλος, στον δείκτη CO35, που αφορά τη δυναμικότητα ενισχυόμενων υποδομών παιδικής μέριμνας και εκπαίδευσης, καταγράφεται ιδιαίτερη υψηλή υπερεπίτευξη σε ποσοστό 9.269%. Αυτή η επίδοση προέκυψε λόγω της ολοκλήρωσης ενός έργου προμήθειας εξοπλισμών και αφορά την ονομαστική δυναμικότητα (εν δυνάμει χρήστες) των 905 σχολικών μονάδων στις οποίες απευθύνονταν ο εξοπλισμός, σύμφωνα με το Δελτίο Ταυτότητας του Δείκτη CO35, όπως αυτή αποτυπώθηκε το 2020. Στην τιμή αυτή προστέθηκε και η δυναμικότητα ενός ολοκληρωμένου έργου επαγγελματικής εκπαίδευσης και εκπαίδευσης ενηλίκων.

4.3 Αξιολόγηση της Αποδοτικότητας – ΕΚΤ

Εν συνεχεία αποτιμάται η αποδοτικότητα για όσες δράσεις χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΚΤ οι δείκτες εκροής των οποίων στο πλαίσιο επίδοσης.

Πίνακας 41 – Δείκτης Αποδοτικότητας (ΕΚΤ)

ΤΑΜΕΙΟ Κωδικός Δείκτη	ΕΚΤ	ΕΚΤ	ΕΚΤ
	CO01	05502	10501
Δείκτης	άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων	Αριθμός υποστηριζόμενων δομών	Άτομα που αποδεσμεύονται από τη φροντίδα εξαρτώμενων ατόμων
Κωδικός Άξονα	ΑΞ08	ΑΞ09B	ΑΞ09B
Πληρωμές	3.968.548,73	59.691.207,02	68.505.109,65
Προϋπολογισμός	6.460.000,00	51.500.000	53.300.000,00
Τιμή Στόχος	850	87	40.850,00
Τιμή Επίτευξης	1.230	101	65.734,00
ΜΚΣ	7.600	591.954	1.304,77
ΜΚΥ	3.226	591.002	1.042,16
ΔΑ	235,55%	100,16%	125,20%

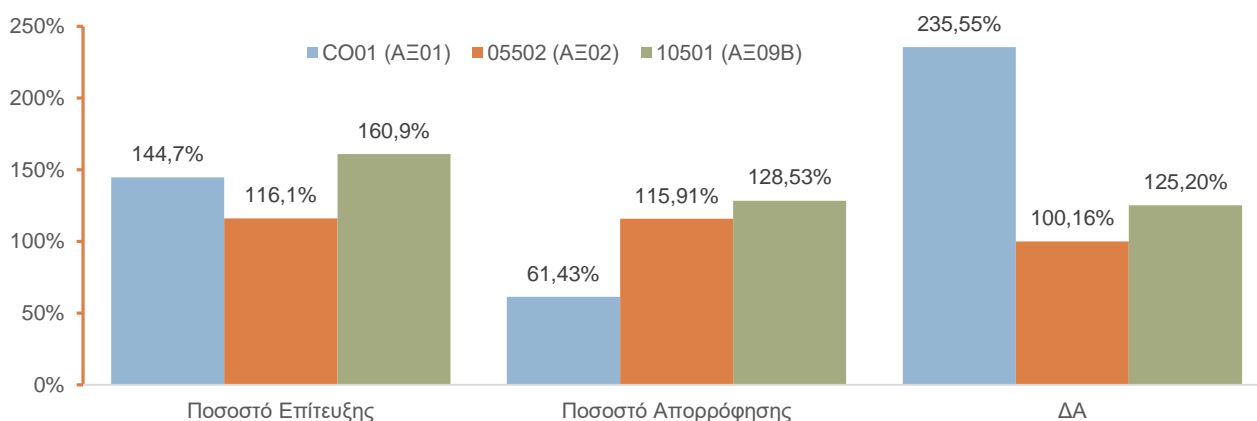
Πίνακας 42 – Ποσοστά Απορρόφησης και Ποσοστά Επίτευξης κατά Δείκτη Εκροών (ΕΤΠΑ)

Κωδικός Δείκτη	Δείκτης	Κωδικός Άξονα	Ποσοστό Επίτευξης	Ποσοστό Απορρόφησης	ΔΑ
CO01	άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων	AΞ08	144,7%	61,43%	235,55%
05502	Αριθμός υποστηριζόμενων δομών	AΞ09B	116,1%	115,91%	100,16%
10501	Άτομα που αποδεσμεύονται από τη φροντίδα εξαρτώμενων ατόμων	AΞ09B	160,9%	128,53%	125,20%

Στο πλαίσιο του ΕΚΤ, ο δείκτης CO01, που αφορά τους άνεργους, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων, παρουσιάζει υπερεπίτευξη του στόχου με υπερέκλυση με ποσοστό ίσο με 144,70%. Η εικόνα αυτή πιθανώς να εμφανίζεται λόγω του υψηλού επιπέδου ανεργίας στην Περιφέρεια και τις επιδράσεις της οικονομικής κρίσης και της πανδημίας. Ταυτόχρονα, οι πληρωμές ήταν πολύ μικρότερες της προγραμματικής δέσμευσης, παρουσιάζοντας ποσοστό απορρόφησης ίσο με 61,43%. Λόγω των παραπάνω, δηλαδή του υψηλού ποσοστού κάλυψης του στόχου και του ποσοστού απορρόφησης, συνδυαστικά, ο δείκτης αποδοτικότητας διαμορφώθηκε σε πολύ υψηλά επίπεδα, της τάξης του 235,55%.

Αναφορικά με το δείκτη 05502, που αφορά τον αριθμό υποστηριζόμενων δομών, υπήρξε ποσοστό κάλυψης του στόχου φυσικής υλοποίησης κατά 116,09%. Επιπρόσθετα, οι πληρωμές διαμορφώθηκαν σε επίπεδο αντίστοιχο με τον σχεδιασμό, με αποτέλεσμα το μοναδιαίο κόστος υλοποίησης να κινείται σε παρόμοια επίπεδα με το μοναδιαίο κόστος σχεδιασμού. Έτσι, ο δείκτης αποδοτικότητας ανήλθε σε 100,16%.

Τέλος, ο δείκτης 10501, που αφορά τα άτομα που αποδεσμεύονται από τη φροντίδα εξαρτώμενων ατόμων, πέτυχε 264,5% ποσοστό κάλυψης. Η υπερεπίτευξη του στόχου συνδέεται με την ενίσχυση των δομών κοινωνικής φροντίδας και με τις παρεμβάσεις που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο της πανδημίας. Η αύξηση της τιμής επίτευξης επηρέασε το μοναδιαίο κόστος υλοποίησης σε σχέση με το αρχικά προβλεπόμενο. Συνολικά, ο δείκτης αποδοτικότητας έφτασε το 125,20% παρουσιάζοντας θετική εικόνα.

Γράφημα 22 Ποσοστά Απορρόφησης και Ποσοστά Επίτευξης κατά Δείκτη Εκροών (ΕΤΠΑ)

4.4 Συμπεράσματα

Με βάση την πρότερη ανάλυση της αποδοτικότητας του Προγράμματος, προκύπτει ότι συνολικά οι παρεμβάσεις που χρηματοδοτήθηκαν τόσο από το ΕΤΠΑ όσο και από το ΕΚΤ χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα θετική εικόνα ως προς την αποδοτική αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων. Στη συντριπτική

πλειοψηφία των δεικτών, ο δείκτης αποδοτικότητας υπερβαίνει το 100%, γεγονός που καταδεικνύει ότι οι στόχοι επιτεύχθηκαν ή και υπερκαλύφθηκαν με χαμηλότερο μοναδιαίο κόστος από το αρχικά προβλεπόμενο ή χωρίς αντίστοιχη αύξηση των δαπανών.

Ειδικότερα για το ΕΤΠΑ, παρατηρείται ότι οι περισσότερες παρεμβάσεις παρουσίασαν πολύ υψηλά επίπεδα αποδοτικότητας, ιδίως στους τομείς της αστικής ανάπτυξης, της ύδρευσης, της ενεργειακής αναβάθμισης, της επιχειρηματικότητας και της παιδικής μέριμνας. Οι επιδόσεις αυτές συνδέονται σε μεγάλο βαθμό με την υλοποίηση σημαντικών έργων που δεν είχαν προβλεφθεί στον αρχικό σχεδιασμό, με τις εκπτώσεις στις δημόσιες συμβάσεις, με αναθεωρήσεις των προϋπολογισμών, καθώς και με την αρχική υποεκτίμηση κάποιων τιμών στόχων.

Ωστόσο, καταγράφονται μειοψηφικά κάποιες περιορισμένες περιπτώσεις χαμηλότερης αποδοτικότητας, όπως στους δείκτες που αφορούν την έρευνα και την επιχειρηματικότητα στον Άξονα 03. Παρότι οι φυσικοί στόχοι επιτεύχθηκαν ή υπερκαλύφθηκαν, το υψηλότερο κόστος υλοποίησης σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό είχε ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση δεικτών αποδοτικότητας κάτω του 100%. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει την ανάγκη για ακριβέστερες προβλέψεις κόστους και πιο ρεαλιστικό προγραμματισμό σε μελλοντικές παρεμβάσεις.

Η σημαντική υπερεπίτευξη των στόχων αποτελεί έναν από τους βασικότερους παράγοντες που επηρέασαν θετικά την αποδοτικότητα του Προγράμματος. Σε πολλές περιπτώσεις, η αύξηση της φυσικής υλοποίησης δεν συνοδεύτηκε από αντίστοιχη αύξηση των πληρωμών, με αποτέλεσμα τη μείωση του μοναδιαίου κόστους και τη σημαντική ενίσχυση του δείκτη αποδοτικότητας. Παράλληλα, η πανδημία COVID-19 διαμόρφωσε ειδικές συνθήκες που επηρέασαν ορισμένους τομείς, όπως την υγεία, την κοινωνική φροντίδα και την επιχειρηματικότητα, οδηγώντας σε αυξημένες ανάγκες και σε στοχευμένες παρεμβάσεις με υψηλά επίπεδα επίτευξης.

Αντίστοιχα, στο πλαίσιο του ΕΚΤ καταγράφεται συνολικά ιδιαίτερα θετική εικόνα αποδοτικότητας. Οι παρεμβάσεις που αφορούν την απασχόληση, τις κοινωνικές δομές και τη φροντίδα εξαρτώμενων ατόμων παρουσιάζουν υπερεπίτευξη στόχων και, σε αρκετές περιπτώσεις, περιορισμένη απορρόφηση, γεγονός που ενίσχυσε τον δείκτη αποδοτικότητας. Ιδιαίτερα οι δράσεις για την αντιμετώπιση της ανεργίας εμφανίζουν πολύ υψηλή αποτελεσματικότητα, αντανακλώντας τόσο τις αυξημένες κοινωνικές ανάγκες όσο και τη στοχευμένη αξιοποίηση των πόρων.

Συμπερασματικά, το Πρόγραμμα παρουσιάζει υψηλό βαθμό αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας, επιτυγχάνοντας σημαντικά αναπτυξιακά και κοινωνικά αποτελέσματα με ορθολογική αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων. Η εμπειρία της παρούσας περιόδου αναδεικνύει τη σημασία του ρεαλιστικού σχεδιασμού, της ευελιξίας στην υλοποίηση και της συνεχούς παρακολούθησης των δεικτών, ώστε οι μελλοντικές παρεμβάσεις να βασίζονται σε πιο αξιόπιστα δεδομένα και να ενισχύουν περαιτέρω τη βιώσιμη ανάπτυξη της Περιφέρειας.

5 Ενότητα Δ| Επικαιρότητα της λογικής της παρέμβασης στο πλαίσιο της Στρατηγικής του Ε.Π.

5.1 Γενικό πλαίσιο

Η αξιολόγηση της συνάφειας και της επικαιρότητας εξετάζει κατά πόσο το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΕΠ) Κεντρικής Μακεδονίας 2014–2020 ανταποκρίνεται στις αναπτυξιακές ανάγκες και προκλήσεις της Περιφέρειας, όπως αυτές αποτυπώνονται στο κοινωνικοοικονομικό, περιβαλλοντικό και τεχνολογικό της προφίλ. Παράλληλα, αξιολογεί τη συμβατότητα του Προγράμματος με τις στρατηγικές κατευθύνσεις της ΕΕ και της χώρας. Η συνάφεια μπορεί να αναλυθεί σε πολλά και διαφορετικά επίπεδα.

Όπως περιγράφεται στην Έκθεση Εκ των Προτέρων Αξιολόγησης (Ex-Ante Evaluation) του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας 2014–2020 (Δεκέμβριος 2014), η οποία αξιολογεί τη συνοχή, τη στρατηγική λογική και την ετοιμότητα του Προγράμματος πριν από την έγκρισή του από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Τα κύρια ευρήματα της ex ante είναι τα εξής:

- Το ΠΕΠ κρίθηκε συνεκτικό με τη στρατηγική “Ευρώπη 2020”, καθώς οι Θεματικοί Στόχοι (ΘΣ) 1–10 ανταποκρίνονται στις περιφερειακές ανάγκες: καινοτομία, επιχειρηματικότητα, περιβάλλον, κοινωνική συνοχή και ανθρώπινο κεφάλαιο.
- Η λογική παρέμβασης θεωρείται σαφής, με επαρκή σύνδεση μεταξύ αναγκών – ειδικών στόχων – αναμενόμενων αποτελεσμάτων.
- Οι δείκτες εκρών και αποτελεσμάτων χαρακτηρίζονται σχετικοί και επαρκείς για τη μέτρηση των επιδόσεων. Ο αξιολογητής υπογράμμισε ότι χρειάζεται πιο ισχυρό σύστημα παρακολούθησης, με τακτική επικαιροποίηση των στόχων και ρεαλιστικές τιμές βάσης.
- Η ανάλυση των χρηματοδοτικών κατανομών έδειξε ισορροπημένη προσέγγιση μεταξύ των αξόνων του ΕΤΠΑ και του ΕΚΤ. Ειδικά θετικά κρίθηκε το βάρος που δίνεται στην ενίσχυση ΜΜΕ, την έρευνα & καινοτομία και την απασχόληση.
- Επισημάνθηκε ωστόσο ότι η απορρόφηση θα εξαρτηθεί από τη διοικητική ικανότητα των δικαιούχων και τη συνέργεια με τα τομεακά προγράμματα.
- Η έκθεση τόνισε την ανάγκη ουσιαστικής ενεργοποίησης των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων (ΟΧΕ) και των Τοπικών Αναπτυξιακών Προγραμμάτων CLLD, τα οποία αρχικά θεωρήθηκαν υποεκτιμημένα σε σχέση με τις δυνατότητες της Περιφέρειας. Οι αξιολογητές υπογράμμισαν ότι απαιτείται πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση και αποφυγή απλής συνέχειας των ΤοΠΣΑ της περιόδου 2007–2013.
- Η Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση έκρινε ότι το Πρόγραμμα δεν προκαλεί σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις και ότι περιλαμβάνει επαρκείς μηχανισμούς πρόληψης και παρακολούθησης περιβαλλοντικών κινδύνων, ιδίως στους τομείς ενέργειας, υδάτων και αποβλήτων.

Το ΠΕΠ εκτιμήθηκε ότι θα συμβάλλει ουσιαστικά στην επίτευξη των εθνικών στόχων για: Αύξηση επενδύσεων στην Ε&Α και καινοτομία, στην ενίσχυση της απασχόλησης, στη μείωση φτώχειας και

κοινωνικού αποκλεισμού και στη βελτίωση ενεργειακής αποδοτικότητας και βιώσιμης ανάπτυξης. Σύμφωνα με τους αξιολογητές της ex ante, το Πρόγραμμα χαρακτηρίστηκε ως καλά τεκμηριωμένο, συνεκτικό και ώριμο προς εφαρμογή με σαφή αντιστοίχιση προτεραιοτήτων, αναγκών και αποτελεσμάτων, ενώ τόνισαν ότι θα ήταν καλό να ενισχυθεί η διοικητική ικανότητα των φορέων, στα εργαλεία παρακολούθησης και στη διασύνδεση με το Εθνικό Πλαίσιο Έρευνας και Καινοτομίας. Το ΠΕΠ φαίνεται να εναρμονίζεται με τη Στρατηγική Ευρώπη 2020 και έχει ευθεία αντιστοίχιση με τους ΑΠ. Η στρατηγική του ΕΠ ευθυγραμμίζεται επίσης με το ΕΣΠΑ 2014–2020, ιδίως στους τομείς, RIS3 – Έξυπνη Εξειδίκευση: στήριξη ερευνητικών φορέων και ΜΜΕ.

Πίνακας 43 Συνάφεια με Στρατηγική «Ευρώπη 2020»

Πυλώνας Ευρώπη 2020	Αντίστοιχοι ΑΠ ΕΠ ΚΜ
Έξυπνη ανάπτυξη – Καινοτομία, Έρευνα, Ψηφιακή Οικονομία	ΑΠ1, ΑΠ2, ΑΠ3
Βιώσιμη ανάπτυξη – Πράσινη οικονομία, κλιματική ανθεκτικότητα	ΑΠ4, ΑΠ5, ΑΠ6, ΑΠ7
Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς – Απασχόληση, Κοινωνική ένταξη, Εκπαίδευση	ΑΠ8, ΑΠ9Α, ΑΠ9Β, ΑΠ10

Για την πληρέστερη κατανόηση της παρούσας ενότητας, κρίνεται σκόπιμο να διευκρινιστεί η διάκριση μεταξύ της αξιολόγησης της λογικής παρέμβασης του Προγράμματος και της αξιολόγησης της υλοποίησής του. Ζητήματα που αφορούν τη συνέπεια μεταξύ αρχικού σχεδιασμού και εφαρμογής των πράξεων εξετάζονται στην ενότητα που αφορά την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας. Η παρούσα ενότητα επικεντρώνεται στη συνάφεια και την επικαιρότητα της λογικής παρέμβασης και των ειδικών στόχων του Προγράμματος, σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό και τα συμπεράσματα της ex ante αξιολόγησης, λαμβάνοντας υπόψη το ευρύτερο μακροοικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό πλαίσιο. Κατά την υλοποίηση του Προγράμματος παρατηρήθηκαν σε ορισμένες περιπτώσεις προσαρμογές στο περιεχόμενο των πράξεων, οι οποίες είχαν οριζόντιο χαρακτήρα και αφορούσαν την προσαρμογή των παρεμβάσεων σε μεταβαλλόμενες συνθήκες. Οι προσαρμογές αυτές δεν συνδέθηκαν με αλλαγές στη στρατηγική κατεύθυνση του Προγράμματος, ούτε επέφεραν διαφοροποιήσεις στη λογική των επιμέρους ειδικών στόχων, και για τον λόγο αυτό δεν αποτυπώνονται αναλυτικά σε επίπεδο επιμέρους επενδυτικών προτεραιοτήτων ή πινάκων.

Η αξιολόγηση της συνάφειας και της επικαιρότητας της λογικής παρέμβασης του Προγράμματος βασίζεται σε συνδυασμό ποιοτικής και συγκριτικής ανάλυσης. Ειδικότερα, εξετάζεται η αντιστοίχιση των αρχικών αναπτυξιακών αναγκών που αποτυπώθηκαν κατά τον σχεδιασμό και την ex ante αξιολόγηση του Προγράμματος με τις συνθήκες που διαμορφώθηκαν κατά την περίοδο υλοποίησης, λαμβάνοντας υπόψη τις μακροοικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές μεταβολές. Η ανάλυση πραγματοποιείται σε επίπεδο Θεματικού Στόχου, Επενδυτικής Προτεραιότητας και Ειδικού Στόχου, με αναφορά στη σύνδεση των ειδικών στόχων με τους αντίστοιχους δείκτες εκροής και αποτελέσματος. Η εκτίμηση της επικαιρότητας δεν βασίζεται στην πιστότητα υλοποίησης των επιμέρους πράξεων, αλλά στο κατά πόσο οι στρατηγικές επιλογές του Προγράμματος εξακολουθούν να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της Περιφέρειας, όπως αυτές εξελίχθηκαν έως τη λήξη της προγραμματικής περιόδου.

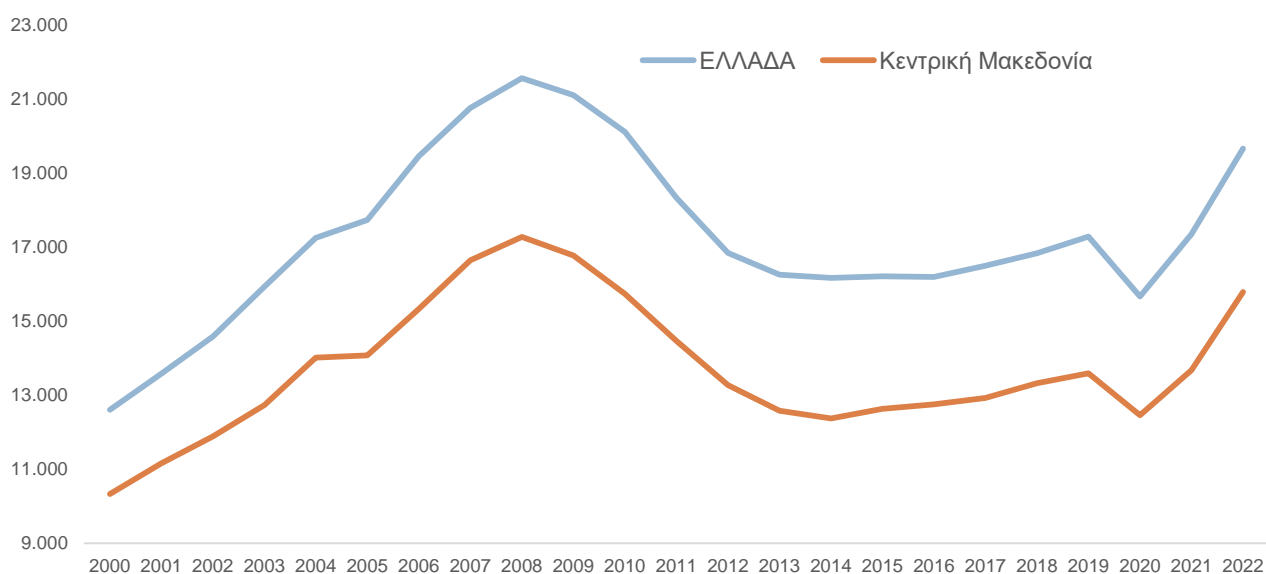
5.2 Συνάφεια με τις περιφερειακές ανάγκες και προτεραιότητες

Η ΠΚΜ, με μόνιμο πληθυσμό 1.795.669 (17,1% της χώρας), αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο παραγωγικό και εξαγωγικό κέντρο της Ελλάδας, αλλά χαρακτηρίζεται από έντονα διαρθρωτικά προβλήματα: υψηλή ανεργία (>25% το 2014), χαμηλή δαπάνη Ε&Α (<1% ΑΕΠ), περιβαλλοντική πίεση, άνιση κοινωνική ανάπτυξη. Στη βάση αυτή, παρακάτω, θα γίνει μια συζήτηση για το ευρύτερο μακροοικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον τα τελευταία έτη, προκειμένου να δούμε πιθανές μεταβολές στις προκλήσεις και τις ανάγκες της ΠΚΜ. Με αυτόν τον τρόπο, θα καταστεί εφικτή μια εύληπτη και γρήγορη επισκόπηση για το αν και κατά ποσό το Πρόγραμμα παραμένει επίκαιρο και συναφές. Πιο συγκεκριμένα, θα περιγραφεί η εξέλιξη των προκλήσεων της ΠΚΜ, όπως αυτή περιγράφεται στο αρχικό Επιχειρησιακό Σχέδιο. Η ιδέα είναι να εντοπιστούν πιθανές εξελίξεις των βασικών προκλήσεων που αντιμετώπιζε η ΠΚΜ. Στόχος είναι απλά να περιγραφεί η εξέλιξη του εξωτερικού περιβάλλοντος της ΠΚΜ ώστε να καταστεί εφικτή η ανάδειξη της επικαιρότητας του σχεδιασμού και όχι οι επιπτώσεις του Προγράμματος.

5.2.1 Ανταγωνιστικότητα & Παραγωγικότητα

Η πορεία του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, τόσο για την Ελλάδα όσο και για την ΠΚΜ, ακολουθεί διαχρονικά κοινή τάση, με έντονη άνοδο έως το 2008, απότομη πτώση την περίοδο της οικονομικής κρίσης (2009–2014) και σταδιακή ανάκαμψη από το 2017 και μετά. Το μέγιστο επίπεδο επιτεύχθηκε το 2008, όταν το κατά κεφαλήν ΑΕΠ διαμορφώθηκε περίπου στα 21.000 € για τη χώρα και στα 17.000 € για την ΠΚΜ. Η μετέπειτα δεκαετία χαρακτηρίστηκε από σημαντική ύφεση, με το περιφερειακό κατά κεφαλήν ΑΕΠ να μειώνεται κατά περίπου 25%, προτού σταθεροποιηθεί μεταξύ 2014–2018 γύρω στα 13.000–14.000 € στην ΠΚΜ και 17.000 € για το σύνολο της χώρας.

Γράφημα 23 κατά κεφαλήν ΑΕΠ, 2000 -2022

Πηγη. ΕΛΣΤΑΤ, 2025, Κατά κεφαλή ακαθάριστο εγχώριο προϊόν κατά περιφέρεια και νομό

Η ανοδική πορεία των τελευταίων ετών, ιδιαίτερα την περίοδο 2021–2022, αποτυπώνει τη μερική ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας μετά την πανδημία COVID-19, με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ να φθάνει περίπου τα 15.500 € στην ΠΚΜ και τα 19.500 € στην Ελλάδα. Παρά τη βελτίωση αυτή, η ΠΚΜ εξακολουθεί να υπολείπεται του εθνικού μέσου όρου κατά 3.000–4.000 € ετησίως, γεγονός που

αντανακλά χαμηλότερη παραγωγικότητα και περιορισμένη συμβολή κλάδων υψηλής προστιθέμενης αξίας στην περιφερειακή οικονομία. Η διαχρονική αυτή υστέρηση υποδηλώνει ότι η Περιφέρεια εξακολουθεί να αντιμετωπίζει δομικές αδυναμίες παραγωγικού μετασχηματισμού, με υψηλή εξάρτηση από τομείς χαμηλής τεχνολογικής έντασης, περιορισμένη διαφοροποίηση του παραγωγικού προτύπου και χαμηλότερη ικανότητα απορρόφησης καινοτομίας. Η ανάκαμψη της ΠΚΜ μετά το 2015 υπήρξε πιο αργή και ευάλωτη στις οικονομικές διακυμάνσεις σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο, γεγονός που επιβεβαιώνει τη μικρότερη ανθεκτικότητα της περιφερειακής οικονομίας.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία της Eurostat (2023), το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ΠΚΜ ανέρχεται σε περίπου 15.000 μονάδες αγοραστικής δύναμης (ΜΑΔ) ανά κάτοικο, όταν ο μέσος όρος της ΕΕ-27 ανέρχεται σε 27.000 ΜΑΔ. Δηλαδή, η Περιφέρεια αντιστοιχεί περίπου στο 63% του ευρωπαϊκού μέσου όρου, στοιχείο που την κατατάσσει στις «λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες» της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η θέση αυτή επιβεβαιώνει την ανάγκη διατήρησης στοχευμένων παρεμβάσεων για την ενίσχυση της παραγωγικότητας, της καινοτομίας και της εξωστρέφειας, ώστε να επιτευχθεί πραγματική σύγκλιση με τα ευρωπαϊκά επίπεδα ευημερίας.

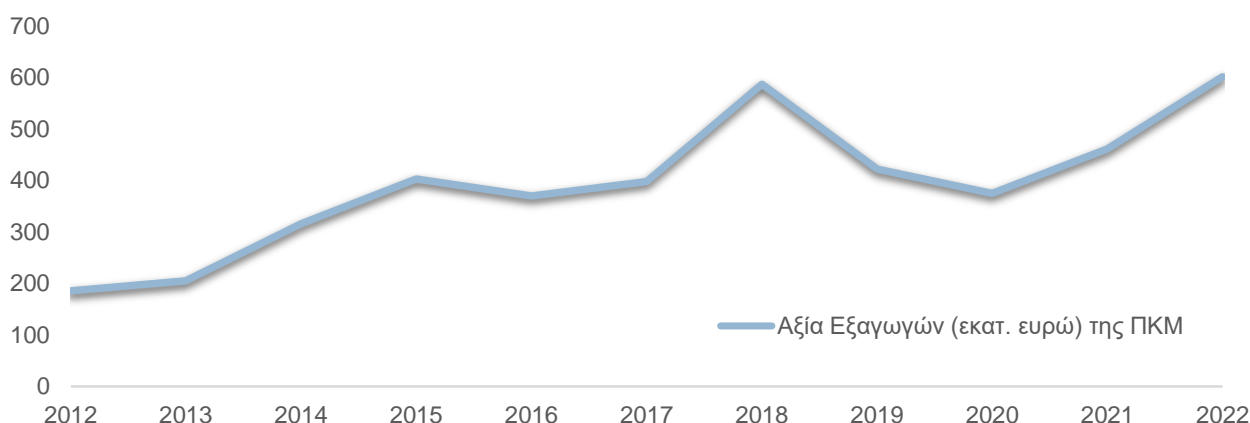
Η ανάλυση των στοιχείων για την αξία των εξαγωγών της ΠΚΜ κατά την περίοδο 2012–2022 δείχνει μια γενικά ανοδική πορεία με σημαντικές διακυμάνσεις. Η συνολική αξία των εξαγωγών αυξήθηκε από περίπου 185 εκατ. € το 2012 σε περίπου 600 εκατ. € το 2022, σημειώνοντας σωρευτική αύξηση που υπερβαίνει το +220%. Η εντονότερη δυναμική παρατηρείται την περίοδο 2015–2018, όπου η αξία εξαγωγών σχεδόν διπλασιάστηκε, φτάνοντας το 2018 σε ιστορικό υψηλό άνω των 580 εκατ. €. Η μείωση που ακολούθησε την τριετία 2019–2021 αποδίδεται κυρίως στις επιπτώσεις της πανδημικής κρίσης και στη συνολική κάμψη του διεθνούς εμπορίου. Παρά την πρόσκαιρη επιβράδυνση, η ΠΚΜ επανήλθε σε τροχιά ανάκαμψης το 2022, επιτυγχάνοντας επίπεδα εξαγωγών συγκρίσιμα με τα προ πανδημίας έτη και ξεπερνώντας κατά πολύ τον μέσο όρο της προηγούμενης δεκαετίας.

Πίνακας 44 Εξαγωγές της ΠΚΜ

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Εξαγωγές σε Εκατ. Ευρώ (Ελλάδα)	1354	1520	2373	2960	2680	2904	4251	3079	2696	3367	4296
Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία της ΠΚΜ (σε % του εθνικού)	13.7	13.5	13.	13.	13.8	13.7	13.8	13.7	13.9	13.7	14
Αξία Εξαγωγών (εκατ. ευρώ) της ΠΚΜ	185. 5	205. 2	315. 6	402. 6	369. 9	397. 9	586. 7	421. 8	374. 8	461. 3	601. 4

Σε όρους συνεισφοράς στο εθνικό εξαγωγικό αποτέλεσμα, οι εξαγωγές της ΠΚΜ αντιπροσωπεύουν διαχρονικά περίπου το 13–14% της συνολικής ελληνικής εξαγωγικής αξίας, ποσοστό που παραμένει σταθερό παρά τις εξωτερικές διακυμάνσεις. Η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία της Περιφέρειας κινείται επίσης γύρω στο 13,5–14% του εθνικού συνόλου, στοιχείο που υποδηλώνει ότι η ΠΚΜ διατηρεί μια συνεπή συμβολή στην εθνική παραγωγική βάση, αλλά και ότι το εξαγωγικό της βάρος παραμένει αναλογικό προς το μέγεθός της. Η σταδιακή ενίσχυση των εξαγωγών αποτυπώνει την αυξανόμενη εξωστρέφεια της περιφερειακής οικονομίας, ιδίως σε τομείς όπως τα αγροδιατροφικά προϊόντα, τα χημικά και τα προϊόντα μεταποίησης τροφίμων. Παράλληλα, η παρουσία σημαντικών βιομηχανικών και εμπορικών επιχειρήσεων στην περιοχή της Θεσσαλονίκης ενισχύει τον ρόλο της ΠΚΜ ως περιφερειακού εξαγωγικού κόμβου για τη Βόρεια Ελλάδα και τα Βαλκάνια.

Γράφημα 24 Αξία Εξαγωγών (εκατ. ευρώ) της ΠΚΜ.

Ωστόσο, σε σύγκριση με το συνολικό περιφερειακό ΑΕΠ, οι εξαγωγές εξακολουθούν να αντιστοιχούν σε χαμηλό ποσοστό της οικονομικής δραστηριότητας και το γεγονός αυτό φανερώνει ότι η παραγωγική δομή παραμένει προσανατολισμένη κυρίως στην εγχώρια αγορά και σε κλάδους χαμηλότερης προστιθέμενης αξίας. Η εξέλιξη αυτή επιβεβαιώνει την ανάγκη περαιτέρω ενίσχυσης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας και της διαφοροποίησης του παραγωγικού προτύπου, όπως άλλωστε προτάσσεται στον ΘΣ 3 του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας. Συνολικά, τα στοιχεία αποτυπώνουν μια περιφέρεια με αυξανόμενη εξαγωγική δυναμική, που όμως εξακολουθεί να αντιμετωπίζει διαρθρωτικούς περιορισμούς ως προς την παραγωγική βάση, την τεχνολογική αναβάθμιση και την πρόσβαση των ΜΜΕ σε διεθνείς αγορές. Η διατήρηση της θετικής πορείας των εξαγωγών προϋποθέτει τη συνέχιση των επενδύσεων σε καινοτομία, υποδομές logistics και σύνδεση της παραγωγής με τις παγκόσμιες αλυσίδες αξίας.

Η διαχρονική εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ και των εξαγωγών της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας επιβεβαιώνει με σαφήνεια τη συνάφεια των επιλεγμένων προτεραιοτήτων του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας με τις πραγματικές ανάγκες της περιφερειακής οικονομίας. Παρά τη βελτίωση των τελευταίων ετών και την ανοδική πορεία που κατέγραψαν τόσο το κατά κεφαλήν ΑΕΠ όσο και οι εξαγωγές την περίοδο 2022–2023, η ΠΚΜ εξακολουθεί να υπολείπεται σημαντικά του εθνικού και του ευρωπαϊκού μέσου όρου, γεγονός που καταδεικνύει ότι η Περιφέρεια παραμένει περιορισμένη σε ένα παραγωγικό πρότυπο χαμηλής προστιθέμενης αξίας και περιορισμένης τεχνολογικής έντασης. Το γεγονός ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του έτους 2023 αντιστοιχούσε μόλις στο 55% του μέσου όρου της ΕΕ-27 (για το έτος 2020)⁹ και ότι οι εξαγωγές αντιπροσωπεύουν σχετικά μικρό ποσοστό του περιφερειακού ΑΕΠ, υπογραμμίζει την ανάγκη συνέχισης των παρεμβάσεων που σχετίζονται με την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων (ΘΣ 3) και την προώθηση της έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας (ΘΣ 1).

Η περιορισμένη συνεισφορά κλάδων υψηλής τεχνολογίας, η εξάρτηση από την εγχώρια ζήτηση και η δυσκολία των ΜΜΕ να διεισδύσουν σε διεθνείς αγορές αποδεικνύουν ότι ο στόχος του ΠΕΠ για τη διαμόρφωση ενός διαφοροποιημένου και εξωστρεφούς παραγωγικού προτύπου παραμένει απολύτως επίκαιρος. Παράλληλα, η ανοδική πορεία των εξαγωγών μετά το 2015 υποδηλώνει ότι οι στοχευμένες δράσεις του Προγράμματος για την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας, των clusters και των δικτύων καινοτομίας έχουν αρχίσει να παράγουν απτά αποτελέσματα, ενισχύοντας την

⁹ Eurostat (2025). *Regional gross domestic product (PPS per inhabitant in % of the EU27 (from 2020) average) by NUTS 2 region* (dataset). Online data code: tgs00006. Last update: 19/03/2025. DOI: 10.2908/tgs00006.

περιφερειακή εξωστρέφεια. Ωστόσο, η συνολική εικόνα αποκαλύπτει ότι η ΠΚΜ εξακολουθεί να βρίσκεται σε τροχιά σύγκλισης που παραμένει εύθραυστη και εξαρτημένη από εξωγενείς οικονομικές συνθήκες, στοιχείο που καθιστά αναγκαία τη διατήρηση και διεύρυνση των σχετικών πολιτικών.

Επομένως, η υστέρηση του περιφερειακού ΑΕΠ και η ακόμη περιορισμένη έκταση των εξαγωγών επιβεβαιώνουν την ουσιαστική συνάφεια των Θεματικών Στόχων 1 και 3 με τις υφιστάμενες προκλήσεις της ΠΚΜ. Οι άξονες αυτοί παραμένουν κομβικοί για την ενίσχυση της παραγωγικότητας, την προώθηση της καινοτομίας, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και την αύξηση της συμμετοχής της Περιφέρειας στο εθνικό και ευρωπαϊκό ΑΕΠ. Συνολικά, τα διαθέσιμα δεδομένα τεκμηριώνουν ότι οι στρατηγικές επιλογές του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας διατηρούν υψηλό βαθμό συνάφειας με τις ανάγκες της Περιφέρειας και εξακολουθούν να αποτελούν κατάλληλο πλαίσιο παρέμβασης για την επίτευξη πραγματικής και βιώσιμης οικονομικής σύγκλισης.

5.2.2 Έρευνα & Ανάπτυξη

Η ανάλυση των Ακαθάριστων εγχώριων δαπανών για Έρευνα και Ανάπτυξη (Ε&Α) σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ-27 αναδεικνύει τη δυναμική και τις αδυναμίες του ελληνικού και περιφερειακού συστήματος καινοτομίας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat (2025), οι συνολικές δαπάνες R&D στην Ευρωπαϊκή Ένωση αυξήθηκαν σωρευτικά κατά 8% την περίοδο 2019–2023 (2019 = 100). Η Ελλάδα, αν και ξεκινά από χαμηλή βάση, ενίσχυσε αισθητά τη σχετική της θέση: από το 26,7 % του ευρωπαϊκού μέσου το 2019, οι δαπάνες ανήλθαν στο 33,7 % το 2023. Η αύξηση αυτή, της τάξης του 26% σε πέντε χρόνια, αποτυπώνει μια σταθερή ανοδική πορεία, η οποία συνδέεται τόσο με τη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου χρηματοδότησης της έρευνας όσο και με τη διεύρυνση των μηχανισμών συνεργασίας μεταξύ πανεπιστημίων, ερευνητικών κέντρων και επιχειρήσεων.

Πίνακας 45 Ισοδύναμο αγοραστικής δύναμης (ΜΑΔ, 2005=100) ΣΥΝΟΛΟ

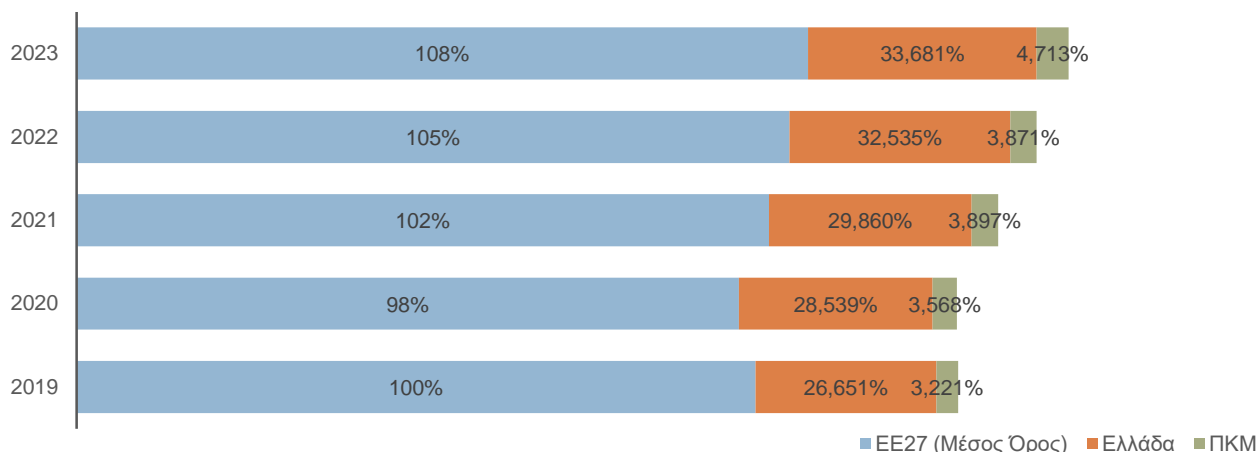
	2019	2020	2021	2022	2023
ΕΕ27 (από 2020)	246.644	240.638	251.563	259.023	265.776
Σύνολο					
ΕΕ27 ΜΟ	9.134	8.912	9.317	95.93	9.843
Ελλάδα	2.434	2.607	2.727	2.972	3.076
ΠΚΜ	294.27	325.941	355.954	353.653	430.575

Πίνακας 46 ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε ΜΑΔ ως ποσοστό του μέσου όρου της ΕΕ27 (2019=100)

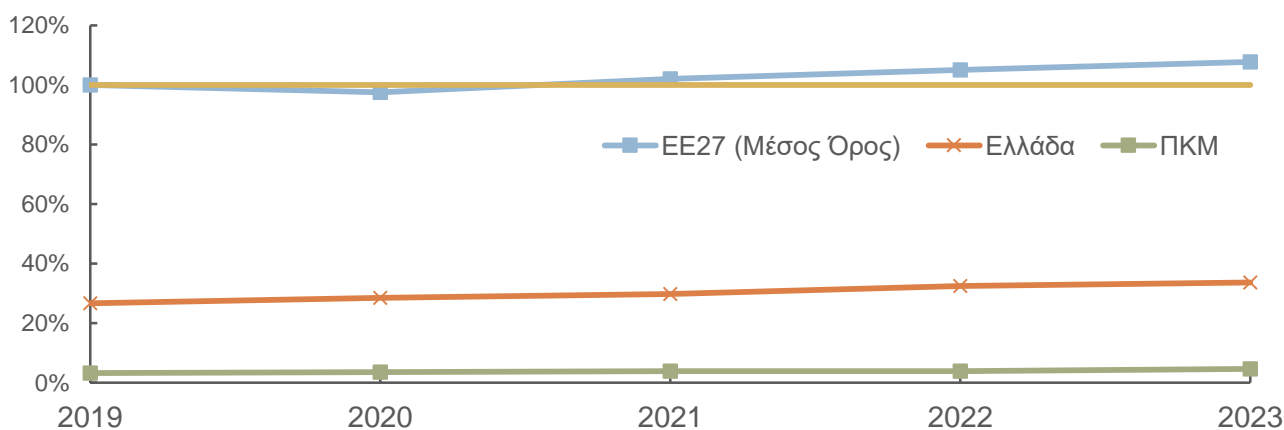
	2019	2020	2021	2022	2023
ΕΕ27 (Μέσος Όρος)	100%	98%	102%	105%	108%
Ελλάδα	26%	28%	29%	32%	33%
ΠΚΜ	3%	3%	3%	4%	5%

Η ΠΚΜ, ως κύριος πόλος ερευνητικής δραστηριότητας στη Βόρεια Ελλάδα, ακολουθεί παρόμοια ανοδική πορεία, αλλά από ακόμη χαμηλότερο σημείο. Το μερίδιό της ως προς τον μέσο όρο της ΕΕ αυξήθηκε από 3 % το 2019 σε 5 % το 2023. Η εξέλιξη αυτή καταδεικνύει μια σαφή ενίσχυση του περιφερειακού συστήματος έρευνας και καινοτομίας, ιδίως μετά το 2020, με σημαντική αύξηση των επενδύσεων σε πανεπιστημιακές υποδομές, ερευνητικά κέντρα και νεοφυείς επιχειρήσεις τεχνολογικής βάσης. Ωστόσο, παρά τη θετική τάση, η ΠΚΜ παραμένει αρκετά κάτω από τον μέσο όρο της χώρας, γεγονός που αντικατοπτρίζει τη συνεχιζόμενη εξάρτηση της ερευνητικής δραστηριότητας από δημόσιες χρηματοδοτήσεις και τη σχετικά περιορισμένη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα.

Γράφημα 25 ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε ΜΑΔ ως ποσοστό του μέσου όρου της ΕΕ27 για τα έτη 2019-2023

Γράφημα 26 ΑΕΠ κατά κεφαλήν σε ΜΑΔ ως ποσοστό του μέσου όρου της ΕΕ27 για τα έτη 2019-2023 της ΕΕ27

Συνολικά, τόσο η Ελλάδα όσο και η ΠΚΜ παρουσιάζουν βελτίωση στους δείκτες έντασης έρευνας και καινοτομίας, ωστόσο το χάσμα έναντι του ευρωπαϊκού μέσου παραμένει σημαντικό. Η αύξηση των ακαθάριστων εγχώριων δαπανών για Έρευνα και Ανάπτυξη (Ε&Α) κατά την τελευταία πενταετία ενισχύει τη μακροπρόθεσμη παραγωγική ικανότητα της Περιφέρειας, δημιουργώντας θεμέλια για μετάβαση σε μία οικονομία υψηλότερης τεχνολογικής έντασης και προστιθέμενης αξίας, η οποία αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για τη βελτίωση της συνολικής ανταγωνιστικότητας.

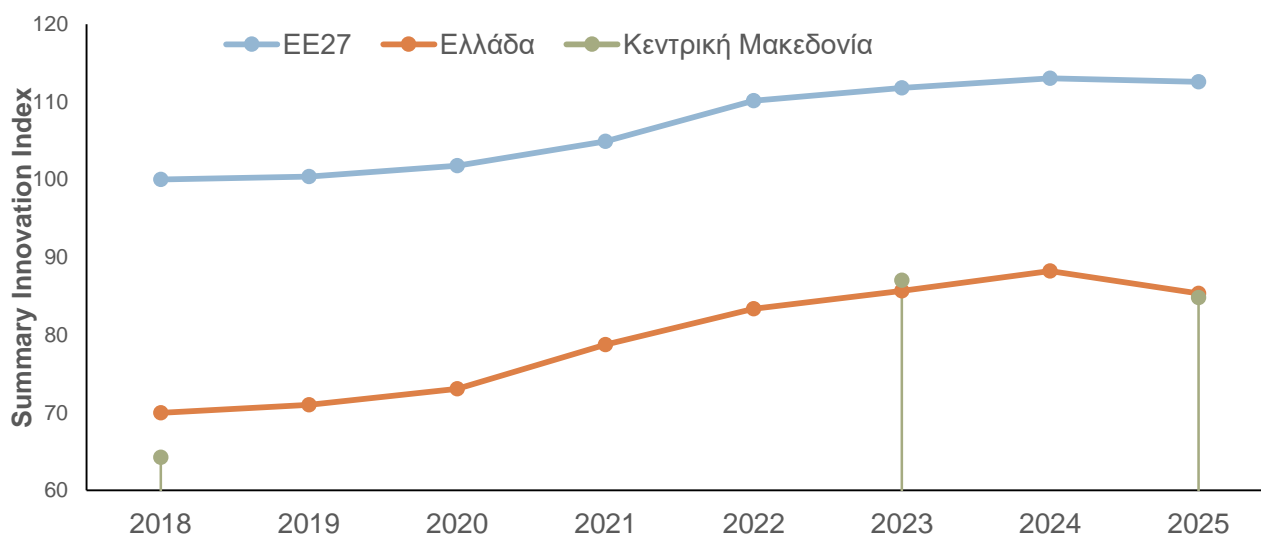
Η βελτίωση του δείκτη ακαθάριστων εγχώριων δαπανών για Έρευνα και Ανάπτυξη (Ε&Α) για όλους τους τομείς εκτέλεσης (Επιχειρηματικός τομέας, Δημόσιος/Κυβερνητικός τομέας, Τομέας Ανώτατης Εκπαίδευσης, Ιδιωτικός μη κερδοσκοπικός τομέας) της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας κατά την περίοδο 2019–2023 τεκμηριώνει τη διαχρονική συνάφεια του ΘΣ 1 του ΠΕΠ, που αφορά την ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας, με τις ανάγκες της περιφερειακής οικονομίας. Ειδικότερα, το μερίδιο της ΠΚΜ στις συνολικές δαπάνες Ε&Α της ΕΕ27 αυξήθηκε από 0.09 % το 2019 σε 0.12 % το 2023¹⁰, σημειώνοντας αύξηση της τάξης του 67%, γεγονός που

¹⁰ Eurostat; OECD (2025). *GERD by sector of performance and NUTS 2 region* (dataset). Online data code: rd_e_gerdreg. Last update: 30/09/2025. DOI: 10.2908/rd_e_gerdreg.

φανερώνει ουσιαστική ενίσχυση των επενδύσεων σε ερευνητικές υποδομές, πανεπιστημιακά κέντρα και νεοφυείς επιχειρήσεις τεχνολογίας.

Σύμφωνα με το Regional Innovation Scoreboard 2025¹¹, η συνολική επίδοση καινοτομίας της Ελλάδας ανέρχεται στο 75,8% του μέσου όρου της ΕΕ-27, κατατάσσοντάς τη στην κατηγορία των Μέτριων Καινοτόμων (Moderate Innovators). Η ΠΚΜ παρουσιάζει αντίστοιχη επίδοση, φθάνοντας το 75,3% του μέσου όρου της ΕΕ-27. Κατά την περίοδο 2018–2025, η χώρα σημείωσε σημαντική βελτίωση, με αύξηση κατά 15,3 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ και η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας κατέγραψε άνοδο 11,1 ποσοστιαίων μονάδων, εξέλιξη που επιβεβαιώνει τη θετική επίδραση των στοχευμένων δημόσιων πολιτικών για την έρευνα και την καινοτομία. Η ανοδική αυτή πορεία ενισχύει τη μακροπρόθεσμη παραγωγική ικανότητα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για τη μετάβαση σε ένα πιο διαφοροποιημένο, τεχνολογικά ώριμο και εξωστρεφές παραγωγικό πρότυπο. Παρά τη βελτίωση, το ποσοστό επίδοσης καινοτομίας της ΠΚΜ βρίσκεται 24,7 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, γεγονός που καταδεικνύει ότι εξακολουθούν να υφίστανται κρίσιμες προκλήσεις, όπως ο χαμηλός βαθμός ιδιωτικής συμμετοχής στην έρευνα, η περιορισμένη διασύνδεση επιχειρήσεων και ερευνητικών ιδρυμάτων και η ανεπαρκής εμπορική αξιοποίηση της παραγόμενης γνώσης.

Γράφημα 27 Εξέλιξη του δείκτη Summary Innovation Index για την ΕΕ27, την Ελλάδα και την ΠΚΜ.

Πηγή: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/regional-innovation-scoreboard_en#regional-profiles-by-country

Το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας ανταποκρίνεται άμεσα σε αυτές τις ανάγκες μέσω των παρεμβάσεων του Θεματικού Στόχου για την Έρευνα και Καινοτομία (ΘΣ1), χρηματοδοτώντας έργα υποδομής, συνεργατικά σχήματα επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων, καθώς και δράσεις μεταφοράς τεχνογνωσίας. Οι παρεμβάσεις αυτές ευθυγραμμίζονται πλήρως με τις προτεραιότητες της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3)¹², η οποία οργανώνεται στους 8 βασικούς τομείς προτεραιότητας για την περίοδο 2021–2027: την Αγροδιατροφική Αλυσίδα, τα Υλικά–

¹¹ European Commission. (2025). *Regional Innovation Scoreboard 2025: Regional profile Greece* (Independent Expert Report). Directorate-General for Research and Innovation; Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/regional-innovation-scoreboard_en

¹² Hellenic Republic. (2022). Εθνική Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης 2021–2027 (ΦΕΚ Β' 3359/30.06.2022). Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

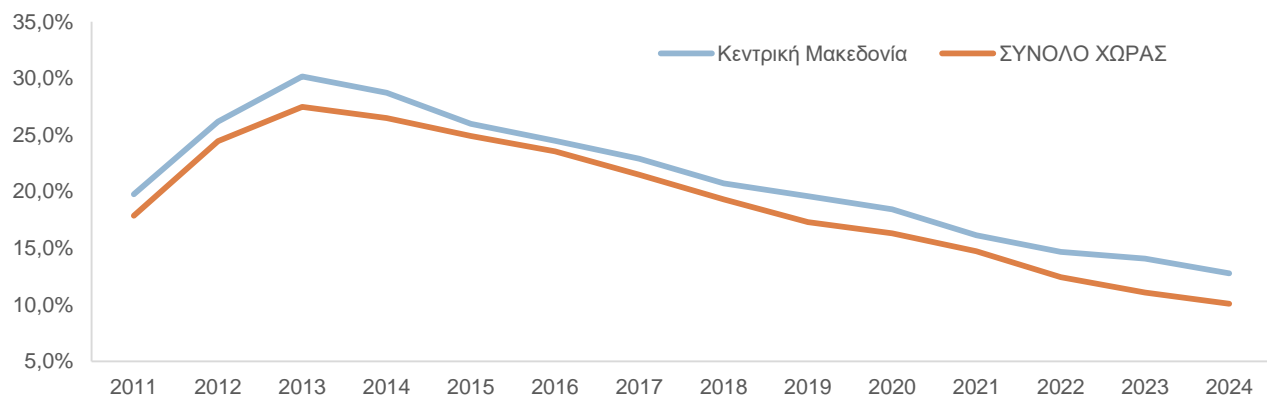
Κατασκευές και τη Βιομηχανία, τις Βιοεπιστήμες, την Υγεία και τα Φάρμακα, τις Ψηφιακές Τεχνολογίες, την Ενέργεια, το Περιβάλλον και την Κυκλική Οικονομία, τις Μεταφορές και την Εφοδιαστική Αλυσίδα, καθώς και τον Τουρισμό, τον Πολιτισμό και τις Δημιουργικές Βιομηχανίες.

Συνεπώς, τα διαθέσιμα στοιχεία επιβεβαιώνουν ότι ο ΘΣ 1 διατηρεί πλήρως τη συνάφειά του με τις αναπτυξιακές προκλήσεις της ΠΚΜ. Η αύξηση των δαπανών E&A και η ενίσχυση της ερευνητικής δραστηριότητας αποδεικνύουν ότι οι παρεμβάσεις του Προγράμματος ανταποκρίνονται ουσιαστικά στις ανάγκες της Περιφέρειας για τεχνολογική αναβάθμιση, επιχειρηματική καινοτομία και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, σε απόλυτη ευθυγράμμιση με τους τομείς προτεραιότητας της RIS3. Επιπλέον, η πρόοδος που καταγράφηκε στην επίδοση καινοτομίας την περίοδο 2018–2025 αποτελεί σαφή ένδειξη ότι το ΠΕΠ συμβάλλει στη σταδιακή ενσωμάτωση της ΠΚΜ στην ευρωπαϊκή οικονομία της γνώσης, ενισχύοντας τη συνοχή και επιβεβαιώνοντας τη διαχρονική αποτελεσματικότητα των επενδύσεων στην έρευνα και την καινοτομία.

5.2.3 Αγορά εργασίας και ανθρώπινο δυναμικό

Η ανάλυση των δεδομένων για την εξέλιξη της ανεργίας στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας επιβεβαιώνει τη συνεχιζόμενη συνάφεια των παρεμβάσεων του ΠΕΠ με τους ΘΣ 8 και ΘΣ 9, που αφορούν αντίστοιχα την προώθηση της απασχόλησης και την κοινωνική ένταξη. Όπως παρουσιάζεται και στο Γράφημα 28, η ΠΚΜ εμφανίζει μονίμως υψηλότερη ανεργία σε σχέση με το σύνολο της χώρας. Από το 2013 και μετά η τάση είναι σταθερά καθοδική και επιταχύνεται ρυθμός μείωσης της ανεργίας μετά το 2017 (22,7%). Η πανδημία (2020) δεν αντιστρέφει τη τάση μείωσης. Η εξέλιξη της ανεργίας αποδεικνύει ότι η περιφερειακή οικονομία ακολουθεί την εθνική τάση, αλλά με βραδύτερη ταχύτητα προσαρμογής.

Γράφημα 28 Ποσοστό ανεργίας, 2011-2024

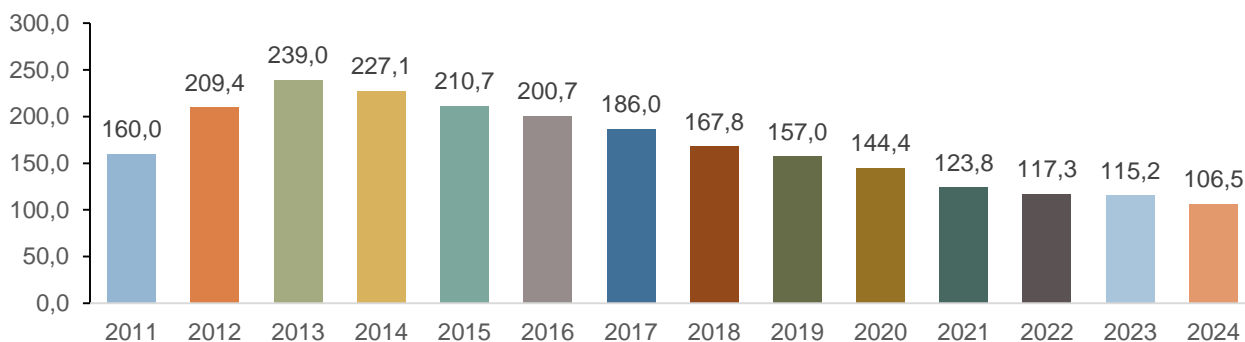

Πηγή. ΕΛΣΤΑΤ, 2025, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Ετήσιες χρονοσειρές από το 1981: Άνεργοι

Το Γράφημα 29 δείχνει την εξέλιξη του αριθμού ανέργων στην ΠΚΜ την περίοδο 2011-2024. Το 2011 οι άνεργοι ανέρχονταν σε περίπου 160 χιλ. άτομα, ενώ το 2013 καταγράφεται ο υψηλότερος αριθμός ανέργων (239 χιλ. άτομα) αντιστοιχώντας στην περίοδο της βαθύτερης ύφεσης. Από το 2014 και έπειτα, παρατηρείται συνεχής αποκλιμάκωση με μικρές διακυμάνσεις, η οποία γίνεται πιο έντονη μετά το 2017, καθώς αρχίζει σταδιακή ανάκαμψη της αγοράς εργασίας. Το 2020, παρότι η πανδημία COVID-19 επηρέασε αρνητικά την οικονομική δραστηριότητα, δεν σημειώνεται σημαντική αναστροφή της τάσης μείωσης της ανεργίας, καθώς οι άνεργοι μειώνονται από 157 χιλ. (2019) σε 144 χιλ. (2020), γεγονός που αποδίδεται στα μέτρα στήριξης επιχειρήσεων και απασχόλησης. Την περίοδο 2021–

2024 η πτωτική τάση συνεχίζεται, με τον αριθμό των ανέργων να υποχωρεί στα 106,5 χιλ. άτομα το 2024, δηλαδή μείωση κατά περίπου 55% σε σχέση με το 2013.

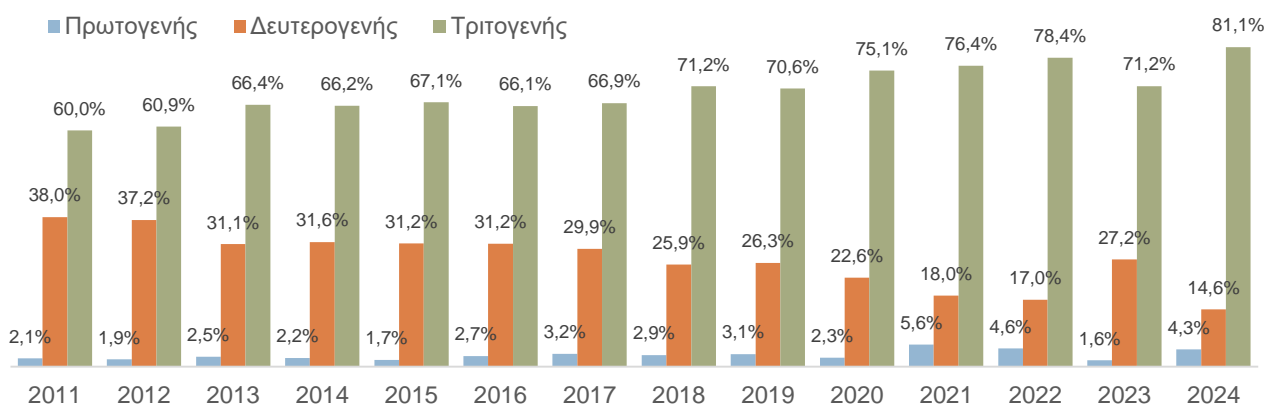
Γράφημα 29 Αριθμός ανέργων, ΠΚΜ, 2011-2024

Πηγή. ΕΛΣΤΑΤ, 2025, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Ετήσιες χρονοσειρές από το 1981: Άνεργοι

Το Γράφημα 30 απεικονίζει το ποσοστό των ανέργων που προέρχονται από κάθε τομέα της οικονομίας. Ο τριτογενής τομέας (υπηρεσίες) συγκεντρώνει διαχρονικά το μεγαλύτερο ποσοστό των ανέργων, ξεκινώντας περίπου από 60% το 2011 και ξεπερνώντας το 80% το 2024. Ο δευτερογενής τομέας (βιομηχανία–κατασκευές) παρουσιάζει σταθερή πτωτική πορεία, από περίπου 35–37% στις αρχές της δεκαετίας σε λιγότερο από 15% το 2024. Ο πρωτογενής τομέας (γεωργία–αλιεία) διατηρεί χαμηλά ποσοστά, γύρω στο 4–6%, χωρίς σημαντικές διακυμάνσεις. Η μετατόπιση της ανεργίας προς τον τριτογενή τομέα συνδέεται με τη διαρθρωτική αλλαγή του παραγωγικού προτύπου της ΠΚΜ, με την οικονομία της να εξαρτάται όλο και περισσότερο από τον τομέα των υπηρεσιών (εμπόριο, τουρισμός, μεταφορές, δημόσια διοίκηση), ενώ η μεταποίηση συνεχίζει να υποχωρεί. Η πτώση της ανεργίας στη βιομηχανία και στις κατασκευές μετά το 2017 δείχνει μερική ανάκαμψη αλλά όχι επιστροφή στα προ κρίσης επίπεδα.

Γράφημα 30 Ποσοστό ανεργίας ΠΚΜ ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας, 2011-2024

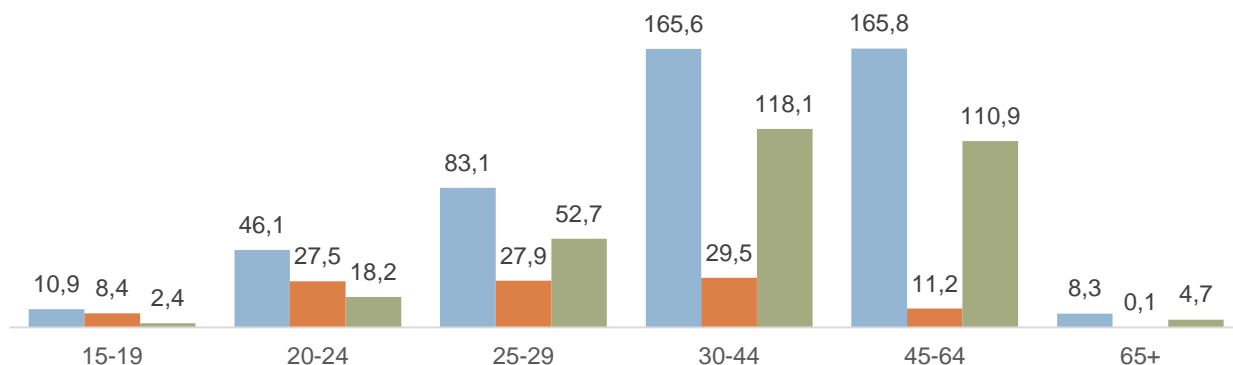

Πηγή. ΕΛΣΤΑΤ, 2025, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Ετήσιες χρονοσειρές από το 1981: Άνεργοι

Το Γράφημα 31 παρουσιάζει την κατανομή των ανέργων ανά ηλικιακή κατηγορία για το έτος 2024. Από τα ευρήματα προκύπτει ότι οι ηλικιακές κατηγορίες 30–44 και 45–64 συγκεντρώνουν τους περισσότερους άνεργους, με περίπου 166 χιλ. άτομα σε κάθε ομάδα, γεγονός που δείχνει ότι η ανεργία δεν αφορά μόνο τους νέους αλλά επηρεάζει σημαντικά και τις παραγωγικές ηλικίες. Για την ηλικιακή κατηγορία 25-29 ο αριθμός ανέργων παραμένει υψηλός (83 χιλ.), αλλά μικρότερος από τις μεγαλύτερες ηλικιακά ομάδες. Τέλος, αναφορικά με τους νέους άνεργους (ηλικιακή κατηγορία 15-24) εντοπίζονται αισθητά χαμηλότεροι αριθμοί, κυρίως λόγω της συνέχισης σπουδών και της περιορισμένης συμμετοχής στην αγορά εργασίας. Το Γράφημα 8 καταδεικνύει τη στροφή της ανεργίας

προς τις μέσες ηλικίες, αποτέλεσμα της μακροχρόνιας ύφεσης και των διαρθρωτικών αλλαγών στην ελληνική οικονομία. Η ηλικιακή κατηγορία 30–64 ετών φαίνεται να αντιμετωπίζει δυσκολία επανένταξης στην αγορά εργασίας, ενώ η συμμετοχή των νέων χωρίς εμπειρία έχει περιοριστεί, πιθανότατα λόγω της ενίσχυσης προγραμμάτων απασχόλησης και κατάρτισης. Το 2024 η ελληνική αγορά εργασίας εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από υψηλή ανεργία σε ώριμες παραγωγικές ηλικίες και μειωμένη συμμετοχή των νέων, γεγονός που υποδεικνύει ανάγκη για στοχευμένες πολιτικές απασχόλησης και αναβάθμισης δεξιοτήτων.

Γράφημα 31 Αριθμός ανέργων ανά ηλικιακή ομάδα, Ελλάδα 2024

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2025, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Ετήσιες χρονοσειρές από το 1981: Άνεργοι

Η εξέλιξη της ανεργίας στην Ελλάδα την περίοδο 2011–2024 δείχνει μια γενικευμένη μείωση σε όλες σχεδόν τις ηλικιακές ομάδες, με ισχυρότερη μείωση στους νέους και μικρότερη στους μεγαλύτερους εργαζομένους. Οι νεότερες ηλικιακές ομάδες (15–29 ετών) καταγράφουν μείωση της ανεργίας (άνω του 55–63%), γεγονός που υποδηλώνει τη σταδιακή ανάκαμψη της απασχόλησης. Ωστόσο, παρά τη μείωση, η νεανική ανεργία παραμένει υψηλότερη του εθνικού μέσου όρου. Παρά τη σταθερή αποκλιμάκωση της ανεργίας μετά το 2013 και τη σημαντική μείωση κατά περισσότερο από 50 % έως το 2024, η ΠΚΜ εξακολουθεί να καταγράφει υψηλότερα ποσοστά ανεργίας από τον εθνικό μέσο όρο (περίπου 3 ποσοστιαίες μονάδες), γεγονός που υποδηλώνει ζητήματα στην απορρόφηση εργασίας.

Οι παραπάνω τάσεις καταδεικνύουν ότι, παρά τις βελτιώσεις, οι παρεμβάσεις του ΠΕΠ εξακολουθούν να είναι απολύτως αναγκαίες και συναφείς με την πραγματική κατάσταση της αγοράς εργασίας της ΠΚΜ. Η επιμονή υψηλής ανεργίας σε ώριμες παραγωγικές ηλικίες, η μερική απασχόληση και η χαμηλή συμμετοχή των γυναικών καταδεικνύουν ότι απαιτείται συνέχιση των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, της προώθησης της επιχειρηματικότητας νέων και γυναικών, καθώς και της αναβάθμισης των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού. Παράλληλα, η παρουσία μακροχρόνια ανέργων και ευάλωτων ομάδων επιβεβαιώνει τη συνάφεια των δράσεων του ΘΣ 9, που επικεντρώνονται στην κοινωνική ένταξη, την πρόσβαση στην απασχόληση και την αντιμετώπιση του αποκλεισμού. Συνολικά, η εξέλιξη της αγοράς εργασίας στην ΠΚΜ αποδεικνύει ότι οι στόχοι του ΠΕΠ για τη μείωση της ανεργίας, την ενίσχυση της απασχόλησης και την προώθηση της κοινωνικής συνοχής παραμένουν επίκαιροι και στρατηγικά ευθυγραμμισμένοι με τις ανάγκες της Περιφέρειας.

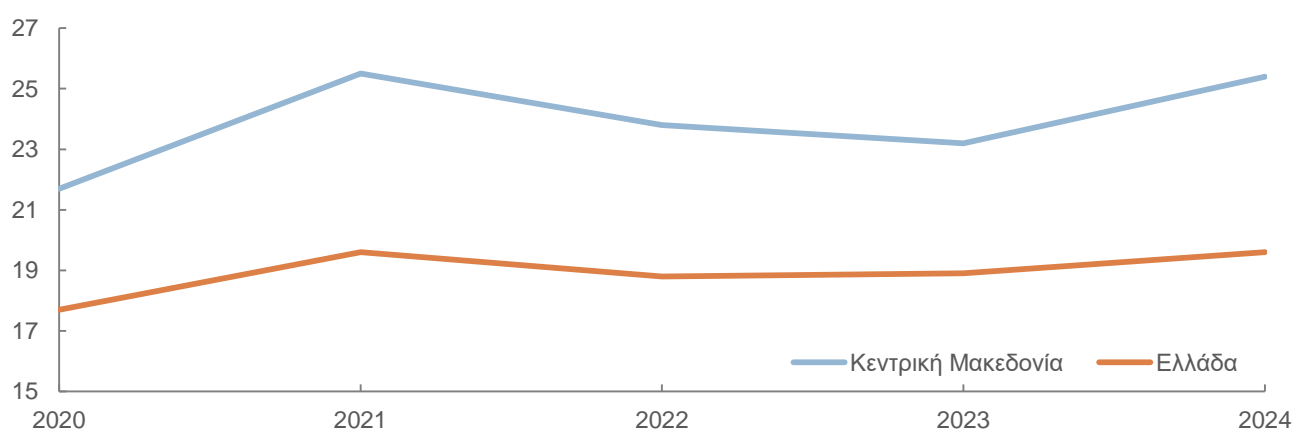
5.2.4 Κοινωνική συνοχή / Φτώχεια

Η ΠΚΜ κατατάσσεται στην κατηγορία 20–25% του πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας, ποσοστό υψηλότερο από τον εθνικό μέσο όρο, αλλά υψηλότερο από τον ευρωπαϊκό, γεγονός που αναδεικνύει κοινωνικές ανισότητες και ανάγκη ενίσχυσης πολιτικών ένταξης και απασχόλησης. Το ποσοστό του πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας για το 2023 της ΠΚΜ ήταν 20-25%. Το ποσοστό αυτό είναι υψηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ-27 (16%). Το ποσοστό παραμένει κοινωνικά ανησυχητικό,

επιβεβαιώνοντας ότι η κοινωνική συνοχή εξακολουθεί να αποτελεί βασική πρόκληση της Περιφέρειας. Πιο συγκεκριμένα, από 21,5% το 2020, αυξάνεται στο 25,5% το 2021, καταγράφοντας κορύφωση μετά την πανδημία, ακολουθεί μια ήπια μείωση το 2022–2023 και εκ νέου άνοδος το 2024, φτάνοντας στο 25,4%. Σε εθνικό επίπεδο, το ποσοστό φτώχειας κυμαίνεται μεταξύ 17,5%–19,5%, παραμένοντας αισθητά χαμηλότερο και πιο σταθερό. Η πορεία αυτή δείχνει ότι η ΠΚΜ, παραμένει διαχρονικά πιο ευάλωτη από τον μέσο όρο της χώρας, επηρεάστηκε εντονότερα από την πανδημία COVID-19 και αντιμετωπίζει δομικά προβλήματα εισοδηματικής ανισότητας και χαμηλής ποιότητας απασχόλησης.

Η εξέλιξη των δεικτών φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στην ΠΚΜ αποδεικνύει τη συνεχιζόμενη συνάφεια των παρεμβάσεων του ΠΕΠ με τον ΘΣ 9, ο οποίος εστιάζει στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης, την καταπολέμηση της φτώχειας και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής. Παρά τη μείωση του ποσοστού του πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας μετά το 2021, τα επίπεδα της ΠΚΜ (20 – 25 %) παραμένουν σταθερά υψηλότερα τόσο από τον εθνικό μέσο όρο (17 – 19 %) όσο και, πολύ περισσότερο, από τον μέσο όρο της ΕΕ-27 (περίπου 16 %).

Γράφημα 32 Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας, 2020-2024

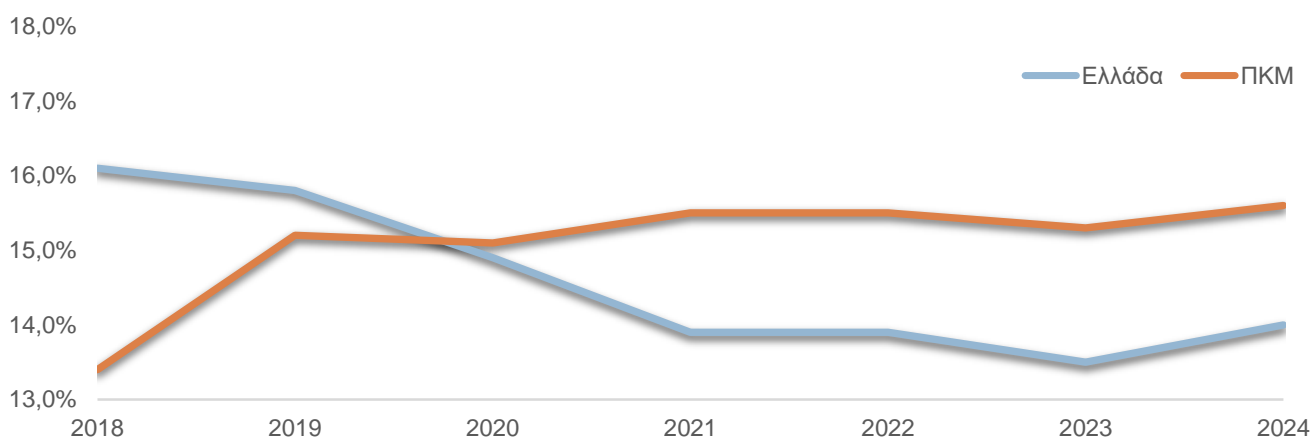
Πηγή. EUROSTAT, 2025, At-risk-of-poverty rate by NUTS 2 region [ilc_li41\$defaultview]

Ο δείκτης Severe Material and Social Deprivation (SMSD) αποτελεί έναν από τους βασικότερους δείκτες της Eurostat για την αποτίμηση του κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς αποτυπώνει το ποσοστό του πληθυσμού που στερείται, λόγω οικονομικής αδυναμίας, τουλάχιστον επτά από δεκατρία βασικά αγαθά ή κοινωνικές δραστηριότητες που θεωρούνται αναγκαίες για μια αξιοπρεπή διαβίωση. Ο δείκτης καλύπτει τόσο στοιχεία του νοικοκυριού (όπως η δυνατότητα κάλυψης έκτακτων εξόδων, πληρωμής λογαριασμών ή θέρμανσης) όσο και ατομικά στοιχεία (όπως η δυνατότητα συμμετοχής σε κοινωνικές δραστηριότητες ή αγοράς βασικών αγαθών προσωπικής χρήσης).

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, η ΠΚΜ παρουσιάζει ποσοστά σοβαρής υλικής και κοινωνικής στέρησης που κυμαίνονται την τελευταία εξαετία μεταξύ 13,4% και 15,6%, εμφανίζοντας σταθερή εικόνα χωρίς ουσιαστική βελτίωση. Συγκεκριμένα, το 2018 το ποσοστό στην ΠΚΜ ανήλθε σε 13,4%, αυξήθηκε στο 15,2% το 2019, παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητο την περίοδο 2020–2023, ενώ το 2024 ανέρχεται σε 15,6%. Η στασιμότητα του δείκτη μετά το 2021 και η απόκλιση άνω των 9 ποσοστιαίων μονάδων από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο αποτυπώνουν την ανθεκτικότητα των κοινωνικών ανισοτήτων. Οι πολιτικές του ΠΕΠ στους τομείς της κοινωνικής προστασίας, της πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες, της ένταξης των ευάλωτων ομάδων και της προώθησης της απασχόλησης παραμένουν απολύτως επίκαιρες και συναφείς με τις υφιστάμενες περιφερειακές ανάγκες. Σε

σύγκριση με το εθνικό μέσο όρο, η ΠΚΜ εμφανίζει συστηματικά υψηλότερα ποσοστά, καθώς για την ίδια περίοδο η Ελλάδα καταγράφει μείωση του δείκτη από 17,6 % το 2015 σε 14,0 % το 2024.

Γράφημα 33 Σοβαρή υλική και κοινωνική στέρηση (Ελλάδα και ΠΚΜ), 2018-2024.

Αξιοσημείωτο είναι ότι, σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο μέσος όρος του δείκτη SMSD για το 2024 διαμορφώθηκε στο 6,4%, ποσοστό που υπογραμμίζει τη σημαντική υστέρηση της Ελλάδας και της ΠΚΜ σε σχέση με τις περισσότερο ανεπτυγμένες ευρωπαϊκές περιφέρειες. Το χάσμα αυτό αναδεικνύει την ένταση των προβλημάτων κοινωνικής στέρησης στη χώρα και, ειδικότερα, τη δυσκολία της ΠΚΜ να επιτύχει ουσιαστική βελτίωση στους δείκτες διαβίωσης, παρά τη μείωση της ανεργίας και την ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας.

Συνολικά, οι δείκτες φτώχειας και στέρησης τεκμηριώνουν ότι, παρά τις βελτιώσεις των τελευταίων ετών, η κοινωνική συνοχή στην ΠΚΜ εξακολουθεί να δοκιμάζεται. Η διατήρηση και διεύρυνση των δράσεων του ΘΣ 9, ιδίως εκείνων που στοχεύουν στην ενδυνάμωση των κοινωνικών υπηρεσιών, την καταπολέμηση των αποκλεισμών και τη στήριξη των χαμηλόμισθων και ανέργων, παραμένει κρίσιμη προϋπόθεση για την επίτευξη του στρατηγικού στόχου της Περιφέρειας: τη μείωση των ανισοτήτων και την προώθηση μιας χωρίς αποκλεισμούς, βιώσιμης ανάπτυξης.

5.2.5 Ενεργειακή Αποδοτικότητα, Κλιματική Προσαρμογή και Προστασία του Περιβάλλοντος

5.2.5.1 Ενεργειακή Μετάβαση

Η σταδιακή μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας την περίοδο 2014–2023, όπως καταγράφεται στη βάση δεδομένων EDGAR_2024_GHG_NUTS2¹³, επιβεβαιώνει τη διαχρονική συνάφεια των παρεμβάσεων του ΠΕΠ με τον Θεματικό Στόχο 4, που αφορά την προώθηση της ενεργειακής απόδοσης και της οικονομίας χαμηλών εκπομπών άνθρακα. Η μείωση των εκπομπών κατά περίπου 6% στην ΠΚΜ και 26% σε εθνικό επίπεδο αναδεικνύει ότι, παρά τη βελτίωση της περιβαλλοντικής απόδοσης, η Περιφέρεια εξακολουθεί να κινείται με βραδύτερο ρυθμό σύγκλισης σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο και τις ευρωπαϊκές επιδόσεις. Το

¹³ European Commission, Joint Research Centre. (2024). *EDGAR – Emissions of greenhouse gases at NUTS 2 level (v6.0)* [Dataset]. https://edgar.jrc.ec.europa.eu/dataset_ghg2024_nuts2

γεγονός αυτό τεκμηριώνει την ανάγκη συνέχισης των στοχευμένων παρεμβάσεων για τη μείωση του ενεργειακού αποτυπώματος και την προώθηση της πράσινης μετάβασης σε περιφερειακό επίπεδο.

Η σταθερή συμβολή της ΠΚΜ σε περίπου 10 % των συνολικών εθνικών εκπομπών GHG επιβεβαιώνει τον ρόλο της ως σημαντικού παραγωγικού και αστικού κέντρου, όπου συγκεντρώνονται ενεργοβόροι τομείς (μεταφορές, βιομηχανία, κατασκευές). Η διατήρηση υψηλών εκπομπών στους τομείς αυτούς δείχνει ότι, αν και η Περιφέρεια έχει επωφεληθεί από εθνικά μέτρα εξοικονόμησης ενέργειας και από την ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, απαιτούνται περιφερειακές πολιτικές βάθους για την επίτευξη των στόχων κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050. Οι δράσεις του ΠΕΠ που αφορούν την ενεργειακή αναβάθμιση δημοσίων και ιδιωτικών κτιρίων, την ανάπτυξη βιώσιμων αστικών μεταφορών και την προώθηση επενδύσεων σε ΑΠΕ συμβάλλουν ήδη ουσιαστικά στη μείωση των εκπομπών και ευθυγραμμίζονται πλήρως με τους ευρωπαϊκούς στόχους της Πράσινης Συμφωνίας και της στρατηγικής για μια κλιματικά ουδέτερη Ευρώπη.

Η κυκλοφορία ιδιωτικών οχημάτων αποτελεί κρίσιμο παράγοντα που συμβάλλει τόσο στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου όσο και στη συνολική ενεργειακή κατανάλωση των αστικών κέντρων. Το 2023 η ΠΚΜ κατέγραψε 822.997 επιβατικά αυτοκίνητα¹⁴, σε πληθυσμό 1.795.669 κατοίκων, δηλαδή περίπου 458 επιβατικά οχήματα ανά 1.000 κατοίκους. Αν και η τιμή αυτή βρίσκεται χαμηλότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ-27 (570 οχήματα ανά 1.000 κατοίκους) και της Ελλάδας (565 οχήματα ανά 1.000 κατοίκους)¹⁵, εξακολουθεί να αντανακλά υψηλή εξάρτηση από το ιδιωτικό αυτοκίνητο, ιδιαίτερα στο μητροπολιτικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης, όπου οι πιέσεις στο κυκλοφοριακό σύστημα, η ατμοσφαιρική ρύπανση και η κατανάλωση ενέργειας παραμένουν έντονες.

Σε συνδυασμό με τις σχετικά βραδύτερες μειώσεις εκπομπών GHG που έχει καταγράψει η ΠΚΜ την τελευταία δεκαετία, ο δείκτης των επιβατικών οχημάτων αναδεικνύει ότι η ενεργοβόρα αστική κινητικότητα εξακολουθεί να αποτελεί μία από τις βασικότερες προκλήσεις της Περιφέρειας, επηρεάζοντας άμεσα το ενεργειακό της αποτύπωμα. Η επιμονή των υψηλών εκπομπών CO₂, ιδιαίτερα στους τομείς των μεταφορών, της βιομηχανίας και της αστικής κατανάλωσης ενέργειας, καταδεικνύει την ανάγκη για πιο στοχευμένες παρεμβάσεις που θα επιταχύνουν τη μετάβαση σε καθαρότερα μέσα μετακίνησης, θα ενισχύσουν την ενεργειακή αποδοτικότητα και θα προωθήσουν τη χρήση πράσινων τεχνολογιών. Οι παρεμβάσεις του Θεματικού Στόχου 4, που περιλαμβάνουν τη βιώσιμη αστική κινητικότητα, την εξοικονόμηση ενέργειας και την ενεργειακή αναβάθμιση, παραμένουν απολύτως συναφείς με τις τρέχουσες αναπτυξιακές ανάγκες της ΠΚΜ, ενώ τα διαθέσιμα δεδομένα επιβεβαιώνουν ότι ο ΘΣ4 αποτελεί κρίσιμο μοχλό για την προώθηση της πράσινης και ενεργειακής μετάβασης της Περιφέρειας.

5.2.5.2 Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή

Η αξιολόγηση του αστικού πρασίνου στην ΠΚΜ βασίζεται στα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Περιβάλλοντος (European Environment Agency – EEA), του επίσημου ευρωπαϊκού οργανισμού που παρακολουθεί και αποτυπώνει συστηματικά την περιβαλλοντική κατάσταση και τις πράσινες υποδομές σε πόλεις της Ευρώπης. Η EEA χρησιμοποιεί ως μονάδα ανάλυσης τις Functional Urban Areas (FUAs), δηλαδή τις λειτουργικές αστικές περιοχές που περιλαμβάνουν όχι μόνο το

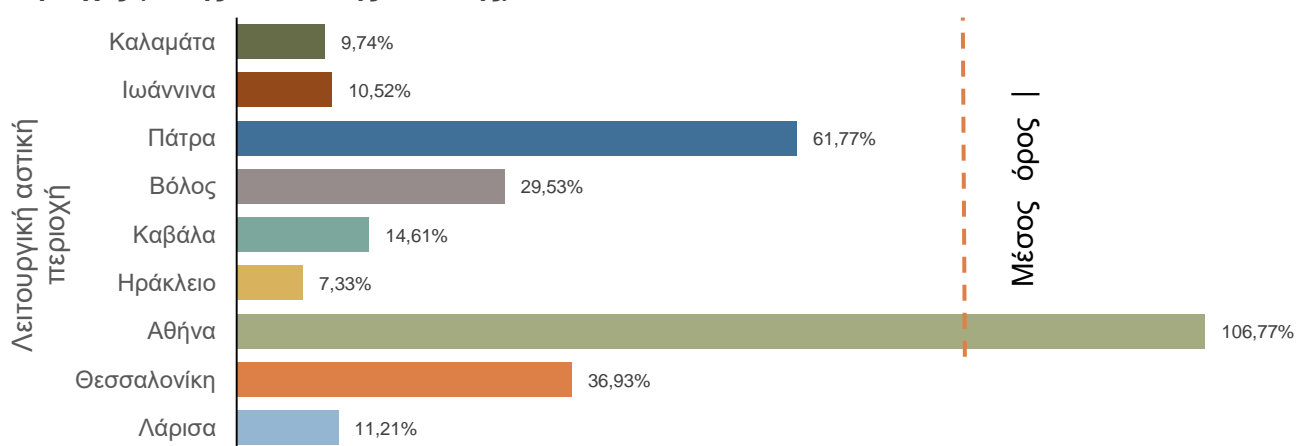
¹⁴ European Commission, Eurostat. (2024). *Passenger cars by NUTS 2 regions (tran_r_vehst)* [Dataset]. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tran_r_vehst/default/table

¹⁵ European Commission, Eurostat. (2025). *Passenger cars – per thousand inhabitants (road_eqs_carhab)* [Dataset]. Eurostat. https://doi.org/10.2908/road_eqs_carhab

πυκνοδομημένο κέντρο μιας πόλης αλλά και τη ζώνη των προαστίων και των όμορων οικισμών που συνδέονται λειτουργικά με αυτήν.

Στο πλαίσιο αυτό, η FUA Θεσσαλονίκης, το μεγαλύτερο αστικό συγκρότημα της ΠΚΜ, παρουσιάζει πολύ περιορισμένη κάλυψη τυπικού αστικού πρασίνου (green urban areas), η οποία ανέρχεται μόλις στο 0,4% της συνολικής έκτασης για το έτος 2018¹⁶. Η επίδοση αυτή είναι χαμηλότερη όχι μόνο σε σύγκριση με την Αθήνα (1,1%) αλλά και σε σύγκριση με τον μέσο όρο των ευρωπαϊκών FUAs, ο οποίος ανέρχεται περίπου στο 0,8%. Αυτό σημαίνει ότι οι οργανωμένοι, αστικοί χώροι πρασίνου (πάρκα, άλση, δενδροστοιχίες, δημόσιοι πράσινοι χώροι) είναι ιδιαίτερα περιορισμένοι μέσα στο πυκνοδομημένο τμήμα του μητροπολιτικού συγκροτήματος της Θεσσαλονίκης, αυξάνοντας την έκθεση σε έντονα θερμικά φαινόμενα.

Γράφημα 34 Ποσοστό Πράσινων Αστικών Περιοχών στις ελληνικές λειτουργικές αστικές περιοχές (% της συνολικής έκτασης).

Πηγή: <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/maps-and-charts/urban-green-infrastructure-2018-dashboards>

Ωστόσο, η εικόνα διαφοροποιείται όταν εξετάζεται η Total Green Infrastructure, δηλαδή το σύνολο των φυσικών και ημι-φυσικών εκτάσεων εντός της λειτουργικής αστικής περιοχής. Στη Θεσσαλονίκη, η συνολική πράσινη υποδομή φθάνει περίπου στο 57%, ποσοστό υψηλότερο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (περίπου 47%) και ενδεικτικό ότι η FUA της Θεσσαλονίκης διαθέτει σημαντικά πράσινα αποθέματα, ιδίως στις περιφερειακές περιοχές εκτός του πυκνοδομημένου κέντρου. Παρά ταύτα, η Θεσσαλονίκη υπολείπεται πόλεων όπως η Πάτρα ή τα Ιωάννινα, όπου η συνολική πράσινη υποδομή υπερβαίνει το 80%, γεγονός που υπογραμμίζει τόσο τη μεγάλη πολεοδομική πίεση όσο και τον μη βιώσιμο σχεδιασμό του αστικού τοπίου στην ΠΚΜ.

Οι πιέσεις αυτές καταδεικνύουν άμεσα τη συνεχιζόμενη συνάφεια του ΘΣ 5, ο οποίος προβλέπει παρεμβάσεις για τη μείωση της κλιματικής τρωτότητας και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των αστικών περιοχών, αλλά και των στοχευμένων παρεμβάσεων του ΘΣ 6 που αναφέρονται σε αξιοποίηση δημοσίων χώρων για την αστική αναζωογόνηση.

Συνολικά, τα στοιχεία της ΕΕΑ αναδεικνύουν μια κρίσιμη διττή πραγματικότητα για την ΠΚΜ: από τη μια πλευρά, το μητροπολιτικό κέντρο της Θεσσαλονίκης παρουσιάζει συγκριτικά χαμηλή επάρκεια αστικού πρασίνου, με επιπτώσεις στη δημόσια υγεία και στην αντιμετώπιση ακραίων καιρικών φαινομένων, ενώ από την άλλη, η ευρύτερη λειτουργική περιοχή διαθέτει αξιόλογες πράσινες εκτάσεις που μπορούν να λειτουργήσουν ως βάση για βιώσιμες αστικές αναπλάσεις και παρεμβάσεις

¹⁶ European Environment Agency. (2018). *Urban Green Infrastructure — Composition (%)* [Dataset]. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/maps-and-charts/urban-green-infrastructure-2018-dashboards>

ενίσχυσης της κλιματικής ανθεκτικότητας. Η ενίσχυση του αστικού πρασίνου και η αναβάθμιση κλιματικά ευαίσθητων περιοχών αποτελούν πυρήνα των δράσεων των ΘΣ5 και ΘΣ6, επιβεβαιώνοντας ότι ο στόχος παραμένει απολύτως συναφής με τις σύγχρονες ανάγκες της ΠΚΜ.

Σύμφωνα με τα δεδομένα του European Climate and Health Observatory, ο δείκτης που αποτυπώνει το ποσοστό εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων εντός δυνητικά πλημμυρικών περιοχών δείχνει ότι ορισμένα αστικά κέντρα της ΠΚΜ παρουσιάζουν μεν χαμηλή έκθεση, αλλά εξακολουθούν να διαθέτουν περιθώρια βελτίωσης. Στις Σέρρες, 1 από τις 48 σχολικές μονάδες εμπίπτει σε δυνητική ζώνη πλημμύρας, δηλαδή 2,08%, ενώ στην Κατερίνη καμία από τις 9 σχολικές μονάδες δεν εντοπίζεται σε αντίστοιχη επικίνδυνη ζώνη (0%)¹⁷. Αν και τα ποσοστά αυτά είναι αισθητά χαμηλότερα από τη διάμεση ευρωπαϊκή τιμή (4,63%), η ύπαρξη σχολικών υποδομών που παραμένουν εκτεθειμένες σε κίνδυνο πλημμύρας καταδεικνύει την ανάγκη για συνεχή παρακολούθηση, επικαιροποίηση χαρτών επικινδυνότητας και εφαρμογή μέτρων πρόληψης και προσαρμογής. Η ΠΚΜ, αν και δεν εμφανίζει υψηλή σχετική τρωτότητα στον συγκεκριμένο δείκτη, εξακολουθεί να αντιμετωπίζει αυξημένο κίνδυνο παράκτιων πλημμυρών, καθώς διαθέτει σημαντικό μήκος ακτογραμμής και εκτεθειμένες παράκτιες ζώνες. Παράλληλα, η παρουσία πολλών λιμνών, ποταμών και χειμάρρων, ιδίως σε επαρχιακές και ημιαστικές περιοχές, αυξάνει την πιθανότητα εκδήλωσης πλημμυρικών φαινομένων, ιδιαίτερα υπό συνθήκες έντονων βροχοπτώσεων. Με βάση αυτά, η Περιφέρεια χρειάζεται να ενισχύσει την ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών της υποδομών μέσω στοχευμένων παρεμβάσεων, ιδίως σε περιοχές με ιστορικό έντονων πλημμυρικών γεγονότων. Η αντιμετώπιση υδρολογικών κινδύνων και η ενίσχυση της ασφάλειας κρίσιμων υποδομών αποτελούν θεμελιώδη στοιχεία του Θεματικού Στόχου 5, επιβεβαιώνοντας τη διαχρονική του συνάφεια.

Με βάση τον δείκτη του European Climate and Health Observatory για την έκθεση ευαίσθητων αστικών υποδομών στο φαινόμενο της αστικής θερμικής νησίδας (Urban Heat Island – UHI), η Θεσσαλονίκη, ως κύριο αστικό κέντρο της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, εμφανίζει σημαντικά υψηλότερη τρωτότητα σε σχέση με τον μέσο όρο των ευρωπαϊκών πόλεων. Συγκεκριμένα, 61,9% των σχολείων της πόλης βρίσκονται εντός ζωνών UHI με θερμική επιβάρυνση πάνω από 2°C, ποσοστό σχεδόν διπλάσιο του ευρωπαϊκού μέσου όρου (35,8%)¹⁸. Αντίστοιχα, 20% των νοσοκομείων της Θεσσαλονίκης εκτίθενται σε θερμική επιβάρυνση άνω των 2°C, ποσοστό χαμηλότερο από τον μέσο όρο των ευρωπαϊκών πόλεων (33,6%), αλλά που εξακολουθεί να εγείρει ανησυχίες, δεδομένης της αυξημένης ευπάθειας των υγειονομικών υποδομών. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η ΠΚΜ διαθέτει εμφανίζει υψηλή έκθεση των σχολικών υποδομών στο φαινόμενο UHI, γεγονός που επιβάλλει την υλοποίηση στοχευμένων παρεμβάσεων για μετριασμό της θερμικής καταπόνησης, όπως ενίσχυση αστικού πρασίνου, εφαρμογή ψυχρών υλικών, σκίαση και ανασχεδιασμό των μικροκλιματικών συνθηκών στον σχολικό και αστικό χώρο. Η διαχείριση ακραίων θερμοκρασιών, η προστασία ευάλωτων υποδομών και η δημιουργία κλιματικά ανθεκτικών δημόσιων χώρων αποτελούν κεντρικό αντικείμενο των ΘΣ5 και ΘΣ6, οι οποίοι αποδεικνύονται επίκαιροι βάσει των παραπάνω.

Τα συνδυασμένα δεδομένα από τους ευρωπαϊκούς δείκτες τρωτότητας και την πρόσφατη έρευνα πολιτών στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας στο πλαίσιο του έργου REGILIENCE (Horizon

---

¹⁷ European Environment Agency. (2022). *Percentage of educational facilities in potential flood-prone areas at city level (Jun. 2022)* [Dataset]. European Climate and Health Observatory. <https://climate-adapt.eea.europa.eu>

¹⁸ European Environment Agency. (2022). *Urban Heat Island exposure of schools and hospitals* [Dataset]. European Climate and Health Observatory. <https://sdi.eea.europa.eu/catalogue/srv/eng/catalog.search#/metadata/2a740252-0771-4ce7-8e54-5254712e9c9d>

2020)¹⁹ αναδεικνύουν μια εικόνα αυξανόμενης, αλλά διαφοροποιημένης, έκθεσης σε κλιματικούς κινδύνους. Τα ευρήματα των δεικτών επιβεβαιώνουν ότι, ενώ οι πλημμύρες παραμένουν ένας υπαρκτός κίνδυνος, εξαιτίας και της ύπαρξης πολλών επιφανειακών υδατικών σωμάτων, οι ολοένα αυξανόμενες θερμοκρασίες αποτελούν εξίσου σημαντικό κλιματικό κίνδυνο για τα αστικά κέντρα της ΠΚΜ, με ιδιαίτερες επιπτώσεις στον τομέα της εκπαίδευσης (σχολεία) και της υγείας (νοσοκομεία). Η έρευνα πολιτών από την άλλη, καταγράφει ότι οι κάτοικοι αντιλαμβάνονται έντονα τις επιπτώσεις των καυσώνων, των υψηλών θερμοκρασιών και του κινδύνου πυρκαγιών, ενώ παράλληλα παρουσιάζουν χαμηλότερη επίγνωση για κινδύνους όπως οι έντονες βροχοπτώσεις και οι παράκτιες πλημμύρες, δημιουργώντας ένα κενό μεταξύ αντικειμενικής τρωτότητας και υποκειμενικής αντίληψης.

Η διάβρωση των ακτών αποτελεί μία από τις πλέον σοβαρές και άμεσα ορατές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας. Με βάση τις προβολές που παρουσιάζονται στο επιστημονικό έργο των Athanasiou et al. (2020)²⁰, το οποίο υπολογίζει την προβλεπόμενη υποχώρηση της ακτογραμμής ανά 1 km σε όλη την Ευρώπη με έτος αναφοράς το 2010, οι παράκτιες Περιφερειακές Ενότητες της ΠΚΜ παρουσιάζουν σημαντική τάση επιδείνωσης μέχρι το έτος 2030. Τα δεδομένα καλύπτουν όλες τις παράκτιες περιοχές της ΠΚΜ, συγκεκριμένα τις Περιφερειακές Ενότητες Ημαθίας, Θεσσαλονίκης, Πιερίας, Σερρών και Χαλκιδικής, για τις οποίες παρέχονται αναλυτικές χωρικές εκτιμήσεις μεταβολής της ακτογραμμής. Ο μέσος όρος προβλεπόμενης υποχώρησης των ακτών για τις Περιφερειακές Ενότητες αυτές ανέρχεται στα 31,55 μέτρα έως το 2030²¹, γεγονός που αντικατοπτρίζει μια συστηματική και εκτεταμένη διάβρωση. Ακόμη πιο ανησυχητικό είναι ότι σε ορισμένες τοποθεσίες καταγράφονται τιμές έως και 275 μέτρα υποχώρησης, με τις μέγιστες αυτές μεταβολές να εντοπίζονται κυρίως στις παράκτιες ζώνες της Πιερίας και της Χαλκιδικής, περιοχές με υψηλή τουριστική δραστηριότητα και σημαντική εξάρτηση από το παράκτιο περιβάλλον. Η επιταχυνόμενη διάβρωση των ακτών στην ΠΚΜ αποτελεί άμεση εκδήλωση της κλιματικής αλλαγής, η οποία, μέσω της ανόδου της στάθμης της θάλασσας, της μεταβολής των κυματικών συνθηκών, της απώλειας ιζημάτων και της συχνότερης εμφάνισης ακραίων καιρικών φαινομένων, ενισχύει τη μετατόπιση της ακτογραμμής προς την ενδοχώρα. Οι περιβαλλοντικές και κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές, επηρεάζοντας τουριστικές ζώνες, παράκτιες κατοικίες, δημόσιες υποδομές, οικοσυστήματα και παραγωγικές δραστηριότητες.

Η διαπιστωμένη αυτή τάση εντείνει ακόμη περισσότερο τη σημασία του Θεματικού Στόχου 5, ο οποίος προβλέπει παρεμβάσεις για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και τη διαχείριση κλιματικών κινδύνων. Στο πλαίσιο αυτό, δράσεις όπως η ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων ζωνών, τα συστήματα παρακολούθησης διάβρωσης, η ενίσχυση φυσικών προστατευτικών σχηματισμών (όπως αμμοθίνες και παράκτιοι υγρότοποι), η εφαρμογή ήπιων έργων αντιδιαβρωτικής προστασίας και η βελτίωση της ανθεκτικότητας των παράκτιων υποδομών παραμένουν απολύτως συναφείς και κρίσιμες για την ΠΚΜ. Συνεπώς, τα επιστημονικά δεδομένα τεκμηριώνουν με σαφήνεια ότι ο ΘΣ 5 εξακολουθεί να είναι πλήρως συναφής με τις σημερινές και μελλοντικές προκλήσεις της Περιφέρειας

---

¹⁹ REGILIENCE Project. (2025). *Surveying citizens for climate adaptation in Central Macedonia: Addressing the gap between citizen awareness and engagement*. European Union.

²⁰ Athanasiou, P., Ranasinghe, R., Luijendijk, A., Baart, F., & Nicholls, R. J. (2020). *Projections of global-scale extreme sea levels and shoreline change*. *Natural Hazards and Earth System Sciences*, 20, 1–18. <https://doi.org/10.5194/nhess-20-1-2020>

²¹ Athanasiou, P., van Dongeren, A., Giardino, A., Voudoukas, M. I., Ranasinghe, R., & Nicholls, R. J. (2020). *Projections of sea-level-rise-induced shoreline retreat in Europe*. 4TU.ResearchData.

https://data.4tu.nl/articles/dataset/Projections_of_sea_level_rise_induced_shoreline_retreat_in_Europe/12764789

Κεντρικής Μακεδονίας, καθώς απαντά σε έναν από τους πιο πιεστικούς κλιματικούς κινδύνους της, τη σταδιακή αλλά ήδη αισθητή υποχώρηση της ακτογραμμής.

Με βάσει όλα τα παραπάνω, η ενίσχυση της ανθεκτικότητας, της ετοιμότητας και της προσαρμοστικότητας των τοπικών κοινοτήτων αποτελεί κεντρικό άξονα του ΘΣ 5, ο οποίος στοχεύει στη μείωση της τρωτότητας και την ενδυνάμωση της ΠΚΜ απέναντι στους υφιστάμενους και μελλοντικούς κλιματικούς κινδύνους. Τα δεδομένα επιβεβαιώνουν πλήρως ότι ο ΘΣ5 παραμένει όχι μόνο επίκαιρος αλλά και απολύτως αναγκαίος για την προστασία των κρίσιμων υποδομών, την ενίσχυση της αστικής ανθεκτικότητας και την αποτελεσματική προσαρμογή της ΠΚΜ στις επιταχυνόμενες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

5.2.5.3 Περιβάλλον και διαχείριση υδάτινων πόρων

Με βάση τα δεδομένα του δείκτη κατακερματισμού του τοπίου (Landscape Fragmentation – LF622) του συστήματος LUISA της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας εμφανίζει σχετικά χαμηλό επίπεδο κατακερματισμού τοπίου, με τιμή 0,89 το 2010 και 0,88 σταθερά (πρόβλεψη) από το 2020 έως το 2050²². Η επίδοση αυτή την κατατάσσει στο μεσαίο επίπεδο κατακερματισμού σε εθνική κλίμακα, σημαντικά χαμηλότερα από περιφέρειες με υψηλή αστική πίεση όπως η Αττική, αλλά υψηλότερα από περιοχές με έντονο φυσικό χαρακτήρα όπως η Ανατολική Μακεδονία–Θράκη και η Ήπειρος. Σε σύγκριση με τη διάμεση τιμή των περιφερειών NUTS2 της ΕΕ-27, ο οποίος προσεγγίζει το 5, η ΠΚΜ ανήκει στις λιγότερο κατακερματισμένες περιφέρειες της ΕΕ, αντανακλώντας τη σχετική διατήρηση φυσικών και αγροτικών εκτάσεων και τον περιορισμένο βαθμό παρέμβασης εκτός του μητροπολιτικού κέντρου της Θεσσαλονίκης. Η χαμηλή αυτή τιμή αποτελεί θετική ένδειξη για την προστασία της βιοποικιλότητας, καθώς ο περιορισμένος κατακερματισμός των ενδιαιτημάτων ενισχύει τη συνδεσιμότητα των οικοσυστημάτων, τη διατήρηση ειδών και τη λειτουργικότητα των φυσικών οικολογικών διεργασιών. Παράλληλα, η προβλεπόμενη σταθερότητα του δείκτη έως το 2050 υποδηλώνει ότι, εφόσον διατηρηθούν οι υφιστάμενες χωρικές και αναπτυξιακές τάσεις, η περιβαλλοντική ποιότητα της ΠΚΜ δεν αναμένεται να επιδεινωθεί σημαντικά, ενισχύοντας τη μακροπρόθεσμη ανθεκτικότητα του φυσικού περιβάλλοντος και των οικοσυστημάτων της. Τα στοιχεία αυτά επιβεβαιώνουν τη συνεχιζόμενη συνάφεια του ΘΣ6, ο οποίος περιλαμβάνει δράσεις για την προστασία οικοσυστημάτων, της βιοποικιλότητας και της οικολογικής συνοχής των περιοχών.

Ο δείκτης WEI+ της Eurostat²³, που αποτυπώνει το επίπεδο εκμετάλλευσης των ανανεώσιμων υδατικών πόρων μιας χώρας ως το ποσοστό της συνολικής διαθέσιμης ποσότητας νερού που καταναλώνεται ετησίως, κατατάσσει την Ελλάδα ανάμεσα στις χώρες της Ευρώπης με τη μεγαλύτερη πίεση στους υδατικούς πόρους. Για το 2023, η Ελλάδα καταγράφει δείκτη 13,16%, τιμή σημαντικά υψηλότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ-27 (5,15%), αλλά και από χώρες με συγκρίσιμες κλιματικές συνθήκες, όπως η Ιταλία (10,02%) και η Ισπανία (7,12%). Η υψηλή τιμή του δείκτη υποδεικνύει ότι η Ελλάδα βρίσκεται ήδη σε συνθήκη αυξημένης πίεσης των υδατικών πόρων, με τάση επιδείνωσης λόγω συνδυασμού παραγόντων, όπως η άνοδος της θερμοκρασίας, οι συχνότερες και παρατεταμένες περίοδοι ξηρασίας, η αυξημένη αστική κατανάλωση και η άνιση χωρική κατανομή των διαθέσιμων υδάτων. Σύμφωνα με την τεχνική οδηγία του δείκτη WEI+, τιμές άνω του 20% αποτελούν ένδειξη συνθηκών λειψυδρίας (water scarcity), γεγονός που καθιστά ανησυχητική την πορεία της χώρας.

²² European Commission, Joint Research Centre. (2021). *LUISA Baseline 2014 – Landscape fragmentation indicator (LF622)* [Dataset]. <https://data.jrc.ec.europa.eu/dataset/jrc-luisa-lf622-landscape-fragmentation-ref-2014>

²³ European Commission, Eurostat. (2024). *SDG_06_60 – Water exploitation index plus (WEI+)* [Dataset]. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_06_60/default/table

Παρότι ο δείκτης υπολογίζεται αποκλειστικά σε εθνικό επίπεδο, η αυξημένη πίεση στους υδατικούς πόρους αντανακλάται και στις περιφέρειες, συμπεριλαμβανομένης της Κεντρικής Μακεδονίας, όπου το μεγάλο ποσοστό γεωργικών εκτάσεων ενισχύει σημαντικά τη ζήτηση νερού, καθιστώντας ακόμη πιο αναγκαίο τον ορθολογικό σχεδιασμό και τη βιώσιμη διαχείριση των υδατικών πόρων. Η ανάγκη αυτή ευθυγραμμίζεται πλήρως με τον Θεματικό Στόχο 6, ο οποίος δίνει έμφαση στην προστασία υδατικών οικοσυστημάτων, στη διαχείριση υδάτων και στην πρόληψη της υποβάθμισης φυσικών πόρων.

Με βάση τον δείκτη της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Περιβάλλοντος (ΕΕΑ) για την αγροτική χρήση γης σε παράκτιες περιφέρειες, δείκτης που λειτουργεί και ως έμμεσος δείκτης ρύπανσης στα υδάτινα οικοσυστήματα από γεωργικές δραστηριότητες, η ΠΚΜ εμφανίζει μία από τις υψηλότερες τιμές στην Ελλάδα, με ποσοστό 47,4% το 2012²⁴. Η τιμή αυτή είναι σημαντικά υψηλότερη από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (27,5%), γεγονός που υποδηλώνει αυξημένο βαθμό αγροτικής χρήσης στις παράκτιες ζώνες της ΠΚΜ και δυνητικά υψηλότερο κίνδυνο διάχυτης ρύπανσης, ιδιαίτερα από θρεπτικές ουσίες και γεωργικές εισροές. Σε εθνικό επίπεδο, υψηλότερη τιμή καταγράφει μόνο η Θεσσαλία (52,3%), ενώ η ΠΚΜ υπερβαίνει όλες σχεδόν τις υπόλοιπες περιφέρειες, συμπεριλαμβανομένων της Ανατολικής Μακεδονίας–Θράκης (36,0%), της Ηπείρου (33,5%), της Κρήτης (29,1%) και των Ιονίων Νήσων (28,9%). Συνολικά, η ΠΚΜ κατατάσσεται μεταξύ των πλέον εντατικά καλλιεργούμενων παράκτιων περιφερειών της ΕΕ, γεγονός που υπογραμμίζει την ανάγκη στοχευμένων δράσεων βιώσιμης γεωργίας και προστασίας υδάτων, ειδικά σε περιοχές με υψηλή συγκέντρωση αρδευόμενων εκτάσεων και ευαίσθητων παράκτιων οικοσυστημάτων. Η πρόληψη ρύπανσης, η ορθολογική χρήση γεωργικών εισροών και η προστασία των παράκτιων και εσωτερικών υδάτων αποτελούν βασικά πεδία παρέμβασης του Θεματικού Στόχου 6, επιβεβαιώνοντας ότι ο στόχος παραμένει απολύτως συναφής με τις περιβαλλοντικές προκλήσεις της ΠΚΜ.

5.2.6 Εκπαίδευση / Ανθρώπινο κεφάλαιο

Η εκπαίδευση και η ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου αποτελούν βασικές παραμέτρους της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας και της κοινωνικής συνοχής, καθώς συνδέονται άμεσα με τη δυνατότητα πρόσβασης στην απασχόληση, την παραγωγικότητα και την καινοτομία. Τα στοιχεία της Eurostat (2025) αποτυπώνουν σημαντικές εξελίξεις στην εκπαιδευτική επίδοση της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας (ΠΚΜ), η οποία παρουσιάζει βελτιωμένα ποσοστά συμμετοχής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και εξαιρετικά χαμηλά ποσοστά πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου.

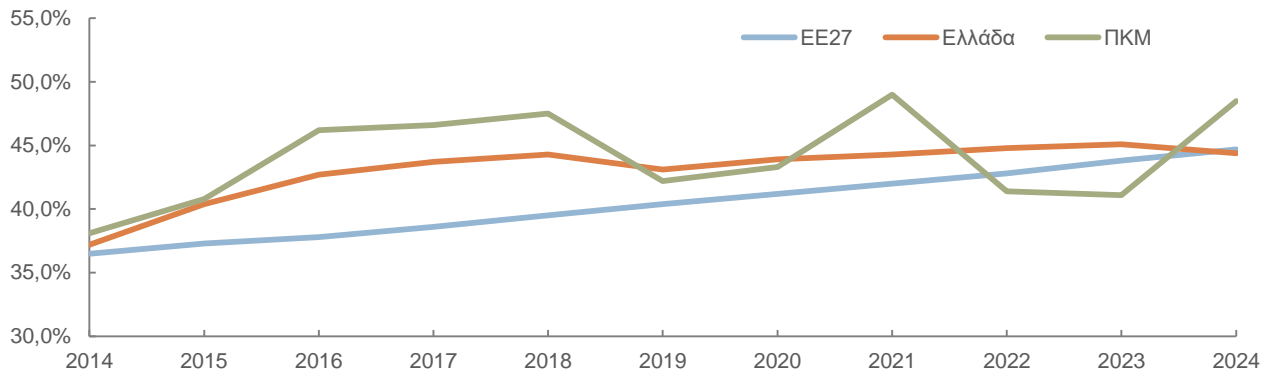
Σύμφωνα με τον δείκτη ποσοστού αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (30–34 ετών), η ΠΚΜ κινείται διαχρονικά πάνω από τον μέσο όρο της χώρας και της ΕΕ-27. Ειδικότερα, το 2014 το ποσοστό ήταν 38,1%, αυξήθηκε σε 47,5% το 2018, κορυφώθηκε στο 49% το 2021, και διαμορφώθηκε στο 48,5% το 2024. Η εξέλιξη αυτή αποτυπώνει τη δυναμική του εκπαιδευτικού συστήματος και του πανεπιστημιακού τομέα της Θεσσαλονίκης, ο οποίος λειτουργεί ως ισχυρός πυρήνας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και έρευνας στη Βόρεια Ελλάδα.

Η Ελλάδα συνολικά, όπως φαίνεται στο Γράφημα 35 κινείται με μικρότερη ένταση, καταγράφοντας ποσοστά μεταξύ 42% και 45% την ίδια περίοδο, ενώ ο μέσος όρος της ΕΕ-27 το 2024 διαμορφώνεται στο 44,7%. Συνεπώς, η ΠΚΜ κατατάσσεται πάνω από τα ευρωπαϊκά επίπεδα, γεγονός που αποδεικνύει τη βελτιωμένη εκπαιδευτική επίδοση των

²⁴ European Environment Agency. (2012). *Agricultural land use within coastal areas* [Dataset]. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/maps-and-charts/agricultural-land-use-within-coastal>

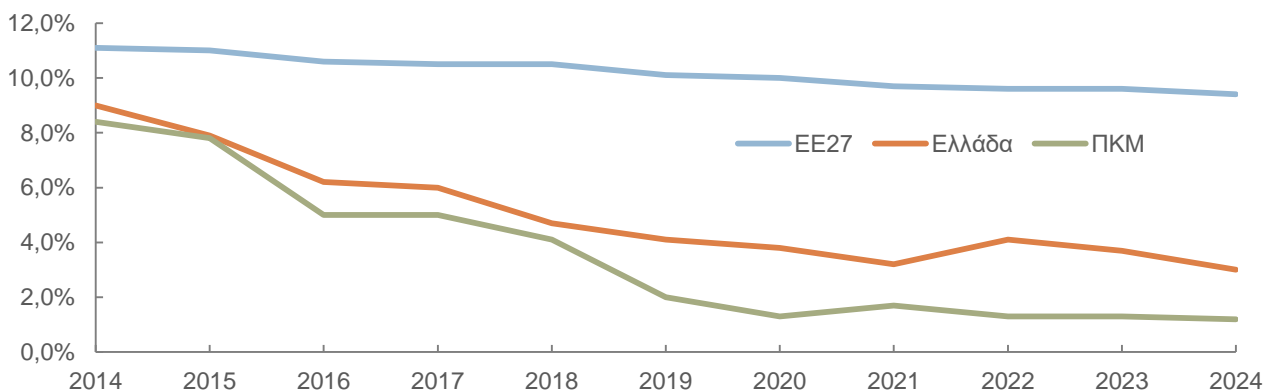
νέων της Περιφέρειας, αλλά και τη σταθερή συμβολή της στην παραγωγή υψηλά καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού. Ωστόσο, η αναντιστοιχία δεξιοτήτων με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και η αδυναμία αξιοποίησης του εκπαιδευμένου δυναμικού σε ποιοτικές θέσεις απασχόλησης παραμένουν κρίσιμες προκλήσεις.

Γράφημα 35 Ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (30–34 ετών)

Παράλληλα, ο δείκτης πρόωρης εγκατάλειψης της εκπαίδευσης και κατάρτισης (18–24 ετών) εμφανίζει εντυπωσιακή βελτίωση. Η ΠΚΜ έχει μειώσει το ποσοστό της από 8,4 % το 2014 σε μόλις 1,2% το 2024, επίδοση που είναι σαφώς καλύτερη τόσο από τον εθνικό μέσο όρο (3,0 %) όσο και από τον μέσο όρο της ΕΕ-27 (9,4%). Η δραστική αυτή μείωση επιβεβαιώνει τη σταθερή πρόοδο της Περιφέρειας στην καθολική πρόσβαση στην εκπαίδευση και την αποτελεσματικότητα των πολιτικών κατάρτισης, δια βίου μάθησης και στήριξης μαθητών που κινδυνεύουν να εγκαταλείψουν το σχολείο.

Γράφημα 36 Πρόωρη εγκατάλειψη της εκπαίδευσης και κατάρτισης (18–24 ετών)

Η συνολική εικόνα δείχνει μια Περιφέρεια με ισχυρή εκπαιδευτική βάση, υψηλά ποσοστά αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και πολύ χαμηλή σχολική διαρροή. Ωστόσο, η μετατροπή του εκπαιδευτικού πλεονεκτήματος σε οικονομικό όφελος παραμένει ζητούμενο, καθώς το φαινόμενο του brain drain και η περιορισμένη διασύνδεση πανεπιστημίων και αγοράς εργασίας εξακολουθούν να εμποδίζουν την πλήρη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού.

Η ανάλυση των δεικτών εκπαίδευσης και ανθρώπινου κεφαλαίου επιβεβαιώνει τη διαχρονική συνάφεια των παρεμβάσεων του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας με τον Θεματικό Στόχο 10, που αφορά

την επένδυση στην εκπαίδευση, την ανάπτυξη δεξιοτήτων και τη δια βίου μάθηση. Η Περιφέρεια παρουσιάζει εντυπωσιακή πρόοδο στην εκπαίδευση, με τα ποσοστά αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (30–34 ετών) να αυξάνονται σταθερά και να υπερβαίνουν το 48 % το 2024, ποσοστό υψηλότερο από τον μέσο όρο της χώρας (44,4 %) και της ΕΕ-27 (44,7 %). Η επίδοση αυτή αντανakλά τη συγκέντρωση σημαντικών ακαδημαϊκών και ερευνητικών δομών στην περιοχή της Θεσσαλονίκης και την ευρύτερη δυναμική του πανεπιστημιακού και τεχνολογικού οικοσυστήματος της Περιφέρειας.

Ταυτόχρονα, η πρόωρη εγκατάλειψη της εκπαίδευσης και κατάρτισης έχει περιοριστεί σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα, μειούμενη από 8,4 % το 2014 σε μόλις 1,2 % το 2024, όταν ο μέσος όρος της ΕΕ-27 παραμένει στο 9,4 %. Η επίδοση αυτή κατατάσσει την ΠΚΜ μεταξύ των καλύτερων περιφερειών της ΕΕ ως προς τη σχολική συγκράτηση, επιβεβαιώνοντας την αποτελεσματικότητα των πολιτικών που στηρίζουν τη συμμετοχή στην εκπαίδευση και μειώνουν τη σχολική διαρροή. Ωστόσο, παρά τη θετική αυτή εξέλιξη, οι προκλήσεις παραμένουν σημαντικές: η αναντιστοιχία δεξιοτήτων με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, η υποαπασχόληση αποφοίτων και η διαρροή επιστημονικού δυναμικού προς το εξωτερικό συνεχίζουν να περιορίζουν τη μετατροπή του εκπαιδευτικού πλεονεκτήματος σε αναπτυξιακό αποτέλεσμα.

Οι παραπάνω εξελίξεις καταδεικνύουν ότι οι δράσεις του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας, που αφορούν τη βελτίωση της πρόσβασης σε ποιοτική εκπαίδευση, την αναβάθμιση των σχολικών και εκπαιδευτικών υποδομών, την ενίσχυση των δεξιοτήτων και την προώθηση της διασύνδεσης εκπαίδευσης – αγοράς εργασίας, παραμένουν απολύτως επίκαιρες και ουσιαστικά συναφείς με τις ανάγκες της Περιφέρειας. Ο Θεματικός Στόχος 10 εξακολουθεί να διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη βελτίωση του ανθρώπινου κεφαλαίου, στην ενίσχυση της κοινωνικής κινητικότητας και στη διαμόρφωση μιας οικονομίας βασισμένης στη γνώση και την καινοτομία. Συνολικά, τα στοιχεία τεκμηριώνουν ότι η επένδυση στην εκπαίδευση και τις δεξιότητες παραμένει κεντρικός πυλώνας της αναπτυξιακής στρατηγικής της ΠΚΜ και προϋπόθεση για τη βιώσιμη οικονομική και κοινωνική σύγκλιση με τα ευρωπαϊκά πρότυπα.

Πίνακας 47 Δείκτες Περιφερειακών Προκλήσεων (Eurostat)

Δείκτης	ΠΚΜ (2014)	ΠΚΜ (2020)	ΕΕ27 (2020)	Μεταβολή	Απόκλιση από ΕΕ27
ΑΕΠ κατά κεφαλήν (ΜΑΔ, ΕΕ=100)	60	66	100	+6	-34
Ανεργία (%)	29,5	18,3	7,1	-11,2	+11,2
Κίνδυνος φτώχειας (%)	34,5	30,1	21,6	-4,4	+8,5
Δαπάνες Ε&Α (% ΑΕΠ)	0,48	0,72	2,3	+0,24	-1,6

Οι πίνακες πιο κάτω, συστηματοποιούν όλη την πληροφορία και καταλήγουν αναφορικά με τη συνάφεια του κάθε άξονα προτεραιότητας.

Πίνακας 48 ΘΣ01-Αξιολόγηση συνάφειας

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής / Αντίκτυπος στη στήριξη της αποκατάστασης των συνεπειών της κρίσης	ΣΥΝΑΦΕΙΑ
<p>01 - Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας</p>	<p>1a - Ενίσχυση υποδομών έρευνας και καινοτομίας και ικανοτήτων ανάπτυξης αριστείας στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας και προώθηση κέντρων ικανότητας, ιδίως των κέντρων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος</p>	<p>Η Στρατηγική «ΕΥΡΩΠΗ 2020» έχει ως στόχο την αύξηση των δαπανών για Ε&Α στο 3% του ΑΕΠ της ΕΕ. Επίσης, το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) στοχεύει στην αύξηση του ποσοστού αυτού για τη χώρα στο 2%. Οι δομές και υποδομές Ε&Α της Περιφέρειας δοκιμάζονται από τη μείωση της χρηματοδότησης για εξοπλισμούς και ερευνητικά προγράμματα, τη μείωση του ερευνητικού προσωπικού, του braindrain, της μείωσης της χρηματοδότησης των ΑΕΙ/ΤΕΙ κ.α. Διαπιστώνεται έλλειψη διασύνδεσης - συσχέτισης της έρευνας με το παραγωγικό προφίλ της ΠΚΜ. Περιλαμβάνεται στις προτεραιότητες των Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Εταιρικό Σύμφωνο με την Ελλάδα. Η ΕΠ συνάδει με τους στόχους του νέου ΕΣΠΑ.</p>	<p>Οι δαπάνες Ε&Α στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας αυξήθηκαν από 282,6 εκατ. € το 2019 σε 470,9 εκατ. € το 2023, σημειώνοντας άνοδο της τάξης του 67% και αντανakλώντας ουσιαστική πρόοδο στο περιφερειακό σύστημα έρευνας και καινοτομίας. Ωστόσο, η ΠΚΜ εξακολουθεί να αντιπροσωπεύει μόλις το 0,12% των συνολικών δαπανών Ε&Α της ΕΕ-27 το 2023, έναντι 0,09% το 2019, γεγονός που υποδηλώνει ότι, παρά την εντυπωσιακή βελτίωση, οι διαρθρωτικές αδυναμίες παραμένουν και επιβάλλουν τη συνέχιση των στοχευμένων παρεμβάσεων. Σε αυτό το πλαίσιο, οι παρεμβάσεις της ΕΠ1a εξακολουθούν να είναι πλήρως συναφείς με τις ανάγκες της Περιφέρειας.</p>
	<p>1b - Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ, ανάπτυξη δεσμών και συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων έρευνας και ανάπτυξης και του τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης, ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, τη μεταφορά τεχνολογίας, την κοινωνική καινοτομία, την οικολογική καινοτομία, τις εφαρμογές παροχής δημόσιων υπηρεσιών, την τόνωση της ζήτησης, τη δικτύωση, τα συμπλέγματα φορέων και την ανοικτή καινοτομία μέσω ευφυούς εξειδίκευσης, καθώς και στήριξη της τεχνολογικής.</p>	<p>Οι ΜμΕ της Περιφέρειας δεν διαθέτουν επαρκείς ερευνητικές υποδομές και ερευνητικό προσωπικό. Ο βαθμός ιδιωτικών δαπανών για Ε&ΤΑ υπολείπεται του εθνικού και ευρωπαϊκού Μ.Ο. Χαμηλή διασύνδεση και συνεργασία μεταξύ ερευν. κέντρων και πανεπιστημίων από τη μια και της τοπικής παραγωγής από την άλλη. Χαμηλά επίπεδα εμπορικής αξιοποίησης των αποτελεσμάτων πρωτογενούς έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης από ΑΕΙ και ερευνητικά ιδρύματα Χαμηλός βαθμός τεχνολογικής έρευνας και εφαρμογής καινοτομιών σε κλάδους της RIS3 και σε άλλους σημαντικούς κλάδους. Χαμηλή ένταση έρευνας και εφαρμογής καινοτομιών σε κλάδους περιφερειακής εξειδίκευσης της RIS3.</p>	<p>Παρά τη βελτίωση της καινοτομικής δραστηριότητας και τη σταδιακή αύξηση των ιδιωτικών δαπανών Ε&Α, το μερίδιο των επιχειρηματικών επενδύσεων στην ΠΚΜ παραμένει χαμηλό, ενώ η συνολική επίδοση καινοτομίας της Περιφέρειας αντιστοιχεί στο 75,3% του μέσου όρου της ΕΕ-27, σύμφωνα με το Regional Innovation Scoreboard 2025. Το αποτέλεσμα αυτό, αν και βελτιωμένο σε σχέση με προηγούμενες περιόδους, υποδηλώνει ότι οι προκλήσεις στη διασύνδεση έρευνας και παραγωγής, στη διάχυση της καινοτομίας στις ΜΜΕ και στη μετατροπή της παραγόμενης γνώσης σε εμπορικά αξιοποιήσιμα προϊόντα εξακολουθούν να είναι σημαντικές. Σε αυτό το περιβάλλον, οι παρεμβάσεις της ΕΠ1b παραμένουν απολύτως συναφείς με τις ανάγκες της Περιφέρειας.</p>

Πίνακας 49 ΘΣ1 Επικαιρότητα

Θεματικός Στόχος	Επενδυτική Προτεραιότητα (ΕΠ)	Ειδικός Στόχος (ΕΣ)	Αιτιολόγηση της επιλογής / ανάγκης Περιφέρειας	Συνάφεια	Επικαιρότητα 2025
ΘΣ1	1a – Ενίσχυση υποδομών Ε&Α και προώθηση κέντρων ικανότητας	1a1 – Προώθηση εφαρμοσμένης έρευνας σε τομείς RIS3	Η ΠΚΜ υστερούσε σημαντικά σε δαπάνες Ε&Α, υποδομές έρευνας και διασύνδεση ερευνητικών φορέων με το παραγωγικό σύστημα. Η ενίσχυση των ερευνητικών υποδομών αποτελεί κεντρικό πυλώνα του RIS3 και συμβάλλει στη συγκράτηση επιστημονικού δυναμικού και στην ενίσχυση της περιφερειακής τεχνολογικής βάσης.	Υψηλή	Οι δαπάνες Ε&Α αυξήθηκαν κατά 67% (2019–2023), οι δείκτες T1302 & T1309 υπερεπετεύχθησαν, αποδεικνύοντας υψηλή απόδοση. Ωστόσο, η ΠΚΜ εξακολουθεί να συνεισφέρει μόλις το 0,12% της Ε&Α της ΕΕ-27. Η ανάγκη για ισχυρότερη τεχνομεταφορά και εξειδικευμένες ερευνητικές υποδομές παραμένει υψηλή. Ο ΕΣ 1a1 παραμένει πλήρως επίκαιρος.
ΘΣ1	1b – Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων σε Ε&Κ, συνεργειών έρευνας– παραγωγής και εφαρμοσμένης καινοτομίας	1b1 – Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών στους τομείς RIS3	Η περιφερειακή οικονομία χαρακτηρίζεται από χαμηλή ένταση ιδιωτικών δαπανών Ε&Α, περιορισμένη εμπορική αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων και αδύναμη διασύνδεση ΑΕΙ/ερευνητικών κέντρων με ΜΜΕ. Οι ΜΜΕ δεν διαθέτουν επαρκείς υποδομές Ε&Α, ούτε πρόσβαση σε χρηματοδότηση καινοτομικών σχεδίων.	Υψηλή	Παρά τη βελτίωση του Regional Innovation Scoreboard (Επίδοση ΠΚΜ: 75,3% του ΜΟ ΕΕ-27), η υστέρηση των ιδιωτικών επενδύσεων Ε&Α παραμένει σημαντική. Ο ψηφιακός και πράσινος μετασχηματισμός ενισχύει την ανάγκη για νέα προϊόντα & υπηρεσίες. Ο ΕΣ 1b1 παραμένει κρίσιμα επίκαιρος για νέες και υπάρχουσες ΜΜΕ.
ΘΣ1	1b – Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων σε Ε&Κ, συνεργασιών & clusters	1b2 – Δημιουργία μόνιμων συνεργατικών μηχανισμών έρευνας– επιχειρήσεων (clusters, technology transfer)	Η ΠΚΜ παρουσιάζει διαχρονικά χαμηλό βαθμό συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων, περιορισμένη τεχνολογική διάχυση και ανεπαρκείς μηχανισμούς μεταφοράς τεχνολογίας. Η δημιουργία μόνιμων σχημάτων συνεργασίας αποτελεί προϋπόθεση για τη λειτουργία οικοσυστήματος καινοτομίας.	Πολύ υψηλή	Οι ανάγκες για clustering, innovation hubs και διεθνοποίηση μετά το 2020 έχουν αυξηθεί. Τα Κέντρα Ικανοτήτων, οι δομές RIS3 και τα emerging clusters απαιτούν συνέχιση & ενίσχυση. Η ΠΚΜ χρειάζεται οργανωμένες πλατφόρμες τεχνομεταφοράς για να αξιοποιήσει τη βελτίωση στους δείκτες Ε&Α. Ο ΕΣ 1b2 είναι από τους πιο επίκαιρους σε όλο τον ΘΣ1.

Πίνακας 50 ΘΣ-02-Συνάφεια

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής / Αντίκτυπος στη στήριξη της αποκατάστασης των συνεπειών της κρίσης	Συνάφεια
<p>02 - Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών</p>	<p>2b - Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, ηλεκτρονικό εμπόριο και αύξηση της ζήτησης για ΤΠΕ</p>	<p>Η ΕΠ συνάδει με τους στόχους του νέου ΕΣΠΑ. Υπάρχουν μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης της παραγωγής και διάθεσης προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, ιδιαίτερα από ΜΜΕ. Υπάρχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης της παραγωγικότητας στις επιχειρήσεις των κλάδων προτεραιότητας της RIS3 με υιοθέτηση λύσεων ΤΠΕ. Εφαρμογές στο πεδίο του ηλεκτρονικού εμπορίου θα συνέβαλαν στην αύξηση της εξωστρέφειας των ΜΜΕ, καθώς και στην αξιοποίηση νέων επιχειρηματικών μοντέλων μέσω του Διαδικτύου. Η ενίσχυση της χρήσης προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ θα συνέβαλε και στην αύξηση της προσφοράς από τις τοπικές επιχειρήσεις του κλάδου που εμπλέκονται στην παραγωγή και διάθεση προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ. Περιλαμβάνεται στις προτεραιότητες για την Ελλάδα των Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Εταιρικό Σύμφωνο με της Ελλάδα. Η ΕΠ συνάδει με τους στόχους του νέου ΕΣΠΑ.</p>	<p>Παρά την ενίσχυση της εξωστρέφειας (+220% αύξηση εξαγωγών μεταξύ 2012 και 2022) και την προοδευτική ψηφιακή μετάβαση των επιχειρήσεων, η ΠΚΜ εξακολουθεί να παρουσιάζει χαμηλό βαθμό υιοθέτησης ΤΠΕ από τις ΜΜΕ (λιγότερο από 60% των επιχειρήσεων διαθέτουν βασική ψηφιακή υποδομή, έναντι 78% στην ΕΕ-27). Η ΕΠ 2b παραμένει απολύτως συναφής, καθώς στηρίζει τον ψηφιακό μετασχηματισμό και τη βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων.</p>
	<p>2c - Ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ στον τομέα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, της ηλεκτρονικής μάθησης, της ηλεκτρονικής ένταξης, του ηλεκτρονικού πολιτισμού και της ηλεκτρονικής υγείας</p>	<p>Χαμηλός βαθμός εφαρμογών ΤΠΕ για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση. Υπάρχουν μεγάλα περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης και αξιοποίησης των ΤΠΕ, σε εφαρμογές όπως e-gov, e-learning, e-health, e-commerce, e-tourism, κ.α., για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της περιοχής και για την προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης. Περιλαμβάνεται στις προτεραιότητες για την Ελλάδα των Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Εταιρικό Σύμφωνο με της Ελλάδα. Η ΕΠ συνάδει με τους στόχους του νέου ΕΣΠΑ.</p>	<p>Η ΠΚΜ υστερεί σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ ως προς τη χρήση ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών (περίπου 60% των πολιτών χρησιμοποιούν e-gov εφαρμογές έναντι 74% στην ΕΕ-27). Οι παρεμβάσεις της ΕΠ 2c είναι πλήρως συναφείς, καθώς ενισχύουν τις εφαρμογές ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, υγείας και εκπαίδευσης, συμβάλλοντας στη μείωση του ψηφιακού χάσματος και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών.</p>

Πίνακας 51 ΘΣ2 Επικαιρότητα

Θεματικός Στόχος	Επενδυτική Προτεραιότητα (ΕΠ)	Ειδικός Στόχος (ΕΣ)	Αιτιολόγηση	Συνάφεια	Επικαιρότητα 2025
ΘΣ2	2b – Ανάπτυξη προϊόντων & υπηρεσιών ΤΠΕ, e-commerce και αύξηση της ζήτησης ΤΠΕ	2b1 – Αύξηση προσφοράς προϊόντων & υπηρεσιών ΤΠΕ	Η ΠΚΜ παρουσιάζει χαμηλή συμβολή του τομέα ΤΠΕ στην περιφερειακή ΑΠΑ, χαμηλή προσφορά εξειδικευμένων υπηρεσιών ΤΠΕ και αδύναμη ανάπτυξη επιχειρήσεων στον κλάδο ΤΠΕ.	Υψηλή	Η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ΤΠΕ κινείται στο επίπεδο των 450-500 εκ. € και αποτελεί το 50% του – πολύ αισιόδοξου – στόχου των 960 εκ. € που είχε τεθεί για το 2023 (Τ1303). Οι δείκτες Τ1304–Τ1305 παρουσιάζουν σημαντική πρόοδο στη χρήση ΤΠΕ από πολίτες και επιχειρήσεις. Ωστόσο, η ΠΚΜ παραμένει κάτω από τον μέσο όρο ΕΕ σε ψηφιακή οικονομία. Η ανάγκη ενίσχυσης προσφοράς ΤΠΕ παραμένει έντονη.
ΘΣ2	2b – Ανάπτυξη προϊόντων & υπηρεσιών ΤΠΕ, e-commerce και αύξηση της ζήτησης ΤΠΕ	2b2 – Ενδυνάμωση της χρήσης ΤΠΕ από επιχειρήσεις ΠΚΜ	Οι επιχειρήσεις της ΠΚΜ παρουσιάζουν χαμηλά ποσοστά χρήσης προηγμένων ψηφιακών εργαλείων (ERP, cloud, big data), περιορισμένη χρήση e-commerce και αδύναμη ενσωμάτωση ψηφιακών τεχνολογιών στην παραγωγή.	Υψηλή	Η αύξηση ψηφιακών συναλλαγών και e-commerce μετά το 2020 επιβεβαιώνει τη σημασία του στόχου. Ο δείκτης Τ1305 (πολίτες που αλληλοεπιδρούν online με δημόσιες αρχές) αυξήθηκε σημαντικά. Η ανάγκη ψηφιακού μετασχηματισμού ΜΜΕ παραμένει κρίσιμη λόγω των απαιτήσεων της πράσινης και ψηφιακής μετάβασης.
ΘΣ2	2c – Ενίσχυση εφαρμογών ΤΠΕ σε e-government, e-learning, e-inclusion, e-culture & e-health	2c1 – Διεύρυνση προσφοράς υπηρεσιών ΤΠΕ από δημόσιους φορείς	Υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις στην παροχή ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών από δημόσιους οργανισμούς της ΠΚΜ. Η περιφέρεια υστερεί σε ψηφιακή ωριμότητα των υπηρεσιών της (e-government, ψηφιακές υπηρεσίες πολιτισμού, υγείας, εκπαίδευσης).	Πολύ υψηλή	Η ζήτηση για ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες αυξήθηκε σημαντικά κατά τη διάρκεια και μετά την COVID-19. Ο δείκτης Τ1305 (online αλληλεπίδραση πολιτών με δημόσια διοίκηση) βελτιώθηκε έντονα. Η ανάγκη για e-health, e-learning και ψηφιακές υπηρεσίες πολιτισμού/διοίκησης καθιστά τον ΕΣ 2c1 εξαιρετικά επίκαιρο.

Πίνακας 52 ΘΣ03- Συνάφεια

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής	Συνάφεια
<p>03 - Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και του γεωργικού τομέα (για το ΕΓΤΑΑ) και του τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας (για το ΕΤΘΑ)</p>	<p>3a - Προώθηση της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής εκμετάλλευσης νέων ιδεών και τη στήριξη της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων μέσω φυτωρίων επιχειρήσεων</p>	<p>Χαμηλή ένταση της νεανικής καινοτόμου επιχειρηματικότητας. Η ίδρυση νέων, καινοτόμων επιχειρήσεων είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση της ύφεσης, αλλά και για την αλλαγή του παραγωγικού προτύπου της Περιφέρειας Περιλαμβάνεται στις προτεραιότητες για την Ελλάδα των Υπηρεσιών της ΕΕ για το Εταιρικό Σύμφωνο με την Ελλάδα. Η ΕΠ συνάδει με τους στόχους του νέου ΕΣΠΑ και με το στόχο 2 του Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ).</p>	<p>Η ΠΚΜ κατέγραψε σημαντική αύξηση εξαγωγών την περίοδο 2012–2022 (+220%) και σταδιακή ανάκαμψη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της, με τον δείκτη ΜΑΔ να αυξάνεται από 52% του μέσου όρου της ΕΕ-27 το 2019 σε 55% το 2023. Παρά τη βελτίωση, η Περιφέρεια εξακολουθεί να υπολείπεται κατά 45 ποσοστιαίες μονάδες του ευρωπαϊκού μέσου όρου, γεγονός που αναδεικνύει τις συνεχιζόμενες διαρθρωτικές προκλήσεις. Σε αυτό το πλαίσιο, η ΕΠ3a είναι ιδιαίτερα συναφής. Ωστόσο, δεν πέτυχε τον στόχο της καθώς η πανδημία ανάγκασε στην μη ανακοίνωσή συγκεκριμένης πρόσκλησης για τη νεοφυή επιχειρηματικότητα.</p>
	<p>3c - Στήριξη της δημιουργίας και της επέκτασης προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών</p>	<p>Χαμηλός βαθμός παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας της περιφερειακής οικονομίας. Χαμηλές επιδόσεις στην παραγωγή προϊόντων έντασης γνώσης και τεχνολογίας. Έλλειμμα καινοτομίας στο σύνολο των κλάδων. Περιορισμένη καινοτομία σε επίπεδο προϊόντων και παραγωγικών διαδικασιών. Ανεπάρκεια ρευστότητας των επιχειρήσεων και σημαντικές οικονομικές ζημιές λόγω των επιπτώσεων των μέτρων για τον περιορισμό της πανδημίας COVID-19.</p>	<p>Η παραγωγικότητα της ΠΚΜ παραμένει χαμηλότερη του μέσου όρου της ΕΕ-27 (ΑΕΠ ΜΑΔ ~55%), με τις δαπάνες της περιφέρειας για Ε&Α να αντιστοιχούν μόλις στο 0,12% των αντίστοιχων συνολικών δαπανών της ΕΕ-27. Παρά τη βελτίωση μετά το 2020, οι ΜΜΕ εξακολουθούν να υστερούν σε επενδύσεις τεχνολογίας, ψηφιακού μετασχηματισμού και καινοτομίας. Η ΕΠ 3c παραμένει απολύτως συναφής, καθώς στηρίζει την αναβάθμιση του παραγωγικού προτύπου και τη μετάβαση σε δραστηριότητες υψηλότερης προστιθέμενης αξίας.</p>
	<p>3d - Στήριξη της ικανότητας των ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές, και να συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας</p>	<p>Ύπαρξη μικρού σχετικά μεγέθους, οικογενειακού χαρακτήρα επιχειρήσεων με οργανωτική δομή που δεν εξασφαλίζει δυναμισμό στη στρατηγική αντιμετώπιση των προκλήσεων. Χαμηλή προϊόντική καινοτομία. Απουσία οικονομιών κλίμακας.</p>	<p>Αν και οι εξαγωγές της ΠΚΜ αυξήθηκαν από 185,5 εκατ. € το 2012 σε 601,4 εκατ. € το 2022, το ποσοστό τους παραμένει μόλις στο 13–14% του εθνικού συνόλου, δείχνοντας περιορισμένη διεθνοποίηση. Η 3d είναι πλήρως συναφής, καθώς στηρίζει την εξωστρέφεια, την προϊόντική καινοτομία και τη συμμετοχή των ΜΜΕ σε διεθνείς αλυσίδες αξίας. Συνεπώς, η 3d παραμένει ιδιαίτερα συναφής με τις αναπτυξιακές ανάγκες της ΠΚΜ, καθώς αντιμετωπίζει τις διαρθρωτικές αδυναμίες χαμηλής παραγωγικότητας, καινοτομίας και εξωστρέφειας.</p>

Πίνακας 53 ΘΣ3 Επικαιρότητα

Θεματικός στόχος	Επενδυτική προτεραιότητα (ΕΠ)	Ειδικός στόχος (ΕΣ)	Αιτιολόγηση (σύνοψη)	Συνάφεια	Επικαιρότητα 2025 (σύνοψη)
ΘΣ3 – Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ	3a – Προώθηση της επιχειρηματικότητας, οικονομική αξιοποίηση νέων ιδεών, στήριξη νέων επιχειρήσεων	3a1 – Αύξηση νέων εταιρειών έντασης τεχνολογίας & καινοτομίας σε διεθνώς εμπορεύσιμους κλάδους	Χαμηλά ποσοστά start-ups και επιχειρήσεων έντασης τεχνολογίας στην ΠΚΜ, περιορισμένη πρόσβαση σε χρηματοδότηση και υποστηρικτικές δομές (incubators, accelerators).	Πολύ υψηλή	Οι δείκτες T1306, T1308, T1311 βελτιώνονται αλλά η ΠΚΜ παραμένει “moderate innovator”. Η πράσινη και ψηφιακή μετάβαση αυξάνει τη ζήτηση για νέες τεχνολογικές επιχειρήσεις. Ο ΕΣ 3a1 παραμένει εξαιρετικά επίκαιρος.
ΘΣ3 – Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ	3c – Στήριξη δημιουργίας & επέκτασης προηγμένων ικανοτήτων για ανάπτυξη προϊόντων & υπηρεσιών	3c1 – Αύξηση ρυθμού εισαγωγής νέων/βελτιωμένων προϊόντων & υπηρεσιών από ΜΜΕ	Οι ΜΜΕ έχουν χαμηλή τεχνολογική ένταση, περιορισμένη χρήση R&D και χαμηλή παραγωγικότητα. Απαιτείται εκσυγχρονισμός προϊόντων, διαδικασιών και οργανωτικών μοντέλων.	Υψηλή	Η ανάγκη τεχνολογικού και ψηφιακού εκσυγχρονισμού εντάθηκε μετά την COVID-19. Οι δείκτες καινοτομίας (T1308, T1311) βελτιώνονται. Ο ΕΣ 3c1 παραμένει πολύ επίκαιρος, ειδικά στο πλαίσιο της πράσινης μετάβασης. Κατάφερε να ενισχύσει 6928 επιχειρήσεις.
ΘΣ3 – Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ	3d – Στήριξη ικανότητας ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές & διεθνείς αγορές και να συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας	3d1 – Αύξηση παραγωγικότητας & εξωστρέφειας των ΜΜΕ	Παρά την ισχυρή εξαγωγική δραστηριότητα, οι ΜΜΕ της ΠΚΜ έχουν χαμηλή παραγωγικότητα και περιορισμένη διείσδυση σε αγορές υψηλής τεχνολογικής έντασης.	Πολύ υψηλή	Η αύξηση εξαγωγών συνδυάζεται με πιέσεις από διαταραχές στις εφοδιαστικές αλυσίδες. Η ενίσχυση της εξωστρέφειας και της παραγωγικότητας παραμένει κεντρική ανάγκη. Είναι επίκαιρος, αλλά δεν κατάφερε να υλοποιηθεί λόγω της πανδημίας. Τα έργα μεταφέρονται στην επόμενη περίοδο

Πίνακας 54 ΘΣ04-Συνάφεια

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής / Αντίκτυπος στη στήριξη της αποκατάστασης των συνεπειών της κρίσης	Συνάφεια
<p>04 - Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς</p>	<p>4c - Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτηρίων, και στον τομέα της στέγασης</p>	<p>Υπάρχουν μεγάλα περιθώρια για μείωση της κατανάλωσης ενέργειας, για την αύξηση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και για την πιο αποδοτική χρήση της ενέργειας σε δημόσια κτίρια, αστικές μεταφορές, κλπ. Μικρή αξιοποίηση του διαθέσιμου ενεργειακού δυναμικού. Υφίσταται ζήτηση χρήσης συμπαραγωγής ηλεκτρισμού και θερμότητας από δημόσιες εγκαταστάσεις, ενώ υπάρχει σχετική εμπειρία από προηγούμενες εφαρμογές.</p>	<p>Οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου στην ΠΚΜ μειώθηκαν από 9.834 ktl CO₂ eq το 2014 σε 9.215 kt CO₂ eq το 2023 (-6,3%), κυρίως λόγω βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης και περιορισμού κατανάλωσης καυσίμων. Ωστόσο, η εξάρτηση από ορυκτά καύσιμα παραμένει υψηλή και η διείσδυση των ΑΠΕ χαμηλότερη του εθνικού μέσου όρου. Η ΕΠ 4c ήταν απολύτως συναφής, καθώς στήριξε δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας και αναβάθμισης δημοσίων υποδομών, κρίσιμες για την πράσινη μετάβαση.</p>
	<p>4e - Προώθηση στρατηγικών χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα για όλα τα είδη περιοχών, ιδιαίτερα για τις αστικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της αειφόρου πολυτροπικής αστικής κινητικότητας και των μέτρων προσαρμογής σχετικά με τον περιορισμό των επιπτώσεων</p>	<p>Η πλειονότητα του πληθυσμού της ΠΚΜ συγκεντρώνεται σε αστικά κέντρα, όπου η αυξημένη κυκλοφορία οχημάτων υποβαθμίζει την ποιότητα ζωής. Οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου και τα τοπικά φαινόμενα ατμοσφαιρικής ρύπανσης επιβαρύνουν το αστικό περιβάλλον, τη δημόσια υγεία και την οικονομία. Παράλληλα, η αστική κινητικότητα παρουσιάζει σημαντικές δυσλειτουργίες λόγω κυκλοφοριακής συμφόρησης, ανεπαρκούς πολιτικής στάθμευσης και χαμηλού επιπέδου εξυπηρέτησης των μέσων μαζικής μεταφοράς, σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές</p>	<p>Η ΠΚΜ διατηρεί περίπου το 10% των συνολικών εθνικών εκπομπών GHG, με τις μεταφορές να αποτελούν βασική πηγή ρύπων στα αστικά κέντρα. Παρά τη βελτίωση των δημόσιων μεταφορών, η αστική κινητικότητα και η ποιότητα αέρα παραμένουν προκλήσεις, ιδίως στη Μητροπολιτική Θεσσαλονίκη. Η ΕΠ 4e είναι πλήρως συναφής, καθώς προωθεί βιώσιμες μεταφορές, μείωση εκπομπών και αστικές παρεμβάσεις χαμηλού άνθρακα που ενισχύουν την ανθεκτικότητα και την ποιότητα ζωής.</p>

Πίνακας 55 ΘΣ4 Επικαιρότητα

Θεματικός στόχος	Επενδυτική προτεραιότητα (ΕΠ)	Ειδικός στόχος (ΕΣ)	Αιτιολόγηση	Συνάφεια	Επικαιρότητα 2025
ΘΣ4 – Οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα	4c – Ενεργειακή απόδοση, έξυπνη διαχείριση ενέργειας & ΑΠΕ σε δημόσιες υποδομές και κτήρια	4c1 – Αύξηση ενεργειακής απόδοσης & αξιοποίηση ΑΠΕ σε δημόσια κτήρια / υποδομές & στέγαση	Η ΠΚΜ έχει σημαντικά ενεργοβόρο κτιριακό απόθεμα, υψηλά επίπεδα ενεργειακής κατανάλωσης, περιορισμένη διείσδυση ΑΠΕ και ανάγκη εκσυγχρονισμού δημόσιων υποδομών. Η ενεργειακή αναβάθμιση αποτελεί κρίσιμη συμβολή στους στόχους ΕΕ 2030.	Πολύ υψηλή	Οι δείκτες T1321 & T1322 δείχνουν μείωση ενεργειακής κατανάλωσης σε δημόσιες υποδομές και στις μεταφορές. Η ενεργειακή κρίση την περίοδο 2021–2023 αύξησε δραματικά τη σημασία της βελτίωσης ενεργειακής απόδοσης. Ο ΕΣ 4c1 παραμένει εξαιρετικά επίκαιρος λόγω αυξημένων υποχρεώσεων για εξοικονόμηση ενέργειας και στόχων κλιματικής ουδετερότητας. Συνολικά, 308 νοικοκυριά επωφελήθηκαν (phasing έργο). Αναβαθμίστηκαν ενεργειακά 34 δημόσια κτίρια. Επίσης, μειώθηκαν οι εκπομπές από τις ενεργειακής αναβάθμισης των κατοικιών (phasing)
	4e – Στρατηγικές χαμηλών εκπομπών άνθρακα & Βιώσιμη Αστική Κινητικότητα (ΒΑΚ)	4e1 – Προώθηση Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας (ΒΑΚ) στην ΠΚΜ	Η ΠΚΜ, ιδιαίτερα η Μητροπολιτική Θεσσαλονίκη, αντιμετωπίζει αυξημένες εκπομπές CO ₂ από μεταφορές, προβλήματα αστικής συμφόρησης & χαμηλή χρήση “πράσινων” μετακινήσεων. Απαιτούνται ολοκληρωμένες δράσεις ΒΑΚ.	Υψηλή	Η κλιματική κρίση και η αύξηση των εκπομπών μεταφορών καθιστούν τον ΕΣ 4e1 απολύτως επίκαιρο. Τα ΣΒΑΚ αποτελούν πλέον υποχρεωτικό εργαλείο για χρηματοδοτήσεις ΕΕ. Η τάση προς πράσινη κινητικότητα (πεζή μετακίνηση, ΜΜΜ, ποδήλατο) ενισχύθηκε μετά το 2020. Ο ΕΣ 4e1 παραμένει στρατηγικά κρίσιμος για την ΠΚΜ.

Πίνακας 56 ΘΣ05-Συνάφεια

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής / Αντίκτυπος στη στήριξη της αποκατάστασης των συνεπειών της κρίσης	Συνάφεια
05 - Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, πρόληψη και διαχείριση κινδύνων	5a - Στήριξη των επενδύσεων για προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή καθώς και των τεχνικών που βασίζονται στο οικοσύστημα	Η ΠΚΜ διαθέτει εκτεταμένο υδρογραφικό δίκτυο και εκτενείς παράκτιες ζώνες, με υψηλή σημασία για κατοικία, τουρισμό και υδατοκαλλιέργειες. Λόγω των φυσικών της χαρακτηριστικών, η Περιφέρεια παρουσιάζει αυξημένη έκθεση σε φυσικούς κινδύνους. Ιδιαίτερα έντονο το φαινόμενο της διάβρωσης των ακτών, κυρίως στην Πιερία και στη Χαλκιδική, όπου απαιτείται πιο συστηματική και ολοκληρωμένη αντιμετώπιση. Υψηλή παραμένει η τρωτότητα σε πλημμυρικά φαινόμενα, λόγω αστικοποίησης, υποβάθμισης περιαστικών δασών και ανεπαρκούς διαχείρισης υδατορεμάτων. Η ΠΚΜ συγκαταλέγεται στις πλέον σεισμογενείς περιοχές της Ευρώπης, γεγονός που ενισχύει την ανάγκη για προληπτικά μέτρα. Η επενδυτική προτεραιότητα 5a είναι πλήρως συναφής με τις απαιτήσεις της Οδηγίας 2007/60/ΕΚ και καλύπτει κρίσιμες ανάγκες προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή.	Η ΠΚΜ έχει επιδείξει μείωση εκπομπών GHG κατά 6,3% την περίοδο 2014–2023 και υλοποίησε 24 έργα πρόληψης πλημμυρών, 7 έργα διάβρωσης ακτών και 2 για πυρκαγιές, επιβεβαιώνοντας την προτεραιότητα της ανθεκτικότητας. Παρά τη βελτίωση, η Περιφέρεια παραμένει ιδιαίτερα ευάλωτη σε φυσικούς κινδύνους (ιδίως παράκτια διάβρωση και πλημμύρες), γεγονός που καθιστά τις επενδύσεις της ΕΠ 5a απολύτως συναφείς και κρίσιμες για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.

Πίνακας 57 ΘΣ5 Επικαιρότητα

Θεματικός στόχος	Επενδυτική προτεραιότητα (ΕΠ)	Ειδικός Στόχος (ΕΣ)	Αιτιολόγηση	Συνάφεια	Επικαιρότητα 2025
ΘΣ5 – Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή / διαχείριση φυσικών κινδύνων	5a – Στήριξη επενδύσεων για προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και τεχνικών που βασίζονται στο οικοσύστημα (	5a1 – Ενίσχυση πρόληψης και αντιμετώπισης φυσικών καταστροφών σε ζώνες υψηλού κινδύνου	Η ΠΚΜ εμφανίζει υψηλή τρωτότητα σε πλημμύρες (Αξιός, Λουδίας, Γαλλικός), πυρκαγιές (Χαλκιδική, Πιερία), κατολισθήσεις, καθώς και διάβρωση ακτών. Τα φαινόμενα εντείνονται λόγω κλιματικής αλλαγής. Υπάρχει ανάγκη για έργα αντιπλημμυρικής προστασίας, υποδομές πολιτικής προστασίας και δράσεις οικοσυστημικής προσαρμογής.	Πολύ υψηλή	Ο δείκτης T1323 καταγράφει αυξημένη συχνότητα και ένταση φυσικών καταστροφών κατά την περίοδο 2020–2023. Η κλιματική αλλαγή εντείνει την εκδήλωση ακραίων φαινομένων, ενώ η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και η Στρατηγική της ΕΕ για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (2021) υπογραμμίζουν την ανάγκη ενίσχυσης της ανθεκτικότητας των περιφερειών. Ο ΕΣ 5a1 παραμένει ιδιαίτερα επίκαιρος, ιδίως σε σχέση με τις παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση πλημμυρών, δασικών πυρκαγιών και παράκτιας διάβρωσης.

Πίνακας 58 ΘΣ06-Συνάφεια

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής / Αντίκτυπος στη στήριξη της αποκατάστασης των συνεπειών της κρίσης	Συνάφεια
06 - Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων	<p>6b - Επενδύσεις στον τομέα των υδάτων, ώστε να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις του περιβαλλοντικού κεκτημένου της Ένωσης και να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις</p>	<p>Η ΠΚΜ παρουσιάζει καθυστερήσεις στην εφαρμογή του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα της διαχείρισης των υδάτινων πόρων. Υπάρχουν προβλήματα στην ολοκληρωμένη διαχείριση υδάτινων πόρων, κίνδυνοι ρύπανσης των επιφανειακών υδάτων και του υδροφόρου ορίζοντα, καθώς και φαινόμενα υπαλυμύρωσης υδάτων σε παράκτιες περιοχές. Εντοπίζονται σημαντικοί κίνδυνοι για την ποιότητα του πόσιμου νερού, κυρίως λόγω ρύπανσης και ακαταλληλότητας ή ανεπάρκειας των υφιστάμενων εγκαταστάσεων, καθώς και μεγάλες απώλειες κατά τη μεταφορά του πόσιμου ύδατος.</p>	<p>Η ΕΠ 6b είναι απολύτως συναφής, καθώς καλύπτει κρίσιμες ανάγκες συμμόρφωσης με το περιβαλλοντικό κεκτημένο και βελτίωσης της ποιότητας και επάρκειας των υδάτων. Στο πλαίσιο του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας υλοποιήθηκαν 38 έργα ύδρευσης και 21 σχέδια ασφάλειας νερού, ενώ ο δείκτης CO18 για τον πρόσθετο πληθυσμό που εξυπηρετείται από βελτιωμένες υπηρεσίες ύδρευσης ανήλθε σε 1.190.636 άτομα έναντι στόχου 200.000 (ποσοστό επίτευξης 595,32%). Επιπλέον, 31 υδατικά συστήματα κατέγραψαν καλή οικολογική κατάσταση, επιβεβαιώνοντας ότι οι παρεμβάσεις συνέβαλαν ουσιαστικά στη βιώσιμη διαχείριση των υδατικών πόρων της Περιφέρειας.</p>
	<p>6c - Διατήρηση, προστασία, προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς</p>	<p>Η ΠΚΜ διαθέτει μοναδικό οικοπολιτιστικό απόθεμα, όπως αρχαιότητες και μνημεία από όλες τις ιστορικές περιόδους, αρχιτεκτονική και βιομηχανική κληρονομιά, αισθητικά δάση και τοπία, δρυμούς κ.ά., η διατήρηση και ανάδειξη των οποίων είναι σημαντική για την ποιότητα ζωής, αλλά και για την τουριστική ανάπτυξη. Το οικοπολιτιστικό απόθεμα της ΠΚΜ δέχεται πιέσεις από την αυθαίρετη δόμηση και την αστική διάχυση στις περιαστικές περιοχές, τις δασικές εκτάσεις και τις τουριστικές περιοχές (ορεινές και παράκτιες), με συνεπαγόμενες συγκρούσεις χρήσεων γης και περιβαλλοντικές επιπτώσεις, όπως δασική αποψίλωση, αλλοίωση των τοπίων, ρύπανση, διάβρωση των μνημείων και επιβάρυνση των οικοτόπων.</p>	<p>Η ΕΠ 6c είναι απολύτως συναφής με τις ανάγκες της ΠΚΜ, καθώς στηρίζει τη διατήρηση και ανάδειξη του οικοπολιτιστικού αποθέματος. Στο πλαίσιο του ΠΕΠ υλοποιήθηκαν 42 έργα σε αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία, ενώ ο δείκτης CO09 για την αύξηση επισκέψεων σε ενισχυμένες τοποθεσίες έφτασε τις 347.901 ετήσιες επισκέψεις, αποδεικνύοντας ότι οι παρεμβάσεις συνέβαλαν ουσιαστικά στην πολιτιστική και τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας.</p>
	<p>6d - Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και του εδάφους και προώθηση των υπηρεσιών οικοσυστήματος, μεταξύ άλλων μέσω του</p>	<p>Η ιδιαίτερα υψηλή ποικιλότητα των οικοσυστημάτων στην ΠΚΜ αποτυπώνεται στον μεγάλο αριθμό προστατευόμενων περιοχών, που εντάσσονται σε διεθνείς, εθνικές και ευρωπαϊκές ρυθμίσεις. Υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις σε μηχανισμούς περιβαλλοντικής προστασίας και μειωμένη δράση σε ενέργειες πρόληψης,</p>	<p>Η ΕΠ 6d είναι απολύτως συναφής, καθώς στηρίζει δράσεις διαχείρισης και προστασίας οικοσυστημάτων, προώθησης της βιοποικιλότητας και βιώσιμης αξιοποίησης των φυσικών πόρων. Στο πλαίσιο του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας υλοποιήθηκαν 6 έργα φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, ενώ ο δείκτης CO23 για την επιφάνεια οικοτόπων που</p>

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής / Αντίκτυπος στη στήριξη της αποκατάστασης των συνεπειών της κρίσης	Συνάφεια
	δικτύου Natura 2000, και των πράσινων υποδομών	παρακολούθησης και διατήρησης της βιοποικιλότητας. Διαπιστώνεται ανάγκη για ολοκληρωμένη διαχείριση των οικοσυστημάτων και προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης σε τοπικό ή ειδικό χωρικό επίπεδο. Μέσω «πράσινων» υποδομών μπορεί να επιτευχθεί ταυτόχρονα προστασία της βιοποικιλότητας και αειφορική αξιοποίησή της. Παράλληλα, υπάρχει ανάγκη διαχείρισης των συγκρούσεων που παρατηρούνται σε παράκτιες περιοχές, μεταξύ της προστασίας των οικοσυστημάτων και της οικιστικής ή τουριστικής ανάπτυξης.	λαμβάνουν ενίσχυση έφτασε τα 455.260 εκτάρια.Οι παρεμβάσεις συνέβαλαν ουσιαστικά στην εφαρμογή της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και στη διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς της Περιφέρειας.
	6ε - Ανάληψη δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, την ανάπλαση των πόλεων, την αναζωογόνηση και την απολύμανση των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων (συμπεριλαμβανομένων των προς ανασυγκρότηση περιοχών), τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και την προώθηση μέτρων για τον περιορισμό του θορύβου.	Το αστικό περιβάλλον στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης και σε άλλες μεσαίες πόλεις της Περιφέρειας είναι αρκετά επιβαρυνόμενο από τα καυσαέρια, τα στερεά σωματίδια και τον θόρυβο. Υπάρχουν υποβαθμισμένες περιοχές εντός των πόλεων, κυρίως στη δυτική περιοχή της Θεσσαλονίκης, με έντονα περιβαλλοντικά, πολεοδομικά και κοινωνικά προβλήματα. Μέσω ειδικών παρεμβάσεων απαιτείται αναζωογόνηση των περιοχών αυτών. Πολλές πόλεις της Περιφέρειας διαθέτουν ελάχιστους ελεύθερους δημόσιους χώρους και χαμηλή αναλογία πρασίνου, γεγονός που καθιστά αναγκαία την αξιοποίηση και επανάκτηση του δημόσιου χώρου. Η επενδυτική προτεραιότητα περιλαμβάνεται στις προτεραιότητες των Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Εταιρικό Σύμφωνο με την Ελλάδα.	Η ΕΠ 6ε είναι απολύτως συναφής, καθώς απαντά στις ανάγκες περιβαλλοντικής αναζωογόνησης των αστικών περιοχών της ΠΚΜ και βελτίωσης της ποιότητας ζωής των κατοίκων. Στο πλαίσιο του ΠΕΠ υλοποιήθηκαν 51 έργων ή υποέργα αστικής ανάπτυξης μέσω των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ), ενώ ο δείκτης CO37 για τον πληθυσμό που ζει σε περιοχές με ολοκληρωμένες στρατηγικές αστικής ανάπτυξης ανήλθε σε 795.413 άτομα έναντι στόχου 200.000 (ποσοστό επίτευξης 397%).

Πίνακας 59 ΘΣ6 Επικαιρότητα

Θεματικός Στόχος	Επενδυτική Προτεραιότητα (ΕΠ)	Ειδικός Στόχος (ΕΣ)	Αιτιολόγηση	Συνάφεια	Επικαιρότητα 2025
ΘΣ6 – Προστασία περιβάλλοντος & αποδοτικότητα πόρων	6b – Επενδύσεις στον τομέα των υδάτων	6b1 – Βελτίωση της διαχείρισης υδάτινων πόρων & ανάπτυξη υποδομών	Η ΠΚΜ αντιμετωπίζει σημαντικές ανάγκες σε δίκτυα ύδρευσης/αποχέτευσης, υψηλές απώλειες νερού, τοπικές ποιοτικές πιέσεις και παλαιωμένες υποδομές.	Υψηλή	Η κλιματική αλλαγή, οι περίοδοι ξηρασίας και οι αυξανόμενες πιέσεις σε υδατικά συστήματα ενισχύουν την ανάγκη εκσυγχρονισμού υποδομών και ορθής διαχείρισης υδάτων. Ο ΕΣ 6b1 παραμένει απολύτως επίκαιρος.
	6c – Διατήρηση, προστασία, προώθηση & ανάπτυξη φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς	6c1 – Προστασία και ανάδειξη του οικοπολιτιστικού αποθέματος	Η ΠΚΜ διαθέτει σημαντικό φυσικό και πολιτιστικό απόθεμα, με πιέσεις από τουρισμό, αστική ανάπτυξη και περιβαλλοντικές μεταβολές. Απαιτούνται δράσεις προστασίας και βιώσιμης ανάπτυξης.	Υψηλή	Οι πιέσεις σε ευαίσθητους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους αυξήθηκαν την τελευταία δεκαετία. Η ανάγκη για βιώσιμη ανάπτυξη, διατήρηση και αποκατάσταση παραμένει υψηλή. Ο ΕΣ 6c1 είναι σαφώς επίκαιρος.
	6d – Προστασία & αποκατάσταση βιοποικιλότητας, υπηρεσίες οικοσυστήματος & Natura 2000	6d1 – Βελτίωση και προστασία φυσικού περιβάλλοντος με έμφαση στη βιοποικιλότητα	Η ΠΚΜ φιλοξενεί κρίσιμους οικοτόπους και είδη προτεραιότητας, που υφίστανται πιέσεις από ανθρώπινες δραστηριότητες και περιβαλλοντικές μεταβολές.	Πολύ υψηλή	Οι δείκτες T1392 (κατάσταση οικοτόπων) δείχνουν ανάγκη περαιτέρω προστασίας και παρακολούθησης, ενώ ο T1393 καταγράφει σχεδόν πλήρη θεσμική κάλυψη (98,08%). Η ανάγκη για δράσεις διατήρησης, παρακολούθησης και οικοσυστημικής αποκατάστασης παραμένει ιδιαίτερα υψηλή. Ο ΕΣ 6d1 είναι εξαιρετικά επίκαιρος.
	6e – Βελτίωση αστικού περιβάλλοντος, αναζωογόνηση & μείωση ρυπάνσεων	6e1 – Ανάπλαση & αναζωογόνηση υποβαθμισμένων αστικών περιοχών	Σημαντική αστική υποβάθμιση και θερμικά νησιά, ελλιπής δημόσιος χώρος, χαμηλή ποιότητα αέρα και αυξημένη περιβαλλοντική πίεση σε αστικά κέντρα της ΠΚΜ.	Υψηλή	Οι δείκτες T1325 (ποιότητα αέρα) και T1327 (αστική υποβάθμιση) επιβεβαιώνουν επίμονα προβλήματα. Η ανάγκη για αναπλάσεις, πράσινες υποδομές και βελτίωση μικροκλίματος παραμένει υψηλή. Ο ΕΣ 6e1 παραμένει απολύτως επίκαιρος.

Πίνακας 60 ΘΣ07-Συνάφεια

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής / Αντίκτυπος στη στήριξη της αποκατάστασης των συνεπειών της κρίσης	Συνάφεια
------------------------------	-------------------------------------	--	----------

07 - Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και της άρσης των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων	7a - Στήριξη ενός πολυτροπικού ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου μεταφορών μέσω επενδύσεων στο δίκτυο ΔΕΔ-Μ	Για την αξιοποίηση της κεντροβαρούς θέσης της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας στον ελλαδικό και διεθνή χώρο απαιτείται η ολοκλήρωση των έργων που σχετίζονται με τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ). Η επενδυτική προτεραιότητα περιλαμβάνεται στις προτεραιότητες των Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Εταιρικό Σύμφωνο με την Ελλάδα, συνάδει με τους στόχους του ΣΠΕΜ και με τους στόχους του νέου ΕΣΠΑ.	Η ΕΠ 7a είναι συναφής με τις ανάγκες της ΠΚΜ, καθώς οι παρεμβάσεις συμβάλλουν καθοριστικά στην ολοκλήρωση του βασικού οδικού δικτύου και στη διασύνδεση της Περιφέρειας με τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών. Στο πλαίσιο του ΠΕΠ υλοποιήθηκαν 8 μεγάλα έργα μεταφορών συνολικού προϋπολογισμού 335,16 εκατ. €, ενώ ο δείκτης Τ1242, ανέρχεται σε 1.299.937 ατόμου που πλέον εξυπηρετούνται από αναβαθμισμένα δίκτυα. Οι δράσεις αυτές ενίσχυσαν τη συνδεσιμότητα, την ασφάλεια και τη χωρική συνοχή της ΠΚΜ, ευθυγραμμίζοντας πλήρως τον άξονα με το Στρατηγικό Πλαίσιο Επενδύσεων Μεταφορών (ΣΠΕΜ) και τους στόχους του νέου ΕΣΠΑ.
	7b - Ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας μέσω της σύνδεσης δευτερευόντων και τριτευόντων κόμβων με τις υποδομές ΔΕΔ-Μ, περιλαμβανομένων των πολυτροπικών κόμβων	Με την κατασκευή της Εγνατίας Οδού και των έργων του ΠΑΘΕ βελτιώθηκαν σημαντικά οι διαπεριφερειακές μεταφορικές υποδομές της Περιφέρειας. Υπάρχει ανάγκη για ολοκλήρωση των συνδέσεων των περιφερειακών οδών με τα ΔΕΔ-Μ. Η επενδυτική προτεραιότητα περιλαμβάνεται στις προτεραιότητες των Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Εταιρικό Σύμφωνο με την Ελλάδα.	Η ΕΠ 7b είναι πλήρως συναφής, καθώς ενισχύει την περιφερειακή κινητικότητα και τη σύνδεση της ΠΚΜ με τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών, διευκολύνοντας την προσβασιμότητα και την οικονομική συνοχή, ενισχύοντας ουσιαστικά τη συνδεσιμότητα των δευτερευόντων και τριτευόντων κόμβων με τα ΔΕΔ-Μ και υποστηρίζοντας την ολοκληρωμένη περιφερειακή ανάπτυξη της ΠΚΜ.
	7e - Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και της ασφάλειας του εφοδιασμού μέσω της ανάπτυξης έξυπνων συστημάτων διανομής, αποθήκευσης και μεταφοράς ενέργειας και μέσω της ενσωμάτωσης σε αυτά της διανεμόμενης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές	Η επενδυτική προτεραιότητα στοχεύει στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης της ΠΚΜ μέσω της βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης και της ασφάλειας του εφοδιασμού. Συνάδει με τις διαπιστώσεις της θέσης των Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την ανάπτυξη της συμφωνίας εταιρικής σχέσης και των προγραμμάτων για την περίοδο 2014–2020. Επιδιώκει τη μείωση της ρύπανσης, την ενίσχυση της ενεργειακής απόδοσης στις αστικές και βιομηχανικές περιοχές και τη διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού.	Η ΕΠ 7e είναι απολύτως συναφής με τις ανάγκες της Περιφέρειας. Το βασικό έργο σε αυτήν την επενδυτική προτεραιότητα είναι η Ανάπτυξη δικτύων φυσικού αερίου χαμηλής και μεσαίας πίεσης ΦΑΣΗ Α' (phasing). Επέκταση του δικτύου σε 7 πόλεις.

Πίνακας 61 ΘΣ7 Επικαιρότητα

Θεματικός Στόχος	Επενδυτική Προτεραιότητα (ΕΠ)	Ειδικός Στόχος (ΕΣ)	Αποτίμηση	Συνάφεια	Επικαιρότητα 2025
------------------	-------------------------------	---------------------	-----------	----------	-------------------

ΘΣ7 – Βιώσιμες μεταφορές & βασικές υποδομές	7a – Στήριξη πολυτροπικού και ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου μεταφορών μέσω επενδύσεων στο ΔΕΔ-Μ	7a1 – Ολοκλήρωση έργων μεταφορικών υποδομών σχετικών με το ΔΕΔ-Μ	Η ΠΚΜ αποτελεί κρίσιμο κόμβο μεταφορών σε Βαλκάνια και ΝΑ Ευρώπη. Υποδομές όπως οδική άξονες, σιδηροδρομικές συνδέσεις και λιμένες απαιτούν αναβάθμιση και ολοκλήρωση για ενίσχυση διασυνδεσιμότητας.	Πολύ υψηλή	Η ολοκλήρωση κρίσιμων τμημάτων του ΔΕΔ-Μ στην ΠΚΜ παραμένει προτεραιότητα της εθνικής στρατηγικής μεταφορών. Οι ανάγκες αναβάθμισης και διαλειτουργικότητας εξακολουθούν να είναι έντονες. Ο ΕΣ 7a1 παραμένει επίκαιρος.
	7b – Ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας μέσω σύνδεσης δευτερευόντων/τριτευόντων κόμβων με ΔΕΔ-Μ	7b1 – Ολοκλήρωση ενδοπεριφερειακού οδικού δικτύου και σύνδεσή του με ΔΕΔ-Μ	Η περιφερειακή ενδοχώρα παρουσιάζει ελλείψεις σε οδικές συνδέσεις που περιορίζουν την προσβασιμότητα, την οικονομική δραστηριότητα και την ασφάλεια μεταφορών.	Υψηλή	Η ΠΚΜ εξακολουθεί να εμφανίζει ανάγκες αναβάθμισης οδικών συνδέσεων, ιδιαίτερα για δευτερεύον και τριτεύον δίκτυο. Ο δείκτης T1242 (υποδομές οδικής ασφάλειας) και T1314 (συνδεσιμότητα) υποστηρίζουν την ανάγκη συνέχισης τέτοιων παρεμβάσεων. Ο ΕΣ 7b1 παραμένει ισχυρά επίκαιρος.
	7e – Βελτίωση ενεργειακής απόδοσης & ασφάλειας εφοδιασμού μέσω έξυπνων συστημάτων διανομής ενέργειας	7e1 – Διείσδυση φυσικού αερίου σε αστικές και βιομηχανικές περιοχές	Η ΠΚΜ είχε χαμηλά επίπεδα κάλυψης φυσικού αερίου, ειδικά στην περιφερειακή ενδοχώρα. Η διείσδυση φυσικού αερίου μειώνει το κόστος ενέργειας, ενισχύει την ενεργειακή ασφάλεια και υποστηρίζει καθαρότερες μορφές καυσίμων.	Υψηλή	Μετά τις ενεργειακές διακυμάνσεις 2021–2023, η ανάγκη διαφοροποίησης πηγών ενέργειας παραμένει κρίσιμη. Η περαιτέρω ανάπτυξη δικτύων φυσικού αερίου και η σύνδεση επιχειρήσεων και νοικοκυριών παραμένει επίκαιρη, ενισχύοντας ενεργειακή ασφάλεια και απόδοση. Ο ΕΣ 7e1 παραμένει επίκαιρος.

Πίνακας 62 ΘΣ-08 Συνάφεια

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής / Αντίκτυπος στη στήριξη της αποκατάστασης των συνεπειών της κρίσης	Συνάφεια
------------------------------	-------------------------------------	--	----------

08 - Προώθηση της διατηρήσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και κινητικότητας του εργατικού δυναμικού	8iii - Αυτοαπασχόληση, επιχειρηματικότητα και στήριξη της δημιουργία νέων επιχειρήσεων, και ειδικά καινοτόμων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων	Η ύφεση προκάλεσε ανεργία σε πολλές κατηγορίες ελεύθερων επαγγελματιών και αυτοαπασχολούμενων Η αυτοαπασχόληση και η επιχειρηματικότητα σε νέους κλάδους δύνανται να συμβάλουν στη μείωση της ανεργίας και στη δημιουργία πρόσθετων θέσεων εργασίας	Ο ΘΣ 08 παραμένει συναφής με τις απαιτήσεις της ΠΚΜΗ μείωση της ανεργίας είναι πιο έντονη στους νέους, όμως παραμένουν ζητήματα ποιοτικής απασχόλησης και σταθερότητας. Οι μεγαλύτερες ηλικίες δυσκολεύονται περισσότερο να επανενταχθούν στην αγορά εργασίας. • Ο μετασχηματισμός της αγοράς εργασίας είναι μερικός και άνισος, κάτι που αναδεικνύει την ανάγκη συνδυασμένων δράσεων κατάρτισης και ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης. Ο Συγκεκριμένος ΘΣ ήταν συναφής.
	8v - Προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις αλλαγές	Η περιφερειακή οικονομία βρίσκεται σε φάση αναδιάρθρωσης. Η ανεργία έχει δομικά χαρακτηριστικά. Η προσαρμογή στη τεχνολογική και διαρθρωτική αλλαγή και η αλλαγή του παραγωγικού προτύπου της ΠΚΜ θα οδηγήσει στη ζήτηση νέων επαγγελμάτων και ειδικοτήτων. Η διασφάλιση των θέσεων	

Πίνακας 63 ΘΣ8 Επικαιρότητα

Θεματικός Στόχος	Επενδυτική Προτεραιότητα (ΕΠ)	Ειδικός Στόχος (ΕΣ)	Αιτιολόγηση	Συνάφεια	Επικαιρότητα 2025
ΘΣ8 – Προώθηση βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης	8iii – Αυτοαπασχόληση, επιχειρηματικότητα και δημιουργία νέων επιχειρήσεων, ειδικά καινοτόμων ΜΜΕ	8iii1 – Αύξηση αριθμού νέων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων καινοτόμων επιχειρήσεων	Η ΠΚΜ παρουσιάζει χαμηλό ρυθμό ίδρυσης καινοτόμων επιχειρήσεων και δυσκολίες στη μετάβαση ανέργων και νέων στην επιχειρηματικότητα. Υπάρχουν διαρθρωτικά εμπόδια (χρηματοδότηση, δεξιότητες, υποστήριξη εκκίνησης).	Υψηλή	Τα στοιχεία του δείκτη 11304 (άμεσο αποτέλεσμα συμμετεχόντων) ότι 321 άτομα προχώρησαν σε ίδρυση επιχειρήσεων, ενώ πάνω από 1500 απέκτησαν επιχειρηματικές δεξιότητες μέσα από τα έργα ανάπτυξης δεξιοτήτων. Η ανάγκη ενίσχυσης νέας επιχειρηματικότητας παραμένει επίκαιρη λόγω τεχνολογικών και ψηφιακών αλλαγών.
	8v – Προσαρμογή εργαζομένων, επιχειρησιακών μονάδων και επιχειρηματιών στις αλλαγές	8v1 – Ανάπτυξη νέων γνώσεων, εξειδίκευσης και δεξιοτήτων σε τομείς υψηλού περιφερειακού ενδιαφέροντος	Η ΠΚΜ παρουσιάζει δεξιότητες που υστερούν σε σχέση με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, ειδικά σε ψηφιακές δεξιότητες, ΤΠΕ, πράσινες δεξιότητες και ειδικότητες RIS3.	Πολύ υψηλή	Οι δείκτες CR03 και 11305 τεκμηριώνουν την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων ΕΚΤ. Ο δείκτης CR03 καταγράφει τον αριθμό και τα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων (δείκτης εκροής), ενώ ο δείκτης 11305 αποτυπώνει τα άμεσα αποτελέσματα των παρεμβάσεων, μετρώντας πόσοι συμμετέχοντες βελτίωσαν την κατάσταση απασχόλησης, εκπαίδευσης ή επιχειρηματικότητάς τους αμέσως μετά τη λήξη της δράσης. Η υψηλή συμμετοχή και τα θετικά αποτελέσματα επιβεβαιώνουν την επικαιρότητα του ΕΣ 8v1.

Πίνακας 64 ΘΣ09-Συνάφεια

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής / Αντίκτυπος στη στήριξη της αποκατάστασης των συνεπειών της κρίσης	Συνάφεια
09 - Προώθηση της κοινωνικής	9a - Επενδύσεις στις υποδομές υγείας και τις	Η ΠΚΜ διαθέτει ένα εκτεταμένο δίκτυο υποδομών υγείας, ωστόσο υπάρχουν πιεστικές ανάγκες για επέκταση και	Η ΕΠ 9a είναι πλήρως συναφής, καθώς απαντά στις ανάγκες ενίσχυσης των

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής / Αντίκτυπος στη στήριξη της αποκατάστασης των συνεπειών της κρίσης	Συνάφεια
ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης	<p>κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, μειώνοντας τις ανισότητες όσον αφορά την κατάσταση στον τομέα της υγείας, προωθώντας την κοινωνική ένταξη μέσω βελτίωσης της πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού χαρακτήρα και υπηρεσίες αναψυχής και τη μετάβαση από την ιδρυματική φροντίδα στη φροντίδα της κοινότητας</p>	<p>βελτίωση των υποδομών σε όλες τις περιοχές. Διαπιστώνεται ανάγκη για απόκτηση σύγχρονου ή ελλείποντος ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού, για εφαρμογές ΤΠΕ στις υφιστάμενες μονάδες υγείας και για δημιουργία ειδικών μονάδων, όπως ψυχικά κέντρα υγείας. Η Περιφέρεια χαρακτηρίζεται, επίσης, από άνιση κατανομή των υποδομών υγείας και άνιση πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα, ιδίως στις υποβαθμισμένες αστικές, ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές. Η οικονομική κρίση διεύρυνε τις ομάδες πληθυσμού που δεν έχουν πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες υγείας, καθιστώντας αναγκαία την ανάπτυξη νέων μοντέλων παροχής (όπως τα κοινωνικά ιατρεία).</p>	<p>υποδομών υγείας και κοινωνικής φροντίδας της ΠΚΜ, μειώνοντας τις ανισότητες πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες. Η βελτίωση και επέκταση των υποδομών και δομών υγείας, με έμφαση στην αναβάθμιση της πρωτοβάθμιας φροντίδας και σε νέες ειδικές δομές υπηρεσιών υγείας. Η ενίσχυση των υποδομών πρόνοιας για ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού. Η μείωση των ανισοτήτων στην κατανομή των δομών και υποδομών υγείας. Η αναβάθμιση της υγείας του πληθυσμού και της ποιότητας ζωής</p>
	<p>9i - Ενεργητική ένταξη, μεταξύ άλλων και με σκοπό την προώθηση των ίσων ευκαιριών και της δραστηριότητας συμμετοχής και τη βελτίωση των δυνατοτήτων απασχόλησης</p>	<p>Το συνολικό ποσοστό απασχόλησης της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας (51,1% το 2012) βρίσκεται κάτω από τον εθνικό μέσο όρο και υπολείπεται σημαντικά του 75%, που αποτελεί στόχο της Στρατηγικής της Λισαβόνας, αλλά και του 70% που είναι ο εθνικός στόχος. Η παρατεταμένη ύφεση οδήγησε σε αύξηση της ανεργίας στο 30,1% (δεύτερο τρίμηνο 2013), ενώ η ανεργία των νέων (15–24 ετών) ανήλθε σε 60,4%, κατατάσσοντας την ΠΚΜ στις περιφέρειες της Ευρώπης με τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας. Παράλληλα, παρατηρείται μεγάλη αύξηση των μακροχρόνια ανέργων (περίπου 70%), καθώς και επικράτηση ευέλικτων μορφών απασχόλησης, κυρίως προσωρινής ή μερικής, ιδιαίτερα στις γυναίκες. Καταγράφεται επίσης μείωση των αυτοαπασχολούμενων ανδρών και των βοηθών πλήρους απασχόλησης σε οικογενειακές επιχειρήσεις.</p>	<p>Η ΕΠ 9i είναι απολύτως συναφής, καθώς αντιμετωπίζει τις κρίσιμες προκλήσεις της απασχόλησης στην ΠΚΜ, προωθώντας ενεργητικές πολιτικές ένταξης και ενδυνάμωσης του ανθρώπινου δυναμικού. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, η ανεργία στην Περιφέρεια μειώθηκε από 22,7% το 2017 σε 10,5% το 2024, ενώ οι νέοι άνεργοι (15–29 ετών) μειώθηκαν κατά άνω του 55%. Παράλληλα, οι δράσεις του ΠΕΠ μέσω του ΕΚΤ ενίσχυσαν την απασχόληση ευάλωτων ομάδων, τη δια βίου μάθηση και τα προγράμματα κατάρτισης, οδηγώντας σε ουσιαστική αύξηση των δεξιοτήτων και της απασχολησιμότητας. Οι παρεμβάσεις αυτές υποστήριξαν τη σταδιακή ανάκαμψη της αγοράς εργασίας, συμβάλλοντας στη μείωση της φτώχειας και στην προώθηση ίσων ευκαιριών για όλους.</p>
	<p>9ii - Κοινωνικοοικονομική ένταξη περιθωριοποιημένων</p>	<p>Οι Ρομά αντιμετωπίζουν πολλαπλές δυσκολίες, μεταξύ των οποίων ελλιπή εκπαίδευση και κατάρτιση, υψηλά ποσοστά ανεργίας, εξαφάνιση παραδοσιακών</p>	<p>Η ΕΠ 9ii είναι απολύτως συναφής, καθώς αντιμετωπίζει τις προκλήσεις κοινωνικού αποκλεισμού που παρατηρούνται σε</p>

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής / Αντίκτυπος στη στήριξη της αποκατάστασης των συνεπειών της κρίσης	Συνάφεια
	κοινοτήτων, όπως οι Ρομά	επαγγελματών, ανεπαρκής πρόσβαση σε υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος και περιορισμένη συμμετοχή στα κοινά. Οι κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες βιώνουν συχνά φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας, τα οποία επιδεινώνουν την κοινωνική απομόνωση. Η κοινωνική ενσωμάτωση των περιθωριοποιημένων ομάδων συμβάλλει ουσιαστικά στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και σταθερότητας. Η επενδυτική προτεραιότητα είναι εναρμονισμένη με την Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά και περιλαμβάνεται στις προτεραιότητες των Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Εταιρικό Σύμφωνο με την Ελλάδα, συνάδοντας με τους στόχους του Εθνικού Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) και του νέου ΕΣΠΑ.	κοινότητες Ρομά και άλλες ευάλωτες ομάδες. Στο πλαίσιο του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας υλοποιήθηκαν δράσεις κοινωνικής στήριξης, εκπαίδευσης, υγείας και στέγασης για ευάλωτες ομάδες, καθώς και κέντρα κοινότητας με παραρτήματα Ρομά σε αρκετούς δήμους (Θεσσαλονίκης, Γιαννιτσών, Κιλκίς, Σερρών). Το ΠΕΠ αντιμετώπισε επίσης στοχευμένα τις ανάγκες των αστέγων, μιας από τις πλέον περιθωριοποιημένες κοινωνικές ομάδες. Η βασική παρέμβαση ήταν η δράση «Δομές Αστέγων», μέσω της οποίας χρηματοδοτήθηκαν ξενώνες και υποστηρικτικές υπηρεσίες, εξασφαλίζοντας πρόσβαση σε βασική φροντίδα και ενισχύοντας τις δυνατότητες κοινωνικής επανένταξης. Οι παρεμβάσεις αυτές βελτίωσαν την πρόσβαση σε υπηρεσίες, ενίσχυσαν τη σχολική φοίτηση και προώθησαν την κοινωνική συμμετοχή, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην κοινωνική ένταξη και την καταπολέμηση των διακρίσεων στην Περιφέρεια.
	9iii - Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και προώθηση των ίσων ευκαιριών	Εκτός από τις παραδοσιακές ομάδες του πληθυσμού που υφίστανται διακρίσεις, λόγω της οικονομικής κρίσης και της αυξημένης μετανάστευσης έχει διευρυνθεί ο αριθμός των ατόμων και ομάδων που αποτελούν θύματα διακρίσεων. Η κρίση περιόρισε σε σημαντικό βαθμό την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και την πρόσβαση σε απασχόληση, εκπαίδευση και κοινωνικές υπηρεσίες. Η προώθηση της ισότητας των φύλων, της ίσης μεταχείρισης και της κοινωνικής ενσωμάτωσης αποτελεί οριζόντια αρχή της πολιτικής συνοχής.	Η ΕΠ 9iii είναι απολύτως συναφής, καθώς συμβάλλει στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και στην προώθηση των ίσων ευκαιριών για όλους τους πολίτες, ανεξαρτήτως φύλου, εθνικής καταγωγής ή κοινωνικής κατάστασης. Στο πλαίσιο του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας, χρηματοδοτήθηκαν δράσεις για την ενδυνάμωση των γυναικών, την πρόσβαση των ΑμεΑ σε υπηρεσίες και υποδομές, καθώς και προγράμματα κατάρτισης και απασχόλησης ευάλωτων ομάδων μέσω του ΕΚΤ. Οι παρεμβάσεις αυτές προώθησαν την κοινωνική ισότητα, ενίσχυσαν τη συμμετοχή των μειονεκτουσών ομάδων στην αγορά

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής / Αντίκτυπος στη στήριξη της αποκατάστασης των συνεπειών της κρίσης	Συνάφεια
	9iv - Βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών κοινής ωφέλειας	Λόγω της οικονομικής κρίσης αυξήθηκε ο αριθμός των ατόμων χωρίς πρόσβαση σε ζωτικής σημασίας δημόσιες υπηρεσίες γενικού ενδιαφέροντος, όπως η υγεία. Παράλληλα, στις παραδοσιακές ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, όπως τα άτομα με αναπηρία, οι μετανάστες, οι Ρομά και οι ψυχικά πάσχοντες, προστέθηκαν νέες ομάδες, μεταξύ των οποίων οι μακροχρόνια άνεργοι και οι άστεγοι. Υπάρχει ανάγκη για υποστήριξη αυτών των ομάδων μέσω νέων δράσεων, όπως νέα μοντέλα παροχής υπηρεσιών υγείας και ειδικά προγράμματα για μετανάστες και ψυχικά πάσχοντες. Η επενδυτική προτεραιότητα περιλαμβάνεται στις προτεραιότητες των Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Εταιρικό Σύμφωνο με την Ελλάδα και συνάδει με τους στόχους του νέου ΕΣΠΑ.	εργασίας και ενδυνάμωσαν την κοινωνική συνοχή της Περιφέρειας. Η ΕΠ 9iv είναι απολύτως συναφής, καθώς απαντά στην ανάγκη διασφάλισης καθολικής πρόσβασης σε ποιοτικές και βιώσιμες υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής φροντίδας. Στο πλαίσιο του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας ενισχυθήκαν υπηρεσίες συμπεριλαμβανομένων Κέντρων Κοινότητας, Κέντρων Δημέρευσης ΑμεΑ, ΚΗΦΗ, Δομών Παροχής Βασικών Αγαθών και ΤΟΜΥ. Επιπλέον, περισσότερα από 40.000 άτομα ωφελήθηκαν άμεσα από προγράμματα κοινωνικής μέριμνας και καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού, ενισχύοντας τη συνοχή και την ισότητα ευκαιριών στην Περιφέρεια.
	9v - Προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ενσωμάτωσης σε κοινωνικές επιχειρήσεις και την κοινωνική και αλληλέγγυο οικονομία ώστε να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση	Εκτιμάται ότι το 10% των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, με περίπου 11 εκατομμύρια θέσεις εργασίας και 5,9% των εργαζομένων συνολικά, απασχολούνται στην Κοινωνική Οικονομία. Η ΠΚΜ υπολείπεται των ευρωπαϊκών ποσοστών, ωστόσο διαθέτει σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας. Στο πλαίσιο της κρίσης δημιουργήθηκαν και συνεχίζονται να δημιουργούνται νέες κοινωνικές επιχειρήσεις και κοινωνικές συμπράξεις. Ωστόσο, η Κοινωνική Οικονομία εξακολουθεί να αντιμετωπίζει προβλήματα, κυρίως σε θέματα χρηματοδότησης και τεχνικής υποστήριξης.	Η ΕΠ 9v είναι απολύτως συναφής, καθώς συμβάλλει ουσιαστικά στην ενίσχυση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης ευάλωτων ομάδων. Στο ΕΠ ΠΚΜ 2014-2020 δεν υλοποιήθηκε κάποια δράση Κ.Α.Λ.Ο. καθώς η εξειδίκευση και υλοποίηση τέτοιας τυπολογίας δράσεων μετατέθηκε χρονικά για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027.
	9vi - Στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία των τοπικών κοινοτήτων	Η εμπειρία από τα προγράμματα ΤΟΠΕΚΟ, ΤΟΠΣΑ και LEADER, καθώς και η ανάγκη για ολοκληρωμένα έργα που ενισχύουν την τοπική κοινωνική ανάπτυξη, μπορούν να αξιοποιηθούν για τη βελτίωση των τοπικών υποδομών και υπηρεσιών. Η ΕΠ συνδέεται άμεσα με τον στόχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εδαφική συνοχή και την ολοκληρωμένη τοπική ανάπτυξη σε διάφορους τύπους περιοχών, αστικών και αγροτικών. Η επενδυτική προτεραιότητα ευθυγραμμίζεται πλήρως με τη στρατηγική χωρικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Κεντρικής	Η ΕΠ 9vi παρουσιάζει υψηλή συνάφεια με τις στρατηγικές εδαφικής και κοινωνικής συνοχής της ΠΚΜ. Στο πλαίσιο του ΠΕΠ, οι τοπικές αναπτυξιακές στρατηγικές ΤΑΠΤΟΚ/CLLD έχουν χρηματοδοτηθεί για 7 ολοκληρωμένες παρεμβάσεις τοπικού ή περιφερειακού χαρακτήρα, με συμμετοχή του ΕΚΤ και του ΕΓΤΑΑ. Η εφαρμογή των ΤΑΠΤΟΚ συνεισφέρει ουσιαστικά στη χωρική συνοχή και τη βιώσιμη ανάπτυξη,

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής / Αντίκτυπος στη στήριξη της αποκατάστασης των συνεπειών της κρίσης	Συνάφεια
		Μακεδονίας και περιλαμβάνεται στις προτεραιότητες των Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Εταιρικό Σύμφωνο με την Ελλάδα, συνάδοντας με τους στόχους του νέου ΕΣΠΑ.	ενσωματώνοντας την εμπειρία των προγραμμάτων LEADER, ΤΟΠΕΚΟ και ΤΟΠΣΑ. Η σύνδεση με δράσεις του ΠΑΑ και του ΕΚΤ ενισχύει τη συμπληρωματικότητα των παρεμβάσεων

Πίνακας 65 ΘΣ9 Επικαιρότητα

Θεματικός Στόχος	ΕΠ	ΕΣ	Συνάφεια	Επικαιρότητα 2025
ΘΣ9 – Κοινωνική ένταξη, μείωση ανισοτήτων &	9a – Υποδομές υγείας και κοινωνικές υποδομές	9a1 – Βελτίωση υποδομών και υπηρεσιών υγείας και κοινωνικών υποδομών σε αστικές και μειονεκτικές περιοχές	Πολύ υψηλή	Η περίοδος 2020–2023 ανέδειξε επείγουσες ανάγκες ενίσχυσης υπηρεσιών υγείας/πρόνοιας. Η αναβάθμιση των υποδομών παραμένει κρίσιμη για τη μείωση ανισοτήτων. Ο ΕΣ 9a1 παραμένει απολύτως επίκαιρος.
	9c – Στήριξη κοινωνικών επιχειρήσεων	9c1 – Προώθηση επενδύσεων επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας	Υψηλή	Παρέμεινε ανενεργή, μεταφέρθηκε στην επόμενη προγραμματική. Ο Στόχος παραμένει επίκαιρος

Θεματικός Στόχος	ΕΠ	ΕΣ	Συνάφεια	Επικαιρότητα 2025
υποδομές υγείας/πρόνοιας	9i – Ενεργητική ένταξη & βελτίωση δυνατοτήτων απασχόλησης	9i1 – Ενίσχυση πρόσβασης στην αγορά εργασίας για ευπαθείς ομάδες	Πολύ υψηλή	Οι δείκτες 11303, 11509 & T1385 επιβεβαιώνουν την ανάγκη ενεργών πολιτικών ένταξης και ανάπτυξης δεξιοτήτων. Ο ΕΣ 9i1 είναι ιδιαίτερα επίκαιρος.
	9ii – Ένταξη περιθωριοποιημένων κοινοτήτων (π.χ. Ρομά)	9ii1 – Βελτίωση πρόσβασης σε εκπαίδευση, απασχόληση & κοινωνική ζωή	Πολύ υψηλή	Οι δείκτες 11102, 11104 & 11206 δείχνουν χαμηλή επίδοση και ανάγκη στοχευμένων δράσεων κοινωνικής ένταξης. Ο ΕΣ 9ii1 παραμένει ιδιαίτερα επίκαιρος.
	9iii – Καταπολέμηση διακρίσεων & ίσες ευκαιρίες	9iii1 – Περιορισμός διακρίσεων για ευπαθείς ομάδες στην εκπαίδευση και την καθημερινή ζωή	Υψηλή	Οι δείκτες 05504, 10502 & 10904 καταγράφουν επίμονα εμπόδια κοινωνικής ενσωμάτωσης. Ο ΕΣ 9iii1 παραμένει επίκαιρος.
	9iv – Πρόσβαση σε οικονομικά προσιτές & ποιοτικές υπηρεσίες	9iv1 – Προαγωγή πρόσβασης ευπαθών ομάδων σε υπηρεσίες υγείας, πρόνοιας & κοινωνικής φροντίδας	Πολύ υψηλή	Η αυξημένη κοινωνική ζήτηση και οι πιέσεις στο σύστημα υγείας/πρόνοιας καθιστούν τις παρεμβάσεις του ΕΣ 9iv1 απολύτως επίκαιρες.
	9v – Κοινωνική επιχειρηματικότητα & επαγγελματική ενσωμάτωση	9v1 – Αξιοποίηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας για την απασχόληση ευπαθών ομάδων	Υψηλή	Η κοινωνική επιχειρηματικότητα παραμένει βασικός μοχλός ένταξης σε περιβάλλον με υψηλές ανάγκες απασχόλησης ευπαθών ομάδων. Ο ΕΣ 9v1 παραμένει επίκαιρος.
	9vi – Τοπικές στρατηγικές ανάπτυξης (ΤΑΠΤΟΚ / CLLD)	9vi1 – Ολοκληρωμένες χωρικές παρεμβάσεις για τοπική ανάπτυξη & άρση ανισοτήτων	Υψηλή	Οι ανάγκες χωρικής συνοχής και τοπικής ανάπτυξης παραμένουν έντονες. Ο ΕΣ 9vi1 παραμένει απολύτως επίκαιρος.

Πίνακας 66 ΘΣ10-Συνάφεια

Επιλεγμένος θεματικός στόχος	Επιλεγμένη επενδυτική προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής / Αντίκτυπος στη στήριξη της αποκατάστασης των συνεπειών της κρίσης	Συνάφεια
------------------------------	-------------------------------------	--	----------

<p>10 - Επένδυση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση</p>	<p>10a - Επενδύσεις στην εκπαίδευση την κατάρτιση, και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση με την ανάπτυξη υποδομών κατάρτισης και εκπαίδευσης</p>	<p>Οι ανάγκες επικεντρώνονται στη δημιουργία και αναβάθμιση εργαστηρίων, βιβλιοθηκών, υποδομών τεχνικών δεξιοτήτων και συστημάτων ΤΠΕ για την προώθηση της ψηφιακής μάθησης. Τα ποσοστά ανεργίας παραμένουν ιδιαίτερα υψηλά στους πολίτες με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, γεγονός που υπογραμμίζει την ανάγκη βελτίωσης των δεξιοτήτων και της πρόσβασης στη συνεχιζόμενη εκπαίδευση. Η χώρα και η Περιφέρεια υστερούν επίσης στην ποιοτική επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση.</p>	<p>Η ΕΠ 10a είναι ιδιαίτερα συναφής με τις ανάγκες της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, όπως τεκμηριώνεται από τα πρόσφατα στοιχεία της Eurostat και της ΕΛΣΤΑΤ. Το ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ηλικίες 30–34 ετών) στην ΠΚΜ ανήλθε το 2024 σε 48,5%, υψηλότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ-27 (44,7%), επιβεβαιώνοντας τη θετική εξέλιξη του εκπαιδευτικού συστήματος και την ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού. Παράλληλα, η πρόωρη εγκατάλειψη της εκπαίδευσης μειώθηκε στο 1,2% το 2024, έναντι 3% του εθνικού και 9,4% του ευρωπαϊκού μέσου όρου, γεγονός που αποτυπώνει σημαντική πρόοδο στη συγκράτηση του μαθητικού πληθυσμού και τη βελτίωση της πρόσβασης στην εκπαίδευση. Ωστόσο, η αναντιστοιχία δεξιοτήτων με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και η χαμηλή συμμετοχή στην τεχνική και επαγγελματική κατάρτιση εξακολουθούν να αποτελούν κρίσιμες προκλήσεις. Η επενδυτική προτεραιότητα συμβάλλει ουσιαστικά στη βελτίωση των υποδομών μάθησης, στην αναβάθμιση των δεξιοτήτων και στην ενίσχυση της διασύνδεσης εκπαίδευσης και απασχόλησης, στοιχεία που είναι κρίσιμα για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής της ΠΚΜ.</p>
---	---	--	---

Πίνακας 67 ΘΣ10 Επικαιρότητα

Θεματικός Στόχος	Επενδυτική Προτεραιότητα (ΕΠ)	Ειδικός Στόχος (ΕΣ)	Αιτιολόγηση	Συνάφεια	Επικαιρότητα 2025
ΘΣ10 – Επενδύσεις στην εκπαίδευση,	10a – Επενδύσεις σε υποδομές εκπαίδευσης,	10a1 – Ανάπτυξη σύγχρονων	Η ΠΚΜ διαθέτει εκπαιδευτικά κτήρια	Υψηλή	Ο δείκτης T1380 καταγράφει ανάγκη

<p>επαγγελματική κατάρτιση & διά βίου μάθηση</p>	<p>κατάρτισης και επαγγελματικής εκπαίδευσης για την απόκτηση δεξιοτήτων & ΔΒΜ</p>	<p>υποδομών εκπαίδευσης</p>	<p>που σε μεγάλο ποσοστό είναι παλαιά, μη ενεργειακά αποδοτικά και ανεπαρκή σε χώρους ειδικής αγωγής, εργαστηρίων, ψηφιακών υποδομών και σύγχρονων εκπαιδευτικών λειτουργιών.</p>	<p>περαιτέρω αναβάθμισης των κτηριακών υποδομών εκπαίδευσης. Οι αλλαγές στην εκπαιδευτική διαδικασία (ψηφιοποίηση, εργαστηριακές δεξιότητες, προσβασιμότητα) αυξάνουν την ανάγκη για σύγχρονες, λειτουργικές και ασφαλείς σχολικές μονάδες. Ο ΕΣ 10α1 παραμένει απολύτως επίκαιρος.</p>
---	---	------------------------------------	---	---

Η ανάλυση καταδεικνύει ότι το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας διαμορφώθηκε με υψηλό βαθμό συνάφειας με τις ανάγκες και τις στρατηγικές προτεραιότητες της Περιφέρειας και της ΕΕ. Η διάρθρωση των αξόνων εξυπηρετεί ολιστικά τους τρεις πυλώνες της “Ευρώπη 2020”, γεγονός που επιβεβαιώνει την ορθότητα του σχεδιασμού, μιας και το Πρόγραμμα εναρμονίζεται πλήρως και με την επόμενη προγραμματική περίοδο και δημιούργησε τις κατάλληλες συνθήκες για να δημιουργήσει και να επεκταθεί στις νέες προκλήσεις.

Πίνακας 68 Συνολική Εκτίμηση Συνάφειας ανά Θεματικό Τομέα

Θεματικός Τομέας	Συνάφεια με ΕΕ	Συνάφεια με Περιφέρεια	Επικαιρότητα 2025	Συνολική Αξιολόγηση Συνάφειας
Καινοτομία & ΤΠΕ	Υψηλή	Υψηλή	Υψηλή	Υψηλή
Περιβάλλον & Ενέργεια	Υψηλή	Μέτρια	Πολύ υψηλή	Υψηλή
Κοινωνική Ένταξη	Πολύ υψηλή	Πολύ υψηλή	Υψηλή	Πολύ Υψηλή

5.3 Σύνοψη

Η ανάλυση του Κεφαλαίου 4 τεκμηριώνει ότι το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κεντρικής Μακεδονίας 2014–2020 διαμορφώθηκε με υψηλό βαθμό συνάφειας με τις αναπτυξιακές ανάγκες και προτεραιότητες της Περιφέρειας, καθώς και με τους στρατηγικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της χώρας. Η Ex-Ante Αξιολόγηση επιβεβαίωσε εξ αρχής τη στρατηγική συνοχή του Προγράμματος με τη Στρατηγική «Ευρώπη 2020», τη Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) και τους άξονες της βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης. Οι δείκτες, οι προτεραιότητες και η κατανομή των πόρων κρίθηκαν επαρκώς τεκμηριωμένοι και προσαρμοσμένοι στις συνθήκες της Περιφέρειας. Η σύγκριση των αρχικών διαπιστώσεων με τα πλέον πρόσφατα μακροοικονομικά και κοινωνικά δεδομένα καταδεικνύει ότι οι θεματικές προτεραιότητες του Προγράμματος εξακολουθούν να παραμένουν επίκαιρες και ουσιαστικές. Στο ευρύτερο περιφερειακό πλαίσιο καταγράφεται πρόοδος σε κρίσιμους δείκτες, ανεξαρτήτως της άμεσης αιτιώδους επίδρασης του Προγράμματος, όπως, αύξηση των δαπανών για Έρευνα και Ανάπτυξη κατά 67%, ανάκαμψη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, το οποίο ωστόσο παραμένει στο 55% του μέσου ευρωπαϊκού επιπέδου, σημαντική μείωση της ανεργίας κατά περισσότερο από 50% (2013–2024), αύξηση του ποσοστού αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και μείωση του κινδύνου φτώχειας, αν και τα επίπεδα παραμένουν υψηλότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ.

Τα στοιχεία αυτά επιβεβαιώνουν τη διαχρονική συνάφεια των ΘΣ του ΠΕΠ με τις βασικές περιφερειακές προκλήσεις. Οι άξονες που αφορούν την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα (ΘΣ 1 και 3), το περιβάλλον και την ενέργεια (ΘΣ 4–6), την απασχόληση και την κοινωνική ένταξη (ΘΣ 8–9), καθώς και την εκπαίδευση και τις δεξιότητες (ΘΣ 10), παραμένουν καίριας σημασίας για την επίτευξη βιώσιμης σύγκλισης της ΠΚΜ με τα ευρωπαϊκά πρότυπα.

Παράλληλα, η αξιολόγηση ανέδειξε νέες ή ενισχυμένες προκλήσεις που διαμορφώθηκαν κατά την περίοδο υλοποίησης και επηρέασαν ή θα επηρεάσουν τον μελλοντικό σχεδιασμό, όπως ήταν οι

επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19, που ενίσχυσαν την ανάγκη για ψηφιακές υπηρεσίες και κοινωνικές δομές, η ενεργειακή κρίση και οι ευρωπαϊκές πολιτικές για την πράσινη μετάβαση, η επιτάχυνση της ψηφιακής μετάβασης και το σχετικό χάσμα δεξιοτήτων, η κλιματική αλλαγή και η ανάγκη ενίσχυσης της ανθεκτικότητας και της διαχείρισης κινδύνων.

Συνολικά, το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας διατήρησε υψηλή συνάφεια και πλήρη ευθυγράμμιση με τις προτεραιότητες της ΕΕ, της χώρας και της Περιφέρειας, ενώ η λογική της παρέμβασής του παραμένει επίκαιρη. Ωστόσο, η νέα προγραμματική περίοδος θα πρέπει να εμβαθύνει πιθανώς, σε ζητήματα διπλής μετάβασης, στη σύνδεση κοινωνικής πολιτικής με απασχόληση και καινοτομία και στη βελτίωση της διοικητικής ικανότητας και της διακυβέρνησης σε επίπεδο περιφέρειας.

Με βάση τα ανωτέρω, η ανάλυση της επικαιρότητας της λογικής παρέμβασης καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κεντρικής Μακεδονίας διατήρησε υψηλό βαθμό στρατηγικής συνάφειας καθ' όλη τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου. Οι ειδικοί στόχοι του Προγράμματος παραμένουν σε μεγάλο βαθμό επίκαιροι, ενώ οι μεταβολές του μακροοικονομικού, κοινωνικού και περιβαλλοντικού πλαισίου δεν αναιρούν, αλλά ενισχύουν τη σημασία των βασικών στρατηγικών επιλογών. Οι διαπιστώσεις αυτές υποδεικνύουν ότι η επόμενη προγραμματική περίοδος θα πρέπει να βασιστεί στη συνέχεια και την εμβάθυνση της υφιστάμενης λογικής παρέμβασης, με ενισχυμένη έμφαση στην ανθεκτικότητα, την πράσινη και ψηφιακή μετάβαση και την κοινωνική συνοχή.

6 Ενότητα Ε – Εκτίμηση επιπτώσεων του Ε.Π.

6.1 Θεωρητική αξιολόγηση επιπτώσεων (Theory based impact Evaluation)

Στην Ενότητα 6 επιχειρείται η συστηματική αποτίμηση των επιπτώσεων του ΠΕΠ ΠΚΜ, με έμφαση στην αναγνώριση και ερμηνεία των μακροχρόνιων αποτελεσμάτων που συνδέονται με τη λογική παρέμβασης του Προγράμματος. Η έννοια της επίπτωσης αναφέρεται σε διαρθρωτικές, θεσμικές, οικονομικές ή κοινωνικές μεταβολές που εκδηλώνονται σε μεσο- και μακροπρόθεσμο ορίζοντα και υπερβαίνουν τα άμεσα αποτελέσματα των επιμέρους δράσεων.

Η αξιολόγηση επιπτώσεων με βάση τη θεωρία (Theory based impact Evaluation) αποτελεί κατά βάση ένα εργαλείο ex-ante αξιολόγησης που συνοδεύεται από την ex-ante αξιολόγηση και τις μήτρες συνάφειας που αποτελούν τα βασικά εργαλεία για την επιβεβαίωση της αναγκαιότητας των προγραμμάτων και της εγκυρότητα της λογικής της παρέμβασης των χρηματοδοτικών εργαλείων πολιτικής, όπως είναι και το ΠΕΠ. Ωστόσο, οι θεωρητικές προσεγγίσεις για την εκτίμηση των επιπτώσεων μπορούν να εφαρμοστούν και ως ex-post τεχνικές με την έννοια ότι έχουν τη δυνατότητα να συνεισφέρουν στη διαμόρφωση του αντιπαράδειγματος, όταν δεν είναι εφικτή η χρήση πειραματικών ή μη πειραματικών σχεδίων (δηλαδή δεδομένων αριθμητικών και συγκεκριμένων υποθέσεων) (European Commission, 2013; European Commission, 2014). Πρακτικά, απαντούν στο ερώτημα «τι θα γινόταν αν» και συμβάλλουν στη δημιουργία του αντιπαράδειγματος που χρειάζεται ο αξιολογητής για την εκτίμηση των επιπτώσεων. Επιδιώκεται δηλαδή, η διερεύνηση των γεγονότων μέσα στην υπο εξέταση χρονική περίοδο, στην οποία ορισμένα κρίσιμα γεγονότα δεν συνέβησαν (δεν υλοποιήθηκε το ΠΕΠ) ή είχαν διαφορετική έκβαση από αυτήν που πράγματι είχαν (αν οι επενδυτικές προτεραιότητες ήταν άλλες).

Υπάρχουν μεθοδολογικοί εμπειρικοί κανόνες σχετικά με τον τρόπο διεξαγωγής αυτής της εργασίας και τον τρόπο αξιολόγησης της ποιότητάς της (Tetlock and Belkin, 1996). Ο πιο βασικός είναι η συλλογή δεδομένων που να περιγράφουν τόσο το παράδειγμα (τι πραγματικά έγινε) όσο και το αντιπαράδειγμα (τι θα γινόταν αν). Σε αυτό το πλαίσιο, η παρούσα υποενότητα θα αξιοποιήσει ως ένα βαθμό τις τεχνικές της αξιολόγησης επιπτώσεων με βάση τη θεωρία ώστε να παρουσιάσει με έναν συστηματικό τρόπο πιθανά μακροχρόνια αποτελέσματα του Προγράμματος αλλά και το αν και κατά πόσο το Πρόγραμμα ενεργοποίησε μηχανισμούς και τελικά επέφερε την αλλαγή για την οποία αρχικά σχεδιάστηκε.

Στο πλαίσιο της παρούσας τελικής αξιολόγησης δεν εφαρμόζεται σχέδιο ανάλυσης με αντιπαράδειγμα (counterfactual design) ή πείραμα ή οιονεί πειραματική διαδικασία με αυστηρή αιτιώδη τεκμηρίωση. Ως εκ τούτου, η αποτίμηση δεν αποσκοπεί στην απόδοση αποκλειστικής αιτιότητας στο Πρόγραμμα, αλλά στην τεκμηρίωση της εύλογης συμβολής του (plausible contribution) στις παρατηρούμενες μεταβολές. Η ανάλυση βασίζεται στην ανακατασκευή της Θεωρίας της Αλλαγής, στην εξέταση των μηχανισμών που ενεργοποιήθηκαν, στη σύνδεση των εκροών και άμεσων αποτελεσμάτων με τις προσδοκώμενες επιπτώσεις, στην αξιοποίηση ευρημάτων προηγούμενων αξιολογήσεων και διαθέσιμων στοιχείων.

Ιδιαίτερη διευκρίνιση απαιτείται ως προς τον ρόλο των δεικτών αποτελέσματος της ΠΠ 2014–2020. Οι δείκτες αυτοί αποτυπώνουν την εξέλιξη ευρύτερων περιφερειακών μεγεθών και δεν σχεδιάστηκαν ως εργαλεία αιτιώδους αποτίμησης της συμβολής του ΠΕΠ. Συνεπώς, η

επίτευξη ή μη επίτευξη των τιμών-στόχων τους δεν χρησιμοποιείται ως βάση απόδοσης επιπτώσεων στο Πρόγραμμα, αλλά ως στοιχείο κατανόησης του ευρύτερου πλαισίου εξέλιξης.

Η παρούσα αποτίμηση αποτελεί **ex-post αξιολόγηση επιπτώσεων** του Ε.Π. και στοχεύει στη συγκέντρωση, επεξεργασία και αξιολογική παρουσίαση των διαθέσιμων δεδομένων και τεκμηρίων για τα **αποτελέσματα** και τις **επιπτώσεις** των παρεμβάσεων. Η επιλογή theory-based προσέγγισης δικαιολογείται από τη σύνθετη φύση του Προγράμματος (πολλαπλοί άξονες/τομείς, διαφορετικές ομάδες ωφελούμενων, χρονικές υστερήσεις στην εμφάνιση επιπτώσεων) και από το γεγονός ότι, σε επίπεδο Προγράμματος, δεν είναι πάντα εφικτή η εφαρμογή πλήρους αντιπαραδείγματος.²⁵

6.2 Θεωρία Αλλαγής του Επιχειρησιακού Προγράμματος (2014–2020)

Σε αυτήν την υποενότητα θα παρουσιαστεί η θεωρία αλλαγής του ΕΠ. Η θεωρία αλλαγής του ΕΠ δεν περιγράφεται ρητά στο προγραμματικό έγγραφο, όμως μπορεί να αναδομηθεί από την ίδια τη δομή του ΕΠ²⁶. Αναφορικά με το πλαίσιο και τις προκλήσεις (Context), κατά την προγραμματική περίοδο 2014–2020, η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας αντιμετώπισε ένα σύνολο διαρθρωτικών προκλήσεων που σχετίζονταν με:

- τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα και καινοτομική ικανότητα των επιχειρήσεων,
- την περιορισμένη αξιοποίηση της έρευνας και της γνώσης από την παραγωγική βάση,
- τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην απασχόληση και την κοινωνική συνοχή,
- ελλείψεις σε κρίσιμες περιβαλλοντικές και ενεργειακές υποδομές,
- χωρικές και κοινωνικές ανισότητες, ιδιαίτερα σε αστικές, αγροτικές και ευάλωτες περιοχές.

Οι παραπάνω ανάγκες τεκμηριώνονται στην ανάλυση αναγκών του Προγράμματος και αποτέλεσαν τη βάση για την επιλογή των θεματικών στόχων και των αξόνων προτεραιότητας. Η διαμόρφωση των Αξόνων Προτεραιότητας και των Ειδικών Στόχων έλαβε χώρα στο πλαίσιο του εθνικού σχεδιασμού του ΕΣΠΑ 2014–2020 και σε συνάρτηση με τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα της περιόδου, ήτοι το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία, το ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη, το ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση, το ΕΠ Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα, καθώς και το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης και το ΕΠ Αλιείας και Θάλασσας. Το ΠΕΠ ΚΜ εξειδίκευσε τις παρεμβάσεις σε περιφερειακό επίπεδο, σε συμπληρωματικότητα με τις εθνικής εμβέλειας και οριζόντιες πολιτικές των Τομεακών Προγραμμάτων, αποφεύγοντας επικαλύψεις μέσω θεματικού και γεωγραφικού διαχωρισμού.

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα κινητοποίησε πόρους (**Εισροές και παρεμβάσεις (Inputs & Interventions)**) από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ για:

---

²⁵ Στο **Παράρτημα Β** περιγράφονται οι δύο τεχνικές που θα εφαρμοστούν στο ενιαίο theory-based πλαίσιο: **Θεωρία της Αλλαγής (ToC)** και **Ρεαλιστική αξιολόγηση (CMO)** ως συμπληρωματικός φακός ερμηνείας διαφοροποιήσεων (όπου το πλαίσιο εφαρμογής αλλάζει τις επιδόσεις).

²⁶ Για τη θεωρία αλλαγής, δεν αξιοποιήθηκαν όλες οι λεπτομέρειες του σχεδιασμού όπως περιγράφονται στο ΕΠ, αξιοποιήθηκαν οι βασικές κεντρικές θεωρήσεις ώστε να γίνει λειτουργική και να μπορέσει να ελεγχθεί. Η λογική της παρέμβασης παρουσιάζεται με λεπτομέρεια στον **Πίνακα 17** πιο κάτω.

- χρηματοδότηση επενδύσεων σε έρευνα, καινοτομία και επιχειρηματικότητα,
- δράσεις ενίσχυσης ΜΜΕ και νεοφυών επιχειρήσεων,
- παρεμβάσεις για την απασχόληση, την κοινωνική ένταξη και την καταπολέμηση της φτώχειας,
- επενδύσεις σε ενεργειακή απόδοση, περιβαλλοντική προστασία και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή,
- ολοκληρωμένες χωρικών παρεμβάσεων (ΣΒΑΑ, ΤΑΠΤοΚ).

Οι παρεμβάσεις αυτές σχεδιάστηκαν με τρόπο που να καλύπτουν ανάγκες περιφερειακής κλίμακας, ενώ έργα εθνικού χαρακτήρα, συστημικές μεταρρυθμίσεις και μεγάλης κλίμακας υποδομές υλοποιήθηκαν μέσω των αντίστοιχων Τομεακών Προγραμμάτων της περιόδου.

Η Θεωρία Αλλαγής του Προγράμματος βασίζεται στις ακόλουθες αιτιώδεις υποθέσεις / **μηχανισμούς αλλαγής (Mechanisms of change)**:

- Η παροχή χρηματοδότησης και υποστηρικτικών δομών προς επιχειρήσεις ενεργοποιεί επενδυτική δραστηριότητα και ενισχύει την ικανότητα καινοτομίας.
- Η σύνδεση έρευνας και παραγωγής βελτιώνει τη διάχυση της γνώσης και την παραγωγικότητα.
- Οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης και κοινωνικής ένταξης βελτιώνουν τη δυνατότητα πρόσβασης ευάλωτων ομάδων στην αγορά εργασίας.
- Οι επενδύσεις σε περιβαλλοντικές και ενεργειακές υποδομές μειώνουν το περιβαλλοντικό αποτύπωμα και αυξάνουν την ανθεκτικότητα των περιοχών.
- Οι ολοκληρωμένες χωρικές παρεμβάσεις ενισχύουν τη συνέργεια μεταξύ τομεακών πολιτικών και βελτιώνουν τη συνοχή των αποτελεσμάτων.

Οι παρεμβάσεις του Προγράμματος οδήγησαν στην παραγωγή απτών **εκροών (Outputs)**, όπως: αριθμός επιχειρήσεων που υποστηρίχθηκαν, έργα υποδομής που υλοποιήθηκαν, ωφελούμενοι από δράσεις απασχόλησης και κοινωνικής ένταξης, αστικές και αγροτικές περιοχές που καλύφθηκαν από ολοκληρωμένες στρατηγικές. Οι εκροές αυτές αποτυπώνονται στους κοινούς και ειδικούς δείκτες εκροών του Προγράμματος.

Η ενεργοποίηση των μηχανισμών αλλαγής αναμένεται να οδηγήσει σε **Αποτελέσματα (Outcomes)**: βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων, αύξηση της απασχόλησης και της κοινωνικής ένταξης, βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και της προστασίας και βιώσιμης διαχείρισης φυσικών πόρων, ενίσχυση της εδαφικής και κοινωνικής συνοχής.

Τα αποτελέσματα αυτά μετρώνται μέσω των δεικτών αποτελέσματος του ΕΠ.

Σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα, η Θεωρία Αλλαγής του Προγράμματος (**Μακροπρόθεσμες επιπτώσεις / Impacts**) υποθέτει ότι:

- η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας θα παρουσιάσει ενισχυμένη αναπτυξιακή δυναμική,
- θα βελτιωθεί η ανθεκτικότητα της τοπικής οικονομίας,
- θα περιοριστούν οι κοινωνικές και χωρικές ανισότητες,
- θα επιτευχθεί βιώσιμη ανάπτυξη με ισορροπία μεταξύ οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών διαστάσεων.

Η βασική αντιπαραθετική υπόθεση (Counterfactual assumption) της Θεωρίας Αλλαγής είναι ότι, απουσία του Επιχειρησιακού Προγράμματος, οι παραπάνω εξελίξεις: (1) θα ήταν βραδύτερες, (2) θα είχαν μικρότερη ένταση, ή (3) δεν θα είχαν επιτευχθεί στον ίδιο βαθμό ή στον ίδιο χρόνο, δεδομένων

των περιορισμών χρηματοδότησης, θεσμικής ικανότητας και συντονισμού πολιτικών. Η παρούσα αξιολόγηση αξιοποιεί τη Θεωρία Αλλαγής ως ένα αναλυτικό πλαίσιο ερμηνείας των αποτελεσμάτων για την ποιοτική και, όπου είναι δυνατό, ποσοτική εκτίμηση των επιπτώσεων, για τη διαμόρφωση τεκμηριωμένων αντιπαραθετικών σεναρίων στο πλαίσιο της θεωρητικά θεμελιωμένης αξιολόγησης.

Η ανακατασκευή της Θεωρίας της Αλλαγής δεν ξεκινά «από το μηδέν», αλλά αξιοποιεί συστηματικά:

- τη **λογική παρέμβασης** του Ε.Π. (Άξονες / Ειδικοί Στόχοι – ανάγκες / προβλήματα – δείκτες αποτελέσματος),
- τα επίσημα προγραμματικά κείμενα (Σχέδιο Αξιολόγησης, περιγραφές παρεμβάσεων),
- την **ανάλυση συνάφειας** (για τεκμηρίωση/επικαιροποίηση αναγκών, όπου χρειάζεται).

Όπως ορίζει το θεωρητικό πλαίσιο, «**η θεωρία της αλλαγής μπορεί να οριστεί ως μια περιγραφή του συνόλου των παραδοχών** που εξηγούν τόσο τα βήματα που οδηγούν στον μακροπρόθεσμο στόχο όσο και τις συνδέσεις μεταξύ δραστηριοτήτων και αποτελεσμάτων». Με βάση αυτό, για κάθε υποενότητα από την 6.3.1 έως και την 6.3.10, θα αναπτυχθεί συνοπτικός χάρτης ΤοC.²⁷ Αξίζει να σημειωθεί και η οριοθέτηση του ΕΠ στο ευρύτερο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014–2020. Το ΕΠ λειτουργεί συμπληρωματικά προς τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, με διακριτό περιφερειακό προσανατολισμό και χωρική στόχευση.

Η οριοθέτηση μεταξύ του ΕΠ και των τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2014–2020 βασίζεται στον διαχωρισμό κλίμακας, θεματικού αντικειμένου και επιπέδου παρέμβασης, ώστε να διασφαλίζεται η συμπληρωματικότητα και η αποφυγή επικαλύψεων χρηματοδότησης. Το ΕΠ επικεντρώνεται σε παρεμβάσεις περιφερειακής και τοπικής κλίμακας, με έμφαση σε χωρικά στοχευμένες δράσεις, αστικές παρεμβάσεις και ενίσχυση του παραγωγικού ιστού της Περιφέρειας. Αντιθέτως, έργα εθνικής εμβέλειας ή μεγάλης κλίμακας χρηματοδοτούνται από τα αντίστοιχα τομεακά Προγράμματα, όπως το ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» (ΕΠΑνΕΚ) για μεγάλες υποδομές ΕΤΑΚ, ΤΠΕ και στήριξη ΜΜΕ, το ΕΠ «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη» (ΥΜΕΠΕΡΑΑ) και το Ταμείο Συνοχής για μεγάλες μεταφορικές και περιβαλλοντικές υποδομές, το ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού – Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» για δράσεις απασχόλησης και κοινωνικής ένταξης, το ΕΠ «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα» για διοικητικές μεταρρυθμίσεις, καθώς και τα Προγράμματα «Αγροτική Ανάπτυξη» και «Θάλασσα και Αλιεία» για τομεακές παρεμβάσεις στον πρωτογενή τομέα. Η κατανομή αυτή, όπως αποτυπώνεται στην αρχιτεκτονική του ΕΣΠΑ 2014–2020, διασφαλίζει συνέργειες μεταξύ περιφερειακού και εθνικού επιπέδου και ενισχύει τη συνεκτική υλοποίηση της αναπτυξιακής στρατηγικής της Περιφέρειας (Επιχειρησιακό, 7η αναθεώρηση). Σε σχέση με τους Θεματικούς Στόχους (ΘΣ) των ΕΔΕΤ 2014–2020 όσο και στην κλίμακα των παρεμβάσεων, το ΕΠ ενεργοποιεί τους ΘΣ 1–10 σε περιφερειακό επίπεδο, με έμφαση σε χωρικά στοχευμένες και τοπικής εμβέλειας παρεμβάσεις, ενώ παρεμβάσεις εθνικής κλίμακας ή συστημικού χαρακτήρα υλοποιούνται μέσω των αντίστοιχων τομεακών ΕΠ (π.χ. ΕΠΑνΕΚ, ΥΜΕΠΕΡΑΑ, ΑΝΑΔΕΔΒΜ, Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα). Ο ΘΣ 11 υλοποιείται αποκλειστικά από το τομεακό πρόγραμμα, σύμφωνα με την αρχιτεκτονική του ΕΣΠΑ 2014–2020. Η κατανομή αυτή διασφαλίζει συμπληρωματικότητα, συνέργειες και αποφυγή επικαλύψεων χρηματοδότησης.

---

²⁷ Ο Πίνακας, ο οποίος αποτυπώνει τη λογική παρέμβασης του Προγράμματος σε επίπεδο Άξονα και Ειδικού Στόχου, βρίσκεται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ (για λογους συντομίας της παρουσίασης, ο ενδιαφερομενος αναγνώστης μπορεί να ανατρέξει εκεί).

6.3 Αποτίμηση επιπτώσεων

Στην παρούσα ενότητα θα γίνει μια απόπειρα να συγκεντρωθούν, να επεξεργαστούν και να παρουσιαστούν με αξιολογικό τρόπο, τα δεδομένα και οι πληροφορίες που αφορούν τα αποτελέσματα και επιπτώσεις της εφαρμογής του ΕΠ. Η αποτίμηση των επιπτώσεων του Επιχειρησιακού Προγράμματος βασίζεται σε θεωρητικά θεμελιωμένη προσέγγιση (Theory-Based Evaluation), η οποία αξιοποιεί τη λογική παρέμβασης του Προγράμματος και τη Θεωρία Αλλαγής που αυτή ενσωματώνει. Στο πλαίσιο αυτό, οι παρατηρούμενες μεταβολές στους δείκτες εκρών και αποτελέσματος ερμηνεύονται μέσω της ανάλυσης πλαισίου–μηχανισμών–εκβάσεων (Context–Mechanism–Outcome), όπως προβλέπει η ρεαλιστική αξιολόγηση, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τα διαθέσιμα ποσοτικά στοιχεία όσο και τα ποιοτικά ευρήματα από τις επιμέρους αξιολογήσεις.»

6.3.1 Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα στην ΠΚΜ με έμφαση στην αξιοποίηση και την παραγωγή γνώσης και καινοτομίας

Όπως προέκυψε από την αξιολόγηση της συνάφειας και της επικαιρότητας της λογικής της παρέμβασης (Παραδοτέο 1), ο ΑΠ1 ανταποκρίνεται σε διαρθρωτικές αδυναμίες του περιφερειακού συστήματος έρευνας και καινοτομίας, οι οποίες σχετίζονται με τη χαμηλή ένταση ιδιωτικής δαπάνης E&A, την περιορισμένη διασύνδεση της ερευνητικής δραστηριότητας με το παραγωγικό προφίλ της Περιφέρειας και τη δυσκολία μετατροπής της παραγόμενης γνώσης σε ανταγωνιστικά προϊόντα και υπηρεσίες. Παράλληλα, η λογική παρέμβασης του ΑΠ1 εμφανίζεται συνεπής με τις προτεραιότητες της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) και διατηρεί την επικαιρότητά της καθ' όλη τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου.

Για τον ΕΣ 1α1, τα διαθέσιμα αξιολογικά ευρήματα τεκμηριώνουν ενεργοποίηση παρεμβάσεων ενίσχυσης ερευνητικών υποδομών και χρηματοδότησης εφαρμοσμένης έρευνας σε τομείς προτεραιότητας της RIS3. Η υλοποίηση σχετικών εργαλείων ενίσχυσε τη λειτουργική ικανότητα του περιφερειακού οικοσυστήματος έρευνας και συνέβαλε στη βελτίωση των συνθηκών παραγωγής γνώσης. Στο πλαίσιο της theory-based προσέγγισης, τα στοιχεία αυτά ερμηνεύονται ως τεκμήρια ενεργοποίησης μηχανισμών ενίσχυσης της ερευνητικής ικανότητας και όχι ως αποδεικτικά αποκλειστικής αιτιώδους επίδρασης. Στο πλαίσιο της προαναφερθείσας θεωρητικά θεμελιωμένης αξιολόγησης, τα παραπάνω ευρήματα ερμηνεύονται ως ένδειξη συμβολής του Προγράμματος στη διαρθρωτική ενδυνάμωση του περιφερειακού οικοσυστήματος έρευνας και καινοτομίας, χωρίς ωστόσο να μπορεί να απομονωθεί πλήρως η επίδραση εξωγενών παραγόντων (εθνικές πολιτικές E&A, μακροοικονομικές συνθήκες) και επομένως κάθε αιτιώδης επίδραση δεν είναι ασφαλές να τεκμηριωθεί.

Για τον ΕΣ 1β1, η αποτίμηση εστιάζει στη λογική παρέμβασης που επιδίωξε τη μείωση του επενδυτικού ρίσκου και την ενίσχυση της καινοτομικής δραστηριότητας των επιχειρήσεων μέσω στοχευμένων χρηματοδοτικών εργαλείων. Η ενεργοποίηση των σχετικών δράσεων τεκμηριώνει την προσπάθεια ενίσχυσης της επιχειρηματικής E&A και της αξιοποίησης της γνώσης. Ωστόσο, η παρούσα αξιολόγηση δεν αποδίδει μονοσήμαντα τις μεταβολές των σχετικών περιφερειακών μεγεθών στις παρεμβάσεις του ΠΕΠ, δεδομένου ότι οι δείκτες αποτελέσματος αποτυπώνουν ευρύτερες κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις.

Για τον ΕΣ 1β2, οι επιπτώσεις εντοπίζονται κυρίως σε θεσμικό και συστημικό επίπεδο. Η ενεργοποίηση εργαλείων της RIS3, η προώθηση συνεργατικών σχηματισμών και η δημιουργία μηχανισμών παρακολούθησης και συντονισμού συνιστούν παρεμβάσεις που επηρεάζουν τη διακυβέρνηση και τη λειτουργία του περιφερειακού οικοσυστήματος καινοτομίας. Παράλληλα, καταγράφεται ωρίμανση συνεργασιών μεταξύ ερευνητικών φορέων και επιχειρήσεων, αν και μέρος της υλοποίησης και των αναμενόμενων αποτελεσμάτων μεταφέρθηκε στην επόμενη προγραμματική περίοδο.

Πίνακας 69 Αποτελεσματα Ρεαλιστικής Αξιολόγησης

ΑΞ01 - Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας	Ανάγκη – Πρόβλημα/ Αιτιολόγηση της επιλογής	Δράση	Αποτέλεσμα / Μηχανισμού
<p>1α) Ενίσχυση των υποδομών έρευνας και καινοτομίας (Ε&Κ) και των ικανοτήτων ανάπτυξης αριστείας στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας και της προαγωγής των κέντρων ικανότητας, ιδίως των κέντρων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος</p>	<p>Η Στρατηγική «ΕΥΡΩΠΗ 2020» έχει ως στόχο την αύξηση των δαπανών για Ε&Α στο 3% του ΑΕΠ της ΕΕ. Επίσης, το ΕΠΜ στοχεύει στην αύξηση του ποσοστού αυτού για τη χώρα στο 2%. Η ΠΚΜ απέχει σημαντικά από τους στόχους αυτούς. Οι δομές και υποδομές Ε&Α της Περιφέρειας δοκιμάζονται από τη μείωση της χρηματοδότησης για εξοπλισμούς και ερευνητικά προγράμματα, τη μείωση του ερευνητικού προσωπικού, του braindrain, της μείωσης της χρηματοδότησης των ΑΕΙ/ΤΕΙ κ.α.</p> <p>Διαπιστώνεται έλλειψη διασύνδεσης - συσχέτισης της έρευνας με το παραγωγικό προφίλ της ΠΚΜ. Περιλαμβάνεται στις προτεραιότητες των Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Εταιρικό Σύμφωνο με την Ελλάδα</p>	<p>1α.1 Ενίσχυση Δημόσιων υποδομών έρευνας και καινοτομίας</p>	<p>Αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός των ερευνητικών υποδομών της Περιφέρειας και ενίσχυση της ικανότητας παραγωγής εφαρμοσμένης γνώσης σε τομείς προτεραιότητας της RIS3, σε συνδυασμό με ενεργοποίηση μηχανισμών στήριξης της καινοτομικής δραστηριότητας των επιχειρήσεων μέσω εργαλείων συνεργασίας και κουπονιών καινοτομίας, με στόχο τη βελτίωση της διασύνδεσης έρευνας και παραγωγής. Επίσης, ενισχυθηκε η θεσμική ωριμότητα. Επιπλέον, τα αποτελεσματα του μηχανισμού είναι κυρίως έμμεσα /δομικά /μεσο-μακροπρόθεσμα, με ισχυρότερη επίδοση σε εκροές από ό,τι σε αποτελέσματα. Η οριζόντια αξιολόγηση RIS3 επιβεβαιώνει ότι η παρέμβαση συνέβαλε κυρίως στη θεσμική ωριμότητα της τετραπλής έλικας και στη δημιουργία/λειτουργία μηχανισμών παρακολούθησης, ενώ η χωρική διάχυση περιορίστηκε λόγω συγκέντρωσης πόρων στην ΠΕ Θεσσαλονίκης και της σχετικά χαμηλής χρηματοδοτικής έντασης.</p>
<p>ΑΞ01</p> <p>1β) Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ, ανάπτυξης δεσμών και συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων έρευνας και ανάπτυξης και του τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης, ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, στη μεταφορά τεχνολογίας, στην κοινωνική καινοτομία, στην οικολογική καινοτομία, στις εφαρμογές παροχής δημόσιων υπηρεσιών, στην ενθάρρυνση της ζήτησης, στη δικτύωση, στα συμπλέγματα φορέων και στην ανοιχτή καινοτομία μέσω ευφυσούς εξειδίκευσης, καθώς και στήριξης της τεχνολογικής και εφαρμοσμένης έρευνας, πιλοτικών γραμμών, ενεργειών έγκαιρης επικύρωσης προϊόντων, προηγμένων ικανοτήτων παραγωγής και πρώτης παραγωγής ειδικά σε βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής και διάδοση των τεχνολογιών γενικής εφαρμογής</p>	<p>Υπάρχουν μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης της παραγωγής και διάθεσης προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, ιδιαιτέρως από ΜΜΕ.</p> <p>Υπάρχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης της παραγωγικότητας στις επιχειρήσεις των κλάδων προτεραιότητας της RIS3 με υιοθέτηση λύσεων ΤΠΕ</p> <p>Εφαρμογές στο πεδίο του ηλεκτρονικού εμπορίου θα συνέβαλαν στην αύξηση της εξωστρέφειας των ΜΜΕ, καθώς και στην αξιοποίηση νέων επιχειρηματικών μοντέλων μέσω του Διαδικτύου.</p> <p>Η ενίσχυση της χρήσης προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ θα συνέβαλε και στην αύξηση της προσφοράς από τις τοπικές επιχειρήσεις του κλάδου που εμπλέκονται στην παραγωγή και διάθεση προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ.</p>	<p>1β.1 Μηχανισμός Υποστήριξης Οικοσυστήματος Καινοτομίας & Επιχειρηματικότητας</p> <p>1β.2 Επενδυτικά Σχέδια Καινοτομίας, Έρευνας και Ανάπτυξης των Επιχειρήσεων της Κεντρικής Μακεδονίας</p> <p>1β.3 Κουπόνια καινοτομίας για πολύ μικρές, μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις</p>	<p>1β.1 Μηχανισμός Υποστήριξης Οικοσυστήματος Καινοτομίας & Επιχειρηματικότητας</p> <p>1β.2 Επενδυτικά Σχέδια Καινοτομίας, Έρευνας και Ανάπτυξης των Επιχειρήσεων της Κεντρικής Μακεδονίας</p> <p>1β.3 Κουπόνια καινοτομίας για πολύ μικρές, μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις</p>

Η αποδελτίωση των διαθέσιμων εκθέσεων των προηγούμενων αξιολογήσεων (οριζόντιων και ειδικών) αξιοποιήθηκε για την τεκμηρίωση των παραπάνω διαπιστώσεων και την ανακατασκευή της Θεωρίας Αλλαγής του ΑΠ1. Η ανάλυση αναδεικνύει ότι οι επιδράσεις εκδηλώνονται κυρίως μέσω μηχανισμών ενίσχυσης της ερευνητικής ικανότητας, της θεσμικής οργάνωσης και της λειτουργίας συνεργατικών σχηματισμών, ενώ οι άμεσες οικονομικές επιδράσεις απαιτούν μεγαλύτερο χρονικό ορίζοντα για την πλήρη εκδήλωσή τους. Συνολικά, ο ΑΠ1 εκτιμάται ότι ενίσχυσε τη διαρθρωτική ενίσχυση του περιφερειακού συστήματος έρευνας και καινοτομίας, κυρίως μέσω θεσμικών και λειτουργικών μεταβολών στο οικοσύστημα RIS3. Η έκταση των επιπτώσεων στην επιχειρηματική καινοτομία και στην ανταγωνιστικότητα συνδέεται με παράγοντες κλίμακας χρηματοδότησης, χωρικής συγκέντρωσης πόρων και χρονικών υστερήσεων στην εκδήλωση αποτελεσμάτων, γεγονός που επιβεβαιώνει τη σταδιακή και μακροπρόθεσμη φύση των σχετικών μετασχηματισμών. Οι επιπτώσεις στην επιχειρηματική καινοτομία τεκμηριώνονται κυρίως μέσω των θεσμικών και λειτουργικών μεταβολών που καταγράφονται στις διαθέσιμες αξιολογήσεις, ιδίως ως προς την ενεργοποίηση συνεργατικών σχηματισμών, τη δημιουργία μηχανισμών διακυβέρνησης της RIS3 και την ενίσχυση ερευνητικών υποδομών. Η εκδήλωση οικονομικών αποτελεσμάτων εκτιμάται ότι απαιτεί μεγαλύτερο χρονικό ορίζοντα, δεδομένης της φύσης των παρεμβάσεων.

Πίνακας 70 Πίνακας αποδελτίωσης επιπτώσεων για ΑΠ1 (ΕΣ 1α1, 1β1, 1β2)

ΕΣ (ΑΠ1)	Τύπος επίπτωσης	Τεκμηριωμένη επίπτωση/εύρημα
1α1	Ενίσχυση ερευνητικών υποδομών & ικανότητας	Αποτυπώνεται η ενεργοποίηση εργαλείου ενίσχυσης ερευνητικών δραστηριοτήτων σε Πανεπιστήμια/Ερευνητικά Κέντρα (ΕΠ4) για εφαρμοσμένη/στοχευμένη έρευνα σε πεδία RIS3. Ενίσχυση παραγωγικής βάσης γνώσης
1β2	Θεσμική/συστημική επίπτωση (governance της RIS3)	Δημιουργήθηκε Μηχανισμός Παρακολούθησης & Αποτίμησης των παρεμβάσεων της RIS3 (ως αποτέλεσμα δράσης/εργαλείου), με στόχο παροχή πληροφοριών για φυσικό/οικονομικό αντικείμενο και υποστήριξη στρατηγικής λήψης αποφάσεων (δομές συντονισμού RIS3 κ.λπ.).
	Ενεργοποίηση συνεργασιών/οικοσυστήματος – αλλά με περιορισμούς υλοποίησης	Στο πλαίσιο του ΕΣ 1β2 η αξιολόγηση καταγράφει ότι ένα εργαλείο ενεργοποιήθηκε και υπερέκλυσε προβλέψεις, όμως η υλοποίηση των έργων μεταφέρθηκε στην επόμενη ΠΠ (2021–2027) λόγω χρονικών περιορισμών άρα η επίδραση είναι κυρίως ενεργοποίηση / δέσμευση / ωρίμανση, όχι πλήρης επίπτωση εντός 2014–2020.
	Έμμεση στήριξη μεταφοράς τεχνολογίας μέσω clusters	Η αξιολόγηση περιγράφει εργαλείο “έμμεσης στήριξης μεταφοράς τεχνολογίας” μέσω πρόσκλησης για συνεργατικούς σχηματισμούς (clusters), ως απάντηση στην έλλειψη οικονομικών κλίμακας στη μεταφορά/αξιοποίηση τεχνολογίας.
	Ποιοτικό εύρημα για αποτελεσματικότητα (κριτικό)	Παρότι ενεργοποιήθηκαν συστάδες, αναφέρεται ότι υπήρξε δυσκολία εκτέλεσης των έργων από τις ενταγμένες συστάδες καινοτομίας-γνώσης περιορισμός στην πραγματική “επίπτωση” εντός περιόδου.
οριζόντια	Χωρική συγκέντρωση πόρων RIS3 (χωρική διάσταση επίπτωσης/άνισες ωφέλειες)	Η αξιολόγηση τεκμηριώνει ότι η ΠΕ Θεσσαλονίκης συγκεντρώνει άνω του 89% της δημόσιας δαπάνης των ενταγμένων έργων RIS3, εν μέρει επειδή εκεί εδρεύουν ΑΕΙ που ενισχύονται ως φορείς παραγωγής γνώσης.
	Επάρκεια/ένταση χρηματοδότησης (κριτικό συμπέρασμα)	η ένταση χρηματοδότησης του ΠΕΠ σε σχέση με το δυναμικό του οικοσυστήματος δεν ήταν επαρκής.
Πλαίσιο	Δομικός περιορισμός μετασχηματισμού γνώσης σε ανταγωνιστικότητα	Το προγραμματικό έγγραφο περιγράφει ότι η ΠΚΜ έχει ισχυρά χαρακτηριστικά στην προσφορά γνώσης/ανθρώπινους πόρους, αλλά δεν έχει μετασχηματίσει αυτά τα χαρακτηριστικά σε οικονομικούς πόρους/ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, ενώ οι ΜΜΕ έχουν χαμηλή ένταση Ε&Α/καινοτομίας.

Πηγή (Innovatia Systems., 2023; Innovatia Systems, 2023)

Τα ευρήματα της ανάλυσης επιβεβαιώνουν ότι οι επιπτώσεις του ΑΠ1 εκδηλώνονται κυρίως μέσω μηχανισμών ενίσχυσης της ερευνητικής ικανότητας και της διακυβέρνησης του οικοσυστήματος καινοτομίας, παρά μέσω άμεσων και μετρήσιμων οικονομικών αποτελεσμάτων εντός της

προγραμματικής περιόδου. Η εικόνα αυτή είναι συνεπής με το πλαίσιο συνάφειας της παρέμβασης και με τη ρεαλιστική αξιολόγηση, καθώς οι διαρθρωτικές αδυναμίες που επιχειρεί να αντιμετωπίσει ο ΑΠ1 προϋποθέτουν παρεμβάσεις μακροπρόθεσμου χαρακτήρα και σταδιακή ενεργοποίηση των μηχανισμών αλλαγής.

Η αποτίμηση των επιπτώσεων του ΑΠ1 δείχνει ότι το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας συνέβαλε στην ενεργοποίηση εργαλείων που υποστήριξαν την εφαρμοσμένη έρευνα σε πεδία της RIS3, κυρίως μέσω ενίσχυσης ερευνητικών υποδομών σε ΑΕΙ/Ερευνητικά Κέντρα και αντίστοιχων παρεμβάσεων (ΕΠ4). Παράλληλα, τεκμηριώνεται θεσμική/συστημική επίπτωση μέσω της δημιουργίας Μηχανισμού Παρακολούθησης και Αποτίμησης των παρεμβάσεων της RIS3, ο οποίος λειτουργεί ως κόμβος πληροφόρησης και υποστήριξης στρατηγικής λήψης αποφάσεων. Ωστόσο, για τον ΕΣ 1β2 καταγράφονται περιορισμοί υλοποίησης (μεταφορά έργων στην επόμενη προγραμματική περίοδο λόγω χρονικών περιορισμών) και δυσκολίες εκτέλεσης από συνεργατικούς σχηματισμούς, γεγονός που περιορίζει την πλήρη ανάπτυξη των επιπτώσεων εντός της ΠΠ 2014–2020. Επιπλέον, η ένταση χρηματοδότησης κρίνεται μη επαρκής σε σχέση με το δυναμικό του οικοσυστήματος, ενώ η χωρική κατανομή των σχετικών πόρων εμφανίζεται έντονα συγκεντρωμένη στη Θεσσαλονίκη, επηρεάζοντας τη διάχυση ωφελειών στην υπόλοιπη Περιφέρεια (Innovatia Systems, 2023).

Η αποτίμηση των επιπτώσεων του ΑΠ1 δείχνει ότι το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας συνέβαλε κυρίως μέσω θεσμικών και λειτουργικών μεταβολών στο περιφερειακό οικοσύστημα καινοτομίας. Ειδικότερα, «το αποτέλεσμα της δράσης ήταν η δημιουργία ενός Μηχανισμού Παρακολούθησης και Αποτίμησης των παρεμβάσεων της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης» (Innovatia Systems, 2023), ενώ «ο στόχος του μηχανισμού είναι η παροχή πληροφοριών σχετικά με τη φυσική και οικονομική υλοποίηση των παρεμβάσεων της RIS3». Παράλληλα, η χωρική διάσταση της παρέμβασης συνδέεται με τάσεις συγκέντρωσης του δυναμικού καινοτομίας, καθώς «Η Θεσσαλονίκη εμφανίζεται να λειτουργεί ως πόλος συγκέντρωσης καινοτομίας» (Innovatia Systems., 2023), στοιχείο που επηρεάζει τη διάχυση των ωφελειών στην υπόλοιπη Περιφέρεια. Συνεπώς, οι επιπτώσεις του ΑΠ1 εκδηλώνονται κυρίως σε θεσμικό και συστημικό επίπεδο, με μακροπρόθεσμο ορίζοντα και με ένταση που επηρεάζεται από παράγοντες κλίμακας, χωρικής συγκέντρωσης και χρονικών υστερήσεων.

6.3.2 Δυναμικό καινοτομίας της ΠΚΜ, ψηφιακός μετασχηματισμός και αλληλεπιδράσεις με την επιχειρηματικότητα και τη δημόσια διοίκηση

Η αποτίμηση των επιπτώσεων στο δυναμικό καινοτομίας της ΠΚΜ και στις αλληλεπιδράσεις του με την επιχειρηματικότητα και τη δημόσια διοίκηση εξετάζεται στο πλαίσιο των παρεμβάσεων που υλοποιήθηκαν κυρίως μέσω του ΑΠ2, οι οποίες, αξιοποιώντας τις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, λειτούργησαν ως μηχανισμός διάχυσης, αξιοποίησης και λειτουργικής διασύνδεσης της παραγόμενης γνώσης. Στο πλαίσιο αυτό, η αξιολόγηση δεν εστιάζει στη δημιουργία νέας γνώσης, αλλά στον βαθμό στον οποίο οι παρεμβάσεις ΤΠΕ διευκόλυναν τη συνεργασία, την ανταλλαγή πληροφορίας και την εφαρμογή της γνώσης από ακαδημαϊκούς και ερευνητικούς φορείς προς τις επιχειρήσεις και τη δημόσια διοίκηση.

Όπως προκύπτει από την αξιολόγηση της συνάφειας και της επικαιρότητας της λογικής της παρέμβασης, ο ΑΠ2 ανταποκρίνεται σε διαρθρωτικές αδυναμίες της ΠΚΜ που αφορούν τη χαμηλή ψηφιακή ωριμότητα των επιχειρήσεων, ιδίως των ΜΜΕ, και τον περιορισμένο βαθμό ανάπτυξης και αξιοποίησης εφαρμογών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Στο πλαίσιο αυτό, οι παρεμβάσεις του ΑΠ2

κατευθύνθηκαν ως επί το πλείστον σε δράσεις για τη διάχυση, τη χρήση και τη λειτουργική αξιοποίηση των ΤΠΕ ως οριζόντιου μηχανισμού υποστήριξης της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας και της δημόσιας διοίκησης.

Ιδίως, η ενεργοποίηση 1.206 μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων μέσω δράσεων «Κουπονιών Τεχνολογίας» υποδηλώνει ευρεία διάχυση της ψηφιακής υιοθέτησης σε περιφερειακό επίπεδο. Παράλληλα, η υλοποίηση έργων αναβάθμισης ψηφιακών υπηρεσιών δημόσιων φορέων και διαλειτουργικότητας πληροφοριακών συστημάτων Δήμων ενισχύει τη θεσμική και λειτουργική ικανότητα της δημόσιας διοίκησης. Η γεωγραφική διασπορά παρεμβάσεων σε πόλεις (μέσω των ΣΒΑΑ) και η ενίσχυση πληροφοριακών συστημάτων επιμελητηρίων συνιστούν στοιχεία λειτουργικής διασύνδεσης του οικοσυστήματος επιχειρηματικότητας και διοίκησης. Τα παραπάνω υποδεικνύουν ενεργοποίηση μηχανισμών ψηφιακής ωρίμανσης και θεσμικής αναβάθμισης, με επιδράσεις που εκδηλώνονται κυρίως σε λειτουργικό και συστημικό επίπεδο. Το πλαίσιο αυτό επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο εκδηλώνονται οι επιπτώσεις του ΑΠ2 και εξηγεί γιατί αυτές αποτυπώνονται κυρίως σε θεσμικό και λειτουργικό επίπεδο, με έμμεσο και μακροπρόθεσμο χαρακτήρα. Η ανάλυση της λογικής παρέμβασης του ΑΠ2 καταδεικνύει ότι οι παρεμβάσεις ενεργοποίησαν σε σημαντικό βαθμό μηχανισμούς ψηφιακής υιοθέτησης και θεσμικής αναβάθμισης.

Επιπρόσθετα, πραγματοποιήθηκε συστηματική αποδελτίωση των συμπερασμάτων των διαθέσιμων αξιολογικών παραδοτέων που σχετίζονται με τον ΑΠ2, με στόχο τον εντοπισμό και τη σύνθεση τεκμηριωμένων επιπτώσεων που δεν αποτυπώνονται άμεσα στους δείκτες εκρών και αποτελέσματος. Τα ευρήματα της αποδελτίωσης (Πίνακας 71) επιβεβαιώνουν ότι οι επιπτώσεις του ΑΠ2 εκδηλώνονται κυρίως μέσω μηχανισμών ενίσχυσης της ψηφιακής ωρίμανσης, της λειτουργικής αναβάθμισης της δημόσιας διοίκησης και της διασύνδεσης του οικοσυστήματος καινοτομίας, παρά μέσω άμεσων μακροοικονομικών αποτελεσμάτων.

Για τον ΕΣ 2β1, η ποσοτική αποτύπωση των αποτελεσμάτων δείχνει σημαντική υπέρβαση των στόχων εκρών, με ευρεία συμμετοχή επιχειρήσεων, κυρίως μικρομεσαίων, σε δράσεις ενίσχυσης της ζήτησης για ΤΠΕ. Η εξέλιξη αυτή υποδηλώνει ενεργοποίηση μηχανισμών ψηφιακής υιοθέτησης και ενίσχυση της ψηφιακής ωρίμανσης των επιχειρήσεων. Ωστόσο, η εξέλιξη του δείκτη αποτελέσματος που αφορά την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία των επιχειρήσεων ΤΠΕ δεν παρουσιάζει αντίστοιχη θετική μεταβολή κατά την περίοδο αναφοράς.

Πίνακας 71 Μηχανισμός ρεαλιστικής αξιολόγησης ΑΠ02

ΑΞ02 - Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών	Ανάγκη – Πρόβλημα/ Αιτιολόγηση της επιλογής	Δράση / Μηχανισμός	Αναμενόμενο αποτέλεσμα μηχανισμού	
<p>ΑΠ02</p>	<p>2β) Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ και του ηλεκτρονικού εμπορίου και της ενίσχυσης της ζήτησης για ΤΠΕ</p>	<ul style="list-style-type: none"> Χαμηλός βαθμός εφαρμογών ΤΠΕ για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση. Υπάρχουν μεγάλα περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης και αξιοποίησης των ΤΠΕ, σε εφαρμογές όπως e-gov, elearning, e-health, e-commerce, e-tourism, κ.α., για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της περιοχής και για την προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης. Περιλαμβάνεται στις προτεραιότητες για την Ελλάδα των Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Εταιρικό Σύμφωνο με της Ελλάδα. Η ΕΠ συνάδει με τους στόχους του νέου ΕΣΠΑ. 	<p>2β.1 Επενδυτικά Σχέδια για την παραγωγή προηγμένων προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ (Δεν ενεργοποιήθηκαν)</p> <p>2β.2 Κουπόνια τεχνολογίας ΤΠΕ για πολύ μικρές, μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις</p>	<p>Για την 2β.1 Δεν ενεργοποιήθηκε η δράση, δεν προκύπτει άμεσο αποτέλεσμα εντός της περιόδου. Για την 2β.2 Υιοθέτηση/αναβάθμιση ψηφιακών εφαρμογών και εξοπλισμού από πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ψηφιακή ωρίμανση ΜΜΕ), με άμεση βελτίωση βασικών ψηφιακών λειτουργιών (οργάνωση, επικοινωνία, e-services/e-commerce όπου εφαρμόζεται). Για 2γ.1 Ανάπτυξη/αναβάθμιση ψηφιακών υπηρεσιών δημόσιων φορέων σε πόλεις εκτός Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης, με βελτίωση της ηλεκτρονικής εξυπηρέτησης πολιτών και επιχειρήσεων (αύξηση online αλληλεπίδρασης) Για 2γ.2 Ενίσχυση της προσφοράς και ποιότητας ψηφιακών υπηρεσιών και πληροφοριακών συστημάτων δημόσιων φορέων, με άμεση βελτίωση εσωτερικών διαδικασιών (ταχύτερη διεκπεραίωση, μείωση διοικητικών βαρών) και καλύτερη πρόσβαση χρηστών σε υπηρεσίες. Για τη 2γ.3 Ανάπτυξη/αναβάθμιση ψηφιακών υπηρεσιών στην περιοχή ΣΒΑΑ της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης, με άμεση ενίσχυση της ψηφιακής εξυπηρέτησης, της διαλειτουργικότητας και της διαχείρισης αιτημάτων/δεδομένων σε μητροπολιτική κλίμακα.» Η υλοποίηση των δράσεων του ΑΞ02 είχε ως άμεσο αποτέλεσμα την ενίσχυση της προσφοράς και της χρήσης ψηφιακών εφαρμογών τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, με ενδιάμεση επίπτωση τη βελτίωση της ψηφιακής ωριμότητας της Περιφέρειας και τη δημιουργία προϋποθέσεων για αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Ανάπτυξη/αναβάθμιση ψηφιακών υπηρεσιών δημόσιων φορέων, με επίπτωση τη βελτίωση της διοικητικής αποτελεσματικότητας, τη μείωση διοικητικών βαρών και την ενίσχυση της διαφάνειας και της προσβασιμότητας των πολιτών σε δημόσιες υπηρεσίες.</p>
	<p>2γ) Ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ για ηλεκτρονική κυβέρνηση, ηλεκτρονική μάθηση, ηλεκτρονική ένταξη, ηλεκτρονικό πολιτισμό και ηλεκτρονική υγεία</p>	<ul style="list-style-type: none"> Χαμηλός βαθμός εφαρμογών ΤΠΕ για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση. Υπάρχουν μεγάλα περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης και αξιοποίησης των ΤΠΕ, σε εφαρμογές όπως e-gov, elearning, e-health, e-commerce, e-tourism, κ.α., για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της περιοχής και για την προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης. Περιλαμβάνεται στις προτεραιότητες για την Ελλάδα των Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Εταιρικό Σύμφωνο με της Ελλάδα. Η ΕΠ συνάδει με τους στόχους του νέου ΕΣΠΑ. 	<p>2γ.1 Ανάπτυξη / αναβάθμιση παρεχόμενων υπηρεσιών ΤΠΕ από Δημόσιους Φορείς στις περιοχές παρέμβασης των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) άλλων πόλεων της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, πλην της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης</p> <p>2γ.2 Ανάπτυξη / αναβάθμιση παρεχόμενων υπηρεσιών ΤΠΕ από Δημόσιους Φορείς</p> <p>2γ.3 Ανάπτυξη / αναβάθμιση παρεχόμενων υπηρεσιών ΤΠΕ από Δημόσιους Φορείς στην περιοχή παρέμβασης της Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης</p>	

Η διαφοροποίηση αυτή, μπορεί να ερμηνευθεί ως αποτέλεσμα διαρθρωτικών χαρακτηριστικών του κλάδου ΤΠΕ και εξωγενών μακροοικονομικών συνθηκών, οι οποίες περιόρισαν την εκδήλωση μετρήσιμων μακροοικονομικών επιπτώσεων εντός της προγραμματικής περιόδου. Υπό το πρίσμα αυτό, η επίπτωση του ΑΠ2 στον τομέα της επιχειρηματικότητας αποτιμάται κυρίως ως έμμεση και ενδιάμεση, καθώς αφορά τη δημιουργία προϋποθέσεων για ψηφιακό μετασχηματισμό και καινοτομία, παρά την άμεση αύξηση της οικονομικής απόδοσης του κλάδου. Οι παρεμβάσεις του ΕΣ 2γ1 αφορούσαν παρεμβάσεις με ευρύτερο θεσμικό και κοινωνικό αντίκτυπο, παρά το σχετικά περιορισμένο εύρος των παρεμβάσεων, που -εκ των προτέρων- είχαν σχεδιαστεί ως πιλοτικές. Αυτό, διότι παρεμβάσεις μεγαλύτερης κλίμακας είχαν χρηματοδοτηθεί από Εθνικά (Τομεακά) Προγράμματα. Η αύξηση του ποσοστού των πολιτών που αλληλεπιδρούν ηλεκτρονικά με δημόσιες αρχές αποτυπώνει βελτίωση της προσφοράς και της ποιότητας των ψηφιακών υπηρεσιών, καθώς και ενίσχυση της προσβασιμότητας και της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης.

Παράλληλα, οι αξιολογήσεις καταγράφουν μείωση διοικητικών βαρών και βελτίωση των εσωτερικών διαδικασιών των δημόσιων φορέων, γεγονός που συνιστά θεσμική επίπτωση με μακροπρόθεσμο χαρακτήρα. Οι ψηφιακές υποδομές και υπηρεσίες λειτούργησαν ως βασικός μηχανισμός υποστήριξης της διακυβέρνησης, της διαλειτουργικότητας και της διαφάνειας, ενισχύοντας τον ρόλο της δημόσιας διοίκησης ως διαμεσολαβητή μεταξύ γνώσης, επιχειρηματικότητας και κοινωνίας.

Πέραν των επιμέρους ειδικών στόχων, οι παρεμβάσεις του ΑΠ2 ανέδειξαν οριζόντιες συστημικές επιπτώσεις που αφορούν τη λειτουργική διασύνδεση του οικοσυστήματος καινοτομίας της Περιφέρειας. Οι ΤΠΕ αξιοποιήθηκαν ως υποδομή υποστήριξης της συνεργασίας μεταξύ ακαδημαϊκών και ερευνητικών φορέων, επιχειρήσεων και δημόσιας διοίκησης, ιδίως στο πλαίσιο της διακυβέρνησης και της παρακολούθησης της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3). Η συμβολή αυτή δεν αποτυπώνεται άμεσα σε ποσοτικούς δείκτες ανταγωνιστικότητας, ωστόσο συνιστά κρίσιμη ενδιάμεση επίπτωση, καθώς ενισχύει τη ροή πληροφορίας, τη διάχυση της γνώσης και την ικανότητα συντονισμένης λήψης αποφάσεων σε περιφερειακό επίπεδο.

Πίνακας 72 Πίνακας αποδελτίωσης επιπτώσεων για ΑΠ2 (ΕΣ 2β1, ΕΣ 2γ1)

ΕΣ (ΑΠ2)	Τύπος επίπτωσης	Τεκμηριωμένη επίπτωση / εύρημα
2β1	Ενεργοποίηση επιχειρήσεων & υιοθέτηση ΤΠΕ	Καταγράφεται ευρεία ενεργοποίηση επιχειρήσεων, κυρίως ΜΜΕ, μέσω δράσεων ενίσχυσης της ζήτησης ΤΠΕ (κουπόνια τεχνολογίας), με σημαντική υπέρβαση των στόχων εκροών. Η επίπτωση αφορά την υιοθέτηση ψηφιακών λύσεων και την ψηφιακή ωρίμανση επιχειρήσεων.
2β1	Έμμεση ενίσχυση καινοτομικού δυναμικού ΜΜΕ	Οι παρεμβάσεις ΤΠΕ λειτούργησαν υποστηρικτικά προς την καινοτομία επιχειρήσεων σε κλάδους RIS3, χωρίς όμως να τεκμηριώνεται άμεση μετατροπή της χρήσης ΤΠΕ σε αύξηση της ΑΠΑ του κλάδου.
2β1	Περιορισμένη μακροοικονομική επίπτωση (κριτικό εύρημα)	Παρά την ένταση παρεμβάσεων σε επίπεδο εκροών, η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία του κλάδου ΤΠΕ δεν αυξήθηκε, γεγονός που αποδίδεται σε διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του κλάδου και σε εξωγενείς συνθήκες.
2β.2	Έμμεση ενίσχυση καινοτομικού δυναμικού ΜΜΕ	Ευρεία υιοθέτηση ψηφιακών λύσεων από ΜΜΕ, αύξηση ψηφιακής ωρίμανσης/βασικών ψηφιακών ικανοτήτων. Υποστηρικτική επίπτωση προς καινοτομία/παραγωγικότητα (προϋποθέσεις για αξιοποίηση γνώσης/καινοτομίας), χωρίς άμεση τεκμηρίωση σε macro δείκτες.
2γ1	Θεσμική & λειτουργική επίπτωση στη δημόσια διοίκηση	Τεκμηριώνεται βελτίωση της προσφοράς ψηφιακών υπηρεσιών από δημόσιους φορείς περιφερειακής κλίμακας και αύξηση της ηλεκτρονικής αλληλεπίδρασης πολιτών με τη δημόσια διοίκηση.
2γ1	Βελτίωση προσβασιμότητας & ποιότητας υπηρεσιών	Οι παρεμβάσεις ΤΠΕ συνέβαλαν στη μείωση διοικητικών βαρών, στη βελτίωση της προσβασιμότητας και στην αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση πολιτών και επιχειρήσεων.
2γ3	Βελτίωση προσβασιμότητας & ποιότητας υπηρεσιών	Βελτίωση προσφοράς ψηφιακών υπηρεσιών, μείωση διοικητικών βαρών, αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση πολιτών/επιχειρήσεων.

ΕΣ (ΑΠ2)	Τύπος επίπτωσης	Τεκμηριωμένη επίπτωση / εύρημα
Οριζόντια	Διασύνδεση οικοσυστήματος καινοτομίας	Οι ψηφιακές υποδομές και υπηρεσίες λειτούργησαν ως μηχανισμός διασύνδεσης ακαδημαϊκών/ερευνητικών φορέων, επιχειρήσεων και δημόσιας διοίκησης, υποστηρίζοντας τη διακυβέρνηση και την παρακολούθηση της RIS3.

Πηγή Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Τεχνική Βοήθεια και Υποστήριξη Δικαιούχων», 2023; Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Τεχνική Βοήθεια και Υποστήριξη Δικαιούχων», 2024)

Η σύνθεση των ευρημάτων οδηγεί στην ακόλουθη συνολική αποτίμηση των επιπτώσεων του ΑΠ2. Οι παρεμβάσεις ΤΠΕ συνέβαλαν ουσιαστικά στη βελτίωση των συνθηκών ψηφιακής λειτουργίας της ΠΚΜ, με κυρίαρχες επιπτώσεις σε θεσμικό, λειτουργικό και συστημικό επίπεδο. Στον τομέα της επιχειρηματικότητας, οι επιπτώσεις αποτιμώνται κυρίως ως έμμεσες και ενδιάμεσες, καθώς η ευρεία ενεργοποίηση επιχειρήσεων και η υιοθέτηση ψηφιακών λύσεων δημιούργησαν προϋποθέσεις για καινοτομία και παραγωγικότητα, χωρίς όμως να μεταφραστούν σε άμεση αύξηση της Ακαθάριστη Προστιθέμενης Αξίας του κλάδου ΤΠΕ εντός της προγραμματικής περιόδου.

Στη δημόσια διοίκηση, οι επιπτώσεις είναι περισσότερο τεκμηριωμένες, καθώς καταγράφεται βελτίωση της προσφοράς και της ποιότητας ψηφιακών υπηρεσιών, ενίσχυση της ηλεκτρονικής αλληλεπίδρασης με τους πολίτες και μείωση διοικητικών βαρών. Οι αλλαγές αυτές συνιστούν θεσμικές επιπτώσεις με μακροπρόθεσμο χαρακτήρα, οι οποίες ενισχύουν τη λειτουργική αποτελεσματικότητα και τη διαφάνεια. Σε οριζόντιο επίπεδο, ο ΑΠ2 λειτούργησε ως υποστηρικτικός μηχανισμός διασύνδεσης του δυναμικού καινοτομίας της Περιφέρειας με την επιχειρηματικότητα και τη δημόσια διοίκηση, συμβάλλοντας στη διάχυση και αξιοποίηση της γνώσης και στη βελτίωση της περιφερειακής διακυβέρνησης. Συνολικά, οι επιπτώσεις του ΑΠ2 είναι έμμεσες και υποστηρικτικές, δημιουργώντας κρίσιμες προϋποθέσεις για την ενίσχυση της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας σε συνέργεια με άλλους Άξονες του Προγράμματος, ιδίως τον ΑΠ1.

Η εικόνα αυτή είναι συνεπής με τα ευρήματα των οριζόντιων αξιολογήσεων του Προγράμματος, σύμφωνα με τα οποία οι παρεμβάσεις του ΠΕΠ αποτυπώνονται κυρίως σε έμμεσες, θεσμικές και συστημικές επιπτώσεις, με υψηλή επίδοση σε δείκτες εκροών και περιορισμένη άμεση μεταβολή μακροοικονομικών δεικτών εντός της προγραμματικής περιόδου.

6.3.3 Επιπτώσεις του ΑΠ3 στην ανταγωνιστικότητα και εξωστρέφεια των ΜΜΕ της ΠΚΜ

Ο ΑΠ3 εστιάζει στη στήριξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας και στην ενίσχυση επιμέρους πτυχών της λειτουργίας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, σε ένα περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από μικρό μέγεθος επιχειρήσεων, περιορισμένη καινοτομική ένταση και χαμηλό βαθμό οργανωτικής και εξαγωγικής ωριμότητας.

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα από την αξιολόγηση της συνάφειας και της επικαιρότητας της λογικής της παρέμβασης (Ενότητα Δ), ο ΑΠ3 ανταποκρίνεται σε διαρθρωτικές αδυναμίες της περιφερειακής οικονομίας που αφορούν τον χαμηλό βαθμό εξωστρέφειας και καινοτομίας των ΜΜΕ, τη δυσκολία πρόσβασης σε χρηματοδότηση, την περιορισμένη ένταση σε διεθνείς αλυσίδες αξίας και την ανάγκη αλλαγής του παραγωγικού προτύπου της Περιφέρειας. Οι ανάγκες αυτές παραμένουν επίκαιρες καθ' όλη τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου και ενισχύθηκαν περαιτέρω από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και της πανδημίας COVID-19.

Στο πλαίσιο αυτό, οι παρεμβάσεις του ΑΠ3 σχεδιάστηκαν για να ενισχύσουν τη βιωσιμότητα, την παραγωγικότητα και τον εξωστρεφή προσανατολισμό των ΜΜΕ, κυρίως μέσω επιχορηγήσεων παραγωγικών επενδύσεων, στήριξης νέων και καινοτόμων επιχειρήσεων και υποστήριξης της εισαγωγής νέων ή βελτιωμένων προϊόντων και υπηρεσιών. Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει τη λογική παρέμβασης του ΑΠ3 και την εξέλιξη των βασικών δεικτών εκροών και αποτελέσματος για τους σχετικούς ΕΣ.

Πίνακας 73 Μηχανισμός ρεαλιστικής αξιολόγησης ΑΠ3

ΑΠ03 - Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων		Ανάγκη – Πρόβλημα/	Δράση / Μηχανισμος	αναμενόμενη επίδραση μηχανισμού
ΑΠ03	3γ) Στήριξη της δημιουργίας και της επέκτασης προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών	Χαμηλός βαθμός παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας Χαμηλές επιδόσεις στην παραγωγή προϊόντων έντασης γνώσης και τεχνολογίας. Η χαμηλή ανταγωνιστικότητα και το έλλειμμα καινοτομίας στο σύνολο των κλάδων της περιφερειακής οικονομίας καθιστά ευάλωτη την εξέλιξή τους σε συνθήκες παγκόσμιου ανταγωνισμού Χαμηλές επιδόσεις στην καινοτομία προϊόντων και διαδικασιών Οι επιχειρήσεις της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας αντιμετωπίζουν ανεπάρκεια ρευστότητας και υφίστανται σημαντικές ζημιές λόγω των επιπτώσεων από τα μέτρα για τον περιορισμό της εξάρσης της νόσου COVID Περιλαμβάνεται στις προτεραιότητες για την Ελλάδα των Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Εταιρικό Σύμφωνο με την Ελλάδα	3γ.1 Ανάπτυξη ικανοτήτων των ΜΜΕ για την παραγωγή προηγμένων προϊόντων και υπηρεσιών 3γ.2 Υποστήριξη της επιχειρηματικότητας και της ικανότητας προσαρμογής στις ανάγκες της αγοράς στην περιοχή παρέμβασης της Στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης 3γ.3 Ενίσχυση μικρών και πολύ μικρών Επιχειρήσεων που επλήγησαν από τον Covid-19 στην Κεντρική Μακεδονία	Αύξηση του αριθμού και της επενδυτικής δραστηριότητας των ενισχυόμενων ΜΜΕ, μέσω υλοποίησης παραγωγικών επενδύσεων, βελτίωσης της ρευστότητας και στήριξης της επιχειρησιακής τους συνέχειας. (Η 3 ^α .1, 3α. 2, 3γ.2, 3δ.3, δεν ενεργοποιήθηκαν)
	3δ) Στήριξη της ικανότητας των ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές, και να συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας	Ύπαρξη μικρού σχετικά μεγέθους, οικογενειακού χαρακτήρα επιχειρήσεων με οργανωτική δομή που δεν εξασφαλίζει δυναμισμό στη στρατηγική αντιμετώπιση των προκλήσεων. Ελάχιστη προσπάθεια προϊόντικής καινοτομίας από τις επιχειρήσεις. Απουσία οικονομικών κλίμακας για την εισαγωγή τεχνολογικής και οργανωσιακής καινοτομίας με συνέπεια την αδυναμία ένταξης σε διεθνείς αλυσίδες αξίας. Περιλαμβάνεται στις προτεραιότητες για την Ελλάδα των Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Εταιρικό Σύμφωνο με την Ελλάδα	3δ.1 Αύξηση της ανταγωνιστικότητας και βελτίωση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων 3δ2 Ενίσχυση συνεργατικών σχηματισμών προώθησης Επιχειρηματικότητας, Ανταγωνιστικότητας & Εξωστρέφειας 3δ.3 Ενίσχυση εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας και ανάδειξη του τοπικού χαρακτήρα στις περιοχές παρέμβασης των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ)	

Σε πρώτο επίπεδο, οι παρεμβάσεις του ΑΠ3 λειτούργησαν ως μηχανισμός σταθεροποίησης και ενίσχυσης της ανθεκτικότητας των ΜΜΕ, ιδίως σε περιόδους αυξημένης οικονομικής αβεβαιότητας. Οι αξιολογήσεις επιχειρηματικότητας και τα ειδικά παραδοτέα στήριξης λόγω COVID-19 τεκμηριώνουν ότι οι επιχορηγήσεις συνέβαλαν στη διατήρηση της λειτουργίας και της απασχόλησης σε μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων, γεγονός που αποτέλεσε αναγκαία προϋπόθεση για οποιαδήποτε περαιτέρω αναπτυξιακή επίδραση. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η επίδραση εστιάζει στην ενίσχυση της βραχυπρόθεσμης ρευστότητας και της λειτουργικής συνέχειας των επιχειρήσεων, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της υγειονομικής κρίσης, παρά ως άμεσος μετασχηματισμός της ανταγωνιστικής τους θέσης.

Σε δεύτερο επίπεδο, οι παρεμβάσεις υποστήριξαν έμμεσες διαδικασίες εκσυγχρονισμού και ενίσχυσης της παραγωγικής βάσης των ΜΜΕ, μέσω επενδύσεων σε εξοπλισμό, οργανωτικές βελτιώσεις και εισαγωγή νέων ή βελτιωμένων προϊόντων και υπηρεσιών. Η επίπτωση αυτή αποτιμάται ως μεσοπρόθεσμη, καθώς δεν αποτυπώνεται ομοιόμορφα σε όλους τους μακροοικονομικούς δείκτες, αλλά δημιουργεί προϋποθέσεις βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας. Σε τρίτο επίπεδο, καταγράφονται ενδείξεις ενίσχυσης της εξωστρέφειας μέρους των ενισχυόμενων επιχειρήσεων, όπως αποτυπώνεται στη θετική εξέλιξη των εξαγωγών (εκτός πετρελαιοειδών). Παρόλα αυτά, σύμφωνα με τις αξιολογήσεις που πραγματοποιήθηκαν η επίπτωση αυτή δεν είναι γενικευμένη, αλλά συγκεντρώνεται σε συγκεκριμένους κλάδους και επιχειρήσεις, αντανακλώντας τις υφιστάμενες διαρθρωτικές ανισότητες του παραγωγικού ιστού. Τέλος, οι αξιολογήσεις χωρικών εργαλείων αναδεικνύουν σημαντική χωρική και κλαδική διαφοροποίηση των επιπτώσεων, με μεγαλύτερη ένταση σε αστικές και οικονομικά δυναμικότερες περιοχές της ΠΚΜ. Το εύρημα αυτό συνδέεται άμεσα με το πλαίσιο συνάφειας της παρέμβασης και επιβεβαιώνει ότι οι παρεμβάσεις του ΑΠ3 δεν λειτούργησαν ως ομοιόμορφος μοχλός μετασχηματισμού, αλλά ως στοχευμένη στήριξη με διαφοροποιημένα αποτελέσματα.

Πίνακας 74 Πίνακας αποδελτίωσης επιπτώσεων για ΑΠ3

ΕΣ (ΑΠ3)	Τύπος επίπτωσης	Τεκμηριωμένη επίπτωση / εύρημα
3γ1	Έμμεση ενίσχυση παραγωγικότητας και εκσυγχρονισμού	Οι παρεμβάσεις του ΑΠ3 υποστήριξαν επενδύσεις σε εξοπλισμό, οργανωτικές βελτιώσεις και εισαγωγή νέων ή βελτιωμένων προϊόντων και υπηρεσιών, ενισχύοντας σταδιακά την παραγωγική ικανότητα των ΜΜΕ. Η επίπτωση χαρακτηρίζεται ως μεσοπρόθεσμη και έμμεση.
	Ενίσχυση εξωστρέφειας	Η θετική εξέλιξη των εξαγωγών (εκτός πετρελαιοειδών) συνάδει με τη λογική παρέμβασης του ΑΠ3. Μέρος των ενισχυόμενων επιχειρήσεων βελτίωσε την παρουσία του σε αγορές εκτός Περιφέρειας, αν και η επίπτωση δεν είναι ομοιόμορφη.
Οριζόντια	Χωρική διαφοροποίηση επιπτώσεων	Οι επιπτώσεις των παρεμβάσεων επιχειρηματικότητας διαφοροποιούνται ανά περιοχή, με μεγαλύτερη ένταση σε αστικές και οικονομικά δυναμικότερες ζώνες της Περιφέρειας.
Πλαίσιο	Διαρθρωτικός περιορισμός μετασχηματισμού σε ανταγωνιστικότητα	Η αξιολόγηση της συνάφειας επισημαίνει ότι, παρά τη βελτίωση επιμέρους δεικτών, οι διαρθρωτικές αδυναμίες των ΜΜΕ (μέγεθος, καινοτομική ένταση, εξωστρέφεια) περιορίζουν τη μετατροπή των παρεμβάσεων σε άμεσες μακροοικονομικές επιπτώσεις.

Πηγή. (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Τεχνική Βοήθεια και Υποστήριξη Δικαιούχων», 2023; ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ, 2023; Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Τεχνική Βοήθεια και Υποστήριξη Δικαιούχων», 2024)

Συνολικά, κρίνεται ότι αν και οι εν λόγω παρεμβάσεις ήταν ζωτικής σημασίας για την βιωσιμότητα των επιχειρήσεων κατά την περίοδο της πανδημίας, δεν επαρκούν για την ριζική αναδιάρθρωση του επιχειρηματικού χάρτη της περιφέρειας και την αντίστοιχη αύξηση της ανταγωνιστικότητας που μπορεί να συμβάλει στην εξαγωγική δραστηριότητα. Υπό αυτό το πρίσμα εκτιμάται πως δεν δύναται να τεκμηριωθεί σαφής και άμεση σύνδεση των παρεμβάσεων του ΑΠ3 με ουσιώδεις μεταβολές σε μακροοικονομικούς δείκτες ανταγωνιστικότητας εντός της προγραμματικής περιόδου, στοιχείο που συνάδει με τη σταδιακή και σωρευτική φύση των διαρθρωτικών αλλαγών στον τομέα των ΜΜΕ.

6.3.4 Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς

Στην παρούσα ενότητα αναλύονται και αποτιμώνται οι επιδράσεις και τα μακροχρόνια αναμενόμενα αποτελέσματα από τις παρεμβάσεις του **ΑΠ4** ο οποίος στοχεύει στην υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας. Ο ΑΠ4 ανταποκρίνεται σε κρίσιμες περιβαλλοντικές και ενεργειακές προκλήσεις της ΠΚΜ, οι οποίες αφορούν την υψηλή ενεργειακή κατανάλωση, τις αυξημένες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου και την ανάγκη βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης και της βιώσιμης αστικής κινητικότητας. Οι ανάγκες αυτές παραμένουν ιδιαίτερα επίκαιρες, δεδομένων των δεσμεύσεων σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

Έτσι, οι παρεμβάσεις του ΑΠ4 σχεδιάστηκαν για να επιφέρουν **άμεσες και μετρήσιμα** περιβαλλοντικά **αποτελέσματα**, κυρίως μέσω παρεμβάσεων σε δημόσια κτίρια και υποδομές, καθώς και μέσω της προώθησης βιώσιμων μορφών αστικής κινητικότητας. Η συνάφεια της παρέμβασης επηρεάζει τον τρόπο εκδήλωσης των επιδράσεων και των μεσο μακροχρόνιων αποτελεσμάτων, οι οποίες αναμένονται να είναι περισσότερο απτές και άμεσα παρατηρήσιμες σε σύγκριση με τους άλλους ΑΠ του ΕΠ.

Οι επιπτώσεις του ΑΠ4 αποτιμώνται κυρίως σε μικρο- και μεσο-επίπεδο (project & sectoral level), όπου καταγράφεται μείωση της κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας και των σχετικών εκπομπών CO₂ σε συγκεκριμένα κτίρια και αστικές περιοχές. Η συμβολή του Άξονα σε περιφερειακούς μακροδείκτες κατανάλωσης ενέργειας και εκπομπών δεν μπορεί να αποδοθεί μονοσήμαντα στο Πρόγραμμα, καθώς οι δείκτες αυτοί επηρεάζονται από εξωγενείς παράγοντες (οικονομική δραστηριότητα, τιμές ενέργειας, εθνικές πολιτικές, κλιματικές συνθήκες).

Παρά τους περιορισμούς κλίμακας, οι παρεμβάσεις του ΑΠ4 ενίσχυσαν τη διοικητική ικανότητα των δημόσιων φορέων στον σχεδιασμό και την υλοποίηση ενεργειακών έργων, δημιουργώντας θεσμική ωρίμανση και τεχνογνωσία που αποτελεί σημαντική δομική επίπτωση με μακροπρόθεσμο χαρακτήρα.

Πίνακας 75 Μηχανισμός ρεαλιστικής αξιολόγησης ΑΠ4

ΑΠ04 - Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς		Ανάγκη \ πρόκληση	Δράση Μηχανισμός	Αναμενόμενο μακροχρόνιο αποτέλεσμα, πιθανή επίδραση.
ΑΠ04	4γ) Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτηρίων, και στον τομέα της στέγασης	Ανάγκη για μείωση της κατανάλωσης ενέργειας, για την αύξηση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και για την πιο αποδοτική χρήση της ενέργειας σε δημόσια κτίρια, αστικές μεταφορές, κλπ.	4γ.1 Ενεργειακή αναβάθμιση δημοσίων κτιρίων στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας 4γ.2 Ενεργειακή αναβάθμιση κατοικιών στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας	Μακροχρόνια βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης του δημόσιου κτιριακού αποθέματος της Περιφέρειας, με διατηρήσιμη μείωση της κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας σε επίπεδο εγκατάστασης και αντίστοιχη μείωση εκπομπών CO ₂ . Εξοικονόμηση λειτουργικών δαπανών για δημόσιους φορείς, δημιουργία τεχνογνωσίας στον ενεργειακό σχεδιασμό και ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας για περαιτέρω παρεμβάσεις ενεργειακής μετάβασης. Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης του οικιακού κτιριακού αποθέματος και μείωση ενεργειακού κόστους για τα νοικοκυριά, με παράλληλη τοπική μείωση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Πιθανή συμβολή στη μείωση της ενεργειακής φτώχειας και στη διάδοση κουλτούρας εξοικονόμησης ενέργειας. Η επίδραση σε περιφερειακό επίπεδο εξαρτάται από την κλίμακα εφαρμογής και τις συμπληρωματικές εθνικές πολιτικές.
	4ε) Προαγωγή στρατηγικών χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα για όλους τους τύπους περιοχών, ιδιαίτερα για τις αστικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της αειφόρου πολυτροπικής αστικής κινητικότητας και των μέτρων προσαρμογής σχετικά με τον περιορισμό των επιπτώσεων	Υψηλές εκπομπές GHG από τις μεταφορές συνδυάζονται με την εκδήλωση τοπικών φαινομένων ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Απαιτούνται ολιστικές προσεγγίσεις για την βελτίωση της ποιότητας του αέρα & την απεξάρτηση των οικονομικών δραστ/των από τη χρήση ορυκτών καυσίμων (ιδιαίτερα στα δημόσια ΜΜΜ) που αποτελούν την κοινή ρίζα των δύο προβλημάτων	4ε.1 Ανάπτυξη συστήματος ποδηλατοδρόμων στην περιοχή παρέμβασης της Στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης 4ε.2 Αστική κινητικότητα στις περιοχές παρέμβασης των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) άλλων πόλεων της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, πλην της ΜΕΘ 4ε.3 Ανάπτυξη «έξυπνων» συστημάτων διαχείρισης κινητικότητας στην περιοχή παρέμβασης της ΣΒΑΑ της ΜΕΘ 4ε.4 Παρεμβάσεις για «καθαρές» αστικές μεταφορές και προώθησή τους στην περιοχή παρέμβασης της ΣΒΑΑ της ΜΕΘ	Ενίσχυση της πολυτροπικής αστικής κινητικότητας και σταδιακή μετατόπιση μέρους των μετακινήσεων προς μέσα χαμηλών εκπομπών. Τοπική μείωση κατανάλωσης καυσίμων και εκπομπών στις αστικές μεταφορές, με παράλληλη βελτίωση ποιότητας ζωής και δημόσιου χώρου. Διεύρυνση εναλλακτικών μορφών μετακίνησης σε δευτερεύοντα αστικά κέντρα της Περιφέρειας και σταδιακή ενσωμάτωση βιώσιμων πρακτικών μεταφορών. Πιθανή μεσοπρόθεσμη μείωση εκπομπών σε τοπικό επίπεδο, ανάλογα με τον βαθμό αξιοποίησης των υποδομών από τους πολίτες. Βελτιστοποίηση κυκλοφορίας, μείωση συμφόρησης και εξοικονόμηση καυσίμου μέσω αποδοτικότερης διαχείρισης ροών. Θεσμική ωρίμανση σε θέματα «έξυπνης» κινητικότητας και ενίσχυση της ικανότητας παρακολούθησης και διαχείρισης αστικών μεταφορών. Σταδιακή απεξάρτηση τμήματος δημοτικού στόλου από συμβατικά καύσιμα και τοπική μείωση εκπομπών ρύπων και θορύβου. Ενίσχυση της μετάβασης προς καθαρές μεταφορές σε επίπεδο δήμων και δημιουργία πιλοτικών παραδειγμάτων που μπορούν να κλιμακωθούν σε επόμενες περιόδους.

Παράλληλα, προκύπτει ότι οι επιπτώσεις του ΑΠ4 δεν περιορίζονται μόνο στο περιβαλλοντικό αποτέλεσμα, αλλά επεκτείνονται και σε οργανωτικό επίπεδο, μέσω της ενίσχυσης της ικανότητας των δημόσιων φορέων να σχεδιάζουν, να υλοποιούν και να παρακολουθούν παρεμβάσεις ενεργειακής απόδοσης και βιώσιμης αστικής κινητικότητας. Οι αλλαγές αυτές συνιστούν δομικές επιπτώσεις με μακροπρόθεσμο χαρακτήρα, οι οποίες δημιουργούν προϋποθέσεις συνέχειας και κλιμάκωσης των παρεμβάσεων. Ωστόσο, οι θετικές επιδράσεις, αν και σημαντικές σε επίπεδο έργου και τοπικής εφαρμογής, δεν επαρκούν από μόνες τους για να αντιστρέψουν μακροπεριφερειακές τάσεις κατανάλωσης ενέργειας, οι οποίες επηρεάζονται έντονα από εξωγενείς οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες.

Πίνακας 76 Πίνακας αποδελτίωσης επιπτώσεων για ΑΠ4

ΕΣ (ΑΠ4)	Τύπος επίπτωσης	επίπτωση
4γ1	Άμεση περιβαλλοντική επίπτωση (ενεργειακή απόδοση)	Οι παρεμβάσεις ενεργειακής αναβάθμισης δημόσιων κτιρίων και υποδομών οδήγησαν σε σημαντική μείωση της κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας, όπως αποτυπώνεται στην υπερεπίτευξη του δείκτη CO32.
4γ1	Μείωση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου	Οι παρεμβάσεις ενεργειακής απόδοσης συνέβαλαν στη μείωση των εκπομπών GHG σε τοπικό επίπεδο, ενισχύοντας τη συμβολή του Προγράμματος στους στόχους για την κλιματική αλλαγή. Η μείωση ενεργειακής κατανάλωσης συνεπάγεται αντίστοιχη μείωση εκπομπών CO ₂ σε επίπεδο εγκατάστασης.
4γ2	Άμεση ενεργειακή επίπτωση στον οικιακό τομέα	Οι παρεμβάσεις ενεργειακής αναβάθμισης κατοικιών συνέβαλαν στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης του κτιριακού αποθέματος και στη μείωση ενεργειακού κόστους για τα νοικοκυριά, με θετική τοπική περιβαλλοντική επίδραση. Παράλληλα, ενδεχομένως, να υπάρχουν και θετικές επιδράσεις στους οικογενειακούς προϋπολογισμούς. Οι επιδράσεις, δεν είναι εύκολο να εμφανιστούν μιας και το έργο συνεχίζεται και στην επόμενη περίοδο και επομένως ο ορίζοντας είναι ιδιαίτερα μεγάλος.
4ε1	Άμεση περιβαλλοντική επίπτωση στις μεταφορές	Η μείωση της κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας στις μεταφορές συνδέεται με παρεμβάσεις βιώσιμης αστικής κινητικότητας, ιδίως σε αστικές περιοχές της Περιφέρειας.
4ε1	Βελτίωση ποιότητας αέρα και αστικού περιβάλλοντος	Οι παρεμβάσεις βιώσιμης κινητικότητας συνέβαλαν στη μείωση τοπικών φαινομένων ατμοσφαιρικής ρύπανσης και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής σε αστικά κέντρα.
4ε1-4ε4	Άμεση επίπτωση βιώσιμης κινητικότητας	Οι παρεμβάσεις βιώσιμης αστικής κινητικότητας (ποδηλατοδρόμοι, ηλεκτροκίνηση, ευφυή συστήματα) ενίσχυσαν τις εναλλακτικές μορφές μετακίνησης και συνέβαλαν σε τοπικές μειώσεις ενεργειακής κατανάλωσης και εκπομπών στις μεταφορές.
Οριζόντια	Θεσμική και οργανωτική επίπτωση	Οι παρεμβάσεις του ΑΠ4 ενίσχυσαν την ικανότητα των δημόσιων φορέων να σχεδιάζουν και να υλοποιούν έργα ενεργειακής απόδοσης και βιώσιμης κινητικότητας, συμβάλλοντας στη θεσμική ωρίμανση σε θέματα κλιματικής πολιτικής.
Πλαίσιο	Περιορισμένη επίδραση σε μακροπεριφερειακούς δείκτες	Η αύξηση της συνολικής κατανάλωσης τελικής ενέργειας ερμηνεύεται ως αποτέλεσμα εξωγενών μακροοικονομικών παραγόντων και δεν αναιρεί τις θετικές επιπτώσεις των στοχευμένων παρεμβάσεων του ΑΠ4. Οι μεταβολές σε περιφερειακούς δείκτες κατανάλωσης ενέργειας επηρεάζονται από εξωγενείς παράγοντες και δεν αποδίδονται αποκλειστικά στις παρεμβάσεις του ΑΠ4.

Συμπερασματικά, ο ΑΠ4 είχε σαφή και μετρήσιμη συμβολή στη μετάβαση της ΠΚΜ προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, με σημαντικές μειώσεις στην κατανάλωση πρωτογενούς ενέργειας σε δημόσια κτίρια, κατοικίες και στη βιώσιμη αστική κινητικότητα. Παρά την αύξηση ορισμένων μακροπεριφερειακών δεικτών κατανάλωσης ενέργειας, τα ευρήματα της αξιολόγησης επιβεβαιώνουν ότι οι στοχευμένες παρεμβάσεις του ΑΠ4 λειτούργησαν αποτελεσματικά στο επίπεδο στο οποίο σχεδιάστηκαν, συμβάλλοντας ουσιαστικά στους στόχους για την κλιματική αλλαγή και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι τελικές επιπτώσεις του ΑΠ4 χαρακτηρίζονται ως ισχυρές και άμεσα παρατηρήσιμες και δημιουργούν σταθερή βάση για τη συνέχιση και κλιμάκωση αντίστοιχων

παρεμβάσεων σε επόμενες προγραμματικές περιόδους. Οι επιπτώσεις είναι σαφείς και απτές σε επίπεδο έργου και τοπικής εφαρμογής, ενώ η θεσμική ωρίμανση που προέκυψε δημιουργεί βάσεις για μελλοντική κλιμάκωση. Ωστόσο, η κλίμακα των παρεμβάσεων δεν επαρκεί για την ανατροπή των ευρύτερων μακροπεριφερειακών τάσεων κατανάλωσης ενέργειας, οι οποίες εξαρτώνται από παράγοντες πέραν του πεδίου παρέμβασης του Προγράμματος.

6.3.5 Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης και της διαχείρισης κινδύνων

Ο ΑΠ5 επικεντρώνεται στη μείωση της έκθεσης της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας σε φυσικούς κινδύνους και στην ενίσχυση της προσαρμοστικής της ικανότητας έναντι της κλιματικής αλλαγής. Η γεωμορφολογία της Περιφέρειας, με εκτενές υδρογραφικό δίκτυο, σημαντικές παράκτιες ζώνες, περιαστικά δάση και υψηλή σεισμικότητα, σε συνδυασμό με την αυξημένη αστικοποίηση, καθιστά ορισμένες περιοχές ιδιαίτερα ευάλωτες σε πλημμύρες, διάβρωση ακτών και πυρκαγιές.

Ο ΑΠ5, ο οποίος στοχεύει στην προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και στην ενίσχυση της πρόληψης και της διαχείρισης φυσικών και τεχνολογικών κινδύνων, ανταποκρίνεται σε ιδιαίτερα έντονες και αυξανόμενες ανάγκες της ΠΚΜ που σχετίζονται με την έκθεση σε κινδύνους φυσικών καταστροφών, όπως προέκυψε από την αξιολόγηση της συνάφειας και της επικαιρότητας της λογικής της παρέμβασης (Ενότητα Δ). Η Περιφέρεια χαρακτηρίζεται από εκτεταμένο υδρογραφικό δίκτυο, σημαντικές παράκτιες ζώνες, περιοχές έντονης τουριστικής και παραγωγικής δραστηριότητας, καθώς και περιαστικά δάση, γεγονός που αυξάνει την τρωτότητα σε πλημμύρες, διάβρωση ακτών και άλλα ακραία φαινόμενα, τα οποία εντείνονται λόγω της κλιματικής αλλαγής.

Οι παρεμβάσεις του ΑΠ5 σχεδιάστηκαν με σκοπό την ενίσχυση της πρόληψης, την ετοιμότητα και την ανθεκτικότητα των οικισμών και των υποδομών δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση σε ζώνες υψηλού κινδύνου. Η συνάφεια της παρέμβασης παραμένει υψηλή καθ' όλη τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου και μετά το πέρας αυτής, δεδομένης της αυξανόμενης συχνότητας και έντασης των ακραίων καιρικών φαινομένων.

Πίνακας 77 Μηχανισμός ρεαλιστικής αξιολόγησης ΑΠ5

ΑΞ05 - Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και τη διαχείρισης κινδύνων		Ανάγκη – Πρόβλημα/ Αιτιολόγηση της επιλογής	Δράση / Μηχανισμού	Αναμενόμενο αποτέλεσμα μηχανισμού
ΑΞ05	5α) Στήριξη επενδύσεων για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, συμπεριλαμβανομένων των βασισόμενων στο οικοσύστημα προσεγγίσεων	<p>Η ΠΚΜ έχει πολλά ποτάμια, εκτενείς παράκτιες περιοχές, σημαντικές για κατοικία, τουρισμό και υδατοκαλλιέργειες, καθώς και περιορισμένα περιαστικά δάση. Έτσι, είναι πιο εκτεθειμένη σε σύγκριση με άλλες σε κινδύνους από φυσικές καταστροφές</p> <p>Η ΠΚΜ αντιμετωπίζει το πρόβλημα της διάβρωσης των ακτών στην Πιερία, όπου απαιτείται η άμεση λήψη μέτρων. Υπάρχει ανάγκη για μελέτη και καταγραφή του προβλήματος και σε άλλες περιοχές (π.χ. Χαλκιδική) όπου ήδη έλαβε χώρα πλήθος σημειακών παρεμβάσεων</p> <p>Η τρωτότητα ορισμένων περιοχών (αστικών και μη) της ΠΚΜ λόγω πλημμυρών είναι σημαντική λόγω ύπαρξης πολλών ποταμών, λιμνών και χειμάρρων, της αστικοποίησης και της αποψίλωσης των δασών (κυρίως των περιαστικών)</p> <p>Οι πλημμύρες και οι πυρκαγιές αποτελούν τα δύο σημαντικότερα αίτια καταστροφών στην περιοχή, με σημαντικές επιπτώσεις σε εθνικό επίπεδο</p> <p>Η ΕΠ συνάδει με τις απαιτήσεις της Οδηγίας 2007/60/ΕΚ για την αξιολόγηση και διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας</p> <p>Η ΠΚΜ βρίσκεται στις πλέον σεισμογενείς ζώνες της Ευρώπης</p>	5α.1 Επενδύσεις για την αντιμετώπιση των πυρκαγιών	<p>Ενίσχυση της επιχειρησιακής ικανότητας του συστήματος πολιτικής προστασίας της Περιφέρειας και των Δήμων, με αναμενόμενη ταχύτερη απόκριση σε περιστατικά φυσικών καταστροφών και περιορισμό των επιπτώσεων σε πληθυσμό, υποδομές και φυσικό περιβάλλον. Μείωση της έκθεσης οικισμών και υποδομών σε πλημμυρικούς κινδύνους και περιορισμός της πιθανότητας εκδήλωσης εκτεταμένων ζημιών σε περιοχές υψηλής επικινδυνότητας. Προστασία παράκτιων ζωνών και υποδομών από φαινόμενα διάβρωσης και ενίσχυση της ανθεκτικότητας των παράκτιων οικοσυστημάτων έναντι της κλιματικής αλλαγής. Θεσμική ενίσχυση του περιφερειακού σχεδιασμού προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και βελτίωση της στρατηγικής ετοιμότητας έναντι μελλοντικών κινδύνων.</p>
			5α.2 Επενδύσεις για την πρόληψη και διαχείριση κινδύνων από πλημμύρες	
			5α.3 Επενδύσεις για την πρόληψη και διαχείριση κινδύνων από τη διάβρωση των ακτών στην Κεντρική Μακεδονία	
			5α.4 Εκπόνηση Περιφερειακού Σχεδίου για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή στην Κεντρική Μακεδονία	
			5α.5 Αντιπλημμυρική προστασία στην περιοχή παρέμβασης της Στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης	
			5α.6 Ενίσχυση φορέων πολιτικής προστασίας και διαχείρισης κινδύνων	
			5α.7 Συστήματα για την πρόληψη και την αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών στην περιοχή παρέμβασης της Στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης	
			5α.8 Προστασία, διαχείριση και αξιοποίηση παράκτιου μετώπου στην περιοχή παρέμβασης της Στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης	

Οι παρεμβάσεις του ΑΠ5 επικεντρώθηκαν κυρίως σε έργα αντιπλημμυρικής προστασίας, διαχείρισης κινδύνων και πρόληψης φυσικών καταστροφών, καθώς και στην εκπόνηση του Περιφερειακού Σχεδίου Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή. Τα έργα αντιπλημμυρικής προστασίας αύξησαν τον πληθυσμό οικισμών που καλύπτονται από σύγχρονα συστήματα πρόληψης, περιορίζοντας την έκθεση σε πλημμυρικούς κινδύνους. Η επίπτωση αυτή αφορά κυρίως την άμεση προστασία συγκεκριμένων περιοχών και δεν μεταφράζεται αυτομάτως σε συνολική μείωση κινδύνου σε επίπεδο Περιφέρειας. Παράλληλα, οι παρεμβάσεις συνέβαλαν στη βελτίωση της ανθεκτικότητας οικισμών που βρίσκονται σε ζώνες υψηλής επικινδυνότητας, ιδίως σε περιοχές με επαναλαμβανόμενα φαινόμενα πλημμυρών ή παράκτια διάβρωσης. Οι αξιολογήσεις τεκμηριώνουν ότι τα έργα πρόληψης λειτουργούν ως μηχανισμός αποφυγής δυνητικών μελλοντικών ζημιών σε υποδομές, κατοικίες και οικονομικές δραστηριότητες, χωρίς ωστόσο να είναι δυνατή η ποσοτική αποτίμηση των αποφεύχθαισων απωλειών σε πλήρη έκταση. Σε θεσμικό επίπεδο, η υλοποίηση των έργων ενίσχυσε την επιχειρησιακή εμπειρία και ικανότητα των αρμόδιων φορέων πολιτικής προστασίας και διαχείρισης κινδύνων, συμβάλλοντας στη βελτίωση του συντονισμού και της ετοιμότητας. Η επίπτωση αυτή αφορά κυρίως οργανωτικές και διαδικαστικές πτυχές και έχει περισσότερο ποιοτικό χαρακτήρα.

Πίνακας 78 Πίνακας αποδελτίωσης επιπτώσεων για ΑΠ5

ΕΣ (ΑΠ5)	Τύπος επίπτωσης	Τεκμηριωμένη επίπτωση / εύρημα
5α.1 – 5α.6 – 5α.7 (Πυρκαγιές & Πολιτική Προστασία)	Επιχειρησιακή – Θεσμική ενίσχυση	Ενισχύθηκε η επιχειρησιακή ικανότητα του συστήματος πολιτικής προστασίας σε περιφερειακό και δημοτικό επίπεδο, βελτιώνοντας την ετοιμότητα και τον χρόνο απόκρισης σε φυσικές καταστροφές.
5α.2 (Αντιπλημμυρικά έργα)	Άμεση προστατευτική – Πρόληπτική	Μειώθηκε η έκθεση συγκεκριμένων οικισμών και υποδομών σε πλημμυρικούς κινδύνους, μέσω έργων διευθέτησης και αντιπλημμυρικής θωράκισης.
5α.2	Έμμεση – Οικονομική προστασία	Τα έργα λειτουργούν ως μηχανισμός αποτροπής δυνητικών μελλοντικών ζημιών σε υποδομές, κατοικίες και παραγωγικές δραστηριότητες.
5α.3 (Διάβρωση ακτών)	Περιβαλλοντική – Χωρικά στοχευμένη	Ενισχύθηκε η προστασία παράκτιων ζωνών και περιορίστηκαν οι επιπτώσεις της διάβρωσης σε περιοχές με αυξημένη τρωτότητα.
5α.4 (ΠΕΣΠΚΑ)	Στρατηγική – Θεσμική	Διαμορφώθηκε συνεκτικό πλαίσιο προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή σε περιφερειακό επίπεδο, ενισχύοντας τη μακροπρόθεσμη στρατηγική ετοιμότητα.
Οριζόντια	Ανθεκτικότητα περιοχών υψηλού κινδύνου	Οι παρεμβάσεις συνέβαλαν στη βελτίωση της ανθεκτικότητας οικισμών και υποδομών σε ζώνες υψηλής επικινδυνότητας.
Οριζόντια	Χωρική συγκέντρωση επιπτώσεων	Οι επιπτώσεις εντοπίζονται κυρίως σε συγκεκριμένες εστίες κινδύνου, γεγονός που περιορίζει τη συνολική χωρική διάχυση των ωφελειών.

Εν συνόλω κρίνεται πως η συνολική χωρική διάχυση των ωφελειών παραμένει περιορισμένη, καθώς η φύση των παρεμβάσεων αφορά επιμέρους εστίες επικινδυνότητας. Η συμβολή του Άξονα εντάσσεται κυρίως στη λογική πρόληψης και μείωσης δυνητικών απωλειών, παρά σε άμεσες μετρήσιμες μεταβολές ευρύτερων αναπτυξιακών δεικτών.

6.3.6 Προώθηση βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων

Ο ΑΠ6 εστιάζει στην αντιμετώπιση διαρθρωτικών περιβαλλοντικών ελλείψεων και στην προώθηση της βιώσιμης διαχείρισης φυσικών και αστικών πόρων στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, περιλαμβάνοντας παρεμβάσεις που καλύπτουν κρίσιμους τομείς, όπως η διαχείριση υδάτων, η προστασία και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, η διατήρηση της βιοποικιλότητας

και η αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος, σε συνάφεια με το ενωσιακό περιβαλλοντικό κεκτημένο και τις εθνικές στρατηγικές.

Πίνακας 79 Λογική παρέμβασης ΑΠ6

ΑΠ06 - Προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων	Ανάγκη – Πρόβλημα/ Αιτιολόγηση της επιλογής	Δράση	Άμεσο αναμενόμενο αποτέλεσμα μηχανισμού
<p>ΑΠ06</p> <p>6β) Επενδύσεις στον τομέα των υδάτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις</p>	<p>Υπάρχουν καθυστερήσεις στην εφαρμογή του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα της διαχείρισης των υδάτινων πόρων. Υπάρχουν προβλήματα στην ολοκληρωμένη διαχείριση υδάτινων πόρων. Υπάρχουν κίνδυνοι ρύπανσης των επιφανειακών υδάτων και του υδροφόρου ορίζοντα –υφαλμύρωση υδάτων παράκτιων περιοχών. Υπάρχουν σημαντικοί κίνδυνοι για την ποιότητα του πόσιμου νερού, κυρίως λόγω της ρύπανσης των επιφανειακών και των υπόγειων υδάτων, αλλά συχνά και λόγω ανεπάρκειας ή ακαταλληλότητας των εγκαταστάσεων. Υπάρχουν μεγάλες απώλειες κατά την μεταφορά του πόσιμου ύδατος</p>	<p>6β.1 Παρακολούθηση των υδάτων κολύμβησης και ενημέρωση κοινού</p> <p>6β.2 Υποδομές βελτίωσης της ποιότητας και διασφάλισης της ποσότητας του πόσιμου νερού</p> <p>6β.3 Δράσεις εφαρμογής Σχεδίων Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών (ΣΔΛΑΠ) στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας</p>	<p>οι παρεμβάσεις συνέβαλαν κυρίως στη βελτίωση της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης και της ποιότητας του αστικού και φυσικού περιβάλλοντος σε θεσμικό και λειτουργικό επίπεδο. Η ενίσχυση των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών ενεργοποίησε μηχανισμούς συστηματικής παρακολούθησης και διαχείρισης της βιοποικιλότητας, ενισχύοντας την εφαρμογή του ενωσιακού περιβαλλοντικού κεκτημένου. Παράλληλα, οι πράσινες αστικές παρεμβάσεις (πυρήνες πρασίνου, πράσινα δώματα, αναπλάσεις και βιοκλιματικές διαμορφώσεις) βελτίωσαν τοπικά τις μικροκλιματικές συνθήκες και αναβάθμισαν τη λειτουργικότητα και ελκυστικότητα του δημόσιου χώρου.</p> <p>Η ανάπτυξη δικτύων παρακολούθησης και αστικών παρατηρητηρίων ενίσχυσε την τεκμηριωμένη λήψη αποφάσεων και τη θεσμική ικανότητα διαχείρισης αστικών και περιβαλλοντικών προκλήσεων. Παράλληλα, δράσεις ευαισθητοποίησης ενεργοποίησαν</p>
<p>6γ) Διατήρηση, προστασία, προαγωγή και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς</p>	<p>Η ΠΚΜ διαθέτει μοναδικό οικοπολιτιστικό απόθεμα (π.χ. αρχαιότητες και μνημεία από όλες τις ιστορικές περιόδους, αρχιτεκτονική και βιομηχανική κληρονομιά, αισθητικά δάση και τοπία, δρυμοί κ.α.), η διατήρηση και ανάδειξη των οποίων είναι σημαντική για την ποιότητα ζωής, αλλά και για την τουριστική ανάπτυξη. Το οικοπολιτιστικό απόθεμα της ΠΚΜ δέχεται πιέσεις από την αυθαίρετη δόμηση και την αστική διάχυση στις περιαστικές περιοχές, τις δασικές εκτάσεις, τις τουριστικές περιοχές (π.χ. ορεινές και παράκτιες), με συνεπαγόμενες συγκρούσεις χρήσεων γης και περιβαλλοντικές επιπτώσεις (π.χ. δασική αποψίλωση, αλλοίωση των τοπίων, ρύπανση, διάβρωση των μνημείων, επιβάρυνση των οικοτόπων, κ.α.).</p>	<p>6γ.1 Βελτίωση και επέκταση μουσειακών υποδομών</p> <p>6γ.2 Επεμβάσεις ανάπλασης και ανάδειξης σε αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας</p> <p>6γ.3 Υποστήριξη εκδηλώσεων σύγχρονου πολιτισμού</p> <p>6γ.4 Τουριστική Προβολή της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας</p> <p>6γ.5 Αναβάθμιση και προβολή πολιτιστικού και τουριστικού προϊόντος στις περιοχές παρέμβασης των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) άλλων πόλεων της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, πλην της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης</p> <p>6γ.6 Αναβάθμιση και προβολή τουριστικών και πολιτιστικών</p>	<p>Η ανάπτυξη δικτύων παρακολούθησης και αστικών παρατηρητηρίων ενίσχυσε την τεκμηριωμένη λήψη αποφάσεων και τη θεσμική ικανότητα διαχείρισης αστικών και περιβαλλοντικών προκλήσεων. Παράλληλα, δράσεις ευαισθητοποίησης ενεργοποίησαν</p>

Απ06 - Προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων	Ανάγκη – Πρόβλημα/ Αιτιολόγηση της επιλογής	Δράση	Άμεσο αναμενόμενο αποτέλεσμα μηχανισμού
		πόρων στην περιοχή παρέμβασης της Στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης	κοινωνικούς μηχανισμούς συμμετοχής στη βιώσιμη διαχείριση του αστικού περιβάλλοντος.
6δ) Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και του εδάφους και προαγωγή των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων μέσω και του δικτύου NATURA 2000 και των «πράσινων» υποδομών	Η ιδιαίτερα υψηλή ποικιλότητα των οικοσυστημάτων στην ΠΚΜ αποτυπώνεται στο μεγάλο αριθμό προστατευόμενων περιοχών, στο πλαίσιο διεθνών, εθνικών και ευρωπαϊκών ρυθμίσεων. Υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις σε μηχανισμούς περιβαλλοντικής προστασίας και μειωμένη δράση σε ενέργειες πρόληψης, παρακολούθησης και προστασίας της βιοποικιλότητας. Υφίσταται η αναγκαιότητα για μια ολοκληρωμένη διαχείριση των οικοσυστημάτων και για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο ή σε επίπεδο ειδικών χωρικών ενότητων. Μέσω «πράσινων» υποδομών δύναται να επιτευχθεί αφενός η προστασία της βιοποικιλότητας, αφετέρου η αειφορική οικονομική αξιοποίησή της. Ανάγκη για διαχείριση της σύγκρουσης στις παράκτιες περιοχές μεταξύ της προστασίας των οικοσυστημάτων και της οικιστικής-τουριστικής ανάπτυξης.	6δ.1 Ενίσχυση Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών για τη διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος και βιοποικιλότητας στις περιοχές Natura της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας	
6ε) Ανάλυση δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, για την ανάπτυξη των πόλεων, αναζωογόνησης και απολύμανσης των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων (συμπεριλαμβανομένων των προς ανασυγκρότηση περιοχών), τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και την προώθηση μέτρων για τον περιορισμό του θορύβου	Το αστικό περιβάλλον στο ΠΣΘ και σε άλλες μεσαίες πόλεις της Περιφέρειας, είναι αρκετά επιβαρημένο από τα καυσαέρια, τα στερεά σωματίδια και το θόρυβο. Υπάρχουν υποβαθμισμένες περιοχές εντός των πόλεων (κυρίως στη δυτική περιοχή της Θεσσαλονίκης), με έντονα περιβαλλοντικά, πολεοδομικά και κοινωνικά προβλήματα. Μέσω ειδικών παρεμβάσεων πρέπει να υπάρξει αναζωογόνηση των περιοχών αυτών. Πολλές πόλεις της Περιφέρειας έχουν πολύ λίγους ελεύθερους δημόσιους	6ε.1 Δημιουργία - αναβάθμιση πυρήνων πρασίνου επιπέδου πολεοδομικής ενότητας ή/και πράσινων διαδρόμων στην περιοχή παρέμβασης της Στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης 6ε.2 Αναβάθμιση πυρήνων τοπικού αστικού πρασίνου στην περιοχή παρέμβασης της Στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) της	

Απ06 - Προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων	Ανάγκη – Πρόβλημα/ Αιτιολόγηση της επιλογής	Δράση	Άμεσο αναμενόμενο αποτέλεσμα μηχανισμού	
		<p>χώρους και ελάχιστο πράσινο. Χρειάζεται αξιοποίηση του δημόσιου χώρου και επανάκτηση αυτού, όπου είναι δυνατό.</p> <p>Η αποβιομηχάνιση σε πολλά αστικά κέντρα και σε βιομηχανικές περιοχές έχει αφήσει πολλούς εγκαταλελειμμένους βιομηχανικούς χώρους και επιβαρυμένα εδάφη, που συχνά αποτελούν απειλή για τη δημόσια υγεία, ενώ είναι δυνατό, μέσω των κατάλληλων επενδύσεων, να χρησιμοποιηθούν για την τοπική ανάπτυξη.</p>	<p>Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης</p> <p>6ε.3 Δημιουργία πράσινων δωματίων και κάθετων κήπων στην περιοχή παρέμβασης της Στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης</p> <p>6ε.4 Αστική αναζωογόνηση και βελτίωση της ποιότητας του αέρα στις περιοχές παρέμβασης των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) άλλων πόλεων της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, πλην της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης</p> <p>6ε.5 Αποκατάσταση – αξιοποίηση αποδεδειγμένων χώρων από οχλούσες χρήσεις γης στην περιοχή παρέμβασης της Στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης</p> <p>6ε.6 Ενίσχυση οικολογικής συνείδησης και προώθηση περιβαλλοντικού εθελοντισμού στην περιοχή παρέμβασης της Στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης</p> <p>6ε.7 Ενίσχυση δικτύων παρακολούθησης και παρατηρητηρίων αστικών προκλήσεων στην περιοχή παρέμβασης της Στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης</p>	

Απ06 - Προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων	Ανάγκη – Πρόβλημα/ Αιτιολόγηση της επιλογής	Δράση	Άμεσο αναμενόμενο αποτέλεσμα μηχανισμού
		6ε.8 Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας της δημόσιας διοίκησης και των δημόσιων υπηρεσιών στην περιοχή παρέμβασης της Στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης	
		6ε.9: Αστικό Παρατηρητήριο Σερρών στην περιοχή παρέμβασης της Στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) του δήμου Σερρών	

Στον τομέα των υδάτων (ΕΣ 6b1), οι επενδύσεις σε υποδομές βελτίωσης της ποιότητας και διασφάλισης της ποσότητας του πόσιμου νερού συνέβαλαν στην αύξηση του ποσοστού πληθυσμού που έχει πρόσβαση σε ποιοτικότερο νερό, με άμεση περιβαλλοντική και υγειονομική διάσταση. Παράλληλα, οι παρεμβάσεις περιόρισαν κινδύνους ρύπανσης και υφαλμύρωσης, ιδίως σε παράκτιες και περιαστικές περιοχές, ενισχύοντας την ανθεκτικότητα των υδατικών συστημάτων. Η επίδραση αυτή αφορά κυρίως συγκεκριμένες γεωγραφικές ενότητες και δεν εκτείνεται ομοιόμορφα στο σύνολο της Περιφέρειας.

Οι δράσεις που αφορούν τη διατήρηση και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (ΕΣ 6c1) είχαν κυρίως έμμεση οικονομική και κοινωνική επίπτωση. Η βελτίωση και ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων, μνημείων και πολιτιστικών υποδομών συνέβαλε στην ενίσχυση της ελκυστικότητας επιμέρους περιοχών και στη στήριξη της τουριστικής δραστηριότητας, με αποτελέσματα που εξαρτώνται από ευρύτερους αναπτυξιακούς και τουριστικούς παράγοντες.

Στον τομέα της βιοποικιλότητας (ΕΣ 6d1), η ενίσχυση φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών και η ανάπτυξη σχετικών εργαλείων διαχείρισης συνέβαλαν στη βελτίωση της θεσμικής οργάνωσης και στην ενίσχυση της συμμόρφωσης με το ενωσιακό κεκτημένο. Η επίπτωση αυτή εντοπίζεται κυρίως σε επίπεδο διακυβέρνησης και ορθολογικότερης διαχείρισης των οικοσυστημάτων.

Οι παρεμβάσεις για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος (ΕΣ 6e1) επικεντρώθηκαν σε αναπλάσεις, δημιουργία και αναβάθμιση χώρων πρασίνου, πράσινες υποδομές και δράσεις ενίσχυσης της θεσμικής ικανότητας σε περιοχές ΣΒΑΑ. Σε ορισμένες περιπτώσεις καταγράφεται συμβολή στη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής σε υποβαθμισμένες περιοχές, με τοπικό κυρίως χαρακτήρα.

Πίνακας 80 Πίνακας αποδελτίωσης επιπτώσεων για ΑΠ6

ΕΣ (ΑΠ6)	Τύπος επίπτωσης	Τεκμηριωμένη επίπτωση / εύρημα
6b1	Άμεση περιβαλλοντική και υγειονομική επίπτωση	Η βελτίωση των υποδομών ύδρευσης αύξησε το ποσοστό πληθυσμού που απολαμβάνει άριστη ποιότητα πόσιμου νερού, μειώνοντας κινδύνους για τη δημόσια υγεία.
6b1	Ενίσχυση ανθεκτικότητας υδατικών συστημάτων	Οι παρεμβάσεις συνέβαλαν στη μείωση κινδύνων ρύπανσης και υφαλμύρωσης, ιδίως σε παράκτιες και περιαστικές περιοχές.
6c1	Έμμεση οικονομική και κοινωνική επίπτωση	Η ανάδειξη του οικοπολιτιστικού αποθέματος συνέβαλε στη βελτίωση της ελκυστικότητας περιοχών και στην ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας.
6d1	Θεσμική και οικολογική επίπτωση	Η ανάπτυξη εργαλείων διαχείρισης σε περιοχές NATURA 2000 ενίσχυσε την προστασία της βιοποικιλότητας και τη συμμόρφωση με το ενωσιακό κεκτημένο.
6e1	Βελτίωση ποιότητας αστικού περιβάλλοντος	Οι παρεμβάσεις αστικής ανάπλασης συνέβαλαν στη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής σε υποβαθμισμένες περιοχές.
Οριζόντια	Χωρική διαφοροποίηση επιπτώσεων	Οι επιπτώσεις του ΑΠ6 διαφοροποιούνται έντονα ανά περιοχή και τύπο παρέμβασης, περιορίζοντας τη δυνατότητα γενίκευσης σε επίπεδο Περιφέρειας. Παρά τις θετικές τοπικές επιδράσεις, δεν τεκμηριώνεται ευρεία και ισόροπη αναπτυξιακή μεταβολή σε επίπεδο Περιφέρειας, λόγω περιορισμένης κλίμακας και χωρικής συγκέντρωσης πόρων.

(Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Τεχνική Βοήθεια και Υποστήριξη Δικαιούχων», 2024)

Συνεπώς, γίνεται εμφανές, ότι οι επιπτώσεις του ΑΠ6 διαφοροποιούνται σημαντικά ανά τύπο παρέμβασης και χωρική ενότητα. Ο Άξονας παρουσιάζει σημειακές βελτιώσεις σε επίπεδο υποδομών, θεσμικής οργάνωσης και τοπικής ποιότητας περιβάλλοντος, χωρίς όμως να τεκμηριώνεται ομοιόμορφη ή οριζόντια μεταβολή σε επίπεδο Περιφέρειας. Παρόλα αυτά σε αυτό το

σημείο πρέπει να υπογραμμιστεί πως για να υπάρχουν διευρυμένες επιπτώσεις στην προστασία του περιβάλλοντος απαιτούνται έργα/παρεμβάσεις μεγαλύτερης κλίμακας και μεγαλύτερο χρονικό διάστημα ανάλυσης των επιπτώσεων καθώς τα αποτελέσματα είναι σωρευτικά. Ωστόσο, δεδομένου του θετικού αντίκτυπου των παρεμβάσεων κρίνεται ότι αν οι εν λόγω πρακτικές γενικευθούν μπορεί να υπάρξει σημαντικό περιβαλλοντικό αποτύπωμα.

Η αποτίμηση αυτή είναι συνεπής με τα ευρήματα της οριζόντιας αξιολόγησης των χωρικών εργαλείων (ΟΧΕ/ΣΒΑΑ), σύμφωνα με τα οποία, παρά την ικανοποιητική επίδοση σε δείκτες εκρών και τις θετικές επιμέρους παρεμβάσεις σε αστική αναζωογόνηση και περιβαλλοντική βελτίωση, η συνολική διαρθρωτική μεταβολή σε επίπεδο Περιφέρειας αξιολογείται ως περιορισμένη. Η έντονη χωρική συγκέντρωση πόρων, η αποσπασματικότητα ορισμένων παρεμβάσεων και η περιορισμένη συνέργεια μεταξύ θεματικών πεδίων περιόρισαν τη διάχυση των επιπτώσεων και τη δυνατότητα ανατροπής ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων.

6.3.7 Προώθηση επενδύσεων σε υποδομές υγείας και κοινωνικές υποδομές

Η λογική της παρέμβασης του ΑΠ7 επικεντρώνεται στην ενίσχυση της διαπεριφερειακής και ενδοπεριφερειακής συνδεσιμότητας, με στόχο τη βελτίωση της προσβασιμότητας και τη στήριξη της λειτουργικής συνοχής της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας. Η στρατηγική του Άξονα εδράζεται στην ανάγκη αξιοποίησης της γεωγραφικής θέσης της Περιφέρειας στο εθνικό και διεθνές δίκτυο μεταφορών, καθώς και στη συμπλήρωση κρίσιμων υποδομών που συνδέονται με το δίκτυο ΔΕΔ-Μ και τους περιφερειακούς κόμβους.

Πίνακας 81 Λογική παρέμβασης ΑΠ7

ΑΠ07 - Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων		Ανάγκη – Πρόβλημα/ Αιτιολόγηση της επιλογής	Δράση / Μηχανισμός	Άμεσο αναμενόμενο αποτέλεσμα μηχανισμού
ΑΠΟ 7	7α) Στήριξη ενός πολυτροπικού ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου μεταφορών μέσω επενδύσεων στο δίκτυο ΔΕΔ-Μ	Η ΕΠ περιλαμβάνεται στις προτεραιότητες των Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Εταιρικό Σύμφωνο με της Ελλάδα Η ΕΠ συνάδει με τους στόχους του Στρατηγικού πλαισίου Επενδύσεων Μεταφορών (ΣΠΕΜ) Η ΕΠ συνάδει με τους στόχους του νέου ΕΣΠΑ.	7α.1 Ολοκλήρωση οδικών συνδέσεων ΔΕΔ-Μ 7α.2 Αναβάθμιση σιδηροδρομικής σύνδεσης του λιμένα Θεσσαλονίκης με το υπόλοιπο δίκτυο	Βελτίωση επιμέρους τμημάτων των μεταφορικών και ενεργειακών υποδομών της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας.
	7β) Ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας μέσω της σύνδεσης δευτερευόντων και τριτευόντων κόμβων στην υποδομή ΔΕΔ-Μ, συμπεριλαμβανομένων των πολυτροπικών κόμβων	Με την κατασκευή της Εγνατίας Οδού και των έργων του ΠΑΘΕ βελτιώθηκαν σημαντικά οι διαπεριφερειακές μεταφορικές υποδομές της Περιφέρειας. Υπάρχει ανάγκη για ολοκλήρωση των συνδέσεων των περιφερειακών οδών με τα ΔΕΔ-Μ. Η ΕΠ περιλαμβάνεται στις προτεραιότητες των Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Εταιρικό Σύμφωνο με της Ελλάδα.	7β.1 Βελτίωση ή κατασκευή περιφερειακών συνδέσεων με τα ψ 7β.2 Βελτίωση ή επέκταση των ενδοπεριφερειακών μεταφορικών δικτύων 7β.3 Ενεργητική οδική ασφάλεια	
	7ε) Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και της ασφάλειας του εφοδιασμού μέσω της	Προώθηση οικονομικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας	7ε.1 Ανάπτυξη δικτύων φυσικού αερίου χαμηλής και μεσαίας πίεσης	

ανάπτυξης έξυπνων συστημάτων διανομής, αποθήκευσης και μεταφοράς ενέργειας και μέσω της ενσωμάτωσης σε αυτά της διανεμόμενης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές	Η ΕΠ συνάδει με τις διαπιστώσει της θέσης των υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την ανάπτυξη συμφωνίας εταιρικής σχέσης και προγραμμάτων στην Ελλάδα για την περίοδο 2014-2020 Μείωση της ρύπανσης Ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού Αύξηση της ενεργειακής απόδοσης στις αστικές και βιομηχανικές περιοχές		
--	--	--	--

Οι παρεμβάσεις που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του ΔΕΔ-Μ (ΕΣ 7α1) αφορούν περιορισμένο αριθμό έργων και επέφεραν βελτιώσεις κυρίως σε συγκεκριμένα σημεία του δικτύου. Η επίδραση εντοπίζεται κυρίως σε τοπικό και λειτουργικό επίπεδο, χωρίς να τεκμηριώνεται ουσιώδης μεταβολή στη συνολική χωρική διάρθρωση των μεταφορών της Περιφέρειας. Αντίστοιχα, οι παρεμβάσεις περιφερειακής κινητικότητας (ΕΣ 7β1) βελτίωσαν επιμέρους συνδέσεις και αύξησαν τον πληθυσμό που εξυπηρετείται από αναβαθμισμένες υποδομές. Ωστόσο, η επίδραση περιορίζεται σε συγκεκριμένα οδικά τμήματα και δεν επαρκεί για να επιφέρει ευρύτερη αναδιάρθρωση των μετακινήσεων ή σημαντική μετατόπιση σε βιώσιμα πρότυπα μεταφοράς. Η ανάπτυξη δικτύων φυσικού αερίου (ΕΣ 7ε1) είχε κυρίως ενεργειακή και τοπική περιβαλλοντική διάσταση, συμβάλλοντας στη σταδιακή αντικατάσταση πιο ρυπογόνων μορφών ενέργειας. Η επίπτωση αυτή είναι έμμεση και εξαρτάται από τον βαθμό αξιοποίησης των υποδομών, χωρίς να τεκμηριώνεται καθοριστική συμβολή σε περιφερειακούς δείκτες βιωσιμότητας.

Παράλληλα, καταγράφεται ανισομερής χωρική διάχυση των επιπτώσεων, με εντονότερα οφέλη σε περιοχές που συνδέονται άμεσα με τα έργα του ΔΕΔ-Μ και το αναβαθμισμένο ενδοπεριφερειακό δίκτυο. Το εύρημα αυτό συνάδει με το πλαίσιο συνάφειας της παρέμβασης και επιβεβαιώνει ότι οι παρεμβάσεις του ΑΠ7 λειτουργούν κυρίως ως στοχευμένος μοχλός βελτίωσης της προσβασιμότητας και όχι ως οριζόντιο εργαλείο εξισορρόπησης των χωρικών ανισοτήτων. Τέλος, οι αξιολογήσεις τονίζουν ότι, παρά τη θετική συμβολή των παρεμβάσεων ενεργειακής μετάβασης (διείσδυση φυσικού αερίου), ο ΑΠ7 δεν συνιστά από μόνος του ολοκληρωμένη στρατηγική βιώσιμης κινητικότητας. Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του Άξονα αποτιμώνται κυρίως ως έμμεσες και συμπληρωματικές, γεγονός που καθιστά αναγκαία τη συνέργεια με άλλους Άξονες του Προγράμματος και με εθνικές πολιτικές μεταφορών.

Πίνακας 82 Πίνακας αποδελτίωσης επιπτώσεων για ΑΠ7

ΕΣ (ΑΠ7)	Τύπος επίπτωσης	Τεκμηριωμένη επίπτωση / εύρημα
7α1	Διαρθρωτική και χωρική επίπτωση	Η ολοκλήρωση έργων ΔΕΔ-Μ βελτίωσε τη συνδεσιμότητα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας με το εθνικό και διεθνές δίκτυο μεταφορών, ενισχύοντας την προσβασιμότητα και τη λειτουργική συνοχή.
7β1	Βελτίωση προσβασιμότητας πληθυσμού	Η αναβάθμιση του ενδοπεριφερειακού οδικού δικτύου αύξησε σημαντικά τον πληθυσμό που εξυπηρετείται από βελτιωμένες υποδομές μεταφορών.
7ε1	Έμμεση περιβαλλοντική και ενεργειακή επίπτωση	Η διείσδυση του φυσικού αερίου σε αστικές και βιομηχανικές περιοχές συνέβαλε στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και στη μείωση τοπικών ρύπων σε σχέση με πιο ρυπογόνες μορφές ενέργειας.
Οριζόντια	Χωρική διαφοροποίηση επιπτώσεων	Οι επιπτώσεις των έργων μεταφορών διαφοροποιούνται έντονα ανά περιοχή, με ισχυρότερη ένταση σε ζώνες με αυξημένη κυκλοφοριακή και οικονομική σημασία.
Πλαίσιο	Περιορισμένη επίδραση σε δείκτες βιωσιμότητας	Οι αξιολογήσεις επισημαίνουν ότι τα έργα υποδομών, αν και κρίσιμα, δεν επαρκούν από μόνα τους για την πλήρη μετάβαση σε βιώσιμα πρότυπα μετακίνησης.

Συνολικά, οι επιπτώσεις του ΑΠ7 αποτιμώνται ως περιορισμένες και κυρίως σημειακές. Ο Άξονας συνέβαλε στη βελτίωση επιμέρους τεχνικών και λειτουργικών χαρακτηριστικών των υποδομών, χωρίς όμως να προκύπτει ουσιαστικός μετασχηματισμός του μεταφορικού ή ενεργειακού συστήματος της Περιφέρειας κατά την προγραμματική περίοδο.

6.3.8 Προώθηση της βιώσιμης απασχόλησης υψηλής ποιότητας και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων

Σύμφωνα με την αξιολόγηση της συνάφειας και της επικαιρότητας της λογικής της παρέμβασης (Ενότητα Δ), ο ΑΠ8 ανταποκρίνεται σε κρίσιμες ανάγκες της ΠΚΜ που σχετίζονται με την υψηλή ανεργία, ιδίως σε ανέργους νέους, αυτοαπασχολούμενους και ευπαθείς ομάδες, την ανάγκη στήριξης της επιχειρηματικότητας και της δημιουργίας νέων μικρών επιχειρήσεων και την προσαρμογή του εργατικού δυναμικού στις διαρθρωτικές και τεχνολογικές αλλαγές της περιφερειακής οικονομίας. Η συνάφεια του Άξονα ενισχύθηκε περαιτέρω κατά την προγραμματική περίοδο από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και της πανδημίας COVID-19, γεγονός που οδήγησε και σε αναθεωρήσεις του πλαισίου δεικτών, με στόχο την καλύτερη αποτύπωση των πραγματικών παρεμβάσεων και αποτελεσμάτων.

Ο Πίνακας παρακατω παρουσιάζει τον μηχανισμό ρεαλιστικής αξιολόγησης του ΑΠ8. Ιδιαίτερη σημασία έχει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων επιχειρηματικότητας σε ανέργους νέους, στη δημιουργία μικρών επιχειρήσεων τουριστικών υπηρεσιών, στην υποστήριξη επιστημόνων πολυτεχνικών και τεχνολογικών ειδικοτήτων (brain gain) και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων ανέργων εργαζομένων και ευπαθών ομάδων του πληθυσμού.

Πίνακας 83 Μηχανισμός ρεαλιστικής αξιολόγησης ΑΠ08

ΑΞ08 - Προώθηση της βιώσιμης απασχόλησης υψηλής ποιότητας και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων		Ανάγκη – Πρόβλημα/ Αιτιολόγηση της επιλογής	Δράση / Μηχανισμός	Άμεσο αναμενόμενο αποτέλεσμα μηχανισμού
ΑΞ08	δiii) Αυτο-απασχόληση, επιχειρηματικότητα και δημιουργία επιχειρήσεων	Η ύφεση και η διαρθρωτική αλλαγή προκάλεσαν ανεργία σε πολλές κατηγορίες ελεύθερων επαγγελματιών (π.χ. μηχανικοί, έμποροι, τεχνίτες στις κατασκευές) και αυτοαπασχολούμενων Η αυτοαπασχόληση και η επιχειρηματικότητα σε νέους κλάδους δύνανται να συμβάλουν στη μείωση της ανεργίας και στη δημιουργία πρόσθετων θέσεων εργασίας	<p>δiii.1 Συμβουλευτική και κατάρτιση ανέργων σε παραγωγικούς τομείς της RIS3 της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας</p> <p>δiii.2 Υποστήριξη της επιχειρηματικότητας, προσέλκυση επενδύσεων και προώθηση της καινοτομίας (ΕΚΤ) στις περιοχές παρέμβασης των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης</p> <p>δiii.4: Υποστήριξη αυτοαπασχόλησης και επιχειρηματικότητας</p> <p>δiii.6 Εκπαίδευση, κατάρτιση και προώθηση της απασχόλησης στις περιοχές παρέμβασης των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) άλλων πόλεων της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, πλην της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης</p>	Συμμετοχή ανέργων και εργαζομένων σε δράσεις κατάρτισης, πιστοποίησης και υποστήριξης αυτοαπασχόλησης.
	δv) Προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στην αλλαγή	Η περιφερειακή οικονομία βρίσκεται σε φάση αναδιάρθρωσης Η ανεργία έχει δομικά χαρακτηριστικά Η προσαρμογή στη τεχνολογική και διαρθρωτική αλλαγή και η αλλαγή του παραγωγικού προτύπου της ΠΚΜ θα οδηγήσει στη ζήτηση νέων επαγγελμάτων και ειδικοτήτων Η διασφάλιση των θέσεων εργασίας των επιχειρήσεων προϋποθέτει τη συνεχή προσαρμογή των εργαζομένων στις νέες εξελίξεις	<p>δv.1 Ανάπτυξη δεξιοτήτων καινοτομίας εργαζομένων σε επιχειρήσεις</p> <p>δv.2 Ενίσχυση και πιστοποίηση επαγγελματικών γνώσεων & δεξιοτήτων εργαζομένων σε πολύ μικρές επιχειρήσεις σε δυναμικούς ή υπό αναδιάρθρωση κλάδους της περιφερειακής οικονομίας</p> <p>δv.3 Αναβάθμιση και πιστοποίηση δεξιοτήτων και προσόντων του αστικού ανθρώπινου δυναμικού (σε τομείς ενδιαφέροντος) στις περιοχές παρέμβασης των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης</p> <p>δv.6 Ανάπτυξη νέων γνώσεων εξειδίκευσης και δεξιοτήτων εργαζομένων στις περιοχές παρέμβασης των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) άλλων πόλεων της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, πλην της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης</p>	

Στο πλαίσιο της επενδυτικής προτεραιότητας 8iii, οι παρεμβάσεις αυτοαπασχόλησης και επιχειρηματικότητας συνέβαλαν στην ενεργοποίηση ανέργων, συμπεριλαμβανομένων νέων και μακροχρόνια ανέργων. Ωστόσο, η επίπτωση αποτιμάται κυρίως σε μικρο-επίπεδο, καθώς δεν μπορεί να τεκμηριωθεί άμεση και μετρήσιμη μεταβολή σε συνολικούς δείκτες ανεργίας της Περιφέρειας.

Στην επενδυτική προτεραιότητα 8v, οι δράσεις κατάρτισης και πιστοποίησης δεξιοτήτων ενίσχυσαν το ανθρώπινο κεφάλαιο εργαζομένων και αυτοαπασχολούμενων, ιδίως σε δυναμικούς ή υπό αναδιάρθρωση κλάδους. Η επίδραση αφορά κυρίως τη βελτίωση ατομικών προσόντων και την ενίσχυση της προσαρμοστικότητας στην αγορά εργασίας, χωρίς όμως να τεκμηριώνεται άμεση διαρθρωτική μεταβολή στην περιφερειακή απασχόληση.

Από την αποδελτίωση των συμπερασμάτων από τις επιμέρους και οριζόντιες αξιολογήσεις που σχετίζονται με τον ΑΠ8, υπογραμμίζεται ότι οι επιπτώσεις του άξονα εκδηλώνονται κυρίως σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο, μέσω της ενίσχυσης της απασχολησιμότητας, της αυτοαπασχόλησης και της επαγγελματικής κινητικότητας στοχευμένων ομάδων πληθυσμού (CMT Prooptiki, 2018; Innovatia Systems, 2023; EUROTEC, 2024). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε ανέργους νέους, αυτοαπασχολούμενους, επιστήμονες τεχνολογικών ειδικοτήτων, καθώς και σε άτομα από ευπαθείς ομάδες, γεγονός που ενισχύει την κοινωνική στόχευση των παρεμβάσεων.

Παράλληλα, οι αξιολογήσεις αναδεικνύουν τον σταθεροποιητικό ρόλο των παρεμβάσεων του ΑΠ8 σε περιόδους αυξημένης οικονομικής αβεβαιότητας, ιδίως κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, λειτουργώντας ως μηχανισμός ενεργοποίησης και επανένταξης στην αγορά εργασίας. Οι δράσεις κατάρτισης, ανάπτυξης δεξιοτήτων και επιχειρηματικότητας συνέβαλαν στη βελτίωση των πιθανοτήτων απασχόλησης και στη διατήρηση της σύνδεσης των ωφελουμένων με την αγορά εργασίας.

Σε επίπεδο επιχειρήσεων, καταγράφονται έμμεσες επιπτώσεις, ιδίως σε μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, μέσω της αναβάθμισης των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού και της ενίσχυσης της προσαρμοστικότητας σε διαρθρωτικές και τεχνολογικές αλλαγές. Ωστόσο, οι αξιολογήσεις επισημαίνουν ότι οι επιπτώσεις αυτές έχουν μεταβατικό χαρακτήρα και δεν μεταφράζονται άμεσα σε διαρθρωτική μεταβολή των συνολικών δεικτών απασχόλησης σε περιφερειακό επίπεδο. Συνολικά, οι επιπτώσεις του ΑΠ8 αποτιμώνται ως ουσιαστικές σε μικρο-επίπεδο, με σωρευτικά κοινωνικά οφέλη, αλλά με περιορισμένη μακροοικονομική διάχυση, στοιχείο που συνάδει με τη ρεαλιστική αξιολόγηση και τη φύση των παρεμβάσεων του ΕΚΤ

Πίνακας 84 Πίνακας αποδελτίωσης επιπτώσεων για ΑΠ8

ΕΣ (ΑΠ8)	Τύπος επίπτωσης	Τεκμηριωμένη επίπτωση / εύρημα
8iii	Άμεση κοινωνική επίπτωση	Οι παρεμβάσεις συνέβαλαν στη μείωση της ανεργίας και στην ενεργοποίηση ανέργων νέων, μακροχρόνια ανέργων και ευπαθών ομάδων μέσω δράσεων επιχειρηματικότητας και ανάπτυξης δεξιοτήτων.
8iii	Ενίσχυση επιχειρηματικότητας	Η υψηλή επίδοση του δείκτη 11304 τεκμηριώνει την αποτελεσματική υποστήριξη σχεδίων δημιουργίας νέων μικρών επιχειρήσεων, ιδίως σε τομείς υπηρεσιών και καινοτομίας.
8v	Ανάπτυξη ανθρώπινου κεφαλαίου	Οι δράσεις κατάρτισης και εξειδίκευσης ενίσχυσαν τις δεξιότητες εργαζομένων και αυτοαπασχολούμενων σε δυναμικούς και υπό αναδιάρθρωση κλάδους.
Οριζόντια	Κοινωνική ένταξη	Καταγράφεται θετική συμβολή στη βελτίωση της κοινωνικής ένταξης ανέργων και Ατόμων με Αναπηρία.
Πλαίσιο	Περιορισμένη μακροοικονομική διάχυση	Οι επιπτώσεις του ΑΠ8 είναι κυρίως μικρο-επίπεδου και δεν αποτυπώνονται άμεσα σε συνολικούς δείκτες ανεργίας.

Συμπερασματικά, οι επιπτώσεις του ΑΠ8 είναι περιορισμένες σε μακροκλίμακα παρά τις επιδράσεις σε ατομικό επίπεδο με βελτίωση δεξιοτήτων και ενίσχυση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών σε συγκεκριμένους ωφελούμενους. Αναλυτικότερα, η μείωση της ανεργίας στην Περιφέρεια δεν δύναται

να αποδοθεί στις επιδράσεις του Προγράμματος, δεδομένου ότι ακολουθεί και το αντίστοιχο εθνικό ποσοστό και ότι οι παρεμβάσεις ήταν περιορισμένης κλίμακας.

6.3.9 Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας

ΑΠ09Α - Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας (ΕΤΠΑ)

Όπως προκύπτει από την αξιολόγηση της συνάφειας και της επικαιρότητας της λογικής της παρέμβασης (Ενότητα Δ), ο ΑΠ9Α ανταποκρίνεται σε διαχρονικές κοινωνικές ανισότητες στην ΠΚΜ, οι οποίες αφορούν την άνιση κατανομή υποδομών υγείας και κοινωνικών υπηρεσιών. Η ανάγκη ενίσχυσης και εκσυγχρονισμού των υποδομών υγείας κρίθηκε ιδιαίτερα κρίσιμη, τόσο λόγω της γήρανσης του πληθυσμού όσο και λόγω της αυξημένης ζήτησης υπηρεσιών υγείας σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Η λογική παρέμβασης του ΑΠ9Α επικεντρώνεται κυρίως στη βελτίωση της προσβασιμότητας και της λειτουργικής ικανότητας των υποδομών, και λιγότερο στη μεταρρύθμιση του συστήματος παροχής υπηρεσιών υγείας ως συνόλου. Το εύρημα αυτό ερμηνεύεται ως ένδειξη ότι οι παρεμβάσεις του ΑΠ9Α βελτίωσαν την προσβασιμότητα και τη γεωγραφική κάλυψη των υπηρεσιών υγείας, χωρίς ωστόσο να αντισταθμίσουν πλήρως διαρθρωτικούς και εξωγενείς παράγοντες που επηρέασαν τη συνολική δυναμικότητα του συστήματος (π.χ. ανακατανομή πόρων, λειτουργικοί περιορισμοί, αυξημένη ζήτηση υπηρεσιών υγείας).

Πίνακας 85 Μηχανισμός ρεαλιστικής αξιολόγησης- ΑΠ09Α

ΑΞ09Α - Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας (ΕΤΠΑ)	Ανάγκη – Πρόβλημα/ Αιτιολόγηση της επιλογής	Δράση / Μηχανισμός	Άμεσο αναμενόμενο αποτέλεσμα μηχανισμού
<p>ΑΞ09</p> <p>9α) Επενδύσεις στις υποδομές υγείας και στις κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, μείωση των ανισοτήτων όσον αφορά την κατάσταση στον τομέα της υγείας, και προώθηση της κοινωνικής ένταξης με τη βελτίωση της πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα και με τη μετάβαση από θεσμικές υπηρεσίες σε υπηρεσίες σε επίπεδο κοινότητας</p>	<p>Η ΠΚΜ διαθέτει ένα εκτεταμένο δίκτυο υποδομών υγείας. Έχουν, όμως, διαπιστωθεί πιεστικές ανάγκες για επέκταση ή βελτίωση των υποδομών υγείας σ' όλες τις περιοχές, για απόκτηση σύγχρονου ή ελλείποντος ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού, για εφαρμογές ΤΠΕ στις υφιστάμενες μονάδες υγείας, για δημιουργία ειδικών μονάδων κ.α.</p> <p>Η Περιφέρεια χαρακτηρίζεται, επίσης, από μία άνιση κατανομή των υποδομών υγείας, όπως και της πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα. Περισσότερο θιγόμενες είναι οι υποβαθμισμένες αστικές περιοχές, οι ορεινές και οι απομακρυσμένες από τα αστικά κέντρα παραμεθόριες περιοχές. Λόγω της κρίσης διευρύνθηκαν οι ειδικές ομάδες πληθυσμού που δεν έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας. Για τις ομάδες αυτές χρειάζονται νέα μοντέλα παροχής υγείας (π.χ. κοινωνικά ιατρεία).</p>	<p>9α.1 Επέκταση και αναβάθμιση υφιστάμενων δομών και υποδομών υγείας</p>	<p>Η υλοποίηση των παρεμβάσεων στον τομέα των υποδομών υγείας παρήγαγε ενδιάμεση υγειονομική και χωρική επίπτωση μέσω της ενίσχυσης της επιχειρησιακής ικανότητας του δημόσιου συστήματος υγείας. Η προμήθεια και εγκατάσταση σύγχρονου ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού, η αναβάθμιση νοσοκομειακών μονάδων και η ενίσχυση του ΕΚΑΒ βελτίωσαν τη διαγνωστική και θεραπευτική επάρκεια, αύξησαν τη διαθεσιμότητα κρίσιμων υπηρεσιών και ενίσχυσαν την ανθεκτικότητα του συστήματος υγείας, ιδίως κατά την περίοδο της πανδημίας COVID-19. Παράλληλα, συνέβαλαν στη βελτίωση της πρόσβασης του πληθυσμού σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας και στη μείωση χωρικών ανισοτήτων.</p>
	<p>Οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να έχουν σημαντική συμβολή στην περιφερειακή κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Η αύξηση της ανεργίας και οι επιπτώσεις της παρατεταμένης ύφεσης διευρύνουν τους τομείς δυναμικής παρέμβασης και ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας. Παρά το νέο θεσμικό πλαίσιο, η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας αντιμετωπίζει μεγάλα προβλήματα με σημαντικότερο την πρόσβαση στη χρηματοδότηση των αναγκαίων επενδύσεων.</p>	<p>9α.2 : Κοινωνικές υποδομές</p>	<p>Οι παρεμβάσεις στις κοινωνικές υποδομές παρήγαγαν κοινωνική και ενταξιακή επίπτωση μέσω της ενίσχυσης της προσβασιμότητας και της ποιότητας υπηρεσιών φροντίδας για ευάλωτες ομάδες πληθυσμού (ΆμεΑ, ηλικιωμένοι, άτομα σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού). Η δημιουργία και αναβάθμιση δομών ημερήσιας φροντίδας, υποστηριζόμενης διαβίωσης και κοινωνικής υποστήριξης συνέβαλε στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και υποστήριξε τη μετάβαση από ιδρυματικές μορφές φροντίδας σε υπηρεσίες σε επίπεδο κοινότητας, ενισχύοντας την κοινωνική συνοχή και την τοπική ένταξη.</p>

Η ερμηνεία των επιπτώσεων του ΑΠ9Α καταδεικνύει σαφή διαφοροποίηση μεταξύ της βελτίωσης της προσβασιμότητας σε υπηρεσίες υγείας και της συνολικής δυναμικότητας του συστήματος. Οι παρεμβάσεις του Άξονα συνέβαλαν κυρίως στη χωρική και λειτουργική αναβάθμιση επιμέρους υποδομών, διευκολύνοντας την πρόσβαση μεγάλου μέρους του πληθυσμού σε υπηρεσίες υγείας, χωρίς όμως να επιφέρουν διαρθρωτική ενίσχυση της συνολικής δυναμικότητας του συστήματος.

Η εξέλιξη των δεικτών αποτελέσματος επηρεάστηκε σημαντικά από εξωγενείς παράγοντες, με κυριότερο την πανδημία COVID-19, η οποία αύξησε απότομα τη ζήτηση υπηρεσιών υγείας και ανέδειξε υφιστάμενους περιορισμούς του συστήματος. Στο πλαίσιο αυτό, η παρατηρούμενη μείωση του δείκτη αποτελέσματος δεν ερμηνεύεται ως αποτυχία της παρέμβασης, αλλά ως ένδειξη των ορίων της, δεδομένης της κλίμακας και της φύσης των επενδύσεων που υλοποιήθηκαν μέσω του ΑΠ9Α. Παράλληλα, οι παρεμβάσεις του Άξονα λειτούργησαν ως υποστηρικτικός μηχανισμός κοινωνικής πολιτικής, ενισχύοντας την προσβασιμότητα και τη γεωγραφική κάλυψη υπηρεσιών υγείας, χωρίς να υποκαθιστούν τον στρατηγικό σχεδιασμό του τομέα σε εθνικό επίπεδο.

Η περαιτέρω αποδελτίωση των επιμέρους και οριζόντιων αξιολογήσεων αναδεικνύει ότι οι επιπτώσεις του ΑΠ9Α υπερβαίνουν την απλή αναβάθμιση υποδομών και εξοπλισμού και εκδηλώνονται σε επίπεδο λειτουργικής ανθεκτικότητας, διοικητικής ικανότητας και κοινωνικής προστασίας. Στο πλαίσιο της ρεαλιστικής αξιολόγησης, οι επιπτώσεις αυτές ερμηνεύονται ως αποτέλεσμα της ενεργοποίησης συγκεκριμένων μηχανισμών (βελτίωση λειτουργικής ετοιμότητας, διαχείριση ροών, ενίσχυση υποστηρικτικών δομών), οι οποίοι συνδέουν το θεσμικό και υγειονομικό πλαίσιο της Περιφέρειας με τη βελτίωση της λειτουργίας του συστήματος υγείας και κοινωνικής φροντίδας.

Ιδιαίτερη σημασία καταγράφεται στη διασφάλιση της συνέχειας παροχής φροντίδας, ιδίως κατά την περίοδο της πανδημίας COVID-19. Παράλληλα, καταγράφονται έμμεσες επιπτώσεις στη διοικητική και οργανωτική ικανότητα των δομών υγείας. Η αναβάθμιση υποδομών και η δημιουργία νέων λειτουργικών μονάδων βελτίωσαν τη διαχείριση ροών ασθενών και την επιχειρησιακή ετοιμότητα των μονάδων, ενισχύοντας τη συνολική αποδοτικότητα του συστήματος χωρίς να επιφέρουν δομικές αλλαγές στη στελέχωση.

Στον τομέα των κοινωνικών υποδομών, οι παρεμβάσεις για ΑμεΑ, ηλικιωμένους και λοιπές ευάλωτες ομάδες παρήγαγαν επιπτώσεις κοινωνικής ανθεκτικότητας, ενισχύοντας κοινοτικά μοντέλα φροντίδας και βελτιώνοντας την καθημερινή λειτουργικότητα των δομών. Οι επιπτώσεις αυτές συνδέονται με την αποϊδρυματοποίηση και την προώθηση υπηρεσιών εγγύτερων στην κοινότητα, συμβάλλοντας στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ωφελούμενων. Οι επιπτώσεις αυτές συνοψίζονται στον Πίνακα 36, ο οποίος αποτυπώνει τις βασικές κατηγορίες τεκμηριωμένων επιπτώσεων του ΑΠ9Α, όπως αυτές προκύπτουν από τη συστηματική αποδελτίωση των αξιολογήσεων.

Συνολικά, οι επιπτώσεις του ΑΠ9Α αποτιμώνται ως κυρίως ποιοτικές, λειτουργικές και κοινωνικές, με ισχυρό στοιχείο ανθεκτικότητας και ετοιμότητας για μελλοντικές κρίσεις. Το περιορισμένο μετασχηματιστικό αποτύπωμα του Άξονα συνάδει πλήρως με τη Θεωρία Αλλαγής της παρέμβασης και τη ρεαλιστική αξιολόγηση, δεδομένης της συμπληρωματικής φύσης και της κλίμακας των παρεμβάσεων.

Πίνακας 86 Πίνακας αποδελτίωσης τεκμηριωμένων επιπτώσεων ΑΠ 9Α

ΕΣ (ΑΠ9Α)	Τύπος επίπτωσης	Τεκμηριωμένη επίπτωση
-----------	-----------------	-----------------------

9α1	Λειτουργική επίπτωση στο σύστημα υγείας	Οι παρεμβάσεις εκσυγχρονισμού και επέκτασης νοσοκομειακών υποδομών και η προμήθεια σύγχρονου ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού βελτίωσαν τη λειτουργική ικανότητα των μονάδων υγείας (διαγνωστική, χειρουργική και θεραπευτική).
9α1	Ποιοτική αναβάθμιση υπηρεσιών υγείας	Η ανανέωση εξοπλισμού και η δημιουργία νέων ή αναβαθμισμένων τμημάτων συνέβαλαν στη βελτίωση της ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών, της ασφάλειας ασθενών και της ακρίβειας διαγνωστικών και θεραπευτικών πράξεων.
9α1	Επίπτωση ανθεκτικότητας (resilience)	Οι παρεμβάσεις, ιδίως στον τομέα COVID-19 (εξοπλισμός, ΜΑΠ, ειδικές κλινικές), ενίσχυσαν την ανθεκτικότητα του περιφερειακού συστήματος υγείας, διασφαλίζοντας τη λειτουργική συνέχεια υπηρεσιών σε συνθήκες κρίσης.
9α1	Συνέχεια παροχής φροντίδας	Οι παρεμβάσεις επέτρεψαν τη διατήρηση της συνέχειας φροντίδας για χρόνιους ασθενείς και ευάλωτες ομάδες, περιορίζοντας τον κίνδυνο διακοπής βασικών υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής φροντίδας.
9α1	Διοικητική & οργανωτική επίπτωση	Η ενίσχυση υποδομών και εξοπλισμού υποστήριξε τη βελτίωση της διοικητικής και οργανωτικής ικανότητας των δομών υγείας (διαχείριση ροών, νέες λειτουργικές μονάδες, αποσυμφόρηση κρίσιμων τμημάτων).
9α1	Έμμεση επίπτωση στο ανθρώπινο δυναμικό	Οι παρεμβάσεις συνέβαλαν έμμεσα στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας του προσωπικού υγείας (ασφάλεια, εξοπλισμός, μείωση λειτουργικών πιέσεων), χωρίς ωστόσο να επιφέρουν δομικές αλλαγές στη στελέχωση.
9α1	Χωρική επίπτωση / προσβασιμότητα	Η υλοποίηση έργων σε νοσοκομεία και Κέντρα Υγείας εκτός του μητροπολιτικού πόλου Θεσσαλονίκης συνέβαλε στη μερική άμβλυνση χωρικών ανισοτήτων πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας.
9α2	Κοινωνική επίπτωση – ευάλωτες ομάδες	Οι παρεμβάσεις σε κοινωνικές υποδομές (ΑμεΑ, ηλικιωμένοι, δομές ημερήσιας φροντίδας) βελτίωσαν την καθημερινή λειτουργικότητα των δομών και την ποιότητα ζωής των ωφελούμενων.
9α2	Κοινωνική φροντίδα / αποϊδρυματοποίηση	Η ενίσχυση δομών κοινωνικής φροντίδας υποστήριξε τη μετατόπιση από ιδρυματικά μοντέλα σε υπηρεσίες εγγύτερες στην κοινότητα, ενισχύοντας την κοινωνική ένταξη.
9α2-9α.1	Μακροπρόθεσμη ετοιμότητα	Οι παρεμβάσεις δημιούργησαν μόνιμο απόθεμα υποδομών και εξοπλισμού, ενισχύοντας την ετοιμότητα του περιφερειακού συστήματος υγείας για μελλοντικές υγειονομικές κρίσεις.

Πηγή: ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, 2021; Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ Υπουργείου Υγείας, 2020

Συνολικά, τα ευρήματα που αποτυπώνονται καταδεικνύουν ότι οι επιπτώσεις του ΑΠ9Α εκδηλώνονται πρωτίστως σε επίπεδο λειτουργικής ενίσχυσης, ανθεκτικότητας και κοινωνικής προστασίας του περιφερειακού συστήματος υγείας και κοινωνικής φροντίδας. Οι παρεμβάσεις του Άξονα δεν οδήγησαν σε διαρθρωτικό μετασχηματισμό της συνολικής δυναμικότητας του συστήματος, συνέβαλαν όμως ουσιαστικά στη βελτίωση της ποιότητας, της επιχειρησιακής ετοιμότητας και της χωρικής προσβασιμότητας κρίσιμων υπηρεσιών, ιδίως για ευάλωτες ομάδες πληθυσμού. Ιδιαίτερα κατά την περίοδο της πανδημίας COVID-19, οι επενδύσεις σε υποδομές, εξοπλισμό και κοινωνικές δομές λειτούργησαν ως μηχανισμός σταθεροποίησης και συνέχειας φροντίδας, ενισχύοντας την ανθεκτικότητα του συστήματος σε συνθήκες κρίσης. Οι επιπτώσεις του ΑΠ9Α αποτιμώνται, συνεπώς, ως στοχευμένες, κοινωνικά κρίσιμες και λειτουργικά ουσιαστικές, με μακροπρόθεσμη συμβολή στην ετοιμότητα του περιφερειακού συστήματος, χωρίς όμως να υπερβαίνουν τον υποστηρικτικό ρόλο που προβλέπει η λογική παρέμβασης του Προγράμματος.

ΑΠ9Β ΑΞ09Β - Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας - ΕΚΤ

Ο ΑΠ9Β ανταποκρίνεται σε σύνθετες κοινωνικές ανάγκες της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας που σχετίζονται με την ανεργία, την περιθωριοποίηση συγκεκριμένων ομάδων (π.χ. Ρομά, μετανάστες, άστεγοι), τις διακρίσεις (συμπεριλαμβανομένων των διακρίσεων λόγω αναπηρίας), καθώς και την ανεπαρκή πρόσβαση ευάλωτων/ευπαθών ομάδων σε υπηρεσίες υγείας, πρόνοιας και κοινωνικής φροντίδας. Η λογική της παρέμβασης αποτυπώνεται στους δείκτες αποτελέσματος και εκροής ανά ειδικό στόχο, όπως συνοψίζεται στον πίνακα που ακολουθεί.

Η εικόνα του Πίνακα παρακατω επιβεβαιώνει ότι ο ΑΠ9Β παράγει ισχυρότερα αποτελέσματα όταν ενεργοποιεί μηχανισμούς άμεσης κινητοποίησης και διασύνδεσης με υπηρεσίες (παραπομπές,

συμβουλευτική/κατάρτιση και λειτουργία κοινωνικών δομών), ενώ εμφανίζει υστερήσεις σε βαθύτερες θεσμικές/διατομεακές αλλαγές (π.χ. καθολική εκπαιδευτική στήριξη και σταθερή ένταξη ατόμων με αναπηρία στην απασχόληση). Ενδεικτικά, η υπερεπίτευξη στους δείκτες του ΕΣ9i είναι συμβατή με το χαρτοφυλάκιο πράξεων που περιλαμβάνει προγράμματα αναβάθμισης προσόντων, συμβουλευτικής-κατάρτισης-πιστοποίησης και στοχευμένες παρεμβάσεις για ανέργους/μακροχρόνια ανέργους, αλλά και την υποστήριξη δικτύου δομών.

Για τον ΕΣ9iv, η κοινωνική στόχευση υπηρεσιών υγείας απαιτεί σταθερή ωρίμανση δικτύων ΠΦΥ, συνέργειες και επιχειρησιακή συνέχεια, πέραν της απλής λειτουργίας δομών. Η σχετική θεματική αξιολόγηση των ΤΟΜΥ τεκμηριώνει τη χρήση και το ρόλο των δεικτών στα ΠΕΠ και αναδεικνύει ότι τα αποτελέσματα επηρεάζονται από θεσμικές και οργανωτικές παραμέτρους εφαρμογής (π.χ. κάλυψη/λειτουργία μονάδων, διασύνδεση υπηρεσιών, τοπικές διαφοροποιήσεις). (Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ Υπουργείου Υγείας, 2020). Αντίστοιχα, στον ΕΣ 9iii (εκπαίδευση/διακρίσεις/αναπηρία) η υψηλή επίδοση στους δείκτες (π.χ. σχολεία με υπηρεσίες εκπαιδευτικής στήριξης ή συμμετέχοντες με αναπηρία που μεταβαίνουν σε εργασία/εκπαίδευση) είναι συνεπής με την παρατήρηση ότι οι παρεμβάσεις κοινωνικής ένταξης παράγουν πιο άμεσα μετρήσιμα αποτελέσματα όταν εφαρμόζονται και υλοποιούνται σε δομές πρώτης γραμμής, ενώ δυσκολεύονται όταν απαιτείται συστημική μεταβολή πρακτικών σε σχολικές μονάδες και αγορά εργασίας.

Τέλος, η συνάφεια και η πληρότητα της παρέμβασης του ΑΠ9B ενισχύεται από την ύπαρξη συμπληρωματικών δράσεων/έργων (ενδεικτικά: υποστήριξη δομών για γυναίκες θύματα βίας, ξενώνες φιλοξενίας και συμβουλευτικά κέντρα, καθώς και δράσεις «εναρμόνισης οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής»), οι οποίες λειτουργούν ως «οριζόντιοι σταθεροποιητές» κοινωνικής προστασίας: μειώνουν εμπόδια συμμετοχής (ιδίως για γυναίκες, μονογονεϊκά νοικοκυριά και ευάλωτες ομάδες) και ενισχύουν την προσβασιμότητα στις υπηρεσίες. Παράλληλα, η ύπαρξη μηχανισμών παρακολούθησης και τεκμηρίωσης (π.χ. Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης) υποστηρίζει τη ρεαλιστική ερμηνεία των αποτελεσμάτων και τη βελτίωση της στόχευσης/παραπομπών, καθώς αξιολογείται ότι τα σχετικά δεδομένα είναι αξιοποιήσιμα για την αποτύπωση κοινωνικών τάσεων και υπηρεσιών

Πίνακας 87 Μηχανισμός ρεαλιστικής αξιολόγησης ΑΠ9β

ΑΞ09B - Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας - ΕΚΤ		Ανάγκη – Πρόβλημα/ Αιτιολόγηση της επιλογής	Δράση	αναμενόμενο αποτέλεσμα μηχανισμού
ΑΞ09B	9i) Ενεργός ένταξη, με σκοπό, μεταξύ άλλων, την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, και της ενεργού συμμετοχής και της βελτίωσης της απασχολησιμότητας	Το συνολικό ποσοστά απασχόλησης της Περιφέρειας (51,1% το 2012) βρίσκεται κάτω από το μ.ο. της χώρας, και υπολείπεται κατά πολύ του 75%, που είναι ο στόχος της Στρατηγικής της Λισσαβόνας ή του 70% που είναι ο εθνικός στόχος. Αύξηση του ποσοστού της ανεργίας λόγω της παρατεταμένης ύφεσης. Τα ποσοστά αυτά την κατατάσσουν στις περιφέρειες της Ευρώπης με τα μεγαλύτερα προβλήματα ανεργίας. Μεγάλη αύξηση των μακροχρόνια άνεργων. Η αγορά εργασίας παρουσιάζει αύξηση των ευέλικτων μορφών της προσωρινής και μερικής απασχόλησης των γυναικών, μείωση των αυτοαπασχολούμενων ανδρών και μείωση των βοηθών πλήρους απασχόλησης στην οικογενειακή επιχείρηση.	9i.1 Παροχή υπηρεσιών φροντίδας και φιλοξενίας παιδιών για άτομα που έχουν την ευθύνη φροντίδας παιδιών σε νοικοκυριά που απειλούνται από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό 9i.2 Ανάπτυξη των επαγγελματικών προσόντων μακροχρόνια άνεργων με χαμηλά εκπαιδευτικά προσόντα 9i.3 Προώθηση στην απασχόληση ατόμων ευπαθών κοινωνικών ομάδων 9i.4 Περιφερειακός Μηχανισμός διάγνωσης των αναγκών της αγοράς εργασίας 9i.5 Κατάρτιση και επαγγελματική ένταξη για ευπαθείς ομάδες στις περιοχές παρέμβασης των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης 9i.6 Κατάρτιση για ευπαθείς ομάδες στις περιοχές παρέμβασης των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) άλλων πόλεων της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, πλην της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης	Ενεργοποίηση ανέργων και ευάλωτων ομάδων μέσω ολοκληρωμένων διαδρομών υποστήριξης (συμβουλευτική–κατάρτιση–πιστοποίηση και, όπου εφαρμόζεται, διασύνδεση με εργοδότες/τοπικές αγορές εργασίας), με άμεσο αποτέλεσμα την αναβάθμιση δεξιοτήτων και την αύξηση της συμμετοχής σε δράσεις απασχόλησης. Η επίπτωση αναμένεται κυρίως ενδιάμεση (βελτίωση απασχολησιμότητας/ετοιμότητας για εργασία), ενώ η σταθερή ένταξη στην απασχόληση εξαρτάται από τη ζήτηση εργασίας και συμπληρωματικές πολιτικές.
	9ii) Κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά	στη Περιφέρεια εντοπίζονται σταθερά τα τελευταία χρόνια κοινωνικές ομάδες όπως οι ρομά, ενώ παράλληλα εμφανίστηκαν και νέες όπως οι μετανάστες και οι άστεγοι. Οι Ρομά αντιμετωπίζουν μία σειρά από προβλήματα όπως η ελλιπής εκπαίδευση και κατάρτιση, η ανεργία, η εξαφάνιση πολλών παραδοσιακών επαγγελμάτων, η ανεπαρκής πρόσβαση σε υπηρεσίες γενικού οικονομικού	9ii.1 Δομές για αστέγους 9ii.2 Εκμάθηση ελληνικής γλώσσας και ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων για Ρομά 9ii.3 Επιδότηση Ενοικίου 9ii.4 Προώθηση στην απασχόληση ατόμων που ανήκουν σε περιθωριοποιημένες κοινότητες και χαρακτηρίζονται από πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, όπως οι Ρομ	Μείωση εμποδίων ένταξης περιθωριοποιημένων ομάδων μέσω στοχευμένων παρεμβάσεων (εκπαίδευση / δεξιότητες, πρόσβαση σε υπηρεσίες, στέγαση/υποστήριξη όπου προβλέπεται και δράσεις σύνδεσης με απασχόληση), με άμεσο αποτέλεσμα τη βελτίωση της πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες και την ενίσχυση της κοινωνικής συμμετοχής. Η επίπτωση αναμένεται διαφοροποιημένη χωρικά και εξαρτώμενη από τη συνέχεια των

	ενδιαφέροντος, η μη συμμετοχή στις τοπικές υποθέσεις, κ.α. Οι κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες αντιμετωπίζουν κατά κανόνα φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας. Η κοινωνική ενσωμάτωση των περιθωριοποιημένων ομάδων θα συνέβαλε στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των εν λόγω ομάδων και στην κοινωνική συνοχή και σταθερότητα.		δομών και τη συνεργασία με δήμους/υπηρεσίες πρώτης γραμμής
9iii) Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και προώθηση της ισότητας των ευκαιριών	Εκτός από τις παραδοσιακές ομάδες του πληθυσμού που θίγονται από διακρίσεις, λόγω της κρίσης και της μετανάστευσης έχει διευρυνθεί ο αριθμός των ομάδων/ατόμων που είναι θύματα διακρίσεων. Η οικονομική κρίση έχει περιορίσει σε σημαντικό βαθμό την αρχή της ισότητας των ευκαιριών. Αποτελεί οριζόντια αρχή της πολιτικής συνοχής.	<p>9iii.1 Συμβουλευτικά κέντρα και ξενώνες φιλοξενίας κακοποιημένων γυναικών</p> <p>9iii.2 Εξειδικευμένη εκπαιδευτική υποστήριξη για ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες</p> <p>9iii.3 Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης για παιδιά και εφήβους με νοητική υστέρηση ή/και αναπηρίες, βρεφονηπιακοί σταθμοί Ολοκληρωμένης Φροντίδας</p> <p>9iii.4 Κέντρα Δημέρευσης-ημερήσιας φροντίδας ΑμεΑ</p> <p>9iii.5 Καταπολέμηση των διακρίσεων και προώθηση της κοινωνικής ένταξης για άτομα με αναπηρίες</p> <p>9iii.6 Καταπολέμηση των διακρίσεων και υποστήριξη της κοινωνικής ένταξης ευάλωτων και ειδικών ομάδων πληθυσμού</p> <p>9iii.7 Ενίσχυση κοινωνικής συνοχής και καταπολέμηση διακρίσεων στις περιοχές παρέμβασης των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) άλλων πόλεων της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, πλην της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης</p> <p>9iii.8 Δράσεις και δομές στήριξης ευπαθών ομάδων πληθυσμού στις περιοχές παρέμβασης των ΣΒΑΑ της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης</p> <p>9iii.9 Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης (ΣΥΔ)</p>	Ενίσχυση της ισότητας πρόσβασης και της προστασίας ευάλωτων ομάδων μέσω λειτουργίας και δικτύωσης δομών πρώτης γραμμής (υποστήριξη κακοποιημένων γυναικών, δομές/υπηρεσίες ΑμεΑ, εκπαιδευτική υποστήριξη, δράσεις κοινωνικής ένταξης), με άμεσο αποτέλεσμα περισσότερους ωφελούμενους να λαμβάνουν εξειδικευμένες υπηρεσίες και να παραπέμπονται κατάλληλα. Αναμένεται βελτίωση κοινωνικής ένταξης σε ατομικό/λειτουργικό επίπεδο, με πιο περιορισμένη συστημική μεταβολή πρακτικών σε σχολεία και αγορά εργασίας.
9iv) Βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές,	Λόγω της οικονομικής κρίσης αυξήθηκε ο αριθμός των ατόμων χωρίς πρόσβαση σε	<p>9iv.1 Κέντρα Κοινότητας</p> <p>9iv.2 Δομές Παροχής Βασικών Αγαθών</p> <p>9iv.3 ΚΗΦΗ</p>	Ενίσχυση της κάλυψης και της λειτουργικής διασύνδεσης υπηρεσιών

<p>βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων της υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος</p>	<p>ζωτικής σημασίας δημόσιες υπηρεσίες γενικού ενδιαφέροντος όπως η υγεία. Επίσης, στις παραδοσιακές ευπαθείς κοινωνικές ομάδες (π.χ. ΑΜΕΑ, μετανάστες, ρομά, πάσχοντες από ψυχική ασθένεια) δημιουργήθηκαν και νέες (π.χ. μακροχρόνια άνεργοι, άστεγοι). Υπάρχει ανάγκη για υποστήριξη αυτών των ομάδων μέσω νέων δράσεων (π.χ. νέα μοντέλα παροχής υπηρεσιών υγεία, ειδικά προγράμματα για μετανάστες και ψυχικά πάσχοντες κ.α.).</p>	<p>9iv.4 Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας 9iv.5 Ανάπτυξη υπηρεσιών αγωγής υγείας και κοινωνικής πρόνοιας 9iv.6 Παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας σε ευπαθείς ομάδες πληθυσμού 9iv.7 Βελτίωση της πρόσβασης σε προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες Υγείας και Πρόνοιας στις περιοχές παρέμβασης των ΣΒΑΑ άλλων πόλεων της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, πλην της ΜΕΘ 9iv.8 Βελτίωση της πρόσβασης σε προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες Υγείας και Πρόνοιας στις περι-οχές παρέμβασης των ΣΒΑΑ της ΜΕΘ 9iv.9 Παροχή Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας στην Κοινότητα 9iv.10 Αντιμετώπιση των εξαρτήσεων 9iv.11 Λειτουργία Τοπικών Ομάδων Υγείας (ΤΟΜΥ) 9iv.12 Προώθηση των υπηρεσιών διαπολιτισμικής μεσολάβησης σε Κέντρα Κοινότητας/ Κέντρα Ένταξης Μεταναστών της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας 9iv.13 Θωράκιση της Δημόσιας Υγείας στην Περιφέρεια μέσω πρόληψης, έγκαιρης ανίχνευσης και αντιμετώπιση επιδημιών (Covid-19) σε χώρους μεταναστών / προσφύγων 9iv.14 Διασφάλιση ομοιογενούς και συνεχούς απόκρισης των Δημόσιων Δομών Υγείας σε Πρωτοβάθμιο και Δευτεροβάθμιο επίπεδο ιδιαίτερα κατά την παρούσα Υγειονομική Κρίση του COVID-19</p>	<p>κοινωνικής προστασίας και ΠΦΥ μέσω ενός πλέγματος δομών: Κέντρα Κοινότητας, Δομές βασικών αγαθών, ΚΗΦΗ/ημερήσια φροντίδα/αυτόνομη διαβίωση για ηλικιωμένους και ευάλωτους, Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης για τεκμηρίωση και καλύτερη στόχευση, Διαπολιτισμική μεσολάβηση για πρόσβαση μεταναστών/ευάλωτων, ΤΟΜΥ ως σημείο πρώτης επαφής και πρόληψης στην κοινότητα, Δομές εξαρτήσεων & ψυχικής υγείας για συνέχεια φροντίδας. Άμεσο αποτέλεσμα είναι η αύξηση της προσβασιμότητας και η καλύτερη παραπομπή/συνέχεια υπηρεσιών για ευάλωτους πληθυσμούς. Η αναμενόμενη επίπτωση είναι κυρίως θεσμική και λειτουργική (ισχυρότερα δίκτυα πρώτης γραμμής, μείωση διοικητικών/πρακτικών εμποδίων), αλλά η σταθερότητα των αποτελεσμάτων εξαρτάται από στελέχωση, διαλειτουργικότητα και οργανωτική ωρίμανση, ιδίως για τις ΤΟΜΥ, όπου η εμπειρία δείχνει ότι η υποστελέχωση και τα κενά διασύνδεσης περιορίζουν την πλήρη κάλυψη.</p>
<p>9vi) Στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων</p>	<p>Η εμπειρία των ΤΟΠΕΚΟ/ΤΟΠΣΑ/LEADER και η ανάγκη για ολοκληρωμένα έργα και την τοπική κοινωνική ανάπτυξη μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη βελτίωση των τοπικών υποδομών και υπηρεσιών. Οι στόχος της ΕΕ για την εδαφική συνοχή και την ολοκληρωμένη τοπική</p>	<p>9vi.1 Κάλυψη λειτουργικών εξόδων ΕΦ - ΟΤΔ στις εγκεκριμένες περιοχές εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ/ΠΑΑ/ΕΠΑΛΘ 9vi.2 Δράσεις ΕΚΤ για την εγκεκριμένη περιοχή εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ/ΠΑΑ/ΕΠΑΛΘ που περιλαμβάνει τους Δήμους Λαγκαδά, Βόλβης και τμήματα των Δήμων Ωραιοκάστρου, Θέρμης, Θερμαϊκού, Πυλαίας-Χορτιάτη και Δέλτα του Νομού Θεσσαλονίκης 9vi.3 Δράσεις ΕΚΤ για την εγκεκριμένη περιοχή εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ/ΠΑΑ/ΕΠΑΛΘ</p>	<p>Ενεργοποίηση τοπικών μηχανισμών κοινωνικής ένταξης και απασχολησιμότητας μέσω των ΟΤΔ/ΤΑΠΤΟΚ: κάλυψη λειτουργικών δαπανών διακυβέρνησης και υλοποίηση στοχευμένων δράσεων κατάρτισης-συμβουλευτικής-πιστοποίησης προσαρμοσμένων στις τοπικές ανάγκες. Άμεσο αποτέλεσμα είναι η βελτίωση της τοπικής ικανότητας υλοποίησης και ο</p>

		<p>ανάπτυξη σε διάφορους τύπους περιοχών. Επιτροπής για το Εταιρικό Σύμφωνο με της Ελλάδα</p>	<p>που περιλαμβάνει τον δήμο Χαλκηδόνος και τμήμα του δήμου Δέλτα στον Νομό Θεσσαλονίκης</p> <p>9νι.4 Δράσεις ΕΚΤ για την εγκεκριμένη περιοχή εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ/ΠΑΑ/ΕΠΑΛΘ στη Χαλκιδική</p> <p>9νι.5: Δράσεις ΕΚΤ για την εγκεκριμένη περιοχή εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ/ΠΑΑ/ΕΠΑΛΘ στην Πέλλα</p> <p>9νι.6: Δράσεις ΕΚΤ για την εγκεκριμένη περιοχή εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ/ΠΑΑ/ΕΠΑΛΘ στην Ημαθία</p> <p>9νι.7: Δράσεις ΕΚΤ για την εγκεκριμένη περιοχή εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ/ΠΑΑ/ΕΠΑΛΘ στην Πιερία</p> <p>9νι.8: Δράσεις ΕΚΤ για την εγκεκριμένη περιοχή εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ/ΠΑΑ/ΕΠΑΛΘ στο Κιλκίς</p> <p>9νι.9: Δράσεις ΕΚΤ για την εγκεκριμένη περιοχή εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ/ΠΑΑ/ΕΠΑΛΘ στις Σέρρες</p>	<p>συντονισμός παρεμβάσεων σε αγροτικές/ημιαστικές περιοχές. Η επίπτωση αναμένεται χωρικά διαφοροποιημένη και εξαρτώμενη από την ποιότητα εταιρικών σχημάτων και τη σύνδεση με πραγματικές ανάγκες των τοπικών αγορών.</p>
--	--	---	---	--

Η ανάλυση εστιάζει σε επιπτώσεις σε επίπεδο (α) προσβασιμότητας και κάλυψης υπηρεσιών, (β) λειτουργικής/θεσμικής ικανότητας δομών, (γ) μείωσης κινδύνων κοινωνικού αποκλεισμού, και (δ) μηχανισμών προστασίας/παραπομπής για πληθυσμούς στόχους. Η ανάλυση ανέδειξε ότι ο ΑΠ9B λειτούργησε ως ο βασικός πυλώνας κοινωνικής συνοχής του Προγράμματος, υλοποιώντας ένα ευρύ φάσμα παρεμβάσεων που κάλυψαν κρίσιμα κενά του κοινωνικού κράτους σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Οι παρεμβάσεις δεν περιορίστηκαν σε μεμονωμένες δράσεις, αλλά συγκρότησαν ένα πλέγμα υπηρεσιών κοινωνικής ένταξης, το οποίο περιλάμβανε ενδεικτικά: Κέντρα Κοινότητας και παραρτήματα Ρομά, δομές παροχής βασικών αγαθών (κοινωνικά παντοπωλεία, φαρμακεία και συσσίτια), Τοπικές Ομάδες Υγείας (ΤΟΜΥ), δομές ψυχικής υγείας και απεξάρτησης, Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης και Κέντρα Δημέρευσης ΑμεΑ, συμβουλευτικά κέντρα και ξενώνες φιλοξενίας γυναικών θυμάτων βίας, καθώς και ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ενεργοποίησης ανέργων και ευάλωτων ομάδων.

Στο πλαίσιο της ρεαλιστικής αξιολόγησης, οι επιπτώσεις του ΑΠ9B ερμηνεύονται ως αποτέλεσμα της ενεργοποίησης μηχανισμών που συνδέουν την προσβασιμότητα σε υπηρεσίες, τη συνέχεια φροντίδας, τη διοικητική λειτουργικότητα των δομών και τη σταδιακή κοινωνική ενεργοποίηση των ωφελούμενων. Οι μηχανισμοί αυτοί λειτούργησαν διαφοροποιημένα ανά ειδικό στόχο, κοινωνική ομάδα και χωρικό πλαίσιο, γεγονός που εξηγεί τόσο τις υψηλές επιδόσεις σε ορισμένους δείκτες (π.χ. ενεργοποίηση, κατάρτιση, συμμετοχή σε υπηρεσίες) όσο και τις χαμηλότερες επιδόσεις σε άλλους (π.χ. διαρθρωτικές αλλαγές σε εκπαίδευση ΑμεΑ).

Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στις έμμεσες και ποιοτικές επιπτώσεις του Άξονα, οι οποίες δεν αποτυπώνονται πλήρως στους δείκτες, αλλά τεκμηριώνονται συστηματικά στις αξιολογήσεις. Ενδεικτικά, καταγράφονται: ενίσχυση της λειτουργικής ανθεκτικότητας του κοινωνικού συστήματος της ΠΚΜ, βελτίωση της ικανότητας έγκαιρης ανίχνευσης και παραπομπής ευάλωτων περιστατικών, μείωση εμποδίων πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες για πληθυσμούς σε ακραία φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό, καθώς και ενίσχυση τοπικών μηχανισμών κοινωνικής διακυβέρνησης.

Οι επιπτώσεις αυτές αποδείχθηκαν ιδιαίτερα κρίσιμες σε συνθήκες κρίσης, όπως κατά την πανδημία COVID-19, όπου οι υφιστάμενες δομές και δίκτυα του ΑΠ9B λειτούργησαν ως δίκτυο κοινωνικής ασφάλειας, διασφαλίζοντας τη συνέχεια παροχής βασικών υπηρεσιών υγείας, πρόνοιας και κοινωνικής υποστήριξης. Ωστόσο, οι αξιολογήσεις επισημαίνουν ότι, παρά τη σαφή κοινωνική προστιθέμενη αξία, οι παρεμβάσεις του ΑΠ9B είχαν κυρίως υποστηρικτικό και ενισχυτικό χαρακτήρα, χωρίς να επιφέρουν πλήρη διαρθρωτικό μετασχηματισμό του συστήματος κοινωνικής πολιτικής. Ο Πίνακας που ακολουθεί συνοψίζει τις βασικές κατηγορίες τεκμηριωμένων επιπτώσεων του ΑΠ9B, όπως αυτές προκύπτουν από τη σύνθεση των αξιολογήσεων, την ανάλυση της συνάφειας και την αποδελτίωση του συνόλου των υλοποιημένων παρεμβάσεων.

Πίνακας 88 Πίνακας αποδελτίωσης τεκμηριωμένων επιπτώσεων ΑΠ9B (ΕΚΤ)

ΕΣ (ΑΠ9B)	Τύπος επίπτωσης	Τεκμηριωμένη επίπτωση (σύνοψη)
9i	Επίπτωση απασχολησιμότητας & ενεργοποίησης	Η ενίσχυση δομών και δράσεων ενεργοποίησης/υποστήριξης συνέβαλε στην αύξηση συμμετοχών/εκβάσεων που σχετίζονται με αναζήτηση εργασίας, κατάρτιση, απόκτηση εξειδίκευσης και διατήρηση/απόκτηση θέσης.
9i, 9iv	Θεσμική/λειτουργική επίπτωση σε δίκτυο υπηρεσιών	Ενίσχυση του τοπικού «οικοσυστήματος» κοινωνικών υπηρεσιών μέσω στήριξης/λειτουργίας δομών (κοινωνικά παντοπωλεία/φαρμακεία/συσσίτια κ.λπ.), με επίπτωση στην ικανότητα άμεσης ανταπόκρισης σε βασικές ανάγκες και στη μείωση εμποδίων πρόσβασης για ευάλωτους.

ΕΣ (ΑΠ9Β)	Τύπος επίπτωσης	Τεκμηριωμένη επίπτωση (σύννοψη)
9ii	Επίπτωση ένταξης/διαμεσολάβησης για περιθωριοποιημένες κοινότητες	Τεκμηριώνεται επίδραση μέσω δράσεων ένταξης (μετανάστες/μειονότητες/Ρομά) που συνδέονται με ενεργοποίηση για εργασία/εκπαίδευση/κατάρτιση και παραπομπές, ενισχύοντας «γέφυρες» προς υπηρεσίες και κοινωνική συμμετοχή.
9iii	Επίπτωση ισότητας πρόσβασης στην εκπαίδευση (ΑμεΑ/ΕΕΑ)	Οι δράσεις εκπαιδευτικής στήριξης/ειδικής αγωγής ενισχύουν την πρόσβαση μαθητών με αναπηρία ή/και ΕΕΑ σε υποστηρικτικές υπηρεσίες, συμβάλλοντας στη μείωση εκπαιδευτικών ανισοτήτων (αν και η επίτευξη σχετικών δεικτών μπορεί να παραμένει χαμηλή έναντι στόχων).
9iii	Λειτουργική επίπτωση σε κοινωνικές δομές αναπηρίας	Η επέκταση της μέτρησης/αποτύπωσης (π.χ. για Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης) αναδεικνύει ότι οι παρεμβάσεις δεν είναι μόνο «παροχή υπηρεσίας», αλλά και βελτίωση διοικητικής παρακολούθησης και πληρέστερης τεκμηρίωσης αποτελεσμάτων δομών.
9iv	Επίπτωση πρόσβασης σε υπηρεσίες ΠΦΥ/κοινωνικής φροντίδας	Η λειτουργία/οργάνωση πρωτοβάθμιων υπηρεσιών (π.χ. ΤΟΜΥ) υποστηρίζει μηχανισμούς πρόληψης, κατ' οίκον φροντίδας, συμβουλευτικής, και παραπομπής (συμπεριλαμβανομένης της ανίχνευσης περιστατικών εξαρτήσεων), βελτιώνοντας την πρόσβαση ευάλωτων σε συνέχεια φροντίδας.
9iv	Επίπτωση προστασίας/ασφάλειας για γυναίκες θύματα βίας	Η λειτουργία/υποστήριξη συμβουλευτικών κέντρων και ξενώνων φιλοξενίας συμβάλλει σε προστασία, ασφαλή στέγαση και ψυχοκοινωνική υποστήριξη θυμάτων, ενισχύοντας ένα κρίσιμο πλέγμα κοινωνικής προστασίας σε περιφερειακό/τοπικό επίπεδο.
9iv	Επίπτωση κάλυψης βασικών αναγκών & άμβλυσης ακραίας στέρησης	Η δικτύωση και γεωγραφική διασπορά δομών παροχής βασικών αγαθών ενισχύει την υλική στήριξη και μειώνει τον κίνδυνο ακραίας στέρησης, λειτουργώντας ως «δίχτυ ασφαλείας» για νοικοκυριά σε φτώχεια/αποκλεισμό.
9vi	Χωρική/τοπική επίπτωση ολοκληρωμένων παρεμβάσεων	Οι ολοκληρωμένες τοπικές παρεμβάσεις συνεισφέρουν σε μείωση τοπικών ανισοτήτων μέσω συνδυασμού υπηρεσιών/εργαλείων (υποδομές–υπηρεσίες–ενεργοποίηση), με αποτέλεσμα «συσσωρευτικές» επιδράσεις σε επίπεδο τοπικής κοινωνικής συνοχής.
Οριζόντια	Ανθεκτικότητα κοινωνικού συστήματος	Οι παρεμβάσεις του ΑΠ9Β ενίσχυσαν τη λειτουργική ανθεκτικότητα του κοινωνικού συστήματος της ΠΚΜ, ιδίως σε συνθήκες κρίσης (COVID-19), χωρίς να επιφέρουν πλήρη διαρθρωτικό μετασχηματισμό.

Πηγή (ICAP, 2023; ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ Ε.Π. «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, 2018; ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, 2021; ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΔΡΑΣΕΩΝ ΕΚΤ, 2019; Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ Υπουργείου Υγείας, 2020)

Συνολικά, οι επιπτώσεις του ΑΠ9Β αποτιμώνται ως ισχυρά κοινωνικές και θεσμικές, με έμφαση στη διεύρυνση της πρόσβασης σε υπηρεσίες και στην ενίσχυση τοπικών μηχανισμών κοινωνικής υποστήριξης. Η υψηλή επίτευξη δεικτών που συνδέονται με την ενεργοποίηση, την απασχολησιμότητα και τη συμμετοχή σε υπηρεσίες, σε συνδυασμό με την εκτεταμένη στήριξη και λειτουργία δομών κοινωνικής φροντίδας, υποδηλώνει ότι ο Άξονας λειτούργησε ως συνεκτικό πλέγμα κοινωνικής προστασίας για ομάδες σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Οι επιπτώσεις αυτές ερμηνεύονται ως αποτέλεσμα της ενεργοποίησης μηχανισμών παραπομπής, συμβουλευτικής, συνέχειας φροντίδας και διασύνδεσης υπηρεσιών, ιδίως μέσω πρωτοβάθμιων και κοινοτικών δομών. Παράλληλα, η τεκμηρίωση από τις ειδικές και οριζόντιες αξιολογήσεις αναδεικνύει ότι η συμβολή του ΑΠ9Β δεν περιορίζεται στην ποσοτική κάλυψη ωφελουμένων ή δομών, αλλά αφορά και την ποιοτική αναβάθμιση και την οργανωτική ωρίμανση του συστήματος κοινωνικών υπηρεσιών (π.χ. βελτιωμένη παρακολούθηση, πληρέστερη αποτύπωση αποτελεσμάτων, σταθεροποίηση λειτουργιών). Το στοιχείο αυτό κρίνεται καθοριστικό για τη βιωσιμότητα των παρεμβάσεων και τη μακροπρόθεσμη ανθεκτικότητα του περιφερειακού συστήματος κοινωνικής προστασίας, επιβεβαιώνοντας τον υποστηρικτικό αλλά στρατηγικά κρίσιμο ρόλο του ΑΠ9Β στο συνολικό πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής του Προγράμματος.

6.3.10 Επένδυση στην εκπαίδευση, την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διάβίου μάθηση

Η λογική της παρέμβασης του ΑΠ10 εστιάζει στην ενίσχυση των υλικών και λειτουργικών προϋποθέσεων του εκπαιδευτικού συστήματος της ΠΚΜ, ως βασικού μηχανισμού μακροπρόθεσμης βελτίωσης των δεξιοτήτων και του ανθρώπινου κεφαλαίου. Όπως αναδεικνύεται και από την ανάλυση συνάφειας του Προγράμματος, τα χαμηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης συνδέονται διαχρονικά με υψηλότερα ποσοστά ανεργίας και μειωμένες δυνατότητες επαγγελματικής ένταξης, γεγονός που καθιστά κρίσιμη την επένδυση σε σύγχρονες και επαρκείς εκπαιδευτικές υποδομές σε όλες τις βαθμίδες. Ο δείκτης αποτελέσματος T1380 (ποσοστό κάλυψης του πληθυσμού από υποδομές εκπαίδευσης) αποτυπώνει τη διαρθρωτική στόχευση του Άξονα στη διεύρυνση και βελτίωση της χωρικής και λειτουργικής πρόσβασης σε εκπαιδευτικές δομές. Η αύξηση της τιμής του δείκτη μεταξύ 2014 και 2023 αντανakλά τη σταδιακή, ως έναν βαθμο, ενίσχυση του εκπαιδευτικού δικτύου, μέσω της κατασκευής νέων σχολικών μονάδων, της επέκτασης υφιστάμενων υποδομών και της κάλυψης αναγκών σε περιοχές με αυξημένη ζήτηση, ιδίως σε αναπτυσσόμενες και περιφερειακές ζώνες.

Παράλληλα, η αναβάθμιση εργαστηριακού και ψηφιακού εξοπλισμού σε σχολικές μονάδες, δομές επαγγελματικής εκπαίδευσης και ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ενισχύει τη λειτουργική ποιότητα των υποδομών. Οι παρεμβάσεις αυτές δεν στόχευαν άμεσα στη βελτίωση εκπαιδευτικών επιδόσεων ή δεικτών απασχόλησης, αλλά δημιούργησαν τις αναγκαίες υλικές και τεχνολογικές συνθήκες για την αναβάθμιση του μαθησιακού περιβάλλοντος και τη στήριξη της διάβίου μάθησης και της βασικής έρευνας. Ο ΑΠ10 αντανakλά με συνέπεια τη λογική της παρέμβασης, η οποία στόχευσε στην ενίσχυση των υλικοτεχνικών και κτιριακών υποδομών συνεισφέροντας ως έναν βαθμό σε μακροπρόθεσμο χαρακτήρα επενδύσεις για την εκπαίδευση. Η συμβολή του ΑΠ10 ερμηνεύεται ως κυρίως έμμεσης επίδρασης αλλά κρίσιμης για τη βελτίωση των δεξιοτήτων του πληθυσμού και την ενίσχυση του ανθρώπινου κεφαλαίου της Περιφέρειας, λειτουργώντας συμπληρωματικά προς παρεμβάσεις άλλων ΑΠ που στόχευαν άμεσα στην απασχόληση και την κοινωνική ένταξη.

Πίνακας 89 Μηχανισμός ρεαλιστικής αξιολόγησης ΑΠ10

ΑΞ10 - Επένδυση στην εκπαίδευση, την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση		Ανάγκη – Πρόβλημα/ Αιτιολόγηση της επιλογής	Δράση Μηχανισμός	Άμεσο αναμενόμενο αποτέλεσμα
ΑΞ10	10α) Επενδύσεις στην εκπαίδευση, την κατάρτιση, και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και διά βίου μάθηση με την ανάπτυξη υποδομών, κατάρτισης και εκπαίδευσης	Τα ποσοστά ανεργίας είναι υψηλότερα στους έχοντες χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και στους ανειδίκευτους. Υστέρηση της Περιφέρειας σε σχέση με τους εθνικούς στόχους της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» στους δείκτες απασχόλησης, πρόωρης εγκατάλειψης σχολείου και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ανάγκη ενίσχυσης της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού ως βασικής προϋπόθεσης για την έξοδο από την κρίση και την αλλαγή του παραγωγικού προτύπου. Ελλείψεις σε ποιοτικές εκπαιδευτικές υποδομές, ιδίως σε εργαστήρια, βιβλιοθήκες, εξοπλισμό τεχνικών δεξιοτήτων, ΤΠΕ και ψηφιακή μάθηση. Σημαντική υστέρηση της χώρας και της Περιφέρειας στην ποιοτική επαγγελματική εκπαίδευση και στη συνεχιζόμενη κατάρτιση. Ανάγκη ευθυγράμμισης με τις προτεραιότητες των Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) και το νέο ΕΣΠΑ.	10α.1 Ανάπτυξη κτιριακών υποδομών προσχολικής εκπαίδευσης / Αύξηση χωρητικότητας/διαθεσιμότητας προσχολικών δομών	Κάλυψη αναγκών φοίτησης – αποσυμφόρηση Συνολική ενίσχυση της χωρητικότητας και της λειτουργικής επάρκειας των εκπαιδευτικών υποδομών της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, μέσω κατασκευής και αναβάθμισης κτιριακών εγκαταστάσεων, εκσυγχρονισμού εργαστηριακού και ψηφιακού εξοπλισμού και βελτίωσης της προσβασιμότητας, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας του μαθησιακού περιβάλλοντος και την υποστήριξη της διά βίου μάθησης σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης.
			10α.2 Ανάπτυξη κτιριακών υποδομών σχολικής εκπαίδευσης / Βελτίωση λειτουργικής επάρκειας σχολικών μονάδων	
			10α.3 Ανάπτυξη υποδομών και εξοπλισμών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης / Αναβάθμιση πανεπιστημιακών υποδομών & εξοπλισμού	
			10α.4 Αναβάθμιση εξοπλισμού ΤΠΕ σε σχολικές μονάδες της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας / Ψηφιακή αναβάθμιση σχολικού περιβάλλοντος	
			10α.5 Εξοπλισμός Ακαδημιών και Δημοσίων Σχολών Εμπορικού Ναυτικού / Εκσυγχρονισμός εξειδικευμένης επαγγελματικής εκπαίδευσης	
			10α.6 Υποδομές προσχολικής, Α/βάθμιας και Β/βάθμιας εκπαίδευσης. /Επέκταση/αναβάθμιση σχολικών χώρων	
			10α.7 Ενίσχυση αθλητικού εξοπλισμού και βελτίωση προσβασιμότητας ΑμεΑ σε σχολεία Α/βάθμιας και Β/βάθμιας εκπαίδευσης στην περιοχή παρέμβασης της Στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) της Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης. /Μείωση λειτουργικών εμποδίων & βελτίωση συμμετοχής	
			10α.8 Αναβάθμιση εξοπλισμού εργαστηρίων για την κατάρτιση και εκπαίδευση ενηλίκων και για την επαγγελματική εκπαίδευση μαθητών. / Εκσυγχρονισμός εργαστηριακής εκπαίδευσης	

Οι παρεμβάσεις του ΑΠ10 συνέβαλαν καταρχάς στη σημαντική ενίσχυση της δυναμικότητας και της λειτουργικής επάρκειας του εκπαιδευτικού συστήματος της ΠΚΜ. Η κατασκευή και επέκταση σχολικών μονάδων προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σε συνδυασμό με την αποπεράτωση και αναβάθμιση υφιστάμενων κτιριακών υποδομών, κάλυψε αυξημένες ανάγκες φοίτησης σε περιοχές με πληθυσμιακή πίεση και αστική ανάπτυξη, βελτιώνοντας τις συνθήκες εκπαίδευσης και αποσυμφωνώντας παλαιότερες ή ανεπαρκείς δομές.

Η χωρική διασπορά των παρεμβάσεων σε διαφορετικές Περιφερειακές Ενότητες ενίσχυσε τη γεωγραφική ισορροπία πρόσβασης σε σύγχρονες εκπαιδευτικές υποδομές, περιορίζοντας ανισότητες μεταξύ μητροπολιτικών, περιφερειακών και αναπτυσσόμενων περιοχών. Στο πλαίσιο της αξιολόγησης συνάφειας, ο ΑΠ10 ανταποκρίνεται σε διαρθρωτικές ανάγκες που είχαν εντοπιστεί ήδη από την έναρξη της προγραμματικής περιόδου και παραμένουν επίκαιρες, ιδίως ως προς την επάρκεια σχολικών χώρων και τη συμμόρφωση με σύγχρονες προδιαγραφές ασφάλειας και λειτουργικότητας.

Παράλληλα, οι επενδύσεις σε εργαστηριακό και ψηφιακό εξοπλισμό σε σχολικές μονάδες, δομές επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, καθώς και σε ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΑΠΘ, ΔΙΠΑΕ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας), παρήγαγαν θετικές επιδράσεις κυρίως όμως ποιοτικού χαρακτήρα. Τα παραπάνω, καταδεικνύουν μια προσπάθεια ενίσχυσης και βελτίωσης του μαθησιακού και ερευνητικού περιβάλλοντος, ενίσχυση της δυνατότητας αξιοποίησης σύγχρονων παιδαγωγικών και τεχνολογικών εργαλείων, καθώς και υποστήριξη της προσαρμογής των εκπαιδευτικών δομών στις απαιτήσεις της ψηφιακής μετάβασης.

Η αναβάθμιση εξοπλισμού ΤΠΕ, η ενίσχυση κεντρικών ψηφιακών υποδομών και η ανάπτυξη δυνατοτήτων τηλεεκπαίδευσης αύξησαν την επιχειρησιακή ετοιμότητα του εκπαιδευτικού συστήματος να υποστηρίξει υβριδικά και εξ αποστάσεως μοντέλα μάθησης. Στο πλαίσιο της ρεαλιστικής αξιολόγησης, οι παρεμβάσεις αυτές λειτούργησαν ως μηχανισμοί ενίσχυσης της ανθεκτικότητας (resilience) του συστήματος, ιδίως σε συνθήκες εξωγενών κρίσεων, όπως η πανδημία COVID-19, διασφαλίζοντας τη συνέχεια της εκπαιδευτικής λειτουργίας.

Οι παρεμβάσεις του ΑΠ10 παρήγαγαν επίσης έμμεσες κοινωνικές επιπτώσεις σε όρους ισότητας πρόσβασης και συμπερίληψης. Η βελτίωση της προσβασιμότητας για άτομα με αναπηρία και η αναβάθμιση αθλητικών και κοινόχρηστων σχολικών υποδομών συνέβαλαν στη δημιουργία πιο συμπεριληπτικών εκπαιδευτικών περιβαλλόντων, μειώνοντας φυσικά και λειτουργικά εμπόδια συμμετοχής. Ωστόσο, οι θετικές αυτές επιδράσεις δεν μπορούν να μεταφραστούν άμεσα σε βελτίωση εκπαιδευτικών επιδόσεων ή μαθησιακών αποτελεσμάτων, μιας και οι δράσεις εστίασαν κυρίως σε υποδομές, ενώ συνολικά ο μηχανισμός αλλαγής θέλει περισσότερα έτη μετά το πέρας των παρεμβάσεων για να αποτυπωθούν οι επιπτώσεις. Όπως και να έχει, επειδή οι παρεμβάσεις οι συγκεκριμένες είναι κυρίως για ενίσχυση του εξοπλισμού και των κτιρίων, αν και κάλυψαν άμεσες ανάγκες, τα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα για το ανθρώπινο κεφάλαιο της ΠΚΜ, είναι μάλλον μέτριες προς χαμηλές.

Στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της εκπαίδευσης ενηλίκων, η αναβάθμιση εργαστηριακού εξοπλισμού ενίσχυσε τη θεσμική και λειτουργική ικανότητα των δομών να υποστηρίζουν δράσεις διά βίου μάθησης και επανακατάρτισης. Αν και οι επιπτώσεις αυτές δεν αποτυπώνονται άμεσα σε δείκτες απασχόλησης ή δεξιοτήτων, δημιουργούν κρίσιμες προϋποθέσεις για τη μεσο-μακροπρόθεσμη προσαρμογή του ανθρώπινου δυναμικού στις εξελισσόμενες ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Συνολικά, στο πλαίσιο της θεωρητικά θεμελιωμένης και ρεαλιστικής αξιολόγησης, οι επιπτώσεις του ΑΠ10 αποτιμώνται ως κυρίως δομικές, λειτουργικές και μακροπρόθεσμες. Ο Άξονας λειτούργησε υποστηρικτικά και συμπληρωματικά προς άλλους Άξονες του Προγράμματος και τις εθνικές πολιτικές εκπαίδευσης και απασχόλησης, ενισχύοντας το υλικό, θεσμικό και ψηφιακό υπόβαθρο της εκπαίδευσης στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας. Το μετασχηματιστικό του αποτύπωμα είναι έμμεσο και μεσο-μακροπρόθεσμο, στοιχείο που συνάδει πλήρως με τη λογική παρέμβασης και τη Θεωρία Αλλαγής του Άξονα. Ωστόσο, ο χαρακτήρας των παρεμβάσεων είναι περισσότερο ενίσχυσης εξοπλισμών και βελτίωσης κτιριακών εγκαταστάσεων και ως εκ τούτου, οι επιδράσεις του είναι σχετικά μέτριες.

Πίνακας 90 Πίνακας αποδελτίωσης τεκμηριωμένων επιπτώσεων ΑΠ10

ΕΣ (ΑΠ10)	Τύπος επίπτωσης	Τεκμηριωμένη επίπτωση
10α1	Δομική / λειτουργική επίπτωση στο εκπαιδευτικό σύστημα	Οι παρεμβάσεις κατασκευής, επέκτασης και αναβάθμισης υποδομών προσχολικής, πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ενίσχυσαν τη συνολική χωρητικότητα και λειτουργική επάρκεια του εκπαιδευτικού δικτύου της ΠΚΜ, μειώνοντας πιέσεις σε υφιστάμενες δομές.
	Ποιοτική επίπτωση στο μαθησιακό περιβάλλον	Ο εκσυγχρονισμός κτιριακών εγκαταστάσεων και εκπαιδευτικών χώρων συνέβαλε στη βελτίωση της ασφάλειας, της λειτουργικότητας και της παιδαγωγικής καταλληλότητας του μαθησιακού περιβάλλοντος για μαθητές και εκπαιδευτικούς.
	Τεχνολογική / ψηφιακή επίπτωση	Η προμήθεια και εγκατάσταση εξοπλισμού ΤΠΕ σε σχολικές μονάδες, εργαστήρια και ΑΕΙ ενίσχυσε τις δυνατότητες ψηφιακής διδασκαλίας, τηλεεκπαίδευσης και υβριδικών μορφών μάθησης, υποστηρίζοντας τον ψηφιακό μετασχηματισμό της εκπαίδευσης.
	Επίπτωση στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση	Η αναβάθμιση εργαστηριακού εξοπλισμού σε δομές επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης βελτίωσε τη συνάφεια της παρεχόμενης εκπαίδευσης με σύγχρονες τεχνικές και τεχνολογικές απαιτήσεις.
	Επίπτωση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και την έρευνα	Οι επενδύσεις σε υποδομές και εξοπλισμό πανεπιστημιακών ιδρυμάτων (ΑΠΘ, ΔΙΠΑΕ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας) ενίσχυσαν την εκπαιδευτική και ερευνητική ικανότητα, βελτιώνοντας τις συνθήκες διδασκαλίας, έρευνας και καινοτομίας.
	Έμμεση επίπτωση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων	Οι παρεμβάσεις δημιούργησαν τις υλικές και τεχνολογικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, χωρίς άμεση αποτύπωση σε δείκτες απασχόλησης ή μαθησιακών αποτελεσμάτων.
	Κοινωνική επίπτωση – ισότητα πρόσβασης & συμπερίληψη	Έργα βελτίωσης προσβασιμότητας (ΑμεΑ) και ενίσχυσης σχολικών υποδομών συνέβαλαν στη μείωση φυσικών και λειτουργικών εμποδίων συμμετοχής στην εκπαίδευση και στη δημιουργία πιο συμπεριληπτικών εκπαιδευτικών περιβαλλόντων.
	Χωρική επίπτωση	Η υλοποίηση έργων σε διαφορετικές Περιφερειακές Ενότητες περιόρισε χωρικές ανισότητες πρόσβασης σε σύγχρονες εκπαιδευτικές υποδομές, ιδίως σε περιφερειακές και αναπτυσσόμενες περιοχές της ΠΚΜ.
	Επίπτωση ανθεκτικότητας (resilience)	Οι επενδύσεις σε ψηφιακές και υλικές υποδομές αύξησαν την ανθεκτικότητα του εκπαιδευτικού συστήματος σε εξωγενείς κρίσεις (π.χ. πανδημία COVID-19), επιτρέποντας τη συνέχεια της εκπαιδευτικής λειτουργίας.
Οριζόντια	Μακροπρόθεσμη αναπτυξιακή επίδραση σε σχέση με το ανθρώπινο κεφαλαίο	Σε συνδυασμό με άλλους Άξονες (ΑΠ1, ΑΠ8, ΑΠ9Β), ο ΑΠ10 υποστηρίζει τη μακροπρόθεσμη ενίσχυση του ανθρώπινου κεφαλαίου της ΠΚΜ, χωρίς να επιφέρει άμεσο μετασχηματισμό σε επίπεδο απασχόλησης ή παραγωγικότητας εντός της ΠΠ 2014–2020.

Πηγή (ICAP, 2023; ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ Ε.Π. «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ», 2018; Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Τεχνική Βοήθεια και Υποστήριξη Δικαιούχων», 2023; Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Τεχνική Βοήθεια και Υποστήριξη Δικαιούχων», 2024)

Συμπερασματικά, οι επιπτώσεις του ΑΠ10 αποτιμώνται ως, κυρίως, έμμεσες, δομικές και μακροπρόθεσμες, αλλά με σχετική μικρή βαρύτητα στο σύνολο των κοινωνικών προκλήσεων της ΠΚΜ. Ο ΑΠ10 συνέβαλε καθοριστικά στη βελτίωση των προϋποθέσεων παροχής ποιοτικής εκπαίδευσης και διά βίου μάθησης στην ΠΚΜ, χωρίς ωστόσο να μπορεί να τεκμηριωθεί άμεση

αιτιώδης σχέση με την εξέλιξη δεικτών δεξιοτήτων ή απασχόλησης εντός της προγραμματικής περιόδου. Το εύρημα αυτό συνάδει πλήρως με τη Θεωρία Αλλαγής του Προγράμματος και επιβεβαιώνει ότι ο ΑΠ10 λειτουργεί συμπληρωματικά προς άλλους Άξονες (ιδίως ΑΠ1, ΑΠ8 και ΑΠ9Β), υποστηρίζοντας τη σταδιακή και σωρευτική ενίσχυση του ανθρώπινου κεφαλαίου της Περιφέρειας.

6.4 Συνοπτική παρουσίαση των βασικών συμπερασμάτων των αξιολογήσεων που εκπονήθηκαν

Οι αξιολογήσεις που αφορούν τις κοινωνικές παρεμβάσεις, τις δομές κοινωνικής ένταξης, τις δράσεις ισότητας φύλων, την εναρμόνιση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής, την ειδική αγωγή και την πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας συγκλίνουν σε ορισμένα κοινά ευρήματα για την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας. Καταρχάς, οι περισσότερες παρεμβάσεις αξιολογούνται ως υψηλής ή ικανοποιητικής αποδοτικότητας, με σημαντική επίτευξη φυσικού και οικονομικού αντικειμένου και υψηλή υλοποίηση δεικτών εκρών. Ιδιαίτερα στις κοινωνικές δομές και στις δράσεις εναρμόνισης, η χρηματοδοτική υλοποίηση και η κάλυψη ωφελούμενων κρίθηκαν θετικές, ενώ αναγνωρίζεται η ουσιαστική συμβολή τους στη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής σε περίοδο κρίσης. Ωστόσο, κοινό εύρημα αποτελεί ότι η συνεισφορά στους δείκτες αποτελέσματος ήταν συχνά χαμηλότερη σε σχέση με τους δείκτες εκρών. Η απόσταση αυτή αποδίδεται είτε σε συστημικά ζητήματα (π.χ. λειτουργία πληροφοριακών συστημάτων, γεωπληροφοριακών εργαλείων), είτε στο γεγονός ότι οι παρεμβάσεις είχαν κυρίως υποστηρικτικό και όχι μετασχηματιστικό χαρακτήρα. Σε όρους συνάφειας, οι παρεμβάσεις για την έμφυλη βία και την εναρμόνιση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής παρουσιάζουν υψηλή ευθυγράμμιση με εθνικές και ευρωπαϊκές στρατηγικές. Αντίθετα, ο βαθμός συνάφειας ορισμένων κοινωνικών δομών και δράσεων ειδικής αγωγής με ευρύτερες στρατηγικές κοινωνικής ένταξης αποτιμάται ως μέτριος, κυρίως λόγω του ευρύτερου πεδίου πολιτικής που αυτές καλούνται να καλύψουν. Σε επίπεδο επιπτώσεων, οι παρεμβάσεις συνέβαλαν ουσιαστικά: στη βελτίωση της πρόσβασης σε κοινωνικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες, στη διατήρηση ή ενίσχυση της απασχολησιμότητας, στην ενδυνάμωση ευάλωτων ομάδων, στην υποστήριξη της κοινωνικής συνοχής σε συνθήκες οικονομικής κρίσης και πανδημίας.

Ωστόσο, δεν τεκμηριώνεται ευρείας κλίμακας μεταβολή σε μακροκοινωνικούς δείκτες απασχόλησης, φτώχειας ή υγείας, γεγονός που συνάδει με τον συμπληρωματικό και υποστηρικτικό χαρακτήρα των παρεμβάσεων. Στον τομέα της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας (ΤΟΜΥ), η αξιολόγηση καταγράφει μερική υλοποίηση της μεταρρύθμισης, με θετική συμβολή στην πρόληψη και στην εισαγωγή του θεσμού του Οικογενειακού Ιατρού, αλλά σημαντικούς περιορισμούς λόγω υποστελέχωσης και θεσμικών κενών. Οριζόντιο συμπέρασμα αποτελεί ότι οι κοινωνικές παρεμβάσεις του ΠΕΠ ΠΚΜ 2014–2020 είχαν σημαντική λειτουργική και κοινωνική αξία, ιδίως ως μηχανισμός σταθεροποίησης και υποστήριξης ευάλωτων ομάδων, χωρίς όμως να διαθέτουν την κλίμακα και τη διαρθρωτική ένταση που θα επέτρεπε βαθύτερο κοινωνικό μετασχηματισμό.

Πίνακας 91 Βασικά συμπεράσματα αξιολογήσεων που εκπονήθηκαν, ΕΚΤ

Τίτλος	Βασικά Συμπεράσματα	Πηγή
Μελέτη αξιολόγησης της λειτουργίας των δομών υποστήριξης γυναικών θυμάτων βίας στα ΠΕΠ και στο ΕΠ ΜΔΤ	<p>Η παρέμβαση παρουσίασε υψηλό βαθμό συνάφειας με τους ειδικούς στόχους των ΠΕΠ και του ΕΠ Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα, καθώς και με τις εθνικές στρατηγικές για την ισότητα των φύλων. Το δίκτυο δομών εντάσσεται σε ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο πολιτικής για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών. Η λειτουργία των δομών συνέβαλε ουσιαστικά στην υποστήριξη των ωφελούμενων γυναικών και στη βελτίωση της πρόσβασής τους σε υπηρεσίες συμβουλευτικής, ψυχοκοινωνικής και νομικής υποστήριξης. Τα στελέχη των δομών αξιολογήσαν θετικά την επίτευξη των στόχων των δράσεων. Η υλοποίηση των δράσεων κρίθηκε ικανοποιητική ως προς την επίτευξη φυσικού και οικονομικού αντικειμένου. Επισημάνθηκαν ζητήματα που αφορούσαν τη σταθερότητα και έγκαιρη ροή χρηματοδότησης των δομών. Η λειτουργία του δικτύου δομών συνέβαλε στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και της κοινωνικής επανένταξης των ωφελούμενων. Αναδείχθηκε η ανάγκη διατήρησης και ενίσχυσης της παρέμβασης για τη βιωσιμότητα των αποτελεσμάτων. Ωστόσο, εντοπίστηκαν αδυναμίες στη νομική στήριξη, στην εξειδικευμένη επιμόρφωση και εποπτεία του προσωπικού, καθώς και σε ζητήματα υποδομών και συστημάτων καταγραφής δεδομένων. Συνολικά, η παρέμβαση αξιολογήθηκε θετικά ως προς τη συνάφεια, την αποτελεσματικότητα και τη συμβολή της στην κοινωνική ένταξη και στην καταπολέμηση της έμφυλης βίας, παρά τις επιμέρους οργανωτικές και λειτουργικές προκλήσεις.</p>	(CMTProoptiki, 2019)
Αξιολόγηση των δράσεων εναρμόνισης οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής στο ΕΠ ΑΝΑΔ ΕΔΒΜ και στα ΠΕΠ	<p>Κατά την περίοδο 2014–2017 η δράση ωφέλησε συνολικά 158.808 άτομα, εκ των οποίων 74.966 στον κύκλο 2016–2017, σε όλες τις Περιφέρειες της χώρας. Η πλειοψηφία των ωφελούμενων (61%) συμφώνησε με την αλλαγή στόχευσης υπέρ των ανέργων, με ιδιαίτερα υψηλή αποδοχή από τους ίδιους τους ανέργους (90%) και χαμηλότερη από τους εργαζόμενους (40%). Η εφαρμογή του συστήματος Voucher αξιολογήθηκε θετικά ως προς τη δυνατότητα ελεύθερης επιλογής δομής (60,8%), ωστόσο αναδείχθηκαν προβλήματα στη διαδικασία αιτήσεων και κυρίως στην τοποθέτηση παιδιών, όπως έλλειψη διαθέσιμων θέσεων, ανάγκη αναζήτησης εναλλακτικών δομών και επιβάρυνση με κόστος μετακίνησης. Η δράση συνέβαλε σημαντικά στη βιωσιμότητα των δομών, καθώς η πλειοψηφία των φορέων δήλωσε βελτίωση της οικονομικής ενίσχυσης, της φήμης και της ζήτησης υπηρεσιών. Συνολικά, η δράση υποστήριξε τη διατήρηση και σε μικρότερο βαθμό την εύρεση εργασίας, καθώς και τη συμμετοχή σε προγράμματα κατάρτισης, χωρίς όμως να επαρκεί από μόνη της για την πλήρη ένταξη ή επανένταξη των ανέργων στην αγορά εργασίας, γεγονός που ανέδειξε την ανάγκη ανάπτυξης συμπληρωματικών πολιτικών και συνεργειών.</p>	(CMT, 2018)(CMT Prooptiki, 2018)
Μελέτη Αξιολόγησης των Κοινωνικών Δομών που χρηματοδοτούνται από το ΠΕΠ Κεντρικής	<p>Η υλοποίηση των δράσεων χαρακτηρίζεται από υψηλή αποδοτικότητα. Η χρηματοοικονομική υλοποίηση και η επίτευξη των δεικτών εκροών είναι ικανοποιητικές. Η υλοποίηση των δεικτών εκροών ήταν πολύ ικανοποιητική σε σχέση με τους αντίστοιχους στόχους. Σημαντικό μέρος αποτελεί η θεσμική δικτύωση των δομών, μέσω της παραπομπής των ωφελούμενων μεταξύ τους. Τα Κέντρα Κοινότητας κατέχουν κομβική θέση στις πολιτικές αυτές λόγω του διασυνδεδετικού τους χαρακτήρα, ενώ άνοιξαν τις κατηγορίες των ωφελούμενων οδηγώντας σε αύξηση των τελικών χρηστών και ενδυνάμωσαν περαιτέρω τη κοινωνική συνοχή. Συνολικά, το έργο των κοινωνικών δομών, είχε χαμηλή προς μέση συνάφεια ως προς τις αντίστοιχες εθνικές και περιφερειακές στρατηγικές. Βασικός λόγος των παραπάνω ήταν η σαφώς ευρύτερη στόχευση των πολιτικών αυτών από τις αξιολογούμενες παρεμβάσεις. Σημαντικό ρόλο έπαιξε και το χαμηλότερο επίπεδο ολοκληρωμένης ενσωμάτωσης των πολιτικών αντιμετώπισης αναγκών όπως οι Ρομά, οι άστεγοι και οι μετανάστες σε σχέση με τις πολιτικές για τα ΑμεΑ. Τα ΚΚ είχαν σαφώς την πιο κεντρική θέση στις πολιτικές λόγω του διασυνδεδετικού τους χαρακτήρα. Επιπλέον, μέσω της διαδικασίας χορήγησης του ΚΕΑ/ΕΕΑ ήταν σε θέση να εντοπίσουν επιπλέον ανάγκες των ωφελούμενων. Αντίθετα οι δομές ΚΔΗΦ και ΚΗΦΗ είναι δομές στο τέλος της διαδρομής κοινωνικής υποστήριξης, όπου υπάρχει μικρή ανατροφοδότηση προς τις άλλες δομές, αλλά και - όπως ήταν αναμενόμενο στην περίπτωση των ΚΗΦΗ - χαμηλό επίπεδο προώθησης των ωφελούμενων στην αγορά εργασίας. Η υλοποίηση των δράσεων χαρακτηρίστηκε από υψηλή αποτελεσματικότητα. Τόσο το οικονομικό αντικείμενο, όσο και οι δείκτες εκροών παρουσίασαν ικανοποιητική υλοποίηση. Ως προς τους δείκτες εκροών, παρουσιάζεται ιδιαίτερα ικανοποιητική υλοποίηση, σε σχέση με τους σχετικούς στόχους. Ως προς την επίτευξη των δεικτών αποτελέσματος, η μέχρι τότε επίτευξη κρίθηκε χαμηλή, με βασική αιτία την λειτουργία του γεωπληροφοριακού συστήματος. Η</p>	(plano2 PC, 2021)

Τίτλος	Βασικά Συμπεράσματα	Πηγή
	<p>ενεργοποίηση των διευρυμένων υπηρεσιών παρουσιάζεται σχετικά χαμηλή, αλλά συστήνεται η επαναξιολόγηση του κριτηρίου, δεδομένης της προβληματικής στην κατανόηση της έννοιας της διευρυμένης υπηρεσίας από τους ερωτώμενους παρά την παροχή σχετικών διευκρινίσεων από την ομάδα του Συμβούλου. Η αποδοτικότητα των αξιολογούμενων πράξεων ήταν ιδιαίτερα υψηλή για τις περισσότερες από τις δομές. Εντοπίστηκε σαφής διαφοροποίηση από τον αρχικό σχεδιασμό, ο οποίος προέβλεπε υψηλότερα κόστη. Σημαντικότερη περίπτωση αποτελούν τα ΚΚ όπου η διαφοροποίηση είναι εξαιρετικά σημαντική (69,55 ευρώ υλοποίηση, 572,75 ευρώ σχεδιασμός), ενώ σημαντική είναι η διαφοροποίηση και στις ΔΠΒΑ. Η ιδιαίτερα υψηλή αποδοτικότητα σχετίζεται με την υποεκτίμηση του αριθμού των ωφελούμενων ΚΕΑ/ΕΕΑ, αλλά επίσης εκτιμάται ότι ο αριθμός των ωφελούμενων θα επιπεδωθεί τα επόμενα έτη και άρα το μοναδιαίο κόστος θα αναπροσαρμοστεί προς τα πάνω. Οι αξιολογούμενες πράξεις αξιολογήθηκαν θετικά ως προς τον βαθμό που επέφεραν βελτιώσεις στις ομάδες στόχου. Η επίδραση των αξιολογούμενων πράξεων και της συνεισφοράς του ΕΚΤ κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική ειδικά σε μία περίοδο που συμπεριλαμβάνει τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, αλλά και τις επιπτώσεις της πανδημίας. Η δικτύωση και η συνεργασία μεταξύ των δομών αξιολογείται ως ικανοποιητική βάσει των διαθέσιμων δεδομένων, ενώ επίσης είναι πολλαπλή και πολυεπίπεδη. Σημαντικό κομμάτι αποτελεί η θεσμική δικτύωση των δομών με την παραπομπή των ωφελούμενων μεταξύ των διαφορετικών δομών που εξετάζεται και παρακάτω, αλλά ωστόσο η δικτύωση είναι υψηλή και με άλλες δομές που συμβάλλουν στην κοινωνική ένταξη (δημόσιες δομές και κοινωνία των πολιτών). Τέλος, σημαντικό ρόλο παίζουν και οι πρωτοβουλίες των εργαζομένων για αλληλοβοήθεια οι οποίες καλύπτουν τυχόν κενά της θεσμικής πληροφόρησης κυρίως σε ό,τι αφορά τα επιδόματα. Οι κυριότερες προτάσεις σχετικά με τη βελτίωση της επίδρασης των ΑΠ επιγραμματικά είναι οι παρακάτω:</p>	
<p>Αξιολόγηση δράσεων Ειδικής Αγωγής του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση (ΕΠ ΑΝΑΔΕΔΒΜ) και των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ) Παραδοτέο Δ: Τελική Έκθεση</p>	<p>Ο βαθμός συνάφειας των δράσεων με τους Άξονες και τις Προτεραιότητες της Περιφερειακής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης της ΠΚΜ αποτιμήθηκε ως μέτριος (45%), σύμφωνα με τη σχετική ποσοτική βαθμολόγηση. Η αξιολόγηση ανάδειξε διαφοροποιήσεις ως προς τη συνάφεια μεταξύ επιμέρους προτεραιοτήτων πολιτικής. Ο βαθμός επίτευξης των στόχων εξετάστηκε σε επίπεδο Πράξης, με έμφαση στην απορρόφηση και στην κάλυψη του ωφελούμενου πληθυσμού. Ως κρίσιμοι παράγοντες για την επίτευξη υψηλότερων ποσοστών υλοποίησης αναφέρθηκαν: η ταχεία διαδικασία αξιολόγησης των μαθητών, η δημοσιότητα των πράξεων, η συνεργασία σχολικών μονάδων και Διευθύνσεων Εκπαίδευσης. Η αποδοτικότητα αναλύθηκε σε όρους κόστους ανά ωφελούμενο, καθώς και σε επίπεδο οργανωτικής λειτουργίας των παρεμβάσεων. Η αξιολόγηση επισήμανε την ανάγκη: σταθερής χρηματοδότησης, ενίσχυσης των πόρων που κατευθύνονται απευθείας στην ειδική αγωγή, στελέχωσης των δομών από προσωπικό με εμπειρία. Οι επιπτώσεις των δράσεων αποτιμήθηκαν κυρίως: σε επίπεδο λειτουργίας και δικτύωσης των δομών υποστήριξης, στη βελτίωση της παρεχόμενης υποστήριξης προς μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, στην ανάγκη θεσμικής προσαρμογής και βελτίωσης του πλαισίου λειτουργίας. Η αξιολόγηση δεν διατυπώνει μακροοικονομικά συμπεράσματα, αλλά εστιάζει στη λειτουργική και θεσμική διάσταση των παρεμβάσεων.</p>	<p>(ICAP, 2023)</p>
<p>Παροχή υπηρεσιών συμβούλου για τη διεξαγωγή αξιολογήσεων του Σχεδίου Αξιολόγησης του ΕΠ-ΑΝΑΔΕΔΒΜ» Τμήμα 1: Μελέτη αξιολόγησης των παρεμβάσεων στο πλαίσιο της Κοινωνικής Οικονομίας και των λοιπών</p>	<p>Η ΠΚΜ δεν υλοποίησε δράσεις στην ΕΠ9.5.</p>	<p>(LDK,2023_</p>

Τίτλος	Βασικά Συμπεράσματα	Πηγή
Δράσεων της ΕΠ 9.5 (κωδ.12)	<p>Τα αποτελέσματα είναι οριζόντια και αφορούν το σύνολο της χώρας και εξ 'αυτού στην ανάλυση έχει συμπεριληφθεί και η ΠΚΜ. Η αξιολόγηση της λειτουργίας των ΤΟΜΥ έδειξε ότι η μεταρρύθμιση υλοποιήθηκε μερικώς. Ο καλυπτόμενος πληθυσμός σε όλη την χώρα υπολογίστηκε σε 857.250 πολίτες, ωστόσο με βάση τη στελέχωση στο τέλος του 2019 η πραγματική κάλυψη αντιστοιχούσε μόλις στο 7,9% του αστικού πληθυσμού. Πάνω από 411.000 πολίτες εγγράφηκαν σε Οικογενειακό Ιατρό ΤΟΜΥ, γεγονός που κατέδειξε μια αρχική αποδοχή του θεσμού, χωρίς όμως να επιτευχθεί καθολική κάλυψη. Κεντρικό πρόβλημα αποτέλεσε η υποστελέχωση, καθώς καλύφθηκε μέρος των προβλεπόμενων θέσεων Οικογενειακών Ιατρών, Επισκεπτών Υγείας και Κοινωνικών Λειτουργών. Η δυσκολία προσέλκυσης ιατρών αποδόθηκε κυρίως σε ανεπαρκή οικονομικά και επαγγελματικά κίνητρα, καθώς και σε περιορισμένες προοπτικές εξέλιξης. Παρότι οι εργαζόμενοι δήλωσαν ικανοποίηση από τις συνθήκες εργασίας, εξέφρασαν χαμηλότερη ικανοποίηση ως προς τις δυνατότητες επαγγελματικής ανάπτυξης. Σε επίπεδο παρεχόμενων υπηρεσιών, οι ΤΟΜΥ έδωσαν έμφαση στην πρόληψη και την προαγωγή υγείας, με τη πλειονότητα των δράσεων να αφορά σχετικές παρεμβάσεις. Ωστόσο, διαπιστώθηκαν κενά στην παροχή κατ' οίκον φροντίδας, μετανασκομειακής φροντίδας και υπηρεσιών που απαιτούσαν ισχυρή διασύνδεση με νοσοκομεία αναφοράς. Οι πολίτες επισκέφθηκαν τις ΤΟΜΥ κυρίως για προγραμματισμένες επισκέψεις, συνταγογράφηση χρόνιων αγωγών, εμβολιασμούς και έκδοση παραπεμπτικών. Οι παραπομπές σε εξειδικευμένους ιατρούς παρέμειναν σχετικά περιορισμένες, στοιχείο που ανέδειξε τον ρόλο των ΤΟΜΥ ως σημείου πρώτης επαφής και διαχείρισης περιστατικών. Ως προς την αξιοποίηση των σύγχρονων εργαλείων, αναδείχθηκε η ανάγκη συστηματικότερης παρακολούθησης της ποιότητας φροντίδας και περαιτέρω ενίσχυσης των ψηφιακών λειτουργιών. Τέλος, η διασύνδεση των ΤΟΜΥ με άλλες δομές του συστήματος υγείας παρουσίασε ανομοιογένεια. Καταγράφηκε ικανοποιητική συνεργασία με Κέντρα Υγείας και λοιπούς φορείς της κοινότητας, αλλά περιορισμένη διασύνδεση με δομές αποκατάστασης και άλλες εξειδικευμένες υπηρεσίες. Η απουσία ολοκληρωμένων Τοπικών Δικτύων ΠΦΥ και σαφώς καθορισμένων διαδικασιών συλλειτουργίας περιόρισε τη δυνατότητα παροχής συνεκτικής και ολοκληρωμένης φροντίδας. Συνολικά, η αξιολόγηση κατέληξε ότι, παρά τη θετική συμβολή των ΤΟΜΥ στην προαγωγή της πρόληψης και στην εισαγωγή του θεσμού του Οικογενειακού Ιατρού, η μερική ανάπτυξη, η υποστελέχωση και τα θεσμικά και οργανωτικά κενά περιόρισαν την πλήρη ένταξή τους στο σύστημα ΠΦΥ και την επίτευξη των αρχικών στόχων της μεταρρύθμισης.</p>	<p>(Γατοπούλου <i>et al.</i>, 2020)</p>

Οι οριζόντιες και θεματικές αξιολογήσεις του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας 2014–2020 συγκλίνουν στο συμπέρασμα ότι το Πρόγραμμα συνέβαλε ουσιαστικά στη σταθεροποίηση και ενίσχυση επιμέρους τομέων της περιφερειακής οικονομίας και κοινωνίας, χωρίς ωστόσο να επιφέρει ευρείας κλίμακας διαρθρωτική μεταβολή στο σύνολο της Περιφέρειας. Στον τομέα της καινοτομίας και της έξυπνης εξειδίκευσης (RIS3), καταγράφεται μερική αποτελεσματικότητα: ενεργοποιήθηκαν βασικά εργαλεία πολιτικής και ενισχύθηκαν ερευνητικές υποδομές και η υιοθέτηση ΤΠΕ από επιχειρήσεις, ενώ αναπτύχθηκε μηχανισμός παρακολούθησης και ενισχύθηκε η θεσμική ωρίμανση της «τετραπλής έλικας». Ωστόσο, η κλίμακα χρηματοδότησης και η έντονη συγκέντρωση πόρων στην ΠΕ Θεσσαλονίκης περιορίσαν τη χωρική διάχυση της καινοτομικής δραστηριότητας.

Στον τομέα της επιχειρηματικότητας, ιδίως κατά την περίοδο της πανδημίας COVID-19, οι παρεμβάσεις λειτούργησαν ως κρίσιμος μηχανισμός σταθεροποίησης, συμβάλλοντας στη διατήρηση της απασχόλησης, στη βιωσιμότητα επιχειρήσεων και στη συγκράτηση του κύκλου εργασιών. Η συμβολή τους αποτιμάται ως ουσιαστική σε όρους ανθεκτικότητας, χωρίς όμως να μεταφράζεται αυτομάτως σε μακροπρόθεσμο μετασχηματισμό του παραγωγικού προτύπου.

Ως προς τα χωρικά εργαλεία (ΟΧΕ/BAA), καταγράφεται ικανοποιητική πρόοδος σε δείκτες εκροών και θετικές επιμέρους παρεμβάσεις σε αστικό περιβάλλον, περιβάλλον και κοινωνική ένταξη. Παρά τα θετικά παραδείγματα διακυβέρνησης και διοικητικής ωρίμανσης, η περιορισμένη χρηματοδοτική ένταση, η αποσπασματικότητα ορισμένων παρεμβάσεων και η έντονη συγκέντρωση πόρων δεν επέτρεψαν ουσιαστική ανατροπή ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων ούτε ισχυρή διαρθρωτική μεταβολή. Κοινό εύρημα των αξιολογήσεων αποτελεί ότι:

- οι δείκτες εκροών παρουσίασαν υψηλή ή ικανοποιητική επίτευξη,
- η συνεισφορά στους δείκτες αποτελέσματος ήταν πιο περιορισμένη,
- οι επιπτώσεις του Προγράμματος αποτιμώνται κυρίως ως έμμεσες, δομικές και μεσομακροπρόθεσμες.

Παράλληλα, αναδεικνύεται θετική εξέλιξη στη διοικητική ικανότητα της Περιφέρειας, στη διαχείριση σύνθετων εργαλείων και στη θεσμική ετοιμότητα για την επόμενη προγραμματική περίοδο. Συνολικά, το ΠΕΠ ΠΚΜ 2014–2020 λειτούργησε αποτελεσματικά ως μηχανισμός σταθεροποίησης, θεσμικής ωρίμανσης και υλοποίησης στοχευμένων παρεμβάσεων, όμως η κλίμακα και η κατανομή των πόρων δεν ήταν επαρκείς για την επίτευξη ευρείας και ισόρροπης αναπτυξιακής μεταβολής στο σύνολο της Περιφέρειας.

Το Πρόγραμμα επέδειξε υψηλή υλοποιητική ικανότητα και ικανοποιητική αποτελεσματικότητα σε επίπεδο εκροών, ενώ ο αντίκτυπος του, σε επίπεδο μεσοπρόθεσμων και μακροχρόνιων αποτελεσμάτων παραμένει σε σημαντικό βαθμό δομικός και σωρευτικός, με πλήρη αποτύπωση σε βάθος χρόνου.

Πίνακας 92 Βασικά συμπεράσματα οριζοντίων αξιολογήσεων

Τίτλος	Βασικά Συμπεράσματα	Πηγή
<p>Αξιολόγηση Επιπτώσεων των Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) των ΠΕΠ 2014-2020</p>	<p>Η εφαρμογή της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) στην Κεντρική Μακεδονία μέσω του ΠΕΠ 2014–2020 ενεργοποίησε 8 από τα 11 προβλεπόμενα εργαλεία πολιτικής, με συνολική δημόσια δαπάνη περίπου 19,5 εκ. € για δράσεις άμεσα συναφείς με τη RIS3. Κύρια έμφαση δόθηκε στην ενίσχυση ερευνητικών υποδομών και στην υιοθέτηση ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις (κουπόνια τεχνολογίας), όπου καταγράφηκε υψηλή ζήτηση και ικανοποιητική απορρόφηση. Αντίθετα, δράσεις συνεργατικών έργων ΕΤΑΚ και ενίσχυσης επιχειρηματικής καινοτομίας επηρεάστηκαν από την πανδημία και μεταφέρθηκαν στην επόμενη προγραμματική περίοδο, περιορίζοντας την άμεση αποτίμηση επιπτώσεων.</p> <p>Οι δείκτες αποτελέσματος του ΠΕΠ υπερκαλύφθηκαν συνολικά, όμως η άμεση συμβολή των δράσεων της RIS3 ήταν περιορισμένη λόγω του μικρού ύψους χρηματοδότησης σε σχέση με το μέγεθος της Περιφέρειας, με εξαίρεση τις δράσεις κατάρτισης όπου η επίδραση ήταν ουσιαστικότερη. Θετικό στοιχείο αποτέλεσε η εξοικείωση των φορέων της «τετραπλής έλικας» με τη λογική της έξυπνης εξειδίκευσης και η δημιουργία Μηχανισμού Παρακολούθησης της RIS3.</p> <p>Ωστόσο, διαπιστώθηκε έντονη ενδοπεριφερειακή ανισοκατανομή, καθώς η ΠΕ Θεσσαλονίκης συγκέντρωσε άνω του 89% της δημόσιας δαπάνης των συναφών δράσεων, χωρίς να αναστραφεί η ανισορροπία έναντι των λοιπών Περιφερειακών Ενοτήτων. Συνολικά, η παρέμβαση αξιολογήθηκε ως μερικώς αποτελεσματική: συνέβαλε θετικά στη θεσμική ωρίμανση και στην ενίσχυση επιλεγμένων τομέων, αλλά δεν πέτυχε σε ικανοποιητικό βαθμό την ευρεία ενεργοποίηση και ισόρροπη χωρική διάχυση της καινοτομικής δραστηριότητας στην Κεντρική Μακεδονία.</p>	<p>(Innovatia Systems., 2023)</p>
<p>Μελέτη αποτίμησης της επίδρασης των πόρων του ΕΣΠΑ για τη στήριξη της επιχειρηματικότητας στη διάρκεια της πανδημίας COVID-19</p>	<p>Η αποτίμηση των δράσεων στήριξης της επιχειρηματικότητας μέσω πόρων του ΕΣΠΑ κατά την πανδημία COVID-19 κατέδειξε ότι τα μέτρα συνέβαλαν ουσιαστικά στη διατήρηση της απασχόλησης, στη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων και στη σταθεροποίηση του κύκλου εργασιών. Η συμμετοχή σε δράση ενίσχυσης αύξησε τη συνολική απασχόληση κατά μέσο όρο κατά 0,27 άτομα ανά επιχείρηση, κυρίως μέσω ενίσχυσης της πλήρους απασχόλησης, ενώ ο κύκλος εργασιών των ενισχυόμενων επιχειρήσεων παρουσίασε θετική μεταβολή (3%–8% ανάλογα με την περίοδο σύγκρισης). Πάνω από το 70% των επιχειρηματιών αξιολόγησαν θετικά τη συμβολή των μέτρων στη βιωσιμότητα των επιχειρήσεών τους, ενώ το 62,2% έκρινε ότι συνέβαλαν στη δημιουργία βάσεων για ομαλή μετάβαση στη μετα-πανδημική περίοδο. Οι δράσεις των ΠΕΠ και οι λοιπές στοχευμένες ενισχύσεις αξιολογήθηκαν θετικότερα σε σχέση με την Επιστρεπτέα Προκαταβολή, ιδιαίτερα ως προς την προσαρμογή και τη μελλοντική ανθεκτικότητα. Δεν καταγράφηκαν σημαντικές διαπεριφερειακές διαφοροποιήσεις ως προς τον κύκλο εργασιών, ενώ στην απασχόληση μεγαλύτερη επίδραση εμφανίστηκε σε περιφέρειες με έντονη τουριστική δραστηριότητα. Συνολικά, τα μέτρα λειτούργησαν ως κρίσιμος μηχανισμός σταθεροποίησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας κατά την κρίση. Για την ΠΚΜ, οι περισσότερες εγκρίσεις εμφανίστηκαν στον κλάδο ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ και ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΙΚΛΕΤΩΝ, γεγονός που καταδεικνύει το προφίλ της ΠΚΜ και τους κλάδους που χρειάστηκαν περισσότερη ενίσχυση για τη διατήρηση της απασχόλησης και της επιχειρηματικότητας.</p>	<p>(data consultants, 2023)</p>
<p>ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΙΚΩΝ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 2014-2020 Π3. ΈΚΘΕΣΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ – ΑΞΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΕΙΚΤΕΣ - ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ</p>	<p>Η εφαρμογή των χωρικών στρατηγικών (ΟΧΕ/ΒΑΑ) στην ΠΚΜ παρουσίασε ικανοποιητική πρόοδο ως προς τους δείκτες εκροών και συνέβαλε στην υλοποίηση επιμέρους στόχων του ΠΕΠ, ιδίως σε τομείς αστικής αναζωογόνησης, περιβαλλοντικής βελτίωσης, κινητικότητας και κοινωνικής ένταξης. Καταγράφονται θετικές επιμέρους παρεμβάσεις, όπως η ενίσχυση του δημόσιου χώρου και του αστικού πρασίνου (ιδίως στη Θεσσαλονίκη), η μείωση εκπομπών αερίων θερμοκηπίου, η ανάπτυξη ποδηλατοδρόμων, η δημιουργία ψηφιακών εφαρμογών για την προώθηση του τουριστικού προϊόντος, η αύξηση δυναμικότητας τουριστικών υποδομών, καθώς και δράσεις ενίσχυσης γυναικείας απασχόλησης, στήριξης ΑμεΑ και παροχής κοινωνικών υπηρεσιών. Ωστόσο, η συνολική αποτελεσματικότητα των χωρικών εργαλείων ως προς τη διαρθρωτική μεταβολή και τη μακροπρόθεσμη αναπτυξιακή επίδραση σε επίπεδο Περιφέρειας αξιολογήθηκε ως περιορισμένη. Η κλίμακα και η χρηματοδοτική ένταση των παρεμβάσεων κρίθηκαν ανεπαρκείς σε σχέση με το μέγεθος και τις ανάγκες της ΠΚΜ, ενώ παρατηρήθηκε έντονη χωρική συγκέντρωση</p>	<p>Eurotec, 2023</p>

Τίτλος	Βασικά Συμπεράσματα	Πηγή
	<p>πόρων στην ΠΕ Θεσσαλονίκης, χωρίς ουσιαστική ανατροπή ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων. Η συνεισφορά στους δείκτες αποτελέσματος ήταν σαφώς μικρότερη σε σύγκριση με τους δείκτες εκρών, γεγονός που αποδίδεται εν μέρει στο εύρος και την αποσπασματικότητα ορισμένων παρεμβάσεων. Η χωρική προσέγγιση place-based σε αρκετές περιπτώσεις υποβαθμίστηκε, καθώς οι στρατηγικές αντιμετωπίστηκαν ως «κατάλογοι έργων» που εκ των υστέρων εντάχθηκαν σε ενιαίο αφήγημα, χωρίς να αναπτυχθούν ουσιαστικές συνέργειες μεταξύ θεματικών πεδίων (περιβάλλον, απασχόληση, εκπαίδευση, υγεία). Δεν αναδείχθηκαν τεχνολογικές καινοτομίες, ενώ ο αντίκτυπος σε αποστερημένες περιοχές και ευάλωτες ομάδες ήταν περιορισμένος. Σε επίπεδο διακυβέρνησης, καταγράφονται θετικά στοιχεία: ενίσχυση διοικητικής ικανότητας, ανάπτυξη μηχανισμών παρακολούθησης και συνεργασίας, καινοτομίες διακυβέρνησης (π.χ. Αστικό Παρατηρητήριο Σερρών), καθώς και παραδείγματα συμμετοχικών διαδικασιών και διαδημοτικού συντονισμού (Μητροπολιτική Θεσσαλονίκη). Ωστόσο, διαπιστώθηκε έλλειμμα θεσμοθετημένης παρακολούθησης κατά την υλοποίηση, περιορισμένη διαρκής διαβούλευση και απουσία συστηματικής λογοδοσίας. Συνολικά, οι χωρικές στρατηγικές στην ΠΚΜ συνέβαλαν στη διοικητική ωρίμανση και στην υλοποίηση στοχευμένων παρεμβάσεων με τοπικό αποτύπωμα, όμως δεν κατόρθωσαν, λόγω περιορισμένης κλίμακας και χρηματοδοτικής έντασης, να επιφέρουν ευρεία και ισόρροπη αναπτυξιακή μεταβολή στο σύνολο της Περιφέρειας. Η βιωσιμότητα ορισμένων παρεμβάσεων (ιδίως περιβαλλοντικών και κοινωνικών) αξιολογείται ως θετική, με προοπτική αναπαραγωγής επιτυχημένων πρακτικών στην επόμενη προγραμματική περίοδο.</p>	

6.5 Συνοπτική παρουσίαση συμπερασμάτων

Η σύνθεση των ευρημάτων καταδεικνύει ότι το Πρόγραμμα ενεργοποίησε ένα πολυεπίπεδο πλέγμα μηχανισμών αλλαγής, με διαφοροποιημένη ένταση και χρονικό ορίζοντα επιπτώσεων. Οι επιπτώσεις δεν περιορίζονται σε άμεσες εκροές, αλλά ερμηνεύονται ως αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης επενδύσεων, θεσμικών ρυθμίσεων, λειτουργικών αναβαθμίσεων και κοινωνικών παρεμβάσεων, σύμφωνα με τη θεωρία αλλαγής του Προγράμματος.

Σε επίπεδο **παραγωγικού και αναπτυξιακού υποδείγματος (ΑΠ1–ΑΠ3)**, το Πρόγραμμα ενίσχυσε τις ερευνητικές υποδομές, την καινοτομία, την ψηφιακή ωρίμανση και την ανταγωνιστικότητα των ΜΜΕ. Οι μηχανισμοί που ενεργοποιήθηκαν αφορούν κυρίως τη βελτίωση ικανοτήτων, την τεχνολογική αναβάθμιση και τη διάχυση γνώσης, με επιπτώσεις μεσο–μακροπρόθεσμου χαρακτήρα. Ωστόσο, η συμβολή τους αξιολογείται ως ενισχυτική και όχι πλήρως μετασχηματιστική ως προς το παραγωγικό πρότυπο της Περιφέρειας. Στους τομείς **ενεργειακής μετάβασης, περιβαλλοντικής ποιότητας και ανθεκτικότητας (ΑΠ4–ΑΠ6)**, οι παρεμβάσεις ενεργοποίησαν μηχανισμούς μείωσης περιβαλλοντικών πιέσεων, βελτίωσης διαχείρισης φυσικών πόρων και ενίσχυσης ετοιμότητας έναντι κινδύνων. Οι επιπτώσεις αυτές έχουν σαφή μακροπρόθεσμη διάσταση και συμβάλλουν σταδιακά στη μετάβαση προς ένα βιωσιμότερο και ανθεκτικότερο περιφερειακό σύστημα.

Στον τομέα **χωρικής συνοχής και κινητικότητας (ΑΠ7)**, η αναβάθμιση υποδομών μείωσε περιορισμούς προσβασιμότητας και ενίσχυσε τη διασύνδεση της Περιφέρειας, με επιπτώσεις που εκδηλώνονται μεσο–μακροπρόθεσμα και συνδέονται με τη βελτίωση λειτουργικής συνοχής του χώρου.

Ιδιαίτερα ισχυρή αναδεικνύεται η επίπτωση στους Άξονες που σχετίζονται με το **ανθρώπινο δυναμικό και την κοινωνική πολιτική (ΑΠ8, ΑΠ9Α, ΑΠ9Β, ΑΠ10)**. Οι παρεμβάσεις ενεργοποίησαν μηχανισμούς ένταξης στην αγορά εργασίας, συνέχειας φροντίδας, παραπομπής, κοινωνικής διασύνδεσης και θεσμικής ωρίμανσης δομών. Ο ΑΠ9Β ειδικότερα λειτούργησε ως συνεκτικό πλέγμα κοινωνικής προστασίας, ενισχύοντας την προσβασιμότητα σε υπηρεσίες και τη λειτουργική ανθεκτικότητα του κοινωνικού συστήματος, ιδίως σε συνθήκες κρίσης.

Συνολικά, το Πρόγραμμα δεν οδήγησε σε άμεσο διαρθρωτικό μετασχηματισμό της Περιφέρειας, αλλά συνέβαλε ουσιαστικά:

- στη βελτίωση θεσμικής και διοικητικής ικανότητας,
- στη σταδιακή ενίσχυση παραγωγικών και κοινωνικών υποσυστημάτων,
- στη μείωση εμποδίων πρόσβασης σε υπηρεσίες,
- και στην ενίσχυση της περιφερειακής ανθεκτικότητας.

Οι επιπτώσεις του Προγράμματος μπορούν να χαρακτηριστούν ως **σωρευτικές και ενισχυτικές**, με διαφοροποιημένη ένταση ανά τομέα πολιτικής και με μεγαλύτερη βεβαιότητα στους άξονες κοινωνικής ένταξης και απασχολησιμότητας.

Η συνολική αξιολόγηση υποδηλώνει ότι η συμβολή του Προγράμματος υπήρξε θεσμικά και κοινωνικά ουσιαστική, με μακροπρόθεσμη δυναμική, χωρίς ωστόσο να επιφέρει πλήρη μετασχηματισμό του αναπτυξιακού υποδείγματος ή άρση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων.

Πίνακας 93 Συνοπτική αποτίμηση επιπτώσεων ανά Άξονα Προτεραιότητας του Ε.Π. ΠΚΜ

ΑΠ	Κύριος τομέας επίπτωσης	Φύση επιπτώσεων	Μηχανισμός αλλαγής (σύνοψη – Theory-Based ερμηνεία)	Χρονικός ορίζοντας	Ένταση / βεβαιότητα συμβολής
ΑΠ1	Καινοτομία & γνώση	Δομικές, θεσμικές	Η ενίσχυση ερευνητικών υποδομών και συνεργασιών έρευνας–παραγωγής ενεργοποίησε μηχανισμούς παραγωγής και διάχυσης γνώσης σε τομείς RIS3	Μακροπρόθεσμος	Μέτρια
ΑΠ2	Ψηφιακός μετασχηματισμός	Θεσμικές, λειτουργικές	Η ανάπτυξη ψηφιακών υποδομών και υπηρεσιών βελτίωσε τη λειτουργική ικανότητα δημόσιων φορέων και ενίσχυσε τη χρήση ΤΠΕ	Μεσοπρόθεσμος	Μέτρια–Υψηλή
ΑΠ3	Ανταγωνιστικότητα & παραγωγικότητα	Οικονομικές, δομικές	Η χρηματοδότηση επενδύσεων ΜΜΕ ενίσχυσε την παραγωγική ικανότητα και τον εξωστρεφή προσανατολισμό, χωρίς πλήρη μετασχηματισμό του παραγωγικού προτύπου	Μεσο–μακροπρόθεσμος	Μέτρια
ΑΠ4	Ενεργειακή μετάβαση	Περιβαλλοντικές, λειτουργικές	Οι επενδύσεις ενεργειακής απόδοσης και αστικής κινητικότητας μείωσαν ενεργειακή κατανάλωση και εκπομπές, ενισχύοντας τη μετάβαση σε οικονομία χαμηλών εκπομπών	Μακροπρόθεσμος	Μέτρια
ΑΠ5	Ανθεκτικότητα σε κινδύνους	Περιβαλλοντικές, χωρικές	Η ενίσχυση υποδομών πρόληψης και διαχείρισης κινδύνων αύξησε τη θεσμική και τεχνική ετοιμότητα έναντι φυσικών καταστροφών	Μακροπρόθεσμος	Μέτρια
ΑΠ6	Περιβαλλοντική ποιότητα	Περιβαλλοντικές, θεσμικές	Οι παρεμβάσεις σε ύδατα, απόβλητα, βιοποικιλότητα και αστικό περιβάλλον βελτίωσαν τη διαχείριση φυσικών πόρων και την ποιότητα ζωής	Μακροπρόθεσμος	Μέτρια
ΑΠ7	Συνδεσιμότητα & κινητικότητα	Χωρικές, λειτουργικές	Η αναβάθμιση μεταφορικών υποδομών και δικτύων ενίσχυσε τη διασύνδεση της Περιφέρειας και μείωσε χωρικούς περιορισμούς προσβασιμότητας	Μεσο–μακροπρόθεσμος	Μέτρια
ΑΠ8	Απασχολησιμότητα	Κοινωνικές, οικονομικές	Οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης και επιχειρηματικότητας ενίσχυσαν την ένταξη στην αγορά εργασίας και την προσαρμοστικότητα του εργατικού δυναμικού	Μεσοπρόθεσμος	Μέτρια–Υψηλή
ΑΠ9 Α	Κοινωνική συνοχή	Δομικές, χωρικές	Η αναβάθμιση εξοπλισμών και υποδομών υγείας και κοινωνικής φροντίδας βελτίωσε την πρόσβαση σε υπηρεσίες και ενίσχυσε τοπικούς μηχανισμούς υποστήριξης	Μακροπρόθεσμος	Μέτρια
ΑΠ9 Β	Κοινωνική ένταξη & προστασία	Κοινωνικές, θεσμικές	Οι παρεμβάσεις ενεργοποίησαν μηχανισμούς ένταξης, συμβουλευτικής και απασχολησιμότητας για ευάλωτες ομάδες, λειτουργώντας ως πλέγμα κοινωνικής προστασίας	Μεσοπρόθεσμος	Υψηλή
ΑΠ10	Ανθρώπινο κεφάλαιο	Δομικές, θεσμικές	Οι επενδύσεις σε εκπαιδευτικές και ψηφιακές υποδομές δημιούργησαν προϋποθέσεις βελτίωσης δεξιοτήτων, ποιότητας εκπαίδευσης και ανθεκτικότητας του συστήματος	Μακροπρόθεσμος	Μέτρια

6.6 Διδάγματα και προεκτάσεις σχεδιασμού

Η αποτίμηση των επιπτώσεων του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας ανέδειξε ορισμένα κρίσιμα διδάγματα που αφορούν τη φύση, τη χρονικότητα και τον τρόπο εκδήλωσης των επιπτώσεων σύνθετων περιφερειακών παρεμβάσεων. Πρώτον, επιβεβαιώνεται η καθοριστική σημασία της χρονικής υστέρησης στην εκδήλωση των επιπτώσεων.

Ιδίως στους Άξονες που αφορούν υποδομές, ανθρώπινο κεφάλαιο, καινοτομία και περιβάλλον, οι επιπτώσεις εκδηλώνονται σε μεσο-μακροπρόθεσμο ορίζοντα και δεν είναι πλήρως ανιχνεύσιμες εντός της περιόδου υλοποίησης ή άμεσα μετά τη λήξη του Προγράμματος.

Δεύτερον, αναδεικνύεται ότι οι δείκτες εκροής και αποτελέσματος αποτελούν αναγκαία αλλά όχι επαρκή βάση για την τεκμηρίωση επιπτώσεων. Οι δείκτες αποτυπώνουν κυρίως άμεσα ή μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα και δεν μπορούν, από μόνοι τους, να στηρίξουν συμπεράσματα αιτιότητας ή μετασχηματιστικών αλλαγών, χωρίς ερμηνευτικό πλαίσιο. Τρίτον, η συμβολή του Προγράμματος εκδηλώνεται κυρίως μέσω της ενεργοποίησης μηχανισμών και όχι μέσω άμεσης και γραμμικής αιτιότητας. Οι επιπτώσεις προκύπτουν από τη σύζευξη παρεμβάσεων με συγκεκριμένα κοινωνικοοικονομικά και θεσμικά συμφραζόμενα και όχι ως αυτόματη συνέπεια της χρηματοδότησης. Τέταρτον, το πλαίσιο εφαρμογής επηρεάζει καθοριστικά την ένταση και τη φύση των επιπτώσεων. Διαφοροποιήσεις ως προς τη θεσμική ικανότητα, τη χωρική διάσταση, την ωριμότητα των έργων και τις εξωγενείς κρίσεις (π.χ. οικονομική κρίση, πανδημία COVID-19) επηρέασαν ουσιαστικά την αποτελεσματικότητα και τη βιωσιμότητα των παρεμβάσεων. Πέμπτον, οι κοινωνικοί Άξονες εμφανίζουν ταχύτερα ανιχνεύσιμες και ισχυρότερες επιπτώσεις εντός του χρονικού πλαισίου της αξιολόγησης, σε σύγκριση με τους Άξονες υποδομών, των οποίων οι επιπτώσεις είναι περισσότερο διάχυτες και μακροπρόθεσμες.

Η ανάλυση ανέδειξε ότι οι επιπτώσεις του Προγράμματος είναι κατά κανόνα σωρευτικές και συμπληρωματικές, καθώς διαμορφώνονται σε συνδυασμό με άλλες παρεμβάσεις, εθνικές πολιτικές και ευρύτερες κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις. Παράλληλα, επιτρέπει την εξαγωγή ορισμένων κρίσιμων προεκτάσεων που αφορούν τη λογική και την αρχιτεκτονική του σχεδιασμού παρεμβάσεων, χωρίς να συνιστούν προτάσεις πολιτικής.

Πρώτον, αναδεικνύεται η σημασία της σαφήνειας της λογικής παρέμβασης. Οι Άξονες με σαφώς διατυπωμένη ακολουθία ανάγκης–παρέμβασης–εκροών–αποτελεσμάτων επέτρεψαν ισχυρότερη ερμηνεία της συμβολής και καλύτερη ανίχνευση επιπτώσεων. Αυτό υπογραμμίζει τη σημασία ρητών και ελέγξιμων υποθέσεων αλλαγής ήδη από τον σχεδιασμό. Δεύτερον, οι παρεμβάσεις υποδομών απαιτούν διαφορετική θεωρία επίπτωσης. Η εμπειρία από τους Άξονες ΑΠ4, ΑΠ5, ΑΠ6, ΑΠ7 και ΑΠ10 δείχνει ότι ο σχεδιασμός τους θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη μη γραμμικές και έμμεσες διαδρομές επίδρασης, με έμφαση στη θεσμική ενίσχυση, τη λειτουργική ικανότητα και την ανθεκτικότητα συστημάτων.

Τρίτον, η προσαρμοστικότητα στο πλαίσιο εφαρμογής αποτελεί κρίσιμο στοιχείο σχεδιασμού. Η ενεργοποίηση μηχανισμών αλλαγής εξαρτάται από θεσμικές, χωρικές και κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, γεγονός που καθιστά αναγκαία την ενσωμάτωση ευελιξίας και διαφοροποίησης στον σχεδιασμό των παρεμβάσεων. Τέταρτον, η αξιολόγηση αναδεικνύει την ανάγκη ενίσχυσης συμπληρωματικών εργαλείων παρακολούθησης, ιδίως για Άξονες με σύνθετες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις, ώστε να αποτυπώνονται καλύτερα ποιοτικές, θεσμικές και συστημικές αλλαγές.

7 Ενότητα ΣΤ – Λοιπά Ζητήματα της Αξιολόγησης

Σε αυτήν ενότητα περιγράφονται τα λοιπά ζητήματα της αξιολόγησης. Αυτά τα ζητήματα αφορούν τη διάσταση του φύλου όσο και της αειφόρου ανάπτυξης, της φτώχειας και της κοινωνικής ένταξης μέσα από την ανάπτυξη έργων κοινωνικής καινοτομίας.

7.1 Προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών και η αρχή της μη διάκρισης.

Όπως ρητά αναφέρεται στο άρθρο 7 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 για την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών

«Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή διασφαλίζουν τη συνεκτίμηση και την προάσπιση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών καθώς και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου σε όλα τα στάδια της προετοιμασίας και της υλοποίησης των προγραμμάτων, συμπεριλαμβανομένων σε σχέση με την παρακολούθηση, την υποβολή εκθέσεων και την αξιολόγηση. Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για να αποτρέψουν κάθε διάκριση εξαιτίας του φύλου, της φυλής ή της εθνοτικής καταγωγής, της θρησκείας ή των πεποιθήσεων, αναπηρίας, της ηλικίας ή του γενετήσιου προσανατολισμού κατά την εκπόνηση και υλοποίηση των προγραμμάτων. Ειδικότερα, η προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρίες λαμβάνεται υπόψη σε όλα τα στάδια της προετοιμασίας και της εφαρμογής των προγραμμάτων».

Συνολικά το ΕΠ έχει σχεδιαστεί με βάση τη συγκεκριμένη αρχή και είναι πλήρως εναρμονισμένο με το άρθρο 7. Αυτό αποδίδεται καταρχήν από το κείμενο του ΕΠ, στο οποίο ρητά αναφέρονται οι αρχές στη βάση των οποίων σχεδιάστηκε το ΕΠ. Ειδικότερα, το ΕΠ σχεδιάστηκε ως προς τη διάσταση του φύλου με βασικό γνώμονα τα παρακάτω:

1. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης των γυναικών, πρόληψη και καταπολέμηση της γυναικείας φτώχειας και όλων των μορφών βίας λόγω φύλου, ενισχύονται μέσω 35 έργων την αναβάθμιση ξενώνων για γυναίκες θύματα βίας, λειτουργία δομών και υπηρεσιών δημόσιας διοίκησης, με έμφαση στην τοπική αυτοδιοίκηση, προς όφελος των γυναικών και για την καταπολέμηση της βίας. Κέντρα συμβουλευτικής .
2. Ένταξη της διάστασης του φύλου σε ζητήματα κοινωνικής προστασίας και προστασίας της υγείας -39 έργα που είχαν ενσωματώσει τη διάσταση του φύλου στα ΣΒΑΑ.
3. Στήριξη της οικογένειας, και της εναρμόνισης επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής με 14 έργα που αφορούσαν την ισορροπία επαγγελματικής οικογενειακής ζωής.

Τα δυο τελευταία σημεία των βασικών αρχών του σχεδιασμού αφορούσαν

4. την ισότιμη συμμετοχή των γυναικών στη δημόσια ζωή και στις διαδικασίες λήψης πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών αποφάσεων και
5. την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου και των έμφυλων στερεοτύπων.

Συνολικά, ενισχυθήκαν από όλους τους άξονες μιας και η διάσταση του φύλου αποτελούσε οριζόντια προτεραιότητά. Τα παραπάνω εναρμονίστηκαν και στο πλαίσιο επιδόσεων του ΕΠ ενσωματώνοντας συγκεκριμένους δείκτες εκροής όπου λάμβαναν υπόψιν τους το φύλο. Συνολικά από τους ειδικούς δείκτες εκρών (ΕΚΤ) οι τελικοί επωφελούμενοι ανεξαρτήτως φύλου ανέρχονται σε 253.902 άτομα εκ των οποίων οι 152.439 είναι γυναίκες. Αυτό από μόνο του αποδεικνύει ότι το ΕΠ ήταν επιτυχημένο και ότι αντιμετώπισε βασικές προκλήσεις των έμφυλων διακρίσεων, αντανakλώντας τη στοχευμένη προσπάθεια του Προγράμματος να προωθήσει την ισότητα των φύλων, να ενισχύσει τη γυναικεία απασχόληση και να διευκολύνει την πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας και υγείας.

Στις δράσεις που σχετίζονται με τη φροντίδα εξαρτώμενων ατόμων (δείκτης 10501), η συμμετοχή των γυναικών είναι συντριπτικά μεγαλύτερη, με 63.279 γυναίκες έναντι μόλις 207 ανδρών στην ΕΠ 9i. Το στοιχείο αυτό υπογραμμίζει τη σημασία των παρεμβάσεων αυτών για τη διευκόλυνση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, μέσω της αποδέσμευσής τους από οικογενειακές υποχρεώσεις φροντίδας. Παρόμοια εικόνα παρατηρείται και στην ΕΠ 9iv, όπου οι γυναίκες υπερέχουν σχεδόν σε όλους τους δείκτες. Ενδεικτικά, στον δείκτη 5503, που αφορά τους επωφελούμενους των υποστηριζόμενων δομών, συμμετέχουν 77.076 γυναίκες έναντι 70.849 ανδρών, γεγονός που αποτυπώνει τον έντονα κοινωνικό και υποστηρικτικό χαρακτήρα των δράσεων. Αυξημένη είναι επίσης η συμμετοχή των γυναικών στις υπηρεσίες ψυχικής υγείας, στις κοινωνικές δράσεις των ΟΧΕ και στις δομές κοινωνικής φροντίδας, επιβεβαιώνοντας τη μεγαλύτερη αξιοποίηση των διαθέσιμων υπηρεσιών στήριξης από γυναίκες.

Πίνακας 94 Δείκτες Εκροής | Συνολική κατανομή φύλου

ΕΠ	Κωδικός	Δείκτης	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες
9i	10501	Άτομα που αποδεσμεύονται από τη φροντίδα εξαρτώμενων ατόμων	63.486	207	63.279
9i	10902	Άνεργοι ωφελούμενοι από ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης	2.040	538	1.502
9ii	5503	Αριθμός ωφελουμένων των υποστηριζόμενων δομών	0	3.293	2.707
9iii	5503	Αριθμός ωφελουμένων των υποστηριζόμενων δομών	6.065	378	5.687
9iii	10501	Άτομα που αποδεσμεύονται από τη φροντίδα εξαρτώμενων ατόμων	2.248	140	2.108
9iii	11109	Συμμετέχοντες με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις	170	90	80
9iv	5503	Αριθμός ωφελουμένων των υποστηριζόμενων δομών	147.925	70.849	77.076
9iv	11202	Αριθμός ατόμων που πλήττονται από τη φτώχεια και ωφελούνται από τις υπηρεσίες των Τοπικών Ομάδων Υγείας (TOMY)	31.968	0	0
Σύνολο			253.902	75.495	152.439

Αναφορικά με τη μη διάκριση σε ο,τι αφορά την προσβασιμότητα για άτομα με αναπηρίες, και των ρυθμίσεων που εφαρμόζονται, διασφαλίστηκε η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα και στις πράξεις, οι οποίες ανέρχονται σε 36 σχετικές με την ενίσχυση των δράσεων για άτομα με αναπηρίες. Τέλος, η συμμετοχή φορέων ισότητας στη διαδικασία σχεδιασμού ήταν διασφαλισμένη και εφαρμόστηκε και στο πλαίσιο της διαβούλευσης στο Περιφερειακό Συμβούλιο και στην Περιφερειακή Επιτροπή Ισότητας των Φύλων, ενώ παράλληλα σε εθνικό επίπεδο έγιναν εκπαιδεύσεις σε άτομα της διοίκησης αναφορικά με τα ζητήματα της ισότητας των φύλων.

7.2 Αειφόρος Ανάπτυξη

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κεντρικής Μακεδονίας 2014-2020 σχεδιάστηκε ρητά στις αρχές του άρθρου 8 του Κανονισμού (ΕΕ) 1303/2013, δηλαδή στη βιώσιμη ανάπτυξη και την περιβαλλοντική προστασία, ενσωματώνοντάς τες στη στρατηγική του. Για παράδειγμα οι ΑΠ4, ΑΠ5 και ΑΠ6 οι οποίοι αφορούν την υποστήριξη στη μετάβαση προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας, στη προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης κινδύνων» και τη διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων εξειδικεύτηκαν πλήρως το περιεχόμενο του άρθρου 8. Πιο συγκεκριμένα, το Άρθρο 8 Αειφόρος ανάπτυξη αναφέρει

Οι στόχοι των ΕΔΕΤ επιδιώκονται στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης και της προώθησης από την Ένωση του στόχου της διαφύλαξης, της προστασίας και της βελτίωσης του περιβάλλοντος, όπως

ορίζεται στο άρθρο 11 και στο άρθρο 191 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ, λαμβάνοντας υπόψη την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει». Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή διασφαλίζουν την προώθηση των απαιτήσεων περιβαλλοντικής προστασίας, της απόδοσης των πόρων, του μετριασμού της κλιματικής αλλαγής και της προσαρμογής σε αυτήν, της προστασίας της βιοποικιλότητας, της πρόληψης και διαχείρισης κινδύνου κατά την προετοιμασία και εφαρμογή των συμφώνων εταιρικής σχέσης και των προγραμμάτων. Τα κράτη μέλη παρέχουν στοιχεία σχετικά με την υποστήριξη των στόχων σε σχέση με την αλλαγή του κλίματος, χρησιμοποιώντας τη μεθοδολογία που βασίζεται στις κατηγορίες παρεμβάσεων, στους τομείς εστίασης ή μέτρα κατά περίπτωση για κάθε ΕΔΕΤ. Η εν λόγω μεθοδολογία συνίσταται στον καθορισμό συγκεκριμένου διορθωτικού συντελεστή στη στήριξη που παρέχεται στο πλαίσιο των ΕΔΕΤ, σε επίπεδο που να αντικατοπτρίζει το μέτρο στο οποίο η στήριξη αυτή συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της κλιματικής μετρίασης και προσαρμογής. Ο καθορισμένος ειδικός διορθωτικός συντελεστής διαφοροποιείται με βάση το κατά πόσον η στήριξη συνιστά σημαντική ή μέτρια συμβολή στους στόχους της κλιματικής αλλαγής. Σε περίπτωση που η στήριξη δεν συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων αυτών ή η συμβολή είναι ασήμαντη, ορίζεται μηδενικός διορθωτικός συντελεστής. Στην περίπτωση του ΕΤΠΑ, του ΕΚΤ και του Ταμείου Συνοχής, οι διορθωτικοί συντελεστές αφορούν τις κατηγορίες παρεμβάσεων που καθορίζονται στο πλαίσιο της ονοματολογίας που έχει εγκρίνει η Επιτροπή. Στην περίπτωση του ΕΓΤΑΑ οι διορθωτικοί συντελεστές αφορούν τους τομείς εστίασης που ορίζονται στον κανονισμό ΕΓΤΑΑ και στην περίπτωση του ΕΤΘΑ τα μέτρα που ορίζονται στον κανονισμό ΕΤΘΑ. Η Επιτροπή εκδίδει εκτελεστική πράξη για τη θέσπιση ενιαίων προϋποθέσεων σχετικά με την εφαρμογή σε κάθε ΕΔΕΤ της μεθοδολογίας που αναφέρεται στο δεύτερο εδάφιο. Η εκτελεστική πράξη αυτή εκδίδεται σύμφωνα με τη διαδικασία εξέτασης στην οποία παραπέμπει άρθρο 150 παράγραφος 3.

Το άρθρο συνεχίζει ορίζοντας τη στρατηγική προσέγγιση

Θεματικοί στόχοι για τα ΕΔΕΤ και κοινό στρατηγικό πλαίσιο Άρθρο 9 Θεματικοί στόχοι Κάθε ΕΔΕΤ, προκειμένου να συμβάλει στη στρατηγική της Ένωσης για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, καθώς και στις ειδικές αποστολές κάθε Ταμείου, οι οποίες συνάδουν με τους στόχους που απορρέουν από τη Συνθήκη και περιλαμβάνουν την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, υποστηρίζει τους ακόλουθους θεματικούς στόχους:

- (1) ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας·
- (2) βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών
- (3) βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και του γεωργικού τομέα (για το ΕΓΤΑΑ) και του τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας (για το ΕΤΘΑ)
- (4) υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς
- (5) προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης κινδύνων·
- (6) διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων·
- (7) προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων·
- (8) προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας της εργασίας

(9) προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και των διακρίσεων

(10) επένδυση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση

(11) ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας των δημόσιων αρχών και των ενδιαφερόμενων φορέων και της αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης. Οι θεματικοί στόχοι εξειδικεύονται σε ειδικές προτεραιότητες για κάθε ΕΔΕΤ οι οποίες ορίζονται στους ειδικούς κανόνες για κάθε Ταμείο.

Τα παραπάνω σημεία του Κανονισμού (ΕΕ) 1303/2013, εκπληρωθήκαν μέσα από τους ΑΠ4, ΑΠ5 και ΑΠ6, καθώς συνολικά και οι τρεις αυτοί άξονες προτεραιότητας έχουν υποστηρίξει 242 έργα που αφορούν την ενίσχυση της αειφορίας στην ΠΚΜ.

Πράγματι, ο ΑΠ4, περιλάμβανε 48 έργα τα οποία ενισχύουν την προώθηση μιας οικονομίας χαμηλού άνθρακα, μέσα από έργα που αφορούσαν τις ΣΒΑΑ τεσσάρων πόλεων της ΠΚΜ (Βέροια, Έδεσσα, Νάουσα, Σέρρες) και δήμους της Μητροπολιτικής Ενότητα Θεσσαλονίκης και δήμοι Νεάπολης – Συκεών, Θεσσαλονίκης, Καλαμαριάς, Αμπελοκήπων – Μενεμένης, Πυλαίας – Χορτιάτη, Παύλου Μελά, Δέλτα). Ειδικεύτηκαν δε, σε ευφυή συστήματα ολοκληρωμένης διαχείρισης της κυκλοφορίας, ανάπτυξη ή και επέκταση ποδηλατοδρόμων, ανάπτυξης συστημάτων μίσθωσης ποδηλάτων ή κοινόχρηστων ποδηλάτων, αλλά και την προώθηση εναλλακτικών τροπών μετακινήσεις και «καθαρών» μεταφορών με έμφαση στην ηλεκτροκίνηση. Επίσης, έγιναν 31 ενεργειακές αναβαθμίσεις σε διάφορα σχολεία της ΠΚΜ, συμβάλλοντας περαιτέρω στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής. Αντιστοίχως, ολοκληρώθηκε τα ΤΜΗΜΑ Α της ενεργειακής αναβάθμισης κατοικιών στην Περιφέρεια, οι οποίες ανέρχονται σε 308 μειώνοντας τις εκπομπές κατά 1.664, 11 tn ισοδύναμου CO₂. Το έργο της αναβάθμισης των κατοικιών συνεχίζει και στην επόμενη Προγραμματική Περίοδο.

Οι ΑΠ5 και ΑΠ6 συγκέντρωσαν 194 έργα, τα οποία προώθησαν την αποδοτική χρήση των πόρων, την προστασία της βιοποικιλότητας, την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Πιο αναλυτικά στον ΑΠ5 υλοποιήθηκαν 41 έργα που αφορούσαν σε αντιπλημμυρικές διευθετήσεις και σε διευθετήσεις χειμάρρων, σε ενίσχυση συστημάτων πολιτικής προστασίας σε θέματα φυσικών καταστροφών, επενδύσεις για την αντιμετώπιση των πυρκαγιών, αλλά και το ΠΕΠΣΚΑ της Κεντρικής Μακεδονίας. Επίσης, συμπεριλάμβανε επενδύσεις για την αντιμετώπιση της διάβρωσης των ακτών (με 2 από τα 4 έργα να είναι phasing).

Από την άλλη πλευρά στον ΑΠ6, υλοποιήθηκαν 153 έργα τα οποία στόχευαν στη διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων.. Ξεχωριστά πρέπει να αναφερθούν τα έργα ΣΒΑΑ των πόλεων που συμμετείχαν στον ΑΠ6, τα οποία ανέρχονται σε 85 και καλύπτουν από την προστασία και ανάδειξη του οικοπολιτιστικού αποθέματος (6c1) και την ανάπτυξη και αναζωογόνηση υποβαθμισμένων αστικών περιοχών και βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος.

Η Επ Πρωτ. 6b κάλυψε ένα ευρύ και συνεκτικό φάσμα παρεμβάσεων που αφορούσαν τη βιώσιμη διαχείριση των υδατικών πόρων, τη διασφάλιση της ποιότητας και της επάρκειας του πόσιμου νερού, καθώς και την ενίσχυση της θεσμικής και επιχειρησιακής ικανότητας των αρμόδιων φορέων. Οι παρεμβάσεις της Επ Πρωτ 6b δεν περιορίστηκαν αποκλειστικά σε έργα φυσικών υποδομών, αλλά συνδύασαν στρατηγικό σχεδιασμό, συστήματα παρακολούθησης και εκτεταμένες τεχνικές παρεμβάσεις στα υδρευτικά δίκτυα. Σε επίπεδο πρόληψης και προστασίας της δημόσιας υγείας, υλοποιήθηκαν δράσεις παρακολούθησης της ποιότητας των υδάτων κολύμβησης και ενημέρωσης του κοινού, ενισχύοντας τη διαφάνεια, τη συμμόρφωση με το ευρωπαϊκό κανονιστικό πλαίσιο και την έγκαιρη αντιμετώπιση περιβαλλοντικών κινδύνων. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στον στρατηγικό και

επιχειρησιακό σχεδιασμό των συστημάτων ύδρευσης μέσω της σύνταξης και επικαιροποίησης Γενικών Σχεδίων Ύδρευσης (Master Plans) και της εκπόνησης και υλοποίησης Σχεδίων Ασφάλειας Νερού σε ΔΕΥΑ και Δήμους της Περιφέρειας. Παράλληλα, η τεχνική υποστήριξη προς τη Διεύθυνση Υδάτων Κεντρικής Μακεδονίας συνέβαλε στη βελτίωση της διοικητικής ικανότητας και στον καλύτερο συντονισμό της πολιτικής διαχείρισης των υδατικών πόρων.

Ξεχωριστή κατηγορία παρεμβάσεων στον ΑΠ6 αποτέλεσαν τα έργα αναβάθμισης της ποιότητας και διασφάλισης της ποσότητας του πόσιμου νερού, τα οποία ανέρχονται σε 29 έργα και καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα υποδομών ύδρευσης σε αστικές, ημιαστικές και αγροτικές περιοχές της Περιφέρειας. Οι παρεμβάσεις αυτές περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, ανόρυξη και αξιοποίηση νέων υδρευτικών γεωτρήσεων, αντικατάσταση παλαιών και προβληματικών αγωγών (συμπεριλαμβανομένων δικτύων αμιάντου), κατασκευή και αναβάθμιση δεξαμενών ύδρευσης, εγκατάσταση και επέκταση μονάδων επεξεργασίας, φίλτρανσης και αποσιδήρωσης πόσιμου νερού, καθώς και την ανάπτυξη και επέκταση συστημάτων τηλεελέγχου, τηλεχειρισμού και εντοπισμού διαρροών στα δίκτυα ύδρευσης. Παράλληλα, αναπτύχθηκαν και επεκτάθηκαν συστήματα τηλεελέγχου, τηλεχειρισμού και εντοπισμού διαρροών στα δίκτυα ύδρευσης, συμβάλλοντας στον περιορισμό των απωλειών νερού, στη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας και στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας των υδρευτικών συστημάτων απέναντι σε αυξανόμενες πιέσεις και κλιματικούς κινδύνους. Συνολικά, η Επενδυτική Προτεραιότητα 6b συνέβαλε ουσιαστικά στη μετάβαση προς ένα πιο ολοκληρωμένο, ασφαλές και βιώσιμο μοντέλο διαχείρισης του πόσιμου νερού στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας.

Μέσω αυτών των δράσεων, το ΕΠ συνέβαλε ουσιαστικά στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης, προωθώντας τον μετριασμό και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, σύμφωνα με τη μεθοδολογία των διορθωτικών συντελεστών του Κανονισμού και την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει».

Η επίτευξη των δεικτών εκροών των Αξόνων 5 και 6 υπερβαίνει σημαντικά τους προγραμματικούς στόχους, επιβεβαιώνοντας ότι το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κεντρική Μακεδονία» συνέβαλε ουσιαστικά στην επίτευξη των στόχων του άρθρου 8 του Κανονισμού (ΕΕ) 1303/2013. Συνολικά, περισσότεροι από 1.190.636 κάτοικοι ωφελήθηκαν από δράσεις βελτίωσης υποδομών ύδρευσης και πρόληψης κινδύνων πλημμύρας (141.009 άτομα), και 795.413 κάτοικοι επωφελήθηκαν από τις επενδύσεις αστικής ανάπτυξης, ενώ 445.826,88 εκτάρια οικοτόπων ενισχύθηκαν για να αποκτήσουν καλύτερο καθεστώς διατήρησης. Οι δείκτες αυτοί αποτυπώνουν την ολοκληρωμένη περιβαλλοντική και κοινωνική συνεισφορά του Προγράμματος, αποδεικνύοντας ότι οι παρεμβάσεις του υπερέβησαν τους προγραμματικούς στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης και ενίσχυσαν την ανθεκτικότητα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας απέναντι στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

7.3 Ο ρόλος των εταίρων που αναφέρονται στο άρθρο 5 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013

Σύμφωνα με τα στοιχεία των Ετήσιων Εκθέσεων Υλοποίησης του Προγράμματος, οι οποίες συντάσσονται βάσει του άρθρου 50 του Κανονισμού (ΕΕ) 1303/2013, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κεντρική Μακεδονία» 2014–2020 εφάρμοσε με συνέπεια τις αρχές του άρθρου 5 για την εταιρική σχέση και την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση. Η Διαχειριστική Αρχή εξασφάλισε την ενεργό συμμετοχή όλων των συναφών εταίρων - περιφερειακών και τοπικών αρχών, κοινωνικών και οικονομικών εταίρων, πανεπιστημίων, επιμελητηρίων, περιβαλλοντικών οργανώσεων και φορέων της κοινωνίας

των πολιτών, τόσο κατά τον σχεδιασμό όσο και κατά την εφαρμογή και παρακολούθηση του Προγράμματος.

Κατά τη φάση προγραμματισμού, ενεργοποιήθηκαν 225 φορείς και εταίροι, από τους οποίους 53 υπέβαλαν τεκμηριωμένες προτάσεις που ενσωματώθηκαν στη στρατηγική του ΠΕΠ. Στη συνέχεια, η εταιρική σχέση θεσμοθετήθηκε μέσω της Επιτροπής Παρακολούθησης (ΕΠΠΑ), η οποία συνεδριάζει τουλάχιστον μία φορά ετησίως με τη συμμετοχή εκπροσώπων της Περιφέρειας, των 34 δήμων, των υπουργείων, των κοινωνικών εταίρων και των ΜΚΟ. Οι εταίροι είχαν ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση των προσκλήσεων, στην εξέταση των ετήσιων εκθέσεων προόδου και στη διατύπωση εισηγήσεων για τη βελτίωση της εφαρμογής.

Σύμφωνα με τις εκθέσεις 2014–2022, η Διαχειριστική Αρχή ενίσχυσε τη συμμετοχή μέσω της Τεχνικής Βοήθειας, υλοποιώντας δράσεις πληροφόρησης και υποστήριξης 115 δικαιούχων και εταίρων. Επιπλέον, η διαφάνεια διασφαλίστηκε μέσω της ηλεκτρονικής δημοσίευσης του 100% των προσκλήσεων στην ιστοσελίδα του ΠΕΠ και του ΕΣΠΑ, καθώς και με τη συνεχή επικοινωνία μέσω ενημερωτικών ημερίδων και ψηφιακών συνεδριάσεων, ιδίως κατά την περίοδο της πανδημίας.

7.4 Πρόοδος της εφαρμογής της ολοκληρωμένης προσέγγισης της εδαφικής ανάπτυξης

Το ΕΠ εφάρμοσε την ολοκληρωμένη προσέγγιση της εδαφικής ανάπτυξης μέσα από 7 εγκεκριμένες Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ), για τη Μητροπολιτική Ενότητα Θεσσαλονίκης και τις πόλεις Σέρρες, Βέροια, Νάουσα, Γιαννιτσά, Έδεσσα και Κατερίνη. Οι στρατηγικές καλύψαν ολοκληρωμένες δράσεις αναβάθμισης αστικού περιβάλλοντος, πολιτιστικής ανάδειξης, έξυπνης κινητικότητας και πράσινων υποδομών. Παράλληλα, εφαρμόστηκαν τοπικές στρατηγικές ΤΑΠΤοΚ (μέσω Αναπτυξιακών Εταιρειών και Ομάδων Τοπικής Δράσης), κυρίως σε αγροτικές και παράκτιες περιοχές της ΠΚΜ (Πιερία, Χαλκιδική, Πέλλα, Σέρρες).

Οι δήμοι και οι τοπικοί εταίροι διαδραμάτισαν ουσιαστικό ρόλο τόσο στον σχεδιασμό όσο και στην επιλογή των παρεμβάσεων, εφαρμόζοντας στην πράξη την αρχή της τοπικής εταιρικής διακυβέρνησης. Ιδιαίτερα στη Μητροπολιτική Ενότητα Θεσσαλονίκης, οι ΣΒΑΑ υποστήριξαν έργα αστικής αναζωογόνησης, περιβαλλοντικών υποδομών και κοινωνικών υπηρεσιών, συμβάλλοντας στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας, της λειτουργικότητας και της κοινωνικής συνοχής του μητροπολιτικού αστικού συστήματος.

Συνολικά, η εφαρμογή των χωρικών στρατηγικών επιβεβαιώνει ότι η ολοκληρωμένη εδαφική προσέγγιση λειτούργησε συμπληρωματικά προς τις τομεακές παρεμβάσεις του Προγράμματος, με τις ΣΒΑΑ να εμφανίζουν ουσιαστική συμβολή στις πληρωμές και τη χρηματοοικονομική ροή του ΕΠ, και τις ΤΑΠΤοΚ να παρουσιάζουν σταθερή και πλήρη υλοποίηση, ενισχύοντας τη χωρική και κοινωνική συνοχή της Περιφέρειας.

Σε επίπεδο οικονομικής υλοποίησης, οι Στρατηγικές Χωρικής Ανάπτυξης αποτέλεσαν διακριτό αλλά ουσιαστικό τμήμα του Προγράμματος, συγκεντρώνοντας περίπου το 12% της συνολικής προγραμματικής δέσμευσης. Παρά το σχετικά περιορισμένο ποσοστό τους στο πλήθος των έργων, οι ΣΒΑΑ εμφάνισαν αυξημένη χρηματοδοτική ένταση, καθώς το μερίδιό τους στις πληρωμές του Προγράμματος διαμορφώθηκε σε επίπεδο άνω του 4% του συνόλου, με ιδιαίτερα σημαντική συμμετοχή στις πληρωμές του ΕΤΠΑ. Οι πληρωμές των ΣΒΑΑ εξελίχθηκαν με συνεκτικό τρόπο σε

σχέση με τις εντάξεις και τις συμβάσεις, χωρίς έντονες αποκλίσεις μεταξύ των σταδίων υλοποίησης, στοιχείο που υποδηλώνει ομαλή χρηματοοικονομική πρόοδο των έργων.

Αντίστοιχα, οι παρεμβάσεις ΤΑΠΤοΚ χαρακτηρίστηκαν από σαφώς οριοθετημένο αντικείμενο και μικρότερη οικονομική κλίμακα, γεγονός που αποτυπώνεται στην πλήρη ταύτιση εντάξεων, συμβάσεων και πληρωμών. Το σύνολο των πράξεων ΤΑΠΤοΚ που χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΚΤ παρουσίασε πλήρη απορρόφηση των διαθέσιμων πόρων, στοιχείο που συνδέεται με τον περιορισμένο αριθμό έργων, τη σαφή στόχευση και τον υποστηρικτικό χαρακτήρα των παρεμβάσεων.

7.5 Πρόοδος υλοποίησης των δράσεων για την ενίσχυση της ικανότητας των αρχών του κράτους μέλους και των δικαιούχων να διαχειρίζονται και να χρησιμοποιούν τα Ταμεία.

Η ενίσχυση της διοικητικής και επιχειρησιακής ικανότητας αποτέλεσε βασική προτεραιότητα του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας 2014–2020, όπως αποτυπώνεται στους ΆΠ 11 και ΑΠ12 – Τεχνική Βοήθεια (ΕΤΠΑ και ΕΚΤ). Σύμφωνα με το Προγραμματικό Έγγραφο, οι δράσεις του Ειδικού Στόχου 11a1 στοχεύουν στη βελτίωση των συστημάτων διοίκησης, διαχείρισης και παρακολούθησης του ΠΕΠ, μέσω ενίσχυσης των δομών της Διαχειριστικής Αρχής και των δικαιούχων, ανάπτυξης εργαλείων διαχείρισης, εκπαίδευσης προσωπικού και δράσεων επικοινωνίας. Η πρόοδος εφαρμογής των αξόνων Τεχνικής Βοήθειας καταγράφεται ως ιδιαίτερα ικανοποιητική

Δημοσιεύθηκαν συνολικά 11 προσκλήσεις ΕΤΠΑ και 3 προσκλήσεις ΕΚΤ, με 21 ενταγμένες πράξεις χωρίς καθυστερήσεις ή προβλήματα υλοποίησης. Οι δράσεις τεχνικής βοήθειας συνέβαλαν στην ενίσχυση της διοικητικής αποτελεσματικότητας, στην επιτάχυνση της απορρόφησης πόρων, καθώς και στη διάχυση πληροφοριών προς τους δικαιούχους και το κοινό. Δεν διαπιστώθηκαν προβλήματα εφαρμογής ή δημοσιονομικές αποκλίσεις. Η Διαχειριστική Αρχή αξιολόγησε θετικά την αποτελεσματικότητα των ενεργειών αυτών και την επίδρασή τους στη λειτουργική ωρίμανση του μηχανισμού διαχείρισης.

Συνολικά, η υλοποίηση των δράσεων τεχνικής βοήθειας ενίσχυσε ουσιαστικά τη διαχειριστική, τεχνική και θεσμική ικανότητα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας και των δικαιούχων του Προγράμματος. Η εμπειρία αυτή αποτελεί καλή πρακτική για τη νέα προγραμματική περίοδο 2021–2027, όπου η ενίσχυση της διοικητικής επάρκειας παραμένει κρίσιμη προϋπόθεση επιτυχίας της υλοποίησης του επιχειρησιακού σχεδιασμού.

7.6 Πρόοδος της εφαρμογής των δράσεων στον τομέα της κοινωνικής καινοτομίας, κατά περίπτωση.

Στο πλαίσιο της Έξυπνης Εξειδίκευσης ΑΠ, το ΠΕΠ ενέταξε την κοινωνική καινοτομία ως αναγνωρισμένο πεδίο καινοτομικής δραστηριότητας, μαζί με την τεχνολογική και την οικολογική καινοτομία, προωθώντας δράσεις που:

- Συνδέουν ερευνητικά ιδρύματα, επιχειρήσεις και κοινωνικούς φορείς για την ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών που καλύπτουν κοινωνικές ανάγκες.
- Ενισχύουν την εφαρμοσμένη έρευνα και τη μεταφορά τεχνολογίας σε πεδία όπως η υγεία, η κοινωνική πρόνοια, η απασχόληση και η κοινωνική ένταξη.
- Προβλέπουν υποστήριξη επιχειρηματικών επενδύσεων που ενσωματώνουν κοινωνική καινοτομία, συμπεριλαμβανομένων νέων μοντέλων παροχής δημόσιων υπηρεσιών ή συνεργατικών σχημάτων (clusters) μεταξύ ΜΚΟ, επιχειρήσεων και δημόσιου τομέα.

Η κοινωνική καινοτομία, στο πλαίσιο αυτό, αντιμετωπίζεται ως οριζόντια συνιστώσα της στρατηγικής για την ευφυή εξειδίκευση (RIS3), με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και την παροχή έξυπνων κοινωνικών λύσεων. Σε αυτό το πλαίσιο εγκρίθηκαν 53 προτάσεις που αφορούσαν την ενίσχυση δημοσίων υποδομών έρευνας και καινοτομίας, ενίσχυση των ΜμΕ μέσα από κουπόνια καινοτομίας αλλά και ενίσχυσης του οικοσυστήματός της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας.

Παράλληλα, στο πλαίσιο της Κοινωνικής Οικονομίας και της Ενσωμάτωσης στην Απασχόληση (ΑΠ9 – Κοινωνική Ένταξη και Καταπολέμηση της Φτώχειας), το πρόγραμμα εστίασε σε δράσεις οι οποίες συνδέονται άμεσα με την κοινωνική καινοτομία, για την προώθηση νέων κοινωνικών επιχειρηματικών μοντέλων, που δίνουν λύσεις σε προβλήματα ανεργίας, κοινωνικού αποκλεισμού και φτώχειας, ενώ παράλληλα συνδέθηκε η κοινωνική καινοτομία με την απασχόληση την αύξηση της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρίες, αλλά και τη βελτίωση της πρόσβασης περιθωριοποιημένων κοινοτήτων στην εκπαίδευση στην απασχόληση και στην τοπική κοινωνική ζωή. Για παράδειγμα αναφορικά με το τελευταίο, 210 άτομα μετανάστες ή Ρομά ή άλλες περιθωριοποιημένες κοινότητες συμμετείχαν στην εκπαίδευση στην απασχόληση και στην τοπική κοινωνική ζωή.

7.7 Πρόσδοτος της εφαρμογής μέτρων για την αντιμετώπιση ειδικών αναγκών γεωγραφικών περιοχών και στοχευμένων ομάδων με υψηλό κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού

Στο ΕΠ κεντρικό σημείο αποτελεί και ο ΑΠ 9 – «Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης» αποτελεί έναν από τους τέσσερις πυλώνες της στρατηγικής του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας, και συνδέεται άμεσα με την ανάγκη αντιμετώπισης των χωρικών και κοινωνικών ανισοτήτων που επιδεινώθηκαν από την οικονομική κρίση.

Το Πρόγραμμα αναγνωρίζει ότι η Περιφέρεια παρουσιάζει έντονα φαινόμενα ανεργίας, μακροχρόνιας φτώχειας και περιθωριοποίησης, ειδικά στις αστικές περιοχές με υψηλή συγκέντρωση πληθυσμών Ρομά, καθώς και σε ορεινές και αγροτικές ζώνες με χαμηλό εισόδημα. Για την αντιμετώπισή τους, το ΠΕΠ προβλέπει ένα ολοκληρωμένο πλέγμα παρεμβάσεων που καλύπτουν διαφορετικές κοινωνικές ομάδες: Η ΕΠ 9ii στόχευσε στην κοινωνικοοικονομική ένταξη περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά, μέσω: ανάπτυξης υποδομών κοινωνικής στήριξης και στέγασης, δράσεων εκπαίδευσης, υγείας, πολιτισμού και απασχόλησης, και ενίσχυσης της κοινωνικής διαμεσολάβησης και της τοπικής συνεργασίας μεταξύ δήμων και κοινωνικών φορέων. Η στρατηγική είναι πλήρως εναρμονισμένη με την Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά και προβλέπει ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε τοπικό επίπεδο, σε συνεργασία με τους δήμους και τις κοινωνικές υπηρεσίες.

Η ΕΠ 9i υποστήριξε προγράμματα ενεργητικής ένταξης για μακροχρόνια ανέργους και νέους χωρίς επαγγελματική δραστηριότητα, μέσω: προγραμμάτων κατάρτισης και επανακατάρτισης, προώθησης στην απασχόληση μέσω επιχορηγούμενων θέσεων εργασίας, και δράσεων συμβουλευτικής και ενδυνάμωσης. Στόχος ήταν η αύξηση της συμμετοχής των ευάλωτων ομάδων στην αγορά εργασίας και η μείωση του κινδύνου μακροχρόνιας ανεργίας.

Το ΠΕΠ εξασφάλισε ότι όλες οι υποδομές που συγχρηματοδοτούνται (ιδίως σε αστικά κέντρα, σχολεία, κέντρα υγείας, μεταφορές) είναι πλήρως προσβάσιμες για τα άτομα με αναπηρία, σύμφωνα με τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού. Επιπλέον, υποστηρίχθηκαν δομές κοινωνικής φροντίδας και υποστήριξης ΑμεΑ, καθώς και δράσεις ένταξης στην εκπαίδευση και την εργασία. Η ΕΠ 9iv εστίασε στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και στην παροχή υπηρεσιών κοινής ωφέλειας σε περιοχές με χαμηλό εισόδημα και κοινωνικά προβλήματα. Οι παρεμβάσεις αφορούσαν την υποστήριξη κοινωνικών δομών (κοινωνικά παντοπωλεία, φαρμακεία, συσσίτια), κέντρα κοινότητας και κέντρα στήριξης ευπαθών ομάδων, δράσεις πρόληψης ασθενειών, κοινωνικής μέριμνας και ψυχικής υγείας. Η λογική παρέμβασης βασίζεται στη δημιουργία δικτύου κοινωνικών υπηρεσιών σε επίπεδο δήμων, ενισχύοντας την τοπική κοινωνική συνοχή.

Το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας αντιμετώπισε συστηματικά τις ειδικές ανάγκες των γεωγραφικών περιοχών και των πληθυσμιακών ομάδων που πλήττονται περισσότερο από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Μέσω των επενδυτικών προτεραιοτήτων 9i, 9ii και 9iv, το Πρόγραμμα προώθησε παρεμβάσεις για τους Ρομά, τους μακροχρόνια ανέργους, τους νέους χωρίς επαγγελματική δραστηριότητα και τα άτομα με αναπηρία, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα την προσβασιμότητα των υποδομών και την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας. Η στρατηγική αυτή, σε συνέργεια με την Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης, συνέβαλε ουσιαστικά στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και της ίσης μεταχείρισης στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας.

Αναφορές

- CMTProoptiki (2019) *Παραδοτέο Γ': Μελέτη αξιολόγησης της λειτουργίας των δομών υποστήριξης γυναικών θυμάτων βίας στα ΠΕΠ και στο ΕΠ ΜΔΤ*.
- data consultants (2023) *Παρουσίαση των ευρημάτων από την εφαρμογή της μεθόδου επεξεργασίας των στοιχείων και έκθεση επί των αποτελεσμάτων της επίδρασης των πόρων του ΕΣΠΑ για τη στήριξη της επιχειρηματικότητας την περίοδο της πανδημίας της COVID 19*. Πάτρα.
- European Commission (2014) *Evalsed Sourcebook: Method and Techniques*. Brussels, Belgium. Available at: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/guide/evaluation_sourcebook.pdf.
- European Commission (2013) "Evalsed—The Resource for the Evaluation of Socio-Economic Development," *Evalsed*, 6(September), p. 2010. Available at: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/guide/guide_evalsed.pdf.
- EUROTEC (2024) *ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΙΚΩΝ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 2014-2020 ΕΠΙΤΕΛΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ*. Θεσσαλονίκη.
- ICAP (2023) *Αξιολόγηση δράσεων Ειδικής Αγωγής του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση (ΕΠ ΑΝΑΔΕΔΒΜ) και των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ) Παραδοτέο Δ: Τελική Έκθεση*.
- Innovatia Systems (2023) *Έκθεση Αξιολόγησης RIS-ΠΚΜ (Παράρτημα)*. Αθήνα.
- Innovatia Systems. (2023) *Τελική Αναφορά Αξιολόγησης των Επιπτώσεων των Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) των ΠΕΠ 2014-2020*. Αθήνα.

- Pawson, R. and Sridharan, S. (2010) "Theory-driven evaluation of public health programmes," in A. Killoran and M. Kell (eds.) *Evidence-based Public Health Effectiveness and efficiency*. Oxford University Press, pp. 42–62.
- plano2 PC (2021) *Μελέτη Αξιολόγησης των Κοινωνικών Δομών που χρηματοδοτούνται από το ΠΕΠ Κεντρικής*. Θεσσαλονίκη. Available at: www.plano2.gr.
- Tetlock, P.E. and Belkin, A. (1996) "Counterfactual thought Experiments in Global Politics: Logical, Methodological, and Psychological Perspectives.," in P.E. Tetlock and A. Belkin (eds.) *Counterfactual Reasoning, Counterfactual thought experiments in global politics: Logical, Methodological and Psychological Perspectives*. Princeton University Press, pp. 3–38.
- Γατοπούλου, Α. *et al.* (2020) *Αξιολόγηση της Λειτουργίας των Τοπικών Ομάδων Υγείας (TOMY)*. Αθήνα.
- CMT Prooptiki (2018) *Αξιολόγηση των δράσεων εναρμόνισης οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής στο ΕΠ ΑΝΑΔ ΕΔΒΜ και στα ΠΕΠ*. Αθήνα.
- ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ (2021) *Μελέτη Αξιολόγησης των Κοινωνικών Δομών που χρηματοδοτούνται από το ΠΕΠ Κεντρικής*. Available at: www.plano2.gr.
- Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ Υπουργείου Υγείας (2020) *Αξιολόγηση της Λειτουργίας των Τοπικών Ομάδων Υγείας (TOMY)*. Αθήνα.
- Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Τεχνική Βοήθεια και Υποστήριξη Δικαιούχων» (2024) *ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΙΚΩΝ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 2014-2020*.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: Πηγές και μεθοδολογία εκτίμησης δεικτών αποτελέσματος - ΕΤΠΑ

Κωδικός	Περιγραφή	Πηγή/Τρόπος Υπολογισμού/Παρατηρήσεις
T1309	Επιστημονικές Δημοσιεύσεις ανά Έτος	Σύμφωνα με τα πλέον επίκαιρα στοιχεία (2021) EKT - Web of Science - https://metrics.ekt.gr/datatables/300
T1302	Δαπάνη Ε&Α του τομέα επιχειρήσεων (σε σχέση με το περιφερειακό ΑΕΠ)	Σύμφωνα με τα πλέον επίκαιρα στοιχεία Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης (2022) - EKT (metrics) https://metrics.ekt.gr/datatables/290
T1303	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία των επιχειρήσεων ΤΠΕ	Σύμφωνα με τα πλέον επίκαιρα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (2022)
T1305	Αριθμός ιδιωτών που αλληλεπιδρούν επιγραμματικά (online) με δημόσιες αρχές	Σύμφωνα με τα πλέον επίκαιρα στοιχεία (2021) Πηγή: Eurostat – ICT household surveys [isoc_r_gov_i]. Αφορά τη Βόρεια Ελλάδα καθώς δεν υπάρχει κατανομή ανά περιφέρεια
T1311	Αναλογία start-ups / νέων εταιρειών εντάσεως έρευνας και τεχνολογίας στους ενισχυόμενους κλάδους προς σύνολο νέων επιχειρήσεων	Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία ενάρξεων από το ΓΕΜΗ (2023)
T1306	Περιφερειακή Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ)	Ο δείκτης T1306 υπολογίστηκε με βάση τα επίσημα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, που αφορούν την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά Περιφέρεια. Τα δεδομένα αυτά ήταν διαθέσιμα μέχρι και το έτος 2022. Οι τομείς που χρησιμοποιήθηκαν για τον υπολογισμό είναι (1) η μεταποίηση, (2) το εμπόριο, (3) καταλύματα και εστίαση, (4) Ενημέρωση και Επικοινωνία, (5) Επαγγελματικές, επιστημονικές, τεχνικές & υποστηρικτικές δραστηριότητες, (6) Τέχνες, Διασκέδαση & Ψυχαγωγία.
T1308	Εξαγωγές (εκτός πετρελαιοειδών)	Σύμφωνα με τα πλέον επίκαιρα στοιχεία ΣΕΒΕ - Σύνδεσμος Εξαγωγέων Βορείου Ελλάδος (2021)
T1321	Κατανάλωση τελικής ενέργειας σε όλους τους τομείς, πλην του τομέα των μεταφορών	Τα στοιχεία για την τελική κατανάλωση ενέργειας, πλην των μεταφορών, σε εθνικό επίπεδο αντλήθηκαν από την Eurostat(https://ec.europa.eu/eurostat/web/energy/database/additional-data#Energy%20balances) Δεδομένου ότι δεν υπάρχουν επίσημα περιφερειακά ενεργειακά ισοζύγια, η εκτίμηση της εξοικονόμησης ενέργειας σε επίπεδο Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας βασίστηκε σε μια μεθοδολογία «περιφερειοποίησης». Ειδικότερα, χρησιμοποιήθηκε το ποσοστό 16,71% που προκύπτει από την έρευνα της WWF–Helesco (2011), το οποίο αποτυπώνει το ενεργειακό αποτύπωμα της Περιφέρειας σε σχέση με το εθνικό σύνολο για όλες τις δραστηριότητες. Το ίδιο ποσοστό εφαρμόστηκε και για την εκτίμηση της κατανάλωσης ενέργειας στις μεταφορές, εξασφαλίζοντας έτσι μια ενιαία και συνεπή προσέγγιση στον επιμερισμό της εθνικής εξοικονόμησης σε περιφερειακό επίπεδο.
T1322	Κατανάλωση πρωτογενούς ενέργειας στις μεταφορές	Τα στοιχεία για την κατανάλωση ενέργειας στις μεταφορές σε εθνικό επίπεδο αντλήθηκαν από την Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/web/energy/database/additional-data#Energy%20balances). Λόγω έλλειψης δεδομένων για την ΠΚΜ, χρησιμοποιήθηκε το ποσοστό 16,71% που προκύπτει από την έρευνα της WWF–Helesco (2011) που αναφέρθηκε παραπάνω.
T1323	Σύνολο πληθυσμού οικισμών που καλύπτονται από σύγχρονα συστήματα αντιπλημμυρικής προστασίας	Εκτός του ΕΠ ΠΚΜ 2014-2020, υλοποιούνταν 2 αντιπλημμυρικά έργα στο πλαίσιο του ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας: "Αποχέτευση ομβρίων υδάτων νοτίου τμήματος δήμου Καλαμαριάς - Β' φάση" (MIS 5049565) και "Κατασκευή αντιπλημμυρικών έργων ευρύτερης περιοχής Λαχαναγοράς Ν. Θεσσαλονίκης" (MIS 5053811). Τα έργα αυτά μεταφέρθηκαν στο Πρόγραμμα "Περιβάλλον και Ενέργεια" 2021-2027. Ως εκ τούτου, η τιμή του δείκτη συμπίπτει με εκείνη του δείκτη εκροής των ολοκληρωμένων έργων του ΕΠ ΠΚΜ για το τέλος 2023.
T1392	Ποσοστό συνδεδεμένου με δίκτυα ύδρευσης πληθυσμού που απολαμβάνει άριστη ποιότητα πόσιμου ύδατος	Η τιμή προέρχεται από τη Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, για το έτος 2023.

T1325	Αριθμός διανυκτερεύσεων σε καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου και κάμπινγκ στην ΠΚΜ	Τα στοιχεία είναι από την ΕΛΣΤΑΤ για την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, για τα έτη 2022 και 2023.										
T1393	Ποσοστό Προστατευόμενων Περιοχών (σύνολο περιοχών NATURA 2000) με Εργαλεία Διαχείρισης	ΟΠΣ										
T1327	Μέγιστος αριθμός ημερών με μέση ημερήσια τιμή ΑΣ10 μεγαλύτερη από 50 µg/m ³ που καταγράφεται στο σταθμό με τη δυσμενέστερη επίδοση κατ' έτος	Τα στοιχεία προκύπτουν από τις Ετήσιες Εκθέσεις Ποιότητας της Ατμόσφαιρας του Τμήματος Ποιότητας της Ατμόσφαιρας του Υπουργείου Περιβάλλοντος & Ενέργειας, για τα έτη 2022 και 2023.										
T1393	Ποσοστό των προστατευόμενων περιοχών του δικτύου NATURA 2000 στην γεωγραφική ενότητα της Περιφέρειας που έχουν θεσμοθετημένα εργαλεία διαχείρισης και διοικητικά υπάγονται εντός των ορίων της ΠΚΜ κατά το έτος αναφοράς.	Ο δείκτης T1393 υπολογίστηκε με βάση τις περιοχές NATURA 2000 της ΠΚΜ, όπως καταγράφονται στο Παράρτημα Ι της ΚΥΑ 50743/2017, και την αντιστοίχσή τους στις Μονάδες Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (ΜΔΠΠ) του ΟΦΥΠΕΚΑ, όπως θεσμοθετήθηκαν από τον Ν. 4685/2020 και παρουσιάζονται στην επίσημη ιστοσελίδα του. Ο υπολογισμός προέκυψε από τον λόγο των περιοχών με θεσμοθετημένη υπαγωγή σε ΜΔΠΠ (51) προς το σύνολο των περιοχών NATURA της ΠΚΜ (52), αποδίδοντας ποσοστό 98,08%. Η μοναδική μη εντασσόμενη περιοχή είναι η Χερσόνησος Άθω (GR1270003) λόγω ειδικού διοικητικού καθεστώτος κατά τα λοιπά, το σύνολο των περιοχών υπάγεται σε ΜΔΠΠ, επιβεβαιώνοντας σχεδόν πλήρη θεσμική κάλυψη.										
T1242	Πληθυσμός της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας που εξυπηρετείται από τα αναβαθμισμένα δίκτυα	Η αποτίμηση του δείκτη γίνεται σε διετή βάση.										
T1314	Ποσοστό του πληθυσμού που καλύπτεται από το δίκτυο του φυσικού αερίου	<p>Σύμφωνα με το ΔΤΔ του συγκεκριμένου δείκτη, αυτός ορίζεται ως το ποσοστό του πληθυσμού της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας που καλύπτεται από το δίκτυο του φυσικού αερίου. Σύμφωνα με τα στοιχεία 2013, το ποσοστό του πληθυσμού της Περιφέρειας που καλύπτεται από το υφιστάμενο δίκτυο φυσικού αερίου υπολογίζεται στο 55%, δηλαδή το δίκτυο φυσικού αερίου δυνητικά μπορεί να εξυπηρετήσει περίπου 1.000.000 πολίτες. Για τον υπολογισμό της τιμής βάσης του στόχου, ορίστηκαν ως τιμή Βάσης (2013) το 55% (2013), από τα στοιχεία της ΔΕΠΑ και η τιμή στόχος = 65% (2023), τέθηκε στη βάση της απόφασης της ΕΕ Stateaid SA 31225(2011/N) για έγκριση κρατικής ενίσχυσης για την ανάπτυξη νέου δικτύου καθώς και βάση της μελέτης ανάπτυξης ΕΣΦΑ 2014-2023 (Δεκέμβριος 2013) η οποία εκπονήθηκε από τον Διαχειριστή Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου (ΔΕΣΦΑ ΑΕ).</p> <p>Ο συγκεκριμένος δείκτης τροφοδοτήθηκε από ένα και μόνο έργο (MIS 5009967), του οποίου ο στόχος ήταν η κατασκευή δικτύων διανομής Φυσικού Αερίου συνολικού μήκους 336 km, παροχетеυτικών αγωγών για την σύνδεση οικιακών, εμπορικών και βιομηχανικών καταναλωτών και την εγκατάσταση επτά (7) σταθμών μέτρησης και ρύθμισης (M/R) στην Περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας και πιο συγκεκριμένα στις πόλεις: Αλεξάνδρεια, Βέροια, Γιαννιτσά, Κατερίνη, Κιλκίς και Σέρρες. Οι κατασκευαστικές εργασίες θα συμπληρώσουν τις υφιστάμενες υποδομές (όπου αυτές υφίστανται), προκειμένου να καταστούν λειτουργικά τα αστικά δίκτυα διανομής Φυσικού Αερίου. Ήτοι, θα ολοκληρωθεί η κατασκευή δικτύων 336 km Μέσης και Χαμηλής Πίεσης και 8.181 συνδέσεις καταναλωτών όλων των κατηγοριών. Σε αυτή τη βάση, ο πληθυσμός της ΠΚΜ σύμφωνα με τα στοιχεία της Απογραφής του πληθυσμού (ΕΛΣΤΑΤ 2021).</p> <table border="1" data-bbox="824 1364 2004 1425"> <thead> <tr> <th>Πόλη</th> <th>Πληθυσμός</th> <th>Πληθυσμός ΠΚΜ</th> <th>Ποσοστό πληθυσμού που</th> <th>Μέσος πληθυσμός που εξυπηρετείται</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Πόλη	Πληθυσμός	Πληθυσμός ΠΚΜ	Ποσοστό πληθυσμού που	Μέσος πληθυσμός που εξυπηρετείται					
Πόλη	Πληθυσμός	Πληθυσμός ΠΚΜ	Ποσοστό πληθυσμού που	Μέσος πληθυσμός που εξυπηρετείται								

			καλύπτεται από το νέο δίκτυο	από κάθε νεο km δικτύου	
	ΓΙΑΝΝΙΤΣΑ	32.411	1.795.670	9%	300 άτομα / km
	ΣΕΡΡΩΝ	74.006			300*336=100.800 ο πληθυσμός καλύπτεται από το νέο δίκτυο.
	ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΑ	38.291			6% του πληθυσμού της ΠΚΜ συ
	ΚΙΑΚΙΣ	45.307			
	ΚΑΤΕΡΙΝΗ	82.894			
	ΒΕΡΟΙΑ	62.656			
	Σύνολο	335.565			
	<p>Συνολικά δεν υφίσταται ρυθμιστικά ορισμένη τιμή πληθυσμιακής κάλυψης ανά km δικτύου. Ωστόσο, από δημόσια στοιχεία προγραμμάτων ανάπτυξης δικτύων φυσικού αερίου, προκύπτουν ενδεικτικοί λόγοι μεταξύ μήκους δικτύου και αριθμού τελικών καταναλωτών. Αντιστοίχως σύμφωνα με τα στοιχεία της ΔΕΣΦΑ κάθε χιλιόμετρο αγωγού εξυπηρετεί²⁸ κατά μέσο όρο 300 καταναλωτές ανά km δικτύου (κατά την αναφορά στο άρθρο, 3.100 km νέου δικτύου θα εξυπηρετήσουν περίπου 927.000 τελικοί καταναλωτές). Υπό αυτήν την έννοια, ο πληθυσμός που καλύφθηκε είναι 300x336=100.800 πολίτες στις πόλεις που θα γίνει το νέο δίκτυο. Αυτό μεταφράζεται σε 6% στο σύνολο της ΠΚΜ. Ήτοι ο δείκτης από 55% αυξήθηκε σε 61%</p>				
T1350	Δυναμικότητα που προκύπτει από βελτιωμένες υποδομές υγείας	Στοιχεία έως 31.12.2023 από τη Δ/ση Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης του Υπουργείου Υγείας, Τμήμα Διαχείρισης και Στατιστικής Ανάλυσης, για τις μονάδες υγείας της 3ης και 4ης ΥΠΕ, που αφορούν τη γεωγραφική ενότητα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας.			
T1380	Ποσοστό κάλυψης του πληθυσμού από υποδομές εκπαίδευσης	Η τιμή του δείκτη προέκυψε από χαρτογράφηση αναγκών για το σχολικό έτος 2023/2024 και στοιχεία μαθητών, από τη Διεύθυνση Α/βάθμιας και Β/βάθμιας Εκπαίδευσης Κεντρικής Μακεδονίας.			
T1312	Ποσοστό πληροφόρησης (ανακοινώσεων, προσκλήσεων, προκηρύξεων) σχετικά με τις ευκαιρίες χρηματοδότησης από τα ΕΠ που παρέχεται ηλεκτρονικά%	Το σύνολο της πληροφόρησης/ενημέρωσης/επικοινωνίας για τις δράσεις του ΕΠ και τις δράσεις ΕΤΠΑ παρέχεται ηλεκτρονικά σε συνεχή βάση στο σύνολο των δικαιούχων από τον ιστότοπο της ΕΥΔ, το portal του ΕΣΠΑ και κατά περίπτωση από άλλους δικτυακούς τόπους.			
T1390	Ποσοστό δημοσιονομικών διορθώσεων ΕΤΠΑ επί πληρωμών ΕΤΠΑ που προκύπτουν από μη επάρκεια δικαιούχου	Οι όποιες δημοσιονομικές διορθώσεις που έχουν πραγματοποιηθεί έως και το έτος αναφοράς σε ενταγμένα έργα ΕΤΠΑ του ΕΠ δεν οφείλονται σε μη επάρκεια δικαιούχων.			

²⁸ <https://ypodomes.com/poies-poleis-tis-perifereias-tha-syndethoyn-me-fysiko-aerio-to-epomeno-diastima/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: Πηγές και μεθοδολογία εκτίμησης δεικτών αποτελέσματος - ΕΚΤ

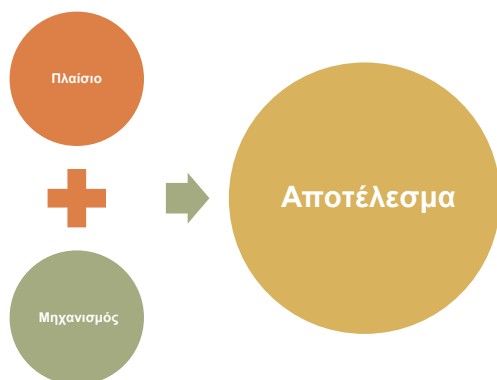
Κωδικός αναγνώρισης	Περιγραφή	
CR03	Συμμετέχοντες που αποκτούν εξειδίκευση αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους	Ο δείκτης μετρά μόνο τους συμμετέχοντες που οι εξετάσεις πιστοποίησής τους για την απόκτηση εξειδίκευσης διεξήχθησαν εντός του χρονικού διαστήματος των 4 εβδομάδων. Ο δείκτης μετράται μέσω της επεξεργασίας των μικροδεδομένων (microdata) που καταχωρούνται στα απογραφικά δελτία εξόδου των πράξεων του ΕΚΤ
05504	Αριθμός δομών που προσφέρουν βελτιωμένες διευρυμένες υπηρεσίες	<p>Για την ενημέρωση του δείκτη διακινήθηκαν συμπληρωματικά ερωτηματολόγια σύμφωνα με τις οδηγίες του υπουργείου. Ειδικότερα, έγινε επαναληπτική μέτρησης του δείκτη αποτελεσμάτων 05504 για τις δομές που δεν είχαν επαρκώς συμπληρώσει το ερωτηματολόγιο στην πρώτη του διανομή το 2020, ενώ για τις Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης (ΣΥΔ) έγινε αρχική διανομή του ερωτηματολογίου. Η διαδικασία επαναληπτικής μέτρησης υλοποιήθηκε με σκοπό την επικαιροποίηση και ορθή αποτύπωση της τελικής τιμής του δείκτη αποτελεσμάτων 05504 «Αριθμός δομών που προσφέρουν βελτιωμένες/διευρυμένες υπηρεσίες» συμπεριλαμβανομένων των Στεγών Υποστηριζόμενης Διαβίωσης (ΣΥΔ). Η ανάγκη επαναμέτρησης προέκυψε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • αφενός λόγω του γεγονότος ότι οι ΣΥΔ δεν είχαν συμπεριληφθεί στην αρχική μελέτη αξιολόγησης του δείκτη, • αφετέρου λόγω της διαπίστωσης ότι, σε επιμέρους περιπτώσεις δομών, ο δείκτης είχε αποτιμηθεί με μηδενική τιμή εξαιτίας της μη πλήρωσης συγκεκριμένων κριτηρίων κατά τον χρόνο της αρχικής έρευνας. <p>Η επαναληπτική μέτρηση δεν συνιστά νέα μελέτη αξιολόγησης, αλλά στοχευμένη συμπληρωματική διαδικασία συλλογής στοιχείων, πλήρως εναρμονισμένη με το εγκεκριμένο Δελτίο Ταυτότητας Δείκτη (ΔΤΔ). Η επαναληπτική μέτρηση αφορούσε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • το σύνολο των Στεγών Υποστηριζόμενης Διαβίωσης (ΣΥΔ) που χρηματοδοτήθηκαν στο πλαίσιο των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ) 2014–2020. • Και τους φορείς που δεν είχαν συμπληρώσει τα κριτήρια το 2020. <p>Η διαδικασία εφαρμόστηκε οριζόντια σε όλες τις ΣΥΔ, ανεξαρτήτως του αν είχαν ή όχι αποτιμηθεί στο παρελθόν στο πλαίσιο της αρχικής αξιολόγησης. Για τις υπόλοιπες δομές, έγινε διασταύρωση των απαντήσεων των παλαιών ερωτηματολογίων και διαχωρίστηκαν οι φορείς που δεν πληρούσαν τα κριτήρια. Η μεθοδολογία βασίστηκε στις ακόλουθες αρχές:</p> <ul style="list-style-type: none"> • στοχευμένη συλλογή δεδομένων, περιορισμένη αποκλειστικά στα κριτήρια που ορίζονται στο ΔΤΔ του δείκτη 05504 για τις ΣΥΔ, • αξιοποίηση υφιστάμενων εργαλείων αξιολόγησης, με χρήση ερωτημάτων τα οποία είχαν ενταχθεί ή προσαρμόστηκαν από τα αντίστοιχα ερωτηματολόγια της αρχικής μελέτης, • αυτοαναφερόμενα στοιχεία από τους φορείς λειτουργίας των δομών, με ευθύνη ακρίβειας των παρεχόμενων απαντήσεων. <p>Για τις ανάγκες της επαναληπτικής μέτρησης καταρτίστηκε και διανεμήθηκε δομημένο ερωτηματολόγιο, το οποίο περιελάμβανε αποκλειστικά ερωτήματα που αφορούσαν: α) τη χρήση του «Σχεδίου παροχής υπηρεσιών και δικτύωσης», β) την υλοποίηση των προβλεπόμενων δράσεων δικτύωσης και συνεργασίας με κοινωνικούς φορείς, δομές και υπηρεσίες.</p> <p>Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε:</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • πίνακα αποτύπωσης προβλεπόμενων και υλοποιηθεισών συνεργασιών με φορείς/δομές της τοπικής και περιφερειακής κοινότητας, και • πίνακα αποτύπωσης προβλεπόμενων και υλοποιηθεισών υπηρεσιών, όπως αυτές ορίζονται στο Σχέδιο παροχής υπηρεσιών και δικτύωσης. <p>Η συμπλήρωση των πινάκων γινόταν με δυαδική επιλογή (Ναι/Όχι), ώστε να διασφαλίζεται η σαφήνεια και η συγκρισιμότητα των απαντήσεων.</p> <p>Η διαδικασία επαναμέτρησης υλοποιήθηκε σε διακριτά στάδια:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Έλεγχος προηγούμενων δεδομένων Πραγματοποιήθηκε ανασκόπηση των απαντήσεων των προηγούμενων ερωτηματολογίων, με σκοπό τον εντοπισμό των δομών που δεν πληρούσαν ένα ή περισσότερα από τα κριτήρια του δείκτη. 2. Στοχευμένη επανα οστολή ερωτηματολογίων Αποστάλθηκαν εκ νέου ερωτηματολόγια: <ul style="list-style-type: none"> ο σε όλες τις ΣΥΔ, ανεξαρτήτως προηγούμενης αποτίμησης, ο σε όλες τις δομές που δεν πληρούσαν τα κριτήρια με ερωτήσεις περιορισμένες αποκλειστικά στα κριτήρια του δείκτη 05504. 3. Το ερωτηματολόγιο διακινήθηκε από τις 10/10/2025-30/10/2025. Προηγήθηκε επιστολή της ΕΥΔ που ενημέρωνε του επωφελουμένους για τον σκοπό του ερωτηματολογίου. Εν συνέχεια ο Ανάδοχος χορήγησε το ερωτηματολόγιο ηλεκτρονικά μέσω της πλατφόρμας kwik surveys. 4. Οι απαντήσεις συγκεντρώθηκαν και ελέγχθηκαν ως προς την πληρότητα και τη λογική συνοχή τους, χωρίς να τροποποιηθεί το περιεχόμενο των δηλώσεων των φορέων. <p>Σύμφωνα με το ΔΤΔ του δείκτη 05504, μία δομή λαμβάνει θετική τιμή (1) εφόσον πληρούνται σωρευτικά τα ακόλουθα:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Γίνεται χρήση του Σχεδίου παροχής υπηρεσιών και δικτύωσης για τις παρεχόμενες υπηρεσίες. 2. Έχουν υλοποιηθεί όλες οι δράσεις δικτύωσης και συνεργασίας που περιλαμβάνονταν στο εγκεκριμένο Σχέδιο. 3. Έχει γίνει χρήση του Ενιαίου Γεωπληροφοριακού Συστήματος έως την ημερομηνία διενέργειας της έρευνας. <p>Σε περίπτωση μη πλήρωσης έστω και ενός εκ των ανωτέρω κριτηρίων, ο δείκτης αποτιμήθηκε με τιμή 0 για τη συγκεκριμένη δομή.</p> <p>Τα αποτελέσματα της επαναληπτικής μέτρησης:</p> <ul style="list-style-type: none"> • αξιοποιήθηκαν αποκλειστικά για τον υπολογισμό της τελικής τιμής του δείκτη 05504, • ενσωματώθηκαν στην Τελική Έκθεση Υλοποίησης και στις τελικές μελέτες αξιολόγησης, σύμφωνα με τα εγκεκριμένα Σχέδια Αξιολόγησης 2014–2020.
10502	<p>Συμμετέχοντες που αποδεσμεύονται από τη φροντίδα εξαρτημένων ατόμων και που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας που συμμετέχουν σε εκπαίδευση/ κατάρτιση που κατέχουν θέση απασχόλησης συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης ή που διατηρούν τη θέση εργασίας τους αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους</p>	<p>Ο κάθε συμμετέχων μετράται μία φορά στο δείκτη και στη πράξη. Ο δείκτης μετράται μέσω της επεξεργασίας των μικροδομένων (microdata) που καταχωρούνται στα απογραφικά δελτία εξόδου των πράξεων</p>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ- ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΕΠΙΠΤΩΣΩΝ

Ρεαλιστική Αξιολόγηση

Η ρεαλιστική αξιολόγηση των Pawson and Tilley (1997), υπογραμμίζει τη σημασία των διαμορφώσεων CMO (Context, Mechanism, Outcomes) που είναι βασικές για τη διαμόρφωση των πολιτικών και κατά επέκταση και των προγραμμάτων. Αυτός ο συνδυασμός συλλογισμού (αξίες, πεποιθήσεις και λογική δράσεων) και πόρων (υλικοί πόροι, δεξιότητες, ανθρώπινο κεφάλαιο) προσδίδει λειτουργικότητα στο πρόγραμμα και είναι γνωστός ως *μηχανισμός* του προγράμματος. Το πρόγραμμα λειτουργεί με ποικίλους τρόπους για διαφορετικούς ανθρώπους (δηλαδή, το πρόγραμμα μπορεί να εφαρμόσει διαφορετικούς μηχανισμούς για διαφορετικούς εμπλεκόμενους). Το πλαίσιο στο οποίο λειτουργεί το πρόγραμμα επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Το πλαίσιο του περιλαμβάνει χαρακτηριστικά όπως οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές δομές, το

οργανωτικό πλαίσιο, οι εμπλεκόμενοι, η στελέχωση του, το γεωγραφικό και ιστορικό πλαίσιο κ.ο.κ. Ορισμένοι παράγοντες στο πλαίσιο αυτό, μπορούν να επιτρέψουν την ενεργοποίηση συγκεκριμένων μηχανισμών. Υπάρχει πάντα μια αλληλεπίδραση μεταξύ πλαισίου και μηχανισμού και αυτή η αλληλεπίδραση είναι που δημιουργεί τα αποτελέσματα του προγράμματος:

Επομένως, ένας από τους ρόλους της αξιολόγησης είναι η διερεύνηση του "τι λειτουργεί για ποιον", "σε ποια πλαίσια συγκεκριμένα προγράμματα λειτουργούν και σε ποια δεν λειτουργούν" και "ποιοι μηχανισμοί ενεργοποιούνται από ποια προγράμματα σε ποια πλαίσια". Η ρεαλιστική προσέγγιση υποθέτει ότι τα προγράμματα είναι θεωρίες εφαρμόσιμες με οιονεί πειράματα δηλαδή, κάθε φορά που ένα πρόγραμμα υλοποιείται, ελέγχει μια θεωρία σχετικά με το τι μπορεί να προκαλέσει αλλαγή. Ένας από τους ρόλους μιας αξιολόγησης είναι, επομένως, να καταστήσει τις θεωρίες εντός ενός προγράμματος σαφείς, αναπτύσσοντας υποθέσεις σχετικά με το πώς και για ποιον τα προγράμματα λειτουργούν. Η υλοποίηση του προγράμματος και η αξιολόγησή του, στη συνέχεια, ελέγχει αυτές τις υποθέσεις. Αυτό απαιτεί συλλογή δεδομένων, ποσοτικών και ποιοτικών, όχι μόνο για τα αποτελέσματα του προγράμματος ή τις διαδικασίες υλοποίησης του προγράμματος, αλλά και για τις ειδικές πτυχές του πλαισίου του προγράμματος που μπορεί να επηρεάσουν τα αποτελέσματα και για τους ειδικούς μηχανισμούς που μπορεί να δημιουργήσουν αλλαγή.

Οι Pawson και Tilley υποστηρίζουν επίσης ότι η ρεαλιστική προσέγγιση διαμορφώνει με συγκεκριμένο τρόπο το σχεδιασμό μιας αξιολόγησης και τους ρόλους όσων επωφελούνται από ένα πρόγραμμα. Ειδικότερα, αντί να συγκρίνει τις αλλαγές για τους συμμετέχοντες που επωφελήθηκαν από ένα πρόγραμμα, με μια ομάδα ατόμων που δεν επωφελήθηκαν (όπως γίνεται σε τυχαίους ελέγχους ή μη πειραματικούς σχεδιασμούς), μια ρεαλιστική αξιολόγηση συγκρίνει μηχανισμούς και αποτελέσματα εντός και μεταξύ προγραμμάτων. Μπορεί, για παράδειγμα, να διερευνήσει αν ένα πρόγραμμα λειτουργεί διαφορετικά σε διαφορετικές περιοχές (και αν ναι, πώς και γιατί), ή για διαφορετικές πληθυσμιακές ομάδες (για παράδειγμα, άνδρες και γυναίκες ή ομάδες με διαφορετική

κοινωνικοοικονομική κατάσταση). Οι Pawson και Tilley θεωρούν ότι οι εμπλεκόμενοι φορείς θα έχουν διαφορετικές πληροφορίες και αντιλήψεις σχετικά με το πώς υποτίθεται ότι λειτουργούν τα προγράμματα και αν πράγματι λειτουργούν. Οι διαδικασίες συλλογής δεδομένων (συνεντεύξεις, ομάδες εστίασης, συλλογή διοικητικών δεδομένων, ερωτηματολόγια κ.ο.κ.) θα πρέπει να διαμορφώνονται έτσι ώστε να συλλέγουν τις συγκεκριμένες πληροφορίες που θα έχουν αυτές οι ομάδες εμπλεκόμενων φορέων και, ως εκ τούτου, να αντικρούουν ή να βελτιώνουν τις θεωρίες σχετικά με το πώς και για ποιους λειτουργεί το πρόγραμμα. Τα ακόλουθα μεθοδολογικά βήματα για μια ρεαλιστική αξιολόγηση ενός προγράμματος παρουσιάζονται παρακάτω (Pawson and Sridharan, 2010):

Ανάδειξη των υποκείμενων θεωριών του προγράμματος: Οι θεωρίες των προγραμμάτων εντοπίζονται εύκολα, ωστόσο μερικές φορές είναι προτιμότερο να εκμαιευθούν από τους συμμετέχοντες και σχεδιαστές αυτών. Η διαδικασία αυτή συνήθως πραγματοποιείται μέσω ανάγνωσης και ανάλυσης των προγραμματικών εγγράφων, των οδηγιών, των κανονισμών κ.λπ. σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο το πρόγραμμα θα επιτύχει τους σκοπούς του, ή μέσω συνεντεύξεων με σχεδιαστές, διαχειριστές του προγράμματος σχετικά με το πώς η παρέμβασή τους θα δημιουργήσει την επιθυμητή αλλαγή.

Χαρτογράφηση και επιλογή των θεωριών για την έρευνα: Το επόμενο στάδιο είναι η κωδικοποίηση και η χαρτογράφηση τους. Για την επίτευξη της διαδικασίας αυτής διατίθεται μια σειρά από τεχνικές, γνωστές ως χαρτογράφηση εννοιών, λογική μοντελοποίηση, χαρτογράφηση συστημάτων, δέντρα προβλημάτων και λύσεων, δημιουργία σεναρίων, χαρτογράφηση διαμόρφωσης κ.λπ.. Όλες προσπαθούν να αποδώσουν τη διαδικασία μέσω της οποίας το πρόγραμμα επιτυγχάνει τους σκοπούς του, συνήθως σε διαγραμματική μορφή. Αυτοί οι χάρτες μπορούν να προσδιορίσουν τις διάφορες αιτίες τυχόν προβλημάτων, τα διοικητικά βήματα που πρέπει να γίνουν, την χρονική ακολουθία των δραστηριοτήτων και των εισροών του προγράμματος, τις διαδοχικές αλλαγές στις διαθέσεις των συμμετεχόντων, τη σταδιακή στόχευση των αποδεκτών του προγράμματος, την ακολουθία των εκροών και των αποτελεσμάτων της παρέμβασης.

Τυποποίηση των θεωριών προς έλεγχο: Μετά την ανάδειξη, χαρτογράφηση και επιλογή των θεωριών του προγράμματος, ακολουθεί το στάδιο της τυποποίησης τους. Πρέπει να μετατραπούν σε κατάλληλη μορφή, ως υποθέσεις κατάλληλες για εμπειρική έρευνα. Οι θεωρίες προγραμμάτων ζωντανεύουν ως πρωτότυπες ιδέες και τεκμηριωμένες προβλέψεις, ενώ μερικές φορές, αποδεικνύονται αβάσιμες και μη ρεαλιστικές. Αντίθετα, αυτό που απαιτεί η αξιολογική έρευνα είναι προτάσεις που μπορούν να ελεγχθούν.

Συλλογή και ανάλυση δεδομένων: Η συλλογή και ανάλυση δεδομένων ακολουθεί μια εμπειρική μεθοδολογία (ποιοτική και ποσοτική, συμπεριλαμβανομένων πειραματικών και μη πειραματικών τεχνικών) με σκοπό την κατανόηση, τον έλεγχο και την βελτιστοποίηση των θεωριών πολιτικής και του προγράμματος (όσον αφορά την CMO). Οι αξιολογητές που ακολουθούν ρεαλιστικές μεθόδους, αναφέρονται στην "εξέταση των θεωριών της πολιτικής ή του προγράμματος"- τονίζουν επίσης ότι ενώ ήταν σκόπιμο να ακολουθηθεί ο συνηθισμένος τρόπος και να αναφερθεί αυτό το στάδιο ως "δοκιμή θεωρίας", οι προσεγγίσεις αυτές περιγράφονται καλύτερα με τον όρο "εξειδίκευση της θεωρίας". Ο στόχος δεν είναι η αποδοχή ή η απόρριψη των θεωριών πολιτικής/προγράμματος, αλλά η βελτίωσή τους.

Θεωρία της Αλλαγής (Theory of Change)

Ένας βασικός λόγος για τον οποίο οι σύνθετες πολιτικές ή τα προγράμματα είναι τόσο δύσκολο να αξιολογηθούν είναι ότι οι υποθέσεις είναι ανεπαρκώς διατυπωμένες. Τα ενδιαφερόμενα μέρη των σύνθετων προγραμματικών πρωτοβουλιών, συνήθως δεν διατυπώνουν με ξεκάθαρο τρόπο το πώς θα εξελιχθεί η διαδικασία αλλαγής και ως εκ τούτου, δίνουν ελάχιστη προσοχή στις πρώιμες και μεσοπρόθεσμες αλλαγές που πρέπει να συμβούν προκειμένου να επιτευχθεί ένας μακροπρόθεσμος στόχος. Η έλλειψη σαφήνειας σχετικά με τα μικρά βήματα που πρέπει να γίνουν για να επιτευχθεί ένα μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα, καθιστά δύσκολο το έργο της αξιολόγησης ενός σύνθετου προγράμματος και ταυτόχρονα ελαχιστοποιεί την πιθανότητα να εξεταστούν όλοι οι σημαντικοί παράγοντες που σχετίζονται με τον μακροπρόθεσμο στόχο. Η θεωρία της αλλαγής μπορεί να οριστεί ως μια περιγραφή του συνόλου των παραδοχών που εξηγούν τόσο τα βήματα που οδηγούν στον μακροπρόθεσμο στόχο όσο και τις συνδέσεις μεταξύ των πολιτικών και προγραμματικών δραστηριοτήτων και των αποτελεσμάτων που προκύπτουν στη πορεία της υλοποίησης. Η Weiss (1995) προκάλεσε τους σχεδιαστές σύνθετων προγραμματικών πρωτοβουλιών, όπως τα προγράμματα της ΕΕ, να είναι ξεκάθαροι σχετικά με τις θεωρίες αλλαγής που καθοδηγούν το έργο τους και υποστήριξε ότι με τον τρόπο αυτό θα βελτιώσουν τις πολιτικές τους και θα ενισχύσουν την ικανότητά τους να διεκδικήσουν τα εύσημα για τα αποτελέσματα που προβλέπονταν στη θεωρία τους. Τα ακόλουθα βήματα αναδεικνύουν τη θεωρία της αλλαγής που διέπει ένα πρόγραμμα. Προϋπόθεση αποτελεί η συνεργασία του αξιολογητή με ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερομένων:

Βήμα 1: Η εστίαση είναι στο μακροπρόθεσμο όραμα ενός προγράμματος και είναι πιθανό να αφορά μια χρονική κλίμακα που βρίσκεται πέρα από το χρονοδιάγραμμά του. Ο στόχος του θα πρέπει να συνδέεται στενά με την ύπαρξη ενός τοπικού, περιφερειακού ή εθνικού προβλήματος.

Βήμα 2: Αφού συμφωνηθεί ο απώτερος στόχος του προγράμματος, οι ενδιαφερόμενοι ενθαρρύνονται να εξετάσουν τα απαραίτητα αποτελέσματα που αναμένονται μέχρι το τέλος του προγράμματος, ώστε να επιτευχθεί ο στόχος αυτός μακροπρόθεσμα. Στο πλαίσιο ενός προγράμματος θα μπορούσαν, για παράδειγμα, να αναμένουν τη μείωση του χάσματος μεταξύ υποβαθμισμένων και αναπτυσσόμενων περιοχών.

Βήματα 3 και 4: Οι ενδιαφερόμενοι καλούνται να προσδιορίσουν τους τύπους των εκρών και των βραχυπρόθεσμων αποτελεσμάτων που θα τους βοηθήσουν να επιτύχουν τους συγκεκριμένους στόχους. Αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν τη λιγότερο διαφοροποιημένη πρόσβαση σε αποδεκτά προγράμματα διακοπής του καπνίσματος. Σε αυτό το στάδιο, οι εμπλεκόμενοι με το πρόγραμμα εξετάζουν τις καταλληλότερες δραστηριότητες ή παρεμβάσεις που απαιτούνται για την επίτευξη της ζητούμενης αλλαγής. Για παράδειγμα, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν διαφορετικές στρατηγικές προσέγγισης με στόχο τις έγκυες γυναίκες, τους μεσήλικες άνδρες και τους νεαρούς εφήβους.

Βήμα 5: Τέλος, οι ενδιαφερόμενοι εξετάζουν τους πόρους που μπορούν ρεαλιστικά να χρησιμοποιηθούν για τις προγραμματισμένες παρεμβάσεις. Αυτοί περιλαμβάνουν το προσωπικό και την οργανωτική ικανότητα, την ύπαρξη υποστηρικτικών δικτύων και εγκαταστάσεων, καθώς και την οικονομική δυνατότητα.

Μετά από μια συλλογική και επαναληπτική διαδικασία, η θεωρία του προγράμματος που προκύπτει, πρέπει να πληροί ορισμένα κριτήρια: πρέπει να είναι εύλογη, εφικτή και ελέγξιμη. Πρέπει να διατυπωθεί κατά τρόπο ώστε να είναι ανοικτή στην αξιολόγηση- αυτό είναι δυνατό μόνο όταν υπάρχει υψηλός βαθμός εξειδίκευσης όσον αφορά τα επιθυμητά αποτελέσματα. Μόνο τότε, η θεωρία της αλλαγής που θα προκύψει θα πρέπει να εξεταστεί για να διασφαλιστεί ότι η υποκείμενη λογική της

είναι αποδεκτή από τους ενδιαφερόμενους φορείς είτε λόγω της ύπαρξης ενδείξεων είτε επειδή φαίνεται ρεαλιστική. Στη συνέχεια, ο αξιολογητής λαμβάνει τον χάρτη του προγράμματος που δημιουργήθηκε μέσω αυτής της διαδικασίας και χρησιμοποιώντας διάφορες τεχνικές συλλογής δεδομένων (ποιοτικών και ποσοτικών) κατά περίπτωση, παρακολουθεί και αναλύει την εξέλιξη του προγράμματος στην πράξη και ενσωματώνει τα ευρήματα.

Συνολική αρχιτεκτονική μεθοδολογίας

Η παρούσα ενότητα εξειδικεύει, σε επιχειρησιακό επίπεδο, το theory-based πλαίσιο που περιγράφεται στις ενότητες 3.1 και 3.2. Η ex post αποτίμηση των επιπτώσεων του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας οργανώνεται με βάση Θεωρητικά Θεμελιωμένη Αξιολόγηση Επιπτώσεων (Theory-Based Impact Evaluation – TBE), με κεντρικό αναλυτικό σκελετό τη Θεωρία της Αλλαγής (Theory of Change – ToC) και συμπληρωματικό φακό ερμηνείας τη ρεαλιστική αξιολόγηση (Context–Mechanism–Outcome, CMO). Στόχος δεν είναι η αυστηρή απόδοση αποκλειστικής αιτιότητας, αλλά η τεκμηρίωση εύλογης συμβολής του Προγράμματος στις παρατηρούμενες μεταβολές, με τριγωνοποίηση ποσοτικών και ποιοτικών τεκμηρίων.

Επιχειρησιακοποίηση της Θεωρίας της Αλλαγής

Η Θεωρία της Αλλαγής του Ε.Π. (βλ. ενότητα 3.2) χρησιμοποιείται ως «χάρτης ερμηνείας» για την οργάνωση της τεκμηρίωσης ανά τομέα παρέμβασης και ανά Άξονα Προτεραιότητας/Ειδικό Στόχο. Για τις ανάγκες της ex post αποτίμησης, η ToC δεν αντιμετωπίζεται ως αφηρημένο θεωρητικό σχήμα, αλλά ως λειτουργικό πλαίσιο που επιτρέπει να συνδεθούν συστηματικά:

- η ανάγκη/πρόβλημα που αιτιολόγησε την παρέμβαση,
- οι παρεμβάσεις του Προγράμματος (ΑΠ/ΕΣ),
- οι παραγόμενες εκροές,
- τα αποτελέσματα που καταγράφονται με δείκτες και αξιολογικά ευρήματα,
- και οι αναμενόμενες επιπτώσεις ως σωρευτικές, μακροπρόθεσμες αλλαγές.

Η επιχειρησιακή ανακατασκευή/εξειδίκευση της ToC ανά τομέα βασίζεται σε τέσσερις κύριες πηγές τεκμηρίων: (α) λογική παρέμβασης του Προγράμματος, (β) ανάλυση συνάφειας και επικαιρότητας αναγκών, (γ) δείκτες εκροής και αποτελέσματος, και (δ) ευρήματα υφιστάμενων θεματικών, οριζόντιων και χωρικών αξιολογήσεων.

Για λόγους συνέπειας και συγκρισιμότητας, η ToC εξειδικεύεται με τυποποιημένη ακολουθία:

- Ανάγκη/Πρόβλημα (Context): κοινωνικοοικονομικές, θεσμικές ή χωρικές συνθήκες που αιτιολόγησαν την παρέμβαση (τεκμηρίωση από λογική παρέμβασης και/ή συνάφεια).
- Παρεμβάσεις του Ε.Π.: Άξονες Προτεραιότητας και Ειδικό Στόχοι που ενεργοποιήθηκαν για την αντιμετώπιση της ανάγκης.
- Εκροές (Outputs): άμεσα προϊόντα παρεμβάσεων, τεκμηριωμένα μέσω δεικτών εκροής, διοικητικών στοιχείων υλοποίησης και ενδεικτικών παραδειγμάτων έργων/δράσεων.
- Αποτελέσματα (Outcomes): βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες μεταβολές, όπως αποτυπώνονται κυρίως στους δείκτες αποτελέσματος και ενισχύονται/εξηγούνται από ευρήματα αξιολογήσεων.
- Αναμενόμενες επιπτώσεις (Impacts): ευρύτερες αλλαγές σε επίπεδο τομέα ή Περιφέρειας που προκύπτουν σωρευτικά και σε βάθος χρόνου, ως επέκταση και ωρίμανση των αποτελεσμάτων.

- Κρίσιμες παραδοχές και εξωτερικοί παράγοντες: συνθήκες που επηρεάζουν την ενεργοποίηση ή/και την ένταση των αποτελεσμάτων (π.χ. θεσμική ικανότητα, συντονισμός πολιτικών, μακροοικονομικό πλαίσιο, κρίσεις).

Με τη δομή αυτή, οι δείκτες και τα ποιοτικά ευρήματα δεν ταυτίζονται αυτόματα με επιπτώσεις, αλλά χρησιμοποιούνται ως τεκμήρια για συγκεκριμένους κρίκους της αλυσίδας αλλαγής.

Συμπληρωματική χρήση ρεαλιστικής αξιολόγησης (CMO)

Για την ερμηνεία διαφοροποιήσεων στην ένταση και τη φύση των αποτελεσμάτων, η theory-based προσέγγιση ενισχύεται από ρεαλιστική οπτική (CMO), σύμφωνα με τη σχέση: Πλαίσιο (Context) + Μηχανισμός (Mechanism) = Αποτέλεσμα (Outcome). Στην παρούσα αξιολόγηση:

Context: χωρικές, κοινωνικές, οικονομικές και θεσμικές συνθήκες, καθώς και έκτακτα γεγονότα (π.χ. οικονομική κρίση, COVID-19), που επηρεάζουν την εφαρμογή.

Mechanism: ο συνδυασμός πόρων που κινητοποιεί το Πρόγραμμα (χρηματοδότηση, υποδομές, υπηρεσίες, θεσμικές ρυθμίσεις) και των δυνατοτήτων/κινήτρων/συμπεριφορών που αυτοί ενεργοποιούν σε φορείς και ωφελούμενους. Οι μηχανισμοί διατυπώνονται ως ερμηνευτικές υποθέσεις που ενισχύονται ή αποδυναμώνονται από τα διαθέσιμα τεκμήρια.

Outcome: οι παρατηρούμενες μεταβολές που τεκμηριώνονται μέσω δεικτών και αξιολογικών ευρημάτων.

Η ρεαλιστική οπτική αξιοποιείται επιλεκτικά, ιδίως: (α) όταν υπάρχουν χωρικές/τομεακές διαφοροποιήσεις, (β) όταν οι δείκτες αποκλίνουν σημαντικά από στόχους, και (γ) όταν οι αξιολογήσεις αναδεικνύουν συνθήκες επιτυχίας ή εμπόδια εφαρμογής. Με τον τρόπο αυτό, η αποτίμηση μπορεί να απαντά στο «τι λειτούργησε, για ποιον και υπό ποιες συνθήκες», χωρίς να οδηγείται σε γενικευμένες ή απόλυτες κρίσεις αιτιότητας.

Ρόλος δεικτών και αξιολογήσεων στην τεκμηρίωση

Οι δείκτες εκροής και αποτελέσματος αποτελούν την κύρια ποσοτική βάση της αποτίμησης, αλλά δεν αντιμετωπίζονται ως μετρήσεις επιπτώσεων. Οι δείκτες εκροής τεκμηριώνουν την υλοποίηση και την παραγωγή άμεσων προϊόντων, ενώ οι δείκτες αποτελέσματος παρέχουν ενδείξεις μεταβολών συμβατών με τη λογική παρέμβασης. Οι επιπτώσεις ερμηνεύονται ως σωρευτικές και μακροπρόθεσμες αλλαγές, οι οποίες δεν αποδίδονται μηχανιστικά στις τιμές των δεικτών, δεδομένου ότι εξωτερικοί παράγοντες (οικονομικοί, κοινωνικοί, θεσμικοί, υγειονομικοί) δύνανται να επηρεάσουν καθοριστικά τις παρατηρούμενες εξελίξεις και δεν μπορεί να υποθεθεί πλήρης συνθήκη *ceteris paribus*.

Παράλληλα, οι υφιστάμενες αξιολογήσεις που έχουν εκπονηθεί στο πλαίσιο του Σχεδίου Αξιολόγησης αξιοποιούνται ως κρίσιμα τεκμήρια που: (α) επιβεβαιώνουν ή αποδυναμώνουν κρίκους της ΤοC, (β) φωτίζουν μηχανισμούς εφαρμογής και αποτελεσματικότητας, και (γ) αναδεικνύουν περιορισμούς/κενά τεκμηρίωσης. Η ανάλυση συνάφειας αξιοποιείται για την τεκμηρίωση της αρχικής ανάγκης (Context), την ερμηνεία μεταβολών στο περιβάλλον εφαρμογής, και την αξιολογική κρίση κατά πόσο οι παρατηρούμενες επιπτώσεις ανταποκρίνονται σε επικαιροποιημένες ανάγκες.

Πλαίσιο επιχειρησιακοποίησης της ΤοC και τεκμηρίωσης επιπτώσεων

Στοιχείο ανάλυσης	Πώς αξιοποιείται στην παρούσα αξιολόγηση
Ανάγκη / Πρόβλημα	Τεκμηριώνεται από τη λογική παρέμβασης του Ε.Π. και την ανάλυση συνάφειας/επικαιρότητας (Context)
Παρεμβάσεις	Άξονες Προτεραιότητας και Ειδικό Στόχοι του Ε.Π., όπως υλοποιήθηκαν

Εκροές	Δείκτες εκροής, διοικητικά στοιχεία υλοποίησης και ενδεικτικά παραδείγματα έργων/δράσεων
Αποτελέσματα	Δείκτες αποτελέσματος και ευρήματα υφιστάμενων θεματικών, οριζόντιων και χωρικών αξιολογήσεων
Μηχανισμοί	Ερμηνευτικές υποθέσεις για τον τρόπο με τον οποίο οι παρεμβάσεις ενεργοποιούν αλλαγή, όπως προκύπτουν από τη ρεαλιστική προσέγγιση (Context–Mechanism–Outcome)
Επιπτώσεις	Ερμηνεύονται ως σωρευτικές και μακροπρόθεσμες αλλαγές σε επίπεδο τομέα ή Περιφέρειας, όχι ως άμεση ή αποκλειστική αιτιότητα
Εξωτερικοί παράγοντες	Λαμβάνονται ρητά υπόψη (μακροοικονομικές συνθήκες, κρίσεις, εθνικές πολιτικές, θεσμικές μεταβολές)
Μορφή συμπερασμάτων	Τεκμηριωμένη συμβολή / εύλογη αιτιώδης συνάφεια (plausible contribution), όχι απόδοση αποκλειστικής αιτιότητας

Τέλος, επισημαίνεται ότι οι δείκτες του Προγράμματος αποτυπώνουν κυρίως άμεσα και μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα κατά την περίοδο υλοποίησης, ενώ οι επιπτώσεις συχνά εκδηλώνονται σε μεγαλύτερο χρονικό ορίζοντα, πέραν της πενταετίας από τη λήξη του Ε.Π. Ως εκ τούτου, οι επιπτώσεις ερμηνεύονται στο πλαίσιο της theory-based και ρεαλιστικής αξιολόγησης, ως αποτελέσματα ενεργοποίησης μηχανισμών υπό δεδομένες συνθήκες (CMO), και όχι ως γραμμικές ή αποκλειστικά αποδιδόμενες στο Πρόγραμμα μεταβολές. Στο πλαίσιο αυτό, η αποτίμηση των επιπτώσεων επηρεάζεται αναπόφευκτα από εξωτερικούς και συγκυριακούς παράγοντες (οικονομικούς, κοινωνικούς, θεσμικούς, υγειονομικούς), οι οποίοι δεν μπορούν να απομονωθούν πλήρως. Η προσέγγιση της παρούσας ανάλυσης δεν βασίζεται στην υπόθεση *ceteris paribus*, αλλά λαμβάνει υπόψη τη δυναμική αλληλεπίδραση των παρεμβάσεων με το ευρύτερο περιβάλλον εφαρμογής τους. Ως εκ τούτου, οι επιπτώσεις ερμηνεύονται στο πλαίσιο της θεωρητικά θεμελιωμένης και ρεαλιστικής αξιολόγησης, ως αποτελέσματα της ενεργοποίησης συγκεκριμένων μηχανισμών παρέμβασης υπό δεδομένες συνθήκες (context–mechanism–outcome), και όχι ως γραμμικές ή αποκλειστικά αποδιδόμενες στο Πρόγραμμα μεταβολές.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ- ΛΟΓΙΚΗ ΤΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

ΑΠ	ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	Ανάγκη – Πρόβλημα/ Αιτιολόγηση της επιλογής	Δείκτης Αποτελέσματος
ΑΠ 1: Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας			
	ΕΣ 1α1 - Προώθηση της εφαρμοσμένης έρευνας σε τομείς περιφερειακού ενδιαφέροντος (RIS3)	Μειωμένη χρηματοδότηση δομών και υποδομών Ε&Α της Περιφέρειας για εξοπλισμούς και ερευνητικά προγράμματα, μείωση του ερευνητικού προσωπικού, κίνδυνος braindrain, μείωση της χρηματοδότησης των ΑΕΙ/ΤΕΙ και έλλειψη διασύνδεσης – συσχέτισης της έρευνας με το παραγωγικό προφίλ της ΠΚΜ.	Επιστημονικές Δημοσιεύσεις ανά έτος

ΑΠ	ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	Ανάγκη – Πρόβλημα/ Αιτιολόγηση της επιλογής	Δείκτης Αποτελέσματος
	ΕΣ 1β1 -Προαγωγή επενδύσεων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών στους τομείς προτεραιότητας της έξυπνης εξειδίκευσης	Χαμηλός βαθμός ιδιωτικών δαπανών για Ε&ΤΑ που υπολείπεται του εθνικού και ευρωπαϊκού μ.ο., προβλήματα στη χρηματοδότηση καινοτομικών ιδεών και σχεδίων των ΜΜΕ, ανάγκη για στήριξη νέων επιχειρήσεων με καινοτομικό προσανατολισμό.	Δαπάνη Ε&Α του τομέα επιχειρήσεων (σε σχέση με το περιφερειακό ΑΕΠ)
	ΕΣ 1β2 -Δημιουργία μόνιμων συνεργατικών μηχανισμών μεταξύ ερευνητικών μονάδων και επιχειρήσεων, αλλά και μεταξύ επιχειρήσεων για την προώθηση της εφαρμοσμένης έρευνας (τομείς RIS3) και για μεταφορά γνώσης και τεχνολογίας	Χαμηλή διασύνδεση και συνεργασία μεταξύ ερευνητικών κέντρων και πανεπιστημίων από τη μια και της τοπικής παραγωγής από την άλλη	Δαπάνη Ε&Α του τομέα επιχειρήσεων (σε σχέση με το περιφερειακό ΑΕΠ)
ΑΠ 2: Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών			
	ΕΣ 2β1 - Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ και του ηλεκτρονικού εμπορίου και της ενίσχυσης της ζήτησης για ΤΠΕ	Χαμηλός βαθμός παραγωγής και διάθεσης προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, ιδιαίτερα από ΜΜΕ. Χαμηλός βαθμός ζήτησης καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ από επιχειρήσεις της ΠΚΜ	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία των επιχειρήσεων ΤΠΕ
	ΕΣ 2γ1 -Διεύρυνση της προσφοράς υπηρεσιών ΤΠΕ από Δημόσιους Φορείς Περιφερειακής κλίμακας	Χαμηλός βαθμός εφαρμογών ΤΠΕ για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση.	Αριθμός ιδιωτών που αλληλεπιδρούν επιγραμματικά (online) με δημόσιες αρχές
ΑΠ 3: Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων			
	ΕΣ 3α1- Αύξηση των νέων εταιρειών έντασης τεχνολογίας και καινοτομίας σε κλάδους διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων και υπηρεσιών	Χαμηλός βαθμός ίδρυσης νέων, καινοτόμων επιχειρήσεων, ανάγκη για αλλαγή του παραγωγικού προτύπου της Περιφέρειας, Χαμηλή ένταση της νεανικής καινοτομίας επιχειρηματικότητας	Αναλογία start-ups / νέων εταιρειών εντάσεως έρευνας και τεχνολογίας στους ενισχυόμενους κλάδους προς σύνολο νέων επιχειρήσεων
	ΕΣ 3γ1 - Αύξηση του ρυθμού εισαγωγής νέων/βελτιωμένων προϊόντων/υπηρεσιών των ΜΜΕ	Χαμηλές επιδόσεις στην παραγωγή και υιοθέτηση προϊόντων έντασης γνώσης και τεχνολογίας, χαμηλή ανταγωνιστικότητα και έλλειμμα καινοτομίας στο σύνολο των κλάδων της περιφερειακής οικονομίας καθιστά ευάλωτη την εξέλιξη τους σε συνθήκες παγκόσμιου ανταγωνισμού	Περιφερειακή Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ)
	ΕΣ 3δ1 - Αύξηση της παραγωγικότητας και του εξωστρεφούς προσανατολισμού των ΜΜΕ	Έλλειψη εξωστρέφειας, χαμηλό δυναμικό στη στρατηγική αντιμετώπιση των προκλήσεων, απουσία οικονομικών κλίμακας για την εισαγωγή τεχνολογικής και οργανωσιακής καινοτομίας με συνέπεια την αδυναμία ένταξης σε διεθνείς αλυσίδες αξίας.	Εξαγωγές (εκτός πετρελαιοειδών)
ΑΠ 4: Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς			
	ΕΣ 4γ1 - Αύξηση της ενεργειακής απόδοσης και αξιοποίηση ανανεώσιμων μορφών ενέργειας σε δημόσια κτίρια και δημόσιες υποδομές	Ανάγκη για μείωση της κατανάλωσης ενέργειας, για την αύξηση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και για την πιο αποδοτική χρήση της ενέργειας σε δημόσια κτίρια, αστικές μεταφορές, κλπ.	Κατανάλωση τελικής ενέργειας σε όλους τους τομείς, πλην του τομέα των μεταφορών
	ΕΣ 4ε1 - Προώθηση της Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας	Υψηλές εκπομπές GHG από τις μεταφορές συνδυάζονται με την εκδήλωση τοπικών φαινομένων ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Απαιτούνται ολιστικές προσεγγίσεις για την βελτίωση της ποιότητας του αέρα & την απεξάρτηση των οικονομικών δραστ/ων από τη χρήση ορυκτών καυσίμων (ιδιαίτερα στα δημόσια ΜΜΜ) που αποτελούν την κοινή ρίζα των δύο προβλημάτων	Κατανάλωση πρωτογενούς ενέργειας στις μεταφορές
ΑΠ 5: Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης κινδύνων			

ΑΠ	ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	Ανάγκη – Πρόβλημα/ Αιτιολόγηση της επιλογής	Δείκτης Αποτελέσματος
	ΕΣ 5α1- Ενίσχυση της πρόληψης και των δυνατοτήτων αντιμετώπισης φυσικών καταστροφών σε ζώνες υψηλού κινδύνου	Η ΠΚΜ έχει πολλά ποτάμια, εκτενείς παράκτιες περιοχές, σημαντικές για κατοικία, τουρισμό και υδατοκαλλιέργειες, καθώς και περιορισμένα περιαστικά δάση. Έτσι, είναι πιο εκτεθειμένη σε σύγκριση με άλλες σε κινδύνους από φυσικές καταστροφές. Η τρωτότητα ορισμένων περιοχών (αστικών και μη) της ΠΚΜ λόγω πλημμυρών είναι σημαντική λόγω ύπαρξης πολλών ποταμών, λιμνών και χειμάρρων, της αστικοποίησης, της αποψίλωσης των δασών (κυρίως των περιαστικών). Οι πλημμύρες και οι πυρκαγιές αποτελούν τα δύο σημαντικότερα αίτια καταστροφών στην περιοχή, με σημαντικές επιπτώσεις σε εθνικό επίπεδο. Η ΠΚΜ αντιμετωπίζει το πρόβλημα της διάβρωσης των ακτών στην Πιερία, όπου απαιτείται η άμεση λήψη μέτρων. Υπάρχει ανάγκη για μελέτη και καταγραφή του προβλήματος και σε άλλες περιοχές (π.χ. Χαλκιδική), όπου ήδη έλαβε χώρα πλήθος σημειακών παρεμβάσεων	Σύνολο πληθυσμού οικισμών που καλύπτονται από σύγχρονα συστήματα αντιπλημμυρικής προστασίας
ΑΠ 6: Προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων			
	ΕΣ 6β1 - Βελτίωση της διαχείρισης των υδάτινων πόρων και ανάπτυξη των σχετικών υποδομών	Καθυστερήσεις στην εφαρμογή του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα της διαχείρισης των υδάτινων πόρων. Προβλήματα στην ολοκληρωμένη διαχείριση υδάτινων πόρων. Κίνδυνοι ρύπανσης των επιφανειακών υδάτων και του υδροφόρου ορίζοντα – υπαλμύρωση υδάτων παράκτιων περιοχών. Κίνδυνοι για την ποιότητα του πόσιμου νερού, κυρίως λόγω της ρύπανσης των επιφανειακών και των υπόγειων υδάτων, αλλά συχνά και λόγω ανεπάρκειας ή ακαταλληλότητας των εγκαταστάσεων.	Α Ποσοστό συνδεδεμένου με δίκτυα ύδρευσης πληθυσμού που απολαμβάνει άριστη ποιότητα πόσιμου ύδατος
	ΕΣ 6γ1 - Προστασία και ανάδειξη του οικοπολιτιστικού αποθέματος	Ανάγκη για διατήρηση και ανάδειξη του οικοπολιτιστικού αποθέματος της ΠΚΜ (π.χ. αρχαιότητες και μνημεία από όλες τις ιστορικές περιόδους, αρχιτεκτονική και βιομηχανική κληρονομιά, αισθητικά δάση και τοπία, δρυμοί κ.α.), για την τουριστική ανάπτυξη.	Αριθμός διανυκτερεύσεων σε καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου και κάμπινγκ στην ΠΚΜ
	ΕΣ 6δ1- Βελτίωση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος με έμφαση στην προστασία της βιοποικιλότητας	Ανάγκη για προστασία της ιδιαίτερα υψηλής ποικιλότητας των οικοσυστημάτων στην ΠΚΜ. Αναγκαιότητα για μια ολοκληρωμένη διαχείριση των οικοσυστημάτων και για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης.	Περιοχές του δικτύου Natura 2000 για τις οποίες διασφαλίζεται η χρηστή διαχείριση
	ΕΣ 6ε1 - Ανάπλαση και αναζωογόνηση υποβαθμισμένων αστικών περιοχών και βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος	Το αστικό περιβάλλον στο ΠΣΘ και σε άλλες μεσαίες πόλεις της Περιφέρειας, είναι αρκετά επιβαρυνμένο από τα καυσαέρια, τα στερεά σωματίδια και το θόρυβο. Υπάρχουν υποβαθμισμένες περιοχές εντός των πόλεων (κυρίως στη δυτική περιοχή της Θεσσαλονίκης), με έντονα περιβαλλοντικά, πολεοδομικά και κοινωνικά προβλήματα.	Μέγιστος αριθμός ημερών με μέση ημερήσια τιμή ΑΣ10 μεγαλύτερη από 50 μg/m ³ που καταγράφεται στο σταθμό με τη δυσμενέστερη επίδοση κατ' έτος
ΑΠ 7: Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές δικτύων			
	ΕΣ 7α1 - Ολοκλήρωση έργων μεταφορικών υποδομών σχετικών με το ΔΕΔ-Μ	Ολοκλήρωση των έργων που σχετίζονται με τα ΔΕΔ-Μ, προκειμένου να αξιοποιηθεί η κεντροβαρής θέση της ΠΚΜ στον ελλαδικό και διεθνή χώρο. Ανάγκη υλοποίησης παρεμβάσεων στο πλαίσιο του Στρατηγικού Πλαισίου Επενδύσεων Μεταφορών (ΣΠΕΜ)	Ε Ολοκλήρωση οδικών Διευρωπαϊκών Δικτύων Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ)
	ΕΣ 7β1 - Ολοκλήρωση ενδοπεριφερειακού οδικού δικτύου και σύνδεση αυτού με ΔΕΔ-Μ	Ελλείψεις στις συνδέσεις του περιφερειακού οδικού δικτύου με τα ΔΕΔ-Μ.	Πληθυσμός της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας που εξυπηρετείται από τα αναβαθμισμένα δίκτυα

ΑΠ	ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	Ανάγκη – Πρόβλημα/ Αιτιολόγηση της επιλογής	Δείκτης Αποτελέσματος
	ΕΣ 7ε1 - Διείσδυση του φυσικού αερίου σε αστικές και βιομηχανικές περιοχές	Ανάγκη για αύξηση της ενεργειακής απόδοσης στις αστικές και βιομηχανικές περιοχές, μείωση της ρύπανσης, ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού και προώθηση οικονομικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας	Ποσοστό του πληθυσμού που καλύπτεται από το δίκτυο του φυσικού αερίου
ΑΠ 8: Προώθηση της απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού			
	ΕΣ 8iii- Αύξηση αριθμού νέων, πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων καινοτόμων επιχειρήσεων	Αυξημένη ανεργία σε πολλές κατηγορίες ελεύθερων επαγγελματιών (π.χ. μηχανικοί, έμποροι, τεχνίτες στις κατασκευές) και αυτοαπασχολούμενων	Αριθμός επιχειρήσεων που η λειτουργία τους συνεχίζεται 12 μήνες μετά τη λήξη της παρέμβασης
	ΕΣ 8v- Ανάπτυξη νέων γνώσεων, εξειδίκευσης και δεξιοτήτων σε τομείς υψηλού περιφερειακού ενδιαφέροντος	Ανάγκη για διασφάλιση των θέσεων εργασίας των επιχειρήσεων που προϋποθέτει τη συνεχή προσαρμογή των εργαζομένων στις νέες εξελίξεις. Ανάγκη για προσαρμογή στη τεχνολογική και διαρθρωτική αλλαγή και αλλαγή του παραγωγικού προτύπου της ΠΚΜ	Α Συμμετέχοντες που αποκτούν εξειδίκευση αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής του
ΑΠ 9Α: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας (ΕΤΠΑ)			
	ΕΣ 9α1 -: Βελτίωση υποδομών και υπηρεσιών υγείας και κοινωνικών υποδομών σε αστικές και μειονεκτικές περιοχές και διευκόλυνση της πρόσβασης σ' αυτές ευπαθών κοινωνικών ομάδων	Άνιση κατανομή των υποδομών υγείας καθώς και της πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα. Περισσότερο θιγόμενες είναι οι υποβαθμισμένες αστικές περιοχές, οι ορεινές και οι απομακρυσμένες από τα αστικά κέντρα παραμεθόριες περιοχές.. Πιστικές ανάγκες για επέκταση ή βελτίωση των υποδομών υγείας σ' όλες τις περιοχές, για απόκτηση σύγχρονου ή ελλείποντος ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού, για εφαρμογές ΤΠΕ στις υφιστάμενες μονάδες υγείας, για δημιουργία ειδικών μονάδων (π.χ. ψυχικά κέντρα υγείας) κ.α.	Δυναμικότητα που προκύπτει από βελτιωμένες υποδομές υγείας
	ΕΣ 9γ1- Προώθηση επενδύσεων επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας	Οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να έχουν σημαντική συμβολή στην περιφερειακή κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Η αύξηση της ανεργίας και οι επιπτώσεις της παρατεταμένης ύφεσης διευρύνουν τους τομείς δυνητικής παρέμβασης και ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας.	Άτομα που βρίσκουν απασχόληση σε νέες επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας
ΑΠ 9Β: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας (ΕΚΤ)			
	ΕΣ 9i- Ενίσχυση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας για ευάλωτες και ευπαθείς ομάδες πληθυσμού που απειλούνται από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό	Υψηλό ποσοστό ανεργίας στην ΠΚΜ, το οποίο εμφανίζεται ακόμα πιο έντονο στις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες οι οποίες αφενός έχουν διευρυνθεί (ως κατηγορίες) και αφετέρου ο πληθυσμός τους έχει αυξηθεί λόγω της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης.	Συμμετέχοντες που αποδεσμεύονται από τη φροντίδα εξαρτημένων ατόμων και που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας, που συμμετέχουν σε εκπαίδευση/κατάρτιση, που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, ή που διατηρούν τη θέση
	ΕΣ 9ii- Βελτίωση της πρόσβασης περιθωριοποιημένων κοινοτήτων	Ύπαρξη κοινωνικών ομάδων (πχ ρομά) και εμφάνιση νέων (πχ μετανάστες και άστεγοι) που αντιμετωπίζουν σειρά προβλημάτων όπως η	Άνεργοι ωφελούμενοι από ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης που αποκτούν εξειδίκευση μετά τη λήξη της συμμετοχής τους Αριθμός δομών που προσφέρουν βελτιωμένες / διευρυμένες υπηρεσίες

ΑΠ	ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	Ανάγκη – Πρόβλημα/ Αιτιολόγηση της επιλογής	Δείκτης Αποτελέσματος
	στην εκπαίδευση, στην απασχόληση και στην τοπική κοινωνική ζωή	ελλιπής εκπαίδευση και κατάρτιση, η ανεργία, η εξαφάνιση πολλών παραδοσιακών επαγγελματιών, η ανεπαρκής πρόσβαση σε υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος, η μη συμμετοχή στις τοπικές υποθέσεις, κ.α.	Μετανάστες, συμμετέχοντες αλλοδαπής προέλευσης, μειονότητες (συμπεριλαμβανομένων περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομ) που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας, που συμμετέχουν σε εκπαίδευση/κατάρτιση, που αποκτούν εξειδίκευση, που κατέχουν θέση
	ΕΣ 9iii- Περιορισμός των διακρίσεων που υφίστανται οι ευάλωτες ομάδες πληθυσμού στην εκπαιδευτική διαδικασία και στην καθημερινή τους διαβίωση	Η οικονομική κρίση έχει περιορίσει σε σημαντικό βαθμό την αρχή της ισότητας των ευκαιριών. Παρατηρείται διεύρυνση του αριθμού των ομάδων / ατόμων που υφίστανται διακρίσεις στην καθημερινότητά τους, τόσο στην εκπαιδευτική διαδικασία όσο και εν γένει στη διαβίωσή τους.	Αριθμός δομών που προσφέρουν βελτιωμένες / διευρυμένες υπηρεσίες Συμμετέχοντες που αποδεσμεύονται από τη φροντίδα εξαρτημένων ατόμων και που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας, που συμμετέχουν σε εκπαίδευση/κατάρτιση, που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, ή που διατηρούν τη θέση Συμμετέχοντες με αναπηρία που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας ,που συμμετέχουν σε εκπαίδευση/κατάρτιση, που αποκτούν εξειδίκευση, που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους Ποσοστό σχολείων που παρέχουν υπηρεσίες εκπαιδευτικής στήριξης σε μαθητές ΑμεΑ
	ΕΣ 9iv - Προαγωγή της πρόσβασης κοινωνικά ευπαθών ομάδων σε υπηρεσίες υγείας / πρόνοιας / κοινωνικής φροντίδας	Λόγω της οικονομικής κρίσης αυξήθηκε ο αριθμός των ατόμων χωρίς πρόσβαση σε ζωτικής σημασίας δημόσιες υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας/κοινωνικής φροντίδας. Υπάρχει ανάγκη για υποστήριξη των ευπαθών ομάδων μέσω νέων δράσεων (π.χ. νέα μοντέλα παροχής υπηρεσιών υγείας, ειδικά προγράμματα για μετανάστες και ψυχικά πάσχοντες, δομές αντιμετώπισης της φτώχειας κ.α.).	Ποσοστό σχολείων που παρέχουν υπηρεσίες εκπαιδευτικής στήριξης σε μαθητές ΑμεΑ Ποσοστό ατόμων που πλήττονται από τη φτώχεια και ωφελοούνται από τις υπηρεσίες των Τοπικών Ομάδων Υγείας (TOMY) στο σύνολο των ατόμων που ωφελοούνται από τις υπηρεσίες των Τοπικών Ομάδων Υγείας (TOMY)

ΑΠ	ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	Ανάγκη – Πρόβλημα/ Αιτιολόγηση της επιλογής	Δείκτης Αποτελέσματος
	ΕΣ 9ν- Αξιοποίηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας για την ένταξη στην αγορά εργασίας ευαίσθητων ομάδων του πληθυσμού	Η Κοινωνική Οικονομία στην ΠΚΜ αντιμετωπίζει προβλήματα και ειδικά αυτά της χρηματοδότησης και της τεχνικής στήριξης. Η Περιφέρεια υπολείπεται του Κοινοτικού μ.ο. σε βασικούς δείκτες ανάπτυξης της Κοινωνικής Οικονομίας, υπάρχουν όμως σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης. Οι παρεμβάσεις στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας έχουν ως κύριο στόχο την ενίσχυση των δυνατοτήτων απασχόλησης (στον τομέα αυτό) για άτομα των ευπαθών ομάδων πληθυσμού	Αριθμός υποστηριζόμενων υφιστάμενων και νέων φορέων κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας που η λειτουργία τους συνεχίζεται 1 έτος μετά τη λήξη της παρέμβασης
	ΕΣ 9νι- Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις τοπικού ή περιφερειακού χαρακτήρα για ενδογενή τοπική ανάπτυξη και άρση των τοπικών ανισοτήτων και αδυναμιών	Ανάγκη για ολοκληρωμένα έργα για την τοπική κοινωνική ανάπτυξη. Η εμπειρία των ΤΟΠΕΚΟ / ΤΟΠΣΑ / LEADER μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη βελτίωση των τοπικών υποδομών και υπηρεσιών.	Αριθμός νέων ολοκληρωμένων παρεμβάσεων τοπικού ή περιφερειακού χαρακτήρα που βελτιώνουν την απασχολησιμότητα

ΑΠ 10: Επένδυση στην εκπαίδευση, την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση

	ΕΣ 10α1 - Ανάπτυξη σύγχρονων υποδομών εκπαίδευσης	Τα ποσοστά ανεργίας είναι υψηλότερα στους έχοντες χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και στους ανειδίκευτους. Υστέρηση της Περιφέρειας σε σχέση με τους εθνικούς στόχους της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» στους δείκτες απασχόλησης, πρόωρης εγκατάλειψης σχολείου και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ανάγκη ενίσχυσης της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού ως βασικής προϋπόθεσης για την έξοδο από την κρίση και την αλλαγή του παραγωγικού προτύπου. Ελλείψεις σε ποιοτικές εκπαιδευτικές υποδομές, ιδίως σε εργαστήρια, βιβλιοθήκες, εξοπλισμό τεχνικών δεξιοτήτων, ΤΠΕ και ψηφιακή μάθηση. Σημαντική υστέρηση της χώρας και της Περιφέρειας στην ποιοτική επαγγελματική εκπαίδευση και στη συνεχιζόμενη κατάρτιση. Ανάγκη ευθυγράμμισης με τις προτεραιότητες των Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) και το νέο ΕΣΠΑ.	Ποσοστό κάλυψης του πληθυσμού από υποδομές εκπαίδευσης
--	---	--	--

Ο Πίνακας προέρχεται αυτούσιος από το Σχέδιο Αξιολόγησης (2023). Κάποιες μικρές αλλαγές έγιναν για να εναρμονιστεί πλήρως με τους δείκτες εκροής και αποτελέσματος στους Πίνακες της υποενότητας 3.4, όπως αυτοί περιγράφονται την ισχύουσα έκδοση του Προγράμματος (7^η αναθεώρηση).

planO₂
CONSULTING

Τηλ. 2311 821025

plano2.gr